۷۸۶

لیتفقہوا فی الدین
فلولا نفر من کل فرقۃ منہم طائفۃ

من تصنیف عالم ربانی فقیہ لاثانی مجمع دانش آگاہی منبع
فیوضات نامتناہی ماحی بدعات مناہی مولانا مولوی کرم الہٰی صاحب

جے ایس سنت سنگھ اینڈ سنز پبلشرز و تاجران کتب نے
وارثان حافظ محمد الدین صاحب مرحوم سے اجازت لیکر چھاپی

پریس لاہور

فہرست مضامین کتاب مولوی کرم الٰہی صاحب معروف

فوائد دلپذیر

إنّ الدين عند الله الإسلام

کتاب ہذا صرف ایک اڈیشن کے لئے باجازت دین محمد ولد حافظ محمد الدین صاحب مرحوم

نہایت صحت و صفائی سے چھاپی گئی ہے

بار الانواع

سنہ ۱۳۰۹ھ مصنفہ

مولوی محمد دلپذیر صاحب

حسب فرمایش

جے ایس سنت سنگھ اینڈ سنز پبلشرز و تاجران کتب لاہور

(باہتمام ملک چراغدین مالک کیکسٹن پرنٹنگ الیکٹرک ورکس لاہور)

یعنے زبان آدمی جیکر بولے وچہ رضامندی اللہ تعالیٰ دیدی تاں رحمت ہے نہیں تاں زحمت ۱۲ محمد دلپذیر ۱۲

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حمد ثنا رب نوں لائق جو ہے حق ستایش
محمود اللہ دی ذات ہمیشہ اندر ہر زمانے
ہین بھی صفت صمد دی کارن جا ہی گران زبانے
ایہ پتھر درخت نہ خالی دائم ذکر حیوانان
گھاہ انگوری جو کوئی پیدا زمیوں باہر آوے
ذکر درختاں تھاں ملکاں بندے سمجھ نہ جانن
ایہ جیہہ نال گلاب عطر دے لوڑے ہین لکھوائی
اجے بھی محض بے ادبی جاپے کیا تدبیر کچیوے
جس قدرت نال زبان گوئندہ وچہ دہان لگائی
دیہ توفیق خدایا مینوں کلمہ حق الائین
تقدیر تیرے باجھوں ربا ہوٹھ نہ ہلے رائی
بے حد گنج خزانہ وڈا ایہ زبان لکھیانو
یکبار کہے جو کلمہ طیب لکھ ورہیاں دا کافر
کفر بکے جو فاضل اولیا بلعم باعور مثالے

لکھ ہزار صفات کروڑین ہور ہزار نیایش
ماضی حال مضارع جانو ہر ہر نال ربانے
جو جن انسان عبادت کارن آیا وچہ قرآنے
ذکرے نال حیاتی اونہاں کری باجھ ویرانان
نال حمن دے یاد الٰہی وحدت ذکر کماوے
مصحف دیو چہ خبراں آیاں عالم حق پچھانن
دسو کے نام اللہ دا کھاں صفت ثنا پکاری
اس زبانوں ذکرے باجھوں کہڑا کم دسیوے
ہر دم یاد کرے جیہہ اوسنوں تاپاوے بھلیائی
جس راہ وچہ رضا تیری ہین اوتے چلد ا جائین
قوت چاہاں درگاہ تیری تھیں دیہ توفیق سوائی
بے دوا گنج رحمت بہاری اس جیہہ نا ہیں جائی
اس زبانوں مومن ہو یا رب راضی گنج دا
کل نکویاں زایل ہویاں ایہہ دوزخ ڈالے

۲

دِل دریا سمندر ڈونگھا جیہہ غواص پیارے
خیال ڈُہیدے وِرلگانے بہت بیٹھا یدو کھکے
خیال وِیہیدے کوئی نہ جانے جو لگ جیہہ نہ بولے
وِرلگانے سچے موتی صفت ثنا خدا دی
تیرا راج ہمیشہ ربا سچی تیری شاہی
جنہوں چاہیں اوہنوں دیویں ملک اندر سرداری
عزت ذلت تیری طرفوں صحت تمامی رضان
تریں رب خالق رازق مطلق کل عالم نوں پالیں
تلوار حکم دی نال ڈراوے جتوں چھکیں جہان
جیکر نال عنایت دیویں ہک آواز کرم دا
چون چرا دی قوت نہ کسے جیکو ہونہ ہلارے
جو چاہے سو چا کر بیندا قادر رب توانان
جو حاجت مخلوقاں تائیں تسّوں ہر یں پاکی
تسے کہہ ارتیا ہیں جائز چھ طرفاں تھیں خالی
اے پر منفصل نہ جانی ستا بیٹھ کھلوتا
جوہر عرض نہ ربنوں جانی نا کل لغوتن ہائی
اکھیں دل زبان نہ پہنچے فہم فکر تھیں اوچا
اس قادر دیاں صفتاں اندر آشنا فکر کچہ بے

غوطہ مارو تے تھیں کڈھے موتی راز نیارے
دل دریا مرشد امو جان کدیں خیال نہ کگے
ربا دیہہ توفیق جیہے نوں چھوڑ گھکے دُرلوے
نال توفیق تیری بدے ربا کیہے لکھ امادی
ملک ملوک مالک سبہ تیری کرے یاد الٰہی
جنہوں چاہیں بخشوں تُٹھیں توں مالک یا باری
واہ واہ بے پرواہی تیری قحط سالی کیتیں ازان
نال فضل دے روز قیامت ایانداز رسم ہالیں
رحمن کرو بی ڈورے گنگے عاصی کون وچارا
رد شیطان بھی بخشش منگے اس فضلوں ڈل جہا
حرف دسہے کور بے کیتے وسدا دوزخ جاو
ہر دم حکم اوسیدا جاری وچ زمیاں اسمانان
کھاون پیون تُھوٹ غفلت اصل فرع کل سیاکی
رب عرش عدا عرش اوتے دیکھ کتاب اعالی
رب قدیر نال کلنہ عرش تا ہیں موتی خوب پروما
جسموں پاک خدا نوں جیں احد اس وڈیائی
جیکو فکر کرے وچ صفتاں وہا سوتی سچا
کن زبان تے اکھیں ناسان حکمت رب دسیو

سمدا نخ کنانو چہ حکمت پاسوں ہے سنہ کل آوازے
زبان ہوہین وچہ گوشت ٹوٹا فکر حکمت دا کریئے
اکھیں بشین نے تکھین تہنہ آون کہے لوکائی
خوشبو تے بد بو چہسانن ایہ نا سا ندا کم
ہاجہ تھمان آسمانان کھلائے قادر قدر لوائے
جیسی ذات قدیم خدا دی صفتاں بھی کل جانو
صفتاں ذاتی تے افعالی کسے زوال نہ ذرہ
کدین نہ آئے کدین وچھے کدین مرسکدین جیوے
متفق ہویا جگ سارا اللہ ہک آمنا
اس سمندر بیحد ڈونگھے بیڑے غرق ہزاران
کوڑے دا کجھ فکر نہ پہنچے کیا کجھ حال کہیا رے
لا احصی حضرت نے کہیا حمد اکوئی نہ تائی
جو کوئی کرے خلاف نبی دا ظاہر باطن والا
بلدان صفتاں موہنیاں تائیں جانن ہر لاچار
رب حیات علیم قدیر سمیع بصیر پہسائی
پچھون ہیگوں ہی ذات خدا دی ہاں قدران جان شنیت
تشبیے لون رب تعالی کسانو چہ مختار بنایا
نیکیانو چہ لوا بسنے پیسی بدیاں وچہ عذاب
نیکی بدی وچہ ارادے ربدے ہے بے شک
سچ آکھیے رب لوح محفوظ تے بدیاں بھی لکھ دیاں
ایسا لفظ بے ادبی والا کہنا روا نہ آیا

ہور تمام اعضاب جسے دے کیا جائن اس راز نے
شیرین تلخ دسیندے سارا جو کجھ موہنہ وچہ دہریئے
کسی کو ہان تے ٹکیاں بہچن واہ حکمت رب والی
تڑے سارے جسے جیہا ایہ بھی لوٹا چمم
پچھے ورہیاں راہ ہر کوچہ موٹے بھی اسجالے
بولن سنن تے دیکھن ربدا قدرت نال پچھانو
قائم دائم ذات خدا دی صفتاں نال منترہ
کدین ہووے لاچار انہاں تہین کہند کافر ہیوے
ربھا جہان کنہ وچہ حیران کر کرسے گئے تمنا
ھجنہ ہک نترود ڈھا اپر کنارے یاران
ایہ مثال کی جانن بندے کنہ رب جبارے
حضرت نالوں کرے زیادتی اوجانو شیطانی
ہرگز رب تبھی او کسون فی الدارین ہوکالا
شرح قصیدے امالی اندر دیکھو برخوردار
سب نقصان بے عیب کلیم مرید خبیر نظر جانی
ایہ باران صفتاں ذاتی کھین نعیران کرین نصیحت
راہ نیکوئی تے شر والا ظاہر کر سمجھایا
اینوین رب فرمایا نفس وچہ بندے طرف خطاب
انکھے ہور خیال نہ کر توں تد خلاصی رکت
حص ہین نہیں نا ہیا جاوے گلاں کہچن گھریان
چیسا اس احمق نے تونہ تیین ہو بخوف سنایا

له قوله صفتاں الخ یعنی فرمایا صاحب قصیده امالی شیخ ؒ الذات ولا فعالی طرّا ؒ قدیمات مصونات عن الزوال ؒ یعنے صفتاں سے افعال ذات باری ؒ سارے ہمیشہ رہنے والے قدیم ہیں زوال تے نقصان تے بری

له [illegible] پاک ہے ہمیشہ ہوے سے بریہ
سه قوله لا احصی الخ ایہ جو حدیث ہے جو حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم خدا تعالی پیغمبر مدد صفت نا ہندے آئے وی بیان فرمانا کیا لا احصی ثناء علیک انت کما اثنیت علی نفسک انشاد باری تعالی خدایا میں تیری جو لایق ہے کس احصی بیان [illegible] جیسا کر اپنی بیان تو نے خود اپنی بیان

توڑے وچ ارادے ربدے سبھ کجھ ہیگا بھائی — اے پر اہل سنت دے رستے شوخی روا نہ آئی

اہل سنت جماعت تمامی اسوچہ فرماون — نیکیاں نوں چہ رضا خدادی وہ کم ہور دساون

امر محبت اتے مشیت ہور قضا تقدیر — تخلیق اتے توفیق ارادت حکم علم دہ گیر

شرح فقہ اکبر وچہ اینویں لکھیا ملّا قاری — بدیاں نوں چہ نہ چار پچھانو سنو حقیقت ساری

بدیاں نوں چہ نہ امر خدادا نا رضا توفیق — چوتھا نہیں محبت ربدی بدیاں نوں چہ تحقیق

جیکر ویلے بدی کریندے آکھے کو ناداں — ہین نال رضا خدادی کیتے کافر جان شیطان

وَاللّٰهُ لَا یُحِبُّ الْفَسَادَ خدا فرمایا وچہ قرآن — اِنَّ اللّٰهَ لَا یَاْمُرُ بِالْفَحْشَآءِ ایہی حق فرمان

دوست رب نہ رکھے ظالماں کفر فسق عصیان — اسے اوپر کرن دلالت آیتاں بہت قرآن

ربّ ہوش عقل انساناں نوں دیہ کیتا مختار — تاہیں ہتھ کپ چوردے زانی محصن مار

جیکر وس انسان دے ربّ دیندا کم — دوہیں جہانیں چوراں یاراں باجھ خوف نہ غم

بے فرمانی ربدی کرکے کہن ہوئے معذور — سبب عقل دے کم اپنے وچہ ذرہ نہ کرن قصور

عذر بہانے رب ونجائے رہبر بھیج پیغمبر — ہور قرآن کتاباں عالم دسدے حق دا امر

غنی ہونانے سمت ہندی اتھے نہیں خیار — تاہیں ترک نماز روزے دی کرداہے بدکار

ہردم یاد کرو رب سچا غفلت سانہ چنگے — ہر ساہ وچہ رب دتی تساں نعمت رنگ برنگے

مد حیاتی ہر ساہ اندر جدان تلوہاں جاوے — راحت بدن تمامی پوہنچے جداوہ باہر آوے

ہر نعمت دا شکر تساں تے واجب رب فرمایا — شکر کماؤ نعمت زائد وچہ قرآنے آیا

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے لوچہ کرو یقین — جو سرور عالم آپ سنیندے وچہ حدیث متین

در نعت سید المرسلین و خاتم النبیین و رحمۃ اللعالمین و شفیع المذنبین حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

عاصی صفت نبی ہن آکھے جو توفیق لیاقت — صفت محمد باجھ خدادی ہوری کسے نہ طاقت

شان نبیدا ہر تھیں اوچا جو مخلوق تمامی
جامی اتے نظامی رومی سعدی ہور ہزاران

اے پر رب زبان موہین وچ حکمت نال بنائی
حکمت ربدی ضایع کرنی ایڈ اظلم نہ کوئی

کرم الٰہی جیبھ تیری جان وچ دہانے قائم
کُل خلقت تھیں افضل اشرف پاک رسول خدائی

چوداں طبقاں نوں رب کیتا خاطر نبی پیارے
اول حب نبی دی ربنوں پچھے کُن فرمایا

پچھے آدم دا آدم جالو بار آدم دی حوّا ر
جتنے نبی رسول تمامی ربے خاص بنائے

جد دن وجود نبی دا ظاہر ہویا وچ جہانے
رجب اللہ وچ نور نبی دا عبد اللہ تھیں ٹریا

نوں جھینے بی بی تائیں پیغمبر وچ خوابے
ہر راتیں وچ ہور پیغمبر صفت بھی ہور پکارن

ذات مبارک سرور عالم بی بی آمنہ جایا
ماہ مبارک ربیع الاول وار سوار یقینے

وچ عدالت نوشیروان دے جمیا نبی سوہارا
احمد نام رکھایا اللہ وچ کلی اسمانان

چن سورج تے تاریاں ڈٹے جو کجھ ہیر روشنائی
تیں جھینیں پیٹ مائیدے موت عبد اللہ آئی

چوداں طبق رونے اسدے کرن فرشتے زاری
عشر عشیر نہ مدح نبی دی جتنے شاعر نامی

صفت تمام نہ جگ سارے تھیں کی کی نام چیارن
قرآن پڑھے یا مدح نبی دی تاں اسدی وڈیائی

جو کوئی غافل مدح نبی تھیں کیونکر بھسی ڈھوئے
راتیں دیہاں صفت محمدؐ لازم کرنی دائم

کل خلایق دودھ حضرت اسوچہ خشک نہ کائی
ہور زمین اسماناں اندر عجب عجب پسارے

کُن کولوں جگ ظاہر ہویا گوناگون بنایا
ابجے آدم چیکڑ پانی نور رسول مقدا

ساریاں نور نبی دے کولوں عالی رتبے پائے
کل پیغمبر اول اتھیں جگ تدوں لد سدھائے

آ رہیا وچ شکم بی بی دے سوجھ عبد اللہ بھریا
ویہن مبارک نبی صاحب دی ڈٹھا وچ کتابے

دن دن بی بی شوق زیادہ اوہ سوہنا وچھن کارن
گھر عبد اللہ دے روشنائی ہر دن نور سوایا

وقت صبح دے پیدا ہویا روضہ جس مدینے
بت ڈگے سر مونہ زمین تے ماڑی کسر منارا

وچ زمین دے جان محمد روشن وچ جہاناں
سارا لوڑ نبیدا جالو پڑھو صلوتاں بھائی

رہیا یتیم حبیب خدا دا انبیا عرش خدائی
او محبوب یتیم کیتو ئی جس تھیں خلقت ساری

یتیماں دا کوئی حال نہ پچھے ناکو ہتھ پھیرے
ما پیو دی کجھ حاجت ناہیں جس یار پیارے
حافظ ناصر میں ہاں اُس دا اندر چوداں طبقاں
پرورش کردے پاک نبی دی عالمگیر ابو طالب
ادب سکھاں فصاحت کوئی شی کر دیدے تمامیں
خلق حیا حلیمی ہر ہر صبر قناعت جیدان
ختم قرآن نہ ہویا سارا برکت نبی گرتے
توریت انجیل کتاباں پچھیاں پیغمبراں تے آیاں
لات منات تے بُت عزادا ایہہ بنا کفاران
پاک پیغمبر جد کتاباں جد منسوخ تمامی
پتھر دے بُت سدا چوپاتے قدرت حقدی لوڑ
تسیں اسیں ہر دو ہیں جھوٹھی چھڈو کفر پورا
جیکر دین محمدی پھڑسو بھج بہشتیں وڑسو
معجزے دیکھ نبی سرور دے چھڈو کفر کفاران
وقت تولد ظاہر ہوئے معجزے ست شماروں
حمل نبی دا نور حقانی درد ہووے کجھ بھار و
تیجا معجزہ پاک نبی دا ختنے حاجت ناہیں
امت میری بخش خدایا روروکردی عرضاں
جمدیاں یاد امت نوں کیتا آخر جیہاں ہوسن
پنجواں راہ نہ رہیا شیطاناں اسمانیں جاں ناہیں
دائی حلیمہ دے ہک ممے ناہا دووہ ندیمی

یتیم کیتوئی یار پیارا جس نوں بہت اگیرے
کہیا رب ملائکاں تاہیں جیہڑے دوروں گگا
اول آخر علم نبی جی نوں لوڑ نہیں کجھ سبقاں
اوہ چاچا اوہ پھوپھی ساکوں عبد قریشی صاحب
چاچا پھوپھی کرن تعجب ویکھن جو بڑائیں
تا قیامت ہو رہنے کسے کل اخلاق پسنداں
منسوخ کتاباں تے بُت ٹوٹے ایہہ فضل تیہے
یک نقطہ فرقاں بحر عملوں دور کرایاں
نال اتہاں بھن ٹوٹے کیتے ابوجہل دیاں یاراں
بُت بھنے دا عجب نہ کوئی پوجا کرن حرامی
سچا دین محمد والا سنو ہی ٹے گوے
کرو قبول ہن دین محمدی اوہ غالب ستراں
جے تسیں مرسو وچ کفر دے دائم دوزخ سڑسو
ابوجہل دا کفر نہ ٹٹا لعنت پوس ہزاراں
اول تسکے دردنہ بی بی حمل نبی دے بھاروں
زہ دادرد نہ ڈٹھا بی بی دوجا ایہہ شمار و
چوتھا سجدہ جمدیاں کیتا کردے یاد الہی
پڑھو صلوٰۃ سلام نبی تے دارو کل مرضاں
ہتھ اتی ہی وچ دوزخ دے دیکھ نہ راضی ہوسن
چڑھش اوتے ستارے سنی جیونکہ چیتن ہوائیں
چھیواں دووھ ہویا وچ پیدا چوگھیا چدن یتیمی

بیت رب دے دیاں چھوٹن گھشان تھیں ستوان ہے آوازے
ہک طرف تھیں جان آوازہ آیا حق کنندہ
دوجی طرفوں ایہ آواز رسول تسان پر آیا
تریجی طرفوں ہاتف ہویا انور تسان پر آیا
چوتھی گھشوں بیت رب دے تھیں اہل یا سیدان سنیاں
جامع المعجزات دے اندر ایہ مسلے ہین ڈٹھے
صورت پاک نبی دی ویکھن وچ نہ آئی
حجرے وچ پیراہن پیرے عائشہ تاموسناندی
حجرے وچ چراغ نہ کوئی بی بی بہت حیران
نال تبسم ہک ونجا ظاہر دندان وہ روشنائی
نور وندا اندا عرش فرش تھیں لگھیا کر روشنائی
رب فرمایا نور نبی سیرا سجدہ کرو نہ کوئی
اس ساعت روشنائی اسدی ڈٹھی تسان پیارے
قاضی حمید الدین نگوری ایہ بیان لیایا
مصباح العاشقین اوہنان نے نال تفسیر لکھایا
ہو محبوب نبیا سیرا غیران نوں نہ دکھلائیں
نال وٹے تھے دشمن تھیں لعل نبید اترنا
ایہو سبب شہادت دندھن ٹٹے وس یارا
رات تمامی بندگی اندر کھلیاں پیر رب دے
پتھر وچ درگاہ رب دے عاجز ہو کے رناں
پتھر عاجز نوں رب کہیا تیری آس پوچاواں

جامع المعجزات وچوں ہین ایہ مسائل سارے
آیا حق نہ رہیا باطل سن بوجہلا رندا
کر سی مشکل حل تساڈی رب سچے فرمایا
بھیجیا رب محمد تائیں نال کتاب لیایا
بشیر نذیر محمد آیا شاہد رب نے جھیاں
معجزے سارے نبی صاحب دے شہد شکر تھیں مٹھی
ہکی راتیں بی بی عائشہ ونجا ڈٹھی روشنائی
سوئی ڈگی ہتھ نہ آوے بہت ہوئی درماندی
پاک رسول تبسم کیتا حجرہ نور نورانان
سوئی لبھی رب غیرت کیتی ونجا شہادت پائی
ملکان جاتا نور ربانا سجدہ کرے بھائی
ایہ روشنائی نور نبی دے دندن ظاہر ہوئی
ہکو پلے مجروح ایہو وندر کرسان پارے پارے
والضحیٰ دی واو دے اندر وچ تفسیر پڑایا
پر والضحیٰ دی واو دے اندر خوب بیان بنایا
ایہو ونجا شہید کریساں جنگ احد جد جائیں
جنگ احد وچ حکم ربانا لہو زیادہ چھٹا
کافر وٹا ادہ چلایا بھر ابہت بیچارا
سنج گئے تا پتھر تا کے لایا نبی گزیدے
تیری بندگی کر کے ربا نیوں سرور بھاں
اوس محبوب حقیقی کولوں بدلہ نہ دیواواں

۸

مولوی محمد ولی ... عفی اللہ تعالیٰ عنہ

اوہ ویار رب قدرت سیتی جنگل وچ لکایا / جنگ احد رب نال اوسدے وند شہید کرایا
ویٹے لون رب راضی کیتا کر کے ایہ عدالت / صبر مصیبت کم نبی دا کرنی خیر دلالت
خواجہ اویس نوں جب نبیدی وند شہید اوس سنیا / کل وند انہوں موںہ اپنے تہیں سچے عاشق جنیا
ہین کی جانا کہڑا سوتی لڑیوں باہر آیا / بکہ وچ پیان اوہ سبھو دان تان بھی حق نہ پایا
سبھنا نوں جد پٹ سٹیان اوہ بھی پٹیا جاوے / حق متابعت دا ایہن تہیں تدبراہ آوے
ساری عمر نبی دے تائیں اکھیں مول نہ ڈٹھا / سن اوصاف نبی تے عاشق پاک جنہاندا چٹھا
جھڑے لائق جنت ایہن دسو ایہن وکھاہان / یاران پچھیا حضرت کولوں کیہ صفت انہاہان
خواجہ اویس چلا ویکھو تسیں رکھدا جپ اساڈی / گلیاں وچ ٹرے شکستہ بنے دہر کے کھاڈی
وال تمامی چٹے اوتے درم دا قدر سفیدی / ہتھ بچہ وی تلی اوتے زحمت برص نہ قیدی
شادی غمی نہ اوس کیدی لوک ہسے اوہ رووے / لوک رووندا ہسن لگے راہیں مول نہ سووے
فاروق علی دو یار نبی دے کرن زیارت چلے / شاہ علی تے تحفہ چادر عمر درم کجھ پلے
جنگل وچ ڈھونڈیندے خاصہ مرد خدائی / نفل پڑھے کول اٹھ چر گاوے جن خیمی مائی
نفلاں تہیں جد فارغ ہویا پچھے حال یاراندا / کس طرح تشریف لیائے ڈھونڈ لدھا ہر راہندا
شہر اساڈا حضرت مکہ ایہن یار نبی دے / شوق دیدار اساڈے آئے ڈٹھیاں کھلے ویہے
ہوٹھ وچ وند نہ کھٹ اوہ بسے ویکھو فاروق روندے / کول ہاں وند ثابت سارے کیوں ہانی جنہودے
چادر درم قبول نہ کیتے ہین راہک اٹھوانان / جتنی کپڑا اوہ بنوں ویہڑ نال لکھواندکھانان
خواجہ اویس تہیں نام پچھیوے روو مول نہ دسی / ہین ہاں بیعت کمینہ رب جگے خلقت ہین تہیں نسے
اول نام عبداللہ دسے پھیر اویس کہیوے / عباد اللہ تا سیلن بھی آہان آکھیا تا دسیوے
تذکرۃ الاولیا دے اندر ایہ بیان جیبا / علم تصوف نور ایمانی پڑھ توں نیک نصیبا

ہر دم پڑھو صلوۃ نبی تے اندر گیسل نہاران
رات جمعہ تے روز جمعہ دے بے حد بے شماران

باب در بیان حلیہ جناب رسول مقبول صلی اللہ علیہ وسلم

کجھ توفیق نہ میرے تائیں جے میں صفت الاوان ۔ مونہہ تے شرمندہ نال گناہاں خبر نہیں کجھ یاران

ظاہر قد میانہ سرور دسے ہر تھیں اوچا ۔ ایہ بھی معجزہ پاک نبی دا ظاہر باطن سچا

سر مبارک نبی صاحب دا خوب مدور جانو ۔ زینت وچ سیاہی والاں نازل لیل پچھانو

صفت نبی دیاں زلفاں سندی واللیل وچ آئی ۔ والشمس والضحیٰ وچ جانو موہیں دی رشنائی

لمبیاں زلفاں موڈھیاں تیکن کدیں دو نرمی کنّاں ۔ کدیں رکھن وچکار دوہاں دے ہر تے تول آنّا

بھتاوٹ لوال نبی دے نادہ ستّے لتے ۔ تھوڑا ختم نہایت سوہنا ذکر کریندے جتے

ساری عمر نبی نے سر دے وال نہ مول رکھائے ۔ دو واری وچ تخفے لکھیا سارے صاف کرائے

تھندے وال ہمیشہ رکھدے چکن نال زیتونے ۔ وچ خوشبو کستوری خالص کیتی رب بیچونے

زلفاں اوتے نور جو برسے کیہاں رہن ہمیشہ ۔ سر دستار رکھن تھے قسماں جیوں ہو درویشاں

جو انسان زمین دے مونہہ تے سبھ درویش نبیجے ۔ صفت ستو محبوب ربے دی کرکے پاک عقیدے

چوہیاں گزاندی پگ بہندے جو خبگا نوچ جاندے ۔ یاران گز میتے اندر ست گز وچ گھراندے

کدیں ٹوپی کدیں پگڑی کدیں ہر دو رلیاں ۔ زمین پچھاواں مول نہ پوندا جان ٹردے چکلیاں

ابر سفید سر ہیٹھ اوتے بھیجیا رب کریمے ۔ دھپ نہ لگے مکس نہ بہسے ایہ افضل تیتھے

متھا بدر منیر نبی دا ہک رگ اوتھ کھلووے ۔ وقت خورشید چمکدی صافی غضبوں ظاہر ہووے

ابرو دو پیوستہ حضرت وتھ دوہاں نوچ ناہی ۔ جامع المعجزات دسے اندر ڈٹھا کرم الٰہی

اوچا نک باریک نبی دا خوبی حد نہ کوئی ۔ صفت سفیدی سنکے عاشق ہووے کل لوکائی

چشماں روشن شرموں بھریاں کیہی صفت آکھی ۔ سیاہی سفیدی ہر دو غالب سرمے حاجت نہ سی

لمبیاں مژگاں خوبی چشماں وچ حساب نہ آوے ۔ مدح کراں میں پاک نبی دی تا رب سچے بھاوے

دو رخسارے نور ستارے مٹھ داہڑی پر نور دوان ۔ ساسے وال نبیڑے دا کریاں شرف حضور دوان

وال سفید داہڑی تے سر وِچ پورے ویہہ نہ جانو
وال سفید کنان گن سکان ہِک اصحاب بتاوے
کجھ تشبیہ نہ دِتی جاوے بدن نبی دے سارے
وِچ مشکوٰۃ شریف روایت ہِک اصحاب بتاوے
مروارید مثال دندان دی وِتھ انہاں نوں یارا
کن مبارک گردن سرور سبھے عضو برابر
سبھے جوڑ نبی دے بھارے باہاں خوب دراز ی
چوڑا سینہ مرد ز ور آور مُہر نبوت لگدے
مہر نبوت دے وِچ لکھیا کلمہ قدرت والے
نُور نبی دی بھار پیاندے جیونکر او چیون کنند
اک باریک نبی صاحب داہر جو طرف برابر
ہر دو تلیاں پست نہ تہاں پیر ڈونگھی جانو
کدین موزہ کدین کھڑی کدین پا برہنہ
نکا تور ب ہڈ ہیبت سرور دہر گزی جھول نہ کھائے
پہلے در پے دور وزنبی نے اندر عمر تمامی
ڈو مہینے پے در پے ترے ماہی کدین جانو
سے ہزار جوان زور آور قوت جمع کچیوے
سخی نہایت سوہنی بیحد سچ سخن بھون مٹھا
لک رکھن تہ بند ہمیشہ گل پیراہن دائم
سرور عالم کھڑی تاپین ٹاکی آپ لیندے
بگریاں نوں چار لیاون ٹاکی لان پورائی

ہوٹھ باریک کثیف اللحیہ گندم رنگ پچھانو
حد خضاب نہ پوہتے ہرگز وِچ مشکوٰۃ لیاوے
کُل پیدائش بہتی سوہنی کی چن سورج تارے
لعل مقمر چہرہ ڈٹھوم چن پیا شرماوے
وقت تکلم دونہاں وِتھوں تہیں نور دیوے چمکارا
موڈھے بھارے وِتھ دوہاں نوں بہت کیتی رب دراز
دراز انگشتاں چوڑی تلی ایسا ہور نہ غازی
شکم اوتے ہِک لیک الاندی ناف کنوں تا صدرے
ہور منج چوتھ طرفین تیری کا زرد موکالے
وِچ شمائل نبوی لکھیا یار نبی دے گھنے
گوڈیاں اوتے ماس تھوڑا کہے بن ثمرہ جابر
ثابت قدم زمین تے لگدے ٹرنے وقت پچھانو
قوت نال اُٹھاون قدماں وِیکھ شمائل کہنا
جو انچھاتے قوت نبی دا رسم پہوں نہ پاوے
جو انچھلنے رج نہ کھاوے قوت ذرہ نہ خامی
گھر نبی دے طعام نہ پکا شاہ مخلوق پچھانو
تن خوشبو کستوری جیسے کدی نہ پوری تھیوے
جیکو ویکھے ایہو آکھے ایسا ہور نہ ڈٹھا
سیاہ دستار بھی سرور بہری سدا عبادت قائم
وِچ مشکوٰۃ انس بن مالک ایہ روایت کریندے
جھاڑو دیون وِچ گھر اندے ایسے ہو ستر ا نے

١١

بھوواں وِچ رجیا ہویا جھما کیہاں تیری ڈٹے غش کران نیارا ۔ محمد ولی نیر ۱۲

کچھ تکبر تے وڈیائی کینہ ذرہ نہ غصہ تاہیں عرش اوتے ہک لحظے گیا نورانی جثہ
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جیہڑیاں ایہ عاداتاں برکت نال درود نبی دے دور کلی پڑھاتاں

باب دربیان معراج حضرت رسالت مآب صلے اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم

ترٹھ ورہے عمر نبی نے دنیا وچہ لنگھائی ترونجہ ورہیاں وچہ ملیدے ذرہ بنے بجائی
شب معراج بھی اس عمر تھیں سال اٹھاراں گذری گرم وچھونا جیون حسن اوٹھے گنجی ملدی حجرے
جبرائیل امین ملائک خادم ہو کر آیا یا حضرت اوٹھ کرو سواری مین براق لیایا
ستوہنویں رات رجب دی آہی جد معراج ہوونے وجود نبی داہ چھم کارے عرشوں لنگھ گیوئی
جبرائیل ریہا وچہ سدرہ خاص دلیل نبی دا ہویا قرب نصیب نبی نوں اچ حجاب رہیدا
قاب قوسین یا تھوڑی تھیں آہیں ہوئی وتھ دوہاں نوں رب کیہیا کی تحفہ آندا انبیا تدہ سانوں
قولی بدنی مالی بندگی جو کجھ کراں خدایا سبہ درگاہ تیری دا تحفہ احمد نال لیایا
رب سلام نبی نوں دتا جھلیا آپ ادائے جھڑے عاصی امت والے ول نال رلائے
بندیاں صالحیناں تائیں پچھوں یاد کیتونے پھیر شہادت کلمہ پڑھیا وحدہ ناپڑھیونے
وحدہ دی لوڑنہ اوتھے پڑھیا اشہد ملکاں وحدہ دنیا وچہ لازم دور ہوونے شک خلقاں
وحدہ وچہ نمازہ پڑھدے تاہیں کل نمازی کرن متابعت اونہاں ملکاں تاں رب ہووے راضی
نوے ہزار کلام سنائے کیتی نال نبی دے حق منو معراج نبی دا کرکے صاف عقیدے
بونجہ ورہیاں عمر نبی دی تہہ معراج ہویوئی ترلویہ ورہیاں وچہ پیغمبری حضرت راج کمیوئی
معراجوں کوئی منکر ہووے یا کجھ شک لیاوے بہت کتاباں وچہ شریعت فتوی کفر وساوے
مکے تھیں تا بیت مقدس تائیں منکر کافر وچہ فتاوے عالمگیری ہور کتابیں وافر
بیت مقدس تھیں کوئی منکر معراجیدا ہووے مبتدع ہے نام اوس دا جھوٹا تائب ہووے روے
جیسا ذات خدا دی اندر فکر و بیان کریندا انہویں وچہ معراج نبی دے جڑھدا یاں پٹسیدا

لہ یعنی وتا یا اللہ تعالیٰ نے السلام علیک ایہا النبی ورحمۃ اللہ وبرکاتہ جو سلام ہووے اوپر تیرے اے پیغمبر تے رحمت اللہ دی تے برکتاں اس دیاں تے فرمایا اگوں پیغمبر علیہ السلام نے السلام علینا وعلی عباد اللہ الصالحین

۲ یعنی سلام ہووے اوپر ساڈے اوپر بندیاں نیکوکاراں دے ۱۲ محمد دلپذیر ۱۲

جیکو آکھے فکر میرے وچ ایہ حساب نہ آوے
اوہ گمراہ درگاہوں وچھیا اوتھے فکر نہ ڈھوے
ہور مسائل کتنے ایہن جتھے چپ ضروری
نسلا روح لطیف جتے وچ سے ورہیا انہے رہندا
گھر اپنے دی خبر نہ رکھیں چڑھن محل بیگانے
معراج نبی نوں وچ بیداری جسے اہ یقینی
عرش اوپر معراج نبی نوں ہویا دساں تینوں
کوہ طور تے حضرت موسے جا کلام کریندا
اے موسے لاہ جتی پیروں کہیا رب غفورے
شب معراج نبی دے تائیں ایہو خیال ہی آیا
اے حبیبا جوڑے تلے خاک غبار جو آوے
ایہا جوڑے عرش منور بہت ادب رکھیندا
ایہ سب شان حبیب محمدی درجہ اوہ کلیمی
چڑھ کوہ طور تے نال خدا دے کرے کلیم کلاماں
وہم خیال نہ کرسی کوئی ایڈی ویکھ بلندی
جتناں شان نبی دا اوچا اتنی ہی اوچیائی
بہشتاں ندا جا سیر کیتو نے دوزخ پایاں جہاتیں
دوجا موجب معراجیدا امت نوں آگاہی
تاکہ شبہ نہ رہے کسے نوں حال ثواب عذاباں
جیکر ویکھ نبی فرمایا امت نوں منظوری
تریجا باعث معراجیدا ہور دساں میں تینوں

جو ہک پل اندر سرور عالم عرشوں لنگھ سدھاوے
کر تصدیق نبی سب حکماں خاصہ مومن سوئی
فکر خیال نہ پہنچے اوتھے کرنا فکر قصوری
اس محل دی خبر نہ تینوں ہور اتنوں کی کہندا
سخت عذاب خواری ہوسی تدھ جیہے ناداںنے
جھڑے آکھن روح نوں ہویا ایشاں قول وچ دینی
بہت سبب کتاباں اندر قدرے علم میں نوں
ہر اکی نوں شان مطابق اللہ درجے دیندا
تادیب تی رب موسی تائیں چڑھیا جد کوہ طورے
نعلین اوتارن لگے پیروں تاں اللہ فرمایا
جھاڑ عرشدی جتی اوتے پاوے خوشی سوائے
اج ہر او عرشدی اپنی حمداں کھلا بولیندا
حبیب کلیم دا فرق خدا نے کہیا نال کریمی
پاک حبیب زمیں تے کردا پوندا وہم عواماں
شرح قصیدے امالی اندر ایہ دلیل لپندی
ہور ہزاراں ملک کھاتے موسے خبر نہ کائی
عمل موافق ورجے ڈٹھے شرف نہ ڈٹھا ذاتیں
ونج کریں دنیا اوتے چھوڑن لوک تباہی
اکھیں ڈٹھا نص وچ خبراں لکھیا وچ کتاباں
جھڑا حق نہیج جانے ناہیں دوزخ سڑے ضروری
وچ معارج اینجیں لکھیا نظرے آیا میںنوں

۱۳

چار لکھ ورہیاں ملک مقرب باہم بحث کریندے
مشکل گنڈھ ہیں کھولن والا یار میرا لاثانی
اینویں رب فرماوے ملکاں ہوون جہڑن سوالی
شب معراج نبی نے رکھے سوال کیتیاں عرضاں
اسرافیل ملائک نوری اول خدمت آیا
پورا کرنا وضو تائیں جھڑ جھکڑ وچ باراں
ہور اوڈیک نمازوں پچھے دوجے نمازے تکنا
سچ کہیا تدہ یا محمد رب سچے فرمایا
خدمت اندر حاضر ہویا مسئلہ ہک فرماہو
بہت سلام طعام فقیراں تے لوک نماز ان
ستے لوک مراد نمازان نفل تہجد جانو
سچ کہیا تدہ یا محمد رب سچے فرمایا
منجیات دسویں تائیں یا محمد کھڑے
خوف خدا دا ظاہر باطن وڈا معاش میانہ
برکت وچ اسراف نہ کر ہو تنگی وچ نہ پنو
سچ کہیا تدہ یا محمد رب صاحب فرمایا
یا محمد میرے تائیں مہلکات دسا ہو
تابع ہونا احمد بخل دے کرنا من دا بھاتا
بہت ضروری ہر کم اندر شرع لحاظ کمانا
سچ کہیا تدہ یا محمد صاحب خالق فرمایا
جیوں تقدیر خدا دی انہہ آہے جواب سوالاں

اُمجّے تہیں ٹانو جان اوتھائے سدا جگر ریندے
احمد نام عرش تے اوسے کرسی حل زبانی
پچھ لیا ہے نبی میرے تہیں بہت ہو سو خوشحالی
خواہشمند ملائک چارے آئے کارن عرضاں
کیا کفارت بہت گناہاں دی توں ان رب دسایا
ٹرکے آونا طرف جماعت دور گناہ ہزاراں
طرح سیارے کن بانگے اندر کوزہ بھر کے رکھنا
ہور اِنہی اوہ رخصت ہویا میکائیل پھر آیا
جھڑے عمل دوہاں درجے وکھو وکھ سمجھائے
انہیں کمیں رب درجے لیسی توں وادی کل زاراں
سلام دیہو ہر نکے وڈے محرم زن پچھانو
میکائیل گیا خوش ہو کے جبرائیل پھر آیا
تا نجات عذابوں ہاون عمل کماون جھڑے
ہور عدالت غضب رضا وچ رکھیں یاد جواناں
معاش میانہ دے لیہ معنے ست شرعدی گھنو
جبرائیل گیا خوش ہو کے عزرائیل پھر آیا
جھڑے کرن ہلاک کرندیاں کر تقریر سناہو
اپنے آپ ان چنگا جانن کہے رسول ربانا
کھاونا پیونا بہنا ٹرنا سخن کلام الانا
چارے ملک گئے خوش ہو کے خوب جواب سنایا
تیویں برابر ارکان تائیں کہیا شاہ جمالاں

الوہیا ولپنڈی
پیکا ملک مقرب ہیں مراد
لہ امجے تہیں مراد
جیہن نیلو امرافیل ترنجیم
بیس مراد میکائیل ترنجیم
جھین مراد جبرائیل انجے
عین تہیں مراد عزرائیل
ہاہے کلہ قولہ برکت
انہہ جیویں فرمایا اللہ تعالیٰ نے
کلوا واشربوا ولا تسرفوا انہ لا یحب المسرفین
یعنے کھاؤ اتے پیو اتے نہ اسراف کرو تحقیق
اوہ خدا تعالیٰ انہیں دوست رکھدا اسراف
کرنے والیاں نوں ۱۲
مولوی محمد
ونتیجہ
عفی اللہ عنہ

مین کی آکھی صفت بیچارے عاجز بہت کمینے | صفت نبی دی رب پکاری ظاہر وچ لسینے
ہور مزمل ہور مدثر بلکہ قرآن تمامی | چار کتاباں صفت نبی دی ہور صحیفے نامی
ہور طٰہٰ چتر لولاک والذی صاحب نون آیا | ہور کسے پیغمبر دے حق رب نہیں فرمایا
صفت نبی دی کم نہ ہووے کل مخلوق پکارے | آدم جن ملائک حیوان کران جی روز شمارے
مین عاصی پر تقصیر کمینہ روسیاہ گناہاں | یا نبی اللہ روز قیامت کریں شفاعت چاہاں
دارا تے سلیمان سکندر ہور ملوک تمامی | سب درگاہ تیری پینے دعوی کران غلامی
انہاں غلاماں دی کوئی عاجز مدح بنائے | رنگو رنگ بخشیسان کردے خالی مول نجائے
مین بھی طمع شفاعت والا کر کے مدح بنائی | یا نبی اللہ مہر تساڈی مین چاہاں ہر جائی
وقت نزع تے قبر ترازو پلصراط گذاری | پنجوان خط جو علاں والے ملیں مار اڈاری
اونہاں وقتاں اندر ایہوں خطرہ وچ تہیں کدیں نہ لہندا | حرمت نبی محمد ہر جا فضل خدا تہیں چاہندا
دائم پڑھو صلوات نبی تے درجہ ایہ رب دیسی | جو کوئی پڑھے درود نبی تے کجھ عذاب نہ ہیسی
نام نبی دے بخشیں ربا عرض وڈی ہک ایہا | کلمے جیہا تحفہ ساڈوں ہور نہ کوئی ڈیہا
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے عجب درود نورانی | نام نبی تے مومن مسلم جان کران قربانی

باب در بیان صفت چہار یار کبار رسول مقبول صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم

شان چواہاں دوستاں جیونکر نزد خدار | آیا وچ قرآن دے حضرت بھی فرمار
پچھے نبی کریم دے جو کوئی ہے انسان | مثل صدیق نہ کسے دا اعلیٰ افضل شان
پچھے عادل عمرؓ دا اینویں شان پچھان | بعد اینویں عثمانؓ دا اوہ دنیا دی کھان
وہ عزیزا جان توں جیسا شان علے | تا قیامت ہور نہ کسے توڑی لکھ ولی
نال اسے ترتیب دے منّو چارے یار | سنیا ندی ایہ مت ہے شیعہ رفض خوار
ہک منّے یا دو منّے منّے ترے یا چار | یا بہتر جانے شاہ نوں تریں ایہ رفض کار

١٥

فرمایا۔ ہم اعظم رہنے وچہ فقہ اکبر دے ۔ وافضل الناس بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ابو بکر الصدیق ثم عمر ابن الخطاب ثم عثمان ثم علی ابن ابی طالب رضوان

سنو مثال صدیق دی جیوین نماز قیام
عثمان وچہ نماز دے جیونکر فرض رکوع
کو کٹ چھوڑی اونہاں جیون کناں تہیں غصہ کر یار
کو غصہ رکھے نال صدیقے اوہ جالوں زندیق
کو غصہ رکھے نال عثمانے جا اوسدی نیران
ہور مثال چوہاں یاران جیونکر اُسرے گھر
ذے النورین مثال تھاندی دے شیر خدار
کوٹھا تدن آکھن جان چارے برپا
وانگوں اوسے گھر دے دِل مومن انسان
صدق تے عدل حیا شجاعت ایہ اوصاف کمال
اٹے پر صدق صدیق دا اُتے تہیں ہے مشہور
اول بیچ پیغمبری منی یار صدیق
تریجا یار صدیق تے آندا حد ایمان
ابوبکر سوداگری کارن گئے ولایت شام
چن سورج وچہ جھولدے ڈٹھے اندر خواب
مشرف نال ایمان دے ہوسیں تون اے یار
اسے اُپر یقین کر آندا اپنا ایمان
عادل تے فاروق عمر نوں کہندے اِت سبب
اگے چھپ نمازاں پڑھدے آندا جہان ایمان
عدالت عمر خطاب دی عرش فرش مشہور
قصص الانبیاء وچ ڈٹھا ایہہ بیان

مثل قرأت عمر ہے رکھیں یاد تمام
شاہ علی نوں جان توں سجدہ مثل خشوع
اوس جہی رو انماز نا اوہ کافر بیکار
غصہ رکھے نال عمر دے سقر سڑے تحقیق
نال علی دے غصہ رکھے خارج اہل ایمان
پہلا یار مثال کدھ دی چھت مثال عمر رض
وچہ فضیلت دوستاں حضرت ایہہ چار یار
اجہ چواہاں اوس گھر وسن کوئی نہ آ
باجہ چواہاں دوستاں وڈا تہیں ایمان
چارے صفتاں وچہ چواہاں بے شمار سبھاں
جد پیغمبری نبی صاحب نوں دتی رب غفور
ایہہ بن بیچ معراج اوس نہیں یار رفیق
طلب نہ کیتا معجزہ دا تصدیق بیان
سفنے وچہ بشارت ہوئی سو جیب اوہ اسلام
تعبیر پچھی صدیق راہب تہیں دتس ایہہ جواب
ہور وزیر نبی صاحب دا ہہت قریب پیار
جامع المعجزات وچہ قصہ ایہہ بیان
چھایاں لبانداں اونہاں خوف نجایا رب
ظاہر ہون جا عشاں لگیاں غالب عمر جوان
پیتا پتر شراب جدنال وڈیرے چور
ہکدن راہ وچہ جاندیاں لڑکی کھلی حیران

عتیق اللہ من النار
بس فرمایا حضرت نے ابوبکر رض
نوں توں آزاد کیتی گئی ہیں
اگ دوزخ دی عتیق ہیں شد اوہ
پیتیں نام ابوبکر رض دا عتیق پے
گیا۔ اسی طرح ہور بی بہت
فضائل آئے ہیں ابوبکر رض
دے ۱۲ حاشیہ قولہ عادل
الہم معنے فاروق دے
فرق کرنے والا ہے
درمیان حق تے باطل دے
یا فرق کرنیوالا درمیان مومن

اوس دے کولوں پچھیا عادل عمر خطاب رضہ
مین ڈگی دودھ زمین پتیا خالی تھہ آوند
یا کھسی دودھ آپ پیتوئی یا دتا کسے غیر
درہ زمین تے رکھیا عادل عمر خطاب
زمین عدالت عمر دی سنی رکھ دھیان
جاری شیر دو ہاندے وچوں کہیا عمر خطاب
حیا حضرت عثمان دا سن مومن کن دھر
کجھ چدرے ہک پٹ دے اتوں کپڑا آہا دور
اوس تھین پچھے نزد نبی دے آئے عمر خطاب
اوٹھ بیٹھے تے زانو کجیا آئے جان عثمان
کول آئے دو یار اساڈے زانو ستر نمول
ہے ایہ صاحب وڈے حیا دا جے ویکھے یہ حال
ملائک رہبے اسدے کولوں کرن حیا ضرور
وچ مشکوٰۃ شریف دے ایہہ حیا عثمان رضہ
متعجب نا ہوا اس دے وچہ نا کر ہور خیال
اتھے ایہی تسک راوی دا ایتی ننگی یا پٹ
اسے کارن مالکی مذہب ناہین کجھ ضرور
ہک خیبر شہر یہودیاں اوسدا سخت قلعہ
اٹھ سے منان اہا اوسدیاں ہاکاں اپر سا
ستر مرد زور آور اوس دا سبن ناک بھوین
جدوں جھونیان شاہ نے شہر پیا تھرتھل

توں کیوں حیران لڑکئے وتس ایہ جواب
مولا امیر اسخت ہے باروں لمبے جند
مین ہاندی زر خرید ہاں سخت کریسی دیر
دیہ چا شیر غریب دانہیں تا مار خراب
قدرت رب دی زمین تھین ظاہر دو چشمان
بھر لے بھانڈا اٹھ کھڑے جاتوں گھر شتاب
ہکدن حضرت نال خوشیدے لیٹے اندر گھر
صدیق اکبر تشریف لیائے رکھیا بے مقصود
نا اوٹھے نا زانو کجیا کول دونوین اصحاب
بی بی عائشہ حضرت کولوں پچھیا ایہ بیان
عثمان آیا تا کج لیوے کہیا پاک رسول
کول میرے نا آوسی ساری عمر سمھال
اس حدیثوں شرم او کھاندا ہویا ہے مشہور
ہور حیا او کھاندے اندر باہجہ شہیار بیان
اختلاف مذاہب سندا فعل نبی صہ تھیس بحال
فعل نبی پر حکمت ساری نا پا دل وچ ووٹ
نماز روا جے زانو رانان رکھے بے مستور
شاہ علی ہک ہتھ نال کیتی بیخ قلع
دروازہ اوس کوٹ دا پٹیا ہک لیا
بے تکلف چیا اوس لوں والد حسن حسین رضہ
ہک زن بیٹھی منجی او تے سنتوں اس دی گل

متصل اوس کوٹ دے آہا اوس دا گھر
شاہ علی دے زور دے بہت قصے مشہور
رنگو رنگ اوصاف چواہاں عجب عجب بیان
کسے عاصی تائیں وقت نبی دے تھے سخت عذاب
سورہ لقمان بفضل تے ترے ختم قرآن
نفلاں اتے ثواب ختم دا بخشیا تا اس عاصی
مرتضی نے خبر پہچائی کول نبی دے آ
سرور عالم قبر تے آئے کجھ عذاب نہ ٹل
یا اخی تدھ یاد نا اوس عاصی دی قبر
یا نبی اللہ شاہ نہ بھلا اتھے ہور سبب
دھڑی اوپر کنگھی پھیری تیرے یار صدیق
اوس والے دی برکت بچھے سارا گورستان
شاہ علی تے حضرت صاحب خوش ہو آئے گھر
ہک دہاڑے سیوں بیٹھے حضرت عمر خطاب
فاروق صاحب نے سورج دے توں تکی نظر غضب
ہک پل اندر رات اندھیری خلقت کل حیران
بی بی عائشہ کولوں پچھن ایہ نشان قیامت
بی بی صاحب حضرت اگے کیتا ایہ سوال
یا الٰہی نور سورج دا ہویا کل تباہ
خبر دیوان مینوں ہست تائیں غائب ہون تمام
اے حبیب قیامت ناہیں دتا رب جواب

ڈگ پئی مونہہ پھٹیا اس دا پایوس تدخبر
پروچہ مدارج آیہ مین ڈٹھا بے دستور
قدر قلیل مین ہور دساؤں رکھیں خوب دھیان
شاہ علی جا تکھے اوتھوں ڈٹھا بہت خراب
شاہ علی نے وضو کر کے پڑھیا اوس مکان
ہور دعائیں زاری کیتی پایو نا خلاصی
حضرت کہیا ساڈے تائیں آئوں قبر وکھا
وت وت شاہ علی تھیں پچھن حضرت پاک رسول
نال بھو لیکھے ہور وکھائی وحی لیایا خبر
ایہو گور نہ ہور کو بھیجیا مینوں رب
دل اوڈا کے جا وآندا قبر اوتے تحقیق
رب کہیا ایہ مین بخشیا ایہ صدیق دا احسان
ہن سن یارا تھوڑا جیہا قصہ پاک عمر
جھلی تائیں پشت مبارک گرم کیتا آفتاب
رب قدرت سیتی سورج تائیں غائب کیتا جب
گھر حضرت دے دستور آناں آیاں ہو پریشان
نور سورج دا زائل ہویا ہے افسوس ندامت
تا حضرت نے پیش خدا دے کیتا ایہ مقال
کی حکمت ہے وقت قیامت ہست کراں آگاہ
ایہو روز قیامت والا گیا کل آرام
اے پر پشت عمر دے تائیں گرم کیتا آفتاب

ف اوس واسطے وی غرض اس روایت تھیں ایہ خیال نہ کرنا چاہیے کہ وجود حضرت علیہ السلام دا گھٹ ہے حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ تھیں بلکہ وکھاونا ہے درجے اصحابان دے کوئی

۱۸

نور تمامی زائل ہویا تکیا اوس پیارے
جان سورج نوں عادل آکھتے تاکرسی روشنائی
عثمانؓ غنی دیاں صفتاں اندر ڈٹھا وچ کتاب
دلیل الاحسان کتاب دا نام ایہی مشہور
طرف شام دی غلہ کارن گھل دتا کاروان
طرف حضرت عثماں دی لکھ بھیجیو نے خط
مسکیناں اتے یتیماں تائیں کیتا بلکہ حیران
خالی شہر وڑناں تساں ریت پاؤ وچ چھٹاں
ریت جنگل دی پاکے اونہاں پرکیتے جوال
عاجز اتے سوالی بھکھے آئے حضرتؓ پاس
اول آوا نماز نوں کیتا پھیر پڑھی بسم اللہ
رب قدرت سیتی وچ چھٹاندے ریت گیتی کل آٹا
ایسا نکا چٹا آٹا آدم تیہے نہ کوئی
شاہ علی دیاں صفتاں اندر سنی جیہا نقل
ہک نیزہ نور نبی دے کولوں ظاہر ہوند حشر دے
ستر ہزار مدہیدا رستہ لماں ہا وسنوں جھلل
وت ہر ہر شاخ دے نال بھی ہوسی ستر ہزاراں لگر
ہر پتر تے ستر ہزاراں ہوسی قیمہ نور
ہر حورے دے ہتھ وچ ہوسی خط لکھیا پچھ ہر
پنج نمازاں نال جماعت جنہاں نیت گذارے
فرشتیاں تخن ربا مرلیسی نیزہ پکڑ اوٹھاو

ایہ شرافت شان عمر دا کیتا رب ستائے
نہیں نار روز قیامت تائیں ہسے انہیر تباہے
قحط سالی وچ شہر مدینے لوک ہوئے بے تاب
ایہ مدارج دوستاں اسوچہ نے مسطور
دانہ ہتھ نہ آیا کوئی قافلہ سب حیران
حضرت عثمانؓ قاصد تائیں لکھ دتی ایہ مت
امید غلہ دی نیٹھے سارے فاقیوں رہتی جان
مسکیناں تے عاجزاں تائیں لوں لونا پھساں
شہر وڑے تا خلقت تائیں بیحد خوشی کمال
حضرت عثمانؓ اوٹھ کھلوتے کر اللہ دی آس
رکھ توکل دہا گا چکیا دل وچ نیت للہ
شان عثمانؓ غنی دے پاروں کھن وتھن ادا گا ٹا
فقراواں کنگالاں بھکھیاں حضرت وندد توئی
ہن قرباں تے ماہیو میرا پہونچ نہ سکے عقل
وچ میدانے آکھلوسن ویکھ قوت شاہ مردے
ستر ہزاراں شاخاں بیوند ہوسن اسمدے نال
ہتھ ہر ڈالی تے ستر ہزاراں پتر وساون جمبر
ہر پتے وچ موتیاں اکھین والی ہکہک حور
ملانا امت محمدے وچوں اس حدید اشوہر
نال حوراندے وچ جنتے دے ہسن اوہ پیارے
امت نبی دی پل صراطوں جاکے جنہ لنگھا ہو

سُنّیو واقدر اوہسی نامیں نیزہ اوس مکالون — زور تمامی خرچ کریسن ہوکے دلون ہجالون
حکم ہوسی وت شاہ مردان نوں نیزہ پکڑ اٹھاہو — اُمت نبی دی پلپھر اطون چاکے سبھ لنگھاہو
شاہ پہلاندی چھپی وانگون نیزہ پکڑ اوٹھاسی — رب قدرت سیتی اوس نیزے نوں چھیر شاہ بنائی
ہر وار ید تمامی بندے ہوسن ہولے کاہ — رب تکلیف نہ دیسی شاہ نوں پل تہین لگھسن لکھ
ایہ کرامت برکت اونہان جان نبی دی یارن — جان فدا نبی تہین کیتی وہ بہ اوس دربارون
ایہ دلبند نبی دے چارے گویا کہ ہک جان — حُب اونہاندی عین فریضہ اپر اہل ایمان
جیوین جیوین حُب زیادہ کرسن مومن مسلم بھائی — ایمان قوی تیلے اللہ راضی دلنون خوب صفائی
جانان مال نبی تہین صدقے کیتے انہان ضرور — متابعت وچ اکمل سارے ذرہ نہ جان قصور
ہوندا چوہان نال نبی دے اندر ہر مکان — ارواح عالم اجساد وچ برزخ وچ عیان
حشر نشر وچ نال نبی دے وچ فردوس اکٹھے — حوض کوثر تے نہران جاری جتھے رحمت لیٹے
رضی اللہ تعالٰے عنہم کل یاران اصحابان — راضی ہوو رب سبھنان تہین مین خادم اصحابان
جون یاران تے رحمت ربی سی سون بہاران — ہور صحاب تے یار تمامی بہت کروڑ شماران
ہر دم پڑہو صلوٰۃ سلامان اپر حیات نبی — آپ سن جیوین وچ حیاتی اندر خیر اخی

باب در بیان اوصاف و اقوال افعال سنت جماعت و فضیلت امام المسلمین حضرت امام المعظم الاعظم ابو حنیفہ کوفی صوفی رحمۃ اللہ علیہ

دو حکم سُنت جماعت والے آئے وچ حدیث — سننے والے اونہان تہین ہوندے بہت خبیث
تفضیل جا نو شیخین دی توقیر الختانین — اطاعت کرہو بادشاندی توڑے ظالم ہین
بیت مقدس جان تون دو جا بیت حرام — تعظیم کرو ہر دوہاندی تا پاہو انعام
مسح کرو دو موزیان اوتے کیتا آپ رسول — مرے نون بعد نہ کہو کسے نون جنت نار دخول
صالح طالح جو مرجاوے پڑھو جنازہ یار — سبھ دے مگر نماز پڑھ نیک خواہ بدکار

اثبات القدرین نون جالو خوب بنار
علم مفرد ختنین دا ہوین خصلت جان
راوی اس حدیث دا عبد اللہ بن عباس رض
مسئلہ ایہ تقدیر دا مشکل بہت پچھان
جیندے حق رسول نے کہیا امت چراغ
ہک سراج امت دا کیہا دوجا ونی لب
ہک روایت امانت لقمہ ہک روایت نجور
ہک روایت آب دو ہانڈ وچ مسعودی بجال
برکت لب رسول دی جسم ہویا کل نور
انس بن مالک یار نبی دے رکھی لب امان
حضرت انس نبی تھین پچھیا کہتون بن نعمان
حدیث بیان کرندیاں میری تیرے اگے وسی
نال نالوں دے رہی ہمیشہ چپیندا اوہ لب
حضرت انس وعظ کریندے ڈٹھے اندر حرم
امام ثابت نے کہیا پتر نون ایہ اصحاب رسول
مونہہ اونہاندا مینوں دسے کرہو چا او چیرا
سخن انس دا مینوں نے نعمان نیر سوالی
پیو چا دگایا مجلس لوتون گیا انس دے اگے
کنیت نام انس نے پچھیا جا جمن دی بھی
انس امان نبی دی دتی حاجی تھا بد بنائے
علم حلم تے زہد شجاعت ہور اتقا کمال

وزن نیکی تے بدی دا وچ تقدیر خدا
اول علم توحید دا دوجا احکام پچھان
مصلح الایمان وچ لکھیا بے وسواس
پتہ ترلی آکھیا اس مسئلیوں نعمان
اونہان ایہ فرمایا کس دا ہو ردماغ
ایہ دو کہنے نعمان تائین بخشے دولت رب
چشم پائی وچ مونہ انس دے ذات مبارک نور
ترائے قول درست نے نال بہت منقال
جو اقسام علوم دے بخشے رب غفور
سرور عالم تہتی مونہ وچ دیوین تون نعمان
ڈھونڈ لیا وسان تائین دیسان تیری ایہ امان
تون دروازے کعبے بیٹھا اوہ ہوا تہین پوسی
چھوٹی عمرے نعمان تائین مکے کھڑیا اب
ابو حنیفہ پچھیا پیو تہیں کون ایہ صاحب کرم
نعمان کہیا باپ دے تائیں کرہو عرض قبول
پیو نعمان نون چا کھلوایا ڈٹھا مونہ چنگیرا
سٹ انس دے اگے بابا تا ہووان خوشحالی
اوہ سوال انس نے کیتے نعمان تہین دل لگے
کہیا حنیفہ مولد کوفہ نعمان نام صحیح
کل مسائل وچ مسعودی بعض من اسو چہ پارے
ابو حنیفہ کوفی تائین دتا ذو الجلال

سند سچاعت ابو حنیفہ سپ مسجد وچ ڈٹھا — جیکو مسجد وچ نمازی بھن نماز ان نٹھا
مگر نماز تمام حنیفہ کیتی سپ بھی قتل — تیرن نعلینیں تیں رکعتاں وچ بجہ مسعودی لقل
پہلی جُتی جلسے اندر دوجی کبہے ثانی — تریجی سٹ قیام تے جاندیاں عجب امام جوانی
وچ نمازے سُست کیتو نے لبہ نمازوں ہار — وچ مسعودی ایسے رونے جیہتوں ویکھیں یار
سیر گستاراں ہویا ہویا وزن کیتو نے سپ — تخت ملک دا سیر لیو نے دوناں تھیں نپ
ابو حنیفہ دا سُن تقوے ہک دن جنگل راہ — دہپ لگی تا ساتھ تاہی درختے بیٹھ پناہ
ہیے وچ کھلوتے حضرت یاراں سخن الایا — سائے تلے آ کھلو ہو نعمان ایہ فرمایا
مالک اس درخت دے کولوں ہیں لہنا کجھ نال — جے ہیں سائے بیٹھ کھلوواں خوف لوادا بھال
قرضایاں تہیں لینے والا جو کجھ نفع پیہی — اوہ دیاج حرام حنیفہ وچ حدیث دسیہی
رنگو رنگ اوصاف اونہاندے کجھ بیان نہ ہووے — جو عداوت نال حنیفہ کرے قیامت رووے
ایہ مناجات تمامی راتیں پڑھدے ابو حنیفہ — لعو روہکہے پیش خدا ایں علاج رحمت ضعیفہ
امام اعظم ہے لقب اونہاندا کنیت ابو حنیفہ — امام ثابت ہے باپ اونہاندا النعمان اسم شریفہ
چارے صاحب مذہب دے چارے نے مقبول — اختلاف اونہاندا رحمت کیہا پاک رسول
ابو حنیفہ شافعی تریجا مالک نجہ — چوتھا احمد حنبل اتھے شک نہ آنو بجہ
مجتہداں ساریاں اتے رحمت دے دربار — جاری رہن قیامت تائیں عاصی کرے دعا
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے مومن مسلم بھائی — نعت نبی دی کرنے والے پان حشر وڈیائی

باب در بیان مدح پیر و مرشد مصنف رح یعنی حضرت مولانا ہے مولوی غلام محی الدین صاحب قصوری رحمتہ اللہ علیہ

صفت کراں میں پیر قصوری فاضل مرشد کامل — اڈن جہاندینال ہویا ہیں از کتابے شامل
ظاہر باطن کامل مرشد خالص مرد خدائی — کل مریداں دے دل اندر ہووی کوئی لالی

۲۲

جیونکر چن کرے روشنائی تاریاں وچ راتیں
چوون طرفاں تھیں عالم فاضل خادم بہت گھرانے
دیگر پڑھکے وعظ ہمیشہ کردے نال حلیمی
جیہوں پچھے وچ قصورے کردے دور قصوراں
وعظ اونہاندا اپچے موتی عالم بیٹھ پروندے
چشماں دے پر آب دیہوں تک بیان حدیثاں
بحث کرے کوئی نال اونہاندے عمر مطالعہ کرکے
نظر کرے جے طرف کسے دے اوہ مکھڑا نورانی
جو تکے تاں رہے ہرگز اوہ چہرہ پر نوری
وچ زمانے اپنے ہوئے اوہ حضرت لاثانی
نیت پڑھن دی آون جہڑے طالب علم تمامی
غلام محی الدین نام اونہاندا پایاں نے دہرپوئی
غوث الاعظم دے اوہ شائق بیحد بے شماراں
اوس درگاہوں فیض پہنچے تائیں جگ وچ جیہڑے
چون یاراں تھیں وارے وارے جان فدا رسولوں
وچ قصور تولد ہوئے مدفن چنگا پادن
دعا دتی ہین مرشد تائیں اگوں جیوون رب بہاوے
ظاہر علم دے فاضل وڈے باطن حد نہ کائی
صاحبزادہ چن چن دی صورت منہ ڈٹھیاں دل ٹھردا
صاحبزادہ شبیر خدادا سبھنے کم تمامی
حاتم طائی تھیں اوہ فائق اندر باب سخاوت

وچ خلائق انہوین جانو خادم نے کل فاتین
ولی قصوری جیون کستوری ڈھن وچ جہانے
جد تشریف لیجاں سفر وچ عادت ایہو قدیمی
سے کوہاں تھیں عالم آون سندے نال حضوراں
عالماں نوں سے نکتے حاصل عاشق صوفی رندے
وجد ہووے ہر عاشق تائیں راوجنا جیشاں
ہکسے نکتے حیران کردے جان چھوڑائی مرکے
ہرگز جھل نہ سکے کوئی ہیبت پیر حقانی
ظاہر نور مہین تے دسے واہ واہ پیر قصوری
علم عمل وچ کامل اکمل وہ عالم ربانی
کل علماں وچ کرن تسلی یکساں خاص عوامی
دین نبی دے امام دی برکت زندہ انہاں کیتوی
وانگ اونہاندے کوئی نہ ڈٹھا لوڑے لکھ ہزاراں
نال توجہ کل مریداں کردے پاک حقیدے
تفسیر حدیث اندر لاثانی اکمل فقہ اصولوں
وچ مکے یا وچ مدینے یا بغداد سماون
جتھے چاہے اوتھے مدفن نال ایمان سدھاوے
ہک صاحبزادہ مٹھا چشمہ واہ واہ بوٹی رب لائی
علم پڑھاون گھروں کھواون ایہ دو کوئی نہ کردا
عبد الرسول ہے اسم مبارک جود کرم وچ نامی
حاتم روئی کپڑا اونہاں بانع ایمان تراوت

جتھے روٹی کپڑا نالے علم فقر موجود
روٹی کپڑا دتیاں دنیا فانی وچہ آسودی
نال تبسم پھل کریندے نال گلاں دے موتی
پشت بہ پشت پرورتی ہیوادا اسے نوری
قصور جہیا پر نور نہ کوئی جتھے پیر نگانان
تسر جہیا برابر روزیں تے تر لیندے چڑوے
وچہ تصور تصور منذرتہ برسن رحمت باران
جو کوئی طالب ذکر الہی وچہ قصور دے آوے
دل وچہ لیندے وسدے شوق جیوین دلداران
فیض وہندا جن انساناں ربا خاص ولی ہے
بہت مریضاں نوں دم کردے نیج پہیندے مرضان
جو کوئی دوست خاص خدا دا ربہیں جدا نہ جانوں
جنے غفلت رب سچے تہیں ہک ساہ کدیں نہ کیتے
وچہ قرآن خدا سچے نے کہیا وسیلہ پھڑ ہیو
وسیلہ جانو ادتہاں پیراں جو دسن راہ رحمانی
حضرت شاہ غلام علی نے جو مرید بنایا
بے نفسی مسکینی شاہ دی کی میں صفت سناوان
شاہ صاحب تہیں پچھیا کسے مسئلہ ایہ فرماہو
حضرت شاہ غلام علی نے کہیا ہمارے بھائی
جو کوئی ہووے چور اوہناندا رب تہیں منگن جائیں
نال اکھیں دے چوری کردا دیکھن جہ کریندے

دولہن جہاناں دا ایں گل وچہ حاصل کل مقصود
علم دیانت دار تقا وچہ انساناں بہبودی
حمد کہاں ہیں ذات ربیدی جس ایہ لڑی پروتی
پاک یقین جو مرشد میرے آہے ولی حضوری
ہے آباد قیامت تائیں دائم فضل ربانا
محرم آون دروازے دستک کر کے وڑدے
سے کوہاں تہیں خلقت جاوے پاوے فیض ہزاران
کردے صاف عقیدہ پہلوں خالی مول نہ جاوے
جتھے مرشد پیر میرے نادم لکھ ہزاران
اکھیں شمسوں وچہ لمکاندے شاہ غلام علی ہے
فضل الہی تہیں کم سوں ولی کریندے عرضان،،
جہیا اوہناندا رب نہ موڑے برکت رہند چہالوں
ہر جا اوہ محبوب خدا دے پاک جنہاندیاں نیتے
اول نبی رت عالم فاضل قصر توڑی بی چڑ ہیو
پیر نہ جانو اوسنوں جہڑا دسے راہ شیطانی
ہر کسی نوں نال نصیحت حق دا راہ دیکھایا
تارک دنیا رب بنایا میرا پیر سچا دان
لعنت کرن نہ دیے تائیں جائز ہے سمجھاؤ
جہے کہو تم لعنت جیکر شوق تسانوں آئی
یارب اسنوں کریں ہدایت توں فضلاں دا سائیں
بیڑا ہو کے چک لے جاوے جو دیکھن سو کہندے

۲۴

کسے خادم شاہ صاحبدے اگے ڈھیر روپیان لایا   نال تکلف چوری کیسے ہک دو واری چایا
مخفی مخفی چوری کردا ڈٹھا ولی خدائی   کنڈ کر بیٹھے اوسدی طرفے اوہ مقبول الٰہی
مطلب پورا کرکے اوتھوں ٹر گیا چور شتابی   بخش دتی اوہ چوری اوہنوں اس مقبول جنابی
کل پیراندی عادت ایہا سنتوں یار حقانی   جیوں پیر جیلانی قطب ربانی غوث اعظم لاثانی
غوث الاعظم پیر پیراندے چور نوں قطب بنایا   اس چوری تہیں رب نے اوسدا ستا بخت جگایا
محی الدین صاحبدے گھر وچہ چور اوہ راتین آیا   ٹنگن اوتوں جامہ آہا ہتھ تلوں اوس پایا
دونوین ہتھ جامے تے بدھے پیرین چڑھ دستے   عاجز نے شرمندہ ہویا کیتوں اوتھوں نسے
ناامید خداہی کراون روندے کرکر زاری   اس درگاہوں چور ہویا ہن لگی جگ خواری
پیر پیراندے حضرت میران محی ہوئی تا ڈٹھا   قطب بنایا نال دعا دے جگ وچہ کیتا رٹھا
دامن لگیدی لج پالی اوس محبوب الٰہی   مین بھی گستا در اوسدیا عاجز بہت گناہی
مین عاجز بھی مونہ چاڈیا لِلّٰہ لقمہ پاہو   کتاب میری درگاہ سچی وچہ چا مقبول کراہو
عامان خاصان وچہ تفاوت ایہا نکتہ اچا   دشمن نال کریندے نیکی جو ہووے سچا
نفس شیطان بنان اوہ جانن دشمن ہونہ کوئی   نال دوہاندے جنگ کریندے آخر ملسن ڈھوئی
وڈا دشمن سرکش ویری نفس حدیثین آیا   کر تواضع کرے عداوت حضرت ایہ فرمایا
دشمن داکوئی کہیا منے کل عداوت چھوڑے   نفس کتے دی خاطر کیجے ڈونگھے ہاڈو لوڑے
ایسے کارن حضرت کہیا وڈا دشمن بھارا   ہر ویری تہیں وڈا اوہدی نفس پلید نکالا
ہر مقبول خدا دے کولون ایہا نصیحت ہوئی   نفس پلیدی تابع ہوکے کم نہ کرنا کوئی
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے کول رکھو خوشبوئی   کرکے خاص حج ناہم سنو تارک نہ کریو کوئی

باب در بیان سبب تالیف این کتاب مستطاب گوید

سبب لکھان مین اس انواع دا جمع تہیں ایہ بنایا   شہاب الدین ہٹالے اندر ایہ مینوں فرمایا

مشہور فقیہ خوشاب بھیرے مسئلہ ہک فرماہو
نال ہندوستان بھیج نہ جاوان پچھا تھا وچ گھنے
سید جاتا عالم ہینوں پول ہویا کل ظاہر
جیسا اوہ وجود مبارک ایسا ہور نہ ڈٹھا
کیا آکھاں میں صفت اونہاندی سید حاجی سنی
موتوں تھیں اونہاں کجھ نہ کہیا ترک تقسیم کیتی
صورت ثمانیہ مختصر تھیں دوجے روز بنائی
بہت خوشی اوہ سید ہویا موتھیں ایہ فرمایا
واہ واہ کرن تے دیہن دعائیں عجب آسان بنائی
بہت کتاباں وچ پڑھی سی صورت ایہ ثمانی
ایہو جیہیاں بھرلیاں یاراں ہینوں ایہ فرمایا
کجھ قدرے پھر بیت بنا کے شہر قصور لیایا
خوب ہوئی تصنیف عجائب کر ہوا یہ تمامی
غرض کیتی میں آپ تبرک اس دے وچ رلا ہو
ولی قصوری بیت بنایا جو پھر میں تھیں لکھیا
ایہ رسالہ ہندی بولی رب کرے آسان
دوہ جیہیں اونہاں بیت بنایا خوب ہوئی آگاہی
باجھوں فضل خدا سچے دے کیا مقدور کسینوں
برکت نال تبرک مرشد ہر کوسینوں پڑھسی
زینت المومنین کتاب دا نام دھریا میں عاصی
بنائے تے قصوری طرفوں کجھ قدرے لکھ آئی

صورت ثمانیہ مشکل ڈاڈھی کر تقریر سنا ہو
نا سدھ ظن سید واہویا ہت ہوئی ایہ گندی
ہتھوں دستی کرے تواضع آل نبی دی طاہر
عمل مصنفا رہنے کیتا بلکہ شہد دوں مٹھا
بد عقیاں تے رافضیاں دے ہن چھوڑ دینے نغنی
ایہو ہینوں مشت نمونہ رونداگیا میتی
ہندی اندر وچ ثمانیہ کر تصنیف سنائی
لکھ رحمت او ستاد تیرے نوں جس نے علم پڑھایا
دور ہوئی تکلیف تمامی بن فہمیدی آئی
مشکل کل آسان نہ ہویا تھوں عقل حیرانی
ہور دوہاں ایہ رسالہ جیونکر خوب بنایا
پیشواواں دے اگے رکھیا اونہاں ایہ فرمایا
اللہ کرسی اس کتاب نوں خلقت دے وچ نامی
ہک عجائب بیت بنا کے وچ اسدے چاپا ہو
میں عاجز بھی اوس برکت تھیں بہت بناون سکھیا
پڑھن پڑھاون والے اوتے کرم الٰہی جان
ہک اشارت نام میرے دی دوجا کرم الٰہی
اول آخر صفت ثنا ایں لائق ذات ربے نوں
جو کوئی پڑھکے عمل کریسی دوزخ وچ نہ رسی
جو کوئی پڑھکے عمل کریسی پاسی حشر خلاصی
تم ہوئی وچ چک میانے تحفہ نیت یاراں دے

۲۶

چک سیانہ جھ کوہ لہندے تخت ہزاریوں دور
تخت ہزار رانجھے والا ملکان تے مشہور

باران سو چوہتر اندر تم کتاب ایہ ہوئی
مصنف اس فاکوہم الٰہی بھیر لوچ جھیوئی

غلط کیتی ہین رجکے بھاری جو ہین لکھ لیایا
لوں ایتھا وچ مکڑ اچھے مولون گھاٹا پایا

خفتنی فقہ اساڈی طرفے اوتھے عشر نہ ذرہ
دیکھ قناتے ٹھٹھے کرسن گھاٹا ایہ مقررہ

عقل نہ کامل علم نہ کوئی کہلدی جو گن لٹان
کوئی بیت نہ غلطوں خالی اندر روڑکے پٹان

ہک ساعت وچ غفلت جاوے ذکر الٰہی چھٹے
ذاکر دے حق سخت مصیبت جیویں ہزاری لٹے

ذکر شغل دی خبر نہ جانان خالی بھانڈا کورا
ضایع کیتی عمر تمامی کیوں توں جھیوں چوڑا

نال کسیدے جھندنہ کوئی لوک نچے ہین بھلا
زن قوافی زبان غلطاں وزن گیا بن ملا

اجر زیادہ وچ تصنیفے جیکر خوب بنائیں
پر کرسن لوک تماشہ مینوں تکسن جدوں خطائیں

نفس مسئلے وچ غلطی ہووے یا وچ زن قوافی
کر و معاف جزاکم اللہ غلط بنا ہو صدائی

جو مسئلے ہین اسو چہ آندے کلی اکھین ڈٹھے
پکر قلیل مین فاضلاں کولوں سکو آندے مٹھے

پر شنیدہ کے بود مانند دیدہ پھک کہاوت آئی
لیس الخبر کالمعاینۃ کہیا نبی خدائی

نال پلار دے رجیا ہویا ہر گز ساگ نہ بھانے
ایہتال موافق پیرے مارن تیر سیانے

جو تصنیف بزرگان کیتی اوہ بے بار شمارے
ایہ تالیف تاساگ برابر جیون چا ہو تہبون ہارے

عربی فارسی شعر کرندی جتھے نہیں لیاقت
بک بکا مین ہندی اندر کیتا نری حماقت

اہل علماں دی مجلس کولوں نس نس دور کھلوواں
وچہ بھان تا عاجز کرے لہو نجول سوواں

نزد محقق نکتہ چیناں پیر نہ ہر گز پاوان
جاہلان اندر کران فضولی احمق نام ہراوان

عالم فاضل متبحر چشمہ عرض کراں میں سچی
ہیں بھی پائے خاک او نہاندا ویکھو نہ کرسن یکی

اکثر عادت کل بزرگاں جتنے اہل صفائی
عیب کجن تے نال محبت کرے راہ نمائی

پنڈ میانی بھیرہ جہاں وی سولنگ سیالکوٹ
انہیں شہرین ویکھ بزرگاں تا کجھ دسیا کھوٹ

تے بگے والیاں نہیں ہیں سبقا پڑھکے پھر پکھائی
تصنیف شتی دا یہی جسنے ڈٹھی بہت پسند آئی

بگے والے ہر دو بھائی فاضل حدوں بار
تحصیل علم دی تہین ایہ فارغ ہوئے چنگے
جتنا علم اونہاں دے کولوں فیض ہویا ہر کہندا
ہر گہہ اندر سادہ چالہ بے تکلف رہندے
ایہو جیہے عالم ڈھیاں ڈٹھا نبی سوہارا
اسم شریف وڈیاں دا ایہی غلام محی الدین
عزت شہراں نال بزرگاں کہن سیانے وڈے
جیوں گیا جوالا گنگا جمنا کاشی لاٹا نزالی
مکے تے بغداد مدینہ ہور بخارا کوفہ
ایہوں بگا وچہ ملکاں دے کیتا رب مشہور
جس قدر وچہ بگا چھوٹا ایہ شہر ہزاراں
بگے نوں رب روشن کیتا اودھی ملے پربت
پر بگا نال اونہاں دے بگا با جہ اونہاں تہین رگا
بگا بھیرویں ڈہ کوہ کہندے جہلم ندی کنارے
کراں دعائیں رب اپنی تھیں کارن اونہاں ہمیشاں
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے ایہو ورد کما ہو

علم تے عمل اندر ہر دو ہیں اکمل ملکیں ظاہر
سے ہزاراں علم اپنے تہیں وہاں بھایاں رنگے
جے ہر عالم تہین ایہویں ہوندا جاہل رہندا
در افشاں زبان ٹوہ جیوں حق سچ ا جہ نہ کہندے
وچہ حدیث نبی فرمایا شک نہ آنی یارا
چھوٹے بھائی حضرت صاحب مولوی احمد دین
پر نزد خدا نہ عزت کوئی جتھے وسدے گھڈے
انہیں مکانیں بت پرستی رحمت کولوں خالی
انہیں شہریں دوست رب دے تاہیں ہوون مشرفہ
انہاں وطن بھایا ندیاروں علم دیانت نور
نام اونہاندا کرئی نہ جانے با جہوں رب جواراں
رکھن وچہ بھی ایسا ٹھاہیوں کھنڈ وچہ شربت
رہے آباد قیامت تائیں جو کوئی بگے جھگا
کچھ مدت تہیں وچہ بہیر بدے رہن اللہ دتا رے
خوش وسن ایمان سلامت بنسے نامی خویشاں
بہتر ایہہ وظیفہ تینوں کر ورد ایہہ پاہو

باب در بیان در جاتاندن علم فقہ کہ اصول آن قرآن و حدیث

عمر تھوڑی تے علم گھنیرے پڑھ توں علم ضروری
علم فقہ دا پڑھو تمامی جڑھ ایمان دی لگے
شیطوں جیہا ٹھگ نہ کوئی عالماں لوچہ عالم

شاغل ہو توں وچہ فقہ دے اللہ پاوے پوری
جہڑے غافل دینی علموں اوہ ابلیسے ٹھگے
نہ مشائخ ملے ولیاں ظاہر دشمن ظالم

طلب کریں علم دینی دی توڑے چین ماچین
آیت آئی حدیث برابر دوجا علم نہ کوئی
جیکر نال حدیث مخالف قول فقہ دا آوے
حضرت ابوحنیفہ صاحب ہے انہیں فرمایا
لینے نال حدیث مخالف قول میرا جے پاہو
دینی علم ہے فقہ تمامی جس وچ راہ صواباں
طلب فقہ دی جیکو مومن طرف معلم جاوے
علمے نال جو کرے عبادت تھوڑی اجر زیادہ
ایہہ نال حدیث نبی دے ثابت وچ ترغیب صلوٰۃ
فقہ برابر عمل نہ کوئی صدقہ ذکر صلوٰتاں
ہک مسئلہ کوئی پڑھے فقہ دا دور گناہ ہزاراں
سونے تھیں ہزار عنایت بلکہ جے تھیں فائق
ابوحنیفہ علم تمامی پڑھ کے فیر وسارے
نہ سوانہ عالم ہرگز نظم نجوم طبابت
نظم پڑھے خطا نوں ویکھے طب پڑھے تاموتر
خط پڑھو ایمانے سند انسانی رنبوں جانو
فقہ اندر کو لغزش کھاوے قصداً غلط نہ ہووے
عامی عالم حق مسئلے دا جیکر خوب نہ جانے
ونجھ طبابت کرے دلیری ضامن کیہا جاوے
مرداں زناں تماماں ایہیں پڑھن فقہ دا آیا
اجمل مرد بھی کوئی پڑھدا عورتاں کلی جاہل

وچ حدیث نبی فرمایا جس دا سچا دین
علم فقہ بھی مغز اوسے دا جو کتابوں ہوئی
چھڈ اوہ قول فقیہاں والا عمل حدیث کماوے

اترکوا قولی بخبر الرسول نقل انہاں ندآیا
چھوڑو قول میرا ہے تائیں عمل حدیث کماہو
بھاویں پڑھے حدیث مبارک بھانویں ہور کتاباں
وچ حدیث نبی فرمایا اوزاں تولدیاوے
علمے باجھوں درجہ اندک توڑے بہت لگاوے
جیہی جیہی وچ وہاں جیہاں ہو نبی آفات
نفلی روزے سو حج گذارے ہوئے لکھ زکوتاں
ہر وال برابر حج لکھیوے خبر دتی سرداراں
ہزار درہم دی بندگی لکھے کارن اوس ملائک
باجھ فقہ دے ہک آفت ڈٹھی اوس پیارے
آیت حدیث فقہ دے باجھوں وجے علم خرابت
نجوم پڑھے تاغیب الآوے کسے نہ رہا سوتر
علم الغیب واللہ اعلم شرط ایمان پچھانو
مجتہد پاوے ہک نیکی عامی غلط نہ ہووے
آکھے ہاں ہیں عاجز تھیں پچھو نہ لکے دھنگانے
وچ حدیث نبی فرمایا کیوں سر بھارا چاوے
فرض دوہاں تے فرق نہ کوئی پیغمبر فرمایا
چار مرد دو زن وچ سرسن ہکی زن تھیں کامل

29

وے لیس اوہ ضامن ہوندا ہے قولہ مرداں زناں الخ قال علیہ السلام طلب العلم فریضۃ علی کل مسلم ومسلمۃ فرمایا پیغمبر علیہ السلام نے طلب

پیو بھرا تریجا شوہر جو تھا پُت شمارو
آپو اپنیاں وقتاں اندر آکھے ہر چار
تدوں چراہاں پکڑ نہ کوئی عورت نال حساب
پر جیوں مرداں بن زن نہ سکے ایہ گل عقلوں دور
یا اوہ آپ بیدین ہونگے یا رب بے پرواہ
زُہد قبول نہ علمے باجھوں آخر عمر دیوانہ
ہر زاہد تھیں بہت قوی تر اے شیطان خبیث
عین علم تے زہد دی عزلت شرط ضروری
عین علم دا حاصل کر کے زہد دی پرہیو
عالم تے مستعلم دونوں کہیا نبی ایہ نیندے
اول آخر علم تمامی نبی صاحب نوں آیا
مراد فقہ دے پڑھنے کولوں جھگڑے بحث بجانو
عالم جیہا شان نہ کسے وچ تمام خلائق
کہیا رسول زیارت میری جو کوئی کرے تمنا
اے پر صورت معنوی جانو جسمی ایہ نہو
جیسا بدن لطیف نبی دا ایسا ہور نہ کسے
جسمی صورت پاک نبی دی دفن جو وچ مدینے
درجہ علم فضیلت عالم وچ حساب نہ آوے
دو ڈینہہ وچ عبادت جیہدی ہوون یک برابر
جے طاعت اج تھوڑی کل تھیں او ہوسی مغبون
نفلی روزے نفل پڑھن تے صدقہ ختم قرآنے

جیکر کہیا نہ منے چوہاں خوف نہ کیتس مارو
اے پر اوس قبول نہ کیتا ایسی زن بدکار
جتنے فسق فجور کیتے دوزخ لئے عذاب
یقین ایہی جو وچ چوہاں ہوسی کجھ قصور
نوح دا بیٹا بے پرواہیوں پیا کفر دے راہ
یا اوہ کافر ہو کے مرسی کہے رسول یگانہ
ہک فقیہ نبی فرمایا وچ مشکوۃ حدیث
ملت ذلت گوشے بیٹھوں لہیں کہی مزدوری
گوشے بہہ کے ذکر کماؤ دوزخ وچ نہ سڑیو
باقی سارے ہیچ گھیونے گھتی کنے دے گندے
بھیجیا رب معلم مینوں خود حضرت فرمایا
آیات رسولی جس وچ عالم خاص پچھانو
وچ درگاہ خدا بہجی دی واہ واہ کہن ملائک
عالم ڈٹھیاں مینوں جانے سارے کرو تمنا
مدرس مصنف عالم ویکھو ایہ بھی تد کہو
احکام شرع دے عالم جانن بلکہ معنوی دسے
وچ بیداری ویکھن کہن سمجھ نال یقینے
پڑھنا علم عبادت وڈی دندا حج ہی جاوے
نبی کہیا اوہ گھاٹے والا عمر وچ بے کار
جہدی طاعت اج زیادہ اوہ مرحوم فزون
وت مدت پچھے رہے زیادتی بہت ہوئی حیرانے

اے سردار شفیع اساڈے کہڑا عمل کمایئے
فقہ پڑھو تسین یار پیارے ہے وچ نیہ قرب زیادہ
عالم وچ فقہ جے نشاں عمل بندگی کرے ضروری
غلط کہیا ایس اسدے تائین عالم رتبہ بیش
بندہ نال عبادت وڈے خبر نہیں تکبران
عالم نال جو کرے عداوت ظاہر باطن بجہ
پر وڈی زینت عالم تائین آپ رہے چپ کیتا
لائق ایہی عالم تائین تقوے زہد کماوے
عالم چنگا متقی جانو کل اخلاق پسندہ
التقی ایہی ترے قسمان تے سنتون پاک رفیق
اعلے قسم پیغمبر رب دے اوسط غوثان قطبان
کل گناہان نکیان وڈیان کولون پاک پیغمبر
دوجے درجے ولیان کولون گاہے عیب صغیرہ
قصیدے شرح امالی دا ایہ مسئلہ فرماوے
جیکر یک گناہ صغیرہ قصداً ولی کماوے
تریجا قسم التقیا دا مومن کل ہرار
جو کفر شرک نون چھوڑ کے ایمان کرے قبول
اعلے اوسط نالے ادنے ترائے قسم بیان
جے عالم کرے نصیحت لوکان اپنا نفس وسارے
جتھے بدعت ظاہر ہووے عالم چپ کیتوئی
سمجھ سکے وعظ کرنیدے بدیان کجھ ہدایت پاون

تاں اوہ سکے آخر تیکن روز زیادتی پایئے
جو عالم نہ سکے آخر تائیں چھوڑو ہور نگاوا
ترک حرامون تے مکروہون جان فرشتہ نوری
عیب پیرے سے کرو پوشیدہ وین عاجز درویش
عمل کرے ملکان تہیں وڈا وچ کتابان خبران
گھر کرے یا ہور مزاغان کافرتسنون سجہ
امانت والے دوزخ سڑسن صبر ہمیشہ جیتیا
جو پڑھ سکے علم نہ عمل کماوے اینویں خالی جاوے
جو اتقےٰ دوست ربدا انہدا اوس دی دلبند
اعلیٰ اوسط تریجا ادنے فرق ایہو تحقیق
ادنے سارے مومن جانو نقل ایہی وچ قطبان
اونہان وچ فرمان الٰہی محکم بدہی کمر
ہو جاوے کبین نفس دے کولون عیب گناہ کبیرہ
تمہید کتاب اندر اوس لکھیا عاجز آکھ سناوے
ولایت والے درجے وچوں دور ستایا جاوے
شامت نفس شیطان وی توڑے بہت خطا
اوہ بھی خاصہ متقی ہویا کہیا پاک رسول
عمل موافق درجے جنت کافر دوزخ جان
سخت عذاب ہوسی اوس عالم کہیا رب جبار
غضب اللہ دا اوس عالم تے پاک رسول کہیوئی
امر معروف نہ چھوڑن تاہی بیٹھک حق سناون

جنوں کرے ہدایت اللہ اوہ راہ اوتے آوے
کیا شدور کسے تائیں اوسنوں پھیر سٹاوے

کو نیت طمع دی وعظ کرے تا فائدہ کجھ نہ ہووے
توڑے وعظ کریندیاں واعظ ڈاہیں ڈاہیں رووے

سوال کرے کو وعظ کریندیاں اوہ بیچ جان حرام
ہکدیہ قوت سوال نہ جائز لیماں کہے امام

توڑے ننگے پا پیو کولوں تا بھی ہے رسوائی
ایہہ وچ حدیث نبی فرمایا مسجد جانہ کائی

مسجد جا عبادت والی ناہیں جا سوال
وعظ پچھے جو منگیا چاہے خوب پھبایا حال

جھڑ جالے وچ نہ پیتا تا اوڈ گیا تیز بٹیرا
ہرگز وعظ نصیحت کارن وقت نہ پاسی پھیرا

واعظ نوں کو ہاجہ سوالوں لوڑے خواہش نال
کرے قبول اوہ ہدیہ تحفہ کرتا ر دو بال

باجھ غرض جو وعظ سناوے طمع نہ رکھے کجھ
نصیحت اسدی لوچہ ہدایت توڑے کوڑے بچہ

جو حق سچ کہنا کوڑا ایہی وچ حدیثے آیا
پر تے تلخ دوا تا دافع مرضاں شیخ سعدی فرمایا

جے عالم وعظ سناوے لوکاں آپ کرے بدکاری
سخت عذاب ہوسی اوس عالم خبر حدیث پیاری

جاہل کرے گناہ نہ ایسا عالم نوں جتائی
عالم تائیں بہت زیادہ تاہیں ہین وسیائی

ہک لوکاں تے اکھیں والا دوئیں کھوہی ڈٹھے
شفقت نال اونہاں انہے نوں اکھیں والے ٹھٹھے

پر عالم فاسق جیکر ہووے دو فائدے وچ ظاہر
کو پڑھکے سیتھیں عمل کماوے کل گناہوں طاہر

دوجا فائدہ لوڑے بڈا اوہ وچ گناہ کبیرے
تعلیم عبادت کرے ہمیشہ امر کرے صغیرے

دوست خاص خدا دے سمجھ کیہا عالم دا کرسے
خاک چین عالم دیاں پیراں دوہیں جہانیں تر دے

جان کرو قربان عالم تھیں گئے نبی دے وارث
وچ خلائق انہویں جانو جیوں پتھر وچ پارس

ہر دم پڑھو صلوۃ نبی تے رنگو رنگ درود
صلوۃ نبی تے پڑھنے والے پاون کل مقصود

باب در بیان ارکان احکام و شرائط و صفت ایمان گوید

ہن دو ارکان ایمان دے سان کر تحقیق
میں نالائق رج کے رب دتی توفیق

ہک رکن اقرار زبانوں دوجا دل تصدیق
ایمان مول نہ جان جے ہوون عدم رفیق

جے تصدیق نہ ہووے دلدی رہے مقر زبان
عکس ہووے جے اسدا تا مومن نزد خدا
ست فائدے ایماندے پنج دنیا دے دوُر
پہلی صورت اوسنوں پنج دنیا دے آر
نا قید قتل نارنج کرن نال نہ برا گمان
دوزخ اوس حرام ہے جنت اوس نصیب
سدا نہ دوزخ اوسنوں بدلے جان گناہ
اللہ نوں ہک جاننا اندر باب ایمان
محمد برحق جاننا کل سمندر نوش
نور ٹے بندہ رب دا حضرت پاک رسوُل
نکتہ ایہ عجیب ہے دسین توں ہر مردؒ
جو کوئی حکم خدا اسے دا آیا اوپر انسان
واحد رب نوں جاننا جتنا سارا جگ
اسے کارن اونہاں تے کوئی حکم نہ آ
جو کوئی آکھے ہک رب ہے مد لاشریک
ایمان مول نہ ہووسی تنے باجھ رسوُل
امر کلی من تے نبی کولوں ہٹ دور
شرطاں ست ایماندیاں پہلی ایہ پچھان
علم الغیب نوں جاننا خاصہ ہکو رب
سبھ حلال حلال من سبھ حرام حرام
متفق حرام نوں آکھے جا حلال

اوہ کافر نزد خدا ایہدے خلقت وچ ایمان
پر خلقت اندر اوسنوں کافر کہن بہرا
دو فائدے اوس جگہدے دیوس رب غفور
دو جو اگلے جگ دے کیتے اوس نثار
ایہ پنج دنیا وچ نیں دو نے اوس جہان
خاتمہ نال ایماندے جیکر ہوس حبیب
کافر دائم سڑسنی اینویں حکم الہ
جیوین سمندروں آیدا قطرہ لئے انسان
سمجھیں اس تمثیل نوں کر مختصہ جوش
پر کیتا رب نے اوسنوں لاثانی مقبول
تا جانے اس راز نوں دشمن دے سر گرد
کوئی فرض نہ ہوسیا آندے باجھ ایمان
نبی نہ برحق جاندے کافر گندے سگ
من جدوں رسول حق ہووے کل دریا
دل تصدیق اقرار جیتھ مسئلہ ایہ باریک
برحق تنے نبی جان ہوسی تد مقبول
معنے دین اسلام دے ایہو جان ضرور
ڈھیے باجھوں رب دے واحد اوسنوں جان
نال اختیار دے اپنے ایمان آنے جب
عکس کرے ایمان نا شرطاں پنج حرام
یا کو منکر فرضدا ہووے متفق سمہال

منکر جیوین نماز روزہ پداج زکوۃ پچھان ۔۔ یا کو احمق خوک زنا زن کیے حلال سجان
ایمان گیا ہر دہ ہاندا دو شرطان نے ہور ۔۔ خوف امید کمال کر دو ہان تے لازور
سنے دسان زور ڈے ایت بہت رکھ امید ۔۔ بے ہزارہ وچون ہک چھٹے خسر باقی سب قید
اجر اک ہزار تہین ہوسی حشر خلاص ۔۔ اوہو ہین بہشتی ہوسان کر اللہ دی آس
عکس ہوئے جے اسدا روکے ڈاہان ار ۔۔ جے ہزارہ وچون ہک دوزخ اوہو ہین بدکار
ایہ سنے خوف ایہڈے وچ حدیث تمام ۔۔ ہور تحفہ نصائح دے وچ لکھیا سے وجہ وچار
غالب اندر زندگی خوف اللہ دا جان ۔۔ غالب نزد وفات دے فضل امید پچھان
موجب بہتے خوف دا زندگی طاعت بیش ۔۔ مرویان رہیا ہندگیون فضل منگے درویش
جے پس خوردہ بلی دا ہٹکے کوئی حلال ۔۔ یا چوتھا بہا سر دا مسح فرض نہ کیے سہال
کافر مول نہ ہوسیا موجب بہان خلاف ۔۔ جے مطلق منکر مسح دا کافر جانو صاف
ایہ شرح خلاصے وچ لکھیا جہڑے تفتازانی ۔۔ ہور عجب عجائب نکتے آہندے شارح قہستانی
ایمان مفصل ضد مجمل دی ہتین چیزان ست ۔۔ اول ہتین ذات اللہ دی من ملائک وت
خالق رازق بخشن والہ جانے رب غفار ۔۔ جان ملائک پاک تے نوری چار وڈے سردار
اسرافیل تے میکائیل تریجا جبرائیل ۔۔ چوتھا عزرائیل دا شان وڈا لے تبیل
نبیے خاص ملائکان خاصان کنون وہ بیک ۔۔ جیونکر وڈے انبیا مسئلہ ایہ باریک
چو کتابان پیغمبران تہتیان ہور صحیفے ۔۔ حق سبھ جان تہامیان تریجی صفت شریف
اوہنان وچون چار کتابان وڈیان نے مشہور ۔۔ توریت انجیل قرآن بچہ چوتھی جان زبور
عمل تہنان منسوخ ہو یو لی آیا جد قرآن ۔۔ پہر ہو احکام قرآن مخالف اوہ منسوخ پچھان
توریت بولی عبرانی اندر جان زبور یونانی ۔۔ انجیل بولی سریانی وندر عربی قرآن جانی
چوتھی صفت ایمان دی جہتن تمام رسول ۔۔ انہیون من تمام نبیان اوہ ہے مقبول
نبی رسول دا فرق ایہ وچ کنز العباد ۔۔ اوہ پر رسول فرشتہ نازل لیون شرع ارشاد

بیان اپر کتاب نہ کائی خواب اندر الہام — پاسبان شریعت غیرہ نبی اوسے دا نام

عموم خصوص دا فرق دساواں انہ نبی رسول — وچ کتاباں ایہو ایں لکھیا مومن کرو قبول

ہک لکھ چوی ہزار پیغمبر جتنے دو لکھ کہندے — کمی زیادہ ربّ نوں معلوم مومن حصر نہ چاہندے

ویہاں مفصل مڈھے وچ آگے جو ایمان لیاوے — کل پیغمبر سچ کرمنیں شک نہ کجھ رہ جاوے

پنجویں صفت ایمان دی آخر دا اس دن — کجھ تعیین نہ اوسدے اندر سٹ قرآنوں گہن

پنجاہ ہزار ورہے دا لمباں ہوسی روز قیامت — عاصی فاسق اوس ہاڑے کرسن بہت ندامت

جاں رب چاہسیا تدن اوہی وڈی اک نشانی — حشر بہ طرفوں سورج چڑسی کہیا نبی حقانی

نیکی بدی دا رب خالق چھیویں صفت ایمان — مارا ودہاسی روز قیامت اوہ قادر سبحان

جس بود کیتی نابودوں خلقت اوہ قادر ہر ہک — وڈے سارے ربّ دے پچھے نیکی تے بد ہک

ایمان لیاونا نال اہناں سبھناں صفتاں نال — امر نہی ان سارے رب دے مجمل کل سنبھال

ایمان باقی رہن دے ترے کم جانو یار — شکر ایمان تے ڈرجاون اچھوڑ ظلم دی کار

اوہ رب بے پرواہ ہے یارو جب او ہوے بکم — دلی ولیاں تے نعماں کرائے تہیں وچہ غم

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے بے حد بے شماراں — روز قیامت کرے شفاعت عاصیاں تے بدکاراں

باب در بیان کلمات کفر و شرک و رسوم بدعت و شرک گویند

رکن حکم دے صفتاں شرطاں ہویاں سب بیان — نال جنہاں دے ثابت ہووی رکھی عقل ایمان

ہن کلمات کفر دے بعضے ہووے بیان کردار — نال جنہاں دے مومن کولوں ایمان کرے فرار

کلمات کفر دے وچہ بہتے بہت سارے کجھ آکھاں — ہندی بولی بیت بناکے نفع ہزاراں لاکھاں

ویہاں کتاباں معتبراں تھیں جمع کیتے کلمات — کہیا صاحب جنہاں والے سن رب تہیں ایہہ بات

اول اوہناں ذخیرہ کیہا دت ظہیری بھائی — فیر سراجی تے حمادی پیچھے تیسیر ابیاتی

چھیویں اوہناں معجزات ستویں کہو نصاب — اٹھواں تحفہ نجھونا دیں ہے تیسیر کتاب

انہاں الفاظاں تھین یار رکھ نگاہ زبان
اوّل انکار وجود خدا تھین یا رب نال شریک
یا مکاندی کرنی نسبت نال خداوند پاک
یا ہتھ جوڑان خاتے اندر خالق ڈیلوچہ جانے
سردی گرمی اٹھن بیٹھن قائل صفات حدوث
وحدانیت رب دی اندر دسے جو مسائل
ظلم کرے رب تیرے اوتے جیون تدہ ہتھے کیتا
یا کوئی آکھے روزیتا لست جی رب کہے انصاف
یا آکھے رب ہر جا اندر ایہ الفاظ کرے
جیکوئی آکھے رب میرا اسماناں اپر گواہ
یا کوئی کہے کسے تائین نال تیرے ایہ کم
وسے کہیا مین نہ جانا کہڑا ہے خدا
یا آکھے رب جاکمی تائین لائق ناہین سُول
یا خدا دوزخ یا جنت یا جنتی یا ناری
یا آکھے جدا نام عبداللہ اسے عبداللہ کافر
جیونکر عبدالرحمن ہو یا اینوین عبدالغنی
کسے تے ظالم دے کہیا ظالم نون تھین نہین ڈردا
یا کوئی آکھے ظالم نون تون رب تھین ظالم تر
یا رزق فراخی دیہ تون رہا تا کر میتھے جور
یا فرزند دن بہت پیارا جاندا اپنی رب
یا غم تیرے یا شادی اندر ہین ہی مبتلا

کفر شرک تھین تا تون بچین ثابت رہے ایمان
یا نسبت تر اں اصل فرعدی کر تون نظر باریک
اتھے کفر پچھانی بھائی کفاران سر خاک
خوب مسائل دسے پچھے اوتھون سمجھ سیانے
یا فعل خدا بے حکمت آکھے کافر سبہ خبوث
علمیں انہاندا کفر پچھانی ویسن جو کوئی قائل
مظلوم کہیا کسے ظالم تائین سن یار اسدہ دیتا
قضا انصاف برابر اپنی جیونکر مارے لاف
مومن کرو پرہیز اونہاں تھین کافر بنا مردے
یا فلانے صحت ہمیشہ ایہ فراموش الہ
ہین حکم خدا و بنال کریسان مسئلہ اجے ہم
یا اُس کہیا حکم خدا دے اتھے ناہین جا
یا آکھے مین رسم کریسان شرع نہ کران قبول
یا شوہر کہے منکوحہ نون تے تھین بہت پیاری
یا عبدالخالق عبدالعزیز ہووے اسے نانو دافر
وچ برہنے کافر سارے وکیہ میری گل منی
اوس کہیا مین ناہان ڈردا یا دہین امروا
یا آکھے اویہ تدی نہ کیتا کیتا رب جبر
انہین لفظین کافر ہوسی چھوڑ اجہے طور
یا رب جانے ایہ کم کیتا مین چرکا یا جب
جیون غم شادی اپنی ہووے جاندا ہے خدا

ہک روایت نہ کافر ہوسی جے رہیا فضول
یا کوئی کہے مصیبت والا میرا رہیا نہ کجھ
یا آکھے میرا اکہو تیرا اوہ بھی لے لیا رب
جیکو آکھے رب رازق پر بندہ بھی کجھ ہتے
یا جو لگ زندہ ہے تلانا ہینوں کی پرواہ
ہتھ ہلاکے روزی کھاونی پھر کے کیچے غم
رب رزاق ہے مطلق یار واسوچہ اہین تنگ
خواب اندر کسے غیر نوں ڈٹھیا جاندا ہین توں غیب
شفتالو کھاوندیاں ڈٹھا اکھیں اگو شت بھلا اجی
اینوین نفرکر پچھان جے عورت کرے قبول
کراماً کاتبین نوں جیکر کرن گواہ
جوگی کاہن رمالی خبراں دسن غیب
کو پیغمبراں تھیں منکر ہووے یا کجھ عیب شمارے
یا آکھے ہینوں خبر نہ کائی جن آہی یا بندے
یا جو شی اونہاں دوست بھی آکھی کوئی مرڑی
یا جیوں حضرت بعد طعام دے انگلیاں بہت چٹیندے
یا جو سنت کردے آہے جتنے مرسلین
مثلاً کسے کہیا کسے نوں وچ جانتو رہی ڈن
کھے اکھیں وچ سر پاون کم مخنثاں زنان
یا ملک جنگلے پیغمبراں نالوں یا باقی انسان
یا فرشتیاں ربدیاں اوپر رکھے کوئی عیب

اونہاندے ملوں تینوں جیوں گہر خوش ملول
آل اولاد دے کھروچوں سبھ یا رب بیجر
دہاں و الیاندے صحی سلامت ہور نہ لوڑے سب
جنبش رب بندے تھیں چاہے ایہی لفظ کو لئے
یا جدلگ ہین پران نرٹے ناہین کجھ نگاہ
بہت ہلائے بہتا رزق جے ہتھ لگے لحم
ایہ الفاظ کفر دے سارے وچ پڑہنے تنگ
آہو اوسنے آکھیا اگوں کافر اوہ لاریب
وچ پڑہنے لکھیا درکہد ایہ بھی شرک خفی
گواہ نکاح فرشتہ کسیں ہور خدا رسول
انھے شرک دہو وسی جان نکاح تباہ
جو سچ کرسنے اونہانوں جان کفر لاریب
یا نال اہانت لمان مدہر یا مجنوں لوکالے
یا دال خراب ناخن تلے کپڑے رکھن گندے
جیوں سرور عالم کدو سرکہ گوشت جوں دو ہیری
یا جو کوئی معتاد نبیدی جیوین مسواک کرنیدے
جو کوئی راضی اوہتے ناہین کافر جان لعین
اج سر پاون سنت ایہی اکسے تھیں گہن
ایہو جہیاں سنتانوں ہین ہرگز مول زنان
ہین ناجانا وچ پڑہنے ایہ کھے کو نادان
یا ملک الموت جہاتوں دشمن ہوسا تھیں عیب

اوہ جگہ اوچی دے اتے کبڑا ہو جاوے گرد اوسدے جماعت آدمیاں دی اتے مسلہ سائیں بحث اوس بخنیں نال مسخری دی آہا کافر ہو جاوے ہیں

شکل حبیب ڈرا لون تائین آکھن بہت عوام
قرآن رکھے وچ صحبت نھائے یا کوئی رکھے پیر
قرآن پڑھدیئون کسے کہیا ایہ آواز طوفان
یا قرآن کہے کوئی عجمی یا دف تاڑی مارے
بربط کنجری دکڑا تاڑی ہو طنبور رباب
یا مصحف پڑھدیئون کوئی آکھے ایہ آوازہ خر
یا زن شوہر عالم تائین آکھے چالعین
ہین نال تیرے ند شرعی ادسان آنے جدن سپاہی
یا کسے جھوٹھ لینیدے تائین کہیا کوڑ نہ آکھ
اوس کہیا مین جھوٹھ نہ بولیا کہیا دڈا اسیم
یا کسے کہیا جھوٹھ خیانت چھڈ دیہ بھائی سارا
یا خرید فروخت وند رجیکر جھوٹھ نہ کہیئے
یا کر آکھے شخص کسے نون پڑھ نماز نہ چھوڑ
یا آکھے دل کافر میرا پڑھیاں کئی ہزار
انہیں جیکر کہیا کسے نے پڑھ نماز فلانے
یا آکھے ند پڑھ نمازاں کی پائی بہلیائی
یا آکھے پڑھ کلمہ طیب اس کہیا ند پڑھ کے
یا آکھے ند دسیا ئیون او کھا کم دشوار
یا کسے کہیا پڑھ نمازاں حاجت ند روار
یا کوئی کہے نمازاں پڑھیاں سوری نہ کوئی چیز
یا آکھے مین خود آزمایا ایہ انگوری سرکہ

دیدار تیرا جیون عزرائیلے کافر ہوون تمام
قرآن اتے سرد نویں کافر کرد برہنی سیر
یا بانگ سنیدیاں کہیا کسے جھوٹھا ایہ افسان
قرآن پڑھے اتنی ارڈے اتے ہو یا منغیاں ساے
یا دچ لعب تے سکی اتے مصحف پڑھے خراب
یا جو مجلس علم تھیں آسکی کہٹ آندا گھر
یا نال میرے چل شرع پچھا ہاں کہیا اس کمین
یا جو پیا د شرع تے جانا چاہے مینون پھاہی
بہلا مالس دنیال دردنان جاندی ہندی ساکھ
کتنے احمق دنیا وچ ایہین جاندے رنج
اگوں آکھے جے مین چھوڑاں تھیوی نہیں گذارا
روٹی ہتھ نہ آوے سانون کیتے سرتے بہتے
اوس کہیا کی فائدہ پڑھیاں مینوں نالچ لوڑ
یا آکھے خوش بے نمازی کافر سب شمار
اوس کہیا مین نیسو پڑھدا رکھین یاد سیانے
یا آکھے پڑھن پڑھن برابر ایہی سنتون بہائی
کی کھٹیا اس کلمے وچوں مینوں آندوی پھڑکے
یا اشتہار دے راہوں آکھے پڑھیاں کئی ہزار
اوس کہیا مین پڑھ ازنا یا مقصد ڈھیا نکار
یا آکھے الحمد نوشتہ ناہین کجھ تعویذ
کجھ بھلیائی اسوچ ناہین سبہ کفاران فرتہ

اینویں جیکو کہے کسے نوں کوئی دیہ کرات
اوس کہیا ہیں تاں ہاں دیندا ایا نقصان خدا
اگے ہنوں دے چوال اٹیا یا کھپ پے گیا گھاٹا
یا آکھے ہیں کہیتوں تڑی دیندا احسان جی
یا کوئی کہے نماز تے روزہ طاعت بہت گذاری
یا آکھے جدو یکھے کو رمضان مبارک چن
اینویں جیکر کہے کسے نوں رب تھیں ڈر بہرا
اوس کہیا ہیں ناہاں ڈردا لوہاں رب تھیں ڈر
یا ڈر عذاباں ربدیاں کولوں آسدا سخت عذاب
یا کسے کہیا غیر دے تائیں اس کولوں توں کافر
یا کسے کہیا مجوس کسے نوں یا کوئی کہے یہود
کافر نوں کوئی مومن سمجھے ایمان یا بابا
کو مومن آکھے پت اپنے نوں اے کافر دے بچے
یا کسے غیر دے بیٹے تائیں آکھے کافر بچا
کو مومن تائیں وقت خصومت آکھے ایہ دیندا ار
کو کفر دا کلمہ آپ بکے یا غیراں نوں سکھلاوے
یا کو آکھے دولت چاہیے خواہ حلال حرام
یا کو ملحد کافر آکھے اپنے آپ دے تائیں
حرام دی چیز کرے کوئی صدقہ لیندا کرے دعا
منگ امیر اغنال سرودا سنتا ایہ حرام جاعمی
حلال کہے کو انہاں دوہاں نوں یا آکھے آرزو

جیکر ادا کریں توں پوری ہوسیا ہوں برکات
کیتا ہے وچ مال میرے کیونکر کراں ادا
حق ہیں میرا مول زکوٰۃ نہ دیہاں ہما ہیں ہیں سٹ گانا
رٹ تاداں جیہے دے پچھے دنیاں کجھ نہ کھٹی
انہاں کماں تھیں کجھ نہ وہیا کہہ اکراں ماری
موسیاں اعتلے سختی آئی سارے کافر من
یا آکھے توں ربدا دوست ہوویں تھوڑا کہا
یا رب دوست دشمن رکھے کھاساں ہیں ڈبڈبہ
ہیں بکسے تہیے نال اٹھاساں دتس ایہ جواب
جو آپ کافر تا کافر جان جہیڑا نا کردا ذر
یا کو کافر کہے کسے نوں کافر ہوندا زور
ایہ حکم کفر دا تائیں نا ہو بہت شتابا
اینویں بولن تیراں تائیں احمق جاہل بچے
نیت غضب دشنام نہ کفر رہسی کچا
انہاں نالوں کافر چنگے کافر اوہ شمار
جیہوں رسن کیہی کفر بکے شوہر تھیں چھوڑاوے
انہاں لفظاں نال جو قائل کافر جان تمام
یا چنگا کہے حرام حلالوں خوشیاں نال اہسا ہیں
دین والا آہیں پوکارے کفر دھاں نے آہر
جیونکر وطی منکوحہ دی حیضے وچ بھلائی
حلال ہوندا ناوالمت ظالم تے خوانکہ

یا آکھے مین دوست رکھان خمر زنا بجاج
اگناہ صغیرے کو لون منع کرے کو یار
ہین کی مباح تائب ہووان ایہی کوئی گناہ
کسے شخص کہیا اکیہے تائین اُٹھ چل عالم پاس
اوس کہیا کجھ حاجت ناہین نا پاس کی جانا
یا آکھے جو کون کریندا جو کجھ عالم کہندے
یا کو آکھے کمنڈ پر وٹا چوڑی والے پیالہ
جے آکھے مین وعظ دی مجلس کی ونج گندے کرا
اس لفظون نا کافر ہوسی پکیان نال دلیلان
استہزا اہانت تائین خفت نہ اسوچ دین
کسے شخص کہیا جو مومن ہان مین جیکر چاہیا رب
ایہ پریشان ایمان انہو وچہ رب تہین کون پچھے
دعوے کرے ایمان دا اسن پارا تاویل
جے مشیت رب دی نال ایمان تحقیق
جیکو آکھے جبر نہ مینون کافر یا ایمان
اٹھے کفر نہ ہوسی پر جے آکھے مینون جبر
اٹھے کفر پچھان تون غیب معلوم خدا
کسے شخص کہیا جھگڑیندیان من تون شرع رسول
یا آکھے جو اجد ہاڑے شرع نہ چلنے کوئی
یا آکھے مین ڈٹھے ہوئے جھڑے شرع پونیندے
یا آکھے مین شرع نہ پچھان توڑے مردا مر
یا آکھے جو عالم آکھن ماور ار النہر

باجھ اہانت رندی غل نائین ہور علمان
توبہ کر تون اس گناہون کہیا اوس بدکار
ایہ کافر سارے وچہ بہنے نال شرعدے راہ
عالم بندے خاص خدا دے کہندے حق بیچ راس
جو کجھ کہندا آپ کرے دیندے گہت کھپانا
یا آکھے کی کھٹیا انہان جھڑے ڈھٹا ہک بندے
علمون خبر کا انہین لفظین کافر جان سو کالہ
اودہ : ہر بزرگان پاکان لائق مینون ڈرنا
ہور مکان ہی تنے ایہن مین جتھے تاویلان
ایہو دلیلان پکیان ... ریہا ایمان متین
باجھ تاویلون کافر ہوسی ایہ ... سبب
خشرط خیار نہ پائی جاوے کافر ہووان ہوسی
کرے ارادہ کہندیان جانے رب جلیل
مین دعوے اسلام دا ایہ تاویل رفیق
نے مرسان اے دوستا چھڈ یوم جد جہان
مومن کافر دنیا او تون جاسان مین ول قبر
اس دعوی کیتا غیب دا جان ایمان فنا
اوس کہیا مین عرضی پاسان شرع نہ کران قبول
یا آکھے مینون شرع پچھن دی لوڑ نہ ہرگز کوئی
آپ نہ کجھ سوارن اپنا لوکان تہین دیندے
وڈھیان دیہ دے سچا نسان لا چھوڑ لیان گھر
اودھیسان ہو نہ نسان لفظ کفر سبہ قہر

نماز پڑھے کو وچہ رمضانے آکھے ایہا بتیری
ایہہ بھی لفظا کفر دا ایہی ہو سیوں تجویز
اوس کہیا میں تیرے آکھے پڑہدا ناہاں بول
یا نماز نہ ریت اساڈی پڑہیاں آوے درڑ
یا کوئی کہے نماز پڑہاں تا رزق ہو جاوے تنگ
کسے کافر کہیا مسلم تائیں دس مینوں اسلام
ملا علی قاری نے کہیا کیوں نا اوس سیوں
عالم دی ملاقاتے تیکن اینویں رہسی کافر
فقیہ ابو اللیث نہ کافر کہیا جد عالم دل دہریا
عالم کولوں کلمہ طیب پڑسی بہت صحیح
قنائے جواہر دے وچ لکھیا کی شئی ہے ایمان
لا ادری معلوم نہ مینوں کیا کجھ ہے ایمان
اینویں لکھیا وچہ محیطے جیکو صفت اسلام
نماز روزہ نہ بندگی تنہاں کہے امام حلوانی
کسے شخص کہیا فلانا موئیا اوسدی رنیوں لوڑ
رب غنی اوس لوڑ نہ کائی عاجز اوس بنایا
قیامت دا کوئی منکر ہووے یا کوئی جنت نار
ظلم کرے کو اپر کسے دے آکھے اوہ مظلوم
اگوں کمے کردا اوہ چوں کیتہون لیسیں مینوں
یا آکھے وس اگے دینے دس روپئے ہور
یا کہے اج کنک ادھاری دیہ مینوں دہ سیر

اس جہینے یک نمازوں درجہ لکھیں ویری
کسے شخص کہیا غیر دے تائیں پڑھ نماز عزیز
یا عکس کسے میں تیرے آکھے کراں نماز قبول
اگے بھی میں ہک دیہنہ نیتی چُٹ گئے دو مرک
چھوڑ دیواں تا وسعت رزقے کافر کہو نسنگ
اوس کہیا کچھ عالم تہیں دتے اوہ تمام
گویا ایہہ رضا کفر تے جتنی ڈھل پیوی
کلمہ طیب ہر منگن لوں آوندا چنگا وافر
بلکہ ایہہ اسلام سوہنے تے مرسل راضی ہویا
فقیہ ابو اللیث صاحب دی یار وایہہ دلیل قوی
پچھیا کسے کسے کولوں بولیا اوہ نادان
ایہہ بھی کافر جان عزرامون کرین دہیان
پچھیاں آکھے میں نا جاناں کافر کجھ تمام
یا جہ نکاح اولاد حرام اوہ ہمیشہ زانی
ایہہ بھی کافر کہنے والا جیوں دس لگی ہوڑ
ایہو جیہے بہت او چکے جنہاں علم نہ پایا
میزان صراط حساب خطا بندا اٹھوان لعنت شمار
میں لیساں بدلہ روز قیامت ہووے تد معلوم
توں دوزخ میں جنت داخل معلم ہووے تینوں
دیہ مینوں توں دہ روپے لیں قیامت زر
دیساں کجھ قیامت اندر یا جو کنک یا دہ سیر

یا آکھے نبی آدم ؛ جہون نا ہین حشر حساب
یا آکھے دنیا وچ مینون کیہون چا رب بنایا
اعتراض کیتا اوس ربّ تے کہے ملا علی قاری
کسے شخص کہیا جے مینون اللہ دیوے جنت جا
یا آکھے مین نہین ارادہ نال فلانے جاوان
یا کوکہے لقار اللہ دا ایہی مین ارادہ
یا کو کہے ملاحظے تیرے جنت مین نہ چاہندا
مثلاً کسے کہیا کسے نون جنت نال نمازے
سندی کہیا ایہہ تکلیفان مین تاموں نہ رسان
یا کسے کہیا ہے جنت نون دنیا لذتان چھوڑ
کر اِہ حرام پڑہے بسم اللہ جیوین نال شراب
وعد وعید دا کوئی منکر یا عذاب قبر
ایا اتنت کہے شریعت کوئی یا مسائل ضروری
یا آکھے مین نال علم دے ہووان نا مشغول
یا کہے نال زکوٰۃ تے پنج نمازان کہیا صاحب نکتہ
مینون خبر نہ کوئی بہائی کی ہو واجب فرض
کسے صالح کہیا فاسق نائین پڑہ تون یا نماز
فاسق کہیا چھوڑ نماز پاتون لذت ترک
کسے مسلم کہیا مار نہ مینون مین آخر مسلمان
یا کو کہے فلانا ہین تہین کافر بہت زیادہ
یا نیت عبادت سجدہ کرے ایشن کسے سلطان

غنان تے حیوانان تائین نا قصاص عذاب
تجکہ تنگ یا جہون بتہ میرے وچ اللہ کجہ نہ پایا
تنگی کارن پیدا ہو یا پہلی آہت پیاری
یا جیہڑے یا باج فلانے مین کی کم بہرا
یا بہشت جو ڈے فلانا تائین پیرہ پاوان
جنت دا امید مین ناہان بدون نامرادا
یا جیکر جنت فلانے عالن تائین مول نہ کہندا
حج زکوٰۃ تے روزے رمضان کردے رہندو آندے
جنت دی مین لوڑ نہ کائی دوزخ اندر سان
چھوڑان نقد او وعدا دے پچھے مینون نا کجہ لوڑ
شرح فقہ اکبر وچ سارے کافر لاجواب
یا شفاعت قیامت منکر جانو سبہ کافر
یا اجد ہارے عزت رہیان خامی عزت نہ پوری
پچھلی عمرے اہتنا تہین کافر سبہ مجہول
دار السلام اندر او وہ احمق اگون آکھے بات
ایہی کافر ہے تنگ ہو یا دوجی سنتون غرض
تا لذت ایاندی پاوین ہو یا اوہ ناراض
ایہہ فاسق بہی کافر ہو یا ذرہ نہین وچ فرق
مسلمانی تیری تے لعنت کہیا اوس شیطان
یا آکھے دل تنگ ایانون میرا کفر ارادہ
فقہ اکبر وچ کافر سارے کہلے نعمان

اینوین سمجھ کفر ہے کرنا باجھ عذار
کو نال جماعت نماز گذارے وضو اس تھیں ہووے
یا نماز بے وضو پڑھدا دل وچ نیت ریار
یا قتل نفس دا آکھے کوئی ایہی جان حلال
نال اکراہ نہ کافر ہوسی لفظ کفر یا کم
کو فعل کفر تھیں کافر ہویا خبر اسنوں کوئی
اینوین نال خطا دے مسلم کفر جو بکے کو
کسے نیت اکلت کہن دی کفر کت کہیا زبان
جے ہر وچ ایمان دی تے وجہ کفر دی ستو
اسپہ مفتی اسنوں توبہ استغفار
نبی اسرائیل موسے دے پچھے ہویا کٹھہ ٹولا
فتاوے برہنے دے وچ لکھیا فرقہ اوہ ہفتاد
پہلا رافضی دوجا خارجی تریجا ہے قدریا
ہر کئی تھیں بارہ شاخاں ہویاں جان خراب
کرایہ تے معتزلہ سب اونہاں تھیں ہر دو
بعضے آکھن علی خدا ہے بعضے کہن پیغمبر
رب قرآن علی تے گھلیا بھلا جبرائیل
رب سبحان تے سستی ہرگز ملکانو وچ نہ پائی
تریوے ورہیاں نازل جاتا جبرائیل دہیاں
قول تمامی رد اونہاندے کہندے سخت خرابت
بعضے اپر زمین دے جائز کہندے نہیں پیشاب

جیوں قبراں تے ولیاں اگے کردے نے جہلا
یا قبلہ باجھوں ہوری طرفے جانکے نیت کھلووے
یا کہے وباج شراب حلال نال تیمم زنار
ایہی شرح فقہ اکبر وچ لفظ کفر دے بہانال
جو مار کراوے کسی تھیں دلوں ایمان دا غم
فتوئی نال نہ کافر ہوسی حکم شرع کیتوئی
کافر مول نہ ہوسی بہائی صورت کن دھرو
وچ برہنے اوس فتاہت رہے ایمان
تاہی فتوئی کفر نہ دیے کریئے بھو
دسے نال تنبیہ دے نکاح تجدید بکار
بہتر ٹولا قوم عیسے دی بہت پیو نے رولا
دہ جہاندے نے چھ تے جیہاں جتھوں نہاد
مشبہ چوتھا پنجم معطلہ چھیوان ہے جبریا
باراں چھک بہتر ہوندے سدھا ایہ حساب
اجنت قول تے فعل جیہاں گم کیتا مقصود
بعضے جبرائیل نوں کاٹھی کہن خدا دا امر
تریوے ورہیاں وچ نص نازل ایڈی بھل طویل
نفس شیطاندی حرکت باجھوں غفلت کدین نہ آئی
کتا بھلکے گیا نبی تے آکھن اوہ شیطان
جیوں بھنگ شراب حلال دسیندے بعضے متولتا
زمین جا سجود دی سارے دیون اوہ جواب

[illegible]

بعضے کہن خدا نہ ویکھے نا کوئی شے جانے
بعضے آکھن رب معطل نا کوئی اوسنوں کار
بعضے آکھن قبراں اندر ناہیں کجھ عذاب
کو مومن گاچہ چنجو پاوے یا زن وینی سوتر
یا کو متھے تلک لگاوے یا سر رکھے بودی
دیوی دوارے وچہ شوالے دہرم سالے وچہ گاون
یا رخسارے وندیاں اوتے ارکیاں جال کتائے
یا عید کفاراں جنگی جانے جیونکر بوہی لنکا
یا دیوالی ویہڑے ویکھے ہور شرارت کتاس
اُن کہرے یا دیکھن جاوے خالی ہتھ دیاکھی
جیونکر عادت جہالاندی زناں نال کر شیدے
جے مومن کہے نوروز دیہاڑے میلہ خوب بنایا
یا مومن کوئی متاع خریدے ایہ دن جان مبارک
بعضے مومن عذر کریندے بہت اساڈی گھٹی
میلے دی کہ نیت نہ سانوں نا دل خوشی خیال
مومن ہو کے رہندے ڈٹھے جیونکر رسم کفاراں
ہار سنگار لگا تناں نوں نال لے جاون سارے
او سیر دہی آکھش بولیندے چرن بنا یاں ہاراں
یا الکو ٹہیں اکھیں ڈٹھا سو اوہ چرچی بدی
کول ہستی شور ہوندے اوتھے سیر ادیرا
بعضے مرشد ادائے جنکے بعضے اکہ سدہا کے

جو کجھ وچہ جہانے ہوندا آکھن شیطان رانی
بعضے آکھن کماں اندر بندہ نا مختار
انہاں لفظاں والے سارے کافر لاجواب
جیونکر رسم کفاراں رندی شیطان وڈا لمو تر
یا رسم کفاراں ہوتی نہے یا کشت گردی
مومن چا انہاندے بہکے او ہاشکل بناون
یا زن ہونہ اتہد کا زہ دی او چا سر گندائے
یا وچہ دہ شہر ہولی نچے احمق کوئی ہنستا
یا دریا دیا کہ دی پہلی رسم کفاراں خاص
نوں رتہ رد بہار کفار انداسہ وکہن بدساکہی
رتہ کے بھجت دیا کہہ دی پہلی دیا اوچ نیری
یا آکھے نوروز دی برکت بہت نفع اج پایا
یا نیت سفر تعظیم نوروز جان ہوسے تا کے
بے ہنراں چیزاں آکھن جو وچہ لائے ہسی
نا تعظیم نہ چنگا جاپے تا ہی روا نہ بھال
بد دعا رے آکھن چمن ڈکھن نہ قطاراں
نحش وچ پرن تے مردساں سبہ دیوٹ کارے
فحش کڈھن تے موتہ چھپاون جیونکر رسم کراڑاں
نچن ٹپن تحفتاں کراون کوئی رن نہ گھٹی ہی
ایہن ایہی جو کجھ ہوندہ آیا کیتا غلط بسیار
بعضے آکھن بھلے رہن بنیے تے چپتلے

بعضے کہن جے ساتھین ایسا پھیر کسے کم کیتا
ہندکراڑاں وچہ ویاہاں ویران بہت فساد
ہور جے کوئی جنڈی پوجے پہل دیوی دواسطے
جے لڑکا سر ہالی پاوے ٹھنڈیاں اوتر جاون
دختر انہے ہتھ جہدی سر مہر سولی دا اگانا
دیوی لاٹا نوالی قبرن منتاں دیہن اُچکے
بعضے جاہل جاتک جنّے کہن اساڈی ریت
کہن فقیر جو جیر اجڑاں نہ کیتا اگ خیر
گھیو گڑ پاودو دنچاں اندر چھپکے کھاون
بعضے آکھن ریت اساڈی کھاون مرے مکے
لوہے رکھو دہماتاں اندر کہن زناں پاس
مرگیے پڑنے جاتک جمیاں رناں پئے تاں ان
اعتقاد رکھن اوہ جیکر ہک رسم رہ جاوے
ایہ سب رسماں کفر شرک دیاں جیونکر تھیں گانا
جے نیت تعظیم کرے انہاں کماں تُوں جانی خوب
نال اتفاق دے کافر ہوئی جیکر جانے حرکا
سجدہ کیتیاں کافر ہوسی لوڑے بے تعظیم
بعضے پیر فقیر سداون چھت ننگی سے پٹ
جیکوئی ہوٹے اونہاں تائیں چھڈ و کفر و کم
پتر اساڈے خاص بہشتی ادن بھی چھتا ہاں ان
ایہ تمامی لفظ کفر دے کتنے ہک ہین آکھاں

کہساں بناڈی ہباجی جانجی وچون نکل پلیتا
جیکر انہوین کرن مسلمان دین گیا برباد
پانہندیانوں چہ سب ہباون گاون ہیہ سینارے
ان بکالے شل کفاراں دیون اُتے کھاون
پنج شت کوڈاں ہرکت تائیں دیوی دا شکرانہ
باجہ خدا جو پوجن غیراں جانو کافر پکے
دیون اگ خیر فقیراں اوہ ہباے پد نیت
پا الٹی اس گھرے تھیں کدہ توں اسدا پیر
یا کجہ قدر طعام ہمیں اوتھیں دہ نہ لاون
زناں نُسر سگادن ناہین جے آیاں سر کھلے
دیو پری تے ہکے کواں لڑکا بے وسواس
جاہل جانن فرض تمامی کم کتیاں بدکاراں
یا پرمیدے زندی زنڈا یا لڑکا مر جاوے
ہور غیر خدا نوں سجدہ کرنا کہین یا دوجانا
وچہ پہنے کافر سارے دیکھ لے مبسوط
بُرا جانے لے کبیرہ نال ادتے کر دیگا
سجدہ لائق خاص خدا نوں جہدی ذات قدیم
پیراں اُتے متہا دہرے خادم طالب جت
سجدہ کرنا رب نوں لائق آکھن اوہ منجیم
پتھر اطوں گرا دہناں دے چڑکے ڈنگہ وساہاں
جے توفیق دیوے رب سچا ہریاں بخاں کھاں کھاں

غضب کرے گو نال عالم دے باجھوں کسی سبب
جیکر کوئی کہے فقیہ نوں تسار ب تدہ قبیح
وستار وڈی سر تے چا پوچی وا لپو جھل شملا
یا آکہے جو کیہا اقبح مچھاں جو کترائے
اس سنت دی عزت نہ کیتی تہوں کیتو ٹھٹھے
عالم دی اس خفت کیتی عزت علما دی بھاری
شرح فقہ اکبر وچہ لکھیا آیا وچہ محیط
اوہ نقل نیائے علماں اندی جیونکر کرٹے بھنڈ
پگ پیراھن ہتہ وچہ عاصا جیوں اگے فرعون
نال کھیڑے مسلے چھین مسن مار ٹھکارا
طفلاں ۱۲ جو کرے معلم وسدیاں آیت قرآن
ایہ سبہ کرنے سننے والے کافر جان تمام
انہاں نال علم تے علماں دے کیتا استہزار
نلیفے انبیار علیہم السلام دے عالم سارے
وعظ کرن تے علم پڑہاون خاص اونہاندا الکم
جو رسم رسوم تے روز گذاران ہین جھٹے مشہور
او سدہا ٹے خوشیاں تحفہ دیاں ایہ تشبیہ
مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ آیا وچہ حدیث
فعل کفر تے رسم رسوماں جہیڑیاں جو کہہ سنایاں
جہڑا ساتوں جنگلے جانے بھی تعظیم کریسی
مرتد اوس دے ایمان دا کریو غرض ضرور

خوف کفر دا آو سنکا او تے راضی ہوس نہ رب
سخت قبیح ہے پتن تیرا اتھے کفر صریح
استہزائے وا ہوں آکہے کافر ہو یا کملا
یا آکھے لڑ گڑی لماں داہڑی کیوں لمکائی
کافر ہوندا باجہ خلافوں عالم کہن اکھے
انبیا دے وارث عالم وچہ حدیث پیاری
جو شخص بہی مکان اوچے تے جیوں استاد مشیت
جے توں ہاں دین ایسا کافر ہونہ تیر لوچہ کھنڈ
بھنڈ نیائی نقل موسیٰ دی اوہ کافر بے عون
نے سوٹا اوہ چھے بھجے مارے لوے پوکارا
اوہا شکل بنا دکھائے ہس ہس مرے جہان
گیا نکاح حرامی جمسن بوہشت حرام
جنت حرام انہاندے اوتے دوزخ لین بیزار
زندہ دین اونہاندی یارن حضرت بہت پیارے
جو کوئی تابع قول اونہاندے رہے سدا بیہم
ہدیہ تحفہ اس دن ہوون دیون نہیں ضرور
نال کفار اندے ہو جاوے اتھے کفر صریح
جیہڑا اسنوں حق نہ جانے بھارا او خبیث
انہاں وچہ تشبیہ کفر دی کافر ہین سرچایاں
قاضی مفتی کفر اوہدا تدن فتوی دیئی
نک شبہ وچہ ہو وے دسنوں عالموں کرلوء ورہ

جیکر مہلت منگدا آہنے تا ایمان
جیکر پچھے ترین دناں ایمان کرے قبول
جیکر تائب نہ ہووے سر مار و تلوار
رن مرتدہ جو ہووے اوسنوں کریو بند
ایمان باجھوں اوس دی قید نہ کیجے دور
توڑے مرد دی مرد بنے چے لمی قید
جے ردت تھیں منکر ہویا ایہی جان رجوع
اینویں نال جماعتے جے اوہ پڑھے نماز
ادھاں کمان نال اوہ مسلم سب شمار
کلمے نال ایمان نون جیکر جانے کو
معرفت رسول دی ایتھے شرط ہرا
عبادت نال شہادت کلمہ جے مرتد ہوکا
مومن جان مرتد ہو جاوے نیکیاں دور تمام
شافعی صاحب نے فرمایا جے مرتد ایمان
جے مرتد ہویا مر جاوے تا عمل سبہ دور
امام صاحب بہی شاہد آندی آیت ہک قرآن
کو شخص نماز پیشی دی پڑھکے ہو مرتد گیوی
نزد حنیفہ عود کریسی اوہ نماز پیارا
ارتداد دی جاتے جو کجھ فسق و فجور
جتنی طاعت اُس دی نال ردت برباد
کو کفر بکے زوجین تہیں رن ہووے یا مرد

تن وہاڑے اوسنوں دیوے نہد امان
قتل نہ کرلو اوس نوں توبہ اوس مقبول
ایہ وچ برہنے لکھیا دیکھو برخوردار
روٹی پانی نید وچ دیوں جان پسند
قتل نہ کیجے اوس نوں اینویں امر غفور
اینویں پڑہدیاں سندیاں ڈٹھی ہوئی سفید
اوسنوں شوق ایمان دا جسٹوں نال خشوع
یا اوہ وقت نماز دے کرے اذان آغاز
کلمہ طیب کافرے جیوں پڑھیا ہا سوار
معنے شرط نہ جاننے ایماندار کہو
جد پدر وچ اختلاف وچ برہنے آر
کلمہ کفر دے چھوٹے اہیں کا فرہاں پیاسے
نزد حنیفہ عود نہ کرسن جیکر دتا اسلام
بے ادبے تا عملاں والہ دفتر اسن امان
شافعی صاحب نے آندی شاہد آیت غفور
اختلاف وثمرہ تینوں دساں رکھ دھیان
وقت باقی پھر مسلم ہویا پڑھنی رت پیتو لی
نزد شافعی عود نہ لازم تک مسعودی یارا
ساقط نال اسلام دے بعضے کہن نہ دور
بعد قبول اسلام دے اوہ وت ہوسی شاد
رن حرام نکاح ترٹا دوہاں دے سر گرد

اُٹھی اوس حرام ہے عمل سبھے برباد
اپے پر جیکر کفر دے کلمے اندر مومن تھیسکے
جتھے ہے تجدید نکاحدی مستحب تے اوتے
جتھے کفر یقینی ہوئے اوتھے ضروری گواہ
ہک سوہنی گل دساں ہن تینوں سونا جان نہ سکا
تجدید ایمان نکاح دی دوہیں کرن ضرور
وچ بہنے چون چیزاں تھیں ایمان جان خراب
ہور نفس وا کہیا منتا شرع لحاظ نہ کرنا
چوتھا ظلم سوہان اوتے جو کجھ کہن شریک
دور ہونے ایماندا اہے خوف بے تشک
ترک تشکر ایمان دی ترک نمازاں پنج
ترجا او نہاں وچوں بھائی کرنا ظلم تھیاں
دنیا وچوں نال ایمان سلامت جو کوئی جاوے
آپ اکھیں تے وقت نزع دے ناسکدے سوراخ
ہور پکھار اتھے اوتے جس مومن نوں آوے
جیسے ہو تھے سیاہ ہو جاون یا خاکستر رنگ
تجدید ایمان نہ کیتی جس نے اسدا ایہ احوال
ہور بہنے دے وچ لکھیا جو کوئی ایہ دعا

سکھے باجھوں اوسنوں رہسی رہیا فساد
زن ہوئے باجھ گواہاں ایہ روایت پکی
اس نکاحوں بہرہ کوئی زوری ناپا رولا
نکاح کرو تے مہر دیواؤ ایہ شرع دا راہ
منکوحہ تھیں لئے وکالت جاں ول ہووے پہلا
دو مرد انہوں شاہد رکھے ہووے دور قصور
حُب دنیا وچ شاغل رہنا اول ایہ حساب
ترجا جاہ مرتبہ چاہنا طلب اوسے وچ مرنا
اوسے اپر پکار ہنا کون کھنے ایہ لیک
ترجن گناہاں واسطے وچ بہنے تک
خوف نہ کرنا جاں تھیں ایمان وڈا گنج
عکس انہاندا کرنے والے ایماندار سیاں
تراے نشانیاں وچ بہنے اوسے حق دساوے
جس مومن دے وقت مرنے ہون ویں فراخ
احد امور ثلاثہ وچوں نال ایمان مسدہا وے
یا آواز جیویں گل گھوڑو ایمان نہ اوس سنگ
بار باتوں کریں اساڈا کلمے نال وصال
پڑھے ہمیشہ اوسدا ایمان رہے بقرار

اللّٰھم یا ولی الاسلام واھلہ مسّکنا بالاسلام وثبتنا بالایمان حتی نلقاک بہ
وانت راض عنا غیر غضبان یا اللہ یا اللہ یا اللہ وصلی اللہ تعالیٰ علی خیر خلقہ
محمد وآلہٖ واصحابہٖ اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین ۵

ہور بہشتے دے وچہ لکھیا کہیا پاک رسول
کفر دکلمہ وچاں رتیں پڑھے کوئی ترلوار
پڑھو صلوٰۃ سلام نبی تے ہے فرمان نبی دا

آخر باب کلمات کفر دے مومن کران قبول
کلمات جو صادر اس تھیں ایہ کفارت یار
جو ناتم میراں تن ک وردھون ہیوں کری رنجیدہ

باب در بیان ثبوت فرضیت نماز پنجگانہ گوید

دنیا وچہ تے حشر دنیہ ایمان بعد صلوٰۃ
عقل بلوغ او شرطاں ایمان طفل دیوانہ باہر
ابو حنیفہ دا فرمودہ ڈٹھا وچہ مسعودی
پہلا فرض شریعت پاروں اسدا اوپر صلوٰۃ
حج زکوٰۃ جاں طاقت ہووس تدوں ہووس فرض
ہے فرضیت نماز دی ثابت نال قرآن
وَاَقِیْمُوا الصَّلٰوۃَ عزیزا رب سچے فرمایا
واقیموا الصَّلوٰۃ دا معنے قائم کرو نماز
وقوموا للہ دے معنے پڑھو نماز کھلو
فسبحان اللہ حین تمسون تظہرون دیاں ئیں
تریں آیتاں دے وچہ عزیزا ہے اوقات اشارت
اقم الصَّلوٰۃ لدلوک الشمس پہلی آیت کریم
فسبحان اللہ حین تمسون دوجی آیت قرآن
ہویا حکم نماز دا ثبت شو وار پچھان
پنج بنا اسلام دے وچہ حدیث رسول
شاہد ہے دیونی ات بہت ناہیں کو معبود

اوسی پچھے نبی فرمایا پڑھدے سے لین نجات
ایمان نماز نہ فرض دہاں تے وچہ کتاباں ظاہر
کوڈک مومن بالغ ہووے سنتوں نیک جو دی
نارو نے نا غسل فریضہ ناکو حج زکوٰۃ
حج رمضان تے باجہ جنابت روزے غسل غرض
ہور حدیث اجماع امت دا ترائے کران بیان
وقوموا للہ قانتین ایہی نص وچہ آیا
مطلق حکم ہویا اس اندر پانچ وضو ساز
کتابا موقوتا دے معنے وقت نگاہ رکھو
پنج نمازاں نال پاکی دو حسینی وچہ دسائیں
وچہ مسعودی پہلے دفتر فارسی جاں عبارت
دوجی طرفے النہار آیت جان تہیئیم
ہور حافظوا علی الصلوٰۃ وچہ پنج نماز بیان
کیتی بہت تاکید... ب اس دی وچہ قرآن
اوہناں نوں وچہ نماز بھی آکھی اوہ ہی مقبول
مگر یک ذات اللہ دی لائق اوس سجود

قولہ جو نام مبارک ... فرمایا پیغمبر علیہ السلام ... وسلم ...
قولہ ... نال اس آیت ... بیان کیتی گئی ...
... علیہ السلام بنی الاسلام علی خمس شہادۃ ان لا الٰہ الا اللہ واقام الصلوٰۃ وایتاء الزکوٰۃ وصیام رمضان وحج البیت ...

مولوی

قایم کرن نماز دا دیون مال زکوٰۃ
ہور حدیث رسول تھین رخصت اثبات
بیگو ہک نماز نوں جان کے ہے چھوڑ
سو ستا وقت نماز دے یا کیتس فراموش
کرے نماز ادا اوہ جیڑے وقت بیدار
اقیموا الصلوٰۃ ولا تکونوا من المشرکین
نشانی جان ایمان دی پنجے وقت صلوٰۃ
نماز ایہی حکم دین دا کہیا رسول خدا
امت نبی کریم دی جتنی بچہ تمام
وقت رسول کریم تھین تا اجوکے روز
امت دے اجماع نوں پکا جان سبب
امت میری جھوٹ تے کٹھی نہیں اکٹھ
آیت حدیث اجماع تھین ثابت فرض خدا
جہڑے کرن خراب نمازاں او بہار بدکار
بدکار اندے کولوں تھیں جہڑی جنتی ہوسن
کہسن ہسن نمازی ناہیں ناسکینان طعام
خوار نماز تے بے نمازیں وقدین کران بیان
بعضے آکھن اوہ بے نماز جو کدیں پڑھی کدیں چھوڑ
خوار نماز بعضے کہندے علم نماز نہ جانے
ہزار ورہا دوزخ وچ سڑسی اگر بے نماز جو خوار
چھتنا قدر نماز دے کارن کیتی رب تاکید

روزے بچہ رمضان دے حج قصر الکا ساتھ
فرق اسلام تے کفر وچ ہو جان صلوٰۃ
اوہ کافر تحقیق ہے حکم نبی تھین لوڑ
اوس تغافل بانگے کیتی خواب بیہوش
اوس دا ادا وقت سے کیہا نہی سرزار
موافق اس آیت دے بارہ و حضرت کفر کیہا
نال حدیث شریف دے ہویا ایہ اثبات
قایم کیتا جہڑیاں تارک دہاڑہ فنار
ثابت فرض نماز ہے اپر خواص و عام
منکر اس دا کوئی نا ہویا تا ہنوز
کچھے آیت حدیث دے کیہا سول جڑ
اس حدیث نوں سمجھیں بہی کیتا ہٹھ
وا او وابندے رہندے کرن جو خوب ادا
سخت عذاب اونہاں دوزخ اندر رہسن زار زار
گھڑی چیز بسانوں دوزخ پا یاد سدیاں رہسن
جتھے اگلے ڈبے ڈبے دبے اسین تمام
ودو دوجہ وچ مسعود دی ہشون اہل ایمان
بعضے کہندے بے نماز جو علم نہ پاکی لوڑے
بعضے کہن جو کم دنیا دا پیش نمازوں جانے
ایہ وچ مسعودی پہلے دفتر نال حدیث شمار
ہو رہے عبادت کارن کیتی وچ قرآن مجید

پنج نمازاں فرض خدا فرمایاں وچ قرآن
پڑھیاں ایہ مصیبتاں دے پیغمبراں شکر انے
حضرت آدم جنت دیوچ رات نہ ڈٹھی سول
صبح ہوئی دن روشن ہویا فرق ڈٹھا شب روز
شب ہار وندہ روز آئندہ ایہ دو نعمتاں لجھ
چھوٹن نعمتاں شکر خلیلے چار رکعتاں گذارے
خواب ڈٹھی سے بیٹاکو دتوں حکم ہویا دشوار
دنبہ کھاتے ہیچ پیا اینڈا افضل نہایت
تریجا خوف اگی تھیں چھٹ کافراں جھ بنائی
چھوٹی نعمتاں حضرت یونس آندا شکر بجا
نوم وا خوف انہیر اوریا پیٹ مچھی تھیں باہر
حضرت عیسےٰ ترین نعمتاں کیتا شکر ادا
ہک شکر ایہ بندہ رب دا بالے خاص پیغمبر
تریجا کفر دے کلمے کولوں رکھے رب معصوم
جیوین نصارے کہندے عیسےٰ رب لوچہ ٹریا
حضرت موسیٰ چوں نعمتاں آہنداشکر بجا
مدین وچوں طرف مصر دی لے چلے اہل شریف
بی بی تائیں درد ولادت رعد گجے تے مینہ
بہترا وتے لوہا مار یا کارن اگ کلیم
اے پیغمبر حکم نہ اساں اگ دیواں تیتوں
طور سینائے نور ڈٹھوسے نہاں جانا اگ

اختلاف رکعتاں کہندا موجب کراں بیان
فرض نہیں امت اتے ہویاں وچ قرآنے
باہر آئے رات پیا سنے ہوئے بہت ملول
دو رکعتاں نفل گذارے ایہو مجبر آموز
تاہیں دو رکعتاں پڑھیاں نبی خدا دے سچہ
اوہا ہیشی فرض اساں تے ہوئی سمجھ پیارے
پتر کوہندیاں بدلے دنبہ بھیجیا رب ستار
نمرود لعین دے خوفوں چھٹے وچ ایہ کہانی
چوتھا فضل چوا گ جھدی ار چاباغ بنائی
چار رکعتاں نفل گذارے دیگر فرض تھیا
خوشخبری ایماں قوم دی چار مصیبتاں ظاہر
ترائے رکعتاں نفل گذارے شام نماز تھیا
دوجا میری ماں بھی بندہ نال غلط کجے امر
جو کوئی کفر بکے بکوائے رحمت تھیں محروم
جیسے تیسرے وچ مریم کہندا کافر تھیا
چار رکعتاں نفل گذارے ساتھے فرض عشا
حاملہ نال صفوراں بی بی نہ جہ نیک شریف
سخت انہیر اگ نہ لبھے اجڑ گرگ تے مینہ
آتشی وٹی اگ نہ نکلی بولیا تھیں فہیم
منقطع امید ہوئی رب بن آکھے کیتوں
لوڑے کو ہاں دور کوہ طوروں ہی پچھے وگ

اوہ چمکارا نور دا آہا او جیہے درخت
ایہ درختے اوتے آون نور تلے رہجاوے
ستر واری تلے اوتے گیا اوہ چمکارا
انی انا اللہ لا الہ الا انا سنیاں ایہ آواز
اک لدھی منیہ ٹھہرایا نبی لدھے بتہ پیر
دنیاتے جان حضرت آئے شب معراج گئا
وچہ مسعودی پہلے دفتر ایہ تمام بیان
مومن قبرے وچوں باہر اوسے روز حشر دے
این ثواب نماز فجر دا ہوین تے سوار
نزد آدم دے گھوڑے اتوں بنہ مومن لہسی
این ثواب نماز پیشی دا چڑہ توں ایہہ سیر اوتے
خلیل اللہ دے نزد اوہ مومن گھوڑے اتوں لہسی
این ثواب نماز دیگر دا ہین تے چڑہ مجھو با
اوہ آکھے چڑہا سیرے اوتے ین ثواب ہاں شام
اگے ہور براق نورانی اوہ بھی کرے سوال
مومن چڑہسی نال خوشی دے کول موسیٰ جا لہسی
این ثواب نماز وتر دا کرین تے سواری
نال شفاعت سرور عالم مومن وچہ جناں
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے خالی وقت نہ کھوئی

اوتھاں چاہیا پکڑاں ہتہ وچہ اوکھے ہوئے سخت
ایہ تلے تا نور درختے ہتہ وچہ مول نہ آوے
حیران ہویا حضرت موسیٰ رب کہیا اسے یارا
رب پیغمبری دتی موسیٰ ہور کھلے کئی ہزار
بکریاں کل صحیح سلامت ہر ہیبتوں خیر
ترے رکعتاں وتر دیاں پڑھدے سردار
نال جماعت پڑھو نمازاں تا راضی رحمان
آگے ہک براق نورانی اوہ بھی اسے سر دے
لیجاوان بھی نزد آدم دے تہنوں پر خوردار
اگے ہور براق نورانی اوہ بھی اتہ بہت کہسی
لیجاوان ایہن نزد خلیلے رب سنیسی متے
اگے ہور براق نورانی اوہ بھی انیویں لکھے
نزد یونس دے اوہ بجاسی اگے ہور عجوبہ
نزد عیسے دے اوہ بجاسی رکھین یاد دوا
این ثواب نماز عشا دا چڑہ ہین تے نبی الحول
اگے ہور براق نورانی اوہ بھی بات بہت کہسی
لیجاوان ایہن کول محمد کرسی شفاعت کاسی
داخل ہوسی وچہ مسعودی ایہ تمام بیان
نال حضور تعظیم پڑہے تا خاصہ امت سہی

کتاب الطہارت۔ باب اول در بیان فرائض وضو گوید

وچ قرآن مجید سچے دے کہیا رب جلیل
منہ دہونا نالے مسح کرنا سر دا دلیل

ارکان داخل وچہ انہاں دے دوجا فرض پچھانی
گٹے داخل پیران اندر چوتھا فرض موہوئی

معنے جان مسحدے بھائی جنہاں ہتھ پہنچ نا
جیکر آب تقاطر ناہیں پاٹ سکا کجھ رہیا

ہر دم پڑہو صلوۃ نبی تے جیتھیں کی بہلیائی
فرض وضوء دے چار نی سو تون جمیل

ایہ حد مونہ دی جان تون دہونا بہت سنبھال
مسح سرے دا چوتھا حصہ ترنیجا ایہ کر جانی

علما نلاثہ اینویں کہندے ہیں ہیہہ وچہ کیہیدی
معنے جا تون دہونے سندے پانی خوب ہے ہونا

ڈوئن دہیں لوانہ وضو ایہو خوب سمہیا
درود نبی تے پڑہن الیدی تینون خوب صفائی

باب دوم در سنتہائے وضو گوید

دہ سنتان نے وضو اندر وکھ دکہ ساہین
اول کوزہ پکڑ کے وچہ سجے ہاتھ لواین

جے کی ہتھ پلیدی ہووے دہووے دو تین واری
شروع بسم اللہ کرے تے داری مونہ نپا پانی

جے بہلون ترک کرے بسم اللہ وچہ پڑہی یاد کرے
جے پڑہے بسم اللہ وضو کرے سی ہے گل لن

کو الحمد للہ وقت وضو یا اللہ شہد کہندا
خلال داڑہی دا ہتھ انگلیاں تے پاوں انگلاں دا

مسح کنا ندا ناوین سنت دہونا سر دے داری
مسح کنان دا سرے پانی گردن کار ان وقت

اولی ہتھ دہونیاں توڑی پہر تے مکہانین
منہ پلید نہ کر کوزے دی کہیا پہر سوارین

منہ پلید تہاں پاکی عالم گئے جاکے
رسول خلال داڑھی دا ایویں انگشتان آئی

عالمگیری وچہ سنت دائم بس مومن کن کرکے
بسم اللہ نا جہون چار عضا پاک حدیثی حسن

وچہ فتاویٰ عالمگیری درجہ سنت لہندا
دہووں تنبے وچہ فتاویٰ عالمگیر دساوے

ہر عضوے دا وچہ وضو دے سنتاں دہو سوارین
ایہ انبیہ او مختصر وچہ ادب وضو ایہ رت

ہک سنت سنتاں برابر دچون جیکر مومن چھوڑے
نبی شفاعت نہ بھرسی اوس دی کیتا کر تیا بوڑے

مسواک یہی ترک نہ کرنی وچ جبے حد آیا
ہوئی نبی صاحب فرمایا ہر آزار دوا ر
کو نال وضو مسواک دے لیوے ہووے گت گدا رے
مسواک مونہہ نوں پاک کریندا راضی خوش الوہان
سرور عالم امت اوتے کیتی ایہ تخفیف
جتنی وار کہی کول نبی دے آیا جبرائیل
سرور کہیا مینوں ڈر ہویا امت حق ادا نہ ہو اوان
وندا سے وچ حق زبان دے جانا بیجا مسواک
سنت وچ مسواک کرن سنت ہے ایہی خوب
تے انگشتاں ہتھ سجے دیاں مسواکے تے ہر
اول شروع کرن اوہ سجیوں آکھی ذینان پھیر
اسے طرح پھر تلویں ذیناں اول سجے پھر چپ
یاران والے اعلے درجہ اوسط ہیچ یا ست
ہر دم پڑھو صلواۃ نبی تے جد تک رہے جان

سے چار نماز فضیلت ہے جس وضو وچ سو نہ پایا
موت یا جیوں مسواک داکرنا وچ مسودی آ
ستر بالوں ایہ دو بہتر وچ رموز پیارے
حدیث نبیدی وچ مسودی شیطانے سر سلکان
مسو لکیندا امر کیتا الا زہر پکھ ضعیف
اہر کیتو نے مسواکیندا وچ مشکواۃ تحلیل
ماس گوہنیدا انگلے پاسوں کر مسواک گھسا داں
وچ رموز تے عالمگیری نا ہووں غمناک
وچ رموز تے مفتاح لکھیا سنتوں اے محبوب
خنصر لے ابہام سجے وانچے اوس دے کر
رت اوکلی ڈیہن کھبے پاسے کر توں ہو دلیر
اقل درجہ ہو رہے دے ہری مفتاح صلواۃ
نووا سے جی اخیوں جانی طاقت سرخاست
برکت نال درود پڑھن دے ثابت دین ایمان

باب سوم در بیان مستحبات وضو کویدہ

نیت وضو ترتیب اتوں سجیوں شروع کرین
ترتیب وضو دی وچ قرآنے جویں خدا فرمائی
انہاں مستحباں نوں چوں چھوڑیں نا اک یارا
ہر اعضا نوں دھوندیاں پڑھ شہادت کلمہ بھائی
کفر دے کلمہ پڑھ ہمیشہ وضو بعد ضروری

گردن مسح تمام سرے دا سوال انج ایلین
سجا پہلوں سکھوں اگے وچوں شتابی جھائی
اہل سلف نے مستحب نوں رکھیا بہت پیارا
بار پڑھو دعائیں ماثورہ ایہ نیت ادب دکھیائی
مومن ہونا شرط نماز ے کہے حنیفہ لوڑی

کلمہ کفر یا کفری کلمہ یا دلیل بین کیتی
بیزار ہویا بن کفر شرک تھیں ہور تمام کبیرے
جو کفر کلمہ پڑھے زبانی نال تصدیق قلبی
استغفار تے کفر دکلمہ وچ البدہ دسائین
ہنہاں پیران حق مسیح دیاں کھو وکہ دعائیں
ماثورہ نے اوہ دعائیں جو حضرت فرمایاں

جان بوجھا یا دہشت ہو لائے جوئین تھیں بیتی
کل صغیریاں تھیں بین اوہ چہنا اس تھیں جیرے
پاک ہوسی اوہ کل گناہواں جیہڑی کرد صیہ قلبی
دعائیں ماثورہ وچ وضو پڑھ اپنی اپنی جائیں
اول آخر وچ وضو دے آپ دسائیں
لکھیاں جوئین امام غزالی آکھ رشاداں ہیایاں

بیان ادعیہ ماثورہ کہ بہ شستن ہر عضو وضو خواندہ شود

بدایۃ الہدایہ دے وچ کہے امام غزالی
وضو تے جد بیٹھے بندہ ایہ دعا الاوے

وقت وضو ایہ پڑھو دعائیں بستوں یار سوالی
وضو کرے اتے فرشتے شیطانان اوسنوں رب بچاوے

بِسۡمِ اللهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ رَبِّ اَعُوۡذُ بِكَ مِنۡ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِيۡنِ
وَاَعُوۡذُ بِكَ رَبِّ اَنۡ يَّحۡضُرُوۡنِ ۝

پھر جو پہلے ہتھ دہووے تا ایہ دعا پڑھیوے
برکت کرے خداوند لگن زیادہ جیوے

اَللّٰهُمَّ اِنِّىۡ اَسۡئَلُكَ الۡيُمۡنَ وَالۡبَرَكَةَ وَاَعُوۡذُ بِكَ مِنَ الشُّوۡمِ وَالۡهَلَكَةِ

پھر جد نیت کرے وضو دی پڑھے دعا ایہ بہائی
پھر کرولی کرن لگے جد موںہ وچہ پانی پاوے

نویت ان الوضاۃ آخر تیک ایہائی
پڑھے دعا رب ذکر تلاوت شوق عطا فرماوے

اَللّٰهُمَّ اَعِنِّىۡ عَلٰى تِلَاوَةِ كِتَابِكَ وَكَثۡرَةِ الذِّكۡرِ لَكَ وَثَبِّتۡنِىۡ بِالۡقَوۡلِ
الثَّابِتِ فِى الۡحَيٰوةِ الدُّنۡيَا وَالۡاٰخِرَةِ۔

پھر جد پانی نک وچ پاوے وقت وضو دے کوئی
ایہ دعا پڑھے رب بخشے جنت دی خوشبوئی

اَللّٰهُمَّ اَرِحۡنِىۡ رَائِحَةَ الۡجَنَّةِ وَاَنۡتَ عَنِّىۡ رَاضٍ

منہ تے پانی پان لگیاں ایہ دعا پڑھیوے
روز قیامت فضل الٰہی نوں چہرہ روشن تھیوے

اللّٰهم بیض وجهی بنورك یوم تبیض وجوہ اولیائك ولا تسود وجهی بظلماتك یوم تسود وجوہ اعدائك۔

سجی پاسی دہوئی جو ویلي ایهہ پڑہو دعائین | یارب نامہ عملا نوا لیجی ہتہ پکڑائین

اللّٰهم اعطنی کتابی بیمینی وحاسبنی حسابا یسیرا

کہبی پاسی دیو وقت پڑہیئي ایہ دعا یگانه | یارب کہبي ہتہ نہ دیوین عملان دا پروانه

اللّٰهم انی اعوذ بك ان تعطنی کتابی بشمالی او من وراء ظهری

سر دا مسح کرن جو ویلي ایهہ پڑہنا آیا | یارب ہیٹھ عرش دی مینون دیوین رحمت سایه

اللّٰهم غشنی برحمتك وانزل علی من برکاتك واظلنی تحت ظل عرشك یوم لا ظل الا ظلك اللّٰهم حرم شعری وبشری علی النار

مسح کنان دا کرن لگی تا پڑہی ایہ گفتاران | یارب چنگی بول سنا وین سنگ دیوین ابراران

اللّٰهم اجعلنی من الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه اللّٰهم اسمعنی منادی الجنة فی الجنة مع الابرار

پہر صبح مسح کری گردن دا پڑہی دعا بعلیری | آزاد کرین جہنم کولون یارب گردن میری

اللّٰهم فك رقبتی من النار واعوذ بك من السلاسل والاغلال

سجا پیر دہووی جو ویلي تا ایہ پڑہنا آیا | محکم راہ تی رکہین مینون ثابت قدم خدایا

اللّٰهم ثبت قدمی علی الصراط المستقیم مع اقدام عبادك الصالحین

کہبا پیر دہووی پہر جس دم تا ایہ پڑہی دعائین | یارب پل صراطون مینون من امان لنگہائین

اللّٰهم انی اعوذ بك ان تزل قدمی علی الصراط فی النار یوم تزل اقدام المنافقین

وضو تہین جد فارغ ہووی اشهد پڑہی زبانون
ایہ دعائین بولی سمجھو اہل ایمانون

اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له واشهد ان محمداً عبده ورسوله۔ سبحنك اللهم وبحمدك اشهد ان لا اله الا انت استغفرك واتوب اليك فاغفرلي وتب علي انك انت التواب الرحيم ۵ اللهم اجعلني من التوابين واجعلني من المتطهرين واجعلني من عبادك الصالحين و اجعلني صبوراً وشكوراً واجعلني اذكرك ذكراً وسبحك بكرة واصيلاً

وچ کتاباں وضو البیان آیاں ایہ دعائیں
جو کوئی پڑھ کے یاد کریسی فضل کرے رب سائیں

ہر دم پڑھ صلواۃ نبی تے مومن مسلم بھائی
درود نبی تے پڑھنے والے پاون خوشحالی

باب چہارم در بیان مکروہات وضو گوید

چھ مکروہ نے وضو اندر دلتے خوب ٹکائیں
سجے ہتھ استنجا کے ہور دنیا سخن دسائیں

نک تھکنا پانی دیوچ سٹنا طرف نہ کیچ نظر
سجے ہتھ نک پوچھن پانی سخت بہا رن تینیں ور

ہر دم پڑھ صلواۃ نبی تے کوئی وقت نہ خالی
پیارا نبی بہے جد ہوسی رہو سدا خوشحالی

باب پنجم در بیان نواقض وضو گوید

دور ان تھیں جو شے ظاہر ہو سے وضو تائیں
وچ وقایہ انہیں لکھیا ہور بھی آکھ سنائیں

ہور د پانی سے رت پونہ ہندی تے بیہوشی مستی
عجب خواب اونگھی ہور مباشرت بھی سختی

مباشرت فاحشہ دی صورت دساں نا شرماداں
وچ شریعت شرم نہ کیجے دسدیاں راہ سچاواں

ننگے او تے آلت لاوے وچ نہ ہووے کپڑا
دوجی شرط دساں ایں تینوں آلت ہووے تکڑا

جیکر آلت ساکن ہووے تاں وضو نہ گیوئی
جامع رموز وچ اینوں لکھیا میرا ذمہ نہ کوئی

و د مرداں مباشرت کیتا یا دون مرد زناں
عالمگیر یوچ وضو تروٹے نزد شیخین آشنا

امرد کٹھے ہیسی لاون آلت دا سر جوڑن
یا دو عورتاں فرجی اپنی ننگی کر جوڑن

یا دو مرد جو عقلوں خالی آلت کر کے تیز
ہنیا اس امام محمد کیتا وضو اتھے نہ جاوے
بعضے اپر قول محمد فتوے دیون یار
اگلے راہوں مرد زنے تھیں گندی وا جد آوے
مگر جس زن دیاں دونہہ راہاں ہووے ہکو راہ
وچ نماز رکوع سجودے ہستے مار ٹھکارا
کو وقت قراءت نقصان نہیں ہستے مار ٹھکارا
کو وقت قراءت فرضاں نہیں عصر اسدا یارے
وچ فتاوے عالم گیری وضو اس دا باقی
لڑکا مار ٹھکار ہسے وچ نمازے کوئی
متوہم ہسن وچ نمازے قہقہہ سن امام
پوری داہیں گمٹ قی ہووے یا لہو چہ پھٹے
بلغم دی قی وضو تائیں ہرگز بھندی ناہیں
چھالے تھیں جد آپ نپیڑے زوری لہو دہاوے
یا چک گاجر مولی نارے اثر لہو دا لگے
انگل لاوے اوس مکانے جتھوں لہو پھٹیا
ساہ لا کے یا نال رویندے جیکر لہو ٹھہر اوے
کو وچ قیام رکوع سجودے یا قعدیوں چہ ستا
کو مردے نال دخول کرے یا نال کسے چوپائے
یا کیڑا نا سان کناں تھیں یا پھوڑوں باہر آوے
خروج کیڑے تھیں اوسے وضو لکھیا وچ مسعودی

حشفے نال ملاوں حشفہ شرم کیتی پر ہنیر
بجز اس فعلوں خروج تراوت نقصان فرماوے
موجب عدم خروج تراوت لکھیا وچ معیار
اوہ نہ بھنے وضو تائیں منیہ وچ فرماوے
اوس عورت دے وضو تائیں اوہ وار کرے تباہ
وہ وضوے بھنڈر ٹکے گنگے سچہ لے یارا
وچ فتاوے عالم گیری وضو کرے پیارا
استھیں بچے وچ نمازے ہسیا نال ٹکارے
فتاوے قاضیخان دے وچوں عالمگیری ساتی
وچ فتاوے عالمگیری وضو اوس رہیوئی
منیہ وچ امام دا وضو گئی نماز تمام
ہر دو پاک نہ وضو بھجے مرضی تھیں جد دھوشے
پتلی قی لہو تھک غالب ایہہ تیوں وسائیں
عالمگیری دے وچ لکھیا وضو اوس نہ جاوے
منیہ اندر وضو قائم سائن مرل نہ وگے
جے انگل تے لہو آیا وضو اسدا ترٹا
جے جالے مند کرے نہ وہیٹی وضو اسدا جاوے
وچ حدیث شریف دے آیا وضو اوس نہ ترٹا
یا چم دی گتھی آلت پا کے جیندیوں چہ لکھائی
ہور جو کرے عورت نوں شہوت ہتھ لگاوے
ہور نہیں جاتیں مول نہ ترٹے باجہ تراوت سوؤشی

پچھر پیسو چھر بنے لؤن لہو پی ہو یا موٹا
یا کو وچ نمازے ہسے ہنسے نہ کول کھلوتا

ایہہ چیزاں ترے وضو تائیں بھندیاں سُول نجانی
کجھ مسئلے وچ منیہ لکھے کجھ وچ کنز چھپانی

سُوراخ ذکر کو تیل پائے یا حقنہ کرے ازاری
یا رُوں وچ سوراخ ذکر دے بول نہووے جاری

تیل سوراخوں باہر آیا حقنہ کڈھیا اُسکا
رُوں ترو چوں باہر ریا اُسکی مسئلہ اجے نہ مکا

وضو ٹُٹا لوچہ وضو باقی وچ چلے سارن اولے
منیہ دے وچ اینویں لکھیا بہتر جانے مولے

ہردم پڑہو صلوٰۃ نبی تے خاصہ بعد صلوٰت
دہ بار پڑہے تا رو نہوسی تاں حدیث اثبات

باب ششم در بیان موجباب غسل گوید

غسل دے وسان تینوں جتھے نہانا فرض
جتھے غسل نہ ہووے لازم اوہ بھی کرساں عرض

موجب غسلے دخل حشفہ قبل دُبرے بندے
چھوٹی لڑکی تے چا پائے تریت منی بس پندے

حشفہ کپیا قدر حشفہ دا آلت فرج لنگھائے
نہاون اوس تے لازم کیتا عالمگیری فتاوے

خروج منی دا موجب دوجا وقت شہوۃ شرطاں
دونا بود یا ہک اوہ نہاں تہیں نہاون آہر نگراں

دونا بود ہمک بعضے دہات اونہاں نوں جاری
بول تپیے یا البعضین وقتین لیسے بدن ازاری

جتھے وقت شہوۃ جبسو وچ رموز لیائے
بہار چاپاں یالت تگے تا منی غسل نہ پاوے

وقت شہوۃ جان ضروری ہووے اگو سر حدائے
اوڑدے وقت خروج منی نرمی نال آیائی

اس مسئلے دی ہک صورت منیہ دے وچ آئی
ہن بھی پڑھ اوستاذاں کولوں سمجھی سنتوں بھائی

ہن من اس کتابے لکھیا جو منیہ وچ پڑھیا
وقت خروج منی دے کسے آلت بتہ وچ پھڑیا

بعد سکون شہوت دے اوسنوں آب منی دا آیا
نعمان محمد نہاونا کہیا یوسف نہ فرمایا

ہور موجب زن حیض نفاسوں پاک یا گم دہاڑے
گم والی ہر پنج نمازاں نہا کے نت گذارے

سُتا اُٹھیا منی تری ویکھے نہاونا فرض
مختصر وچ اینویں لکھیا عاصی کہندا عرض

احتلام ہووے جب کسے کج تراوت باہر
نہاونا لازم ہوندا اُستے منیہ دے وچ ظاہر

احتلام ہووے کسے خوابے ظاہر تری نہ ذرہ ۔ اوستے نہاونا لازم نہیوں منیہ ویکھ مقررہ
ہئیو حکم زینیٔے تائیں دو شیخان فرمایا ۔ احتیاط محمد کہیں تاں نہاونا زن تے پایا
احتلام دخولوں پچھے تریا بول نہ سُتا ۔ جے غسلوں پچھے منی ظاہر پہلا غسل وکھتا
عورت مرد تے رل جفتہ اٹھے فرش آلودہ ۔ احتلاموں منکر دو دیں کیونکر حال آسودہ
احتیاطوں غسل دوہاں تے بعضیاں ایہ فرمایا ۔ طویل مدور بعضیاں کہیا بعضیاں تنگ سمجھایا
ہور محقق تلی سگھنی کہندے نظر کچھ ووے ۔ تلی سگھنی جتھے مردی لا خلاصی تھیوے
تتلی بھی سگھنی ہے عورت تہیں جانی ۔ جھگڑا ایچگا عورت نہاوے مرد نے ناسر پانی
ایہ مسائل بہت ضروری جیونکر حیض نفاسے ۔ کرتا کیہ پڑھو کل مومن ہوسو ہوسو ایسے
دخول کرے کو نال چوپائے جیونکر کھوتی گائیں ۔ باجھ تراوت وضو باقی طرف انزال نہ جائیں
انزال ہووے تاں نہاونا لازم نہیں یا آلت دے موود ۔ ناز گذارے کر استنجا خوف خدا تہیں روے
موٹا کپڑا آلت اوتے داخل وچہ انسانے ۔ باجھ انزالوں غسل لازم جیونکر وچ چھوٹے
ننگا کپڑ الذت نہ جدی اجیکر آلت آپاوے ۔ غسل کہیا ہر سلطان تائیں عالمگیر فتاوے
واجب نہاونے دے لکھائی سنت چار شمارو ۔ نیت لوں نہیوں نے بھار اوہسرن نارو
کافر اول جنبی ہویا پھر ایمان لیاوے ۔ لونوں اگے نہاونا جیہ حکم شرع فرماوے
روز جمعہ دے نہاونا سنت عید فطر قربانی ۔ وقت احرامے حاجیاں تائیں تے حج دہاڑے جا بی
سنت نہونا ادہے آیا جتھے بہشت جماعتاں ۔ غسلے وضو پر ہو نمازاں سنت ادا انجاناں
بعضیاں کہیا سنت نہاونا واسطے فضل دہاڑے ۔ دمیوں پچھے ثناہوں اگے لوندے لیہن بھلا بجے
جے روز جمعہ دے عید ہووے تے عیدے کارن نہاوے ۔ جے عیدی غسلے جمعہ گذارے سنت ادا ہو جاوے
اگی غسلے سنتاں دو دیں کیتیاں خوب ادار ۔ مجموعہ سلطانی دلوچ کہیا دیکھو باجھ خطار

موجب غسل سنت دا آکھاں بو کسے نہ آوے
مومن رکھے کرن عبادت لسکے کوئی نہ جاوے

خوشبو لاون سنت نبی تھین مومن کلّی لاون
عید جمعہ خوشبوئی لاوے درجہ کی کجھ لایا
خوشبو لا کے کرے عبادت راضی رب ملائک
مستحب جانے تری ہنونے وچ کتابان لکھے
نرت کرے کو ڈھل ہکے ہووے یا ہدینے
چوتھا جو مزد لفے وچ کہلوٹے وہی نہاوے
حکمی بالغ پندران وہیان تائیں جیکر خالی
لڑکا جیکر وطی کریئی آپے جیڈے تائن
عورت لڑکے نال کریئی یا دختر کے وڈے
ترے نشانیان دختر اندر ترے اندر لڑکے
حیض آوے تان لڑکی بالغہ احتلام یا بھاری
نو ورہیان تھین چھوٹی دختر مشتہاۃ تھیوے
فرض غسل وے ترے اکہان مونہ نک پانی پاونا
گتے وال نہ عورت کھولے ندہ والان ہرسارے
یکفیک اذا بلغ الماء اصول شعرک حدیث نبی کریمی
پس اے حفصہ تیرے تائیں ندہ والان جد پانی
کو مرد گندے وال سر میرے کھولکے نہاونا لازم
پنج سنتان نے غسلے اندر ہتھ دہو کر استنجا
تر بواری کل جثہ دھووے سنتان پنج تمامی
پانی وچ اسراف نہ جائز ڈرے وافر پانی
کھونا پیورب فرمایا وچ قرآن کریم

کپڑے دہوون جان پاکیزہ جیکر اپڑ نہ آون
کل گناہون پاکی ہووین حضرت ایہہ فرمایا
جان خوشی ہور جیکو نیڑے ایہہ زیادتی نالایق
حکمی بالغ کودک جنبی کافر کلمہ سکھے
یا دیوانہ ہوش لے آوے بجہو نال یقینے
ایہہ چوتھا بھی عالمگیری مستحب کھاوے
کافر باجھ جنابت آہا دہن تون رسوالی
حکم دوہان نے پہلا ایہی ہواوے تا اوہ جانن
غسل فرض ہے دوہان دیان تے جاتک بہی نا چھدے
جھسان تھین اوہ بالغ ہوندے دیکھ قدوری پہڑ کے
انزال لڑکے یا احتلام یا ڈاہدہ تھین نالسی
مختصر وچ انیوین لکھیا کنز بھی کدہ وچھلے
ہوار مٹی سر پیران تائیں سارا بدن وہاونا
ہر جا شرع وچ آئی تاہین کہیا نبی سوہارے
حفصہ تائیں دھی عمر دی اوہ مونہا ندی نائی
پا گھلائین کھول نہ گئے اسوچ حرج بچہائی
نے ہک روایت کھولے تاہین کہے حنیفہ اعظم
لاہ پلیدی وضو سازین آخر دا کر سنجا
تے پانی وچ اسراف نہ کریون ایہا کار گرامی
نہاوین کو مدپاے ہووے تاہی روا جانی
اسراف کرین بھرا شیطانان کیتی حز حکیم

ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے بیحد بے شماران	روز حشر دے اوسطر ملن لگھسو بنہ قطاران

باب ہفتم دربیان قسام آبہا کہ وضو جائز باشد یا نہ آن جائز باشد

وضو کرنا جائز ایہی نال پانی آسمانی	زمیاندے کل پانی اینوین پاکی ویکھ نشانی
نے پانی آسمانوں آون پنج تنے زبیان والے	غسل تے وضو نال اونہاندے کردے ہون سکھالی
اول مینہ تے دوجا گڑا تیجا برف پچھانی	دریا سمندر واہے چشمے ہور کھوہاندے پانی
بہتی ندت کہلوتا پانی جیکر گند اہووے	اوہ پلید نہ جانی بھائی ہر کو نہاوے دھووے
یا رنگ بو سواد نہ ٹیوے پاک تسیندی ریلیان	جیون رڑہ تا جیہوے رڑھیان یا جو شاند ریلیان
غسل تے وضو دوہین جائز جو لگ رقت غالب	منیہ ہور قدوری ڈیہے کہووے طالب
دوجی شرط دسان ہین تیوں نام نہ ہور وٹیوی	اجی بہی اوسنوں پانی آکھن منیہ کدہ وہیسا
دہ دردہ تے وہندا پانی جدب پلید نہ ہوون	مجھین گائیں وچہ وڑ ہگن یا دہولی کجھ دھوون
جے رنگ سواد یا بو وٹیوے یا ہتھ رے ڈھون	وضو غسل جائز ستہیں جو لگ پاک نہ تھیون
پلید پانی وچہ اڈ چھڑیدے کیونکر اسدی پاکی	جد پاک پانی اونہاں دوہاں ٹوری غرض کرہی چاکی
ہک واری جد دیکے نکلے فتوے اس تے آیا	بہت کتاباں دے وچ اینوین منیہ بہی نرمایا
بعضیاں کہیا ترپواری اوہ بہر کے چھیر وٹیوے	جتنا وچہ پلید کہاوتا بدن خلاصی تھیوے
جس چھیڑی وچہ کل پلید یا اکثر نجس ہیوئی	بے واری وڑہیان پاک نہیوی حکم شرع کیتوئی
حوض یا کبیر پلیدی پیا جس دا نام تن وار	محل وقوع پلید ہووسی نال اجماع دے یار
اس دے ذرہ قول بتیرے دسان راہ سو کھلا	مشائخان بلخ بخارے والیان دسیا ہوئی نہ تھلا
کول پلیدی وصائز کیسے فناوے بر منیہ	ایہو قول صحیح برجندی کہیا اجھو کھڑ نہ کہنا
آب مربع طرفان اوسدیاں دہ دہ ہوون چارے	گز کپڑ یا وچ منیہ دے لکھیا ویکھ پیارے
آب مدور گرد اوس دا چھتری گز تامی	ایہی دہ دردہ جنبیلری عرض نہین کجھ خامی

جی دو سے گزاں پانی لماں ادھ گز عرض ضروری
گز شرعی دا چوبیہ انگشتاں بعضیاں کہیا اٹھاویہ
وڈا انگوٹھا جو نہ ہووے انگلی بہی پیمانہ
آدھوے پانی وچہ مُردار پیوی
جے پانی متصل مردا اے اکثر یا تمامی
پانی نہر یا اڈے والا جیکر تیز نہ چلے
حد جاری دی دساں تینوں گہاہ تیر حد لوڑی
ہک چپڑی تہیں دو نہاون ہوندے پاک تمامی
دہ در دہ تہیں ہک گیجھ کتا ادوسے کر دی پورا
لو زخل خارج ہون اکٹھے تاں ہوسی ایہ کم
حجۃ الفضلا اور تے حیرت الفقہ اندر ایہہ مشکل
پانی نوں پلید نہ کر دے کوئی نجاست رلکے
اس حدیث دے معنے کیتے آپو آپ اماماں
لی مراد حدیث شریف تھیں شافعی کل پانی
جس کنارے جنبی نہاتا دہ در دہ وچہ پانی
ایہو کم وضو دے اندر بہتر جان ہلونان
تن وار پلیدی وچہ چھپڑ دے جیوں کر گوہا مُردا
اختلاف یوسف دی یار دن شرط تحرک کہندے
دہ در دہ کولوں گھٹ پانی لدہا کسے بر در
نال تقاطر تہاں دھوو کڈہیوں ور کہلو کے
چھوٹے چھپڑ لوچہ وضو سارے او مستعمل سارے

سو گز لماں ہک گز چھپڑ پنجاہ دو گز منظوری
چھیاں جواں تہیں دہ نہ انگل پنج جو کسے نہ بھاوے
عرض انگلی تے جو ٹکائیں خوب کریں پیمانہ
اکثر دور لگھے مرداروں سارا کم آیوئی
غسل تے وضو اوتے جائز ہیٹھ پانی بدنامی
وضو مٹھا بہت کچیوے تا مستعمل ہے (یعنی پلید نہ)
غسل تے وضو جائز ایہی کہاں شرع محمدے زورے
اودسے تہیں جد ہکدو نہاون رہے جنابت نامی
ہکدو نہاون نہاون کجہ نہ دیندے سن یار آمنظورا
وکھو دکھرے جی ور ڈنگلن رہن کلی وچہ غسل
پر صورت ہیں آسان بنائی وکچھ دوہاں تہیں نقل
وچہ حدیث نبی فرمایا پر ڈھوہلا وچ چل کے
دہ در دہ تے وہندا پانی نعمان کیے خراماں
رنگ سواد یا بو ودیوے تد پلید پچھانی
دوجے تائیں یا دس کنارے جائز غسل پچھانی
دوئے کنارے جنبی تائیں لائق ہے یہ نہاونان
وضو ایتھے تہیں دور کچیوے چارے گز شمر دہ
اے پر جاری کمن نجاری منیہ وچہ نہ سہندے
ہتہ پلید نہ ہونہ نوں پہنچی پاک وہائے چادر
پہیر پلیدی وچہ نہ آوے عرض سنودل دہوکے
دھنو کاران اڈ کھیوی آب کرے اور جاوے

اس حیلے مستعمل پانی نا ہوسی سن یارا
جسقدر ڈو گھان چھپڑ دی وچ شرع دے آئی
ہک بھرے کو چھپڑی وچوں تھلا موگل نہ تے
جس چھپڑی تھیں ونیہہ نہ نکلے طاقت کرے ارادہ
قائم مقام بجا رہے جانو ایہا حیلہ سازی
اس حیلے دا وقت معین پانی داخل باران
ہک رکھے ہک چائے گھر انقطاع نہ ہووے
جہت کدھن یا نال لگاندے ووے گہرانہ فرض
جس چھپڑے دا کل تھلا پاپاک ہووے جبہ سکا
دویا جس چھپڑے وچ دہ در دہ ہو پاک ہوئی
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے مومن مسلم سارے

وضو ساڈا ت ورت کیتے ٹرڑے بنے بھلا
اوہ ہک روایت دساں تیہنوں اختلاف نہ بھلائی
آتشاد و گھاجان کفایت نادر ہوئے کسے
گھڑی بھر اکے باہر شائین ہووے گرن بکادا
وچہ کتابان انہوین لکھیا سچے کہے ہون تازی
چھپڑ لوچہ ہووے جسو یلے وساں اگے باران
بہن قطار کدھیدا اوتے آدم ہو کہاوے
تحفۃ الفقہا برہنہ پانی کڈھنا غرض
اکثر پاک پوے اُس اندر ایہ مسئلہ بھی مکا
وہنا شرط نہ جان وہ ہندا حکم شرع کیتوئی
دہ ہین جہانی سرود عالم ہو سو بہت پیارے

باب ششم در بیان احکام چاہ کہ پاک و نجاست پلید گردد

تلیل کثیر نلیط خفیف کھو پلیدی پیا
توڑے بندہ نال وضو دے کھوہی وچ پیا یا
جیکر بندہ باہر ہویا کسے وجہ کھوہ ڈٹھا
ایہہ پر اندر عالمگیری اس وچہ فرماوے
کتا سور مانند وہاندی جہڑے پاٹن والے
ہر صورت وچہ آب تمامی کڈھنا لازم جانی
کتا عین نجاست ناہیں لکھیا عالمگیری
بے کھوہ ادہ ماہو سارا پانی نکلے ناہ کی کرئیے

یا اُسنا یا پھٹیا حیوان یا بکری مرگیا
یا جنبی ڈگ کے جیندا نکلے حکم برابر ہویا
چاہ پلید نہ وچہ رہونے ست کر جانی ڈٹھا
جیکر غسادن اگے ڈٹھا پانی کڈھیا جانے
تسیر لیڈر بجھیا ڈکھاون چترا ہی اہن نالے
جوسکے یا جیون ہونہ وہاندا جیکر پہنچے پانی
تسحیح ایہا جو مونہ پہنچیں تا آب تمامی گیری
دووا نا شناس پانیدی حکم دہان سر دہیجے

ہور حیوان حلال کھوہ تھیں جیوندا باہر آوندا
کھوہے وچوں نال حیاتی حیوان باہر آیا
اس کلیہ دے وچ آئے مسئلے چار عجیبا
مشکوک جوٹھا مشکوک پچھانی مکروہ تا مکروہ
پاک جوٹھا تا چاہ لوون پاکی جالو خاص عوام
سُنا پھٹیا کھوہے وچوں حیوان باہر آیا
اٹھ ویہان سر ساہی پانی لوکے دے وچ آوے
جو وقت کڈھن دے لوکے وچوں فیر ڈگے کھو پانی
چشمہ دار کھوہے دے اندر ایہ حساب جیوے
محدث وچ کھوہے ڈھا سارا ناپ گیوئی
اُس محدث دے چالیہ لوکے بلی سر بان بہی چالیہ
کُکڑ بلی بطک مرے یا جو کجھ قدر اوہناں دے
جے خوک باجھوں ہڈی مردار ے ڈھی اندر چاہ
چوہا مرے یا قدر چوہیا لوکے تریہ کڈھائیں
ہر جا اندر تریہا حصہ مستحب کر جانی
جے بلی کولوں چوہا نٹھا جا پیا وچ کھوہ
جے بلی جیوندی چوہا مویا کڈھو چالی لوکے
ملس ہووے تاسٹھ کڈھا وچوہے وانہ ہک
جیکر ڈگے ذنب چوہیا کڈھو رے سو لوکا
جنب پلیدی لوپے کھوہے وچ تد پلید ہو یوئی
ترے دینہ راتیں عود نمازاں جیکر سونا پاٹا

لازم ناہیں اوسے کڈھنا عالم ایہہ فرماون
حکم پانی پس خوردہ جیہا ویکھو شرح وقایہ
دوئیں دو میم پچھانی نارابیر جیہا
پلید جو ہٹا تا آب پلید پاک کرداوہ کھوہ
مُنیہ وچوں حاصل کیتا مسئلہ ایہ تمام
نُلہے وڈے ترائے سے لوکا حکم شرع فرمایا
دو ناہووے ڈہڈہ سو لوکا اوہا چھکے لاوے
مجموعہ خانی دے وچ لکھیا او معاف پچھانی
ہوری وچوں تھوڑا ہیتا سبھو کڈھ سٹوے
باجھوں حدث پلیدی اُس تن لگی ہور نہ کوئی
ایہ چالیہ نوں لازم جانی ایہ روایت پہلی
سٹھ لوکا کڈھ کھوہے وچوں سارے عالم کہندے
ترہڑی یا گوشت اوتے مُنیہ کرے تباہ
ڈیہ لازم دہ لوے جانیں ہین تینوں سمجھائیں
اول کڈھ پلیدی کھوہوں پچھو کڈھو پانی
جیکر مرن معین وچ کھوہی اسی لوکے دہ ہر وقت
ریہہ چوہے دہ بلی زندی کڈھو بہی ہتھ دھوکے
پنج ست لوکے اولی ایہن جیکر کڈھن چوک
عالمگیری دے وچ ڈٹھا تا ہیں ذبا ہو کا
پنج نمازاں علمے باجھوں نعمان عود کھیوئی
علمے باجھوں کیے حنفہ جھوٹھ کہاں ہیں گاتا

پھوہڑ مُصلا جسنہ کپڑا دھوہر تسے سارے
یوسف اتے محمد کہیا جد تحقیق نہ ہووے
جس شے نوں پہٹ کیتیاں ہویاں لہو ہووے دہکا
جیونکر ڈڈاں مچھیاں ڈہمون ہور اُٹھوہاں کرلی
جھڑا کھوہ اُٹھون دہ دراتوں ہووے سوڑا
جاں اس قدروں اُچا پانی چاہ پلید ہووے
اس روایتوں معلم ہویا چاہ نوں حکم نہ چھیڑے
نجات المسلمین والے فرمایا اوہ کھوہ پاک
ڈڈو دکہمان مر گل جاوے وچ کھوہے یا مچھی
مچھی باجھوں جو شے آبی کھاون جان حرام
غسل وضو ہر دوئیں جائز ہوون کراہت جانی
جیند کڈھن یا پانی اُسنہیں ہوون کارن پہالی
جامع الرموز صغیری تریجا ویکھ فتاوے
پانی کڈھیاں رنسا بوکا پاک ہویا کھوہ نالے
جنبی تے دسہا کوہے دے وچ مسئلہ جان محیط
جیہوں قول امام ابو حنیفہ تہیں یوسف قاضی
جنبی جنبوں پاک ہویا تے وت اس کوہ دا پانی
پانی پاک تے جنبی جنبی جیونکر آہا گندا
ہر دو پاک مراد ہے تہین جنبی اتے پانی
جے بدن جامے تے کجھ پلیدی ہووے ہور حقیقی
جے اوہ پانی مونہ تک پاوے ہک روایت آئی

جو کجھ وہو تا دس کھوہی تہین فیر نہ آوے کاری
تا کو کرے عود نمازاں تا کو نہاوے دہووے
اوہ شے مرے پلید نہ پانی دس توں جیکو سائل
جنگلی شہرین دوئیں برابر وچ سیاں رت وہرلی
اوس کھوہی نوں حکم چھیڑدا جو لگ پانی چھڑا
کڈھے باجھوں پاک نہ ہوسی پہلا حکم گیو لئی
توڑے پانی وچ کھوہ سیدے چنداں دہ درا پڑے
ہر وقت ضرورت فتوی اُتے باجہ ضرورت پاک
یا جو شے جمدی مردی پانی توڑے کھاون نہ بچو
اوہ تسے گگلے ڈوٹے ہووے پاک پانی تمام
جس پانی وچ اجزا اسدے اوہ مکروہ پچھانی
جے پانی کڈھیاں صاف ہو جاوے جیند لوڑ نکالی
جس دا نام ہے عالمگیری رہن ہمیشہ ساوا
وچ کتابے نظری آیا منیہ ویکھ حوالے
علما ثلاثہ آکو اپنی دیوں اس جاوت
ہور کتے تہین امام محمد اللہ میرے راضی
پلید کیتا الگ جسنہ اوس دا نتان قول پچھانی
دوویں ہے اوہ حال اپنے تے آکھے یوسف بندا
نزد محمد محیط عبارت وچ کنز دے جانی
چاہ پلید ہوسی اجماعوں مُنیہ وچ تحقیقی
امام اعظم تہین وچ منیہ دے پڑھن قرآن روائی

جیکر پانی کڈ ہنون اگے سارا ہووے غرق — جے وت جاری پاک پچھانی بعضیاں کہیا فرق
ہردم پڑھو صلواۃ نبی تے افضل ایہ وظیفہ — حضور نہ ہووے تاں بھی ورجہ معارج وچ شریفہ

باب نہم دربیان احکام پس خوردہ آدمی حیوانات گوید

جوٹھا جانو پاک بندے دا مسلم کافر کوئی — جنبی حیض نفاس والی دا منیہ وچ لکھیوئی
جوٹھا پاک گھوڑیدا جانو نالے اوس چوپائے — ذبح کران تے گوشت کھاون ویکھو شرح وقایہ
پلید جوٹھا چار پایاندا جہڑے پاڑ لواے — خنزیر گدڑ بگھیاڑ اکھاون چیرا بھی سگ نالے
جہڑے پنکھی پاڑ لواے شاہین باز شچھنے — پسخوردہ مکروہ انہاں دا لکھیا وچ بر ہنے
بلی ککڑی کوچے بھونے کھڈاں وسن والے — چوہے سپ تے نیول اکھاون گوئیں بھی اس نالے
پس خوردہ مکروہ انہاں دا جہڑے طیر درندے — مختصر تہیں حال کیتا کدہ ویکھن تینوں نہے
خر کھچر دے جوٹھے تائیں جانو بھی مشکوک — تاں تیمم وضو سارے موئے خواہ مملوک
ہور پانی جے لبجہ نہ ہووے تاں ایہ حیلہ کرنا — ہور پانی تاروا نہ حیلہ رب سچے تہیں ڈرنا
بعضیاں کہیا اول وضو کرنا بہتر جانی — وضو پچھے کرے تیمم منیہ وچ پچھانی
فرض کرے تائیں حکم چوٹھے دا لکھیا ایہ فقیہاں — خر کھچر دا پاک نگہارا ویکھ کتاباں وچہاں
ہردم پڑھو صلواۃ نبی تے چالا کرو بندیاں — جنہاں اوتے اللہ راضی چھڈو بیہودہ گندیاں

باب دہم دربیان احکام آب مستعمل مے گوید

اول وضو یا ہتھاں دہووے جتھے نیت ثواب — ایہ پانی مستعمل ہوسی ویکھو کنز کتاب
انجان اتے ورپلیدی ہووے تائیں ذرہ — محض حدث نا تہ ہٹ کارن نیت اوس مقرہ
قربت تے جیونکر دہووے ولی کان پاکھاکے — توڑے اگے وضو ہووے عالم گئے سمجھاکے
کو وضو اوتے وضو کردا نیت سرو ہناوان — عالمگیری وچ مستعمل آب کہیا فقہاوان

نام الکتاب بدیع

۷۰

فرق ہووے کہ جوٹھا خواہ مسلم ہووے اوس دا پاک لیکن جوٹھا اوس دا زیادہ تر متبرک الاشفا والا ہوندا ہے

بیان پس خوردہ اوقھ حیوانات

جیہڑیں آیا ہے وچہ حدیث شریف دے سور المومن شفا یعنی جوٹھا مومن دا شفا ہے ۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۲

مولوی محمد دلپذیر عفی اللہ عنہ ۱۲

آب مستعمل نزد حنیفہ جیونکر موتر گندا ‎ تے جیسا بول حلال تسے دا یوسف آکھے بندا
نزد محمد رحہ پاک پچھانی اگون پاک نہ کردا ‎ خاص الخاص جانو اُس تائیں جہڑا تہین ڈردا
پرہیز کرو مستعمل کولوں کرسی رب ستاری ‎ متقی ہونا ہتہ نہ کسے باجہ اللہ دی یاری
وقت وضو دے قطرے جہڑے بار جان گھودن ‎ ابو حنیفہ تے ابو یوسف معدین معاف بتاون
کرو پرہیز تعاطر غیراں اپنے نہین لا چاری ‎ تاہین معاف کیہونے نہیں تا ایہ پلیدی بھاری
کرسی تہین کوئی نہا ودہوودے پانی ہووے اکٹھا ‎ اوس پانی تہین وضو رجائز جیسا وہند اکٹھا
صورت وہووے بھانڈیان تائین لو طعام نہ آوے ‎ تاہی نامستعمل ہوسی شرع ایتھوین فرماوے
ہسو وہم پڑھو صلوٰۃ عزیز و نبی کریم دے تائین ‎ نال شفاعت عاصیاں تائین ملن بہشتین جائین

باب یازدہم دربیان احکام تیمم گوید

تیمم تائین جان خلیفہ غسل وضو ہر دو ہان ‎ ہر ہر جا وسیلان تیمن خوب کریسان سوہان
حاجت ہووے پانی کولون کوہ ماقدر دور اڈا ‎ یا مریض یا سردی مارے سنتون قول اسلاڈا
ملی جانی دشمن ہووے یا ڈر یہ خوف مرینی ‎ توڑے کوہ ان اندر پانی بیشک نیت کرینی
یا پانی وچہ کھوہ دے ہووے کول نہ رسا ہیکا ‎ یا عید جنازہ گھسدا جانے روا تیمم لوکا
ابتدا بناون جائز کارن عید جنازے ‎ ہک امام نے والی رتتا سمبہ وضو سازے
ہوریدی اوہ یک نہ کسے نماز باجہ نہ ہووے ‎ ایہہ دلیل دوہاندے اندر حدت تاہی دہووے
جیکر آہین کرن تیمم ہوری کسے سبب ‎ امام ہونا ہی روا انہاندا بہتر جانے رب
دو ضربان نی وچہ تیمم دو نیت جان ضروری ‎ پہلی مونہہ تے دوجی تہہاں وکیو کنز قدوری
کوشش کرکے مونہہ تے ملے مدان چار نگاہان ‎ ارکان وجہ خلال سر انگشتاں خوب ملی دو باہان
ضرباں مارے پاک مٹی تے اوہ پاک ہوولی ‎ یا کو جنس زمین دی ہووے حکم شرع کیتو ئی
پتھر ریت تے چو دسر مہ جانے مرد اسنگ ‎ اوہ کل جنس زمین دی جانو بچ بھی اسی رنگ

جو تسے اگے سڑسانہ ہووے یا گل ہووے پانی
تیل قلعی والے کپڑے ہور جیونکر لکڑی
جس شے اوتے جائز ناہا جیکر خاک آلودہ
جھکھڑ گھلے اوڈکے پیچھے پاک مٹی ہو نہ تھہان
توڑے ہور مٹی تے قادر جائز خلل نہ ذرہ
ضربان مارے جد کپڑے اوتے اوجا ہتھ لگائے
جد ضرب جتہ کپڑے تائیں اوڑ جاوے وہ خاک
وضو نال پانی ڈے کرنا خاک تیمم آئے
اگے تے رب غالب کیتا ہک پانی ہور خاک
ایہ مسئلہ فرمایا مینوں حضرت صاحب کھیڑے
اوہ رہلانے فاضل نوری ساکن وچ گروٹ
ضربت مارے کو تہر اوتے یا زمین نمناک
محض زمین تے ضربہ دو تھہان ایہا شرط لکھائی
جے وچ وضو دے رہ سکا ہے خشخاش جیوان حصہ
وچ وضو دے دھونا لازم اوہا ذرہ پچھانی
چوتھے حصے تیں گھٹ خالی جیکر عضوا چھوڑے
چلا مندی لہن کریدا کیلی انگشت خلال
وقتوں اگے جائز ایہی کرن تیمم بحال
سنگنوں اگے تدن جائز جیکر غالب ظن
جیکر پانی لبدے باجہوں ڈیوے نہیں رفیق
احتیاجوں ٹوٹے مال زیادہ ایسے پاس

اوس دے اوتے روا تیمم ہرگز مول نہ جانی
جے دھوڑ اونہان تے روا تیمم ایہہ روایت کرخی
ہن اوسے تے روا تیمم کرنوں ہو آسودہ
نیت کرے تیمم پچھے جائز ناپاستہان
اختلاف امام یوسف دا کپڑے دھوڑ متقرہ
دھوڑ جو نکلے کپڑے وچوں نال تہاڈے لائے
عالمگیری وچہ تیمم کرتے تائیں پاک
اونہان دوان وچہ رب پہ نے کہڑی حکمت پائے
دوزخ اگ بجھائی اونہان جہڑی دوان تہیں پاک
نور محمد نام اونہاندا رحمن خوشناوے نیڑے
نوکرہ دوزخ جوشا بوں دکھن باتی دین دے کرت
روا تیمم توڑے تھہان نالی رجمدے خاک
جھڑن خاک ضرور نہ کوئی منیہ دے بوچہ جانی
یا تیمم دے وچ خالی اوہ قدر بس قصہ
استیعاب تیمم دے وچہ شرط خلافی جانی
بعضیاں کہیا روا تیمم بعضیاں کہیا نہ لوڑے
نزدیک اولے لازم ناہیں نزد اخیراں بحال
دوجا طلب رفیقوں اگے ڑیا جہہ نیال
آب رفیق نہ منگیاں جیسی ایہ منیہ وچ من
روا تیمم جیکر ڈیکھے دو نے تحقیق
تابھی روا تیمم منیہ اندر ہے سوا اس

مولوی محمد دلپذیر عفی اللہ

مثلاً کوزہ پانی پئیسی وِکدا اوہ دو منگدا
غالب ظن پا وچ آبادی پا کو اوسنوں گھتے
طلب نہ رہیاں لازم ناہیں طلب پانی اوس یارے
نال تیمم بکو اریٹے چوول ہوس گذارے
جیکچہ بھنّے وضو تاہیں اوہ تیمم تروڑے
تیمم یکسان ہر یک تاہیں حیض نفاس جنابت
جتنے فرض ہیو صنودے جی جنابت جانی
جیکر ظن پانی دا نیڑے طلب فریضہ بھالے
مستحب تاخیر نمازے جس لوڑن آب امید
نماز پڑھے کو نال تیمم آب نہ ہوس امادہ
نماز پڑھی کسے نال تیمم تو تسے بھلا پانی
نعمان محمد عود نہ کیتا تروڑے وقت زیادہ
جے وقتوں پچھے یاد پانی تا عود نہ کیکسے
تیمم جالو غسل وضو دی فرق نہیں وچ جوڑہ
غسل وضو تیمم جے کر آکھے کوئی نہ ہووے
مونہہ دہو دو ہتھاں پیراں ذکر وضو وچ آئے
مسح کرو مونہہ ہتھاں اوتے پاک مٹی گھن صاف
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے لکھ لکھ پڑھو سلامان

ایسا بے شفیق فریق خلقت تھیں ناسگا
اتھے طلب فریضہ پانی ڈھونڈے جیو نکر تسے
پیدا ہو کے نال تیمم نیت نماز گذارے
وقتی موتقضائی سنتاں نفل تمین بارے
ہور قادر ہووے آب کافی نے ایہ زیادہ کرے
توڑے محدث نالوں اوہناں بہتی سخت خرابت
اِتی اِک دو ضرباں تریجا نیت پچھانی
سے گزاں چاستے تنگی کرنی ڈھونڈہ پچھانی
جو لگے قتنہ وچ کراہت تمسیہ وچ ایہ قید
وقت باقی پھر پانی لبھین تا بھی نہیں اعادہ
توڑے یاد کیتو سو وقتی تا بھی عود نہ جانی
یوسف رحم کہیا وقتوں پچھے عود نہ کرے تگادا
نعمان محمد نال یوسف دے مفید دیو چہ دسے
جتھے روانیتھاں کہیا حکم قرآنے کھرا
وچ تیمم پیر دو سکے وضو دیو چہ دہووے
وچ تیمم ذکر پیراں دا کہیا نہیں خدا
آپ خدا تیمم اندر کیتے پیر معاف
اہرا ایہو گل ہو سناں تاہیں کہیا خاصلاں کیا ماں ان

باب دوازدھم در بیان مسح موزہ ہا کردن

مسح موزے نے جائز اہی کیتا آپ رسول
اوّل وضو کامل کر تاں ہوسی ہر مقبول

پوزرکی ان ... یعنی بیماریاں حیض والی ہووے یا نفاس یا جنبی یا بے وضو ... فرض تیمم دے واسطے ... جیہڑی جنبی نے حیض نفاس والی

مسح موزہ ...
والے وضو ... سارا
تیمم ... آیت ... قولہ ... اللہ تعالیٰ
وچ قرآن مجید ... اصعید ...

وضو کال دساں تینوں لکھیا وچ مسعودی
کسے پیر دھوتے وچ موزے پائے پچھوں ناقی کردا
جے تمام ہویا پھر تاں جائز مسح ہو یوئی
جے صاحب عذر ہے وضو کیتا عذر رہیا وچ ہند
ایہ وضو ہر دوئیں کال لکھیا وچ کتاباں
کمدینہ رات مقیمی تائیں مدت مسح دی بھائی
کرن حساب وضو جد ٹٹا مدت مقیم مسافر
مقیمی وچ سفر دے ٹریا دینہ تے رات نہ پورا
مسافر وچ گھرے دے آیا دینہ تے رات نہ مکا
جے صاحب عذر ہے وضو کیتا عذر رہیا وچ جاری
کال وقت نماز ہکیدا جیڑا پاک نہ رہندا
کال وقت نماز دے عالمگیری مشکل بنائی
اس وضو نماز گذاری وقت قضا لہو جاری
اوس نماز نوں عود کرے پر جیکر خون نہ ہند
اول آخر وقت تمامی نال عذر دے جاوے
باد بول یا دست شہر یا بخون لہو پا سی
اوہ وضو نال گذارے فرض نوافل سنتاں
جے صاحب عذر ہے وضو کیتا جیوں پیلے دن چڑھیا
جے ظہر قضا دے ہوندیاں ایکن ہندر ہو سکوئی
فرض مسح دا دساں تینوں ترے انگشتاں دستی
مسح کرے گوٹہ نہ چھلکے یا چیڑ ایا پینوں

جھڑا صاحب عذر نہ ہوئے اسنوں ایہ بہبودی
جے ٹم تاموں اگے ٹٹا مسح نہ جائز مردا
ترک اوہدی نزد حنیفہ شافعی فرض کیوئی
یا جس پیر نخستین دھوتے باد نہ خارج گند
ہن موزے پائی مسح کریہن ہر دو مد حیاتاں
ترے دینہ رات مسافر دے حق پچھ کفایت آئی
وضو یاں شمار نہ کوئی بہت کتابیں وانسم
ترے دینہ راتیں مسح کریئی مسئلہ ہے مشہورا
اٹھویں پہر دھووے دو پیراں ہو رکھ سب سکا
مسح کرے دو موزیاں اوتے تے وچ آزاری
لوسنوں صاحب عذر نہ لکھی قاضیخاں تہیں کہندا
لبعض وقت نماز دا لہو جاری کیسے ہو یائی
ہے نماز دا وقت وخل اوس چ خون فراری
اوس نماز دا وقت سارا عود نہ کرے لپند
شرط لکھیا وچ عالمگیری تا معذور کھاوے
وقتی وچ نہ وضو ترلس خارج وقت خواری
جو لگ وقت نہ خارج ہووے ویکھو تائیعنیاں
تامنسیہ اندر وضو ٹٹسی وقت ظہر جد کھڑیا
اس صورت وچ وضو اوس زائل ظہر گیوئی
لیکن لانھم چکنا سنت طرف ہیلی وچ پیتی
فرض ادا تے ترک سنت دی آڑے وچ ڈلیوں

مسح نہ جائز جنبی تائیں ہور موزیاں تلمیان
جنبی نہاتا پیران پاکی مسح نہ حاجت کوئی
جیونکر ونہ ٹنگن قصائی سر نیوان پیر اوچے
حج شرع وچ آئی ناہین ات بہت کو نہ نہاوے
رکھے پیر مکان اوچے تے وچ پانی وڑ جاوے
تد بھی صورت مدہ یا لوالہ ٹریا سفر مسافر
نماز پڑھے لوہ نال تیمم رکھے تھوڑا پانی
جو لگ آب نہ غسلے کائی تے وضو کارن پائے
تیمم کرے جنابت کارن وضو آب نہ تھوڑے
کو موزیاں تے چہ موہان پائے یکو پیر جراہان
جد موزیان نے تدن جائز جے موزیون شروع نکیتا
ہو جتھے گیا وچ ندے جے چڑ ب موزہ کوئی
ان کپڑے دیان جیکر ہور ان اوتے سارا چم
ترائے انگشتان موزہ پاٹا ہکسے اون پاہتی
ہو دو انگلیاں دو سنہ یا لو چہ جیکر ہووے ہوری
ہی کجھ حکم مسح دا موزان انہیں حکم نناں ن
ہک موزے وچ پانی آوے یا کو لاہے پیران
جتھے ہینے وضو ناہین اوہ مسح نمان توڑے
مدہانی تے لٹھے لٹی ہین دو وین کران بلانی
مدت لگی یا موزہ لاہے جد پیران تائیں
مدت پچھون موزہ لاکے دہوون ح ان فرض

رستع ٹوپی تہاں موزے ہور پگان سر گھلیان
جس صورت وچہ پیر دو سکے وس اسانون سوئی
ات بہت نہا کر مسح کرتے پا پیر نہوون پچھے
صورت کوئی ہور نہاون جہڑی کولنون بجاوے
وچہ موزے پیر سکیے ایہا وچہ دساوے
اوس تہین تیجے جنبی ہویا آب نہایوس وافر
پھر جد بے وضو وضو سازے دہووے پیر پچھانی
ہک تیمم جنابت فکے ہر وضو تیمم وہائے
اوس جنبی نون مسح نہ تیتے ابو المکارم ہووے
مسح دوہان تے جائز ناہین لکھیا وچہ کتابان
شرط جراہان دسان تینون جنہان آہنہ پیتیا
سفر نہ طاقت مسح نہ جائز مختصر لکھیوئی
یا دن نعلین وی مشکل جائز مسح بنعیم
نکریان تے پہرن مسح نہ جائز خوب روایت پوہتی
جائز مسح کتابان اندر کثر تعدد وی ہوری
جہڑا حق نہ جانے اوس نون جانو اوہ بیگانہ
مسح نہ جائز دوہان اوتے حاصل کیتا سیر ول
ہور مدت لگی یا پیرن لاہے یا پانی وچہ بوڑے
اکثر قدم پلے وچہ آوے گیا جیکے وچہ پانی
جیکر تس سارا ساڑے لنیہ وچہ دسائین
آب کافی تے قادر دوجا خوف نہ پیران مرض

ف قوله جو لگ الخ یعنی جبلک پیه پورا پانی کے ساتھ جنبی نون جنبی یعنی ... تیمم ... واسطے ... جنابت

جراہان ... اسدے ... جبرا پانی پال لیہے کو سنوں اشتوراقد وضو کرنے ل اس ... یعنی ... نہیں جائز ... واسطے اسکے ... واسطہ

جیونکر برف وڈہیری عضواں کابل تی کشمیر
جے مدت مسح دی وچہ نالے لنگھی آبہٹ پاوے
جے مدت لنگھ پاوضو رکیس آب نہ ہووس کجہ
مسح سرے یا موزہ اندر نیت نہیں ضرور
مسح رو لے پٹی اوتے باجہ وضو توڑے بدی
اس تھین پچہے چہٹوں اگے آبہ ڈگے یا چہوڑے
جے زخم چہٹا یا پہٹی ڈگی باطل مسح ہویوئی
لگر مجروح جے ہووے کوئی جانے نال تاکید
شرح صغیری منیہ دیوچہ لکھیا اوہ نہ ہووے
مسح پٹی تے مدن جائز جے زخمے تے درد
لکھ لکھ پڑہ صلوۃ نبی تے دین نبی دا سچا

اس خوفوں نالکدہے پٹیراں ووجی بسن تقریر
ایہی عذر نماز نہ پڑھنے اینہوں پڑہدا جاوے
مسح معاف تیمم پڑھے قاضی خان وچہ سچہ
کنز دقائق دے وچہ لکہیا عجب فقہ پر نور
مختصر تے منیہ وچوں ایہ حقیقت لدی
مسح باقی جے وضو رہا تاوقت کیتا اٹہے
اوس جا دہن دہونا لازم منیہ وچہ لکھیوئی
جے ہن دہوواں وچہ نالے ہوسی پہیر پلید
جاں دہووے تاہوس پلید اوہ معذور نہ روے
تاکی پاک نہیں اور زخمی یا درکہیں امرد
جس وچہ حرج نہ ہر گز کوئی تاکوئی مسئلہ کچا

باب تیرہوم دربیان احکام حیض و نفاس و استحاضہ

حیض نام لہو دا جالوں جسم زنوں باہر آوے
اس لہو تہین ورد نہ سکمے تاوس بچہ جایا
عادت تہین جدا گان لکھے اندر حیض نفاسے
تھوڑی مدت ترے دینہ راتین اکثر دہ دینہ جاتی
نام نفاس جانو جو لہو بعد تولد آوے
مدت بہی لنگھ گئی عورتدی توڑی جمیاں کچا
ام الولد گولی اوس جایا بیع نہ اوس روار
مثلا کسے شخص کہا زن سوئی سو دلیساں

تا زن حاملہ جہوٹی ہدسی تا اوہ حیض کہاوے
ترے دہاں تہین گہٹ نہ سکے نا داہاں تہین ودہ آیا
جے اکثر مدت تے جا سکے جانو حیض تیاسے
تھوڑی مدت نفاس نہ کوئی بہتی چہل پچھانی
انج برابر توڑے کچا حکم تولد پاوے
مختصر وقایہ اندر قول فقیہاں سچا
ہور نذر تے شرط معلق لازم تھیا وفا
ہور غلام جو نا اوس محرم اوہ آزاد کریساں

جن نال ترہ دلی پاک سیوی کیہوں ناکچھ ہووے
ہک عورت دو جا تک جائے وچہ کجھ قدر تھ مدت
جھڑا لہو پہلیوں تچھے نہ شیمن نفاس
پہلیوں تچھے نہ فرجست نماز روزہ قرآن
جے چا لہیاں ادتے پہلیوں تچھے خون کہا اجاردا
اختلاف نہ مدت اندر ساریاں دا اجماع
پہلیاں تچھے جھڑا لہو دسس دا نام آزار
باجھ سفیدی خالص عورت ہر رنگ حیض پچھانی
انہاں چھیاں رنگاں تائیں مرد تاں سمجھ چالو
عورت حیض نفاس والی نوں اٹھ کم روا نہ جانو
ترک دخول تے پڑھن قرآنے لکھن ہتھ نہ لاون
جنبی دے حق انہاں وچوں دو کم جائز جانی
دخول کرے کوئی داری قضا وے بھی ہک وار
حیض نفاس البدی کولوں گل پرہیز نہ کرنی
ہاتھ پڑھے قرآن بیوضو انہاں منع تامی
اٹھے وچہ درہم دینار نہ پکڑے جیہو چہ آیت قرآنی
ہک عورت دی عادت پنجدینہ حیضے دی وچہ آہی
ہک واری اس عادت پرتی گیا دہان تے چالی
دو چھلی تے جیکر سکے حیض نفاس ہو یونی
کسے عورت دی چار دہاڑے عادت حیض ہمیش
نفاکیسا وہ پچھوں کدلوں ہاں تیک نمازاں

عبد چھیاسونہہ پہری لوٹے ہیسے روے
نفاس شرع بچہ پہلیوں تچھے نانی لکھسی مدت
زفر محمد پچھلیوں تچھے کرن نفاس تیاس
لازم ہے اوس عورت اوتے ترک علم شیمین
تم نفاس او زوال چاہیے باقی جان آزاری
نکاح نہ جائز وچہ دو ہانڈے تاکر بہت نزاع
یعنی استحاضہ جانو وچہ رموز ے یار
سرخ سیاہ تے خاکی تیرہ زرد سبز رنگ جانی
کہیا خدا نزدیک نہ آؤ پاکی تیک پچھانو
نماز روزہ طواف کعبے دا مسجد وڑن پچھانو
باجھ غلاف پاکیدے تچھے روز یانوں پڑھاون
سنہ مونہ دہوکے روزہ رکھے روا دخول پچھانی
جائز ہے پرہیز داری دا انہاں ونہاں یک شمار
تہ بند تلے خدا نہ پکڑے شہوت سرپر چڑھی
چاہے ہتھ نہ لیکن قرآنے کہیا رب گرامی
گنتی تھیلی دے وچہ جائز پکڑن تو ان سن جانی
یا ہینہ وچہ نفاسے عادت اوس نباہی
استحاضہ جان زیادہ ایہ روایت پہلی
مختصر وچہ انہوں لکھیا حکم شرع کیتو تی
ہکواری دت چلیا گیا باراں تیکن ہمیش
گلی حیض تسنگا عبد دھوین یاد رکھو گل ازاں

کسے عورت دی اٹھ دہاڑے عادت حیض تدیدی
نہا دہو کے نماز لگے دہوین لہو جارے
رکی نال بلوغت ڈٹھا خون ہمیشہ جاری
باقی لہو استحاضہ جیونکر حاملہ دے تکھے
تو رہیان گھٹ لڑکی چھوٹی پنجو نجہ تے ماہ بڈی
جہڑے اٹھ کم جائز ناہین اندر حیض نفاسے
جس عورت دے پاکی والے ہووں گم دہاڑے
گم ہوون دی صورت سنئون حکایت آسان
کسے نال بلوغت لہو ڈٹھا دہ وینہ گئے نہ سکا
پہر لہو دہ دہاڑے اول اوسنون آیا
نصب عادت دا شرعا اوسنون کہندے عالم سارے
چہ دہ ماہ کہ بہلا اوسنون خون رہیا اوس جاری
جہڑا وقت پاکیدا اوس نون پہلا ہتہ نہ آوے
اوس لہونون حق ڈٹھے کہیا حیض فقیہان
دیدہ جہینہ رہنے رکھے جسدے گم ایام
اکثر مدت حیض دہاں کہا پندران طہر اقل
دخول حرام ہویا اوس مرد شک ساری حیض نہائی
پندران دینہ پاکیدی مدت وچ حیضانو چہوڑی
حیض مہامہ زنشوہر تاہین ستا نال بہولاوے
اکثر مدت حیض نفاس والی دا ہو سکا
دوجی لوں وچ خوال نہ جائز جو اک وقت نہ گذرے

ہکو واری بہر چہ دین رسکا کیتی رب رحیمی
چار سکے پہر حیض پچھانی اینوین حکم غفاری
دہ دہاڑے ہر مہینے کر سی حیض بچاری
چھوٹی بڈی زن جہ آوے اوہ بہی الس لیکھے
ایہ خون کلی استحاضہ کہتر کتابت کہندے
استحاضہ وچہ زن کریسی جا ئیدے بوسہ لیسے
حرام دخول ہویا اوس مرد کو تڑے تھوساٹے
وچہ کتابان ہور بہی اہین جے مین کران بیان
ہر دہاڑے لہو جاری لپٹ آوے یا چھکا
اوہا حیض تے باقی رویہ دینہ استحاضہ لایا
جانجان تکین خون نہ سکے اوہ دہ روز چہار
پنج نمازان نہا گذارے ولیون روج ہزاری
کہے شریعت مست عقن آوناس جیوں نہاوے
نماز روزہ حق استحاضہ وکیھ کتابان وہان
عینی شرح کنز دے اندر مسئلہ ایہ تمام
پنج آخر مدت حکم حیضے دے نصب عادت ایہ دل
زن آزاری مرد پچیسی رب مصیبت پائی
اکثر پاکی حد نہ کائی مختصر تہیین جوڑی
توبہ تائب مہر تصدق ربدے راہ وچہ لاوے
نہاون اگے وطی جائز ایہ مسئلہ بہی رکا
جس قدر وچہ نہاوے ہووہ تحریمہ وچہ جہڑے

کسے لڑکی نارسیدہ تائیں خون نمازے جاری
یا نابالغ لڑکے تائیں احتلام خواری

تاں او نماز دوہاں دی ہوئی کرسن وت قضا
وچ بیان ناں جے بالغ ہوون ہے نماز ہتھار

کو لڑکی لڑکا وچ نمازے پہنچے پندراں سال
شرط بلوغت باجھوں دوئیں سالی ایہ سہال

ایہ نماز تطوع ہوسی فرضاں کرن قضا
علماء ثلثہ اینویں کہندے مسعودی وچ آر

ہر دم پڑھ صلاۃ نبی تے جیوندیاں تک نہ چھوڑو
برکت نال درود نبی دے جا بہشتیں لوڑو

باب چہاردہم دربیان قسم نجاسات نوں ایہ

جس شے نوں نت ڈر پلیدی لگی پاک نہ ہووے
جو لگ بیج پیپی اُس دی اوڑے ململ دھووے

کہا عیالوں نجاست کوئی اصل نجاست جاوے
عالمگیری تے مسعودی رنگ متعاف بتاوے

جس شے دا رنگ دور نہ ہووے تھکا دھوونہوالا
اوسنوں پاک پچھانی بھائی باجھوں رنگ ازالا

جے وت دھوتیاں رنگ گھٹے تاں اوہ پاک ہو پولی
جے رنگ زائل جان تد دھووے پاک نہ ہوسی سولی

بول پلیدی بھاری ایہی جیکے کپڑے لگے
ترلواری اودہو پچھڑے جتنا اوہ گھٹ سکے

دھوون والے دی قوت اندرے جان نچوڑن لازم
حرج شرع وچ آئے نائیں نزد امامے اعظم

جو شے تیلی وہنے والی جیہا وہندا پانی
نال اوہناں دے دھوون جائز لیسی لااس پچھانی

گیہو یا گھی یا نال تیلے دے جیہا کپڑا دھووے
ایہ نچوڑیاں وچ رہندی ہرگز پاک نہ ہووے

جو شے سکی نظر نہ آوے بول تقاطر خمرے
ترلواری کوں دھو نچوڑین پاک شرع دے امر

جا مے جسے منی لگے دھووے جیکر سیاں
سخت سکے وچ کھرچن کافی حشفہ تول نہ بھاں

جیکر سر آلت دا ہووے نال پیشاب پلید
دھوتیاں پاک وچ عالمگیری جسے وانگ رشید

تلوار چھری نوں تلیاں پاکی ہو لسیاں جیہڑاں
پاک ہان تا ظاہر باطن لکھیا نال تمیزاں

تلیاں پاک اندروں ہوسی جو لگ پھیر نہ لائے
پاک پانی ترلواری گھتے اگ وچ لعل کرائے

ہتھیار لوہیدا کول نمازے رہوا نماز نہ جائی
جنہوں پاں لوراں وتی وچ پلیدی پانی

کرے بھانڈے لپے پلیدی وچوں پاک نہ ہووے
کہوہ پلیت بدھا جد کسے پچھے ہویا لوٹے
سر بکر بد آگی سڑیا پاک ہویا اس غولون
تے ٹے مونہ وچون پانی وہندا پاک کچھاتی
گھاہ ہوئی یا ٹاہن کلانے جوشے زمین کھاوی
سکیان انڈ پلیدی والا جے گم ہوئے سارا
سکیان رنگ ہواہ پلیدی بو نہ آوے رجے
تراب صعید خدا فرمائے ہوئے مطہر طاہر
اوہ مٹی سک پاک ہوئی پاک کنندہ ناہین
جتنا سر سوئی وانگا اتنا بول لقاطر
وچہ موزے قول فتاوے خان سرسوئی تے چنجم
جاوے ہیری ساہ پاک پچھانو جیونکر کھانا کھاوے
اوہ ساہ جیکر کھوہ لپے یا بچھے تلے آوے
چم داغت حکیمے پچھے بھیے یا ساہ جھاڑے
ہک روایت عود کریسی فیر پلیدی تاں ان
جے تختہ چوب پلیت ہویوی چیرن کری قبول
نتھارا پاک تے مجس لطانا کتیاں لون ہنیا
امام محمد تے یوسف دا اس وچ ہے خلاف
امام حلوانی نے فرمایا نال خیاطت ضم
گویا کہ اوہ کپڑے نے وچ رہوندے ڈٹھا
ملوان کپڑا دا انگ زمین دے اندا وانگ مصلے

اوتون پاک سوکا وین شرطین تیداری جد ہووے
ایہہ بارےکی عالم جانن جاہل عقلون موٹے
سکنا پاکی جان زمین دی مسئلے گوناگون
وچہ فتاوے عالمگیری فتوے لستے جانی
حکیان پاک مثال زمین دی فقہ مسائل ہوئی
روا نماز تیمم ناہین اوس زمین تے یارا
آیت ساری ڈے معنے سنون وچ قرآنے سچ
پاک مٹی بھی پاک کنندہ معنے کیتے ظاہر
اس مٹی تے روا تیمم کرن نہ وسید ناہین
ایہہ معاف وقایہ لکھیا قدر نہ ہووین خاطر
ایہہ برابر فرق نہ کوئی فقیہ ابو جعفر سچ
ڈنگ پیا ہو لون کھبولی اوہ نمک کم آوے
اوہ کھوہ پاک نماز نہ بھے لعض انہین فرماوے
یا زمین سک پاک ہوئی پہنے پیر دو بارے
ہک روایت پاک نا ہی ایہہ مشہور نہیں گمان
روا نماز نہ تھوڑا کے پربیان منیہ وچہ نہ بھول
روا نماز لیتسا اوس کپڑے جامع الرموز دن لیتا
مضرب وچ تے غیر مضرب پیپر تے دو ٹکین
نزد یوسف دے اکسیون دا وچ رموز نہ جسم
کتیان بیت دے وچہ نہ ڈپے قول یوسف دا اشہا
دبتر دو یا وچہ کوئی نہ ہووے سمجھن لوک سو کھلے

امام حلوانی شرح بنائی جو یوسف جد اقول
ایہہ پر شرح صغیری اندر شرط طہارت آئی
بھورا پھوہری نے شطرنجی جے پلید ہو لیئی
ہور نماز پڑھ اُس کپڑے سناں ڈہو کے گھتے
چھت سکے تے کپڑا سناں شرح پلید نہ کرسی
لگے کپڑے دیو چہ کپڑا رکھیا ہک سکا ہک سِنا
اسنوں چڑھی تراوت سکی ایہہ پڑھے نہ پانی
پا گئے جا پلیدی وسیری ڈہونڈھی جتہ نہ آوے
جے ہرت چہوں نال تھیئی لدھی اوس پلیدی
جے اوہ نسے امام کہیدا عود کریسی آپے
چوتھے حصے تھیں گھٹ کپڑا دھونا لازم ناہیں
بول گھوڑے تے چوپایا جہاں ناس حلال
چوتھا حصہ طرف جامیدا اینہوں ربع اعضا
تحفہ اتے محیط بدائع ہور مجتبے حقائق
ربع طرفی عضوے جائے نتھے اتے جانی
پاک جانی توں وِٹھ پرندیاں جہڑی کھاو نہ وانے
وِٹھ انساندی آدم جیہی جان پلیدی بھاری
غائط بول شراب دے کولوں ہکا درم معافی
وچ پلیدی پتلی دی ہین قدر درم دا دساں
کسے کنڈ دیگناں دو وچ پیاں دو نا قہ جد چوو
کنو چشمے تے چھپڑ حوض جو ہور پانی وچ راہاں

جے توں ڈھونڈیں چنگیری ہین رموز جواشی ہپول
رنگ پلیدی نسے ناہیں لوڑ نہ آمہے بھائی
دوجی طرفے پڑھ نماز مختصر لکھیو لئی
گوہا لید رلا وچ مٹی لمبیا گھر دی چھتے
متقی جانو اوتھ شخص توں جھٹا او تھیں ڈرسی
ہکو پاک دوہاں تھیں آما مو جا ہی وتہ بھتاں
نیوے نال پلید نہ ہوسی پڑھ نماز چھپائی
ہک گنڈھ لکے اوس کپڑے تھیں کوشش نال او ہانی
عود کرے نماز ان پڑھیاں رموز روایت جید
اوتھے لازم دہونا ناہیں اختلاف سنبھالے
معاف پلیدی ہلی تہیں گن ساں سمجھیں تائیں
وِٹھ حرام پرندیاں تیوں ایہی نال سبھال
جیوں ہتھ پیر تے دن لو ہلی رہنے پہر ایں آر
سراج وہاج تے عالمگیری اہوین بحر الرائق
عالمگیری دیو چہ لکھیا اختلاف چھپانی
زن مرغابی ککڑ بطخ ہو گڑ اتن نالے
مختصر تے منیہ اندر لکھیا کروں راضی
مثقال درم داوزن چھپانی وچ تندا ہے صافی
چتنا قدر جیران تلمیدی مختصر تہیں کھاں
بھسنوں اگی کڈ ہیاں پاکی نیہ وچ نہ رووے
پانی بے رنگیا پا ولی انیاں کافر جاہل کھان

یا جو طعام نہیں رہنی کافر جاہل وچہ بازاران
غایۃ الحواشی اندر ہر شے پاک پچھانوں
جد قضا حاجت لئن جاہو اول ایہ حکم کریو
کپڑے طرف اشارت کرکے کہو ملائکان تائین
کہے رہن نوں چپ کر ذکرون پچھوں تشریف غائط
چن سورج ول کریو نا ہیں ڈہر تے ڈکیہر او
مخرج پوچھن تے وچہ دہودن ایہا قول صحی
شرح صغیری اینوین لکھیا یاد رکھین ایہ سنت
مقعد پونچھے کو تین ڈھین یادہ داری پائی
جیکر کوئی مقعد پونچھے ہکی یا دو وٹے
سبے وٹا ترے نکر ا ہووے پونجھے ہر ہر گٹھ
اے پر مقعد پونچھن دی میں دسان ایہ ترتیب
پہلا وٹا پچھون دہر کے چھلک لے آن اگے
ریجا پہلے وانگون چھکے وچ سیالے وٹا
جے وچ انہالے پچھون دہر کے اگے چک لیائے
وچ سیالے سردی غالب خائیے سو نکر جاون
وچ صغیری حکم زنان دا جیونکر ہر دسیالے
بعد فراغت حاجت والا رہدی پڑھی شمار
اس تہیں تیجھے مخرج دہوئے کرکے استبراء
شیخ شیوخ اندر ایہ ڈھی استبراء دی ڈول
اے پر شرح رموزے اندر استبراء ر دسان

رہن پکا وچہندی ایہن کھاون بے شماران
جو لگ نہیں یقین پلیدی کھاون جائز جانون
چادر پاک سرے تہین لاکے بیٹھ ملائکان دہر لو
بینون حاجت ہے انسانی بیٹھ تسین اتھائین
غائط دا پوشیدہ کرنا سو ہنا حکم نہایت
فقیہ ابو اللیث نتاوے لکھیا وچہون ہنا او
جانجاں تیکن دل نہ جمے دہوتے پونچھے آپے
مگر وسواسی لئن تے وٹے لوڑ نہ کیندے سنت
لٹھے ول نہ جیاں ایہدا سنت اوہ نہ جائی
جے کہر پائی حاصل ہووے تا اوہ سنت کٹھے
سنت ادا ہے نال کیہے جیہو گڑوے منہ گٹھے
منیہ دی جو شرح صغیری اوس تہیں وچ ہیجہ جیب
دو یا اگون پچھے چھکن دسین سارے جگے
عکس کرین تان چا او نہالے موجب سن لے جا
اسیوجہ تہیں نال نجاست ہوون آلودہ نہ آئے
پہلا وٹا پچھون دہر کے اگاں چھک لیاون
دوجا قول ایہ شرط نہ کوئی جز کہر پائی بہالے
جس قدرت نال ہنر نکالے نافع وچہ ٹھہرا
قدم ٹرے کجھ قدر زمین تے قطرہ باہر آر
ترم نرم آلت تان جھکے کدہے قطرہ لعل
جد تک دل نوں آسے دہون تد فرماون

بول آلودہ ہوئے تائیں بھن کریہن چور
جھاڑے بیٹھا گھر پاخانے بہتر پاوت دور
پاخانے وچ جاندیاں ہویاں کرن بہت خلاف
کپڑا پاک نمازی والا یا مندری آیت قرآنے
سیر چشمے تے نہراں حوضے وچ پانی تے کھوہ
یا ندیاں یہہ اوچا موترے کہلا دضو دی جائے
شرح حصیری منیہ اندر غائط بول روا
ہر اک حصے توں ہیاں استنجا جداتے سونے
سجا ہتھ تے ٹھکری کو لے اٹ پکی تے ہڈیاں
ہڈیاں گوہے نال استنجا کریو نا ہیں بھائی
قضا حاجت ویلے جیکو خوب کرے استنجا
درم نجاست دہونی واجب ہوندہ فریضہ
جے کجھ پلیدی ہووے نا ہیں ڈبر سوراخ ذکر
تاں استنجا بدعت اکھی مونہوں کراں بیان
استحاضے والی نوں استنجا فرض نہ آوے
اول آخر استنجا دے پڑھ بسم اللہ بھائی
نیلج دے ظاہر کراوں اگے کھواری تو کچے
اصح قول ہوندے اندر رتھ ہوین دو وارین
پیٹ انگشتاں کرے استنجا وطی کرنے اجیری
ایہ وچ فتاوے عالمگیری استنجے کیفیت
فرج دبر وچ انگل عورت مرد نہ کوئی پائے

جیکر اُٹھ نوں وت چارکھن کرن پلیدی دور
گرد نواحی شہر دی بندے احمق تے مغرور
رکھن کھبا کدہن سجا راہ ادب وا انصاف
پاخرے وچ اسم خدا دا گہر وچ پاخانے
گھڑاں سایاں رکھ زراعتاں بول غائط مکروہ
یا جا پکی وچ عالمگیری گل کراہت آئی
انہیں مکانی نال عذر دے خاقت تا دکھ پا
مقعد پاک کرن نوں چنگی شے ٹنے مل بھنے
حق بیگانہ طعام گو یا لید خوب روایتاں دیاں
ایہ جن بھائی کھان تساڈی شے حدیثی آئی
اوسے نوں خرچ دہوئی بہتر آخر وڈ کر استنجا
ڈھیلیوں کیتے استنجا سنت منیہ وچ عزیزا
مستحب ہے دہونا اوس دا وچ رموز بکر
عالمگیری دے وچ جیکر باد فقط عیان
جیکر غائط بول نہ آوس عالمگیر تباوے
اصح وچ رموزے منیہ ایہو گل دسائی
بسم اللہ دا پڑھنا سنت منیہ ویکھو رجکے
اول آخر استنجے دے کھبا ہتھ سنواریں
دت خنصر خنصر نیر سبا ہو کوشش کرے چنگیری
تصنیف علماواں قلزم گیتی خوب و ہیبت
خوف اتر الدو وچ رموزے بعضیاں کہیا لکھیا ای

ف تو ابھر آیا بیٹھن بہتر ایہ ہے کہ جو بیٹھا جاوے تاں کہ بول نہ آیا غالبطاہر اتے جلکر پھر کیا جاوے اوس نوں نہ آبت نا دور کیتا جاوے
آب بیف
پلیدی اوستہیں چھڑی لکی ہی نال اوسدے ہو فقط قولہ یا دو فقط وا تو اخر بیلی جیکر مرف ہو چڑ کیتا ہوئے نار استنجا خارج ہووے عنت کیتا ہے بزیادہ وچ فتاوے عالمگیری
رفیق حمید دلپذیر

اصح قول رہوے جو لگ طمینان نہ ہووے
جیکر درمیان وچ پلیدی مخرج اُتے ہووے
ایہہ شرح صغیری لکھیا کیہا قاضی خان
نال رومال سوکاوے مخرج ایہہ آداب تے بہتر
غائط بول جماع استنجا جان لوتوں کریں بہر اوہ
مقعد نوں چا پولیاں پچھے استنجا کریئی
ہردم پڑھ صلوۃ نبی تے جس امت بخشوئی
تب لگ مقعد پانی پاکے نال تسلی دہووے
متھے کہے حجابت ہووس تاں بھی سر پردہووے
وقت استنجے عورت ظاہر کردا فاسق جان
وضو دے عضا سوکونے اوس رومالوں کہتر
چن سورج تے قبلے ولوں دویں فرج ہٹا
روزہ ہووے تا کم اس کم تہیں منہ اندر ڈیگ
رہے لضعی کرسی حضرت تائیں سارے بخت چڑھنے

باب پانزدہم (۱۵) در بیان اوقات نماز گوید

ابتدا فجر دی صبح دے کولوں صادق جس دا نام
صبح کاذب تے دوجی صادق دوویں فرق سنبھالیں
کاذب کہندے جہوٹھی تائیں صادق سچی جانی
تسطہ ہک سفیدی والہ چڑھے آسمان کنارے
ہکی کناریوں چڑھے سفیدی دکھن پربت وگے
صبح صادق دی ایہہ نشانی منہ اندر ڈٹھی
چونکر چڑھے ولوہنا سدھا اٹانڈے تائیں
اوڑک وقت فجر دا یارو سورج چڑھن تائیں
اول وقت پیشی دا جانو جو ویلے دینہہ ڈھلیا
پچھوں سایہ اصلی دے ہین ایہہ بھی کران بیانے
جو لگ سایہ گھٹدا جاوے سورج وچ بلندی
لٹ انگشتاں پلا لکے صاف زمین تے ہر
قاضیخان وچ اوسے ویلے صائماں کہوں حرام
کاذب پلیا آخر ضاں فجر پڑھن تہیں جالیں
کاذب تھیں پچھے انہیر صادق روز پچھانی
زمیوں نکلے کہے تجاوز کم کرے سب تارے
اسمانا نوں چڑھدی جاوے سارے جگ تے لگے
فجر کاذب دی بنی نشانی وزہ نہ لگسی مٹھی
ایسی چڑھے سفیدی ملی ہووے چھائیں ہائیں
جیدے وچ نمانے اوبھے گئی نماز دسائیں
آخر سایہ ہر شے دا جدوں مثلاں وچ ملیا
ہر جیہنے سایہ وکھرا ویکھو شرح سلطانے
جاں سایہ وٹ دوہن لگے حد زوال لپندی
اصلی سایہ وچ نپایئے ہور پیمانہ کریئے

بیان اوقات نماز

[illegible] یاران

شعران تک مولوی محمد یار صاحب چنیوٹی دے تصنیف [illegible]

جتھے سر سائے دا پڑے اوتھے کرو نشانے
ایہ حساب نہایت مشکل ہین تے عقل نہ تولا
ہر مہینے پورے تغیر بلکہ ہر دینہ فرق
تیرویں ہاڑ و دہی سایہ تیرویں پوہ دیتا ئین
ایہ حساب کمال اونہاں تفن جہڑے ہین نجومی
عرض کراں ہین پوری تینوں جیوں ذرہ نہ کھوٹا
بیت اونہاندے تینوں دساں پڑ بکی رکھین یاد
اول حمد خدائے تون وت کہاں درودنبی
سایہ اصلی ہک قدم یار ہین بارھوین ہاڑ
اٹھوین بہادرون ترے قدم گن کے کیچن اگے
چھ تریجی کتک ستارھوین تیرویں ہوون اٹھ
چھیوین ماہون نو قدم اونیہوین نون اٹھ ہو
پنج ہونے دوجی چیترون اٹھارویں ہوون چار
چودہوین جیٹھون ڈیڈہ قدم ہک رویں ہاڑ
گنکے دن کچیون قدم فرق نہ کیچے بھور
پہلا قدم ہمیشہ سایہ اس تھین ناہین کم
چوتھا حصوان سو ہلو رہجے پلوین جیہہ استوا ان چہ دین
مثل اول ہک پھر بھی وچ اونہاں بہال
جاں باراں سو تے سولاں ہجری چہ چنیوٹ شماران
کتاب اپنی ہین بیت اونہاندے اس سیبون پایے
دو جام رشد ولی تصوری لوکاں نون فرمایا

وچ فتاوے عالم گیری باقی کچھ اے جانے
مسئلو لا ہور تے ہور قسم قند سایہ دیو چہ رولا
اے پر قدرے دساں تینوں وچ مکرہو غرق
اس تھین پچھے گھٹدا جاوے اسدن ہک دیہائین
حساب بر جاندا گے آکھن نہ ہووے مفہومی
فقیر محمد یار بنایا سایہ وچ چنیوٹ
لوڑ لوے تاکچھتین سایہ ہوسین ہر دم شاد
کہو سایہ اصلی قدم قدم تے روز بروز وہی
اٹھوین سایہ ڈیڈہ قدم چیتوین دو اٹھار
چوتھی اسو چار قدم تے دہین ہوون پنج
تیرہین مگھرون نو قدم فدانا وین پوہ وت ہٹ
ست تریجی پھگن نجہ تون تاہرین چھ کھو
ترے تریجی ویساکھ دی ستوہیوین دو اظہار
ہن ہر ہر قدمے وکھو وکھرے کیچن رو شمار
وده گھٹ نال قیاس دے فضلا رکھن لاہور
دوجا قدم ستاہلین روزین تریجا چوتھا
اٹھواں واں تھیرن تھیرن ہوا چھیوین ستوین
ثانی مثل چوتھائی پہر ایہ تقریبا بھال
لقا اللہ محمد یار نال تمامی یاران
اونہاں کوشش کرکے سال اٹھاراں ایہ اپنا بنائے
پڑھو لکھو سایہ چنیوٹی ہر تھیں ایہ سوایا

صاحبیہ قضا وسنیدے اک کانے تہیں لکھیا
دوجے کانے دے وچ پیشی ہے مکروہ تنزیہا
تول وقت پڑھو تسیں پیشی وچ سیالے سارے
اس تقدیم تاخیر دی موجب کران بیان
سردی دوزخ سرد تہیں گرمی گرموں آن
اس تقدیم تاخیر دا جے تسیں عکس کرد
حد تقدیم شتابی اندر اوہ پہلی دا بجہ
جس دن تیکن پالاغالب ہر دن ہوندا جاوے
اس تہیں پچھے جس دن گرمی وڈے اوہ انہالا
وقت پیشی دا خارج ہویا دیگر داخل ہوئی
مستحب تاخیر دیگر دی اندر ورہے تمامی
سورج جد تغیر پاوے دیگر وقت نہ کجھ
غروب سورج تاں دیگر گئے اول مغرب داخل
جو لگ تاسفیدی آوے وقت نماشاں باقی
اختلاف وچ رنگ شفق دے قاضیخاں لکھیوی
دیگر ازرہ پیلیاں ہیاں مغرب تک ستارے
سنت قرایت وچ مجرے جیکر ادا نہ ہووے
مستحب تاخیر عشا دے تریجے حصے رات
وچ انہالے چھوٹیاں راتیں لائق ہے تعجیل
دو وقت ہین ہور دساون خفتاں دے وچ جانی
ادھی راتوں پچھے خفتاں دے ہمدی ہیک کراہت

تر دلنمانے وقت گیئی دو مثلاں تیں بگھیا
اختلاف صاحبیہ دی بار و موجب پکا ایہا
وچ اونہالے ٹھنڈی کرکے گرمی جوش نہ لاوے
حضرت صاحب نے فرمایا اندر کتب عیان
جو لگ غلبہ دہاندا پیشی نوں ڈھل پا
تا دوزخ دی ہوا وچ پیشی تسیں پڑھو
پہلے کانے دی پچھے حد تاخیری اسمجھ
اوس وقت تیکن حد سیالے باقی ضیف کھاوے
مفتاح صلوٰتے وچوں ایہیں کیتا خوب: الا
پیشی دیگر دے وچ ہرگز تریجا وقت نہ کوئی
جو لگ وہیاں زردنہ ہوون یا درکہیں احامی
حسن بیاز یادوا آکھے وچ مفتاحے سمجھ
مغرب دی تقدیم ہمیشہ آخر پڑھدے غافل
گئی سفیدی اول خفتاں داخل تے اتفاقی
صاحبیہ شفق نوں سرخی کہندے نعمان بیاض کہیو
دوجے کانے دیوچ پیشی غافل کوئی گذارے
ایہ مکروہ اوقات نمازاں لائق پڑھدا روو
ہر موسم پر بعضے آکھن وچ سیالے رات
معیار کنز دی شرح دیوچوں دیکھو ائے خلیل
ثلث پچھے تاخیر عشا تا الصنف مباح پچھانی
غدروالی نوں پچھلی راتیں تاہیں کجھ قباحت

شبک تارے تدن ہووِن گنیاں مول نہ جاوے
ایہ محض غروب سورج دسن اس توں کوئی نہ چھٹے
غدر سفر یا دعوت کارن جیکر شبک نجوم
صبح صادق تھیں سورج تیکن ستواں حصہ رات
دنیہ راتیں وانگن ساعتاں گنگے کیتا ایہ شمار
مستحب سفیدی فجرے کرنی ات بہت آئی
زیادہ اوتھے وضو سارے سنتاں فجر گذارے
ہر موسم وچ فجرے اندر اینا ہووے سمائی
وتران وچ تاخیر کچھوے پچھلی رات گذارے
تاخیر وتر اندر اوہو سون اوہلے عادت جس قدیمی
فجر وچ مشتی سے مغرب توں نہ چھڈے کر تاخیر
ایہ تقدیم تاخیر وقت دی ڈلتے خوت ٹکائیں
ایسی نا تقدیم کچھوے داخل وقت نہ ہووے
غروب طلوع تے سر دنیہ کھلیاں تے نماز نہ کوئی
مگر دیگر اُسدن دی توڑی پڑھیاں ڈن غروب
قضا کرے کو نوت نمازاں وچ انہاں تین وقتاں
سجدہ کرے تلاوت والا یا کوئی پڑھے جنازہ
کو انہاں وچ وقتاں اندر آیت پڑھی سجود
اینوں جیکر اگے پڑھکے ایسے وقت سجود
جیکر انہاں ترین وقتاں وچ حاضر تھیوے جنازہ
جیکر میت آن کراہن دکھن وچ جیڈے ان

زہرہ تے مانند زہرہ دی وچ مفتاح پیا و
ایہ سبیل ہے وچ مفتاح دے عجیب مسائل لئے
مغرب اچ کراہت پڑھسی مفتاح تھیں معلوم
فجر گذارے پچھلے ادا وچ کہے مفتاح صلوٰۃ
ستواں حصہ ہاڑ سیالے چھوٹا بہت دیہار
بے لیبد نماز امام دے ہین وضو ہا جہ پڑھائی
دینہ دنیہ آئیاں دو ہین رکعتیں فرضیں پڑھسی پیارے
معیار کنز دی شرح وچوں ہین ایہ ترتیب بنائی
وقت نہانند خفتان پچھے اول روانہ پیارے
جو نال لقیسے اوتھے پڑھسی بعدی جس رسیمی
دیگر خفتان جمعہ دہاڑے نال شتابی گیر
ہک ولے جمعہ بدلا نداد جا توں بنیائیں
تاخیری وچ ڈل نہ اٹھی وقتوں لنگھ کہلو دے
نفل جنازہ نوں سجدہ جاں تلاوت سوئی
ہو جاوے تا دیگر جائز فجر بھے محبوب
عود کرے اوہ منیہ اندر رہتر ہین لیہی حق تاں
ایہ فقیہاں عود نہ کہیا افضلی کر اندازہ
بہتر ہے جو کرے نہ سجدہ کرے روا کہ زود
نزد اساڈے جائز الہی خلاف زفر موجود
پڑھن شتابی وچ تغیری جائز دا آوازہ
غروب طلوع قیام سورج دے ویلے پڑھن نادان

له یعنی نماز دیگر تے خفتان دی بدل والے دن جلدی پڑھنی چاہی تے بعض کہتے نیں بعض فی صلوات [illegible] وچ بدل وسکے وچ نمازاں یعنی وا دیاں دسے یعنی [illegible]

آفتاب [illegible] نماز عصر دی اتے کسے عشا دی ۱۲ رکعت الدقائق [illegible]

اس وقتے تیئں روانہ ہوسی ہور کریہن ڈھل
آخر وقت نماز دے اندر حیض ہووے کیسے جاری
کو اول وقت نماز دے اندر مسلم فوت ہو یوی
آخر وقت نماز فریضہ اول پڑھسن اولیا دے
آخر وقت دی حد دساؤن تحریمہ مقدار
یا کو عورت حیض نفاسوں پاک ہووے مسلم بھائی
جے آخر وقت ایہ عوارض تا لکھیا عالمگیری
اول آخر حد وقتاں دی جو ہین آکھ سنائی
ہور دہاڑے اول آخر جبرائیل رفیق
پہلے روز تمام نمازاں اول وقت پڑھایاں
وقت تیرا تے امت تیری دا ایہو کر قبول
اسی وچ حدیث نبی تہیں وچ مشکوٰۃ شریف
مستحب وچ تمام دے ہے تقدیم ہمیش
فجر پیشی تے عصر وچہ خفتاں بھی تاخیر
ہر دم پڑھ صلوٰۃ نبی تے برکت نال ورود

وچ رموز دے اینویں لکھیا ویکھو جہیندا دل
یا نفاس اوہ فرض نہ لازم اوتویں حکم شناسی
اوس نماز دا فدیہ ناہیں حکم شرع کیتو ای
وقتوں اگے کرن تیاری نیت ادب دساوے
کافر مسلم لڑکا بالغ دیوانہ ہوش قرار
ہر کسی تے فرض نماز پڑھنے دا ہو گیا ای
ساقط فرض نال اجماعے ناہوون دلگیری
فقیہ ابو اللیث فتاوے اندر ایہو جہ دسائی
نماز پڑھائی حضرت تائیں دسی ایہ تفریق
دوجے روز سلام وچہ چھیکڑ وقت جدایاں
ہور وقت اونہاں جو اگے تیں تہیں ہتی نبی رسول
اندر رحلہ وقتاں دی عاجز کیسے ضعیف
اندر ویہے تمام دے نیتہ تک درویش
جو اندازہ دسیا اگے رکھیں خوب نظیر
رب تساں تہیں راضی ہوسی یا اوکل مقصود

باب پانزدہم دربیان احکام اذان و نماز گوید

بانگ فرائض دے واسطے سنت موکدہ جان
تیڈ وقت دی دساں تینوں اتے قفوں اگے
کناں وچ پا انگلیاں کرین آواز بلند
زوروں وده اذان کراہت جت بہت گنگ ہر گاہ

ڈبی فوتی دے واسطے وچ اوقات چھپاں
جے اگے تا عود کرا ہیں وچ معدان وس جگے
قعدوں اذان خوب سمہالیں یاد رکھیں ایہ پند
ایہ وچ فتاوٰی عالمگیری دیکھے جہدل بہاوے

حیّعلتین سو نہ بھنواوین سجّے کھبے بھائی
بانگ ماں نہ سرود نہ آکھے خوش آوازہ کیجے
شہادتین نہ اوچا نیوان ترسّل روا فتانے
تکبیر شتاں اذاندی ایہی فرق شتابی کرنے
ذکر کلام نہ وچ دوہانڈے بانگ بلند آوازے
دُوجا باعث سن آوازہ ہوون جمع نمازی
رکھ پہاڑ تے ریتون وانگے جن انسان تمامی
ہور حدیث نہایت اشہر نبی صاحب فرمایا
اُٹھ سنکے بانگ رلن جماعت اوہ یہود نصارے
بلال بانگیدے جھنڈے تلے جمع ہوسن کل بانگے
بانگ تچھے پھر سدّن سوہنا معنے ایہ تثویب
وچ زمانے ساڈے تثویب لا باس پچھانو
مکروہ نہ بانگ بے وضو آکھے مسجد وچ کراہت
مکروہ اذاں جانگ دی ایہی جیکر عاقل ناہیں
ہور سوار تے فاسق بیٹھا قبلے با جھوں ٹردا
امام ہمیشہ ہوون بار وہ جہناں بانگ کراہت ناہیں
بانگیا بہتر متقی ہووے گنیے ہور آداب
ہر رکعتین اول آئے وقتاں پچھے بہال
مکروہ کلام نہ وقت اذانے بانگا آپ نہ بولے
وچ اذان رحے بانگا کہے خوف زوال ایمان
ہر مقدم شہر دا یا کو ہووے امیر

جیکر تم اعلام نہ ہووے آپ بھنوین اوس جائی
قبلہ رو مکان اوچے تے بانگ نہ آکھو تچھے
تکبیر کہے آکھین کلمے سارے ایہ ترسّل معنے
قد قامت فلاح تچھے دو بار زیادتی دہرنے
موجب سُنّت دے شاہد ہوسن حشر موذن بارے
صفاں کرہن ملکاں انگوں تار ہونے راضی
ایہ نجاری دے وچ شاہد بانگے دے کل جائی
جہڑے سُنکے بانگ حاضر اونہاں دین وجایا
امت میری وچ حضرت کہیا ویو سلام نہ یارا
روز حشر چور لین جماعت پہنچسن اس سا نگے
جہڑے بھارین کہین رُدّ ہے آمن ہیک لحبیب
اندر پنج نماز دے قاضی خان وچ جانو
مکروہ اقامت بے وضو دی اندر کنز قباحت
یا عورت جنبی مست دیوانہ آکھن عود تداہیں
واجب عود اذان انہاندی دہ رمونر شمردا
باب جماعت دی وچ دساں ہمیں لوک مدائین
ہور امر شرف محلہ راضی آکھے نیت صواب
اہل محلے جنّنہ ہوون رکھے خوب سنبھال
تمرتاشی تے وچ رموزے وکھین والگوے
وچ حدیثے وقت نزع دے کلمیوں اٹھس زبان
کارن اسدے بعضیاں منع لکھی تاخیر

بادشاہاں دا بادشاہ سچا رب غفور
بانگوں پچھے ڈِل کریں قدر تسبیح یا چار
مغرب پچھے بانگ دی تھوڑی ڈِل روا
قدر ترے آیتاں چھوٹیاں یا سورۃ اخلاص
تکبیر جے آکھے بانگے باجھوں ایہ مکروہ بیشک
بانگا آپ امام ہووے تاں ایہ احسن تے اولے
ہکلا وچ گھر اپنے پڑھدا یا کو ہووے مسافر
اے پر ترک مکروہ مسافر بانگ اقامت دوہاں
رکھ جواب نہ بانگا دیوے تاں اسلام جیہا ہئے
قضا کو پڑھے بہت نمازاں اول بانگ ضروری
بانگ اقامت ہر دو آکھے جیکر اِنہوں بھاوے
بانگ سنیدیاں آکھو بیسن جیونکر آکھے بانگا
وچ نماز یا خطبہ پڑھدیاں یا فقہ پڑھی پڑھائے
ایہہ نُو بانگے نال نہ آکھن وچ رموزے لکھیا
الصلوٰۃ خیر من النوم زیادہ بانگ فجر وچ آیا
جیکو سری انگوٹھا اکھیں تے نام محمدؐ سنکے
جامع الرموز اندر ایہ لکھیا طرف بہشت کھڑیسن
اشہد ان محمدؐ اُسنکے مومن ایہ کم کریو
قرۃ عینی بک پڑھو بھائی دوئی واریں
حی علی الصلوٰۃ دے ویلے قوم امام اوٹھیو
دعا دعوت دی بانگوں پچھے جیکو مومن پڑھسی

وچ عبادت اُس دی جائز نہیں قصور
باراں آیتاں وچ صغیری ہر رکعت شمار
بھنے مثل خطیب دی دو صاحبان فرمار
ہک آیت وڈی یا ترے قدم حکم حنیفہ خاص
مگر راضی یا غائب بانگا روا رموزوں تک
وچ نتائے عالمگیری تا پانزوری ازولہ
مستحب اذان اقامت بہت کتابیں وادر
جے ترک ہکی تاں باجھ کراہت مختصر تہیں سوہاں
ویکھو رموز صغیری وچوں جیکر ڈِل چھیئی
ہور نماز الو چہ مخیر دیکھو کنز قادری
جے چاہے تاں بس تکبیرے مختصر فرماوے
حیعلتین پڑھو لاحولے ملی اجابت بانگا
جنبی حیض نفاس و خول یا پاخانے جائے
وضو کردا چھوڑ نہ دیوے ایہ صغیری وِن لکھیا
بعد فلاح کہے دو واری دیکھو شرح وقایہ
وچ بانگیدے حضرت کہیا میں پکڑیسان چکے
حضرت اوہناں ہوسناں تائیں جو ایہ کم کریسن
پہلی وار صلوٰۃ پڑھو انگوٹھا اکھیں تے دھریو
اینویں رموز تے جوہری اندر لکھیا دیکھ چاہیں
ودتا نعمت الصلوٰۃ دیو یکے شروع نماز کچھوے
شفاعت نبی تے واجب اُس دی جنت اندر وڈی

لہ قولہ بانگ ص
روایت ہے عمر بن
خطاب سے نبی سے فرمایا
رسول اللہ صلی اللہ علیہ و
سلم نے اجابت اذان دی
مؤذن وانگوں جب کہے
اکبر اللہ اکبر کہے تمہیں اللہ
اکبر ... علی الصلوٰۃ لا حول
علی الفلاح کہے لا حول
پڑھے بچار واری داخل
ہوسی وچ بہشت دے راہ
فی المشکوٰۃ کذا فی الجوہرہ
لہ دعا دعوت الخ
دعا ایہ ہے اللہم رب
ہذہ الدعوۃ التامۃ
والصلوۃ القائمۃ آت محمد
ن الوسیلۃ والفضیلۃ والبعثہ
مقاما محمود الذی وعدتہ
وارزقنا شفاعتہ یوم القیامۃ
انک لا تخلف المیعاد
مولوی محمد ... عفی اللہ عنہ

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے کدی بھل وسارو | دو وین جہانیں نال خوشی دے سوجھی وقت گذارو

باب شانزدہم دربیان شرائط نماز گوید

شرطاں ست نماز دیاں جیونکر ست ایمان
اِنَّ الصَّلٰوۃَ کَانَتْ عَلَی الْمُؤْمِنِیْنَ رب فرمایا یار
پچھے عقل بلوغ دے پہلا فرض ایمان
پچھے جان نماز دے بندگی گوناں گون
امر کلی من رب دے تے نہی کولوں ہٹ دو
اوّل شرط نماز دی حدث خباثت دو
کو سر منہ نجس اکھیں وچ پائے اکھیں دہوون فرض
قبلا نیت چھے نے ستواں وقت ادا
ایہو کہن گولیاں تائیں گنڈ تے پیٹ ہی نال
پرمونہ تلیاں دوہاں تھاں پاں نالی المیان
چوتھا حصہ عضو ہکی دا ننگا جے کر ہو
جیونکر ہکی زن حرّہ دی آلت خائے جان
ایہ انج وکھو وکھری جیہا گنڈ تے پیٹ
پستاں مراہقہ لڑکیاں تابع سینے نال
نماز پڑھے کوڑا تو ننگے رد انماز ہو یعنی
علاج پلیدی دور کراندا جنے کوئی نہ پایا
چوتھا حصّہ پاک جانئے انگیاں رہندا جانو
جتنے کپڑا کوئی نہ ہووے ننگیاں کھلا گذارے

ایمان شرط نماز دی یاد آیا وچ قرآن
نماز اوتے ہے مومناں سنتوں برخوردار
دو جا فرض نماز ہے حکم کیتا نعمان رض
فرض واجب تے سنتاں مستحب فرعون
ایہا دین اسلام ہے ایمان ایہو ضرور
بدن جامہ تے جا تہیں چوتھا ستر ضرور
وچ قنیہ دے عالمگیری ظاہر دہونا فرض
دہنیوں تلے زانو داخل کہن مرداں آ
زن اصیلہ بدن کلی ہے سب سمہاں
ایہ ظاہر کرن اصیلے تائیں وچ نماز دے خیر
ترے تسبیحاں ڈہل کرے گئی نماز کہلو
آہنوں پستان عورتاں زلفاں زن اچھاں
زن گولی اصیل دا لکھیا کر حیث بمعنے تحقیق
ارثہ لئے چہارم صدر تہیں سینہ ویکھ سمہال
موجب زانو ربع نہ پاں عالمگیر لکھیوئی
نماز پڑھے او نال او سید عود نہ اوتھے آیا
چونیوں گھٹ کہن اصیل فضل ننگیاں رہ اچھا نو
مستحب جانو بہ پڑھنے تلے پیر لیارے

عورت غلیظ تے ہتھ رکھے جیہوں زمین کجیا
قبلے تھیں جو خالف ہووے منہ کر پڑھے مر لیجے
کیسے قبلہ بھلا فکر نہ کیتیس جا کیسے طرف گذارے
بھل گئے نوں شرط اخیری ایسے ترک کیتیائی
کیسے قبلہ بھلا سمجھ نہ سکے حاضر کول نہ کوئی
جے بعد نمازوں نال یقین قبلہ ہور بنائے
کیتے نال فکر دے کی پاسے ہک رکعت مکائی
تریجی رکعتے نال فکر دے تریجی پاس کھلوتا
اوس نمازے شک نہ فرض ادا ہو یوئی
مقتدی نوں خبر کوئی جہت امام نہ جانی
یا جانے اہ قبلہ میرا مثل امامے ناہیں
نماز پڑھے کو نال امام تاں نیتاں دو ضروری
امام دے حق ضرور نہ کوئی نیت امامت والی
مطلق نیت نماز دی کافی پاجیب نوں فرضی
کو فرض نمازی دے چارے نیتے یا پیشی دے دو
سو ہون گھسکے نکلیا عکس وچ نیت ہور
وچ ترغیب صلوات دے اسدا غم نہ کوئی
نیت دل دی فرض پچھانو نیت زبانی اولے
ہک شخص گھری تھیں باہر آیا نیت نماز دی کر کے
کہہ تکبیر امامے رلیا نیت زبانی چھوڑی
بعضے عامی نیت زبانی جانن فرض ضروری

نال اشارت ہم کریں منہ وکھیں رجیا
جس پاسے اوہ قادر ہووے اوہا قبلہ تھیوے
بعد نمازوں اوہا قبلہ عود کرے دوئی واری
ناہیں عود کرے دوئی واری نیہ وچ پہائی
جس پاسے اوس فکر زیادہ قبلہ اس دا سوئی
عود نماز نہ اوس دی اوتھے دیکھو وچ وقائے
دوئی رکعتے دوجی طرفے اوس ویل لگائی
چوتھی اندر نال قبائے تھیں کھلا جیوں طوطا
مختصر تے منیہ دسین جیکر نے پچھے کوئی
جد جانے ہن اگے اماموں گئی نماز وہانی
پھر وڈ گھا بارات اوہیری یوں تغییر ناہین
نیت نماز تے اقتدا دی دیکھو کنز قدوری
مگر امام جے عوراتاں ہووے لازم نیت سنبھالی
نذر واجب تعیین وانگ دی عدد رکعت نہ عرضی
یا تبدیل اوقات دی کردا اہ بھی حق سنو
دل دی نیت نال گذارے جائز تے لازور
جو کجھ نیت دلوچ آسی اوتے عمل ہو یوئی
دل زبان رلائے آکھیں رضی ہو کے مولے
امام نوں پوہتا وچ ستے ڈھوس پڑھدی رلکے
لیکہ حال نماز او سدیا جانے خلقت تھوڑی
اینے نیت زبانی کو لوں کیتی بہت قصوری

بعضے عامی نیت زبانی جانن فرض ضروری
اسوقت کوا دسدے کولون تپچھے نال شتابی
والمصلی دچون ایہہ حقیقت لدہی
اٹھوین شرط نماز دی تحریمہ جیں دا نام
معنے جانو تحریمے کرے حلال حرام
تکبیر اولے دوجا نام ہے ثالث افتتاح
اولے پہلی جان تون افتتاح شروع
وچ نماز دے داخل ہوسی جہون اس تکبیر
دلالت جو تعظیم تے کرے اسم الاہ
اللہ اجل یا اعظم یا غفار ستار
واجب ادا نہ ہوسیا اتھے جانی فرض ادا
کو اللہ نال شروع کرے زائد ہور نہ کجھ
ترک واجب دی اس صورت وچ نزد حنیفہ آئی
نامد ہنب پے چہک لون نامدبے تے آکھ
واللہ اکبر نہ کہیں تاکہ تون اکبار
کولام اللہ دا کھلا نہ کردا اوتے نماز شروع
یا کو قسم خدا دی کھاوے لام نہ کھلا کردا
تہقہ نال نہ وضو ٹٹے موجب شرع خطا
دو پہلے مسئلے وچ بیضاوی دو دلوی بیضاوی
اگے ہن چھ فرض نے اول قیام کہو
فرضاں وچ قیام تون جانی فرض بہرا

اسنے نیت زبانی کولون کیتی بہت قصوری
ترت جواب نماز ہویوی کرکے فکر خرابی
جہڑی نیت لازم آہی نال دلے اس پہلی
اللہ اکبر جان تون دو نام ہور کرام
کھادون پیون بولنا تکنا اسبھ تمام
معنے سن انہاں دون دے تاویل رسول لاح
معنے ایہا ترین دے جانی نال خشوع
اللہ نال تعظیم دے کہنا جانی فرض فقیر
شروع روا اوس نام نال مختصر گواہ
یا کہے خدا بزرگ تر فارسی وچ شمار
اکبردی تخصیص کیونی ہو سبھ بہرا
روا شروع ہے وچ شیہ دے نزد حنیف بجھ
یوسف اتے محمد کہندے روا ہوسی بہانی
نال دعا شروع نہ جائز وچ وقایہ سناکھ
اتھے خوف کفر دا جانو شروع نہ روا شمار
اوس تہین پچھے وچ نمازے قہقہ دل رجوع
یا تکبیر دی ویلے یا کہین اے مردا
قسم کھے تا حانث ناہیں وچ حرام نہ کھار
نال مطالعہ دیکھ نعہ ناسون حکردلشون بہاو
قیام نہ فرض مریض تے سکے ناہ کہاو
واجب جانی دا جہان سنتان سنت آہ

دوجا فرض قرأت ہے پڑہنا جان قرآن
ترے آیتاں پڑھ چھوٹیاں یا ہک آیت طویل
پڑھن ہک آیت نکڑی فرض کہیا نعمان رح
کرن صحیح حروف دا نال زبانے جان
کو کرٹے صحیح حروف نوں دلیے نال خیال
فرض رکوع پچھان توں محض اڑا نا سر
تھوڑا سر اوڑایاں جائز نہیں رکوع
نیڑے طرف زمین دے قعدے تھیں سر دور
ایہ رکوع سجود بھی ناہیں وچہ نماز حساب
سجدے وچہ دو فرض نے دلتے رکھیں یاد
قرار پکڑے تے سختی پاوے جیہن تسی اتے متھا
کو متھا زمین اپر ٹکائے یا مجرد نک
جیکر متھے عذر ہووے تا سجدہ اپر نک
ریت کپاہ تے کنگنی چینا ستھر پولا بھارا
آخر بہنا فرض ہے تشہد دا مقدار
نال اختیار اپنے دے یار دباہر آونا فرض
قدر تشہد بیٹھ کے جے کھاوے ہووے کو
وچہ انہاں پنج صورتاں نال اتفاق تمام
صاحبیہ نماز نوں کرسن تم پچھان
اختلافی صورتاں باراں ہور بیان
پچھے بھنے فرضدے باراں ہکا ڈول

فرض اجے تے سنتاں نفلاں وچہ بیان
فرض قرأت صاحبیہ ایہ دسے نال دلیل
ہکبر ہکے بس کریئی اوہ گنہگار عیان
ثنائی اپنے آپ نوں ایہ قرأت پچھان
فرض ادا نہ ہوسیا سنیہ وچہ سمہال
سجدہ متھے نک نال جائز تھوڑے چر
اینویں سجدیوں چایاں سنتوں نال خشوع
اینویں سر رکوع تھیں جے ہووے دور ضرور
منیہ اندر اینویں لکھیا لبھے رو جواب
دوویں عرض کراں میں عاجی تا دل ہووے شاد
اوس تے اوتے سجدہ جائز فرض ہٹرن تدتھا
ایہ کراہت لکھیا کنز دقائق نک
جائز نال اتفاق دے کرنا منیہ ویکھ بیشک
اونہاں اتے سجدہ کرنا روا نہ برخوردارا
باہر آونا کم نال چھیواں رکن شمار
نزد امام اعظم دے بھائی دو صاحباں غرض
یا ہسے یا گل کریئے یا قبلے پٹھ ہو
دا نکلے جد زور کر بھنے وڈا امام
قدر تشہد بہہ دا کڈھے یا نکلے خود جان
باراں وچہ نماز نوں بھنے ہک نعمان رح
کرسی تم نماز نوں صاحبیہ رح دا قول

آب کافی تیمم والے ڈٹھا قادر ہووے
یا مسح والیدیاں موزیاں اُتے مدت لنگھ کھلووے

یا نال شتابی موزہ لاہے عکسی یا حقیقی
یا امی نوں سورت قرآن ہووے حاصل رفیقی

یا نمازی ننگا کپڑا پاوے قادر ہویا کپڑے
یا نال اشارت پڑھدا آہا رکوع سجودے اپڑے

یا صاحب ترتیب الیفوں یاد قضاء آئیوی
یا امام قاری بے وضو ہویا امی اوس نیوی

یا وچ فجر دے بعد تشہد سورج باہر آیا
یا دیگر داخل وچ جمعہ دے نیاں کم لوڈیا

یا زخم والیدا زخم چھٹولی آون ڈگے پٹی
ایہ مسائل یاد رکھین تاجان عزیزا اکٹھی

یا نمازی صاحب عذر دے جیونکر ہاد کیر
بعد قعود دے تحت پیوستہ تھیں گیر

ایہ ہر دفعہ باراں اندر بعد قعود دے جاتی
اصل نماز دا باطل ہویا نعمان قول پچھانی

صاحبیں دے قول اپر نماز تمام ہویوی
نزد اونہاندے ترک جب دی جانے اوس لیوی

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے سرور دوہاں جہانان
کارن بندا بہت گناہاں ایہو وڈا خزانہ

باب ہفتدہم ۱۷ در بیان واجبات نماز گوید

اکوتیہ واجب وچ نمازے عالماں نوں کہندے
پہلا اکبر جان عزیزا اچھا عاجزی ہوندے

تمام صفاتیاں نلوالو چون کہنا اک اکبر
ایہ نال اللہ دے جڑن واجب جگہ اصول ذکر

جیونکر کوئی نال سلام نمازوں باہر آوے
فرض اتے ہو واجب اسدا ساقط ہی ہو جاوے

جیکر کم تھیں باہر آوے ترک واجب دی آر
اچھے او مثال عزیزا آکھن دے گل علماء

بہنا پہلا پڑھے دو لویں در تشہد نے ناکین
فرض تے واجب لوکاں لئے آون آپو اپنی جائیں

قدر تسبیح دا ڈل کرہیں وچ رکوع سجودے
نال سلامے باہر آونا جانو ست آسودے

عام او نماندے ہوون دالوں کو جب سجے بہراں
ایہ جیکو خمس نماز نمازی ہر ہر اوتے آہر

چوداں واجب خاص نبی دساں وکھو وکھ
تعیین قرآت وچ دو پہلیاں یاد ولیو چکھ

انہاں وچہ وچ فاتحہ پڑھنی ترجیحا اک ہک وار
چوتھا سورۃ جوڑنی کوئی یا ترے آیت قصار

پانک آیت دراز نوں پڑھ پچھے ایہ پنج
وتراں وچ قنوت دا پڑھنا نالے پست بلند
پڑھنی دیگر دوہاں اندر ہولی پڑھ بہرا
فجر عشا تے شام وچ جمعہ تے ہر دو عید
اختلاف وچ حد جہر دی بعضے ایہ فرماون
کو منفرد دے پچھے نیڑے جہڑے وقت بلند
تھنا پڑھے یا وقت نال پنج نمازاں کو
تنہا گذارے جے وقت دے اوہ مخیر جان
قضا پڑھے تے ہولی پڑھے چاہڑے تا سہو
مقتدی ہووے چپا تا جد قرات پڑھے
تکبیراں دوہاں عیداں دیاں نالے سجد کوکان
ہو دم پڑھ صلوۃ نبی تے سہو نہ کر درود

چھٹے فرض قرات ایہی اٹھے سراپہ گنج
پست بلندی والیاں سہوں نمازاں جند
ہو تمامی پڑھدا وچیرا ودھی ڈنڈ نہ پاء
عشا مغرب دو پہلیاں نال جماعت تاکید
جد امام دے پچھے ہوون سارے پتا پاون
الحمد سورت وچ جتھے ہووے باقی جہر بلند
نال جماعت وقت مطابق جہر اخفا کہو
اوچا نیواں جیونکر چاہے افضل جہر کہاں
حد اوچی دی خیر جتھے مختصر وچہ واہ دہ
ہور امام نوں جتھے ویکھے اوتھے بل پوکیے
سجدہ سہو تلاوت والا امام ہکلے دوہاں
تا دوش نہ کچھ انسان انہاں حاصل کل مقصود

باب ہشتم در بیان موجبات سجدہ سہو دے

سہو نال سلام کہیے اسے تے جمہور
سجی طرف سلام ڈیوے وت سجدے دو کرئی
احتیاط درود دعا وچ دوہاں پڑھیاں آئی
کو سہو کدے ہو پیش سلاموں ناہی کرو کفایت
سہوے پچھے بہنا ساہی ناہیں رکن نماز
چوداں واجب جان نوں سہو جنہاں نال
ڈل رکوع سجود وچ جے بھل کرے نہ کو

دو سلام بھی عالمگیری وچ صحیح ضرور
پھر درود دعا تشہد بیٹھکے ادا کرہی
عالمگیری دے وچ کہیا قاضی خان ہین جانی
نزدیک اساڈے عالمگیری دے وچ پائن جہات
فرض قعود دا رکعتین نا کر بہت اعراض
چہ عامی اوہ خاص نے پہلے خوب سنبھال
یا چہ خاص جو پچھلے ترک بھلا ہے ہو

اتھے سہو پوے نہ بھائی وچ خلاصے تک
اک تال فرضیدا ترک طمانیہ چھیوان ہور سبب
تکبیران عیدادی پوندے بھل بسیار
عیدین اندر کو بھل گیا تکبیران فراموش
سہو چھوٹن ثناء صلاۃ چہ نا پوے اوہ بھی سنتون ہیان
وقت قرات کچھ چا پڑھنا نیت نہ ملی امام
ساہی پیا سہو کدہنوں انیہوین تلاوت والہ
یعنے اس سلام دتوی نیت قطع نماز
جے پیش منافی یاد آیو سو سجدہ سہو تلاوت
جیکر اوہ من کرے نہ سجدے نمازوں باہر
انہین سہین سہو دے تائین ساقط ہن کتاباں
جے سہو دے لئے سہوہ بھلا واجب عود نماز
کو ترک واجب دی بھلکے کردا اکے عمدا
کو فجر گذارے آخر وقت واجب اتے سہو
شرح خلاصے دے وچ لکھیا جہڑے تفتازانی
مراد اس تھیں تاخیر فرض تے واجبدی سن بھائی
قرأت تھیں کو فارغ ہویا جیب کرے رکوع
یاد کیتوس رکوع دے تائین اندر فیر بجا
یا کسے سورت یاد رکوع چہ ضم نہ فاتحہ نال
افعال ہر اک ہر کیتے فرض اہناں ترتیب
کو ترک تغیر واجب کردا یا اس رکن دہایا

ہور کتاباں بہت نی اونہاں تھیں کر یک
دا سوکھ وسیاں تینوں باب اسیو چہ جیب
سجدہ سہوہ خلق لوکاں بہت کرے لاچار
رکوع والیاں اپہلیاں سہوہ نہین کر ہوش
وہ سہو نماز چہ مقتدی واجب ترک کری نسیان
اوہ بھلا نچھے نیت کیتا واجب کہ تمام
جے پھیر سلام منافی کیتس گیا بھل ازالہ
سجدہ سہوہ یاد نہ کیتس ہور تلاوت رازہ
اجے نماز دے وچ اہی جائز یا جہ تفاوت
مختصر وچ انہوں لکھیا باب سہوے دے ظاہر
اہل عیالاں لوکاں تاکون سین جانن شرع حساباں
تلاوت سجدہ وچ نہ کیتس باہر کری آغاز
عود نماز دا واجب اس تے مالابد فرمار
سہوہ ساقط جے ون او بھری وچ عالمگیری واہ وا
شال فرض تے واجبدی لے آ او لوکاں چہ رکانی
دو وین سال بہن تھالاں سہو دے خوب صفائی
کھلا اہیا مستفکر ہو کے سنتوں نال خشوع
تاخیر فرضدی او سدھ اوتے سجدہ سہوہ پار
قائم ہو کے سورت گڈھے واجب ڈل بھال
ترک اونہاندی سہو دے وچہ اختلاف واجب
یا تقدیم تاخیر کرے تا سہوہ اوس تے آیا

کل حقیقت سہوے والی اس ہٹے وچ آئی
قنوت چھوڑے یا بہنا پہلا سہوہ اُٹھ پیوئی
دو مثالاں ترک واجب دے نال تغیر لائین
دو رکوع کرے کو بھلکے یا سجدہ ترے واری
رکوع کرے کو پیش قرات یا رکوع چہہ سجدہ
تشہد پڑھ دو وچے لگایا تاخیر ہیا بالی
ایہا پنج سہوے دے موجب ہور نہ جانے کوئی
نزد حنیفہ سہوہ لازم ٹٹے حرف دو لٹے
ایہے پر ابو المکارم نے مسعودی عالمگیری
دے علی آل محمد تو ڑی پڑھیاں سہو جاتی
ایہا پنج سہوے موجب مختصر وچ آئے
امام بھلا تاں سہوہ واجب جتنی مرکھلوتے
ایہ مقتدی تے سہو ناہین قید امام دی یاردو
مسبوق گذارے نال امامے سجدے سہو ناہین
ایہے پر نال امام نہ دیوے سہو وقت سلام
جیکر کہے اماموں پچھے تاں اس پوسی سہوا
جے مسبوق نہ تابع ہووے سہوے نال امام
کو کرے تغیر واجب ناہین نیوان اوچی جائی
آتھنا پہ بیان سہوہ پوسی لکھیا عالمگیری
کو ترک جہر دی وچ نمازاں یا نیوان چووتران
فاتحہ نال جو سورۃ گدھے ول کرتے تسبیحان

انہاں نہچاں دیاں دو شکلاں سنتوں ہیر بھائی
پیشی اوچا مغرب نیوان تاں ہو حکم ہوئیوئی
دو تکرار رکن دیاں شکلاں تیسوں ہور سائیں
ایہ تکرار رکن دیاں شکلاں حق تقدیم سنواری
ایہ دو مثالاں وچ تقدیمی فرض نہ جانی بھجدا
بہنے پہلے یا وچ پچھلے نچوین اوٹھ گیاں
جنہوں عقل تے علم زیادہ ڈھونڈ کدہی سوئی
بہنے پہلے دو پر تشہد منیہ وچ فرماوے
صلوۃ نبی تے آل دہایاں پڑھیاں سہو گیری
صاحبیہ دے قولے اتے منیہ وچ پچھانی
ترک واجب دل اثیل نچاندی او صاحب فرمایا
مقتدی بھلے تاں سہو کولوں ہر دوہاں ہتھ دہوے
جیکر کرے منافی موتم گئی نماز شمارے
سہوہ کرکے جہڑا ان گنہا پھیر پڑھے وہ سائیں
جاں کے وہی نماز گیو سو بھل معاف تمام
مفتاح والا البحر الرائق وچوں آکھے اودا
آپ کدھے وچ عالمگیری تاں ہوس نماز تمام
یا اوچا وچ جا مخفی دے کرے آہتاں سن بھائی
گھٹ پڑھے تاں سہوہ نہ ہین لکھیا شرح صغیری
عالمگیری دے وچ سہوہ لازم دستوں متران
سہوہ اوستے لازم ہو یا منیہ وچ دسیہاں

ایہا جان کلمہ پکا ہر جا اندر بہائی
کسے سورت جوڑی فرضاں اندر پچھلیاں وچہ رکعتاں
یا اوس فاتحہ مول نہ پڑھیا یا پہلے پڑھ بہندا
جو ضرورت شستن سہوہ ناہیں سہو اوہ وچہ لکھیا
کسے سورت وسری یاد آئی اس وچہ رکوعے آیا
سورت پڑھ رکوع کرے اوہ پہلا کرے نہ لیکھے
کہ پہلے دوجے وتراں اندر بھلکے پڑھ قنوت
لو دوجی ترجیح سمجھ نہ سکے وتراں وچہ شک
تکرار قنوت کراہت ایہی جگہ اپنی جائی
قنوت بھلا کسے وتراں اندر وچہ رکوعے آیا
جے بیٹھی دیگر مغرب خفتاں بہی امام اچیرا
وودھ واری کو فاتحہ پڑھ اپنیاں وچہ توالی
یا قرآن مکان تشہد سہو اوتھے آیا
کو ہاکو سجدہ کر کے اٹھیا وہ چایا دنہ آیا
کو پہلا بہنا چھوڑ اٹھوے یا کجھ سوں نیڑے
تلوان نصف سدھا ہووے نیڑو زمین دے جانی
کوہ جنون اندر اوہ کھلوتا قعدہ چھوڑ اگیرا
اوہ بھلکے پڑھے تشہد تائیں سہوہ کرے ادا
کو آخر قعدہ بیٹھ نا سے اوٹھیا نال بہلائے
فرض تمام کیتا اوس شخصے جد اوہ سجدہ کڈھے
ایہ دو نفل ہو جاون اوس دستاں ظہر نہ جائی

کسے فرض واجب وچہ رولے سکے اتقد ڈل لائی
یا دو واری فاتحہ پڑھ سورت یا وچ اوس باطن
پنجویں صورت سہوہ پیسی جد تشہد کہندا
صرف اوہناں نے پنجویں سہوہ ایہ منیہ تہیں لکھیا
عود کرے اوہ طرف تیامے نیہ وچہ فرمائیا
جہر اسفون حق نہ جانے اوہ صغیری ویکھے
فتاوے محمدی تسے وچہ منیہ ترجیح وچہ سکوت
قنوت پڑھے اوہ دوہاں اندر منیہ ویچہ تک
انہاں دوہاں قنوتاں چوں جانو ہک بیجائی
تہیں تک پڑھے یا سجدے جاد سہوہ اوتھے آیا
پچھلیاں اندر سہو ناہیں فتوے حکم چنگیرا
یا قرآن رکوع سجودے پڑھ ابہا ہد بچالی
وچہ صغیری اخیر لکھیا تہیں رب دیا
ترک کرے وچہ دوئی رکعتے سہوہ اوتھے آیا
بہہ جاوے تا سہوہ اوتھے منیہ وچہ لکھیڑے
زمین تہیں تاگوڑے چاڑے منیہ وچہ چھانی
جے سمجھیوں اگے یاد آوے تا بہہ جایا یار فقیرا
جے پنجویں قید کرے کر سجدہ جان نماز فناہ
جد اوس دی تا سجدے توڑی یاد کرے مڑ آوے
چھیویں اس دے نال رلائے سجدہ سہوہ کڈھے
فرض بیٹھی جے پہلا ہو آنا اوہ نفل پچھانی

جیکر اوہ سلام چا پھیری کھلیاں تھم ہو یوئی ‖ ابو المکارم تہیں ایہہ مسئلہ کل خلاصے ہوئی
نفل نیتے کو اُسدے پچھے اونہاں وِچ پھیائی ‖ توڑ چاڑے اوس قصداً نیتے بہنے نفل پیائی
کو بیٹھا پہلا چھوڑ کے تر بھی اوہ کھلار ‖ صحیح ایہا وچ عالمگیری جے ہے نماز قنار
جیکر نیڑے ایہن دی ہووے بہنے نہ سہو آکھ ‖ ہر جن اوہ بھائے تر الوزین عالمگیری ساکھ
کو پڑھے تشہد وچ رکوع سجودے وچ امام ‖ پاؤ وداری قعدہ پچھلے سہو تہیں آرام
کو اوّل آخر فاتحہ پڑھدا وچ پڑھے جا سورت ‖ سہو اُستے اختلافی وچ صغیری صورت
کسے پیا بھلا دا وچ نمازے پہلی وار نہ جانے ‖ تنہاں پر سیاں تہن نیتی ایہو خوب پچھانی
جیکوئی نماز نہ شکی اُسدی ہن بہو شک نوں کیچ ‖ جے بہت شکی لبھنے ناہیں فکر زیادہ پنے
جس دا غالب ظن تے ٹھہرے پکڑے اوہ گھٹ پاسا ‖ شک دا لیدے ہے تے بیٹھے ہوسی بیوسو اسا
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے نال سلام رلائیں ‖ کُل ملائک پڑھن صلوٰۃ آیاں سر عالم تائیں

باب نوزدہم ١٩ در بیان احکام سجدۂ تلاوت گوید

تلاوت دا سجدہ واجب اندر دو تکبیراں ‖ ہور جا رجانے تے جتنے پالی ہونہ قبلے تقریراں
نالے تسبیحاں سجدے اندر کیے مانند نمازی ‖ تشہد سلام نہ بہتا اوٹھائے طرف کناں اوہ قاضی
چوداں سورتاں سجدیاں والیاں وچ قرآن پچھانی ‖ پڑھنا سنا یک برابر آیت سجدے جانے
اعراف نحل وچہ رعد وچہ تہی اسرائیل ‖ مریم حج فرقان وچہ ہور نمل بے تفصیل
سجدہ صاد حا میم وچہ نالے نجم بے شک ‖ انشقت اقرا وچہ سجدہ حکم ربانا تک
اوّل آخر اونہاں آیتاں دا دساں کل بیان ‖ کہتوں ٹرسے تے کتھے ملے جیوں کر وچ قرآن
اِنَّ الَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ آخر آیت پچھان ‖ سورت ملی سجدے اوتے نام اعراف سیان
وَلِلّٰهِ تہیں سجدہ ٹر دا رعد نحل وچ بھائی ‖ آصال وچہ رعدے مڑ کا نحلے ٹر ون نکلی
اسرائیل مُلی امنوا تہیں خشوعا کول تمام ‖ اُولٰئِكَ الَّذِينَ مریم اندر بکیا تجھ آرام

اَلَم تر ان اللہ حج وچ سجدہ شروع ہو لیولی
وَاِذا قیل لہم اسجدوا تہیں سجدہ وچ فرقانے
وجدتہا تہیں وچ نمل دے سجدہ شروع ہو جیوے
انما یومن تہیں سجدہ سورت سجدے آر
قال لقد وچ صاد دے سجدہ او ڑک جان اناب
ومن اٰیاتہ اللیل تہیں وچ حامیم جانی
فاسجدوا للہ واعبدوا وچ نجمے آیت سجدہ تم
واذا قرئ انشقت وچ تم لا یسجدون
حنفی شافعی جو دان سجدے گنندے وچ قرآن
صاد سورت وچ حنفی سجدہ شافعی کہندے لا
ساری آیت پڑھے یا اکثر حرف سجدہ ہی نالے
قصداً آیت دے کو سجدہ یا دل نیت نکالی
محض یا ان دو مونہاں دیاں سجدہ واجب تاہیں
آیت سجدے کو فارسی لوچ پڑھ دا مسلمان
کو واسجد واقترب وچ پڑھکے واقترب چا چھوڑ
امام پڑھے انہاں جو دان چون کوئی آیت بلند
پچھے اس رکعت دے او وہ جے نہ آیا نال
جیونکر سنے نمازی کوئی جس دے گھر نہ کھاؤ
اوس رکعتے سجدیوں پچھے جیکر رلیا کوئی
جس رکعتے پڑھے امامے آیت سجدہ والی
تا البتہ دے اس سجدہ مقتدی تے جانی

اِنّ اللہ یفعل ما یشاء دے اوتے پاکیولی
وذا دہم نفوراً اُٹھے تم تمام پچھانی
عرش عظیم اوتے جا کے اللہ حکم کیتولی
لا یستکبرون اوپر جا مکدا حکم کیتا نفہا
اس سورت وچ اختلاف پراگے دسان انشاب
وہم لا یسئمون دے توڑی فصلت نام پچھانی
نال انشانی کدھے سارے کی بہتر اسادم
ہوئز لا تقطع اقرء وچ اسورت مضمون
دے پر اختلاف دو ہاتدا دسان رکھ دھیان
حج دے وچ شافعی دو فرماون دیکھو شرح وقایہ
سجدہ واجب نال اوتے نالے سننے والے
تا ہی عالمگیری دے وچ سجدہ اوس پایی
حرف صحیح وچ عالمگیری صوت سجود تد ایہن
تا ہی اوتے سجدہ واجب لکھیا قاضی خان
سجدہ اُٹھے واجب ہوندا عالمگیری لوڑیو
کوئی شخص بن امام نہیں ریہا اس کتوں نہ
ایہ سجدہ کرے نمازوں پچھے مختصر وچ بہال
ایہی کرے نمازوں پچھے کہ نہیں وچ ر لا
سجدہ اوسے ساقط ہویا مختصر لکھیولی
باتھ سنے دے اوس رکعتے رلے کدہی خوشحالی
جیون باہم بھرا کا مونہہ اوتے سونہوں پچھانی

موتم پڑھے امام دے پچھے کوئی آیت سجود
کو سجدیوالی آیت نمازی پڑھے تے سجدہ چھوڑ کے
کو آیت مُرکا کے سجدیوالی شروع نماز شتابی
پھیر پڑھے نمازے اندر اوہا آیت نمازی
جے باہر نمازوں پڑھکے اوچا سجدہ کرے اوا
نماز والے نوں اول گیتی دا فائدہ ناہین کجھ
آیت مُرکا کے سجدیوالی پھیر پڑھ تے آیتاں
وہ پڑھے کو تریں آیتاں تھین سجدہ آیت مرکا
کو آیت مرکا کے سجدے والی آیا وچ رکوع
نیت باجھوں ساقط ناہین سجدہ وچ رکوع
مستحب جو سجدہ کرے کھلا کے تکبیر
آیت پڑھے کو سجدے والی اٹھنے والا
ہن ہر واری فرا سجدہ وکرا اٹھے ہک نہ بھائی
کہندی اندر اہپیدا یا پڑھدا ہبہ جھنے
تکرار کرے کو ہکی مجلس سندا تانا تندا
سنے نوں حکم مجلس اپنی دا جان کلیپا
کھاونا پیونا دو گھٹ لقمے یا گل کرنی ٹرنا
ترے گھٹ پانی یا ترے لقمے وچ چیغری لکھے
ہکا آیت سجدیوالی پڑھے دو تن بھائی
نیر پھیرے دا مجلس ناہین کردا نا تبدیل
کیسے آیت سجود ے بیری اندر شواری تکرار

فقط خارجی تے مختصر وچ سجدہ ہے موجود
بعد نمازوں ساقط ہو یا مختصر تھین لوڑے
عدم تغیر مجلس پر تھین لوڑے بے حیائی
ہر واری نوں ہکو سجدہ کافی اللہ راضی
پھیر نمازے دے وچ اوہا آیت پڑھے ہیرا
ہو کرسی وچ نمازے ویکھ قدوری سجدہ
رکوع شتابی سجدہ ساقط وچ رموز کفایتاں
سجدہ اوستے واجب آیا قاضی خان فرمایا
سجدہ ساقط جیکر نیت دل وچ کرے رجوع
رکوع وچ نیت اختلافی سنتوں نال خشوع
سجدہ کرکے پھیر اوٹھے کہندا عالمگیر
یا کو پڑھے درختے اتے ہر ہر شاخ اچالا
ہر قدمے تے ہر ہر شاخے سجدے حکم ہدائی
اتھے نہ لگا عدم تغیر موجب پکے بھینے
قاری اتے سجدہ ہکو اوستے جتنے گندا
ہک مجلس تا ہکو سجدہ تاکہ چاہے دہاکا
ایہ لغیر مجلس کرتے یا اٹے تھین ہرنا
ایہ تغیر مجلس کرتے پڑھ کتاباں سکھے
ہکی مجلس سنن والے تے سجدہ ہک بیائی
خلاف دا ہے وچ عالمگیری کجے بہت سبیل
کرھے ردا سندا گیا ہٹ واری اوس ایا

بیری والے تے دو سپارے پڑھے ہک تے سُو
آیت پڑھے کو سجدے والی مسجد کبیر صغیرا
آیت سنے کو سجدے والی نا اہلاندی کولوں
کافر حیض نفاسے والی لڑکا تے دیوار
آیت پڑھے کو سجدے والی جاہل خبر نہ کائی
ستا آیت پڑھے کو سجدے یا کو شارک لوطہ
پروچہ فتاویٰ عالمگیری ڈٹھا اہیو مختار
صحیح روایت ستے کولوں سجدہ واجب نجھ
جنے پڑھیاں سُتیاں ہویاں اسدا کی احوال
کو اول آخر سورت پڑھکے آیت سجدہ چھوڑے
سجدے آیت مخفی پڑھنی نیک جاتی علما وان
چھوڑن آیاں سجدے الیاں پڑھکی جاجت پاے
ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے اوہ مختار ربانے

وچ کتاباں ایہوں لکھیا گھٹ کرے تا ہیو
بہت واری ہک سجدہ کافی ترک گناہ کبیر
سجدہ اوتے واجب ہوندا قاضیخاں اگولوں
ایہ بیچ لائق نمازے ناہیں سنتوں یا رجوانا
عالمگیری وچ سجدے تیرہ جس کو بیانی
بعضیاں سجدہ واجب کہیا بعضیاں ماریا غوطہ
کتنوں پڑھدے سجدہ سنیاں واجب نہیں یار
لکھیا ہے وچ عالمگیری اتھے شک کجھ
خیر دلیوے کو اس دو تا ہیں سجدہ واجب بھال
ایہ مکروہ اچھے نہ اس دا بہتر ہووے جوڑے
مت کو شک کرے نہ سجدہ موجب ایہو ساوان
قبول دعا حضرت فرمایا ہو ہزار ان لاے
جبرائیل مقرب ایزد خادم جس دربانے

باب ہشتم وچ بیان سنت نماز دے

اٹھاویں سنتاں وچ نمازے سنت قیامے جانی
رفع دستمے وچ اوہ اٹھاون مرد برابر کناں
فی دے کنوں مراد لیوے افتتاح تکبیر
مراد ستیں تہیں حجر اسود جو حاجی جا چمے
عینوں عزلہ چمکن حمرہ حاجی سن دے
افتتاح قنوت عیداں وچ بتہ برابر کناں

ست رکوعے ست سجودے ست قعود کچھانی
ایہ عبادت وچ کنز دے موڈھیاں تک زناں
ناف کولوں تکبیر تنوتے تھیوں عیداں گیر
صاد صفائے تھیوں مردہ عالم گئے وسیندے
معیار کنز دی شرح وچوں ہیں ایہ سالک
جمہور دے رہی جاندے موڈھیاں تک اتنا

عہ بعضیاں نے کہیا جو نہیں واجب ہوندا سجدہ ۱۲

والی بہت واری وچ
ترک گناہ
۱۲ منہ
بیان سنتاں نماز

اُستیلام نے رے مے جلسے پیٹ کری دو تلیاں
صفا مروے تے وچہ عرفاتے سینے ہتھ اوٹھائیں
وچہ طحطاوی لکھی ڈٹھی ایہ جا اٹھان جائیں
انہاں اٹھان جائین اندر سنت ہتھ اوٹھونے
سجا ہتھ بجے تے رکھین ہنی تلے بہائی
اول اوٹھاوے دو تہانوں ٹ تاکہی تکبیر
تے اے انگشتاں ہتھ سجیاں وی لکھی دہر
ثنا تعوذ تے بسم اللہ ہور جہیں آمین
سُنتاں ست رکوعے والیاں اول بک تکبیر
تے تسبیحاں پتہ پیر اندی دیکھو جیہڑ کو عدے
سمع اللہ آکھے نال تحمید تے تنہا اہد گذارے
تکبیر سجودی پہلی پچھلی وچہ جتھاں موہنہ دہرا
سجدے اندر نک دی پتہ ول کرنی خوب اکھیر
دو گوڈے دو ہتھ پیر ستوان جانی سر
قدر تسبیح دا جلسہ کرنا دو سجدیاں وچہ بہنا
سجدہ ہفت اندام تے کرنا سنتا نوں چہ شمار
پیر مینھا ہی اونہا نوں جوں جے سجدے وچہ جا
سر انگشتاں جتھاں پیراں سنت قبلے کر
اسو جہ وچہ جانی یار سنت فرض ادا
چیچی انگلی دو پیراں دی لائین او تے زور
اے پر وچہ کبیری لکھیا پیٹ انگشتاں پیر

حجر اسود تے کبے ہیلوں نال کنھاندے کہلیاں
انگشتاں وچہ فرجہ رکھین جیوں کر وچہ دعائیں
ایہ بہی سنت وچہ طحطاوی موٹہ تے ہتھ پہنچائیں
ہور تنا وچہ سلے سنتاں ساں ہین ال بہونے
رعایت تتوری سنیو او تے عورتاں دے حق آئی
منیہ آکے وچہ بدلے ناہیوں ہیں سکتر ید
خنصر تے ابہام پیچے دا گرد وینی دے کر
سجدے والی جا اول تکناست گن نال یقین
فراخ انگشتاں ہر دو تہاں حکم نہ آئو گیتر
قدر تسبیح دا اول تو پیچہ ہو ستو وا اسود دے
تسبیح امام تحمید مو کہ جیہڑ رلی پڑھن پیلے
تے اے تسبیحاں سہو نگشتاں قبلے ول کرنا
سجدہ ہفت اندام تے کرنا جانے یار منیر
وچہ سجدے وچہ عزیزا انیویں رکھین پھر
تجاپیر کیا کر بیائی پیر کسے نوں ڈہنا
ہیٹ مجموعی نال توں جانی ہوون پر خور پسار
متھے نوں یا دو پیراں نوں جان نماز فنا
پیٹ انگشتاں دیہا نالوں زمین اوتے دہر
یا جہوں پیٹ انگشتاں پیراں جان نماز فنا
باقی آپے تکس بہائی تارک سنت چور
فرض زمین تے لانا وچہ مفتاح ہک تیر

ادا کرنی وچ فرض ہے ہک رنگشت کفایت
دو جا سجدہ مثل پہلے دی کرنون نال حضور
پہلی سنت قعدے وچوں جانی ہبی تکبیر
جبولی ونجن ویکھ تون ہتھ پہان تے وہر
ستوین سنت اونہانوں چن پڑھن درود دعا
لگی بنڈری بیٹھ کے سجے پاس ڈوپیر
لگے پیر دیان انگشتان جتنی طاقت ہوس
بعضے عامی آکھدے سجے پیر انگوٹھہ
اٹھاویہ جوین آکھیان کتیبان سبھ بیان
شاران سنتان عام نے دونون خاص تکھان
مقتدی اوان چہرنا نال تکبیر امام
منفرد امام دے ایہ سنتان چار اخی
صند مقارنت دی کرنی ہوئی نون ہرکم
صاحب نام اخی شے سنتان وسبان کلی دیہ
جلسہ قومہ اونہان وچوں فعلی سنت تحقیق
فرض دوہانتون آکھدے بعضے صاحب ہوش
قومہ جلسہ ور عالم آنہی کرے ڈہل
جو سجدہ دو جا وسر گیا حضرت پاک رسول
اطمینان واجب تے جلسہ قومہ سنت کہے جمہور
مفتاح انور لکھیا یار وتارک اس بدکار
متابعت امام دی تسین جانو چار اقسام

بحرالرائق شے وچ لکھیا کہے مفتاح صلوٰۃ
نال حضور نمازان پڑھے دوزخ کنون دور
کھباپیر وچھاکے بہنا سجا سنڈھا گیر
سر انگشتان تہان پیران تیلے ول کر
قعدے نالو سرانگشتان طحطاوی قرار
عورت کڈھے آپنے مردان مثل نہ خیر
تھلول ہو وتیان بہنا ویکر سوتش زور
ہلیا بنے نماز لون ایہ کر جانو جھوٹھ
ہن مسائل ہور وچ درکہین خوب وہیان
امام کہے تکبیران اچیان وچ خلاصے جان
پڑھن تعوذ تسمیہ مخفی چار تمام
آمین تہین ہے موہم اوتے وچ نماز خفی
آمین خفی ہر ہک تے جہر کراہت غم
دہ قولی دہ فعلی یار ودسیان سبھ صریح
رکوع سجود دیوچ طمانیہ اوسنون واجب تک
لکھندے اوہ حدیث تہین کرن نہایت کوش
اصحاب بحر مفتاح کہے گمان کرو چہ دل
اوہ وچ بحر حضور شے نال خدا مشغول
آراہم قدر تسبیح دا کرنا معنے ایہ مشہور
بلکہ وچ حدیث شے اوہ وڈا چور شمار
فرض واجب مستحب چوتھا سنت تمام

قال علیہ الصلوٰۃ والسلام اسوء الناس من سرق صلوته یا رسول الله ... فی الصلوٰۃ ... علیہ الصلوٰۃ والسلام

سنتہا و فرض نماز

تابع وچ ارکان دے ہونا ایہا فرض بھرار
کوئی پیش امام رکوع وچ گیا اول ہی سر چاودے
ایہ رکوع سجود نہ جانے وچ نماز حساب
کوئی رلیا نال امام دے سجدے وچ امام
ایہ مثال واجب دی ایہی سنت ہور دساہین
رکوع سجود دے سر اوٹھائے پیش امامن کوئی
مثال وساون مستحب دی ہوتے لون بہنا
مسبوق کرے تکرار شہادت مسعودی فرما
مسبوق امامے نال بیٹھا اوٹھیا پڑہن قضائے
جاوہ پڑہیا کرے حساب جان نماز فناہ
جیکر پڑہ تشہد اوٹھیا تاہی خوب نیارا
نال عذر دے اوٹھنا جائز لکھیا عالمگیری
مسبوق ہووے کو فجر عصر وچ جنگل جاوڑاین
سنتاں نفل اونہاں تھیں ہے لونہاں ڈراسن
یا کو جانے مدت مسح دی لگھی جیکر ہاہن
یا کو وضو تربدا جانے کردا حرص ستانی
یا دیگر مداخل وچ جمعے دے یا وچ عید زوال
انہیں عذرین پڑہ تشہد مسبوق اوٹھ کہلووے
کجہ مسائل وچ رہوڑے کجہ وچ شرح صغیری
مسبوق اوٹھکے پڑھے تعوذ تابع جان قرأت
حکم ثنا دا مقتدی لون او چار ہنون اگے

جو ترک کرے وچ رکن دے جان نماز فنار
یا کوئی وچ سجود نماز دے ایسا فعل کماوے
شامل فرض دی ایہو جانی واجب ہور جواب
اوہ رہیا کہاوتا نیت کرے واجب ترک تمام
رکوع سجود قیلے اندر اول ثول نہ جاہین
نال بہلائے پہر جا رکھے حکم شرح کیتونی
تا سلام امام دے بیٹھ ٹھہر تشہد کہنا
درود دعا بھی مسبوقے لون کر روایت آر
جے پیش فراغ امام تشہد پڑہسی وچ نہ پکے
ایہ مسئلہ وچ باب سہو دے تسیہ اندر آر
وچ ثنا دے عالمگیری ایہ مسئلہ تک سارا
عذر وساں ہن گنگے سارے دور ہووے لگیری
جانے سنگی بہسن ناہین نال اونہاں دے جاوین
جے ہن بہان سلام امامے رہن تمعون پڑہسن
مسبوقانہ پڑہان اوٹھکے بعد نمازوں ٹاہان
یا مسبوق فجر وچ جانے سورج کرے خرابی
یا خوف معذور خروج وقت دا یا گننہ ایہال
پیش سلام امام دے کو لون خطرہ کجہ نہ ہووے
پر کل مسائل وچ ثنا دے لکھے عالمگیری
متکلم اور قرأت نا اوہ کرے ثنا کفایت
یا ساہ کدہ یاں وچ منیہ دے جتنا اوہ پڑہ سکو

عزیز پسند محمد مفید

ایہ حکم بھی فاتحہ اندر سورت جیہڑے وچہ ناہین
کورے جماعت مخفی پڑہدیان پڑہنا اتھائین
جے کل ثنا یا بعض ثنا اوہ پڑہ لیسان جد جانے
اشارت کرنی نال سبابے سنت فعل نبی دا
جیکر کرے ناخنصر بھر نال تلی دے گھٹے
اول شہادت جائے سبابہ حلقہ وسطی ابہامان
وحدہ وچہ شہادت کلمے ایہی جان ضرور
دوسبب ہین دسان تینون دہر خواہش داکن
دویا اشارت وحدہ دے سبابے بجہ
سبابہ تاہین وقت اشارت ڈنگار کہہ بہرار
باران سنتان جان ہوکہ وچہ رکعتان پیشی
دو مغرب دو خفتان پچہلے دو فجری فرضون اگے
بہت توہی اونہاندے وچون فجر دیان جانی
اس تہین پچھلے دو مغرب دیان دو پیشی دی چار
فرضانون پڑہ پہلے لوکے سنتان نہ دو پیسی
آیت کرسی ترائے بہت پڑہنی عاجز عرض کریندا
فرضان پچھے یا وچہ سنتان اول رکعتے کرسی
فجری دیگر بیتک پڑہ توں ہاتی منع دساون
پرہک روایت وانعاتدی آئی وچہ برجنے
ترین کپڑیانو چہ مردمونثان پڑہن نمازان ساری
یک ازاوتے پگ پراھن مرد کرین سارے

منیہ دے وچہ لکھیا ڈٹھا جاتا ہین تداہین
یار کورع سجود تعوذ دے کرکے فکر دساہین
غالب ظن تے عمل کریہی متوہم کہن سیانے
ہرکی لون یکسہ برابر کیا عامی کیا چیدہ عالم
کھلی سبابہ وچلی انگلی نال انگوٹھا چہتے
الا اللہ دے کہندیان رکھے شیہ وچہ ہورہامان
وچہ نماز نہ پڑہدا کوئی کیونکر کرن تصور
اول ملکان مول نہ پڑہیا شب معراجے من
نال زبانی وحدہ دے حاجت ناہین کجہ
اسانان ول کرنہ سدہا خوف کفر دا آہر
چار اگے دو پچہلے فرضان پڑہیان نبی قریشی
گہر وچہ پڑہنیان بہتر سنتان جیکوئی پڑہ سکے
سفر اقامت ترک اونہان نہی رسول بچہانی
اس تہین پچھلے دو خفتان دیان ہین نوی شمار
ڈل مکروہ ثواب سنتاندا گلین نقل ہویسی
بیت اگلے وچہ ترائے جائین ویکہو دسیندا
سورت دی جا گدہے اونون سنت بجہے پڑسی
وچہ برہنہ دے ایہ لکھیا ہور بھی کجہ فرماون
فرضان پچھے آیت کرسی پڑہدیان خوف نہ کہنے
مستحب جانو وچہ منیہ تونشار ہمارے
مقنعہ بدلہ دستار یدا عوراتان درکارے

چادر بدلے پیراہن دا کرتے قید نہ کوئی
اصل مقصد جثہ ڈھکنا چادر بھورا لوئی

ستر نمازاں نال ٹوپی دے ہک پگ والے فائق
پچھے درجہ شملے پگڑی ہر دن رکھنا لائق

قدر موافق شملہ ہووے جس نوں علم زیادہ
اوہ ودھ آہے باقی بندے گٹھ دا کرن اگادا

ستان گز اندی پگ ہووے کنڈی پچھے شملہ
شملے باجھ شیطان نہیدا دسے تحفہ زنگلا

پگ عظیم ثواب زیادہ جتنا اوس درازی
شملہ چھوڑ نماز گذارے سنت سرور تازی

وہناں ولاں تھیں گھٹ نہ پگڑی ترپول ٹوپی کافی
تا مکروہ نماز نہ ہوسی طاقت باجھ معافی

ہر دم پڑھ ہو صلوات نبیؐ تے ہر دم نال سلام
جس نبی ہوی خاطر کاران ظاہر جگ تمام

باب بست و یک در بیان مستحبہائے نماز گوید

مستحب نماز دے اندر بوجھو وچ خلاصے
چھوڑاں عام اوہناں نوں جوان نوجانی توں خاصے

عام تے خاص دساں ہن ساتہ گر اکٹھے پچھے
تمہ ہمتے مشروع تمامی ہن ساری گل پچھے

فرض واجب سنتاں نوں ہور مستحب سارا لیں
کرے نماز اکٹھا اوہناں سو شرع تھیں بہالیں

کدیں نماز دے وچ واقع ہووے غیر مشروع
اوہ نمازی ہی گل سستی پڑھدے باجھ خشوع

ترک کریں توں تکنے کوں سچے کھیپ بھائی
وقت ابا سی گھٹ ہووین نوں شیطان نوچ نچائی

وصحابان نوں حضرت کہیا گھٹو تسیں دلاں
وقت اباسی وچہ نہ جائے ایہ مردود شیطان

جے کر غلبہ نال ہو باسی گھٹیا مونہ نہ جاوے
سجا ہتھ رکھو مونہ اتے جان ہتھ بہیان آوے

جے اوباسی کھلیں تھیں جلسہ قوم قعودے
آوے تا ہتھ کھبا رکھیں رد کریں مردودے

قوت تکیں کہنگہ نہ مولے غدر معاف ہویوئی
مٹی بھر تکا لوچھے ناہیں توڑے چور ہیوئی

اول سجدے جاندیاں ہویاں زانو دھرت ٹکائیں
پھر دو تھاں ٹکھے ہتھ پچھے متھا لائیں

عکس کریں توں وقت قیام دے اول ہتھا چائیں
وت ہتھنی وت ہتھ اوٹھائیں زانو فیر دسائیں

نال تہاندے زمین اتے نہ تکیہ نا کر بھائی
پیر مریض ہووے ہے وقت اوس ترتیب نمائی

تریں آیتاں تھیں اوتے پڑھنا ہے بچہ ترتیل
مخارج وچوں حرف نکالیں ایہ ترتیلی راہ
زیادہ کرنا تسبیحاں داتریں اوتے تا نون
ایہ فضیلت جان سگلے حق اماسے ناہیں
بعضے پنج امام دسیندے بعضے ترے پڑھ سیتا
نیت وقت کھلار انگشتاں نرمی کن ایہا ماں
سجدے اندر جوڑ انگشتاں وچہ قعود میانا ن
دور رکھیں توں ہانہ ونہاں وچ رکوع سجود دے
چار انگشتاں دے پیر اوچ وچہ تہ ہوسے رکھی
فاتحہ پڑھنا فرضاں اندر پچھلیاں دیوچ جانی
سنت پڑھے امام ہمیشہ مختصر تین مکانی
وچ سفر دے وقت ضرورت ہووی تا ترتیب
شکل بروج پڑھے وچ اُسے سفر یوچ سفر دے
ہووی ترے مقام چھالو پہلا بچہ طوال
فجر پیشی طوال المفصل ہرہ سورت حجرات
اوساط المفصل دیگر خفتاں ظہر یکن و تیا ئیں
مختصر قلّے وچ ایہ حضر وی فرماسے
بیچ کتنے وقت نماز ہووہ ملو ہارا
سفیدی جد خدار ہووی نال سلام دے مکٹے
سلام کہے سفیدی مکسے تھیوں انگری الٹے
جس ملائے فرض مکا ئیں سنتاں نیت نہ بھاو

حق حروف تے حفظ وقوف معنی اوس دے قبل
ہوو رہار ہیمے تے مطلق رکھ کنوراں نگاہ
اوری ہس کرے نا طاقی نا چہیں اٹھنا ہوون
تفتازانی چار امامے مقتدی ترے تا ہیں
تا میسر سے موہم لزن نا کر اٹھا سہار
لا توں کپڑا اوچ نہ ہوسے ایہ معلوم نہ عاماں
وچ رکوع سر کنڈ برابر کر توں یار جوانان
پیٹ پٹاں تے پلیاں تھیوں علمش ناں جھو دے
علم ہانگشتاں آپ تنیاں ایہ روایت نیلی
مشہور روایت وچہ خلاصے کتب چھپانی
پر ایہ ضرور نہ سفرے اندر تجھے دڑ ثانی
الحمد پڑھے تے جہری سورت چاہے اوہ غریب
نیت اقامت ہووی پڑھسی پائیں یوچ گھر دے
وو یا قسم اوساط مفصل ہر یا قصار سہال
چھیو یوں سپارہ وچ ایہ سورتاں اوچ انبات
والناس لکن قصار مفصل مغرب وچ مکا ئیں
طوال اوساط قصار مفصل پڑھ اور جی یاد
مسبوق سلام امام دے تک کن کر اوڈیکہ سہارا
وقت سلام دے ڈھٹی جاوے رکھیں یاد نگینی
یارب سنتا اوچہ اینہیں لکھیا عالمگیر قتاوے
اگے ہور کریسیں تھیں جیکر ترہ جاویا

ایہ مستحب امام لوّن اِہی تنہا ہو نمّ اٹّے ۔ سنیت دے وچ اینویں لکھیا بہتر جانے مولا

پر ایہ حکم مسیتاں اندر جنگل دے وچ ناہیں ۔ جتھے فرض پڑہیں پڑہ سنتاں مسجد مول نہ ڈاہیں

نماز پڑھے کو وچ جنگل دے گِردا حکم مسیتے ۔ قدر تحیہ دے وچ جوں طرفاں تہیں جتھے چاہے نیتے

لیکے وا اعتبار نہ کوئی اس قدر تہیں باہر ۔ نماز بہے وچ عالمگیری جے کری تجاوز ظاہر

موجب جائیں مسجدے والیاں آخر شاہد ہوسن ۔ جانی مخالف شاہد بھتے پڑہے چھپ کھلوسن

دو جا باعث جاں توں فرض ادہیں سلطان ۔ سنتاں نفل غلام اہین سن صاحب ایمان

نشستگاہ جو بادشاہ سیدی عبد اللہ نہ ہی ضرور ۔ شیخ عبد الحق دہلوی صاحب ایہ لکھیا پر نور

ہی سنتاں اتے نوافل جہڑے مسجد پڑھن نہ آئے ۔ مسجد صرف فرائض کارن شک نہ کوئی پائے

مسجد اندر پڑہو فرائض گھر آ کر نفل گذارو ۔ ایہ خوب طریق رسول اللہ دا لوں سول دُسارو

مستحب رہیا کوئی سنتیں یا سنت رہے مستحب ۔ عمد خطا برابر جانی معاف کریں چا جھب

مستحب لوں دور نہ جانی سنت کولوں بھائی ۔ نام حق وچ اینویں لکھیا جہڑی شرف بنائی

ہر دم پڑہو صلواۃ نبی تے مومن مسلم سارے ۔ جس نبی دی خاطر اللہ کیتے ایڈ پسارے

باب ستائیسواں در بیان مباحات نماز گوید

یاراں کم نمازے اندر کرنے جان مباح ۔ کرن نہ کرن برابر اونہاں نا کجھ اخذ فلاح

یعنے چھوڑیاں پکڑ نہ ہووے کجھ عذاب نہ تھیوے ۔ جو کرے تا عوض اونہاں نے نا کجھ اجر ڈہیوے

تکنا جاں نمازے تائیں نال دوہاں اکھیں ۔ یا جو جواب لبعض نویں دیا دلیوچ رکھیں

ورم بعید ہو نہ وچ گھٹنا یا وچ ہتھاں بھائی ۔ جے سنت قرأت بہی پڑھ نکلے مو اعتماد بجائی

سٹ لٹھوہاں وچ نمازی مار جیویں ڈہب لگے ۔ بہت نشان زنگ پھاویں جیہا جیوں علاج ہو سکے

چٹا کالا رتا پیلا جیہا ہووے اوہ سپ ۔ توڑے نشان بہت لوڑیوں تا ہی توں سر کپ

ڈوڑے تیرے کول نہ ہووے جتی سوٹی ونا ۔ تا ہی لیکے مارین ماراں حق نہیں نا دل کُھنا

بعضے کہندے چٹا مارو بعضے کہندے کالا بعضے آکھن پڑھ دہ قلے ایہہ بھی وڈا کشالا
جیون وس لگے چھوڑ نہ زندہ مارندی اگر بیت تفتازانی دے سوچ لکھیا اوہ کر کے سیر محیط
مارن سپ وچ نمازے جان مباح پیارے نا مارو تا عیب نہ کوئی لئے ثواب جے مارے
سجدے والی جا برابر کرنی ہکدو وارین تالیف آ قرآن دا پڑھنا ایہہ بھی اینوں تمارین
آخر سورت دا ہک رکھتے دوجی آخر ہوری آیت بہت پڑھنا جان مباح فتوے نال نوری
موڈی دور بجا تھیں کرنا جیون نہوں اٹھوہان یا کپڑا پولا چمڑے ناہین وچ رکوع ہوسوہان
ایہہ مباح نمازے اندر جانے عام بھراوا ہن رہے خاص سنی کن دہر کے فیر نہ پچھوا
تکرار سورت دا نفلاں اندر ہک رکھتے کرنا ہندے یا جیون تکیہ نفلیں ہر ہک کدی دہرنا
جے نک پچے امام دے تاہین پچھلیاں لوں تکے مثل وہ نماز ہی ہنسے او ہیسو دود کریئی تسکے
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے مومن سلم بھائی رب ملائک پڑھن صلواتاں خبر قرآنے آئی

باب بست و چہارم در بیان مکروہات و حرام نماز گوید

ہن بیان مکروہاندا ہین آکھاں قدر تفصیل خلاصے منیہ عالمگیری وچوں پکڑ سبیل
آتیناں تے تسبیحاں گنبھاں نال تھماں یا حرفاں یا جامہ کو سرتے رکھے گرد بگردے طرفاں
یا کو جامہ موڈہیاں اوتے کر کے چا لمکائے سدل کراہت ایہو منیے منیہ دے وچ آئے
بھی اوتو نگا گٹے بجے یا مردا اوتے پھلکاری ایہہ زنانہ کپڑا ایہی جان کراہت بھاری
ٹوپی اوتے پگ نہ رکھے غذنہ اسنوں ڈرہ اوہ وچ نمازے سستی کردا ایجہ مکروہ مقرہ
جے کپڑتے دیاں ہاہاں پچھیاں کان اوتے رکھو یا بھیس کیہ دواری کل کراہت چکھے
جے سر ون ننگا مرد گذارے عاجز ہو شرمندہ ایہہ نیت نہ مکروہ مختصر وچ جھڑے ناشنونده
ٹوپی پگڑی تھیں سر لاہے یا سرے تے رکھے جے ہکو تھ نہ کم زیادہ نہ کراہت چکھے
جے میلا کپڑا محنت والا یا اوہ بہت دریدہ ہور جا تھے تھاو مو تھے تاں مکروہ رسیدہ

ف ۔ سستی کرنی وچ نماز دے مکروہ بلکہ حرام ہے سستی کرنی وچ نماز دے منافقاں لوکاں دا کم ہے جیویں فرمایا باری تعالیٰ نے وچ کلام پاک اپنی دے واذا قاموا الی الصلوٰۃ قاموا کسالیٰ یراؤن الناس ولا یذکرون اللہ الا قلیلا مذبذبین بین ذالک

ف ۔ قولہ ایہہ نیت الخ

کو جامہ گلو چہ گہت گے پڑہدا یا وچون سرتگا
ریشم کل وے میسنے سنتون تانا پیٹا پٹ
کو نماز تیا برانی پڑہدا یاہان وچہ لکھائی
ڈھاکان تے ہتہ خو متکبران اخ اخ کرنی نالے
نک سنکلے تے پھوک مریئی درم مرہین چہ گھٹے
قرات مکائی وچہ رکوع یا سر او چاہنوان
کستوری عنبر نزد نمازے او معاف چھائی
اکڑ بھئے وچہ نمازے یا گٹکار انگشتان
یا جہ او ہاسی موہنہ لون گھٹے یا لگائے چیون گھٹے
سلامہن اگے مشی موہٹر کا میٹھون کرنا دور
پر وچہ فتاوے عالم گیری لکھیا ہے لا باس
پیش نمازی اگ انگیٹھی یا ہووے تندور
ایہ تشبیہ مجوس کفاران آتش سجدہ کرٹے
جیکر اگے دیوا ہووے یا ہووے قندیل
ڈیوے نال کراہت نا ہین سیف لا باس قرآن
یہناروشن کتنے دی بار وہوہ وچہ ادق ایاہان
پیش نماز کو بتہ لگا وے ہری یا جہون عمدے
یا کوصاف کرے جا سجدہ نکری وتا جے
کو پیر اکی لون ڈھلا چھوٹے ودھی بہار ہیی
ترٹے قدم یا رٹے زیادہ عذرے یا جہ کھلوو
بے عذرے یا جھون ترے قدم کوڑا ہو مندالی

سواسرخ کراہت مردان ریشم کل نہ چنگا
یا جیں پیٹا ریشم ہووے سخت کراہت ہٹ
تکون پہنے سدل نہ ہووے منیہ وچہ فرمائے
غارے یا جہون حرف نہ ظاہر بکیان جیلن تہاے
پہوک آواز نہ سنیان جاوے سنت قرات چھٹے
وچہ رکوع نہ گنڈ برابر سنگہ خوشبو خوش تھیوان
بعضین سپ سنگھین نا مکروہ لکھیا تفتازانی
زوری لیے او ہاسی اکی نوٹ اکہین کم بستان
دندان تھین جو باہر آوے باہرون دردہ گہٹ
نال رہے یا سر موہنہن دہ وین جان قصوس
وچہ نماز پکھارا یوچین نا مکروہ وسواس
ایکل کراہت وچہ فتاوے قاضی خان ضرورہ
تہین وتھین نماز کراہت ایہا موجب وہردی
یا اگے یاسر وے دو تے تیغ قرآن جمیل
وچہ فتاوے عالم گیری ویکھو کرو دہیان
وچہ مجودے چینگر روہ ایہ منیہ تہسین کہان
کاتن سجدے یا کوئی نال پیش تھان چا گذرے
بلند واری سجدہ کہن کل کراہت تہجے
یا کو تکبیران تسبیحان بے جا ادا کریٔ
پچھے ہر ہر قدم عزیزا تد کراہت ہووے
نماز بنے وچہ تفتازانی اس ٹرنی دی چالی

کو دسیوں ٹرکے چھاوین آیا ہکو قدم اکھال
انگشتا نوں بہت کھلارے یا جد رکوع یا تکنا
سجدے چوں پسو کو مار دیئی یا پٹے چپے وال
نال شتابی موزہ لاہسا ہکی ہتھ ہکم تھوڑے
کم قلیل وچ عالمگیری عذرے باجھ کراہت
دو سورتاں کہ ہکی رکعتے پڑھی وچ ہک چھوٹے
یا امام شتابی کردا مقتدیاں کارن
کوہدو آئیتاں پڑھکے چھوٹی شروع کریچا ہوری
کو آیت عذاب یا رحمت والی پڑھکے ہو کھلوے
کر اول رکعت فلق نوں پڑھدا دوجی وچ اخلاص
اول رکعت کرے کو چھوٹی دوجی کرے دراز
یا تکرار کرے ہک آیت خوشی غمیدی پارو
تکرار سورت دا ہکی رکعتے فرضاں اندر جانی
آیت عذاب یا رحمت والی سن ہوکم لپکارے
امام اٹھے تے آئیتاں پڑھکو کھلا پچھوں کوئی دے
امام پڑھے وچ پیشی دیگر آیت سجدیوالی
جے آیت سجدہ آخر سورت پڑھی امام بیشک
بلند قرأت نفل نہاری راتیں نفلیں اوچا
کوئی امام سنی آواز جتی دا وچ نمازے تکے
جسمو اتھے ہو وکھاجاں مکروہ ہیوا تحف لاباس
پیچ پگے تے سجدہ کرنا بیٹ چھوڑن پتان

مکروہ نائیں ایہ وچ پڑھنے یعنے کہن وبال
سجے کھبے تے جواں رن انہوں تھاں اٹھنا
یا جامے پکھے نال جھلیئی تریں گھٹ مکروہ بہال
ہور معین کسے نمازے ہکو سورت جوڑے
انہوں جاتاک عذر ور امیں چاہن جاں جت
یا امام پڑھے پہوں متھا مقتدی ہوون تھوڑے
دو وین ہکم کراہت جانی سنت حد گذارن
توڑے دو آئیتاں وچ سورت تاہی ہوئی کہوری
امام ہو ہکم کراہت مطلق نو وکھلوتا روے
جاں کے پڑھے کراہت ہوسی پہلیاں کی وسریں
فرضاں اندر یا بسم اللہ سورت پیش آغاز
عذرے یا چوں فرضاں اندر سنتاں جد اشمار
ایہ کل مکروہ خلاصی اندر لکھے خوب پچھانی
سچ کہیا خداوند سچے بھیجا نبی پیارے
رکوع کرے یا ہور شروع جو سورت دل وے
مقتدی حیران سجدے تھیں ایہ کراہت چالی
سجدیدی تکلیف نہ کسے اوار کوع وچ تک
اوہ مکروہ ایہ باجھ کراہت قول فقیہاں سچا
جے پچھوں آیا لے جماعت جاں کراہت پکے
ایہ وچ فتاوے عالمگیری لکھیا بے وسواس
ہور سجود کرے وچ منیہ جیوں گڈیاں شان

کونز دنمازے اوچا ہووے جو ہل جاوے پڑ ہدا
یا کوئی ہور میتے اندر کرے بعین چار
کوچ کرڑی مار نمازے بہندا یا انگشتان شبکہ
امام کہلوتا باجہ مصلے پچھلیاں صف وچ ہائی
امام کہلووے اوچا نیواں یا محراب ہکلا
جے پیر میتے سجدہ طاقی کیسے کراہت نکوئی
امام بلند جے قدر ذراعا ہدا بعضے گز مقدار
امام مخالف صف کہلووے ایہ بہی جان کراہت
جا اجڑاں تے اٹہاں بالاں قبراں پہرد کے چلی
جے جانماز بنائی کسے گرد وگر دے قبراں
ہور مختصر وچ جان کراہت جے کئی مصحف کہلوتا
ردسلام کرے سر ہتھان یا پڑہے کہڑدی چہتے
کووچ صفاں دے پڑہے ہکلا ایہ بہی جان قباحت
نماز پڑہے کوہ پہ جنگل دے جتھے ہووے ڈر
ستر میں سن منے سنتاں گزوا قدر سو لی
سبھے ابرو آپنے اگے سترا سدا ٹھوک
مقتدیاں واسطے ہاسترہ بس امام
ترک کرے کوستر سے سندی یا کولنگہے میاں ان
نمازی اگوں لنگہدا عاصی وچ حدیث صغیرہ
حد نظر دی وساں تینوں جا ہووے ویکھے
اس تھیں باہر لنگھن والا عاصی ہرگز ناہین

یا اوس دے دل ہونہ کرہندا یا نائم جیوئں مردا
اوس ہکاوں باجہ نہ پڑہ داکل کراہت آر
یا کو کرے ہتھا جامہ ویس کراہت دیکہ
ایہ کراہت منیہ اندر ہور بہی دیکھو کائی
جے بعض قوم دا نال الامے کیسے کراہت جہلا
تن نمانے چہرا چائین دیکھ عرض اسوئی
پر وچہ قنائے عالمگیری ایہ صحیح شمار
ہور حمام تے جا غسل دی ایہ بہی جان قباحت
منیہ تے انواع عبد اللہ جان کراہت پکی
یا قبراں بی کندی ہکے عدم کراہت خبراں
جیہڑی وچ بساں ہووے وچ اوسے ہونہ ڈہونا
وچ قنائے عالمگیری لئے کراہت چہتے
اوہ اٹھنے بہنے وچ مخالف منیہ وچ کراہت
جو اگوں لنگھن آدمی جلے سترا اوتھے دہر
یا کجہ قدر زیادہ ہووے انگل جیڈی موٹی
جائز ترک نہ راہ جتھے یا ہور نہ لنگھن لوک
مختصر وچ اینوں لکھیا جانن خاص نہ عام
تسبیح اشارت نال ہٹائین پر کیسی نماز زباناں
جنگل اندر حد نظر دی یا مسجد کبیرہ
جو زیادہ نظروں آئے للوبہ پہلے لیکھے
کرنوں عمل شرعی اوتے کوئی صدنہ ڈہائین

افواج دلپذیر

جیکر جانے لکھن والا ایہ گناہ وبال — رہتے کھلوتا حضرت کہیا چھلیاں سکن بحال

چھلیاندی تفسیر وچ شرح مشارق الانوار — بعضے چالی روز جیئے بعضے ورہے شمار

جس کپڑے اوپر ذی روح صورت جیں انسان یا گھوڑا — اوس کپڑے اوپر جان کراہت جائز درجہ تھوڑا

پیراں ہیٹھ تے کنڈی پچھے صورت نظر نہ جاتی — اُتھے ہیٹھ تے سجے کھبے کل مکروہ پچھانی

صورت نکی نظر نہ آوے یا سر ہووے جدا — دو ہین وجہین عدم کراہت مختصر وچ آکھدا

کو ترک کرے تسبیحاں کلی وچ رکوع سجودے — یا مکروہ کہے یا ترک طمانیہ پڑھتا کہ مقصودے

قیام رکوع سجود قعود دے ہتھ نہ رکھے جائے — مکان رکھن دی پکڑ ہے قرآن قیام سوائے

یا سنتاں جو وچ نماز جے ہک جانکے چھوڑے — اوہ کل مکروہ تے جمل معاف مستحب ہیں تھوڑے

غلام نابینا فاسق جنگلی بدعتی ولد زنا — مکروہ نماز انہاں جیہاں پچھے مختصر فرمار

جے کر انہیں عالم ہوون گئی کراہت ساری — پر عالم ہونا مشکل انہاں ایہا حجت بھاری

مکروہ نماز جانو اوس پچھے قوم نہ جس تے راضی — کس غفلت نادی موجب تھوڑی مخفی قاضی

نمائدا بول کرے جد زور دا شروع نماز کراہت — بھے وچ نماز کرے چا جبہ بہتو بہتر راحت

جے گھٹ گذارے پہنے تا ایں تہیہ وچ لو قاضی — گھر جانے اوہ وقت تے رہسی اوسدی ب غلطی

قضا نالوں کراہت اوتے لکھیا عالمگیری — خوب لیاں لکھیاں اس وچ عجب کتاب ایہری

مکروہ نوافل عیداں اگے پچھے وچ عیدگاہے — گھر پڑھے یا وچ مسیتے جو نوافل چاہے

رکوع سجود تے چلے توڑے کر موجب لکھیا — عذر مدلف تمام مکانیں سبھ کجھ علموں سکھیا

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جس خلقت بخشوائی — دُھاں راتیں جنت نبی دی ایہی دلنوں بھوئی

باب بست و نہم در بیان مفسدات الصلوٰۃ گوید

مطلق گل انسان دی یا روکرے نماز قضاہ — قلیل کثیر حقیقی حکمی بھولے تے عمدا

قاصد خاطی سب برابر نائم تے بے دار — نامی یاراں مصلح یاراں ڈے چنگی کار

گل حقیقی جان تون بھائی سمجھے ہر انسان
یا بحبی خذ الکتاب بقوۃ ولپڑھے نمازی کو
تھوڑی ہتی گل داتینوں حاجت نہیں بیان
کسے نیت دیوچہ پرسن دی کیتی مونہوں نکلی گل
جیون نیت صلاحت بولیا کوئی تس شال عزیز
جے کرے تسبیح تکبیر اشارت کرسی تاں ہنے
رمنز مکارم عالمگیری چوتھی بحث مسعودی
سلام دیوے کو کسے تائیں جان بھایا جل
جے سلام نماز دے اندر دتس نطن تمام
کسے وچ نماز دے بجر کسے نوں دتا جل سلام
کرنا سلام دا مطلق جان فساد
ساہی نال بھولاوے دتا دون دسے سلام
جو لگ کرے نہ مقصد کوئی جائز کرن نہار
کوئز عشی پیشی دے دو پڑھ بیٹھا ناسی پھیر سلام
یا سر دون دی قضاں مغرب بیٹھا پھیر سلام
یا کسے وترین دو رکعتیں پھیر سلام دتوئی
مسافر آن یقینی ہویا دل وچ سفر خیال
یا مسبوقے نال امامے دتا جان سلام
نمازی نوں ایہ دھون تیتیں بنج تھاں معلوم
کور ناد وچ نماز دے آہ اوہ کرے آواز
پہنچے ردون نماز نوں دکھ درطان دنال
حکمی گل دسان ہن تینوں ظاہر پڑھے قرآن
جے نیت بحبی دی وچ مسعودی گئی نماز کھوہ
جان بھائی اظہر شمسون ہنویں بجہ نسیان
خاطی کہندے نیں تاہن تا صد نیت خلل
جے امام پہنے موتم کہیئ اوہ نال نیز
وچ قاوے عالمگیری گل شہیداں دی نے
ایہ باراں منے گل مطلق دے انہاں نوں وچ موجودی
نماز ہنے وچہ عالمگیری ابوالمکارم گل
جے یاد کرے نمار دہے ناسی نیت بکام
یاد کیتوس علیک نہ کیتوس گئی نماز تمام
جان بھایا وسیر بھولاوے مختصر تہیں یاد
یاد آیا پھر اوسدے تائیں باقی دفعیں تمام
ناسی شکلاں پنج نی بھائی وچ الواعے آر
جے دل وچہ خیال یا سنتاں صورت ہک تمام
جے دو مغرب سنتاں دل وچ گیا بنا آرام
جے تر یہاں دل وچ جانے کرے نما رنہ کوئی
جے سلام ونیجے دون اوتے گیا نہاں سمال
سوار نماز نہ ہوسی کسے مسئلے پنج تمام
کیا مولوی عبداللہ صاحب پہ الواع علوم
ایہ منے ردوندے عالمگیری کیتے گئی نماز
سنے آواز غیر کو ڈر دوزخ جنت نہ بھال

رونا کسے مصیبت کولون کرے آوار بلند
جیکر بہت گناہاں والہ عاصی ہاے آہ
اینوین باجہ آوانے رونا جاری اکھون پانی

طوبیٰ للباکین فی الصّلوٰۃ نبی صاحب فرمایا
کواح اج کرے صلاحت سنگھے یا سوہنا کرنگھ
کسے سپ اٹھوہان وچہ نمازے ٹرپے بسم اللہ
یا کلمات جو وچہ قرآنے آکھے چا نمازی
غنے باجھون کھنگھنا دیون پنجھ جواب
لاالٰہ چارے سوتاں دساں وکھو وکھ
الحمد للہ آکھیا یار کسے بندے پچھ مار
یا کو کہندا کسے نون جے تیرے اج فرزند
یا کو دسے کسے نون تیرا فوت پدر
یا کوئی سنے وچہ نمازے نیک ہویا شیطان
پچھ جواب تے نیک بدوا چوتھی خبر عجب
کسے شخص کہیا اللہ باجھون ہے کو ہور خدا
توڑے ایہہ جواب تامی ہوون لفظ قرآن
اینوین بجہ نماز فلیجتھے کوئی ہر ریڑ
سنجے ایہہ جا پلید تے کزنا لکھنے ترے الفاظ
جے امام نہ ہووے اپنا تاارڑ یا مول نہ وس
طلب خدا انہیں حاصل بندیاں نالے عمل کثیر
عمل کثیر دساں ہن تینون دو تھاں اکم

پر ڈرو وزخ تہیں صوت نہ بنے وچہ وقایہ نید
نماز باقی وچہ عالمگیری نا ول اوس دا ڈہاہ
نماز نہ بھنے وچہ فتاوے عالمگیر چھانی
وچہ نمازے رونا یار و خوش متبرک آیا
یا حرف ظاہر ڈکار پچھان تہیں بھند رول نہ لگہ
یا آزاری وچہ نمازے او کھے وقت یا اللہ
ایہ کل نماز کتاباں اندر جان عزیزا تا نری
جواب خبر بد نیک دے اینوین خبر عجائب
ظاہر باطن کن وہن نون یاد دیتی رکھ
ہر حکمت اسد اگون اونون کہے نمازی یار
کیتا ختم قرآن ہے پڑھیس حمد بلند
پڑھیوس آیت مصیبت والی ایہو بد خبر
نماز والہ لاحول پکارے جیون عادت انسان
گئی نماز جواب دیون تہیں وقت پڑھ راضی رب
جواب نمازی ہور نہ کوئی بجہ نماز فساد
تا بھی گئی نماز عزیزا بھنے ایہ مکان
یا روغن لے سر تے لائے توڑے سر دی پیڑ
دو لکھے تا وچہ صغیری ثابت جان نماز
دسیاں تد نماز گئی پنیاں اس دی لبس
ہور قرأت بہت پڑھنی کرکے نص نظیر
یا آپ نمازی بھنا جانے مسلا اجے تم

یا ظن کری جو وکھے دشمنون ناہین وچ نماز
ایمان لقا خدا تہین چاہے ہور بہشت بچہ
پیر نہ لاوے زمین اوتے سجدے وچ تمام
یا تکبیر اوہلے امام اپنے تہین اگے آکھے کو
کھادا نابینا ترک فرض دی قبلہ دیول کنڈ
کو کھا مٹھیائی وچ نمازے داخل ہویا تساب
نماز روزے کو مونہ وچ گتے باہرن لے ہک تل
عورت واتہن وچ نمازے جاتک مونہ وچ پایا
جے ترلواری منہ چا مارے تان بھی جان تباہ
زوج کسے دے بوسہ لیا وچ نمازے زن
ترلواری کو ہتہ اٹھار کن ہک وچ کھڑے
کسے وچ نمازے شیطان پایا دل اوسدے سوس
جیکر فکر کم دنیا دا بنے جان صلوٰۃ
یا د قضائی وقتی ہنے و شرطانے نال
جیکر وقتی چھوڑ کے ہن نوافل نیتے چا
پنجین فرضین وتران اندر فرض جاتو ترتیب
فرض ہویان جیون اصل وچ انہین کرے ادا
کو یاد قضائی چھوڑ کے وقتی پڑہدا یار
جے چھیان سکین یاد قضائی ہویان سبہ روا
کو شخص گذارے دیگر تائین پیشی یاد قضا
اوس تہین پچھے نیچ پڑہیو لسو پیشی دل وچ یاد

مختصر تہین وکھین بھائی واقف ہووین راز
یا مغفرت یا ہیودی چاہے گئی نماز نہ سجھ
یا موہم کہاتا اگے پچھے ریہا امام
یا کو وتنون اگے بیتے کوئی فرض نہ ہو
یا کو بہے وچ نمازے ہتہ نمازون چھنڈ
ہین نگلے تے لذت باقی نہین نماز خراب
دو دمین بہنے وچ عالمگیری وکھے جنید اول
نماز بہنے وچ عالمگیری جے دود منہ وچ آیا
دودھ باجہون وچ عالمگیری ایہ شرع دا راہ
منیہ وچ نماز گھیوئی جے وت چے رل
نماز بھنی وچ عالمگیری بیتون ناکو گھر کے
لاحول پڑھے جے فکر نیائت نا الطلان بسرالسن
منیۃ المصلی اندر ایہ مسئلے اثبات
ہک صاحب ترتیب واہوے دو یاد تہ سہال
فوتی پڑہدیان اس دا بھائی رہسی وقت بقا
کل قضا ریا ہادو ہون سنتون نیک نصیب
نول پیشی پچھے دیگر ویکھو کنز بھرادر
ایہ فساد موقوف ہے جیہان نیک شمار
فساد موقوف دے معنے ایہو وچ مسعودی آئے
عالمگیری وچ اوس دی صورت ایہ فرما
نزد محمد رح ساریان جائز ایہ موقوف فساد

بیان مفسدات نما

کذا فی المضمرات

مولوی محمد دلپذیر عفی اللہ عنہ

تنگی وقت تے وچہ قضائی تریجا جہ نسیان
کوشخص گذرے عشی تائین جنہو دا اُس ظن
اُس تہین پچھے ظاہر ہویا پیشی اوس ناپاک
کسے یاد نماز قضائی کیتی خبر اوسنوں کجھ
قضا کرے اوہ پنج نمازاں دو اہیوں تاں دہ
پڑہنا غلط قرآن دا دو شرطاں دے نال
تغیر فاحش معنیاں اندر پڑہنا غلط قرآن
مثلاً جیوں غراب نوں پڑہیا کسے غبار
ہور جیوں کر صیف نوں پڑہیا کسے سیف
صیف او نہا لاجان نوں سیف ہوئی تلوار
ترک کرے کو شد دی بدع الپڑہے تیم
کو جائے دے وچہ نمازے پڑہے نمازی جتے
کو اَللّٰھُمَّ سَلِّ پڑہدا یا کوئی ھُمَدْ
منیہ وچہ نماز سلامت پر کجھے نہیں تیاس
اَلْحَمْد پڑہے کو نال ہدای یا قُلْ نال کیائے
جتنے وچہ قرآن مجید ہین تمام رہا
ترک رہا ضروری نال کراہت پکا تول
زبر پڑہے کو میم دے اوتے دے سرتے پیش
نماز جنے جے خطا پڑہیوں جان پڑہے تاں کافر
نعمت بَدّنکو رب فرمایا روحاں کہیا بلیٰ
ختم جواب نفی دا ایہی بلے جواب اثبات

دور کران ترتیب دے تائین کنہرے وچہ چھان
اوس تہین کجھ ڈیگر پڑہیوس ساز وضو کرکن
ڈیگر نوں دت عود نہ کرسی پیشی وچہ غم ناک
پنجاں دقتاں نوں چوں کہڑی راہ شرع ایہہ
عالمگیری ایہوں لکھیا ترن وچہ پندراں راہ
ہنسی تد نماز نوں فتیہ وچہ سنبھال
دو یا مثل تاں دس وی لبھے وچہ فرقان
معنے آہے کانوں دے ہوئے دہوڑ شمار
صادوں سین وٹا یکے حیف او لوکو حیف
تغیر فاحش معنیاں ایہوں برخوردار
بالکو چھوڑے تشدید وچہ گئی نماز فہیم
نماز نہ بنے منیہ والیہ یاد رکھیں ایہہ تیا
صادو سین وٹاکے بہوین درود قلیہ دی حد
مگر جس علم کمال لغت دا اُسدی من شناس
وچہ صغیری معند تاہین ہور بھی بہت معاف
ترک کرے یا بیجا رکھے روا کہن فقہا
اسے پرقاری بہت مکاہین کہن فساد دی ڈول
عضے آدم دتّہ وچہ مسلہ تک درویش
اسے پر فتوی عدم فساد وے ویکہ کتاباں وافر
جے پڑہے نعم بلیٰ دی جائے بجہ نماز فنا
جان پڑہے تاں کافر ہوسی خطاً گئی صلوٰۃ

یعنی قضا کرے نماز
پیشی دی یکے پچھی یاد آئی ہو
اسنوں بہ [illegible]
سوا دہ [illegible] پنجاں
یعنی وچہ سورت اربیت
اللّٰہ [illegible]
[illegible] نماز فاسد ہوجاسی

متعلق قرأت غلط بیان

مولوی [illegible] غفی
[illegible] رحمۃ [illegible]
[illegible] غفر
اللّٰہ لہ

زبر پڑھے کو پیش دی جاگے پیش ہکاں زبر
اتحاد مخرج دو حرفاں یا وحدت ہون قریب
یا تمے ططے دا فرق نہ کردا یا وچ صادتے سین
عاماں لوکاں واسطے بعض گئے فرمار
عورت نزد نماز مرد دے فانی سنوں بیان
مراد یاراں تھیں یاراں شرطاں فانی ہمہ نماز
تئیں کولوں مراد جیہا شہوت والی موٹی
نوور ہیاندی مطلق بھنسی توڑے نکی جیہڑی
اجنبی تے محرم اندر فرق نہ جانو کوئی
جینوں عقل مراد پچھانی ہووے نہیں دیوانی
تاں کولوں ہے قدر کن دا اتے تسبیحاں ڈل
مراد تھے تھیں مطلق نماز رکوع سجود یوالی
عدم حائل اوس عین دوہے تھیں پردہ وچ ہووے
جے حائل وچ نماز سلامت شرط و بجای پردے
نزد محمد روا نہ ہوسی جے بیر لیشا سوہنا
اینویں وچ نماز فتاوے کہے برہنہ بات
تے کولوں مراد تحریمہ نال امام گذارن
جے ہر دو منفرد گذارن یا ہک نال اکاھے
الف اولی تھیں ہون اکٹھے ہر دو وچ ادائی
اس صورت وچ ہوئے اکٹھے وچ ادا ار تحقیق
تقدیرا دی صورت ایہو پڑھن دو دین لاحقانہ

یا رفع خفض یا نصب پکارے عدم فساد خبر
منیہ وچہ نماز نہ بھجے ایہ بلوا عام جیب
نزد اکثر وچ عالمگیری رہے نماز تسیین
غلط نہ بھنے آپ پڑھ کر لون جہد بہزار
تسیع قطع تا رجعن دے یاراں حرف عیاں
وہ موجود نہ فانی کرسن جینوں کراں آغاز
موئی جاں ضرور رہندا ہین جاندو سالوں چھوٹی
اٹھ ست ور ہیاں ہوئی بھنسی آخر دیکھ صغیری
احسن اتے اضعف یکساں حکم شرع کیتوئی
محاذات جہلی دے مفسد ناہین وچ صغیر بجانی
انتھیں گدھے نماز سلامت نا ہوسے بیدل
نماز جنازہ بھنسی ناہین دور کناں تھیں خالی
تھم یا مثل تھمی یا فرجہ وچ انسان کھلووے
بیر یشے نوں حکم زنا ندا لیفے عالم کروے
وچ رموز تے ابوالمکارم سوہنا ہی جگ موہنا
نماز مردودی بھنسے سوہنا شتہات آفات
مشکل مسئلہ سو کھا کیتا عاماں لوکاں کارن
اشتراک گیا تحریمہ ہر دو رہے مقامے
الہم دہاندے اگے ہووے عاصی وچ وسائی
الہم دو ہاندے اگے ہووے سنتوں نیک رفیق
بعد فراغ امام محاذی گئی نماز جرانا

ف قولہ تسبیح قطع الخ
یاراں حرف ہیں یا انماں
چاراں لفظاں دو وانے
اوانہاں یاراں
حرفاں تھیں یاراں
شرطاں ہیں بیچ جانو
ہے نماز جیکر پاوں
جاوں اوہ ہو بہجہ وچہ
جا بر ہووے عورت نے
اوہ وچہ نماز دے
لٹھ جیکر پائی جاوی
ہک شرط بھی اوہناں

بیان مفسدات نماز

ساریاں شرطاں تھیں
تھیں جدوں ہر نماز
عورت دی نوں بہی
اتے مردودی نوں نہیں
تاں فاسد ہو جاندی کلہ
نماز دوہاں دی اتے
تفصیل وسنان یاراں
شرطاں دی کردی ہے
مصنف رحمۃ اللہ علیہ
اگے اس تھیں ۱۲-۱۳
مولوی محمد

انواع دلپذیر

اس مسئلے تھیں معلوم ہویا جنسی نہیں محاذی
الف دوئے تھیں اتحاد مکان مراد پچھانی
جے مرد کھلوتا نماز ہین اوتے عورت اپر دکان
جیموں جہت مراد پچھانی نالوں شرط ہوئی
عورت مرد محاذی ہوون وچ کیسے ہک جائی
جیکر ہونہ دوہانداہووے وچ کیسے ہک پاسے
تھیں تریئی تھیں عدم اشارت مرد نہ ہووے زن
نوں نوں نیت مراد پچھانی نیت امام نسار
عید جمعہ وچ لازم ناہین نیت امام زناندی
جے ایہ شرطاں وچ نمازے ہو جاون بر پا
سبھے کھڑے تے ہک تہجے جے زناں اتھین
جیکر نال تے ہو جاون سبھے کھڑے وے بھنی
نماز دا بھننا عذرے باجھوں جانو وڈا خطار
جیونکر بندہ مارنی اوتھوں ڈھہندیاوچ اگ
فریاد کرے جے ڈبن والا سے اے نمازی
یا کوئی بچے انہے ناہین نزد کھوہے وے کھلا
یا کافر کسے نمازی تائیں آکھے کلمہ دس
یا عورت وی کئی سڑدی بہن ہانڈے وچ پانی
انہیں عذریں عالمگیری اندر بھنن روا
وہم خیال نمازوں ان بہندی نہیں بھُرا
کو شخص نمازاں کولوں پچھدا کی پڑھیا کی دہندا

مسبوقانہ پڑھدیاں ہویاں جالوں کل نمازی
ہک نیواں ہک اوچا قامت گئی نماز نہ جائی
جے سر مرد زن پیر برابر مرد نماز زیاں
پر صورت اسدی ہر جا ممکن کیسے وچ نہ ڈھوئی
مونہ دوہاں دا جہت مخالف رہے نماز بقائی
گئی نماز پچھانی بھائی مسئلے بیوسولسے
نال اشارت جیکر ہوڑے گئی نماز نہ من
جے نیت امام نہ کرے زناندی زن نماز فنا
وچ نمازے عالمگیری نیت سوا ہو جاندی
ہک زنانی ترین مرداندی کرے نماز فنار
چھوں مرداندی عالمگیری وچ نماز نہ جین
ترے پچھے تا آخر صفاں تیک فنا وے منی
پر عالمگیری نال عذرے بھنن کہے روا
یا کوڈ گے وچ پانی وے بہن نماز تے وگ
اتھے بھنن واجب الٰہی رب امیوچ راضی
خوف کرے جے وچ ایہ ڈگدا بھننے وچ ہی بھلا
یا اجہ مال جو قدر درم دا چور لے جاون کھس
یا بکریاں بگیاڑ پڑیدا بھنن روا پچھانی
باب مکروہاں پہلے دفتر ایہ مسئلے سب آر
انتشار جے آلت ہووے اسے لیکھے آر
جے نال اشارت انگلیاں وسے گئی نماز نہ کہندا

کوہتہ اوٹھائے ہکسی واری کھڑ کے دوتن جا — ایہ بمفسد ناہین دوستا مسعودی وچ آز

کودوجی صفے آیا اڑکے بند کویندا موہتہ — یا کوڑ کے وضو سانے مفسد دووین نہتہ

تبسم ہاسا ہان عزیزا مفسد نہین نماز — ہسنا آپ نہ سنے والا ناکوئی غیر آواز

ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے سون وچہ بیان — ہور تسا رے ہاتی سلکے سے ہزاران وہان

باب بست و ششم ٢٦ دربیان احکام نماز وتر و اوہ کجہ کوبد

ترائے رکعتان وتر واجب نال اسلامے وا حد — اختلاف ہین سارے چہوڑ مختصر ہے شاہد

تیجی اندر بعد قرأت اگے بجہ رکوع — نال تکبیرے ہتہ اوٹھائے طرف قنوت رجوع

وتران اندر نال فاتحہ دے سورت گدہ ہیشان — قنوت نہ جانی بدلے سورت فجر دیہو گل خویشان

تابع ہووے حنفی دیرین بعد رکوع قنوت — وچہ فجر دے حنفی مذہب شافعی پچھے سکوت

وتران وچہ قنوت دا پڑھنا حکم واجب بجہ — آخر رمضان شافعی پڑھے مذہب انہان سمجہ

اللھم اغفر لی پڑھے جو قنوت نہ جانے — تریو اری قنوت دا بدلہ عالمگیری آنے

مسبوق پڑھے قنوت امام دے نال نہ پچھے وت — ترائے رکعت امام دی جہری لکھے اوسدے گھت

جے ترائے رکعتے وچہ رکوعے آملیا مسبوق — تاہی پچھے وت نہ پڑھسی یا در کھین معشوق

جے قنوت کولون ہر گز نہ فارغ گیا رکوع امام — چہوڑ قنوت امام دی تابع کرن رکوع تمام

بلند قنوت امام پڑھے یا ہولی یا میانہ — بعضے اوچا بعضے نیوان منیہ دیکہو جوانا

ابو حفص کبیر بخاری دی مسجد ایہ عادت جاری — ہولی پڑھن قنوت ہمیشہ منیہ کہے پیاری

ہور منیہ وچہ اوچا لکھیا عجمی سکمن سارے — اے پر گھٹ قرأت کولون پڑھن قنوت پیارے

مقتدی تخییر جانو وچہ آمین سکوت — ابو المکارم دے وچہ لکھیا پڑھنے وقت قنوت

وتر پڑھے نہ نال جمعتے رمضان باجہون کوئی — تروایحان سنت نال جماعت وتر واجب کیون ہوئی

ایہ جواب سوال بقدر ست کوئی کرے سوال — جے تون وین ات بہت اوسنون ہوسی نہال

تروِیحان سنّت وتر واجب فرض نماز عشار
تروِیحان سنت ویہ رکعتان بعد نماز عشار
وقت انہاندا پچھے خفتان اول نہین روا
تراویحان کوئی ہور پڑھاوے فرضین ہور امام
عوِدکریں عشاوے ناہین نالے بجھ تراویحان
تراویحان سنت پنج عزیزا پڑھن وہین سلامے
بعضے لوک قرآن پڑہن تا دو دو کرینیندے
حق شرعدا دو دو اہین ختم سنن یا چھریان
پنجان سلامان نال کراہت قول ایہو جمہور
کو ہک سلامے ویہ رکعتان پڑھے کراہت ناہین
جے دوہن دے سرتے بندا جاوے ہوان روا تا ہی
تراویحان پڑہنیان سنت موکدہ مردان زنان برابر
تراویحان سنت نبی صاحب دی بعضے کہن عمر
مبتدع ہر دو شہادت منکر جو تروِیحان
قائم کرنون نال جماعت ایہا سنت کفایہ
آکے اونہان نال جماعت کیتی سنت اور
تروِیحان نی سنت موکدہ جماعت کفایہ جانی
رت واری طواف کرندے اہل مکہ سارے
چھون پچھے چار ہور تیرے جھڑے اہل مدینے
پچھے چھون رکعتان نے پڑھ صفت ثنا رخدا
بعضے ٹھہر دعا پڑھدے کرئے بہت شتابی

تراے جماعتان وچ رمضانے وکھو وکھ روا
مختصر وچ اگے پچھے وتران بہتر روا
توڑے خفتان بہت زیادہ چرکیان کرے ادا
پڑھ تروِیحان اوس دیہاڑے وضو باجھ تمام
عشا پڑہیان تروِیحان اگے موجب ندوسہان
چار رکعتان ہک تراویحہ جانن خاص نہ عامی
سوا قرآن چار رکعتان ناحق زور کرینندے
علمار ثلاثہ اینوین کہندے جاہل کرے اڑیان
ابو المکارم دے وچ لکھیا مسلہ ہے مشہور
ہنیہ اندر اینوین لکھیا ہنون پکڑ نہ ڈھائین
ہک نسخہ وچ عالمگیری آخر ہے تاناہی
پیہ ابو المکارم دے وچ عالمگیری کہن اکابر
پر صحیح روایت سنت نبی دی عالمگیری نکر
ابو المکارم دے وچ عالمگیری ویکھ صریحان
کل محلہ عاصی تاہین جے وچون بعض آیا
گھر پڑہدا وچ عالمگیری عاصی نہین بھرا
ایہ دوئین سنتان جان علیحدہ ترجاہین پچھانی
گرو بگردی بیت نبی دے چار نکا پہلے
چہل رکعتان پڑہن تا ہی پاک وجود نگینے
ہور صلوۃ نبی دے اوتے چوتھا منگ دعا
رکی تے کارن ہستان کیتیان فرض خرابی

درود دعا نہ پڑھن سکتے تا تاں پڑھن نماز
جے امام تراویحاں کولوں توہم جانے بھون کھلے
کو فرضاں دی جماعتوں گھتّہا وتر پڑھے جدا
وتر گذارے نال اوسے جہڑا فرض پڑھائے
عالمگیری تھیں بھی ایویں ہوندا ہے معلوم
فرضاں وتراں اندر حضرت ہوندے آپ امام
سوال کسے تراویحاں جماعت نہ پائی فرض جماعت نال
جواب وتر گذارے نال امامے تراویحاں تا خیر
جے فرضاں دی جماعت نہ ہووے سارے دیون چھوڑ
تک پیا تراویحاں پڑھیاں نوں یا دہ سلام
جے وتراں پچھے یاد رہین دو رکعتاں باقی
امام ہویا تراویحاں اندر کوڑک کوئی دہ سال
بالغاں دی نماز نہ جائز بعضیاں ایہ فرمایا
مختار ایہو وچہ عالمگیری بالکل نہیں روا
تراویحاں کو بیٹھ گذارے قادر ہووے قیام
احتیاط وساں وچ نیت تراویحاں دے اندر
نا کو لیکے تراویحاں نیتے یا کر سنتاں وقتی
سنت موکدہ ختم قرآنے ہکوار ضروری
پر سنت موکدہ ہا کو ختم قول ایہا جمہور
ختم کرے کو وچ رمضانے ہکدو جائیں تک
دہ دہ آیتاں ہر رکعتے حافظ پڑھن قرآن

جلسہ قومہ چھوڑ کریندے دہر متھا سر چار
درود پڑھے تے ترک دعائیں کہے عالمگیری پہلے
جامع الرموز تے ابوالمکارم وچہ مسلہ فرمایا
قنیہ دے اُمنیہ نال ہوریوے جائز نہ فرمائے
حضرت عمر دے کرنے کولوں دسین کل ہجوم
اُس پچھے تراویحاں پڑھدے عمر خطاب تمام
ہکدو شفعہ یا تمامی وتراں دا کی حال
بعضے کہندے ڈھل وتراں دی دل ہریاں گیر
تراویحاں سبھ پڑھن ہکلیاں ترک جماعت لوڑ
پڑھے اساں دو ہور گذاران وکھو وکھ تمام
تا بھی باجھ جماعت اونہاں پڑھن شفعہ ہک باقی
قرآن سنائی وڈیاں تائیں غرض حفظ اوس بال
اصل قیاس بھی انیویں چاہے بعضے کہن روا
ایہ تصنیفاں محیط ہدایہ بحرالرائق دسار
اٹھ دہ ثواب وچ عالمگیری مرض سبب تمام
مطلق نیت نال نہ جائز عالم کہن سمندر
یا قیام اللیل نیتیں ایہ ترے نیتاں حق تی
ترک نہ کیجے توہم دی پاروں انہاں ہمت قصوری
دو یا فضیلت تریا افضل وچ مکارم نور
پچھلیاں نوں ثواب ختم دا ہر واری وچ پک
ترے راتیں تے چھ ہزار آیت نص عیان

ابو المکارم عینی جوہری ہور رموز صغیری — ایہ ترتیب اونہاں فرمائی کجھ آئیاں وچ گیری
ستوین راتیں ختم کچیوے کجھ تکلیف نہ پاون — شب قدر رہی اکثر قول اشارات دساون
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے وہ شفیع گنہ گاراں — برکت نال درود نبی دے دور گناہ ہزاراں

باب بست و ہفتم در بیان احکام جماعت گوید

سنت موکدہ جان جماعت ہر پچھے پڑھ بھائی — نیک ہووے یا بدکردار خبر حدیث آئی
اے پر جو فقیہ زیادہ اوس پچھے ہے اولے — جے فقیہ برابر قاری پچھے راضی ہووے مولا
سبھ فقیہ تے قاری ہوون تاں کی ڈول کچیوے — پلو ساتے متقی چنگے اوسدے گر تیوے
قاری متقی عالم سارے جیکر سبھ مساوی — امام زیادہ عمرے والا تاں رب پچھے بھاوے
اس تہیں پچھے سوہنا موہنہ افضل جان امام — شرح کنز دی مسکینی وچ پیسل مراد قیام
عالم قاری تے متقی جہڑا عمر زیادہ سال — ایہ چارے جیو وچ معلن آکھے لوہ امام کمال
متقی نیک امام دے پچھے جیکو پڑھے سو جانے — پڑھدا کسے پیغمبر پچھے وچ حدیث پچھانے
جیکو پڑھدا عالم پچھے اوسنوں ایہ وڈیائی — کہیا نبی اوس ہیرے پچھے کیتا فرض ادائی
جے امام دے اڈنے باجھوں ہووے کوئی امام — توڑے اوئے او ہو آہا تاہیں ہو نا کام
جیدی ذات او چیری ہووے اشرف خلق پایہ — ستوین دربے عالمگیری کہے جماعت دارا
مقصود جماعت وڈی ہووے جتنے خلقت راضی — احسان جانن تے خوش ہوتیں کہہ بھیجن نمازی
جماعت معنے کٹھے ہوندے جتنے بہت کٹھے — اتنا جان ثواب زیادہ رحمت وس دی لٹھے
اقل جمع دا ترے اکھاؤن اکثر حد نہ کائی — دہاں تیک نوشت ملائک ب وت قلم ثائی
پرتے ضرور جمعے دے اندر ہر نماز نہ جانی — رہو ور دو دعا نہ چلیاں مرداں کھوجھ نبی پچھانی
سبب نماز قبول ہووے نال جماعت گزارد — جدے پچھے نیت کھلو دن آپڑو دہ شمار د
جے نماز قبول ہووندی کرے دعا امام — آمین آمین آکھو سارے ہوون قبول تمام

وچ کنز العباد دے لکھیا جے کر سوا النسان
دو دی جماعت کراہت جانو جیکر دوہ یا چار
ترک اذان اقامت کرنی سیئن ناتون کسے
دون سیئن نال جھیڑی تہین آوے نزدیک سفد یہائی
امام اذان اقامت آکھے حاضر او ہیون نیلے
اول تورے کرن جماعت او نہان کراہت ہوسی
جھر انال جماعت گذارے او سنون ہک مبارک
جیکر اہل محلہ باجھون ہور جماعت کرادن
تی امام تے اہل محلہ جے پچھون وت آون
مسجد وچہ بازار دے ہووے یا وچہ راہ اتھین
نا امام نہ قوم سیئن نا کوئی اوس دا بانگا
مفتاح الصلوٰۃ دے اندر اینوین ہے تقریر
بے شک دوجی جان کراہت کیتی رب تاکید
پیے درپے ترائے قدم جیکوئی رکھے نماز فنا
مفہوم ہویا اس حکم تہیں لائق ناہ تکرار
دو ، اری جماعت خنگ چہ ہوندا بہت آرام
ہکنان پڑہی ہکوار دو جیان دوجی وار
کردو نماز جہنا ندے پچھے دسے وچ ہکرہان
شرح کنز دی معدن اندر سنو بیان شریف
شافعی آکھن فرض کفایہ احمد مین فرض
زنان جوان جماعت کسے وچ حاضر مول نہ ہووے

دعا منگن قبول ہو جاوے شرط عجز حیران
پڑو دوجہین مکروہ نہ ہوسی سنتون برخوردار
ہور بھنو امصلے تائین نے فضیلت حصے
دوہ ہوون تا افضل گیوئی خبر کتابون پائی
جماعت او نہاندی بے کراہت ایہ مسائل پہلے
دو یار مبارک کہن ملا تاک جھر اکھکے روسی
پر وچہ فتاوے عالمگیری ہنیم نہووے تارک
جیوین مسافر نے راہ گذرسو عالم کیا فرماون
نال آذان جماعت اونہان دی بی مکروہ فرماون
بے کراہت بہت جماعتان سارے لہن خزائین
اذان اقامت نال گذارین لین جمعتے بانگا
امام موذن ناکو اوسد ابے کراہت گیر
خنگ اندر بہی ہکو ہووے شاہد آیت مجید لہ
اتھے ٹرن نہ پہنسی بھائی کیتا حکم خدا
یاد وت رب فرماوندا رل پڑھو دو بار
نال حضور نماز لون پڑہدے سب تمام
ترک جماعت نہ آوندی کسے نا تکلیف اوہ یار
ھن وسان تحصیل حاصل دی منع کرن ہوسا ہان
سنت موکدہ قوت واجب دی کہے جماعت حنیفہ
امام مالک بہی کہے بھر اوا احمد والی غرض
بہت ضعیفہ فجر عشا وچہ چاہے آن کھلووے

قال اللہ تبارک وتعالیٰ واذا کنت فیہم فاقمت لہم الصلوٰۃ فلتقم طائفۃ منہم معک ولیاخذوا اسلحتہم فاذا سجدوا فلیکونوا من ورائکم ولتات طائفۃ اخریٰ لم یصلوا فلیصلوا معک ولیاخذوا حذرہم واسلحتہم

جماعت زناندی جان کراہت جیونکر وچہ مسیتی
اینویں مرد بہنے ہوون نال جماعت گذارن
سبب دوہان دا دسان تینون زنان رعایت ستر
فی الحقیقت دوہان دا سبب ہکو تحقیق
پرہیز کرو بے ریشے کولون منع پیغمبر کیتے
بے ریشا جماعت کرائے سوہنا مور پیارے
خوش آواز تے شکل عجائب لٹکے وانگ کبوتر
ایسے پچھے وچہ نماز ے شہوت کردی زور
اسوار الناس نبی فرمایا سخت تمامی چوران
عرض کیتی اصحابان اگون چوری کی نماز دے
اوہ کوئی تم رکوع سجود نہ کردا کرے شتابی
امام جو ہووے قوم کسے دا ہیتا ڈرے خدا
امام مثال ملاحی ایہی بیڑی بیڑی جے کر
سستی نال امام دے بھائی بجہ نماز خراب
ہو جائی وچہ لفظ امامت کی موجب اس راز
ترک کریکہ ہک او بدی قائم نماز نہ ہوئی
بے ترتیبا غلطان بھوکے کرے اہت زوری
کو دضو کرے مستعمل پانی یا کو آپ پلید
حنفی دی نماز نہ جائز پچھے انہان اماماں
رافضی تے جبریہ تے مشبہ سب خراب
بیٹھ پڑھے یا نال تیمم مسح موزہ یا پٹی

جیکر کرن جماعت زنان امام صفے وچہ بنتی
امام اپنے نون وچ صفے دے رہتین ڈر ن کہلارن
مرد نگیبچ نہ وکھین اُسدا وچہ نماز بے خطرے
پر عورتاں کجیاں مرد بہنے وچ نماز رفیق
پڑھن پڑھاون خطرہ اونہان جیکر دل بدنیتی
منع کریندے اسدے پچھے فاضل بلخ بخارے
پچھلیان نون تنگ لغان مارن شیطاندے منہ موتر
بعضیان تائیں وقت عبادت رب دے ہوون چور
چوری کرے نماز اپنی دی راہ دکھاو گوران
کروبیان چوریدا حضرت واقف کر ہو رانے
سبہ اسباب امام دی کرے کرے نماز خرابی
کہیا رسول کریم تے نے آنے سب احکام بجا
جے سستی نال ملاحدے خون ملاح سر ہو
اتنا قدر نماز پچھانیاں ندی آخر لے عذاب
رب فرمایا مومنا قائم کرو نماز
بے پرواہ درگاہ خدا دی اوس نماز ندھر لئی
فرض واجب دی خبر نہ جانی ایہا وڈی چوری
یا مسح گھٹ ربع سرے دا تجھین نال تاکید
اختلاف مذاہب ندا رکھین خوب دہیان
انہان پچھے روانہ عالمگیری ویکھ کتاب
ضد جو اہان پچھے جائز طبع نہ کرتوں کہی

اشارت والا یا کولڑکا یا گنگا یا ننگا
یا کو اگے فرض گذارے پچھے نفلان والا
جے اگے مسبوق برہنہ نقل قضا ریا زن
امامت جان فنا او نہاندی لکھیا وچ کتابان
اقتدا کرے کوئی کر کے دل وچ ایہ خیال
بعد سلاموں معلم ہویا اُس دا نام عمر
مگر جے آکھے ناؤں لیکے ہن نیتی پچھے زید
ہک امام تے ہک موتم سبھے پاس کھلووے
معدن اندرات بہت لکھیا جیکر ہک موتم
جیکر پچھوں دوجا آوے چھکے اوس موتم
نماز نہ بھجے اوس موتم دی اگے پچھے تکبیری
امام پچھے صف مرد کریہن پچھے صف صبیان
ایہ چارے قسم اکٹھے ہوون وچ جماعت بھائی
بحر الرائق دے وچ لکھیا جے لڑکا ہک ہووے
رحمت ربدی نازل ہوندی اول اوپر امام
اس سبب تھیں سبھے پاس امام کھلونا بہتر
امام پچھے پا سے سو نماز ثواب
پچھلیاں صفاں وچ کھلوندے پچھاں لین ثواب
جیہڑے شکم حرام غذا تے اوپر لباس حرام
جے اگے صف زناندی ہووے یاد ریا عظیم
یا امام تے موتم خنثی لگھن گذرن بیڑے

اگے تے پچھے یکساں ہوون سنگ تمامی چنگا
ایہ بھی جائز عکس نہ اُس دا ویکھ کنز خوشحالا
یا جاہل یا گنگا لڑکا عذر اشارت من
صغیری عالمگیری مسعودی وچ انواع حسابان
نماز تنہاں ہین جیہڑے پچھے نام اُس دا خوشحال
نماز رد اہے اوس شخص دی منیہ وچ نگر
اجن جیت اوہ خالد آہا ہی دوبارہ قید
دو ہوون تا پچھے اسدے صف جیونکر ہووے
امام محمد دا فرمودہ کھری انگشتاں ضم
دو نوین رل کھلوون پچھے مسئلہ اجے نہ تم
توڑے دوجے چھکیا اوسنوں لکھیا عالمگیری
وقت خنثی وت صف زناندی ویکھ کتابان ویہاں
ایہ ترتیب صفاندی اسو جہ مختصر تھیں پائی
تنہا پچھے وچ صفدے داخل ہو کھلووے
پچھے اس تھیں سبھے کھڑے آخر صفاں تمام
مفتاح الجنان تے کنز جامع لکھیا دیکھو بہتر
کھبے پاسے صفے پہلی ثواب پنجھتر باب
مفتاح الجنان وچ لکھیا شرط اسدی ایہ باب
اسدے حق وچ پہلی پچھلی صف بیفائدہ کام
یا امام دا حال نہ معلم اگے کدہ جسیم
اقتدا کتابان اندر رد واہ احمق جیہڑے

ایپر اندر عالمگیری ہئی شکل روا
جے پل او تے ہو تم کھلوون سارے تا اس کوہی
تو تہا فرضان نیت کہلو تا ترتہ ہوئی تکبیر
رکعت پہلی دا سجدہ بھانئین کیتا ہوس ادا
ثانی نا ہین سجدیون پچھے عرض کیے ایہ لیتا
ترائے پڑھے کو وچ رباعی پہر ہو وے تکبیر
تر اے پڑھے چہ دیگر اندر وت تکبیر ہوئی
اوڈان نے کو وچ میتے باجہ نمازون باہر
مگر امام سیت ہو ریا جا جماعت کرائے
یا کو ظہر عشا نون پڑہکے فارغ ہو یا ہو وے
جو اونہان دون نمازان اجہون سن نکلو تکبیر
سنتان چھوڑ جماعت رلئون وچ فجر ائے یار
جیکر جانے سنتان پڑہکے رلسان ہک رکعت
جو سنتان پڑہ رکعتے رلیا نہیں صاحب فرمایا
کو امام تشہد پڑہدا اوہکے سنتان پڑہے یا چھوڑے
اہنون کرے جے وہکھے اوسنون وچ رکوع تسبیحان
لگھے سنتان فرض فجر وچ وت نہ کرے ادار
بعضے کہندے بعد زوال بہی سنتان سول چھوڑے
فرض پیشی دے سنتان کو لون اگے پڑھن روا
جے کر عذر جماعت والا سنتان چھوڑ ضرور
جے سنتان پڑہدیان وقت پیشی داخل ودچی لگانے

پار امام سے دریا وتے ہو وے پل بنیا
صن دریا نہ مانع ہوسی خوب حقیقت لدہی
جیکر فجر تے شام ہو وے تا دستون ایہ ایہ بدیر
بہن نماز امام دے پچھے زود نتیھے چیا
دو تمام سلام دیوین وت گہن جماعتون حصہ
چاہے تم کرے وت نفلان مگر امامے گیر
اوہ تم کرے وت نفل نہ ہیتے مختصر لکھیوی
جانا او سنون جان کراہت وچہ وقائے ظاہر
یا بانگا میت کسے داجاکیے بانگ سنائے
گر وقت اقامت دے اوہ نفلان نیت کرداوے
ایہ خروج کراہت نا ہین مختصر تبین گیر
جے نون جانے پڑہیان رہے جماعت کار
اقتدا کرے پڑہ سنتان مختصر وچہ مت
ثواب تمام نماز فجر داہتہ اہسکدے وچہ آیا
رلے جماعت سنتان رہیان فرضان بعد نہ لوڑے
رکوع نہ معلم پہلا دیا وچہ رموز وسیہان
جے پیش زوالون فجر پڑہے تا سنتان کرے قضا
پیش زوالون قول محمد قاضیخان نہین لوڑے
عذر جماعت ہو وے نہ ہو وچہ رموز آہے
یا جو وقت کراہت داخل تا بہی کر منظور
تا فرضان نون اتفاقی وقت پڑہن آجانی

فرض پڑھے کو سنتاں چھڈکے بعد سلاموں چار
توڑے وقت چیوں دا اگے دوں دا پچھے فرضاں
وقت چیونرا اگے فرضاں جن بہی نال پڑھیوں
دو سنتاں دا وقت دسیند فرضاں پچھے فاضل
سنتاں فجر دے پیشی باجھوں سنت قضا نہ کوئی
کو ہک رکعت جماعتے رلیا وچ نماز رباعی
کو کہاوے قسم جماعت نہ رلیاں ہک رکعت رباعی
جس محلے دو مسیتاں کہڑے دا حق اولے
جیکر دوہویں یک برابر تاں کی فکر کچیوے
جیکر کمی زمانے دو وچ ہویاں ہوون تیار
جے اس مردے گیان اکٹھے کرن زیادہ شاد
جہڑے وچ محلے مسجد اوتھوں کھتہا کوئی
تنہا گذارے وچ مسیتے حق نہ بھنے مسیتے
جس نماز بعدے گھر کولوں مسجد ہووے دور
ترک تاکید جماعت دے حق جو کجھ کہیا یاں
اصحاباں گھر ڈھٹے کیتے نبی صاحب فرمایا
گھر اوتھاں محکم رکھو ڈھا ہونا ہیں مول
وہ درجے اس قرب زیادہ وہ بدیاں ہو سو
ہر شے ناؤں بکڑ زیادہ فرضاں اندر ہوسی
اکثر جہڑا کرے امامت اوہ واقف ارکاناں
جیکر فرض امام دے پارے ہاون خوب درستی

چیوں پچھے پڑھ دو ظہر میاں سنتاں کہنڑ دو چار
متخلص والے کر تحقیقاں ہین دیاں سبھ غرضاں
دو سنتاں ہے تے پچھے پڑھیاں بہت دو ورید اٹھیوں
اجے بھی وقت پیشی وا باقی حدتک دیگر نازل
پنجیں فرضیں وقراں اندر حکم قضا ہو یوئی
ہے کجھ قدر فضیلت اوسنوں کل جماعت نہ پائی
جانٹ ناہیں وچ کنز دے جیتوں دیکھیں بہائی
وچ تحلہاں جہڑے اقرب اس دا پاکہ دلا
جہڑے اول مرتب ہوئے اوبدا حکم دسیوے
تاں او ہر مرد دا فکر کچیوے جے عالم اینہو کار
جہڑے اندر تہوڑی سوتق اوہی کر سے آباد
دوہی مسیت جماعت کاراں چلناں کی گل ہوئی
عالمگیری وچ حکم جنگل جے ہوویں تج پئیے
اوہ زیادہ ٹرکے آوے سی بہتی دور قصور
اصحاباں نوں سرور عالم ہوئے بہت حیران
دیا دکھ تکلیف اتا دکھ وچ مشارق آیا
ٹرآیاں دہ نیکی قدمی کہیا پاک رسول
وچ مسعودی نے ترغیبی فضل قدم دا کھو
جیکو پڑھے سنت پچھے سر خود بھارا ہوسی
پچھلے اکثر گھٹ اماموں عالم کنوں بیگاناں
سنتاں نفلاں وچ معافی جیکجہ قدرے سستی

جد سر دا کچہری اندر ہو جاوے منظور — رعیت نوں وت غم نہ کوئی توڑے بہت قصور
صفاں برابر کر ہو تسیں جیوں کندہ چونے گچ — کہیا نبی اصحاباں تائیں وچ مشارق سچ
معراجے دی راتیں حضرت گئے پہلے اسمان — صفاں ملائکاں نظری آیاں کہیا وچہ بیان
عجب صفائی صفاں دی ڈٹھی عجب ذکر اذکار — کھلے پڑھن تسبیحاں سارے ڈٹھے رب دے یار
دوئے اسماندے وچ رکوعے تریجے وچ سجود — وچ چوتھے اسمانے ڈٹھے سارے وچ قعود
پنجویں اسماندے وچ تسبیحاں چھیویں وچ تہلیل — ستویں اسماندے ڈٹھے حضرت وچ تحمید جمیل
درخت زمین پہاڑے سارے ذاکر وچ قیام — چوپائے وچ رکوع سپ گوئیں سجدے وچ تمام
پہاڑ کدہاں وچ قعدے سارے کرن خدا نوں یاد — جیویں ملائک وچ اسماناں نال عبادت شاد
بندہ جد نماز گذارے تبدی ملک اسماناں — نالے طاعت اہل زمیناں حاصل کل خزانہ
وچ مسعودی پہلے دفتر ایہ تمام نیکوئی — اللہ دیسی مومن تائیں اس وچ شک نہ کوئی
دیگر وقت نبی فرمایا ہوون ملک اکٹھے — بیت معمورے گرد بگردے چوتھاں اسماں لتھے
جبرائیل تے میکائیل اس تہیں پچھے آون — پہلا بانگاں دوجا امام بن جماعت کراون
اللہ اکبر کرنیدا الملکاں کہولو در اسماناں — دیگر وقت مساجد اندر ویکھو طرف انساناں
جد ملائک دیکھن نیدیاں کردا رب وڈیائی — تسیں نوری تے ایہ خاکی واہ وا ایک کمائی
رب فرماوے جبرائیلا لکھ جو درجہ تیرا — بانگیاں دے حق زمین تمامی فضل اونہاں دے میرا
درجہ لکھ توں میکائیلا جو امام زمین تے — ہوسن تمام ملائکاں نوں ایہ درجہ امت نبی تے
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے ادو لے سنو ثواب — دیوے توں ربا عشق نبی دا کر دئیے جان کباب

باب بیست و ہفتم بیان ثواب تکبیر اولے دے

اوہ شخص جو نال جماعت پڑھے نمازاں پنج — ثواب ہزار شہید دا لکھے وچ حدیثے گنج
انس بن مالک راوی اس دا وچ مسعودی ڈٹھا — ہور جیوں یاراں نے اجر جماعت کہیا نہایت مٹھا

بیان تکبیر اذان

کوہک ختم قرآن کریندا جتنے حرف قرآن
کہے صدیق توفیق اللہ تھین کران ہزار ختم
پر جیکر کوئی شغل مینوں چاڑکے دہاڑا تم
دوجا یار جو عمر خطاب اوہ اسوچ فرماوے
ہر فردے طعام دے بدلے کرسی امر خدا
جے مین نال توفیق اللہ دے روزیدار تمام
ایہ طعام دیونا جدین تھین ہووے فوت قضار
کوہک دنبہ قربانی کردا کہیا ترتبے یار
جے مینوں توفیق ہوجاوے گل دنبے اٹھ گائین
جس دہاڑے میرے کولون ایہ کم ہو نہ سکے
شاہ علی نے ایہ فرمایا جو کوہے ہک کافر
جے مین کافر روز زمین دے سارے مار کھپاوان
خون کفاران ساریاں سندا جی مین تھین رہجاوے
تکبیر اولے دے حق نبی نے جو کجھ آپ کہا
تکبیر اولے دنیا تھین چنگی ہور تمامی مال
چودان طبق سو نیئدے بھر کے سارے چالٹائے
جو کجھ فکر قیاس جہاں ظاہر کر فرمایا
صلوٰۃ سلام خدا نے گھلیا تیرے اپر حبیبا
جو دریا سیاہی سارے قلمان رکھ بنائے
قلمان گھس کے ٹوٹے ہویاں آب سیاہی سکا
تکبیر اولی دی شکل وساوں جیونکر ادا کچیوے

ہر حرف دے بدلے محل ملائک جنت وچ بیان
توڑے مین تھین ہر دہاڑے ہووے ایڈا کم
جے گھس جاوے دل میرے تے اوسے ترک نہ غم
کو روزیدار یا بھکھے تائین رج طعام کھواوے
لاکھان تائین وچ بہشت کر ہو گستاخ ہزار
نالے بھکھے جگ سارے دے ہر نوں دیوان طعام
تکبیر اولے دے فوت برابر مین نوں غم نہ آہر
ہر وال برابر مالک بہشتی کرن محل تیار
راہ خدا دے ذبح کرا کے سارے چا کھوائین
تکبیر اولے دے فوت برابر مینوں غم نہ لگے
ہر وال برابر جنت اندر محل پیسی وانر
رب توفیق دیوے مین تائین ایڈا عمل کماوان
تکبیر اولے دے فوت برابر تاہی غم نہ آوے
چیون یاران بھی اوسے اوتے رکھی خوب بنا
چودان طبقاں وچ جو پیدا کیتے ذوالجلال
تاہی اجر تکبیر اولے دا ہرگز مول نہ پائے
ہور پیغام خدا دی طرفون وحی شتاب لیایا
تکبیر اولے دا رب فرمایا سنو ثواب عجیبا
آدم جن حیوان ملائک سارے لکھن لائے
لکھن والے گئی گل فانی اجے ثواب نہ مکا
ناواقف بھی واقف ہو وے تد خلاصی تھیوے

عفی عنہ

ڈو وجہ علماء ثلاثہ کہندے ستون بیان | موتم مقارن نال امامے کہندا ہے نعمان
جد امام اللہ دی ہے تے موتم الف شروع | مقارن کہندے اسے تائیں نعمان قول رجوع
تابع ہووے مقتدی تسدون صاحبیہ دا قول | بعد تکبیر امام دے اوہ وسان تینوں ڈول
جد امام جا اپڑیا ہووے اکبر والی رے | الف اللہ دا مقتدی یار وتد شروع کرے
جیکور لیا اتہت اونے پائی خود تکبیر | ایہ دو نویں قول تے یار وہوسنو تقریر
ثنا تعوذ پڑہدیاں تے فاتحہ سورت کل | جتھے ملے امام نوں اوہ تار کوع ایہ مل
اول رکتے جیکوئی رلیا اوس پائی تکبیر | وچہ مسعودی انیویں لکھیا نافع ایہ تقریر
جہڑا اوچہ جنگل دے ہووے ناکو پچھے اگے | بے نصیب اس درجے کولوں اوتھے کی سکے
اذان اقامت اوچہ آکے نازل ہون ملائک | شل پہاڑاں جیتن پچھے بندہ کہ اس لایق
کھن ملائک رب دے اگے کیونکر ایہن بیتاہاں | ایہن پاک تے فتر اسدا کالا نال گناہاں
دفتر اسدے تہین رب لکھندا اوورکر و تقصیران | پاک ہو جاسی شل تساڈی نیتو کہ تکبیران
بعد سلام خدا تہین پچھدے لکیئے وت گناہ | رب غفور کیہیں بخشے وت پکڑ نیدا ناہ
گناہ اسدے چادہ زخ سٹو اوہ بٹرن تمامی | وچہ مسعودی رب فرمایا ایہہ شبیہ گرامی
اذان اقامت نا آکھے تانیتے پچھے نہ کوئی | مگر اعمال چو لکھن والے نیت کہاوں سوئی
جتنا فضل خدا نے کیتا سارا کارن چلے | جہڑے ترک جماعت کردے روز حشر نو ہیلے
جے کوئی مومن وضو کرکے مسجد ویول آوے | پڑھے نماز جماعت اندر پاک نبی فرماوے
کل گناہ جو اُس مرد دے کردا رب فناہ | زبان پیران تے اتھاں اکھیں بھول بدگناہ
باجہ حسابوں اوس نوں جنت دیسی رب | نال میر سدے رب وعدہ کیتا ایسا نیک سبب

وقت صبح دے حسن بصری ستے ہک دیہاڑے | شیطان اسنہی نال جگائے کرکے کئی اکھاڑے

اٹھو تا تکبیر نہ گھسے وقت نماز تیار — حسن بصری نے کہیا لعینا تینوں اج کی مار
مقصد تیرا منع عبادت ہن بیدار کیتوئی — ولی خدا دے پچھیا شیطان ایہ جواب دتوئی
ہک وار تساں تہین اگے ستیاں فوت ہوئی تکبیر — روروحال ونجایا لساں بخش ربا تقصیر
ہزار تکبیر اولے دا درجہ دفتر تیرے چڑھیا — تاہین ہین ارمانی ہویا لنگ ستیاں آ بھڑیا
مت اج گھسے تا وت روّوے دو ہزار لے جاوے — متھیں بھر جگاوان ڑ رہسی کہیوں ودہ نہ پاوے
وچ مسعودی حسن بصری دا قصہ ایہ مسطور — باب اکھیوین دوجے دفتر قصہ ایہہ پر نور
تریں و تیں اسمان زمین تے عرش بھی روہائی — اوّل کو تسیہ لون مارے خبر حدیثوں پائی
دو یا کو زنا تہیں نہاوے زن مرد بدکار — تریا جو تکبیر ون گھتہا وچ مسعودی یار

حکایت بایزید بسطامی علیہ الرحمۃ

بایزید بسطامی صاحب عارفاندے سلطان — فوت نماز فجر دی ہکدن بہت ہوئے حیران
آہیں ڈاہیں زاری روئے جزع فزع بے حد — ہاتف دا آواز سنیہ سنے کہیا آپ صمد
اس رونے تے زاری پچھے بخشیا اوہ خطار — ستر ہزار نماز دا درجہ دفتر ہور عطا
مدت پچھے وقت نمازے ستا بایزید — وت تھیاں بھر جگاون لگا ایہ ابلیس پلید
اٹھو فوت نماز نہ ہووے یا حضرت بسطامی — چاپلوسی تے شفقت نرمی ہجد کرے حرامی
او نہاں جاگ کہیا جو مقصد تیرا ایہو بہت کمال — ہووے فوت نماز ہر ہکدی تا ہووین خوشحال
جہت نماز جگاویں میںوں اتھے کی سبب — جہر ملسی زیت دلو چہ تیرے دس اسانوں جہب
فجر قضا کرا گئے ہکدینہ روتساں حال ونجایا — ستر ہزار نماز دا درجہ دفتر وچ رب پایا
میںوں اج ایہ گل نہ بھائی مت قضا کر روے — قضا معاف تے ستر ہزار نماز دا مالک ہووے

ذکر حضرت شاہ علی کرم اللہ وجہہ

شاہ علی دی ہک دہاڑے دیگر ہوئی فوت ۔ پہاڑاوتوں چڑھ چہاں ہر سیو کرکے نیت موت
پوہتی خبر نبی دے تائیں شاہ مرداں ایہ حال ۔ لے پچھے صحابیاں تائیں کول علی فی الحال
شاہ علی دا حال ڈٹھونے روندے بہت رسول ۔ دعا منگیونے یا الٰہی ہووے عرض قبول
دعا قبول دنیہ باہر آیا کہیا پاک رسول ۔ شاہ علی اٹھ دیگر پڑھ توں ہویا سخن قبول

ذکر حضرت ابابکر صدیق رضی اللہ عنہ

صدیق اکبر صاحب کولوں وتر قضا ہک رات ۔ بہت بیداری پہلی راتیں آخر بنند آفات
وقت فجر دے حضرت اگے رُنے زاروزاری ۔ یا نبی جی میں درماندہ کرو مصیبت کاری
دوست کارن رب دے اگے روندے سرور نور ۔ گناہ صدیق دا بخشیا گیا جبرائیل صدور
تر ہویں مجلس دیچ انیس فی باب الوقت جانی ۔ فائدہ باجھوں وقت دا جانا ڈاڈھا پچھانی
کو پنج نمازاں نال جماعت ہر ہمیش گذارے ۔ اوہ نہ غافل وچہ ترغیب کہیا رسول پیارے
ہور حدیث نبی فرمایا ترک نہ کرے جماعت ۔ ہک رکعت جماعت گذاری اسدی ایہ کفایت
دہ ہزار رکعت تے کولوں اسدا شان زیادہ ۔ جہڑی دہ ہزار ہکلیاں پڑھنی کرو لگادا
کو پڑھے عشاؤں نال جماعت وچہ شارق آیا ۔ گویا ادہی رات عبادت کھلا نبی فرمایا
فجر پڑھے کو نال جماعت ایہ بھی وچہ شارق ۔ گویا ساری رات عبادت ذرہ نہ ہویا فارق
ہور فجر پڑھے کو نال جماعت آدم پچھے پڑہدا ۔ ویہاں جہان سندا درجہ دفتر اوسدے چڑہدا
ظہر پڑھے کو نال جماعت چالیہہ حج پئیندا ۔ گویا حضرت ابراہیم دینال اوہ ادا کریندا
عصر پڑھے کو نال جماعت سٹھ ہویا حج پورا ۔ حضرت یونس نال گذارے مسئلہ ایہ مشہورا
مغرب پڑہدا نال جماعت حج پئیندا اسنی ۔ حضرت عیسےٰ نال گذارے رحمت ربدی وسی
عشا پڑھے کو نال جماعت نبی صاحب فرمایا ۔ گویا ہے بیرے پڑہدا سو حج اوسنے پایا
جنگ کرے کو نال کفاراں یا حج کرے ہزاراں ۔ یا وچہ راہ رکے یا نمازیاں دیوے لکھ دیناراں

مثل جماعت ندر چہ کوئی توڑے لکھ بیان | حسن بسن یار اکپڑ ترک دی کر کے خوب دھیان
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے ترک نہ کرو جماعت | نیکیاں رو جماعت یاجہوں نماز روزہ خیرایت

باب بست و ششم در بیان عذاب تارک جماعت گوید

ترک جماعت نہ کریو کوئی ایڈ افضل عجیبا | ترک جماعت منافق کردا قول رسول حبیبا
توت والم تے ترک جماعت علماوان تہین دوری | ایہ علامتاں وچ منافق کہیا خاص حضوری
قوت حلال جماعت ہو جا ہور صحبت علماوان | ایہ تر آئیے مومن خالص اندر وچ حدیث دساوان
ترک جماعت گنہ کبیرہ بے حد بے شماران | رحمت نظر نہ اوستے رب دی حال جوین بدکاران
ہور حدیث تاکید جماعت وچہ ترغیب دے سائیں | عورتاں اطفال نہ ہوون تارکان گھر جلاوان
ہور حدیث جو سن اذان اقامت بہا نہیوے | یہود نصارے تہین بدہویا کوئی سلام نہ دیوے
روایت صدا او لیس دی تیرکولوں ایہ چھپائی | کہیا رسول کریم سچے نے وچہ اخبار سیانی
طرف میری رب سچے گھلیا جبرائیل رشید | بعد سلاموں نبی میرے نوں بہت کرو تاکید
خبر دیہو تسیں امت تائیں تارک جو جماعت | اوس تھوں فعلی رد عبادت ہور کلی خیرایت
توڑے ساری زمیں او تے آوسد جہیا نہ کوئی | علماں ولوں تاہیں آؤنوں ملے نہ جنت ڈھوئی
نزد تیرے ہور کل ملائکان نزد کلی انسان | ہویا اوہ ملعون کوتیا ہور جھوٹاں وچ جان
دعا قبول نہ اُسدی ہووے رحمت تہین اوہ دور | روز حشر دے جگ سارے تہین ودہ خراب ضرور
شرابی رہزن توں لی اوس تہین کوئی بدنجان | خون جو کرے ہزار عالم دا وچہ حدیث پچھان
جیکر مدد کرے کوا اوسدی توڑے لقمہ ہک | گویا ہتھ پھڑ آوندا تیغ میانوں چمک
گویا اوس دا اوہ بھی ہویا مدد گار | اندر قتل پیغمبراں علیہم السلام ایسے بد دا بار
غسل جنازہ اوس دا مرے تاکرو نہ مول | مدفن ناوچہ مومناں کہیا پاک رسول
ہور حدیث شریف وچہ آیا جتنی امت نماز | روزے حج زکوٰۃ تصدق اوہ کرے آغاز

والسلام نے سلام ... امت میری ... اصحاباں نے ... رسول اللہ ... امت تساڈی ... فرمایا اوہ شخص ... وچہ جماعت دے ... قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم من اعان تارک الجماعۃ بخبز او بلقمۃ فکانما اعان نقتل الانبیاء ... فرمایا پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام نے جو شخص کرے تارک جماعت ... ذلک

لکھا نبیہ اللہم اغفر [illegible] مولوی محمد

جو کتاباں پیغمبراں تے آیاں پڑھے تمام — تاہی بو جنت دی اوستے کیتی سب حرام
پیچھے سال دے راہ تے جنت دی خوشبو — اوسی گل نمازیاں نال جماعت پڑھو

حکایت بادشاہ ہارون رشید رحمۃ اللہ علیہ

ہارون رشید بغداد وچہ نیک ہویا بادشاہ
وامام یوسف رحمۃ اللہ علیہ مرحوم نے کیتا اوس نوں وو
کہیا قول تساڈے ہادینہ بیٹھا آہا مین
اسنے کہیا غلام مین تیرا کردا ہاں بے شک
جے ایہ غلام خریدو ان تا اسدی شہدی رو
رد گواہی عبد تے جھوٹھی ہور فاسق نامنظور
قصہ سُن وزیر دا کیتی عرض ہارون
حضرت یوسف قاضی کہیا تیری ابہی مردود
وچہ عدالت مین نہ ان کہیا اوس بسردار
تا پیش عدالت گاہ دے مسجد ہوئی بنار
وچہ عذر یا کوہ عذر ساقط کرن جماعتے
مریض نابینا تے جا ماندہ ہتھین پیرین کٹیے
انہاں جانوں ترو خنیفہ تارک نا مین عاصی
فالج والا نا رسکے ہور شیخ کبیر انہیرے
جے کرہاں سخت انہیرا بہت غبار تے دُہدہ
سفری ڈردا قافلہ چھوٹڑے یا کسے مال زیان
یا آزاری دے سر اُٹھے ہوئے کوئی بیمار
وزیر اوسدا اوچہ کسے مقدمے ہویا کسے گواہ
ہارون پچھیا یا امام کی کم اوس تھین ہو
کوئی کم وزیر توں وسیا آہا تیں نہ
ہن اِس سخن وچہ دو تقریراں اے سردار اتنک
جے اِس بولیا جھوٹھ جا تا بھی فاسق بد
گل ہارون دے بولیا امام یوسف پُر نور
قبول کرے سب جے مین اوان شہدی اِس مضمون
تارک توں جماعت دا شہدی تین نابود
مقدم امر خدا ایہ آکھیا یوسف اے یار
ہارون باقی عمر وچہ نال جماعت نبھا
وچہ قضائے عالمگیری نال تاکید پچھلے
مینہ جھکھڑ تے سردی قاتل ہور لبنے والا پیتے
دو دین کپڑے دے یار دہوئی جان خلاصی
راتین عذر نہ دیہاں جانی جیکر رات انہیری
اکھین مٹی نال بھریوین ماری جاوے بڈھ
یا عشا عشا ہر دو دین حاضر رکھ دہیان
یا پیشاب یا غائط تائین جاوے کرن قضا

یار وٹی عشادی آجوں ہور وقت موجود ۔ جے تینوں مجلکھ بہت اکایا حاصل کر مقصود

انہاں عذران نال جماعتی گھسے تا معافی ۔ اے پر وچہ انہاندے رہین ظاہر باطن صافی

ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے نالے پڑہو سلام ۔ جس نبی دی عجب شریعت ہر کم وچہ آرام

باب بست و دوم در بیان غلبہ کردن باد در نماز گوید

جے وچہ نمازے کسے بندیدی زوری نکلے وار ۔ وضو بنا اوہ تمم کریئی جائز کرن نسار

توڑے بعد تعود فرضدے پو سوا یہ زوال ۔ تا بہی جائز مختصر وچہ بہتر ٹرہوں بحال

جیکر کرے بنا دے تا ایں پانی ہوس نہ کول ۔ ٹر کے لینا کھوہ تھیں کڈھنا روا کتاباں پھول

ترے تربواری انج دہائے چار واری تلبھنے ۔ وچہ فتاوے عالمگیری ویکھ میری گل منے

شکل بنادا کرنا ہرگز موُل نہ ہووے ۔ جیکر کرے بناء ٹٹے او ڈنگیاں روُوے

بعد حدیث دے حرف نہ کڈھے اوتھے ہی جا چھوڑے ۔ ادا کرے جے قدر رکن دا اٹھوں نیتی توڑے

امام ہووے تاں پ خلیفہ اوس مکان لیاوے ۔ حقیقت اپنی نال اشارت ساری جا سمجھاوے

انگل ہک وکھائے اوسنوں جیکر رہندی ہک ۔ دوں رکعتیں دو وکھائے اس مسئلے دی ہیک

جے امام نوں سجدہ سہو تاں کیکن سمجھائے ۔ اول ہتھ متھے تے رکھے پچھوں دلتے لائے

جے ہک سجدہ تلاوت والہ ہووس جیوار زبانی ۔ وچہ ترغیب وسے تدن جے اوہ سمجھ نہ جانی

جے ہک سجدہ تلاوت والہ دوجا ہووس سہوہ ۔ اشارت دوہاندی کر رکھی ایہ مسئلہ بھی واہ وا

اول ہتھ متھے وت ولتے رکھے وت زبانے ۔ وچہ ترغیب تے عالمگیری رکھیں وچہ ہانے

جتن وضو کر مڑ کاے اوتھے یا اوس پہلی جائی ۔ جے خلیفے وضو کر دیاں دسدی گل نماز مکائی

جے خلیفے نوں کجھ باقی تاں وچہ جماعتے آوے ۔ ہور مقتدی بھی اسے روئے مختصر فرماوے

منفرد مخیر ایہی چاہے جتھ گذارے ۔ ہک نفع اوس ہر مکانے وچہ ترغیب پیارے

جتھوں گیا اوتھے آوے تاں نفع ہک جانے ۔ جتھے نیتے پہلی والی اوسے جا مکائے

عفی عنہ

۱۲ محمد دلپذیر

۱۲ محمد دلپذیر عفی اللہ تعالیٰ عنہ

وضو کر کھلو وے اوتھے تا ایہ نفع ہو یوئی
جس رکوع سجودے اندر وضو ترٹ گیوئی
جد امام دا وضو ترٹا تے پچھے ہک ظریفہ
ہن نیتے کو اس دے پچھے یا وضو کر بھلا
بیہوش دیوانہ یا کوہسے یا وارکدے چانے
یا ظن ہیو وضو پیرن مسجد یا اوس لہو جاری
ستیں جائیں مڈ ہونیتے دونہہ وچ روا ہنا
وچ ترغیب صلوٰۃ دے ہکیا اٹھ اقسام نمازی
مدرک محدث منفرد مسبوق چہارم جانی
مدرک اوہ جو نال امامے کل نماز پڑھے
منفرد امام تہیں جو پڑھے ہکلا تک
لاحق نائم محدث تریجا انہاں ہک ترتیب
ہمی وضو ترٹ گیا دوجے غلبہ خواب
اونہاں اپر قرأت ناہیں ایہ حکما نال امام
وضو کر کے آملیا یا ستا ہویا بیدار
مسبوق مشکوک تے سہوا ایہی نانے بچہ قرآن
متحیر جو وچ حیرانگی رہیا تمام رکعت
جے امام خلیفہ کیتا مسبوقے دے تائیں
مدرک نوں چا اگے جیکے اوہ سلام پھیرسن

وضو پچھے لوڑنہ ترنے ترغیبے دسیوئی
عود کریں اوس رکنے تائیں جد بنا کیتوئی
باجھ اشارت جھڑا پچھے خود بخود خلیفہ
جتھے ملے اوتھے اپڑے چرکا بہاویں وِلا
یا درم زیادہ لگس پلیدی یا اوس شیطان رانے
یا وچ جنگل باہر صفاں تہیں سن حقیقت ساری
وچ مسیت یا وچ صفاں دے جانے ظہر تعا
وچ مسعودی ہر گلی دی وکھو وکھ درازی
مشکوک متحیر لاحق نائم اٹھے قسم سیانی
نام مسبوق ہے اوس دا جو پچھوں آ رلے
مشکوک شک رکوع اپڑیا کنڈ برابر تک
اوّل نال امام دے انہیں رلے نیک نصیب
تریا مگر مسافرے آپ اقامت یاب
سہوے باجھ نماز اونہاندی ہوسی نیک تمام
جے ہن امام نمازے اندر اول اوہ گذار
ایہ وچ مسعودی دیکھ توں کر کے خوب دھیان
سرت کرے تا پڑھے اوہ لاحق وانگوں باجھ قرأت
تمام نماز امام دی کر کے پچھاں ہٹے دسائیں
مسبوق آوے پھر آپنے جائی بیٹھے ہن گذریں

اہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے کدیں نہ کرد قصور
تا شفاعت دے جنت کولوں کدیں نہ ہوسو دور

باب بست و یازدہم در بیان حق امام و مادر و پدر گوید

اگے فصل جماعت دسیا ہن ہین حق امام
کسے چنگی دہاڑے نال کیسے کیتا اقتدار
مشارق الانوار دے اندر اینویں ہے تحقیق
وڈا حق اوستاد دا یار وچکوئی ہووے عاق
نماز روزہ ہر دو ہندا طاعت نامنظور
ہور حضرت شاہ علی صاحب دا قول مشہور تمام
جے چاہے تا ویچے مینوں چاہے کرے آزاد
فرضاں سبدیا لوجوں اہی حق استاذاں فرض
حج زکوٰۃ نہ عاق دا کوئی کیتھے اوس حرام
ہیبے جو وچ عقوق دے ناخوش کر استاد
کوخفت کرے اوستاد دی ترین بلائین نال
اول علم فراموش اوس دو دیا رزق قلیل
عاق جیویں اوستاذ تھیں ہو براے تلمیز
ماں پیو تے اوستاذ کسے دا لوڑے بہت خراب
جے کو حکم اونہاں ترین دا آنے ناہ بجا
یا کو فعل نہ یوں اونہاں دا دسے کسے غیر
ایہ ہو عاق اوستاذ دا ماں پیو دا ابھی جان
عتابی تے ظہیری قینہ ہور وکھیں منہلج
تراے ہویہر انسان دے آیا وچ حدیث
جو معتقد باندے سر ہووے خواہ خاص و عوام
اوستے حق امام دا ہوندا جیوں حق انبیا
جیتوں چاہیں ڈھونڈ چنگیری اوتھوں لکھ رفیق
یا ہووے ماں پیو اکوئی سنتوں کر اتفاق
ایہ وچ حدیث شریف دے مسئلہ ہے مشہور
جو مکحرف پڑھائے مینوں اوہ مولے میں غلام
اختیار نہ میرا کوئی ہر حکم دچہ میں شاد
عاق تے منکر کافر دو دین ایمان نال نہ غرض
نماز نہ پڑھے کواسدے پچھے اوہ بھی گئی تمام
بو حرام جنت دی اوس تے حکم نبی ارشاد
مبتلا اوہ ہوسی گندا وچ حدیث سنبھال
ریا کافر ہو کے مرسی بہت خوار ذلیل
اوہ بھی دساں صورتاں سنتوں نال تمیز
روانہ دلد شاگرد نوں آکھے سخت جواب
یا اونہاں دل غضب نال تکے نظر دیا
یا جیوں عداوت دشمناں دلوچہ وٹ تے ویر
ہونہ آکھن دی حاجت ناہیں لوڑ نکا چیاں
جتھوں چاہیں دیکھ توں ایہے پرکھیں باج
اول جس نے جایا سنتوں تاقی خبیث

ف قال امیر المومنین کرم اللہ وجہہ من علمنی حرفاً فہو مولائی ان شاء باع وان شاء اعتق یعنی جیکوئی پڑھاوے مینوں اک بھی حرف اوہ مولا ہے میرا چاہے ویچ چاہے آزاد کر دیوے مینوں

بیان حق امام و ماں پیو دا

مولوی محمد دلپذیر عفی اللہ تعالیٰ عنہ اللہم اغفر

ہووے جس پڑھایا بھائی علم فقہ دا نور · تریجا سوہرا جان توں ماواں ترے ضرور
تریہاں وچوں شان حق بے حد ہے اوستاد · توبہ عاق استاد دے جانو ہی برباد
عاق جو مائی باپ دا توبہ اوس مقبول · پیوندا اوہ ہاندا باطنی اندر انوچہ جرول
تائب ہووے جدی پتر ماپیو دا دل پٹ · اوستاد دا تیدے وچ تھیں دور نہ ہوندا وٹ
جے کر اندر نفلاں سیتوں سدے پیو یا مار · بعد نمازوں بول توں پرہیں اوستاد بولا
ہور سنو جو رب فرمایا کرو عبادت میری · ایہو جہی ہور نہ کسے ہر تھیں ایہہ چنگیری
بندگی آپنی نال کہیا رب ماپیو نال احسان · پیو راضی تا رب بھی راضی حضرت دا فرمان
ہر چند نکویاں کرے کو ماپیو نادہ رضار · اوہ مجہول ہمیشہ دوزخ جنت لے نہ جا
نال عبادت اپنی دے رب ماپیو حق فرما · ایہہ حکمت جو وچ تفسیر حسینی نظری آ
رب بندے نوں پیدا کیتا ماپیو دا بھی حیلہ · بیشک مطلق رازق پالیا ایہی وچ وسیلہ
پیدا کرن تے پالن اندر اشتراک ہویوئی · تاہیں حق ماپیو دا رب نے نال اپنے گنولی
ماپیو تے اوستاداں تائیں لائق شفقت نرمی · کرن حفاظت عاق نہ ہوون دور غصہ دی گرمی
نال اشارت کم وساون لائق نہیں خطاب · دھکا کلی کیتیاں ہوویاں دوہاں کم خراب

حکایت اوستاد خالص للہ

اوستاد کسے دا کھوہ وچ ڈھٹھا ہویا بہت ہلاک · شاگرد پچھاتا لگھدیاں اوتھوں روناتے غمناک
ہون کراں سبب خر وچدا کوئی تینوں مرد خدا · کھوہے والا بولیا ہیں توں کون بھرا
ہیں شاگرد دہاں آپ دا حضرت علم دنوئی نور · اوہ بندہ رب بولیا وچوں چلیا جا ضرور
میں بندہ علم پڑھایا تینوں دنیا اوپر جزا · جاندا نا ہاں بندہ تینوں دیسی آپ خدا
اوس تھیں پچھے لگھیا بندہ کوئی ہور · اوہ ڈلی ہتھی ادھے بہت کوئی ڈگے کور
تا بھی ناں اوہ بولیا خاص الخاص بشر · توکل دالی آیت اوتے کیتا اوس صبر

اللہ باجھوں کسے نوں کیتوس نا سوال — جو سب معلوم ہے ربنوں میرا کل احوال
رب رحیم کریم نے خنگلی ہک حیوان — گھلیا اوس مکان تے کڈھ توں اہل ایمان
سوراخ کیتا اوس چھت نوں پوچھل وچ مکان — ولی خدا دے سرنے نال اوہ نپ اگاجا
محکم ذنب نوں پکڑیا ولی خدا دے نود — صحیح سلامت چاہ تھیں کڈھیا حیوان بامقصود
اوس متوکل رب دے کیتا صبر کمال — تا وسیلہ بھیجیا حیوان قادر ذوالجلال
علی ہجویری گنج بخش وچ کشف المحجوب — ایہ قصہ فرمایا یارو ویکھو اے محجوب
نشان پاک اونہاندیاں پڑھن پڑھاون نوں خوب — اس زمانے ہر دوہاں تیاں بہت خراب
ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے آنوں حق بجا — ماپیو تے اوستاذاں ستدانبی رسول کہا

باب دوازدہم در بیان سنتھاے اسلام گوید

سنت جماعت نپچھے ہن سان سنتاں ست اسلام — اسی جائی وچ مناسب کراں بیان تمام
لباں داکترا اونا سنت نال کینچی دے آیا — اسنے نال شاوناں بدعت بعضیاں رواکھیایا
جہڑا رکھے لبیاں مچھاں اوہ ملعون ہویائی — وچ حدیث نبی فرمایا شاہ علی سنیوئی
شاہ علی کتریاں مچھاں اگے بہت درازی — شاہ علی توں پچھیا کسے اے سردار توں غازی
غازیاں دی جو شارب لمی دشمن ہیبت کھاون — غازیاں او تے لعنت ناہیں آپ لگے فرماون
مینوں داہڑی بہاری کافی دشمناں کارن بھائی — شارب نظر نہ آون دوروں وہ تقریر سنائی
بہت بہنکے شاہ علیدے کردے ریس اوچکے — ہور کمالوں چہ اپڑ نہ آون دوہیں جہانی دھکے
زہد عبادت علم نہ کوئی نا غازی نا جود — محض لبالوں چہ ریس کرینیدے شاہ دے سگ مردود
لبیاں مچھاں والیاں تائیں ہوسن ترا عذاب — اول نبی شفاعت نہ بھرسی دوریانہ کوثر آب
تہ بجا نال غضب دے آون منکر اتے نکیر — وچ حدیث نبی فرمایا دوجی سن تقریر
جیکو مومن مونہ اپنے تھیں کلمہ کڈھے باہر — ہیٹھ عرش لیجان فرشتے بولے کلمہ ظاہر

اے ربا جس مینوں پڑھیا اوستے کر غفران
مگر جس لباں لمیاں ہوون کلمہ باہر نہ آوے
کلمہ آکھے گیکن نکلاں راہ پلیت گھنیرا
جہڑے چھاں لمیاں رکھن کلمہ کہن زبانوں
روز حشر دے مونہاں تائیں ہوسی حکم سجود
لمیاں مچھاں والے سارے مونہہ بھنال کرسن
دنیا اندر مونہہ نشر منیدے آخر ایہہ عذاب
مونہہ تہوں پالا ملائک ویکھن مہر محمدی
جلدی مہر درست نہ ہووے پچھن نا کجھ ہور
حد مچھانہی وچہ درازی اتنا ہووے تمامی
کترو الاتوں نیواں کرناں کر تشبیہ وبہاوان
لقمہ پانی پیندیاں ہویاں جہڑے وچہ نہ بھجن
بسا لیاں نہ چلا باس کہیو نے جے کل کہین جیٹ
اختلاف شوارب اندر بہر رہی کتنے آئے
ہور سرے دال تے ناساں چھاں پاکی تے کتنا
بھہ پاکی دی وہنی تلے جھتے سر زکردا
مرداندے حق منن بہتر حق زناندے پٹنا
مرداں شہوت دوواں حصہ تھیاں جوش مریندے
منفیاں وال طبیباں لکھیا خون مریندا جوش
واہڑ بہہ اکثر ادن جارنے جے قبضہ تہیں لمی
جہڑے وال لگھو اڑاں اوتے ہور جتلے کھادی

رب کہے میں بخشیا اوہنوں واہ کلمہ دا شان
کہن ملائک نکل باہر ویکھنے دے جے پاوے
اس پلیدی دے مونہہ اوتے ایماں پایا گھیرا
ایہہ کلمہ کجھ پاک نہ کردا ہیٹے اس گماں نوں
رب فرمیسی مومن کرسن پیسن گل مقصود
مچھاں بہرسن نوے سنجاں سخت عذاباں جرسن
وچہ قبراندے آون فرشتے پچھن نیک جواب
جبدیاں لباں شرعی ہوون اسدی جان نہ ملدی
سخت مریں گزراں اوہنوں کہن نبیا چور
ظاہر صاف والاں تہیں کرتوں باچہ سبالے نامی
بہت کتاباں معتبراں تہیں ایہو حد دساوان
او دستابی باقی شارب اس سبب نہ گھیجن
رکھن نالوں وچہ کتراون جان عزیزا گھٹ
اے پر قول قوی جو مینوں معلم آکھ سنائے
ایہہ سنتاں سنت اسلام دیاں نے پڑھ غافل کیوں ونتا
منتشر ہویاں جاہڑے مُن تمامی مردا
موجب ساں ہر دو ہاں اداحق کولوں کی ہٹنا
نوحصہ ہے وچہ زناندے مُن تھیں گھٹ وندے
شہوت دو دے قول طبیباں ایہہ موجب کر گوش
منہوں گھٹ کرے تا لعنت قبضہ وچہ بیجمی
اوہ داہڑی وچہ داخل سارگندی دو ردور ادے

بعض بزرگان قبضے کولوں لمبی بہی کیتیائی — اختلاف جانو اُس اندر اوسط مٹھ بہلیائی
اوسط نوں ترجیح ہمیشہ وچہ قرآن حدیثاں — اختلاف ضرورت باجھوں اپنا کم خیساں
مرد اندے حق داہڑی زینت عورتاں دے سروال — مرد وہڑی زن تُسّر مناۓ لعنت ہر دو بحال
جیکر کسے زن دے مونہ تے داہڑی رب جماۓ — اوس عورت نوں عیب نہ کوئی جیکر چا منہاۓ
جہڑا سنت جماعت راہوں گھ دا قدر ہٹیا — اوس تحقیق اسلام دا رستا گردن تہیں کدہ سٹیا
ہر دم پڑہو صلوٰۃ نبی تے وچہ شعبان بجہد — روز حشر دے حضرت جنت نال کہڑیں سد

باب بست و نوردہم دربیان خشوع و حضور نماز گوید

دلالت کرے کتاب الٰہی نالے حکم رسول — باجھ حضوری قولی فعلی بندگی نامقبول
جان نماز دے واسطے ہک جثہ ہک جان — ترِیا نماں نیت اوسدی اوتھی کران بیان
جثہ جان نماز دا بھائی گفتاران کردار — اونہاں دو ندے کرن تہیں ہوندا بت تیار
اے پر اندر اوس دے جان نہ جاتو مول — باجھ حضور نماز کوئی کہیا پاک رسول
رکوع سجود تے قومہ جلسہ پڑھن تشہد نص — ہور قیام تے خوش آوازی سندے آکھن جس
بت بنایا یار جہہ کے پر صورت ہے بیجان — توڑے نیت ہووے ماہ وتّس مدفن قبرستان
خوش آواز امام تے خلقت بہوں مشتاق — پر عالم گیری وچہ لکھیا امامت اوس نالایق
اصلی مقصد وچہ نماز دے ربدی نال حضور — عوام الناس لذتے بھکے پوندے وچہ قطور
رب صورت رنگ دیکہدا عمل نہ خوب لباس — اوہ ویکھے قلب نیات نوں کہیا نبی حق راس
ہور کنجی در بہشتاں حضرت کہیا نر — جے لے کارن مرد ماں دوزخ دے در باز
جانو جان نماز دی دلوچہ رکھ حضور — جو خاشعون قرآن وچہ کہیا رب غفور
معنے خاشعون دے ابوحنیفہ پاس — تجہے لوکاں آکھے دس توں اہل شناس
دو قسم حضور نماز دا کھڑا کران بیان — ہک عاماں ہک خاصاں دا کیہا سی نعمان

دووین چا مرمادحضرت اسین ہان نادان
خشوع عوام الناس والنعمان کہیا بیان
اوہ وچ حضور خدا دے ایسے ہون قدا
سنو خشوع خواص دی جد کہندے تکبیر
جیون شاہ علی دا اسم مبارک اہی شیر خدا
شاہ علی دا جسم مبارک نسبت جیون ہشت دہمتے
یاران چاہیا اس پھل وچون باہر کڈھے کلی
پھل گلابی جتے تائین وچ نماز ڈھوئے
کلی آلودہ نال لہو دے جیہون باہر آئی
مصلا شاہ علی دا لہو چا کیتا گلزاران
تھل پھلاندے خون مصلے میرے کدون آیا
نال قسم دے شاہ فرمایا مینون خبر نہ کوئی
وچ نماز دے یوے میرے پیر انگہی غرسون آچا
مولوی جامی لکھے اندر قصہ ایہہ فرمایا
تحقیق نماز گذارے بندہ درجہ کچہ نہ پاوے
نال حضور قلب دے بندہ جتنی کرے ادا
ایہہ حقیقت تدن ہے جے نیتے نال حضور
رہتے جان نماز دی جیونکر کوئی ساہ
وہم خیال ولیلان باطل دلتون کر بہ دور
جائی یار نماز یاتون حاضر ناظر رب
تعظیم تمام بجا لیا دین خدمت وچ کھلو دین

تا ابو حنیفہ دوندا ہا کیتا خوب بیان
اونہان سچی کہتی طرف دا ہووے گل نسیان
اگون پچھون اونہاتون لگہدا نظر نہ آہ
ماسوا اللہ یاد نہ اونہان کہی خبر سر پر
جنگ احد دے وچ تیر لگو نے تکا وچ رہا
پر جو کچہ حکم الاہون آوے جلدی چپ چپاتے
تر تکلیف تنگا تون ہوسی ایہو گل نہ بہسلی
گھن ہتھیار لوہیدے یاران جبہ چا پڑیوتے
حضرت شاہ نمازے تا غل ہرگز خبر نہ کائی
بعد نمازون ڈٹھا حضرت پچھن لگے یاران
جو کچہ یاران کیتا آہا سارا کھول سنایا
ہٹ تلوارون لوٹے مینون جگون وچ داتا
وت خالی نیچرے درد نہ ہووے سخن علی دا آچا
ہین ابہی وچ کتاب اپنی دے گھن تبرک پایا
تا چھیوان نادہوان حصہ حضرت ایہہ فرماوے
مفتاح الجنان وچ درجہ آتما دس خدا
تحریمہ یا جہ حضور دے نوت آہ گہن جہور
باقی رہندے جس نال دسان تینون راہ
تا چھون نیت نماز نون حاصل تہووے نور
اللہ اکبر آکھ تون اوسویلے وت جب
ہر راز دے دا واقف اللہ جانی درتہین ویون

ظاہر مونہہ لوں قبلہ آنے باطن طرف خدا
ظاہر باطن اپنے اوتے کل حرام پچھانی
ظاہر باطن پاک نمازی کر آکھے تکبیر
جیکجہ باطن وچ تسبیح اوہ کجے نظر خدا
تونائب ہووے بدکرداروں کہیا رسول کریم
سدا ہئیر کہلو وچ خدمت جان حاضر ناظر رب
تکبیر آکھے کوئی نال حضوری پچھوں ہو خیال
اگوں پچھوں سبھے کھیے وکھیں چیز نہ کوئی
دل تائیں مستغرق کرتوں وچہ بزرگی رب
توڑے حق عبادت والہ کجھ بجا نہ آوے
بھید پوشیدہ نہ کرے نمازی رب دے نال کلام
غفلت نال کلام نہ چاہے وہ بادشاہ حقیقی
دنیا وچہ سرداراں اگے جو آوے سو کمبدا
اینویں قایم کرو نمازی ہیبت نال الٰہی
کو فاتحہ سورت پڑھے زبانی تسبیحاں تکبیراں
مونہہ تن کیتا طرف خدا دی دل مونہہ ماسواللہ
رکوع سجود نماز زہاداں ترک وچو عشاقاں
جہڑا انشر نماں منع بہراوا اوہ مراد پچھانی
قول تے فعل نمازے اندر جتنے ایہن سارے
ال تصوف لکھیا یار دا ہیو علاج حضور
چلہ ہور حضور دا ایہن ڈٹھا وچ کتاب

ہور سر منندہ وانگ غلاماں پڑہ توں صفت نمار
تحریمہ دے معنے ایہا فعل نماز نہ جانی
جیکجہ ظاہر دے وچ کوجہا کجے خلق نظیر
توبہ استغفار نال رودوں خوب ردا
گویا اوس گناہ نہ کیتا بخشے رب رحیم
اللہ اکبر آکھ توں اس وقت پھر جب
فرض ادا ہویا اوس پڑہیاں وچ حضور نہال
جو رب فرماوے میرے نالوں ہوندی اوہ جیتوئی
ایہ نماز قیامت والے دینہ دا نیک سبب
پر جہد کلی تے تشویش کیچ ہار ب سچے بھاوے
ان المصلی یناجی ربہ پڑھ وچ حدیث تمام
وہ مین جانیں او سد جیہا ہو نہ جان شفیقی
آپے جیہا بندہ فانی تو دے کسے نہ کھودا
اقم الصلوٰۃ لذکری نعش وچ خبر ایہی بادشاہی
نال دکھیندکم دنیا وچ خوب کرے تدبیراں
اس نماز لوں رونا لایق ولدا محرم اللہ
دنیا دار نماز و عجیب دے کرکے خوب پوشاکاں
ہور نماز دی خاطر سوہنا جائز بلکہ ادے جانی
ہر معنے وچ کیہن اندیشہ ایہ حضور پیارے
دو معنیاں توچہ دلوں جوڑیں حاصل ہووے نور
اکھیں نوٹ انہیر کرے تے دے دیوار شتاب

اکھین لوٹ انہیرے اندر منبہ وچ کراہت
مفتاح اندر اکھین لوٹیان جے کر دل حضور
گھر منقش فرش رنگیلا ہور غصہ خوف چمٹے
ایہ لوکم نماز سے اندر زائل کرن حضور
روح قالبوت نماز دا دسیا جو مینون توفیق
اِنَّ الصَّلٰوۃَ تَنْھٰی عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْکَرِ رب بچ فرمایا
تحقیق نماز چا دور کریندی جکوئی ذات گناہان
کوڑ جے نماز گناہ نہ چھوڑے وڈا اُرکا کوئی
گمر دوری تے غصہ ربدا حاصل اس نمازے
تاں نماز گناہان تہین جو ڈکے اوہ نماز حضوری
جس نماز دے ادا کرن تہین موندا خاص حبیب
جد نماز دان فارغ ہوندے بہت ہووے شرمندہ
جیون مسکینی غنی دے اگے تحفہ چیز لیاوے
اوہ غنی ہین عاجز ہان اوس تحفے لوڑ نہ کائی
اینوین بندہ عاجز ہووے آکھے پیش خدا
اول آخر نام تیرے وچ کلمہ نام رسول
ایہ مثال غنی تے مسکین گل درست نہ آئی
لوڑ رب اللہ لوڑ نہ کائی تاہی بہون فرمایا
جے غنی قبول نہ کیتا تحفہ کم فقیر دے آوے
کیون رد کرے نمازان اسدول مُنہ وچ جاوے
نبی کہیا جیون تکیو مُنہون ٹپیان اونین گذارو

مفتاح کہے وچ بحر الرائق ناہین کجھ قباحت
جائز اہی بلکہ بہتر حاشیہ وچ ضرور
جھکا تریہ شہوت روزینی دا غالب بول نہ گھٹے
جے وقت نماز نہ ہوندی جا پہلے ول کرے ضرور
ہن نجاصیت اسدی دسان سنتون نیک رخیق
ترجمہ اسے آیت شریف دا سنتون رب ودہایا
فحشا منکر کوئی نہ کرسی آوے وچ پناہان
اس نماز نزدیک نہ کیتا ستھون دور ہوئی
کہیا رسول رحیم کریم اللہ دے ہمراہ نے
بے حضوری جانو جبت دوری تے مجبوری
اوس نماز دے چوڑ کرن تہین وڈ لے نصیب
رد نماز کوں ول کینس عمل نہین رخشندہ
توڑے عجب عجائب ہدیہ تا بہی ڈردا جاو
جے قبول کرے تا اسدی طرفون ایہ بہلیائی
نماز میری ہے لائق رد دے تون لائق فرما
برکت اوس نام اس نماز نے کرچا تون مقبول
انسان غنی تا سر پر عاجز الحمد لوڑ نہ کائی
غنی بندے اوس ہدیہ کارن پھیر امول نہ پایا
جے رب قبول نہ کرے نمازان بندہ کتول جاوے
جلسہ قومہ وس اسا ڈ جیون حضرت فرماوے
ناجائز طرف ہیدزیادہ اس حدیث پاروو

کوشش جہد تمام لے آوے کری امید مقبول
صلوٰ اکمّا دا انہوں نوں کہیا پاک رسول

صلوٰ اکما اصلی جیکر حضرت انج فرمیندے
حق ادا نہ قدر کسے وا کجھ مقصود نہ تھیندے

ونیا دے کم کردیاں ہویاں اکھ لیلاں اوں
بت کدائیں چیت کدائیں ڈاہڈاں رات کماوں

بھولیلی ہووں نمازیں ایسے روش نمازاں
وچ جمعیت دلڑاں رہا واقف ہیں نوں رازاں

بہید ویہد تو ہاں جانے ہوری خبر کسے
روا نماز شرعدی پاروں شاہد نا ایہ لیسے

جے محتسب در چا وتے بے نمازاں مارے
جھڑے وچ نمازی وکھیں اوہ چھٹ گئے پیارے

نٹے ڈردیاں محتسب تھیں وچ نماز کھلوتے
برکت شرع نبیدی پاروں نہ اوہ کہاسن سوتے

دوچیاں ہیاں محتسباں کولوں ایہ نماز بچاوے
اتھے بھی موہ جگو چہ روشن اگے رب لاوے

نماز اتھی معراج مومناں حضرت ایہ فرمایا
عرش اتے چڑھ جاسن پڑھدے رنگ سانگ بنایا

نال دیدار مشرف ہوسن کل خلقوں اوچے
خالق رازق نوں جا ملسن وقت جب بدسے

ہور سنو حضور فقیہاں لکھیا حق حروف ادا
جیہوں الف تے قاف کیا نوں اتھیں بچن جدا

حرف سارے سمجھ سنوارے آئے کل شرع
وچ شریعت مصطفیٰ ایہو جان خشوع

حضور تعلق نال لیندے اکھیں ہتھ تے پیر
محافظت ارکاناں اتے وچ رسولے خیر

کوئی عمل تکبیر کرے یا گلاں ایسے بار ودے
فقیہ صوفی کوئی ادا نہ کھسن جیہوں اتے چہ ہووے

حضور فقیہاں دا ہووے تاہیں اکھ بھلیاں
نماز ولیاں دی توفیق دے توں سچیاں بھائیاں

گناہ تکے نوں ڈٹھا جانے عمل وڈے نوں چھوٹا
عجب ریاتھیں نفس امارہ ہوون دیے موٹا

سارے مومن حضرت اوتے سر پڑھ صلوٰ اتاں
روز قیامت نال شفاعت ہوون لیساں جاں

باب سترھواں در بیان نوافل نبی نورن آفتاب و مہتاب و طلب باراں

کسوف خسوف نوافل دے ہاں اشتہا ہور ساری
ہور صورت ثانیہ موجب استاجہ تہیں ہی جاری

نفل کسوف دوان جیہڑے تھیں سورج جد گہن لیوے
شفقہ گذار دعائیں منگو جد تک روشنی تھیوے

مخفی پڑھو قرأت ناہین لمان کرو کھلو نا
پڑھو امام جمعہ دے پچھے جیکر اوہ نہ ہووے
وقت جن سیاہ جہ ہووے یاد ویہا صورت کرنی
باجہ امام مخیر آہین دو پڑھن یا چار
کسوف خسوف قرأت ہولیون کہو امام حنیفہ
کسوف سیاہی دینہ دی جانو خسوف سیاہی قمر
امام مخیر وچ بہنے دے وقت دعا جیون چاہے
اذان اقامت خطبہ ناہین نزد حنیفہ کوئی
استسقا ہے طلب باراں دی جیکر مینہ نہ ہوون
روناوچہ درگاہ دی الہی ہے مقبول
نفل جماعت نہ استسقا وچہ کہے امام حنیفہ
جیوین جماعت عیداں اندر تیوین استسقاء
عیداں وچہ تکبیراں زائد استسقاء وچہ ناہین
بادشاہی دے اڈے باجہوں جیکر آون باہر
دعا منگو نمازاں بعد انگشتاں ہر لمکائے
مستحب جو ترے دہاڑے اتو تو ٹی جاون
پیر پیادے ٹرن تمامی کوئی سوار نہ ہووے
کپڑے کرن پرانے میلے خوش پوشاں دور
نفل نمازاں چادر لوٹن امام فقط بھوائے
مسلماناں نال نہ جاوے اہل ذمی دا کوئی
ہو وم پڑھو صلوٰۃ نبی تے ہور اشراق ضحیٰ

دو دو رکعتین سورۃ ودی مختصر تہین ڈھونا
دو رکعتاں تنہا ہر کوئی آپے نیت کھلووے
دو رکعتاں پڑھن تمامی ترک جماعتوں ہرنی
آکھے معدن کرے حوالہ وچہ مبسوط وچار
صاحبین شافعیؒ احمدؒ مالکؒ کہن بلند شریفے
رب ویکھو قدرت بندیاں ہر شے تابع امر
مونہہ قبلے یا بندیاں پاسے آہین سبہ آکھیا ہی
شافعیؒ آکھے خطبہ پڑھو نوں بعد نفل یا پہلوں
استغفار دعائیں منگن عاصی فاسق رون
پاک گناہوں جہڑے ہوون رحمت آب نزول
صاحبین تے شافعی مالک کہن جماعت شریف
بلند قرأت خطبہ پچھے بانگ اقامت لا
او تکبیراں آکھو ناہین ہوسی نفل تداہین
بااجماع نہ پڑھن اکٹھے معدن اندر ظاہر
یاد ماتکو یک اٹھے کے اللہ مینہ وسائے
ویس خر وجوں صدقہ دیوں جیکر اٹھ آون
سر نیواں نے شرمندہ ہر یک بیچارہ و
ایہ وچہ فتوے عالمگیری لکھیا ویکھ ضرور
ابو حنیفہ حکم نہ دتا صاحبیہ فرما ہے
تنہا جا دعائیں منگن خست او نہاں ہی
ہور تعجب گل پا ہو ہووے طبیب لقار

باب ستے ویک در بیان مسائل نوافل گوید

ہور مسائل نفلاں سندے سنتوں گوناگون
فجر پڑھے یا عصر کوئی وٹ پئے طلوع غروب
جے قدر نیزہ یا دو دن دا سورج چڑھے بلند
نوں پڑھے پڑھسو ہک شفعہ حج تے عمرہ تام
آکھی اشراق دو ہک شفعہ تم کرے وتاپنج
پہلی وچ آیت کرسی کریں تمام رکوع
ترجی وچ فلق پڑھے وچ چوتھی والناس
ایہ ترتیب بجا لیائے یا پڑھے کجھ ہور
اشراق ضحی تہجد خواہے نفلاں اوابین
جہڑے ہین اوقات اونہاں اونہاں وچ پڑھو
نیت زبانی مستحب ہے فرض دلے تھیں جان
کو پڑھے اشراق ہے ہو یا گئی حشر نہ سڑسے
ہر آیت بدلے قصر بہشتی ہر ہر حرفے حور
دو وجا پہر روز دا یار وجا لو وقت ضحے
وقت ضحی وچ عالمگیری جان مباح صلوٰۃ
دنیا وچ فقیر نہ ہوسی دوزخ وچ نہ سڑسی
پلڑن درمیان راہ دا اڑی ہے اڑیدی ہوسی
ہک رکعت ضحی دیاں پڑھیاں ہوسیاں تے عیب
دہاں تیک معاف صغیری جکو پڑھدا باراں

اشراق ضحی تہجد تسبیح نال فضل بے چون
اسد راضی ہے حداو تے دشمن کل مغلوب
نفل پڑھو اشراق دے ایہا وقت پسند
وچ مشکوۃ حدیث ہے کہیا رسول کرام
لکھیا اوہ وچ عاباں پائیں سو وڈا گنج
دو جیو چہ آمن الرسول تا سورت تم خشوع
پنجویں دے وچ کافرون چھیویں وچ اخلاص
یا پنج وار اخلاص نوں ہر رکعتے لوڑ
لینا نام ضرور نہ وقتاں مفیدہ وچ مبین
ما اشراق تہجد والا دوجے تہک ہور
ہو ہون آکھے دل نہ حاضر ہونا تجھ سنجان
ثواب عبادت سال رکعتی دفتر اوسدے چڑھسے
ویکھ انیس الواعظین چہون کر منظور
چھ شفع پڑھ نفلاں سندے کہیا رسول خدا
تا زوال پڑھو تیں بھائی ہوسی ہون برکات
ہر رکعت دے بدلے ماڑی جنہاں وس قسم ہسی
ہور ہزار گناہ کبیرے دفتر تیلیں لکھ دھوسی
وچ ترغیب معاف حدیثے دوں چہ پیدا لاریب
صغیری کبیری ہے معاف وچ حدیثے باراں

قل پڑھے اچار رکعتاں اکثر باراں بجھ
ترجی اندر والضحٰے پڑھ چوتھی وچ الم
انہوں لکھیا وچ ایسے ہور جواہر خمسا
کان سورج سر تہیں بلکہ اوپڑ ہور رکعتاں چار
دوجی روایت یاراں واری ہر رکعت اخلاص
تیجی روایت تریواری قل کرسی ہکوار
اوہ پڑھے ہر ہر آیت دے جو وچ نماز مکال
ہر رکعت ثواب جے واعمرہ ہوو شہید
دو رکعتاں پیشی پچھے پڑھ حفظ الایمان

ان الذین امنوا تا و وجی اندر تا احلا قرات
شب معراج نبی نے امت بہت ڈٹھی پریشان
حضرت کہیا کر ان شفاعت جبرائیل کہیا
جبرائیل نے کولوں سنکے بہت ہوئے غمناک
اے محمد غمناک کیوں ہویوں دس حقیقت ساری
الٰہی اجے حیاتی میری ایہی وچ جہان
رب فرمایا حضرت تائیں جہڑا تکر ایمان
غمناک ہوئے وت سرورِ عالم کیتا حکم خدا
پڑھن دوگانہ پیشی پچھے ایمان رہے بقرار

سبحان من لم یزل وظیفہ بہت ساری کلما
انیس الواعظین وچوں ہیں ایہ مسئلہ کڈھ پایا
جلایت ہے عزت ٹیپدی پائی نعم خدا

والشمس پڑھ پہلی اندر لیل دوجی وچ سبحہ
آیت کرسی ہکواری ترے قلعہ انہیں تم
وچ ترغیب وچ مسعودی نال صو تودیاشمسا
پنجاہ واری اخلاص نوں ہر رکعت شمار
دیکھ انیس الواعظین دلتہیں لا وسوسہ
کہیا نبی رب دیسی اونوں تریاں قصر شمار
ایمان سلامت چاہشت والی دیکھنے جاجے
نماز زوال پڑھے ایہ درجہ دیویں رب مجید
ان ربکم اللہ الذی تا محسنین پہلی وچ عیان
ایمان سلامت پڑھن والے واسبہ کم نال ہدایت
فیضیاں تائیں کرن عذاب حضرت بہت حیران
شفاعت اونہاندی کرہو نا ہیں گئی ایمان کھڑا
گئے محل مناجات وچ کہیا ایہ رب پاک
حضرت کہیا میرے اُمتی امت بہت پیارے
امت میری دنیا اوتوں ہو چلی بے ایمان
مرسی نا ہیں سلب کریساں ایمان او جہیں جان
یا حضرت ایمانداں خاطر امت نوں سمجھا

سبحان من لم یزل وظیفہ بعد دوگانے آر
تو جیوں تیکوں ہکواری پڑھسی تد نجات
پیشی پچھے پڑھیو ہمیشہ ہووے فضل سوایا
نال محمد مصطفٰے دے ہویا عہد سچا

ہرگز سلب ایمان نہ ہوسی اس نوں رب فرمایا
مغرب پچھے وچ رکعتاں پڑھ توں ادا ہین
بعضے آکھن چھ رکعتاں ہر ہر پڑے نفل
جو اتمام گناہ دے ہو دن بخشے رب غفور
برگ درختاں ریتوں دانے ہر قطرے مطر
حق ہر گاں نہ بخشیسی وچ مشکوۃ حدیث
شہید ہووے کوئی ہتی واری اندر راہ خدا
جو با وجود توفیق دے قرض کرے ادا
بے عاجز ہو یا ادا نہ طاقت ہر تے قرض رہا
لینے والیاں نوں رب بھی ہس تھیں حق نہ چاہو
مغرب پچھے ہک شفعہ پڑھ توں نت بھرا
عاجز ہو کے منگ دعا یار بالفضل قبول
ایہا الفضل ناپڑھے وچ ساری عمر زیدہ
ہور ما ہیوجیں داہر ہے نہ راضی اس دا ایہ درد
تریواری اخلاص پڑھ تے کرسی بھی ہکوار
سلاموں پچھے ہیو تائیں بخشے پڑھ درود
فللہ الحمد رب السموات والارض تا حکیم تریوار
راحۃ المومنین دلوں چہرا ایہ قرات پہلی فرما
مقصود القاصدین وچ لکھیا دینہ پڑھے قرات
محل حوراں ہر آیت بدلے دیسی رب غفار
قبر کشادہ ہوسی دو ہاں ہر گز ان تائیں
انہاں دو نفلاں نوں جنہیں عمر ساری گل پایا
سو سال عبادت ہر رکعتے اینویں وچ درۃ الطین
جیس انام اخلاص ہے مت کوشش کج بھل
وچ انیس الواعظین ہیں اندہ ہیر دو
جنگ سمندراں ریکیاں ہریاں علم کل شمار
نال قسم دے حضرت کہیا سنتوں جو رحیث
حق کسے دا سرتے ہووس وچ بہشت نہ آر
اسے حق وچہ ات ہتن حضرت گئے فرمایا
لینے والیاں اوسدیاں تائیں رحمت دے دریا
فضل ہر سے تھیں بدلہ اسدا جو چاہو سو پاہو
دو جی وچہ الم نشرح تے پہلی وچہ والضحیٰ
ایہ قاطر ایمان دی پڑکرنے ملک رسول
ہر رات ایں وچہ وضو فاسد کر رہیا تاکید
مغرب پچھے دو رکعتاں نفلاں پڑے بھرا
فاتحہ پچھے دو واہیں رکعتیں ایہ قرات شمار
والدین راضی ہو جاون حاصل کل مقصود
فاتحہ پچھے ایہ پڑھے وت قلہ ترے شمار
دوہی مقصود القاصدین جتھے حق ہیو نار
نے راحۃ المومنین مغرب پچھے وسے ایہ برکات
وچہ مقصود القاصدین کہیا نبی مختار
پڑھن والے نوں درجہ ملسی پنجویہ ختم وسائین

ہر راتیں وچ کئے فرشتے تنے عرشوں ندا
اصحابانوں حضرت کہیا رات پچھلی تیں یار
ہیو نگر پچھے رکعتوں حضرت کر ہیو آپ بیان
دہ رکعتاں پڑھو تمامی رات بہشت رات نپیسوی
شب عجائب وچ اسداہر ہمیشہ پڑھ ہو
پچھے ادہی رات تھے یار وقت تہجد ہو
تہجد پڑھے کو پچھلی راتیں کر کے رات بیداری
تہجد والا درجہ نہیں سو نفلاں دا اوس پایا
کو پڑھے رکعتاں یاراں اوہکے خاصہ مقبول
نماز تہجد فرض نبیئی اینہوں بخشے ضحے
نال ثابت حضرت تائیں مسجد ہن روا
ترائے گنڈھ شیطان بندا ہر گردن اوتے
ہر راتیں وچ اینہوں کر دا کیا سبب پچھے
ہکو اری تے کلمے نال ہک گنڈھ دور ہو لئی
دوجیاں تے وضو کلے دور کیتا شیطان
جے نا وضو نا کلمہ نفلاں رات وچ نا اٹھیا
وچ کنز العباد دے لکھیا سونا ترائے اقسام
ذاکر تائیں ذکر الٰہی کر دیاں نبلے ترابا
ایہو سونا باللہ الٰہی لیندے سونو عزیز
شیان طبع قوی ہو جاوے نیندر برکی انات
ایہ خواب بیداری کل عبادت سونو عن اللہ کوہم

رات حدیثاں پر آئی کر یوحق ادار
دوجی واری دوستاں کیتا ایہ تکرار
اساں سر چشم قبول ہے کہو جو فرمان
پنج پنج واری کافرون بعد الحمد پڑھیوے
تا پچھے یاراں دوستاں جنت جا وڑو
سونا وچ شرط ہے صبح تیاپ پڑھو
پاکواوہ پہلی وچہ پڑھدا لیکے نیندر پیاری
بر کنز العباد دے شب دیاں نفلاں نالوں اجر سوایا
پاک گناہاں تھیں اوہ ہویا کہیا نبی رسول
ایہ خاص نبی نے حکم علاحدہ ہور بہی کتنے آر
ہور نکاح چھوں تھیں اوتے حضرت دی حق آر
آکھے راتیں نال خوشی دے ہور تمامی ستے
وقت تہجد اوٹھ کے کلمہ طیب یاد کچھوے
دوجی وضو سارے ودگانے پچھ رہے نہ کوئی
نال حدیثے وچ مشکواتے اینہوں تک بیان
گردن اوتے گنڈھیں رسیاں شیطان اوہنوں ٹہیا
ہک باہمد ہک لیندے تریجا جان عن اللہ نام
ڈھاہ سٹیا نال کہری دے تنا ہو بیتاب
نیت عبادت ستا کوئی اوہ بہی سن تجویز
ثواب ادا کرن اوہ فرضاں یا تہجدات
نا واکر نا نیت عبادت سوندے غافل قوم

رات
جواب

قولہ یاراں الخ
یاراں رکعتاں تہجد دی
رکعتاں نفل

فائدہ بعض فقہاء
یاراں رکعتاں نفل
نفل تہجد
مولوی غلام

تاں ذاکر نایت تہجد سنتاں گیاں مار
ایہو سون حرام ہے سنت لضعف تہار
گناہ معاف تمامی اوس دے ہور لقا نصیب
افضل کل نمازاں وچوں حضرت نے فرمایا
جد بندہ اوٹھ تہجد نیتے ملکاں اوں ب کہند
نفسانی لذتاں چھوڑ کے کیتیس تن کباب
ہور مدارج پیغمبر آئے ولیاں رب فرمایا
کو پڑھے تہجد حضرت کہیا ہین تے او آکھے
اٹھ رکعت تہجد پڑھدے حضرت نبی رسول
مقصود القاصدین وچ چار اکثر باراں بجہ
اقل تہجد دو رکعتاں اکثر جیہہ تمام
استغفار صلوٰۃ نبی تے ہور پڑھے تسبیح
الٰہی آنچہ بد کردم ندانستم خطا کردم
ہر رکعتے کرے زیادہ پچھواری اخلاص
یا پڑھے جو ہوس میسر قلہ تر لواس
ایہ سارے قسم تہجد داخل پڑھیں جیوں چاہے
عجز نیاز تے زاری دے حق ایہا وقت نکوئی
رب قدرت نال آواز کرینہ اپچے ادبی وقت
بہشت منگے اوہ یا اولاد یا گناہ بخشائے
جیکجہ منگے دیوان اونوں ہین ہاں تو نہارا
تڑے بکا ہین سبھی ہوشر مندہ رووے

روز پیشابوں اوٹھیا جد سورج چمکار
تہجد والے تے اگ حرام کرسی رب غفار
باراں پڑھے تا حضرت کہیا چار خصلت خاص حبیب
فرمان جنہے نقل انوچوں شان تہجد آیا
شاہد ہو تسیں پیاں آہنوں جو کجھ ایں تہیں پایا
روز حشر دے اوسدا اوتوں کرساں غور حساب
ہمیش تہجد پڑھنے والیاں عالی رتبہ پایا
دو انگشتاں جوڑ دکھایاں جتھے رحمت لئے
ایہ وچ فتاوے عالمگیری دو نفل قبول
جو پڑھے تا غافل نا ہین شب نیز الوجہ سبحہ
دو دو وچ نیتے بعد سلاموں تہجد ذکر دے آرام
وچ جواہر خمسہ اینویں لکھیا دیکھ صریح
ایہ مناجات تہجد پچھے متبرک پیغمبر
یا گشائے ہاہک واری تا بہی نا دسواس
اندر ہر رکعت دے باراں ہیک تکرار
بعد تہجد وقت سحر دے استغفار کماہو
جیسا وقت سحر دا ہووے کیاں رہ لدھیوی
کوئی ہے سوالی کرے سوال دیواں اس برات
یا فتح مندی دشمن لئے یا اوس شوق لگائے
سجدے سکھے حد بینوں رو رو کرے پکارا
جیسا پاک گناہوں جیاں اوس دن نجمین ہووے

ایمان کامل تے عفو گناہاں ہور لقا ردُعا
نماز تسبیح دا شان عجیبہ حضرت نے فرمایا
خبر دیوان ہین نسان تائین پڑھ رکعتاں چار
نکے وڈے ظاہر باطن اول آخر سارے
ہر روز پڑھو ایہ چار رکعتاں جیکر ہو نہ آہرے
دن جمعے اپڑو نائیں پڑھو تسین ہر ماہی
ور ہیں ورہیں نہ کچھے عمر ساری وچ اک وار پڑھسی
جس ترتیب گذارن سندی نیت رکعتاں چار
بعد ثنا تعوذ اگے بسم اللہ پہلی وچ رکعت
نیچی پاپچ تم کرین نون کلمہ تا عظیم
تسبی رکعتی پہلی دا گون چوتھی جچ نکر ثانی
بعد قرأت نوے جلسے سجدہ پا تو چہ رکوع ے
لاتقو واری اکبر نائیں دہو نیں واری تم
تسبیحاں ہین تک پڑھنا وچ رکوع سجود
ذکر تسبیح دا جس تھاں تھیے اوتھے پتے ہتھ
نماز تسبیح وچ ابن عباس نے دسی ایہ قرأت
تھے بچی اندر کا فرون چوتھی دے وچ اخلاص
بعضے خاص جمعہ دے تکیے عادت کہن ہمیشان
اشراق ضحی تہجد پڑھدیاں دیے رنگ بدرنگی
عید الناس فلاق اندر جہر اخر فرض نہ چھوڑ کے
کسے فرض لقیبی سر تے جھوٹن اوسنون تعجیل قضا ئین

ایہا منگے ہمراہ ہو سن کلی ہور فنا،
شفقت نال عباس چاچے نون خوب طرح سمجھایا
دو قسم گناہ اوس پڑھیاں بخشے رب غفار
نویں پرانے سب جاتی بھلے تورے بے شمارے
روز جمعہ دا افضل ایہی اسوچہ برکت نہ پاوے
بعد تھیں سالون نچے تاہی وڈی لاہے
تاہی کافی بیش گناہاں ہرگز بے بہر نسی
رات ہووے تاں افضل وضو وادو دوہی ورکار
چہ ادان ہواری اکبر بیکن پڑھو بعد فقط
دو ہی رکعتے فاتحہ اگے ایہو ین کرین فہیم
اسوچہ قدر سوقتہ ایہی مکگ بن اے جانی
انہیں منگانی دہ دہ واری پڑھ تہجد خشوع
وچ مہینے اینون لکھیا دیکہ کرین ایہ کم
ہتھ تو مسہ وچ نیکے پڑھنا جانی ایہ بہبود
اہیہ کتیبہ مختصر وچ لکھیا نا پا ہمانی سیتہ
الہاکم پڑھو پہلی اندر دوجی عصر کفایت
عالمگیری اندر لکھیا ذکر تسبیح وچ خاص
نماز تسبیح گذارن نفلی خبر نہ یاران غور شان
پیغمبر دے دے رمضان جہی کاٹی چیز نہ چکی
التقی الناس حرامون تا رک خلقت نون ہی ہور دے
بہتر اہی نفلان نالون ویکھ نماز دے تائین

بعد ضحٰے تہجد تسبیح سنتاں ہور سو گدہ
ہور کوئی نفلاں چاہے نیت قضا کریگی
فرض نہ فرض ہی پڑھن قضا تیں شغل نوافل ادا
سنت نوافل کامل کرنے فرضاں دی ہے خاطر
روز حشر دے بندیاں اوتے اللہ فضل کریسی
کامل کرسن فرضاں تائیں نفل نمازاں والے
ہک رکعت فرضاں کارن ستیاں تر نوافل
ہزار وجہ دی کوشش کرکے کرے عبادت بندہ
فاستقم کما امرت رب وچہ قرآن فرمایا
جدوں شواہی نہیں جاتی نہگی جیون فرمان
جیکو پڑھے قضائی سنتی او سنوں ایہ ضرورت
نفل ہوون ناسورت یا جیون ترکے واجبدی او
نفلاں اندی قضا نہ کوئی نیت ہینے تا لازم
سہوا کوئی نیت کھلوتا کرکے نفل قضائی
تم کرے تا نفلاں ہوسن بہنے پکڑ نہ کوئی
کسے نفل شروع ہو ضو کیتے یا کپڑی ناپاک
وچہ گھر اندے بہتر جانو نفلاں ہور قضا تیں
بہت شفقہ کسے نفلاں نیتے جہر کرے قضا
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے ہور اشراق ضحٰے

ایہ نہ چھوڑے درجہ چید لیسی وعدہ خدا
شاید فرض قضا سر تے اوہ ادا ہو ویسی
اسی تہیں وچہ عالمگیری نفلاں دا کریا دھا
جتے نہ ضرا نوچہ نقصانے اوتھے پون آشاطر
ہک رکعت فرضاں دی گھٹے نفلاں ہوون تیسی
شام عشا تے پیشی پچھے پڑھے ہوون سو کہا
ربنا کرسی روز حشر دے فرضوں ناہو غافل
اجے قبول دی لائق نائیں بالکل تارک مندا
اس حدیث شریف تیسے تائیں بہت عالماں فرمایا
امت اوتے ایہ رحیا مفت کہین غفران
فاتحہ نال دو پچھلیاں اندر ضم کریسی سورت
فرض ہوون ناسورت گھٹیاں سہو ناپے چاور
نفل قضائی ہوس نالیکیا قصر نہیں سارا
بعد شروع دے یاد آیو سو کیتی اوس ادائی
قصدا نیت بہنے تا جاسی جدوں تک رہی نہ سوکے
داخل نائیں قضاء لازم جے بہنے بے پاک
گورستاں نہ کرو گھر انہوں خبر حدیثوں پائین
مختصر ایہ اوس شفقت دے لازم ہوس قضا
تہجد تے تسبیح بھی لائق مومن کرن ادار

باب دوئم در بیان مسائل نوافل و سنت صلوٰت کہ موجب تصنیف

حاشیہ قولہ پھر ... الخ یعنی سنتاں اتے نفل پورا کرو ... دیہاڑے قیامت دے نقصان ... فرضاں دیاں اتوں ... اوہ سنتاں ... نفل بھی کامل ہوں ... ادا کیتے جاون ... ناقص ہوون [illegible]

[illegible] ... نفل فرضاں ... ۱۲ مولوی محمد دلپذیر

ہن صورت کہے ثمانیہ یار ونبدہ ایہ عریب
موجب کہن عریب دا سفر اندر تصنیف
اٹھ مسائل فقہ دے ستون کران بیان
کرنا ترک قرائت دا اندر دو رکعات
امام محمدؒ نے فرمایا ہک رکعتے ترک
تحریمہ نوں یوسف قاضی باطل نا فرمائے
کو نیت نوافل چار رکعتاں پڑھانا وچ جھہ
نعمان محمد دو فرماون یوسف قاضی چار
کو پہلی دویچ پڑھے قرائت تن باقی دیاں جانی
چار پڑھے شیخین دے نیڑے نزد محمدؒ دو
دو شیخاں فرمایا یار و چار پڑھے لاچار
پنجویں صورت ایہہ پہلی دوجی وچ بھولار
قضا کرے دو پہلیاں ترکاں دا ایہ قول
آخر شفعہ قضا کرے وت پہلا ہویا ادار
ستویں صورت وتنا کر نوں ذکر دھیان
آخر شفعہ قضا کریے جانے نال اجماع
قضا کرے دو پہلیاں رہیاں ایہ فرما
صورت وچ ثمانیہ یار و کہے امام کبیر
امام یوسفؒ اقول ہے چار پڑھے وچ چار
امام محمد دا فرمودہ دو پڑھے وچ کل
صورت تم ثمانیہ ہوئی ہن مسائل ہور

چو غاماں لوکاں واسطے ہووے فہم قریب
کیتی عاجز کرم الٰہی خلقت وچ تحیف
ایہ نفلاں اندر ذکر ہے حکم کیتا نعمان
باطل کرے تحریمہ نوں نفلاں وچ صلوٰۃ
تحریمہ نوں باطل کردا یا در کھیں ایہ فرق
ترک کرے اوہ انوں فاسد اپڑ دو ہیندا جا
دوجی صورت ترین وچ تارک چوتھی قرآن مجید
موجب اپنے قول دے کرنوں ذکر وچار
تریجی صورت جانی ایہا کیتی بہت سو کھانی
اول آخر ترک قرائت چوتھی ایہ سنو
نزد محمدؒ جان عزیزا اول شفعہ بیار
تریجی چوتھی دیوچ اسنے کیتا فرض ادا
پنجویں صورت عکس کر چھیویں دی ایہ دل
لکھیا نال قیاسے کہندے ترے علما
اول شفعہ تے چوتھی پڑھدا تریجی ترک عیاں
چھیویں صورت ستویں دی اٹھویں صورت باجھ نزاع
صورت تم ثمانیہ ہوئی فضلے نال خدا
چھیاں اندر دو دو لازم دو نو چہ چار گیر
باقی چار جو صورتاں ہر وچہ دو شمار
اول آخر جس شفعہ وچ واقعہ ہووس بھل
دساں ہن بوچہ نوافلاں جو کجھ طاقت زور

کو نیتے چار نہ بہے میانہ یا دو کرے ادا
مکروہ نوافل جان تون جیون اوتے وچ جن
دہان پڑھے یا راتین نفل چاہے بہتر بچہ
شمار رکعتان نالون بہتر لمان کران تمام
بعضے آگہن نفلان اندر کہے مون سجود
بندے خاص خدا دے راہے جہڑے رات نگہاون
بلند قرات نفل دہانڈے ایہ مکروہ مستثنیٰ
نفل پڑہے کو وچ سواری قبلہ ہووی ضرور
وچ سواری نفلان تہین نازل ہووے کوئی
عمل کثیر دوہان نے کیتا ادھے کیا سبب
چڑھنے والا اصل تون جہنڈ کے گیا طرف خلیفہ
لینے والا اصلے اوتے آیا چھوڑ الیہ
کو چار رکعتان بکی سلامے سنتان نفل گذارے
شفع شفعہ نماز علیحدہ نفلاندے وچ ہمانی
کو چار رکعتان دہی اگے نیت نفل صلوٰۃ
پہلا شفعہ جان تہجد دوجا سنتان فجر
نماز منے کو نذر خداوی وضو باجہ گذاران
پہلے اوتے کجھ نہ لازم دوجا جے کجھ آکھے
نذر منے کو نصف رکعت لازم اسنون دو
نماز منے نہ اوٹھ بہہ پڑہسان ہووے نہ آکھے کجھ
نذر منے کو نے رکعتان لازم اوسنون چار

اول صورت سہوہ لازم ثانی اعذر ہے
اٹھان اوتے رات کراہت بہت کثر تھین بکھن
مختصر وچون گدہ وچہین شک نہ ہوسی کجھ
بہت قرآن پڑھو وچہ نفلان سجدہ گٹ بہتا
آکہن مثال سجود نمانے تس وچہ کل مقصود
بجہ رکوعے کجھ بہوتے درجہ عالی پاون
راتین نفلان وچہ بہیر کثرتے دیو چتے
شہرن باہر نال اشارت وچہ کثر مسطور
اوسے اوتے کرے بنا چڑہان فاسد ہوئی
بنا کریسی لینے والا چڑہیان بہنے جیب
نال اشارت پہسی اوتے گئی نماز شریفہ
اوی رکوع سجودہ پہانی رہے نماز تمام
قعود پہلے صلوٰۃ نبی تے تراویح پڑہے
سنتان غیر موکدہ ہوون وچہ عالمگیر چہانی
دوپڑھے تا ظاہر ہووے دہمی ہوئی رات
منیہ اندر ہیون لکہیا جے لون چاہن جبر
یا آکھے قرات با جہون بسن کجہانیان کاران
وچہ فتاوے عالمگیری باب نوافل بہلکھے
ایہ مختار وچہ عالمگیری یوسف قول اشنو
بہہ پڑہیان بہے نذر ادا اکہلیان تھے بچہ
تراتے اوٹھیان لزوم شفعہ دوئید اوس لاچار

جے منے وچ بیت المقدس جائز پڑھے باہر — خلاف فرد اوچہ تھاوے عالمگیری ظاہر
جیڈاں بہت قضا نمازاں ادنا ایہوں کجھ — وچہ جواہر خمسہ اوس دی ایہ اشارت عجب ہم
روز جمعے دے چار رکعتاں نفلاں اوہ گذارے — فاتحہ پڑھکے آیت کرسی ست ست واری پکارے
کرسی تھیں پچھے پندراں واری سورۃ کوثر بہر — شاہ علی نے حضرت کولوں کیتی ایہ خبر
ایہ مسئلہ وچ کتب اوراداں متناں وچ نہ ڈٹھا — ہورنہیں کیتے ناحنفلاں کولوں پچھیا مسئلہ ڈٹھا
ات بہت فتوی کیتے وتا آکھن ایہ لا اصل — فتوی نال تسلی ہوندی حاصل ہوندا وصل
شفا ہووے بیماری کاراں دو رکعت گذارے — فاتحہ پچھے ترے ترے واری قل اخلاص یارے
بعد نمازوں پہلے نائیں پڑھیا ہے مصطفےٰ — ہزار واری ایہ پڑھے شوقاں مرض سب چلے
ذکر نوافل تھوڑا کیتا صن وسیاں گنج — جنہاں پڑھیاں درجہ تہجد بعد نمازاں پنج
ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے ذکر اذکار ربی نائے — نال شفاعت سرور عالم ہوسو بہت سکھالے

باب ستیہ در بیان ورد گنج گوہر

بعد نمازوں دے سو واری کو حق المبین پکارے — غنی ہووے تے خوف نہ قبر دے جنت پیر پسارے
سو واری کو بعد پچھیں دے پڑھے درود نبی تے — قرضوں پاک ایمان سلامت جنت جا پوچھتے
سو واری کو دیگر پچھے پڑھدا استغفار دی — رزق فراخ قبول دعائیں سال گئے بدکاری
بھی یاراں واری دیگر پچھے پڑھے کوئی اخلاص — وقت نزع دے سلب ایماں نوں ہوسی بے وسواس
سو واری کر مغرب پچھے کلمہ طیب پڑھدا — ایمان سلامت تے رب راضی قبر عذاب کھڑدا
تہجد پڑھے کوہ سو واری بعد نماز عشاء — دو نیم ہزار گناہ معافی آنہاں نیکیاں پا
ڈھائی ہزار محل بہشتی رب دیسی اوس تائیں — ہر کہیں دی نشر فائق عجب عجائب جائیں
ہر جمعہ دے تڑکے مائیں پندراں سو میلاں — اوہدے واسطے جنت کھلے بوہے ست نیراں
اٹھ بہشت جنہاں دا دیس کاراں اوس اگاڈ — دوزخ ست نہ ساڑن اوہناں کیتے رب آزاد

ف پیچھے ایہ مسئلہ قضا عمری دا بنا وٹی ہے اسدا اصل کسے کتاب وچ ہرگز نہیں
ف قولہ دعا الخ دعا سنگھنی نہیں مصنف صاحب ...
الٰہم انی اسئلک العفو والعافیۃ فی الدین والدنیا والآخرۃ
الخ سوال کرداہاں تیتھوں معافی وا دا ... نقصانا دین دیاں ... سوال کرداہاں وچ دنیا ... تے آخرت دے
مولوی محمد لیاں بیب

مفتاح الجنان دے اندر اینویں لکھیا تک
ہور وظیفہ یا نصیر فجر پڑھے سوار
یا خبیر پیشی پچھے جے سو وار کماوں
یا لطیف مغرب پچھے جے سو وار کماوے
یا بصیر دیگر پچھے جے سو کرے وظیفہ
یا حفیظ ہک سو واری بعد عشا کماوے
ہور وچ جماعت پیغمبر اٹھسے حاضر روز حشر دے
یا منعم پڑھ فجرے پچھے یا ستار سو پیشی
یا واسع سو مغرب پچھے یا صمد عشا ر
ہور وساں پنج گنج ہین تینوں سوراں پنج قرانے
دیگر پچھے عم نا شیں واقعہ ملک عشائے
ہور مجربہ فائدہ انہاں سورتاں ناں ایسن جانی
کوئی وقت معلوم نہ کرسی فجر پیشی نے شامے
جیویں کسے لوں گھر دیا وچ وقت معلوم نہ ہووے
فجر پچھے تا پیشی تیکن یاسینوں روشنائی
دیگر پچھے مغرب تائیں عم کرے روشنائی
سورت ملک عشاؤں پچھے پڑھے جو مومن کوئی
پنجے وقت معلوم کریسی مومن اندر قبراں
وچ تفسیر عزیزی لکھیا نال حدیث صحیح
سورت ملک دا رہوی تی وچ بہت لبیسی زور
ہور عزیزی دے وچ لکھیا رسول کریمے
ہور عزیزی تے وچ جرخی سوہنے نبی رسول

شاہدی نال کتابے دور ہووے کل شک
پڑھن والیاں مرداں تائیں ایمان برقرار
نکرا تے نکیرے نال آسان جواب ہو جاون
پنکھی وانگوں پل صراطوں اوڈ کے لنگھ جاوے
چن چودھویں دا چہرہ ہووس روز حساب شریفے
حساب کتاب کولوں اوہ چھٹسی بعد جنت جاوے
دوہاں جہاناں دی جو سختی دور ہوسی اوس مردے
یا نور سو دیگر پچھے خاصہ کم درویشی
ایہ نام خدا دے جیکو پڑھسی ایمان رہے بقا
فجر پچھے یاسین پڑھن توں عشی لوح مجائی
پڑھن والے نے روز حشر دے ہوسن فضل سوائے
میت تائیں قبرے اندر ہوسی سخت حیرانی
تا قیامت رہنا آیا اوسے جا مقامے
تورٹے زندہ بند دروازہ لوہو نچون روے
پیشی پچھے دیگر تائیں سورت نوح تھیں آئی
مغرب پچھے خصتاں تیکن واقعہ وی بھلیائی
برکت اوسدی فجرے تیکن ظلمت دور ہو یوئی
قید قبر تکلیف نہ کوئی نا طلبیسی حیران
ہور تفسیر یعقوب چرخی وچ ڈٹھا سنواحی
تا جو مومن بخشیا جاوے ایہ نہ دوچہ گور
ہین دوست رکھدا ملک تامی رکھو یاد نہیم
جو اک ملک تے سورت سجدہ پڑھنا نبی مقبول

سامالم التنزیل دے اندر ایہ مسئلہ ورملٹے
الحمد شریف تے آیت کرسی آئیاں دو عمران
شہد اللہ دا آخر دساں تا عند اللہ الاسلام
درمیان انہاندے تے رب پچھے نا کجھ حجاب
عرض کیتی انہاں نے باساڈوں گھلنا طرف زمین
رب تعالیٰ تے بزرگ غفور ر فرمایا میں قسم
ہر نماز پچھے ہک ڈینہ جو پڑھسی تساں تائیں
خطیرۃ القدوس وچ جنت دے سوہنا ہک مکان
ہور ستر حاجتاں ہر دہاڑے ڈسدیاں ہوون روا
برکت جان قرآن دی دو ہین جہانی نور
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے الیا دیر دلورای

نال حدیث رسول اللہ دی او تفسیر دسادے
شہد اللہ تے قل اللّٰہم لوڑ کراں بیان
قل اللّٰہم دا اوڑک سنتوں بغیر حساب تمام
ایہ آیات متشفیات بعلق نال عرش دیاہا
ہور طرف انہاں جو بغیر مانی تیرے کراں کہیں
جو بندہ میرا پڑھے بہشت لئے فضلدی رحم
بندیاں میریاں تہیں رب کہیا جنت ہین پچائیں
اسو وچہ رب فرمایا وا سنوں سوجہ ناوس بیان
ادنے او نہاں ندا کنیا جاوے دشمن کل فنا
پڑھنے والے دے منہ اتے چمچم چمکسی نور
قرآن آکھے ہور نہ کوئی اوراد اوچہ شیانی

باب بستی وچہارم دربیان احکام عاشورہ ونماز او گویلہ

عاشورا سریانی بولی کہندے دسویں چنوں
چودہویں مجلس وچہ انیس الواعظین بیان
بعضے کہندے دہ ہزار پیغمبر اسدن پیدا
بعضے کہندے دہ ہزار پیغمبر دی دعا
بعضے کہندے دہ چیز اندی اسدن وچہ پیدائش
آدم حوا تے ارواح زمیاں تے اسمان
ہور سبب بہی کتنے اہین جس تہیں نام عاشورا
ایسا ہور نہ بزرگ کوئی اندر ور ہے دہاڑا

تاسوعا نا دین دے تائیں وچہ ایسی ہوون
عاشورے نوں عاشورا کہندے جو سبب عیاں
بعضے دہ ہزاراں اوں نبوت فضل ہویدا
قبول کیتی رب پچھے اسدن وچہ انیسے آر
لوح قلم تے عرش کرسی جنت خلق آرائش
بعضے کہندے کم سنت اسدن کراں بیان
واجب التعظیم دہاڑا کر ہو حق اوس پورا
حضرت آدم تہیں بہی اگے رتبہ سادا بہارا

شہد اللہ انہ لا الہ الا ھو والملائکۃ واولوا العلم قائما بالقسط لا الہ الا ھو العزیز الحکیم ان الدین عند اللہ الاسلام

قل اللّٰہم مالک الملک تؤتی الملک من تشاء وتنزع الملک ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل من تشاء بیدک الخیر انک علی کل شیء قدیر تولج الیل فی النہار وتولج النہار فی الیل وتخرج الحی من المیت وتخرج المیت من الحی وترزق من تشاء بغیر حساب

محمدی لیتھو پریس

حضرت آدم نوں رب بخشیا کیتا روز عاشورے

روز عاشورے بڑی بزرگی وچ حساب نہ آوے

زمین نال سو شیلے بھر کے چھجے مومن کوئی

گنہ کرے کو روز عاشورے قصداً تے دل چین

کو کرے عبادت روز عاشورے وچ گناہ نہ کوئی

روز عاشورے روزہ حضرت آدم اوتے فرض

روز عاشورے تہا روزہ ایہ تشبیہ یہوداں

تا نویں دسویں یا اک پچھے یا اگے کر تمام

روز عاشورے روزہ رکھدے سبھ حیوان بہائم

کو روز عاشورے روزہ رکھ ادھ وچ عمر تمامی

روز عاشورے اوہ کہیں پیو رکھیاں تائیں

جد جانن جے بھکھ تریہہ تھیں تنگ خراب ہووسن

امام حسن حسین دے منہ وچ لب رسول دکھائی

روز عاشورے اتھاں تائیں طعام نہ ہووین سول

کو روز عاشورے روزہ رکھے روز سالاں ثواب

شہ دا ... کو دیویں روزہ راتیں وچ قیام

روز عاشورے روز قیامت نوں کم ہوو عیاں

نظر او بخاندی شعر بیدے وچ لئیے ڈٹھی

سر پر نفل دعا تہیے ستر پھیر و نہاو

سنگ لبھری کو روز عاشورے اکھیں سرمہ پائے

دعائیں منگے جو وچ حدیثاں آیاں روز عاشورے

اسی روزا و نہاندی نوں بھی منی رب غفورے

مومن مسلمان سارے سالوں نیکی بہت کرائے و

وچ انیس فضل عاشورے نبی کریم کرے دی

اوہ بکریسی روز حشر دے قاتل جیڑے ہین

گو یا کہ اوس عاشورے دا حق ادا کیتا نی

سو تمامی مومناں اوتے مستحب نہ فرض

بلکہ وہ نبی فرمایا دو بچیو مقصد ودائن

وچ رکھے تا مومن کامل نال شرع ایمان تمام

تا نفع المسلمین دے اندر واکر ہے دقائم

وچ جواہر خمسہ لکھیا نال حدیث ہے راہی

وچ کفایہ شعبی لکھیا تارع ہے دستائین

جے قرض معاف او نہانے دے اوس تھیں وسو

نزد وفات دے فاطمہ تک ہین اپر تیہ دستائی

اسدا روز بدلہ عصیان کہیا پاک رسول

گناہ معاف رب بندے دے اوس دے وچ حدیث حساب

وچ انیس عاشورے روزہ درج ہو تمام

شاہ علی نے وچ نظم دے کہتے خوب بیان

مضمون اونہاند ایت اگلے وچ سبھ جو اٹھے

صلح زیارت عالم پچھوا ازری بہت پکاوے

درد نہ چشماں کور نہ ہووے بنی صاحب شرما

جو چاہے ابدو پورس حضرت کہیا سبھ کہ پورے

ف پیغمبر روزہ رکھناں [illegible]

دن عاشورے [illegible] مومناں دے

[illegible] حضرت آدم علیہ السلام

[illegible]

ف لکھیا نفع المسلمین دا

جو روزہ رکھدے ہین

دن عاشورے [illegible]

بھیں دینداں [illegible]

[illegible]

افسوس [illegible]

بیان احکام و فضائل عاشورہ

ہستہ پھیرے کو سر تیمے نبی صاحب فرمائے
غسل کرے تا پاک گناہوں جیوں مائی جن جایا
صلح کرے کو روز عاشورے دون بھایا وچ
سر کرے زیارت عالم سندی یا متعلم بھائی
روز عاشورے عالم ڈٹھیاں کل پیغمبر ڈٹھے
ہر ہر قدم شہادت درجہ لکھے کوئی ارازی
کو روز عاشورے ٹبر اوتے بہت طعام پکائے
کو روز عاشورے بہت پکائے عاجز بھی کوئی کھا
وچ انیس الواعظین جیسی سختی لکھیا
کو قدر وری دا صدقہ دیوے احد پہاڑ ثواب
کوئی خوب طعام پکوا سدکن دیوے حق ہمسائے
مصافحہ کریکو روز عاشورے مسلمانہ دے تائیں
نہد کرے کو روز عاشورے بریان تھیں انج سارے
فضیلت نماز عاشورے رنگو رنگ بیان
قدر نیزہ دینہ اوچا گئے اول دو پڑھو
دوجی دیوچ آخر سورت حشر پڑھو تم تائیں
استھین لکھے چھ پڑھنے لعضے کہندے چار
پہلی اندر فاتحہ پڑھکے پندران ولد اخلاص
الھاک پڑھو کواری ہرجی یاران قلہ لکھیا
اللہم اکسر تسھوانی بہی لکھے پڑھو دعا
بعضیاں لکھیا چھ رکعتاں وستھین لکھے وت

سو سو نیکی ہر ہر والوں جو ہستہ ملے آئے
ہر ہر قطرہ سال عبادت پاک نبی فرمایا
رب دشمن اوسدے راضی کرسی روز حشر سبھ جے
ہزار ورہے دی ہر ہر نظری بندگی دفتر آئی
ہور دیکھو وچ عالم ڈٹھیاں سرور عالم ڈٹھے
روز عاشورے جے کجھ رزق بخشے گل بر کاری
سال تمام نہ تنگی دیکھے نبی صاحب فرمائے
روز قیامت دی بھکھ کولوں اللہ رسول رکھے
وچ قیامت ہور نہ کوئی توڑے بھٹے دکھ
نبی کہیا دوہ رکعتی اوسدی جے ہی روز حساب
طعام جنت دا کھاوہی باجھوں نیاتھین ناجاگے
قبروں کھلیا ان ملس ٹانک وچ حدیث سنائیں
گویا حق عاشورے دا اوس کیتا ادا پیارے
وچ انیس الواعظین لکھیا سہلاں نفل عیان
وچ پہلی پچھے فاتحہ کرسی تم رکوع کرد
یا اول الاولین وظیفہ بعد نماز وسائیں
اے خوشنودی خصمان کاران نافع وچ شمار
دو وجی وچہ بہی کافرون پندران آن اسس
چوتھی کرسی تیواری نے پنجے قلہ سبحہ
قبر عذاب نہ ہوسی تسان دشمن گل رضا
پہلی وچہ والشمس پڑھو توں دوئی قدر الی مرت

۱۵ قولہ مرد کو اکثر کرے ... یعنی آیت کرسی تھیں شروع کرے جتھے رکوع کیدا ہے تو ہوں تاں پڑھو ۱۲ اکھ سوہاں دلپذیر عفی عنہ

تریجی اندر زلزلت چوتھی وچ اخلاص
سنت واری قل کافرون بعد سلام پڑھو
اجے سر نہہ چا یا سجدہ ہوون کل گناہ ہن پاک
چار رکعتاں روز عاشورے ہور شہیدان کاں
روز قیامت کرن شفاعت او سبھی ہی جنتین
ایہ چار رکعتاں بڑے بخشیاں حضرت شیخ شبلی
سلام ویندا ہیں ووہان جوائے جھلکے منہ بھوائیے
تدو تقصیر خطا نہ کوئی خرم سہو سیان نائین
خوش بہار کے ہوئے تنون لچھے کل دو نہاں نوں
لذت ذوق بہشتاں والی ہرگز نا چکھیا تان
چودہوین مجلس وچ انیسے ڈٹھا ایہ ندکور
کو روز عاشورے چار رکعتاں پڑھو نبی فرمایا
ڈور گناہ پنجاہ ورہیاں دے ہور پنجاہ جو آون
جیسے اللہ نعم الوکیل ستر ہور دعائین
روز عاشورے شب برات جیہ اخیر رمضانے
باجہ اذان اقامت لکے پڑھن مکروہ نہ جانی
مومن جو پڑھیگا جانن نزد خدا ہی چنگا
وچ مسائل متفرقہ ہور لکھیا وچ سراجی
اوہ رات آہی معراجدی بیت مقدس کول
خزانۃ الروایات دے اندر ہور فتاح جلالی
قید کیتو نے ایہ زمانہ سستی مردم کارن

پنجوین وچ فلق پڑھو تے چھیوین وچ الناس
سر سجدے وچ رکھکے یارو حاجتاں عرض کرو
وچ انیس الواعظین زانی بہی بے باک
پندران واری فاتحہ پچھے قل اخلاص پکارن
جو پڑھ بخشے اوہناں تائین بس قصے پر چھین
راتین وچ جو ایہ پڑھے جیون جن سورج تجلی
عرض کیتی ہن ای تقصیران تاوت ایہ اکھیو نے
جو الگ حق اوراکر پیئے تین ول نہ تکساتین
جیکو ایہ نماز عاشورے بخشے پڑہ اسانون
جو لگ اہنوں نال رلا کے جنت تا کھڑسامان
جنتین کہیا دلنشینی وے طاہر باطن نور
پنجاہ واری اخلاص رکھتے دو سے کی آیا
ہزار ہزار نورانی بنسر جنت ملک نہاون
تریتے ریواری پڑھو عزیزو وچ انیسو ہائین
نفل کراہت نال جماعت جیکر نال اذانے
کر تحقیق کتاباں وچون لکھیا حق بچھانی
شرح کائی تے وچ محیط ایہہ مسالے بھی اتے نگا
نبی جماعت کرائی انفلان نال ملائکاں سبے
بھی ارواح پیغمبران آئی ہو کر نزول
اس زمانے جماعت کراہت ناہین جس جا لی
بالاتفاق روایت کراہت ناہین نقل گذاران

فتوح الارواح تے عمدۃ المہتدین ہور مجموع الفوائل
جامع الاصول حدیثاں نبوی ندر جانز تاول

لاہور دیاں فاضلاں ایہ مسائل لکھ انہیں کتابیں
مقدمے وچ قضا عمری دے سنتوں نیک جوابیں

وت عدم کراہت حکم کیتو نیں ہر یک مہر لگائی
ہین بھی لکھیا ویکھ اوہناں ایہ تحقیقت پائی

فرضوں تارک سنت جماعت بنیم وتن ہزاراں
عقل نہ چاہے نفلاں کارن ہوون نہ قطاراں

اتھیں واہ رین کجے وڈے مرد نساداں آون
نقل عاشورے جمعہ دے وعدے پڑھن نمازوں بھاون

دکھو دکھ بجانی بعضے جو ترتیب حدیثاں
وچ قرائیت حضرت کہیا کہے خبر خبیثاں

نال اماں جے پڑھن اکٹھے ناحق عاصی سنگی
رب غفور کریسی رحمت سبھ بخشے اس سنگلی

قضا عمری دے معنے سنتوں لکھ جیویں تمامیاں
بے علماں دے نال کی جھگڑا کہنے خام جواباں

سلی عمر نہ پڑھن نمازاں پنجیں وقتیں تارک
قضا عمری نوں بیچ آج پڑھیندے گوڈی اکر

چار رکعتاں نفل گذاراں پڑھدے پنج قضائیں
اوہ دلدیوچ یقین کریندے سال نماز ادائیں

جے لکھ روپیہ دینا ہووے موُل نہ دیئے دمڑی
اوہ لینے والا سچا یار وتوڑے لاہے چمڑی

رب فرمایا وقتاں اندر کرو نماز ادا ر
وقتوں پچھے پڑھنے والے بے فرمان خدا ر

گناہ کبیرہ وقتوں پچھے ترٹے پڑھے قضا
جمعہ وداع دیاں نفلاں پڑھیاں اوہ معاشطہ

پندراں واری سورت کوثر نفلاں چار رکعتاں
بعد جمعہ دے پڑھیو ہمیشہ تا اوہ ہمن بتراتاں

ہر دم پڑھو صلاۃ نبی تے دن تے رات ہمیشاں
برکت نال درود نبی دے بخشاں کل خویشاں

باب ستے وپنج در بیان نماز مریض گوید

محل کھلوان نہ ہویا کسے وچ نمازاں اگے
سبب مرض دے بیٹھ گذارے جے وڈین کر کے

دو دین جاں ان کوع سجود اوہ جیکر بیٹھ نہ کردا
پٹے انشارت سری کرے حکم قرآن ایہہ مردا

سجدیدی انشارت کاراں سر رکوع تھیں نیواں
کرے کاز ازی وقت انشارت مختصر تہیں نیواں

کائی شے نہ سجدے کاراں ہتھ طرف اوٹھائی
ایٹ بہاندا یا تختہ گناہاں مختصر فرمائے

قال اللہ تعالیٰ ان الصلوٰۃ کانت علی المؤمنین کتابا موقوتا

ایہو وکھین نال دلیندے کرے اشارت تاہین
کندی پرنے لیٹن والا قبلے پیر کریٹی
اشارت کولون عاجز ہویا ہرگز سر نہ چھیڑے
بعضے کہندے فرض نمازان ناہین اسدے سر
وچ ترغیب صلوٰۃ تے لکھیا ناہین اوہ گنہگار
جیکر قوت قیام کریندی سخت نہین بیماری
جیکر قوت نہ ہووس تکیہ تاوس نہین روا
انھان چھوں سکلان تھین عاجز تا اوہ پیو دراز
کرقا در ہے کھلونے اوتے باجہ رکوع سجود
نہین والے دی اشارت جانو نیرے طرف سجود
نال اشارت کر لگھڑ الے تاہین ہوے
جو نانے نال اشارت پڑھے زمین چھپائے
جیکر مریض کسے دا قبلے باجھوں ہووے
فرش پلید ہٹاؤ تھوں منہ قبلے کرا ہی
سجدی اشارت کولون عاجز ہو یا کر قتمار
ظاہر روایت دیوچہ اس تھین ساقط ہیا فرض
کوبدہا تیغ چار پائی تے یا ہووے ازاری
یا زمین تے چکڑ دشمن یا سپ ہور درندہ
رکوع سجود اشارت کر یو سجدہ روا نہ جانی
تا ندوا بے تے باجہ اشارت ناہین چلن دلیل
کسے عورت تاہین وقت تولیدے باہر آیا

باجھوں ہر جے قوت نہووس کرے تاخیر تداہین
پائے پرنے جبر الیٹے مونہ اوس طرف اٹیی
اسوقت تاخیر نماز رہے اے پر فرض نہ ہٹے
ساقط ہویان نہیں لازم صحت پائے جد فر
معذوران نے رحمت کردا حق تمام نماز
کسہ یا نال تھمے دے تکیہ کرکے کھلا کدہی
نا پڑھ سکے تہی تکیہ بٹھیان لئے نماز
ایہو وچہ تاتارخانیہ عالمگیری دیکھ مریض نماز
مستحب اوہ سنون نہیں پڑھنے اشارت معہود
ایہا موجب آیہ کریمہ لکھیا خوش معبود
سہو نال اشارت کرے جے کر بھل پیوی
رکوع دی اشارت تھین سر جھکے بہت لاوے
یا اوس تلے فرش پلید ناہین عاجز ہووے
کہے کسے نون کرے نہ کوئی روا نماز سیاہی
وچہ فتاوٰی عالمگیری فدیہ فرض نہ آوے
زیادہ تون موت اسانی نا اوہ ایسی مرض
یا عورت دے نال نہ محرم لینے تھین لاچاری
اٹھین عذرین نہ ہو وانہ تے منیہ دس چرندہ
کاٹھی اوتے پائے ہووے تینہ وچہ چھپانی
سہو کر لیو ایہ نمازان نال اجماع خلیل
اوسے وقت نماز دے حق شرع نے کی فرمایا

قادر ہووے وضو ساڑے جے عاجز کرے تیمم
نال رکوع سجود گذارے جیکر ہووے قادر
کسے پہٹ سگے وچ جاری ہووے جو اوہ کرے سجود
نال اشارت بیٹھ گذارے منیہ وچ مسطور
کسے پیر اڑاری یا موہنہ تھا پانی دکھ پچاوے
جے آزار تھاں تے ہووے یار بناوے کوئی
اینویں حکم تسلے دا یا روہتہ جیسے دو لولے
جد تیمم وضو اوس نوں کوئی نہ کراوے
کو کھلا پڑھے توں عاجز جیکر بیٹھ گذارے
کوڑے ہے سکلا قوت کہلوون نال امام نہ پاوے
جد امام رکوع جاوے اوہ ٹھکے نال کریئی
کسے ہتھ تے پیر بریدہ ہوون منہ تے ہور آزار
مگر جس وقت جنابت ہووس نہا نماز گذارے
پھبے وضو جہڑے وقت ہویا اوہ درماندہ
محدث ہووے حق شرط نماز دی وضو جانو بھائی
جیویں فرض عشا نہ اوتھے جتھے وقت نہ پاون

اِنَّ الصَّلٰوۃَ کَانَتْ عَلَی الْمُؤْمِنِیْنَ کہیا رب جلیل
اوس شہر دا نام سکو جد اوہ پڑھے شام
ہاڑ دے مہینے اندر آتیں جہوٹیاں بچہ
سال اٹھاراں اوس ملک چہ رہیا شرف الدین
بعض نماز پڑھے کسے جھکے نال رکوع سجود

سر لوٹی دی بیٹھ گذارے تفا کرے تا غم
عاجز ہووے نال اشارت ایہ منیہ تھیں صادر
یا کسے بول یا باؤ نہ ٹھہرے سجد یوچہ موجود
نماز نہ چھٹے کسے آزاری بھاویں کو معذور
مسح کرے اوہ فرموو ناہیں شرع اینویں فرماوے
یاروں عاجز رہ تیمم منیہ وچ لکھیو ئی
نیت تیمم ہتھ منہ ملے بیٹھ کدھے دے اوہلے
تد تیمم اوہو کافی جتنا آپ بناوے
تا اوہ قرات پڑھن بیٹھ کے پڑھی یار
نیتے چا نماز کہلوے شروع پچھے بہہ جاوے
منیہ اندر اینویں لکھیا مت کو شک انہیں
فرض نماز نہ اوس دے وقتے ساقط جانو یار
جو لگ ہوسدا اوتھے وضو باقی رہے پیاسے
محل وضو دا فوت ہویو سو غسل محل نہ جاندا
شرط فوت مشروط ونجایا ہور دلیل نکالی
لازم ناہیں اونہاں اوتے اوس شہر نہ رہاون
وقتاں نال نماز فریضہ ایہا خوب دلیل
پیش عشاؤں صبح ہو جاوے کتنے بچہ ایام
اوس ماہ اندر روز اٹھاراں خفتاں وقت نہ لبھ
پھیرے دا اوہ خوجہ ۳ ہا دسیوس خبر تیں
جے وچ نماز قیام تے قادر کھونا اوس زدد

جے رکوع سجودتے قادر ہویا اشارت والا — اوہ نماز نیتے وت جھکے ہوسی بہت سوکھالا
رکوع سجودے اصل عزیزا اشارت جان خلیفہ — اصل اوتے ہن قادر ہویا ایہ دلیل شریفہ
دینہ تے رات کولوں ودھ ساعت رہی بیہوش دیوانہ — یا کوئی حربی دار حرب وچ ہویا مسلمانان
نماز پڑھن تھیں عاجز ہویا خبر نہ اوس نوں کوئی — یا کو مسلم مرتد ہویا رہیہ نماز گیوئی
یا مریض دی اشارت کولوں ہوئی طبع ظہیری — انہاں پنجاں تے قضا نہ لازم لکھیا عالمگیری
جیکر اٹھاں پہراں تھیں ودھ ایویں بیا آزاری — تاقضا نہ ادستے لازم عرض کہاں میں ساری
کو بیٹھ نماز پڑھے وچ بیڑی عذر با جیوں جاری — نزد حنیفہ جائز ایہی نزد یاراں لاچاری
قبلے ول منہ کرنے تھیں رکھیں پیر اوتھائیں — جیوں جیوں بیڑی ہوندی جاوے پھیر ہوندیا جائز
کو نال اشارت وچ بیڑی دے بیکے پڑھے صحی — نال اجماع وچ عالمگیری ناہیں روا اجیح
ہردم پڑھو صلوٰۃ نبیؐ تے نام محمدؐ جس دا — شفاعت کاراں روز حشر دے اوہ کریسو کیندا

باب سی و شش در بیان احکام سفر گوید

نیت سفر دی شہروں باہر جیکو ہووے جدا — کرہاں کچے نوں پورا لے کھوے بھی وچ پار
وچ تتاوے عالمگیری اس وچ فرمائے — جس طرفوں اوہ باہر نکلے حد اسدی وچ آوے
تین دہاڑے پیدہ تے جانا ہووے سیر میانہ — جیوں پیر پیادہ یا وچ بیڑی یا ساتھی شترانہ
جتنا ٹردا وچ پہاڑاں دے گویہ کردا پنے — ایویں بیڑی یا در میانہ مختصر تھیں لدے
سیر میانہ تے دہاڑے جتنا اوہ رفتار — وینہ چھوٹے وچ عالمگیری ایسے تے اعتبار
فراسخ نوں علماں ثلاثہ کروے نہیں قبول — وچ ترغیب صلوٰۃ لکھیا غیر اندا معمول
چوہ کہنجہ پنجتالیہ جہتری کسندے ترکی سخہ — پنجتالیہ قول میانہ ہور قولاں تھیں بس
چار ہزاراں قدم فقیہاں لکھیا کوہ شرعی — ہر قدم ڈیڈھ گز دا ہووے وچ ترغیبے اہی
چوویہہ انگل گز دسیندے بعضے کہن اٹھاویہ — وچ بدائع ایویں لکھیا مفتاح دیکھ جو بھاوے

ربت سچے مطلق فرمایا فیصلہ نہ کیتی کائی
ترغیب صلوٰۃ تے فتویٰ دتا ار قول محیطے
روزہ دیوے بہی رخصت اوسنون ہور مقیمی رکھے
نیت کرے اوہ موزیاں اوتے ترک دینہ رات تمام
قصر نماز قربانی ساقط جرہ خروج حرام
نیت آرام کرے ہک شہری پندراں دینہ مقیمی
نکاح کرے زن کائی ناہو وچ سفینے
نال امام مقیمی داخل ہویا کوئی مسافر
نیت وقت نادوا آکھین ناتون آکھین چار
نیت اقامت وطنے داخل تریمجا جس نکاح
نکاح کرے کو وچ شہر دیوے یا کو نیت اقامت
یا کو حربیاں باغیاں تائیں آکے پائے گھیرا
یا کو تابع نال متبوعے کرے اقامت نیت
ہر دے نال منکوحہ ہووے مولیٰ نال غلام
ہو ابھی تابع جان عزیزا لشکر نال ٹھہانے
اے پر جیکر روٹی کھاون نوکر اپنے مالو
یک غلام دو مالک جیلیں اسدا کی احوال
لکی مولے نیت اقامت جیوے نیت سفر دے
جے خدمت ہر دو ہاں کردا اصلاً قت بجہائی
اصلی نیت اقامت کیتی جرم لوں خبر نکائی
وامام شمس سرخسی نے کیا اکھڑت جیہاں نہیں مورکے

آسے دینہ رات فقیہاں لکھیا سفر دی قید بنائی
اٹھاراں فرسنگ جانیوالا چہ گانے دو پیتے
پئے پڑے دی لوڑ نہ کوئی کین روزہ کیں چکے
عید جمعہ بکبیر تشریق ناہیں نا جہ آرام
سوا محرم وچہ عالمگیری فائدہ سفر تمام
امام پچھے یاد اخل کدہے کوٹھے شہر قدیمی
نیت باجہ مقیمی ہوسی بجہو نال یقینے
وچہ رباعی چار گذارے بہت کتا ہیں حافر
پڑہاں نماز امامے والی آکھیں برخوردار
ایہ سب چار پڑھن سن بھائی یاون تدہ فلاح
یا اوہ رہسی جو گرائیں پندراں دن سلامت
نیت کرے جو نصف مہینہ رہسی اوتھے ڈیرا
ایکل پڑھسن دوگانہ ائیں سارے بے جمعیت
طفل نابالغ نال پدہ دے تابع جان تمام
نیت انہاندی سفر خود ناہیں تابع سبہ ہو جاندے
بادشاہاندی نیتوں پچھے عالمگیری بھالو
جیکر خدمت وارو واری حال آسودہ بھال
کرے غلام متابعت اسدی واری جیدی گھر دے
بعضے کوندے احتیاطوں اوہ مقیمی جانی
بعد دوگانہ خبر ہو سوا وس قضا پیائی
چہ ہوون نا ہو ونہ لازم وچہ مسعودی لوڑے

کو نیت اقامت کرے نہ پکی اجد نیہہ آکھے نت
کولڑ کا دو دینہ نیت سفر دی ڑیا یا کو کافر
تو مسلم ہوون حکم قصر دا نہ بالغ ہوون چار
نہیا نہوں کو موڑن جاوے چوران تپیر غلامے
جتنی مدت وتن ڈہو ڈہیسندی پڑھن ہمیشہ چارے
مسافر ہوون دو راہ اماوے سکے خشکی ہک پانی
پانی والے راہ دو گاہ وچہ سکے چوگنے
مسافر کرے تمام رباعی بہے تشہد اولی
جتے ترک کرے قعود پہلیدی باطل ہوسی نماز
مسافر دا امام مقیمی وچہ نماز قضائی
مسافر دی نماز قضائی وقتوں باہر نہ ہووے جے
نفلاں پچھے فرض نہ جائز جے ہن کھان دا
بہنا پہلا سنت مقیمی سفرے دے حق فرض
کو پڑھے مسافر چار پچھلی یاں پہلا ہن چھوڑے
جیکر پچھے مقیمی سفری کہے سلام
نہ ثابت دا حکم کیونکی پڑھسی اوہ دوگانہ
اقتدا مسافر پچھے جائز کرن مقیمی
محض قیام فریضہ اوتھاں پڑھنا کجھ نہ آر
لاحق نام اونہاندا جانو جیہڑا مسبوق تے آیا
کو وطن اصلی نوں چھوڑ کر امین مثل اس ہور بناوے
نیت اقامت چار پڑھسی جیوں وطن ضروری

ٹرسان تو نے مراد تھائیں وہ پڑھ دو گانہ جیت
اوہ بالغ اوہ مسلم ہویا پڑھ کیتونے وافر
وچہ فتاوے عالمگیری باب سفر وچہ یار
کجھ یقین نہ جانو ایہے توں ایہیں کس مقامے
مریاں قدر سفر دا ہووے پڑھن دوگانہ سارے
دھیاں وچہ خشکی جاندے دینہ آپ پچھانی
وچہ فتاوے عالمگیری سنتوں میرے جانے
دو فرضاں دو نفلاں ہوسن عاصی ہویا بھولا
مختصر وچہ انہوں لکھیا ویکھ نہ کرا اغراض
کنز قدوری وچہ نہ جائز ہور بھی ویکھو کافی
انتقال کرے وچہ وقتی سفری جیوں توں پہلے
اتھے صورت اوہ غیر ہوندی مارن کل علماء
سبب نہ جائز وچہ صغیری اوہ استوں عرض
دو آخر دیاں سنت عینی ابوالمکارم لوڑے
دو رکعتیں یا چار بعضے سنتوں حکم تمام
ابوالمکارم دے وچہ لکھیا ویکھو اہل ایمانان
دہ جاوے سلام مسافر پھیرے فضل کریگا
حکما نال امام کہاوے ویکھو متن ہدا
اول اونہاں آخر انہاں نال امام دے پایا
نیت سفر دی ڑیا اوجھوں شہر پہلے وچہ آ
اصلی وطن توں اصلی باطل ہوندہ وچہ قدوری

بیان احکام سفر

[illegible]

وطن اقامت تے کرے بطل اصلی سفر اقامت
کو وطن اقامت دیوچہ آیا جہڑ کے وطن اقامت
جو لگ نیت نہ کرے رہن دی پندرہ دینہ اجائی
فوت نماز کرے کو سفری قضا کوے گھر دو
جتنے فائدے سفر دے حق جہڑا ججے تے جاوے
افطار روزہ تے قصر رباعی مسح کرے دینہ تین
سوار پیادہ فرق نہ کوئی لکھیا عالمگیری
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے غفلت نال نہ یارے

مختصر وچہ انہوین لکھیا کنز بہی نال سلامت
یا سفر دان یا اصلون ٹرکے سفری جان ہدایت
اوہ دو ادھر پچہے دو گانے نائین ہگلی نیت گیائی
گھر دی فوتے وچہ سفر دے اصلون چار سفو
شرعًا اوتنی چوری جاری وینداسفائدہ پاوے
عاصی شقی سفری نائین تہیان سب برابرائین
امن وار ہووے پڑھ نستان ناہو دو نگیری
کتنے حقے باز اوان نفرت ہت پیارے

باب سی و ہفت دربیان احکام نماز جمعہ گوید

تے مقیمی تندرستی ہور بصیر نچھانی
ایہہ چھہ شرطان جان جو دی چھہ نے ہور ادائی
جے نفقود شرائط والا جمعہ گذارے نوئی
جمعہ جنہان تے لازم ناہجے اوہ دیون امام
اول شرط ادا اوجون عالم شہر کہادن
اختلاف اس شرطے اندر کئی وجہان تہین آیا
ہک مرے ہک جمے تھے ناہے وچہ بازار
ہور کامی کسبیان نائین نہ لگے روزگار
بعضے آکھن جس شہر وچہ رہتے دو ہزار
دوجی شرط خلیفہ مسلم ناکر سے اوہ جاری
ایہوین ان نے ہور نہ بالغ ہجے ایہ دن خلیفہ

پنجوین شرط پہر سلامت وچہ کنز دے جانے
شہر خلیفہ دقت خطبہ اذن جماعت بہائی
نابہی ہیشی ساقط ہندی مختصر لکھیو وی
وچہ تاتارے عالمگیری آکھن درست تمام
جس شہر یدی وڈی مسجد اہل نہ کل سماون
ایہہ حد شہر دی مختصر وچہ بہ نام دبایہ
بعضے آکھن حد شہر دی حاصل نالے یار
جتھے آکھن تا اس جانو شہر اونچہ شمار
وچہ رموز سے اسعدیہ ائین شہر انوچہ شمار
وچہ سہودی شرط نہ فاصل کافر دی اسر دائی
وچہ مروی شاہی لائق ناہین یار شریفہ

بیان احکام نماز جمعہ

جو شرطاں نماز جمعہ دیاں مقرر ہین اوہ سارا ریاں شرطاں فقیہاں نے بیان کیتیاں ہیں۔ مگر قرآن مجید وچہ کوئی شرط بیان نہیں ہے یعنی واقعہ اعلم

وقت پیشی دا چوتھا خطبہ فرض قدر تسبیح
کونجھ اارے انجمہ پکارے منبر اُتے خطیب
نرے مرد ہوون سوا اماموں قول امام کبیر
لمان کرنا خطبے سننا ایہ مکروہ دساون
خطبے دے وچہ ذکر ضروری صفت خدا رسول
امامے پچھون نمازی بیٹھے سجدیوں اگے نمازے
اول رکعتے سجدیوں پچھے تھے غم نہ کوئی
چھیویں شرط نماز جمعہ دی ناکو ہٹکے ہوڑے
کو بوجے دربان تہائے یا در نار سیتی
تندرستان معذوراندی پیشی جان کراہت
اوانلہ پہلی جمعہ دی سنکے چھوڑ دیہو کل کاران
ہک شہرے وچہ بہتی جائیں مقتحے جمعہ روا
ہو رسائل جمعہ دے میں آکھاں کر تحقیق
مولوی قادر بخش رسالہ ڈیرے وچہ بنایا
شرطاں باجہ جمعہ دے نائیں جو نا فرض بناندے
لکھیوس جیت نمازی شرطاں ایہن مگر جیہے
جے عدم شرائط فرضاں نائیں ہا ساقط کردا
قبلے نوں مستقبل ہونا شرط نمازے آئی
ایہی آخر بن باجہ قرآئت ادا نماز دوہائی
جھڑے شہر امیر نہ ہووے ایہی غدر ہووے
بادشاہ دی شرط ہوندا ایہا مرتب بھارا

ایہ ہے قول امام وڈیرا وچہ رموز صریح
اس تجمید دوں فرض ساقط مسئلہ بہت عجیب
شرط جمعہ دی پنجویں ایہی دو یاراں تہیں گیر
عرفا جنہوں خطبہ آکھن دو صاحب فرماون
صفت یاراں تے یاد قیامت ایہیں کو نہ بھوے
شرط لگی سی پیشی نیتے باطل جمعہ پیارے
ایہیں حکم ہے تیرے پچھے وچہ کتاب لدہونی
اذن امام ہوئے ادس جائی آیا مونہ نہ موڑے
شرط جمعہ دی فوت ہو گیا جاؤ نا اس نیتی
کرن جماعت پیش جمعہ دے شہراں وچہ قباحت
طرف جمعہ دی آؤ سارے دو گناہ ہزاراں
تزو محمد رحمۃ نے نعمانے یوسف رحمۃ کیے خطار
جو کجھ ڈٹھا وچہ کتاباں دساں سنو رفیق
معتبراں کتاباں وچوں فرض جمعہ نہ سر ٹھایا
کجھ وسیل نہ پاس توڑاندے اوجھڑ جھلے جاندے
جے ناشرطاں پایاں ہاں دوں فرض نہ ساقط تھیوے
تاکیوں نماز نہ ساقط ہوئی آکھے ساویں مردا
جے حسن قبلہ لبھے ناہیں پڑھو نماز دہ کائی
جتنے کپڑا کوئی نہ ہووے ننگیاں بھی ہو جاندی
شرط ایہناں ساقط لکھی اوہناں غلط پیوے
وچہ ایہی خبگ ہو دے بیعت تہیں دل یارا

ا ص چنانچہ باری تعالی در کلام مجید و فرقان حمید سورۃ جمعہ میفرماید یایہا الذین امنوا اذا نودی للصلوۃ من یوم الجمعۃ فاسعوا الی ذکر اللہ وذروا البیع ترجمہ اے مومناں چوں ندا کردہ شود برائے نماز روز جمعہ پس سعی کنید بجانب ذکر خدا و بگزارید بیع را

طبع مخالف عید جمعہ تے خلقت گونان گون
کافر دی بادشاہی اندر ایہ نیت موجود
جامع اگر ہوندے تاں فقط تھیں ترجا بچہ خزانہ
ہور نہ ہب تے شرح صغیری منیۃ المصلے
روز جمعہ دے ہر تھیں اول پہنچے مسجد آ کے
والسابقون السابقون اولئک المقربون وچہ قرآن دسائین
تریجے بکری چوتھے ککڑی پنجویں آنڈا آیا
بانگوں بعد ثواب نہ پیا استسان تر دو شہید
خطبے پڑھیاں جو آ بیٹھا اوس ثواب نہ ذرہ
تد نبی دے ہک اعرابی آیا کرن سوال
قوم اساڈی سخت حیران ترک جمعہ دے پار دو
عوض جمعہ دسا دتیا ئین حضرت کجھ ولے
تد فرمایا حضرت اوہنوں پڑھو رکعتاں دو
اول دو رکعتاں تینوں پڑھ پہلی وچہ فلق
ستر واری بعد سلاموں پڑھ توں آیت کرسی
فاتحہ پچھیں ہر رکعت تے لفظ اللہ ہک ار
بعد سلاموں ستر واری پھیر پڑھو لاحول
تحقیق توں پڑھسی اسے تائین فضل جمعہ اوہ پاوے
عرش تلے آواز کرندا ہک فرشتہ نوری
توریت انجیل زبور قرآن بھی ترہ ختم کیتا ای
ہر وال برابر دو ختم بیکی صد صوم ثواب

وچہ سیاست والا ہوسی ناکو جنگ نہ خون
مسلم دی وت لوڑ نہ کئی شرط حاصل مقصود
ایہ تین اثنان مولوی آکھے سمجھو مسلمانان
ہور نیا بہج شرح کنز دی قادر بخش نے ملی
وچہ حدیث ثواب تصدق ڈاچی دا اوہ پاوے
جہڑا اوستھیں پچھے آیسے اوہنوں دیگا ئیں
وچہ مشکوٰۃ حدیث نبی تھیں فضل جمعہ فرمایا
خطبے وقت امام اوٹھیوی مومن خاص سید
باجہ نماز جمعہ دے کولوں وچہ اینہیں مقرر
اینہیں جنگی ترک جمعہ دسا تھیں دائم حال
روز جمعہ دے پنج نہ سکئے بہتا بندہ شمار دو
روز جمعہ دے پڑے گھر وچہ فضل جمعہ دے پایئے
نیرہ قدر ہمیشہ دوینہ او چاہئیے غسل دا راہ
دوجی وچہ والناس لوڑن ہکی واری تک
اٹھ رکعتاں دو دو سلامی ہور پڑھو بے پرسی
پنجویہ واری قل ہو سورت پچھے اوس شمار
تینوں قسم خدا اپنے دی سچے جیندے قول
جنت امید تینوں ضامن نال میرے رل دے
اگلیاں پچھلیاں جیباں کولوں ہیوں پاک عفو
پھیر کم تو اس عمل نوں کرن تیوں خاص خدائی
روز جمعہ کو دیوے رکھے وچہ شیوخ کتاب

حج عمرہ طواف کعبہ دا کرے جو روز دینہ
مسجد بیت مقدس کعبہ مسجد ہور مدینہ

گویا کہ او دکل مسیتاں کیتیاں اوس بنا
ہتھ اپنے دے نال نبی نے جیونکی نوں فرما

ہوسن تے داؤد پیغمبر زکریا بجہ ایوب
ہور اہناں درجہ ولیس علام الغیوب

دوہیں جہانی رہے سلامت آخر روز شفاعت
سو آدمی نے ال اپنے تہیں کرسی لوو کفایت

پانی حوض کوثر دا پیسے باجھ نہ اتھوں جاوے
بہنی جاگہ بہشت تاں نوالی آکھین ویکھ سدھاوے

گویا امت نبی دی ساری زردیہ اس چھوڑائی
شب قدر ہی اوس وظیفیوں اس مرد نے پائی

تاریکی نہ تنگی قبرے منکر خوف نہ ذرہ
دہ دروازے جنت والے قبرے کھلس مقررہ

جنہ فضیلات لکھاں والی گنتی نبی کا مر
اعرابی نوں تیراں یاراں کیتا بہت اکرام

زید پتر ثابت دا نالے یاراں ہور صحاب
ہور نامی یار نبی دے آئے اوتھ شتاب

سرکھین تے بتہ اوس جنہیں جے توں یار حبیب
ایہ فضیلت تیرے یاروں ہوئی انساں نصیب

وچہ جواہر خمسہ لکھیا نالے وچہ اوراد
پڑھن گراں گذر نے وچہ وسدے ہر دم ہوون شاد

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے روشن دل تساڈے
برکت نال درود نبی دے ہوون دکھ دور اڈے

باب سے وہشت در بیان نماز عیدین و احکام آنہا

عید فطر دے روز مسلماں وچہ چھ کم کران ادا
مستحب ہے عید پڑھن تہیں آگو بخش جو با

چنگا کھانا حلوا سیویاں پہرا خوشبوئی
آدا صدقہ مسواک تے نہاونا مختصر لکھیوئی

ایہ کم کرکے عید تے جاو راہ اندر تکبیراں
جس راہ جاؤ اوس نہ آؤ رب بخشے تقصیراں

روز حشر ایہ دو دروازے شہدی کران ادا
کمیوں خارج عید گذارے پچھے تہیں ادا

دو گواہ قرآنے اندر دعوے ثابت کر دے
فضلے نال خلاصی بندیاں نال عدالت مردے

عید فطر دا صدقہ جیکو قادر ہو کے رکھے
ہر دانے بدلے سپ قبر وچہ گوشت انہاں دا چکھے

روز حشر دے دامن اسدا ہوسی ہتھ فقیراں
صدقہ سانوں نال تولی وچہ انیس دہیراں

صبح صادق نہیں پچھے صدقہ واجب عید وہاڑے
کنک ہووے یا آٹا کنک دے یا انگور یا چول
ہور غلہ دے قیمت دیوے جو کجھ دران پائی
اٹھاران رطلاں دے پس پائی نال رطل لئیندی
وزن رطل دا وی سرشاہی ایہ گنیا جاندی
زکوٰۃ فطرانے عشر نذر وچہ قیمت جائز جانی
ٹوٹرے راہ ہمان کھلوتے جیونکر چکے رہی
مالک جو نصاب نہ ہووے اوس تے صدقہ آیا
نصاب نامی یا شرطا صدقہ دی ناقربانی آئی
تامی ودھن والے لون کھند جیونکر بکریاں گائیں
کوئی مالک ہووے دو مارنا بنداک سیپے والی
اوس نا دیدی یاروں اٹھے صدقے تے قربانی
ذی رحم محرم جو اوسدا ہوو لوی تھیں ہاندا
صدقہ دیوے نفس اپنے دا خادم طفل صغیر
غلام مکاتب جاتک بالغ تے یا بچہ سوانی
غلام تجارت کار کے ہووے یا وچہ ہاں گولا
غلام نٹھا جے گھر آوے یا او سانجھ ونجائے
عید جمعہ دیاں شرطاں ہو خطبہ اندر فرق
عید فطر دے خطبے اندر حکم نظر تکبیراں
دو رکعتاں عید فطر دے دو دن اٹھے جانی
بعد قرائت دوہی رکعتے تے تکبیراں یار

اگے پچھے دیونا جائز ساقط نہیں پیارے
ادھی پائی صدقہ دیوے دور ہووں کل ہول
ایہ عالمگیری اندر لکھیا دیکھو اصل صفائی
وچہ فتاوے عالمگیری ایہ روایت ابادی
اٹھ دیہاں سرشاہی پائی اسی رطل کچھائی
پر وچہ ارزانی قیمت بہتر قحط سالی وچہ دانے
اٹھ بکھاتے ہتہ نہ اپڑے کہڑی گنسی گدائی
عاقل بالغ حر مسلمان ویکھو شرح وقایہ
حرام تصدق لینا اوس تے رب تیوں وڈیائی
روک روپیہ مال تجارت گنیے ہی سمجھائیں
دو وجہ نہ خیدا اجر پارٹ ہمیشہ خالی
زکوٰۃ نہ واجب اس نصابوں نامی کر جانی
اس نصابوں نفقہ نعمان لوی جیون ہیوہاندا
خوش ہے ام ولد مدبر کافر جان فقیر
زوج اوتے نا صدقہ واجب بہی نال پچھانی
یا غلام کسے نس جاوے صدقہ ناہ کن کولا
دو ہاں دا من صدقہ دیو ویکھو وجہ وقائے
شرط جمعہ دی عیداں سنت نا ہو کوئے غرق
امام سکھائے لوکاں تا ہین نہیاں کل تعبیراں
لیجہ بنار کعتے پہلی ترے تکبیراں آئی
پیش رکوع نے آکھیں بھائی لاادسری کہیں بھا

تکبیران وینال اوٹھائین ہتھان دت لگائین
بعد قرأت دوئی رکعتے ترے آکھین تکبیران
عید فطر دے روز گذاران عید تکوی جاو
قدر نیزہ دا سورج اوچا ہووے عید گذارو
عید جمعہ تھین جیہڑا گھسے اوس قضا نہ کوئی
منجھے نفل دے حکم برابر فرق نہ اگے کہاوے
عذر بعذر روان آ تردینہ تئیکن جائز پڑھن صحارے
حج دا ہڑ فجر دے تھے شروع ہویان تکبیران
عید دا ہڑے دیگر تھے قول حنیفہ بس
ادا کرے جو قضان تائین نال جماعت مقیمی
مسافر نال مقیمی ہیتے اوس واجب تکبیران
امام بہلا تکبیران کولون مقتدی نا چھوڑے
جیہڑے عید جمعہ دا پڑھنا اوستے ہن تکبیران
کوئی وچہ عیدین امام نون ملیا آن رکوع
جے جانے رکوع گھس جاوے آکھے جھڑ رکوع
تسبیحان سنت نے اوہ واجب ایہ سبب عزیزا
جے امام چا سر اوٹھاے کجہ تکبیران باقی
جے امام نون پایا کسے موتم وچہ قیام
جو ناگ امام شروع نہ کیتی وچہ عیدین قرأت
بکرو ممکن ہاہدو آکھے ترین تھین زیادہ نیاں
حنفی مذہب تے چھڈ اوہ شافعی مذہب یاران
ترجیحی تھے بھن ہتھا نون پہلیو چہ دسائین
چوتھی آکھ رکوع نے جاوین یاد رکھین بغیر ران
دوجے روز بھی عذر روان جائز تیجے نا فرماوے
آخر وقت زوال تئیکن بہت کتابین یارو
مگر افسوس کفارت ناجہ شرط جماعت گیوئی
تکبیران وچہ راہ دے اوچیان عید گذاران جاوے
تکبیران نے حکم خطبے دے وچہ سمجھاوے
آخر دینہ تشریق دے تئیکن لمیان بوچہ گیران
صاحبین قول نخستین فتوے اُستے دس
عورت مرد برابر ایہن اٹھاراں وقت ہمی
امام مسافر نے نا واجب خوب ایہو تقریران
جیہڑا بھلا وچہ سُستی جو لگ رہے سو جوڑے
روز حشر دے کہنے والے لین جزا توقیران
تکبیر تحریمہ آکھکے زائد ول رجوع
وچہ رکوع اوہ تکبیران آکھے نال خشوع
وچہ رکوع نہ ہتھ اوٹھائین کنان طرف حفیظا
کرے متابعت نال امام اوہ ساقط اتفاقی
امام فارغ تکبیران کولون موتم کہے تمام
تان لگ تکبیر انداوقت عالم گیرو وچہ کفایت
مگر جے اگے شافعی مذہب تا وہ سیک شمار
ست پہلی پنج پچھلی اندر مالکی حنبلی یاران

چھیہلی پنج پچھلی اندر ہاکی جنلی وسدے
رموز ضمیری تے معیاروں ایہ مسئلے ول وسدے

سر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے رہبر ہان جہاناں
جنہوں رب عنایت کیتا ایہ زبان خزانہ

باب سے وی دسم بیان احکام قربانی گوید

سن احکام توں قربانی دے نبی صاحب فرمایا
سمنو اضحیا یا کمر وچہ حدیث صحیح دے آیا

اصیل غنی تے مسلم ہووے عاقل ہور مقیمی
ایہ پنج شرطاں وچہ قربانی بانکے نہیں قدیمی

چو چوپایہ قربان کریوے فربہ عمر تھوڑا
روز قیامت پل صراطے اوہ تساڈا گھوڑا

سالوں گھٹ نہ بکری ہووے دوہ تہیں گھٹ نہ گاں
پنجاں تھیں گھٹ اٹھ نہ ہووے وچہ اماہ چھیاں

پر چھترے اندر شرط کیتوں سال نیال مہاوی
ایسا ہووے پلیا ہویا نظر بھی بھل جاوے

اٹھاں منڈا کانا لنگا بوڑا نا منظور
اکثر کن دنبہ باقی جائز ایویں اکھ دا نور

جے بینگی نظر تھوڑی ہووے مسئلہ مشکل جانو
جامع الرموز دیوچہ عزیزا کوشش نال پچھانو

ایویں منڈا جائز ایہی جا ذبح ٹر جاوے
گھاہ تے پانی او گھا سو کھا آپے ٹر کے کھاوے

اندر خصی کوتاں جائز چوتھا بھی کھس آندا
عاصب او تے سمیت پوسی فرض سرن لہہ جاندا

بے لاٹ دیوانہ مرگی والا بھورت دا کوجھا
وچہ کتاباں جائز سارے توں بھی کر لے سوجھا

گھوڑے دی قربانی ناہیں ہور جیواناں جنگلی
انیس الواعظین دے اندر اٹھویں مجلس رنگلی

ہرن لگب جے بکری نائیں یا نیلا بچہ گائیں
ولد انہاں قربانی جائز عکس روا نہ سائیں

بکری دنبہ بھیڈ تے چھتر اوہ نہ تھیں روا نجانی
اوٹھ گاں نوں اندر ستاں ہکیں جائز ہے قربانی

جنہاں تساں نیت نہ لہیے ایہ رخصت آئی
جے ہک کافر یا گوشت گھنے حصے روا نہ جائی

بہتر ایہی مالک نائیں آپے ذبح سنوارے
جیکر آپ ناواقف ہووے ذبح ضروری تارے

اوس گوشت چوں جائز ناہیں ذابح دی مزدوری
مختصر تے کنز اندر ایہ ناہیں وچہ قدوری

مستحب اوس گوشت اندر تریے حصے کر دیوے
ہک علماواں وقع یا خویشاں ترا گھر دے لیوے

بجے سارا گوشت آپے کھاوے دیوے ناہیں بوٹی
ذبح نہ جائز شہراں اندر عید پڑھن تھیں اگے
قربانی جائز عید دہاڑے عید پچھے دینہہ دو
قیمت دیوے واسطے سندی اعلیٰ ادنیٰ چھوڑے
قیمت دیوے مسکیناں نقراداں تے درویشاں
مستحب وچ قربانی دے ایسے ڈٹھے
نال وضو منہ قبلے ہوئی تیز چھری ہراسے چھکے
چمڑا قربانی دیچ فقیراں دیجے یا کر بوکا
جے دیوے قربانی والے کسٹھے غلط خطا
ضمان نہ قیمت دوہاں اوتے غضب نہ کیتا کسے
فقیر نہ قادر قربانی تے نفلاں دو گذارے
ثواب ملے قربانی اوسنوں وچ انیسے لکھیا
وچ مسعودی چار گدائے پندراں داری کو
کو عید دہاڑے غنی نہ آہا تے بارہویں روز فقیر
انہاں دونہاں تے واجب ناہیں شہر جو جائے وچہ
وصی قربانی یا پیو دیوے کاراں طفل غنی
اے پر خادم عورت لڑکے اینویں پیو تے مار
باقی گوشت قربانی دا اوسے نال ہوما دے
انیس الواعظین اندر ایہہ مسئلہ فرماوے
اوس تھیں پچھے کو سنہ یاں سکین جو شٹی اتھیں چھری
بہو لوہو تے چمڑا لہائیاں وال پشم تے ناڑیں

تاہیں حق ادا قربانی ترک ادب دی مولیٰ
وچ گراواں عید نہ لازم صبح پچھے کوہ سکے
ایہہ رہے لگن ذبح نہ ہو سی قیمت قرض سنو
چہرا واسطہ اک عیبوں وچ کتاباں لوڑیے
گوشت کھاونا جائز آہا غنیاں تے کل خویشاں
دکھو دکھ دسیساں تینوں فقہ مسائل مٹھے
دہما قربانی تے خود حاضر ذبح کرے یا دیکھے
یا گونگی یا خلاف قرآنے بہ کم جائز لوکا
تدہ میراں تیرا واجب دوہاں ہویا ادا
کنز قدوری شرح وچ لکھیا مختصر بھی دستے
فاتحہ پچھے سورۃ کوثر تجے ترے وار پڑھائے
بعد سلاموں سجدے بیکے پڑھن جائیں لسیا
ثواب ملے قربانی اوسنوں آدم تھیں تا آخر
یا باجہ ذبح تے غنی ہویا ایہو سن تقریر
آخر روز جے یا غنی یا واجب کر کہے
جتنا گوشت چاہے کھائے لوکے جان ہتی
طفل غنی دی قربان کھاون وچ روز ہووا
جس تھیں نفع ہوئے اوتیں چاکسے ورنہ کوئی کھاوے
جس شے دی قربانی کیجے جد تولدیا دے
موہر گوہر روز حشر دے نال لکیاں چڑسی
رو دلہ دے اوتھاں ہیگنا نوچ انیسے ناڑیں

وقت خریدن گلاں مٹھے ساری استغفار — لے پر وچہ دروغ تے قسماں کھاوے تا بدکار
ہر لقمہ ادب غلامے جیونکر اسمٰعیل — وچہ مسعوی گوشت وندے درجہ اینہہ عقیل
ہر اک نج قربانی دے بدلے قصر بہشتی لیسی — وال برابر ہور تے نہراں خون قطرے رب لیسی

قصہ حضرت ابراہیم و حضرت اسمٰعیل کہ موجب قربانی است

سن ہو جب توں قربانی دا پہلے حکم کرام — جہوں ڈٹھا جب کیتے اللہ سنو تمام
ابراہیم کہیا رب تائیں کیوں جیوائیں مردہ — اندر حشر وکھا توں مینوں ہوے نروَل پردہ
رب کہیا ندہ منی تائیں قدرت کامل میری — دنیا وچہ تجربہ چاہیں ایسی عجب دلیری
ابراہیم کہیا میں مناں توں تا دور ہوے تشک — لے پر دیکھاں نال اکھیں دے دل آرام تے پک
رب کہیا لے چار پرندے کپے سر چواہاں — باقی سارے کٹ اکٹھے اگل بدہ وساہاں
ہک پیڑا پھر جا کریں توں اوپر پہاڑ کائیں — پھر سدیں تائیں لوے چواہاں دوڑ ملن تدہ تائیں
ککڑ کالو کبوتر مور ایہ اوہ چار جیواں — وچہ تفسیر حسینی لکھیا ہور بھی ہے فرماں
خلیل اللہ نے اینویں کیتا رب جیویں فرمایا — ہکساعت نچ چواہاں تائیں پھیر جیوایا
جد بولایا ابراہیمے ہوئے بت تیار — گوشت پوست ہڈیاں رویاں کیتا اڈ فرار
کالو کبوتر آپو آپنیاں خبراں تمام آئیر — قدرت حقدی سر جا جڑے اڈن تے ہو تیز
جاں توں مینوں ابراہیما غالب ہے دانا — جو ہیں چاہاں ہکو پل اندر سب کجھ ہیں بنا
مراد انہاں پکھیراں کولوں ہے ہند زندہ ہوئے — روز حشر بھی ایسے ویسے رب جیویسی اموئے
ہور رمز جو بندہ چھوڑے ایہ سب خوئیں بد — شہوت حرص تے لکے ناہیں ہور نہ مال تے حد
ہور سبب جے انہاں چواہاں نیاں نال ہے ولی — تخصیص انہاندی ہاراں اندر ہو ہس سبب دے
خاک ہوئیدی زندہ کرنی بہت تکلف جانی — جیوندیاں نیں مارکے ستا ایہ اسان پچھانی
رب کہیا تدہ اسان آزمایا تا ذرا لذت کیتوئی — ساڈا آکھیا جو کہیا نے خاص دوست سوئی

قال اللہ تعالیٰ واذ قال ابراہیم رب ارنی کیف تحی الموتیٰ قال اولم تؤمن قال بلیٰ ولکن لیطمئن قلبی قال فخذ اربعۃ من الطیر فصرھن الیک ثم اجعل علیٰ کل جبل منھن جزءا ثم ادعھن یاتینک سعیا واعلم ان اللہ عزیز حکیم

بیت
چار مرغ است چار طبع بدن
سر ببریدن ز بہر زیستن
چار مرغ است چار طبع بدن
خصلت مرغ نفس اندر پیر
مولوی صاحب

قال الله تعالیٰ یا بنی انی اریٰ فی المنام انی اذبحک فانظر ماذا تریٰ قال یا ابت افعل ما تؤمر ستجدنی ان شاء الله من الصابرین

مویانئوں ہین زندہ کیتا نال اکھیں تد ڈٹھا
فرزنداں دا کوہنا مشکل حیران تے پریشان
کتنے روز خلیلے تائیں ریہا شک بھلادا
ناویں رات نوں عرفہ کہندے معرفت خلیلے
جیوں فرمایا رب خلیلے آندا حکم بجا
دن چڑھیا تا بیٹے اگے دسیا خواب بیان
ہیں صابر جو چاہیا اللہ کجھ بھی عذر نہ کرسان
ابراہیم خلیل خدا دے ذبح کیتا فرزند
اکھیں سرمہ والاں کنگھی روغن خوب پھراوا
قطیم دا ہی ماں میری نوں یاراں گل سلام
اسمٰعیل کہیا اے بابا اکھیں تے بنہ پٹی
وانہ یقین تیرا پیو تہیں پیو دا وہ بیٹے
اکھیں پیر پئے بدھے ہنر زمین دل کیتا
چوداں طبقاں وچ ترلزل واہ وا پاک عقیدہ
خلیلے زور نبوت دا لاقوت ہی سبہ لاتی
کتنی واری تیھر اوتے لائے لوں نہ کٹے
جیوں معاملہ دنیا اندر چاہیا رب رحیم
جبرائیل بہشتاں وچوں دنبہ عجب لیاندا
ابراہیم دے اگے رکھیا اسمٰعیل اوٹھایا
قد صدقت الرؤیا انا ھمارب فرمایا
کل پیغمبر پاک گناہوں اہہ بندے نرماتی

اسمٰعیل جگر دا ٹوٹا کہہ توں میوہ مٹھا
ریہا خلیل وچہ امر خدا دے کٹھے پے حیوان
گائیں دُنبے بہت کوہائے ہووے رت ڈراوا
کہیا فرشتے کوہ توں بیٹا خواب ہے کہیا خلیلا
خواب ڈٹھا توں نور اکھیں دا کاتی ہتھ لتا
اسمٰعیل کہیا کر بابا جیوں تینوں فرمان
قضا الٰہی تے ہیں تسا کر ہتھ چھری سر دھر سان
اوتھین گائیں رب نہ راضی اسمٰعیل پسند
پہن بچھر کے ماں دتا کوہن لے چلیا بابا
اسمٰعیل کہیا پیو تائیں دیکھ چھری بے جام
مت ہین دیکھاں تیرے ولوں ذبح محبت ہٹے
دوزخ جاو خواری جالوں جھٹ امروں لیٹے
لگے کوہن جگر دا ٹکڑا جام صبر دا پیتا
وچ درگاہ لانا روئے اسمٰعیل گزیدہ
ذرہ گھٹ نہ کیتا اوس نے کہندی مکری آپی
حجر یک لوں کٹدے دائم دوزخ کون امر تہیں ہٹے
سو کیتا پھر بدلہ اسدا بھیجیا ذبح عظیم
چالیہ ورہیاں وچ بہشتاں چا خوراک کہاندا
ذبیح اللہ نا نوبت دا ہویا پیو نوں رب صنتایا
سچ کیتوی خواب نبی لوں نے ترا فضل سوایا
لکھ لعنت شیطان کتے لوں یاد دین جہانی

ہتور باعث ہک قربانی دا دساں ہین عزیزا
ابراہیم نے ہکدہاڑے ہتھ بیٹے دا ہیسریا
حسد کیتا ابلیس نے لعنتی جیونکر آدم نال
ناز کرشمہ نال تہر دے کردا اوہ ہین ڈٹھا
رب کہیا اوس بیٹے تائین کون خلیلا آپے
بہید اسے دا اللہ جانے تواب خلیلے ڈٹھا
انہیں العوظیں دے اندر ایہ موجب قربانی
ہاتہی جید اذبہ آہا ہابیلے دا کہدے
فرزند اوہناندا تے سن جہگڑا دساں قدر خلیلا

عجب عجائب یاد رکھین توں مسئلہ پر تمیزا
نال محبت رب جانے شیطان ڈٹھا سڑیا
وچ درگاہ خدا سچیدے کہڑی شکایت حال
جیکجہ محبت تیری رکہدا ہتر نہ کردا مٹھا
حکم ہیا قربانی جو ابے عاموں خاص سنجاپے
ابراہیمی خوابے اندر کٹھا میوں مٹھا
کجہ ہین سنیاں ہو لیہا حب کہیری دی زبانی
حضرت آدم دے دو بیٹے جد آپسو چ کہہدے
ابتدا قربانی جتھوں ہوئی وقت (بنھ) خلیل

دربیان قصہ ہابیل وقابیل و ذکر ذبیحہ

لمان ● تواحید وہاں ے دہی تے تیر جائے
حضرت بابا آدم علیہ السلام دی ایہ شریعت
ہکو اسی دا تہر لے کے دوجی وار دی دی
اوس منکر دا نام قابیل نال اوسدے جو خواہر
ہکو اسی ہابیل تولد ہین جا اوس دی جوڑی
اقلیمیا ہابیل دی نیت لیوذا قابیلے
قابیل کہیا جو خواہر میری جمی میرے نال
آدم کہیا اس قابیلا ارج نہ ریہا کارا
اسیدواسطے اوسنوں سونی مینوں دین کوجہی
جے توں سیر کہیا نہ منے کریو جا قربانی

وچ تفسیر حسینی لکھیا نال عکس برنائے
کر تبدیل نکاح پڑھا دیکیتی رب وصیت
نکاح کریندا رہیا آدم منکر ہک اخی
جمی نام اقلیمہ رکھیا شکل پری ظاہر
نام اسدا لیوذ اوہ ہر یاوہ صورت وچ تھوڑی
بالغ ہوئے نیت نکاح دی جونکر حکم جلیلے
اوسے نال نکاح پڑھا دو تا ہوساں خوشحال
اوس کہیا ہابیلے نوں تدہین تیہن بہت پیارا
سر پر ہین اقلیماں ایسان ہجو تینوں سو جہی
آدم کہیا دوہاں تائین جیدوں توفیق اسانے

ہابیلے کول دنبہ آہا فربہ بہت پیارا
آن رکھیا پہاڑ دے سر تے کیتی نیت پکارا

جے قبول ہووے قربانی تاں اقلیما لیساں
جے توں رد کریں چا ربا ستو بہنہ لیساں

کنک ضعیف تے دانے کتنے مٹھ قابیل لے آیا
ڈاہی دا ان قابیل کہیں نے اوپر پہاڑ ٹکایا

موہوں کہیا جے رد قربانی تاں بھی ہین لوڑاں
اقلیماں نوں ہین پرسیاں ہرگز مول نہ چھوڑاں

اگ سفید تے بہوں نہ ذرہ اسماناں تھیں آئی
قبول قربانی ہابیلے دی دنبہ لے گیائی

ویکھیاں ولیاں مول نہ ڈٹھا آئی دنبہ کھڑا
چا لیگئی عرش تہیں وچہ بہشتاں وڑیا

تد قربانی قابیلے دی کنک سلامت ڈٹھا
اگ غصہ دی قابیلے نوں چھری بہائی اُٹھا

خلوص چاہیئے قربانی اندر ناں کجھ ریا
اک بڈھی عورت ککڑی کیتی وچ سستی آر

اسدی نیت خالص موجب ہیاں سبھ قبول
اوتھیں اگے اُس دے ہے دیاں قربان نا قبول

حسن بصری خواب دے وچ ڈٹھا ایہ عجب
برکت اُس قبول تھیں کیتیاں کہیا سنوں رب

پیغمبر قربانی بہتا کیتا سنو خالق
غنی ہوکے چھوڑ کے پہار کیونکر جنت لائق

اونہاں آپنے لوں نال یقین دے کیتا اسطے
وچ ہر انہی فرق نہ ذرہ کہیا رب جاہلے

ترک زکوٰۃ تے قربانی ہو صدقہ فطر نہ ہووے
ایہ نال بڑیسی دان نہ کوئی گیا چھاوے

کو ہم اللّٰہی لوکاں تائیں امر معروف پکارن
ظاہر باطن گنہ ایہ اپنا آپ سنواریں

جن تہیں سو وہ ہووے کائی سخت مریض گناہاں
اس رحمت دا فضلے با جیوں رد نہ موڑ نچاہاں

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے عاصی کہے کمینہ
دب اشرح چنگی ہوندی ربا کھول عاصی دا سینہ

باب چہلم دربیان نماز جنازہ و احکام میت گوید

سنت ایہی ہونہاں تائیں منہ کھوہن مر لیٹے
قبلے طرف تے سجے پاسے مشکل وقت عزیزے

گنڈی پڑنے چالیہاں دنا ایہی بہت پسند
قبلے پیر سراندی اوہی سو کہی نکلی جند

سو کہی جند وہاندی جنہاں نیک کمائی
عاصیاں تے بدکاراں دے سر سخت مصیبت ہائی

پیر میت دے قبلے کرنے ایہ بے ادبی نا ہین
فرشتا نوقت نہ جنہاں کیتا ہن کیتیاں کی ہوسی
کو کفن لہیندا میتاں اونوں کیتے سے اتارے
تھوڑا اندا منہ قبلے ڈٹھا بہت حیرانی ہوئی
قبلے طرف نہ منہ کیتوئی وچ حیاتی لچا
چوری لوں ہدایت اللہ کیتی نیکی ہوئی
لسین قبران اندر میت رکھو منہ گر آ وطرف کے
نشت نہ دیاندا قبلے ولوں منہ اوہی ہیں جاد
جاہو پچھو قبر اوتھاندی جیکر منہ نہ اوسے
یاراں کہیا کون ہوسن اوہ نبی صاحب فرمائے
جھوٹھا نشا ہد وتا جی چو تھا نچوان بن آکاو
تارکت الجماعت ستوان غسم نہ لگس کجھ
قبلے دل ہونہ کرد حیاتی قبر بن نہ پکڑ یہیو
قصلے ا جن وچ درگاہ دے ڈہوئی کوئی نہ
کفن کش وفنیدیاں دیکھے بجکے پڑھے جنازہ
غرض وسدی دفنیدیاں تکے قبر سو کھالی پڑی
سبب ہدایت دا ایہ ہویا اک عورت مغفورہ
مغفورہ دا کفن نہ لی بن بخشیا ہویا ہو کے
الے مائی مغفور ہین گیکن جنت میری بدکاری
ہو کر نیدے چوری نہ کھان ہی چوری چ قبران
میرا اتے جنازہ پڑھیا ہیں ربر سے مغفور

موجب جانو منہ میت دا قبلہ ہوندے نا ہین
تارک جو نماز دن ہویا نچون لو ہور وسی
جس میت دی قبر پٹے اوہ اوہی منہ بدکارے
مار فرشتے اوہی کردے ایہا اوس جیتو لئی
صحن قبلے دی حاجت نا ہین قبل ملائکاں بچا
جو احوال اوس اکھیں ڈٹھا لوکاں لوکاں ہوئی
ہین ڈٹھے منہ طرف انہاں دے سخت عذاباں سہندے
وچ قبر اندر حضرت کہیا یاراں نوں فرماوے
جو ہین دسیا تساں ایہن جھوٹھ جانو کر بے
شرابی دو یا اصیل نوں پچھے نہ دہی عہد بنائے
غلہ نیدکرے وچ کانے خلقت پی دکھ پاوے
دہوین مجلس وچ انیسے ایہ ہما المحب
پنجین وتنین چہ نمازاں ماننجان تکیں جیہو
دلو بجانو ڈر روز بانو اگوں جیون رب جہیں
جس طرفوں کسے نوت ہوئیدا ہین پوس آوازہ
سن ابہوڈ ہب سب کھا جانے پیا کو جمی کھنے
قبر پٹ کفن جد پھر لویں بولی اوہ مستورہ
ہے افسوس دلیری تیری عرضی ہو ہوارے کے
مردواندی من کفن لہیندیاں ساری عمر گذاری
بخشش میری کس سببوں وس عاصی نوں خبراں
تیری بھی رب اس جنازیوں بخشے کل قصور

بخشے دا جو پڑھے جنازہ اوہ بھی بخشیا جاندا
پڑھیو کول شہادت کلمہ وسنوں بہی دل آوے
جس نہ دیدا کلمہ طیب اوڑک ہووے کلام
بکواری سبہ کلمہ آکھے وت تلقین نہ کائی
تلخی والے نوں نا آکھیو پڑھ توں کلمہ یارا
وقت نزع دے کفری کلمہ جے کیسے تہیں چھادر
مقالید الاسلام اندر تے ہور مسائل جہان
کفر بکے کو وقت نزع دے اوتے کفر نگیر
وقت مرندے پڑھیو پڑھاؤ دل قرآن یاسین
بیتے مگر شیطان کرنیدا سلب ایمان دیکارن
دنیا تہیں ایہ اوڑک منزل آخر پہلی دین
ہتھ کٹورا موتر دا لگھن آوے کہندا پانی
ایمان سلب ہویا بد بختے جس موتر کن پیتا
جیونکر جو رمتاع والے نوں دیکھے کہسن بچے
مایہ ولا لکھر جاوڑیا بے ڈھ ہویا چور بچے
فضل کرے بیت مسائل بہیدی شماریں
موتہ گھوٹے اکھیں وچ دین جیوں یلے مر جاوے
بدن میت دا سارا پہتیا ہر نوں مثل جراحت
دل تختہ پاک کراہو تجھے میت رکھو
عود و کافر خوشبوئی والی تختے کول دکھاؤ
شیطان کل نجا لیا ہو تھوڑا اگرم کرانا

شرح صدور اندر ایہ مسئلہ ہیں بھی اس چہ آندا
جو مر دیاں پچھے شہادت کلمہ رب جنت پہچاوے
اوہ داخل جنت حضرت کہیا حضرت کہو سلام
مگر بت گل کرے تا عالمگیری وت فرمائی
مت بیہوشی نال پڑھا آکھے اوہ عاجز بیچارا
ہووے پڑھ ہو جنازہ اسدا ایہ مسئلہ بہی نادر
مصنف جدا اوہ قاری وڈ کفر دیاں نقصان
وچ تتاوے عالمگیری نقل از تنخ قدیر
مستحب وچ عالمگیری پڑھنا اس یسین
عام خواص بہی اس وقت تہیں رو دن ڈاہیں ماران
شیطان چک مرنیدا ہاں سر پر اکان کہیں
تریہ دا غلبہ تلخی اندر بہی نوں جانی
جیونوں فضل الہی ہویا اوس نہ ایہ کم کیتا
انہوں شیطان مومن تائیں ہر ویلے سر جبے
آمن بد شیطان کولوں جد ایمان وچ گورے
ربا رحمت بہت گناہیں آل ایماندے ماریں
بہت شنیں نہ آکھے اوتوں نرمی ہتھ لگائے
شفقت نال تلاوت آکھے سن مین پائی رحمت
سخت کرابت پاس میت دکھاونا کہ جکھو
تر لوادی پانج سنت واری دکھیندی گل انگھے
گرم پانی یا تبر بیری یا وچہ پلہ سولانا

پلک پراصن چادر ٹھتن لاہو والی چھلا
میت نوں جد پیڑے دکھن ستر توپک پو تارن
پیٹر والی چھلا مندری چادر ہور پراندی
چھل مچھ لیا میت کولون تیران بھایا خوشیان
سارے جھوٹھے رونے والے تیرا یار نہ کوئی
ملک الموت لے روح گیوئی مال تمامی وارث
پنجوان عمل جو وچہ درگاہ دے ہوون تد قبول
اتھوں بھی ہو خالی چلیا اگوں بھی تہ خالی
فضل کرے نالایق فضلان عمل کرے تا سچا
اول کرا استنجا میت پاک ڈٹے گھن کچے
استھیں تھے تل پانیدے شرمگاہ نوں دھووین
استنجا نا کرنگی تھیں ہتھ قرتہ وچہ پائین
پھیر کرائین وضو میت اول منہ دہواوین
نکان دندانو چہروں پھیر وسیل کرو سبہ دور
پھیر دہوین دو ہتھ میت دے دستہ پہر اتانین
ہتھ دہونے دو وینیان تاکین سنت سو چہاتی
پھیر دھووین توں سجا پاسا گتان لکر گڈے
ناخن وال نہ پاکی کر ہو ناسر دا بھری کنگی
سجا کھبا پاسا دہوکے پھیر اوٹھا بہا ہو
جے شکم ملایان ملوین راہوان کجھ نجاست ظاہر
دور اہان اتھیں جو شے نکلے جیندیان دھو نہ ترو ڑے

عورت باجہ نہ کج میت دا دلیسو غسل سوکھالا
عورت تھیں گل گہنے کپڑے لاہکے غسل سوادن
ذرہ نہ چہوڑن میت اتے زینت جو دنیاوی
اس سبیوں حضرت کہیا مونکی ورد فیان
جنہاں کارن عمر تمامی دغا فریب کیتوئی
ہتہ مٹی چم کپڑے کہاسن تون اتھ کیوں جا رص
اوہ لے جاسن لینے والے لہیا پاک رسول
مفت منگے غفران الٰہی بخشے ذوالجلالے
اے رجہان عدل تھیں ڈردی کہے کمینہ کچا
جد تک ڈٹیان اثر پلیدی حکم شرع دے سچے
ایہ دہاڑ اوار دنیں تے نال خلوا صے وینی
ننگے تھیں عالمگیری کہے حرام دسائین
استنشاق کرولی باجہوں مسح نہ سر کرائین
سرڈاہڑی گل خطمی دہوؤ یا حنوط ضرور
اول سجا پچھوں کھبا دو ہانوچہ سمجھائین
اوہ ترتیب غاسل تے وچہ وضو غسل جماتی
اس تھیں پچھے کھبا اینوین شاہور دہر کوئی پیٹے
نا تکلیف نہ زینت کائی سوہ حیاتی لکھی
سینے کولون طرف ہنی دی زنا سینہ ملا ہو
غسل تے وضو پلا یانی مخرج نوں کر ظاہر
ہور جو وضو غیر ان چلے شرع نبیدا ہور ڈرے

مطابق اس حدیث شریف کے قال علیہ السلام موتوا قبل ان تموتوا
عمل دلیل زیر
بیان

اختلاف ہویا کل حکمان نال مرن بچارے
جو لگ غسل دیوے میت یا تیمم کھسائی
پھیر میت لوں تختے اوتے المان چالائین
میت بیٹھوں تختے اوتون پانی اک نہ سکی
غاسل پائین وضو سنت ہتھ لپیٹے ٹکڑا
غسل دیوے کو میت پائین ہتھ پاک کناہون
بدن میت دا پوچھ لیا ہے پاک جامہ کہن سرکا
نک متھا دو ہتھ دو گوڈے دو پیر اندی کنڈ
انہاں عضواں اوتے لاوے ون کی باعث کافور
مرویاں نال کافور مشرف اگے عزت لین
اول لا خوشبوئی کفناں وت میت پہنائین
ہک کفن تا مرداں زناں فرض لیسن آیا
سنت کفن ترے مرد ہون پنج زناں دے پائیے
بادشاہ قاضی تے سید عالم ہتھ ایسے ہے
وارث بالغ ہوون تا دستار شرفت آئی
ایہہ ترے مرداں والے زناں دو زناں ہور کپڑی
شمار کہیا عن حد وسا من جو ہی وچ کتاباں
جیسا کپڑا وچ حیاتی اکثر وقت ہندے
اکثر وقت جو نماسہ طل پایندا اٹھا
جائز دسیا فرض نہ جانی موت کیتا ہین لیتا
جیکر اکثر پٹ ہڈاوے اوہ حرام ہڈ ہونا

وضو چھوڑ کے زندیاں اوتے لازم غسل پیارے
روا جنازہ ہولش ہوسی عدم پانی دی جائی
تر لواری وت ستر پیراں پانی خوب چلائین
دیہ نکلے تا میت پاک نال تسلے پچی
ننگی تھیں گزر نہیں وے ور شیعہ فرقہ
قبر لھجے تا قصر بہشتی کفن پوشاک الاہون
کافور لوائین ستین عضوین غسل تمامی رکا
گھس کا نور پاکیزہ سچا انہیں عضوین چھند
سجدہ کر دے ہمیشہ وچ درگاہ غفور کے
حور قصور تے جنت حلے تخت بہشتی ہیسن
وچ قدوری ایویں لکھیا حد شمار دسائین
دو مرداں ترے عورتاں دیون ایہی کفن کفایہ
ازار لفافے تے پیراہن افضل یک دسائین
مختصر وچہ مطلق لکھیا جو چاہے سو بنہے
نابالغ تا بند اصامن جبر کیتا لون پائی
ہک سینی بند پتہ نانان اوتے درمی زلفاں ٹہری
اعلیٰ اوندے کفن نہ پا ہو اوسط نال جاباں
اوسط کفن اونا حش او سد دوہ نہ روضہ پائے
موبا کفن لبھے وا جائز کاہل نکر ہو متھا
نوان پورا ناپاک وچہ دا جائز جو سبا ترسا
مر جاوے تا مردے تائیں ریشم کفن نہ پونا

عورتاں اندر حق کفن پنج دا ہے لایاس عزیزا
ستوں دی گھٹ وچ کفن دے نقصان تے اسراف
نال گزارے حد نکالی کفنان اندر کسے
ہرگز یوں ہے کفن مچھ سو کھاپور آہوے
پیراھن گرکشیاں تائیں جیوں زناں ماوی
لڑاندی ہیجیوں سینے تیڈا گریبان زنانان
پٹیر الکھندی تنی نہ ہووے نال لمے تنجاف
موڈھیاں کوں لکھ دیجادین تنی تکین تکہین
جنیندیاں تمہ تپھے زینت مویاں کجو نال
جیوں ہووے تک پردہ ظاہر تک نہ کردا
کھبا پاسا ہیٹھ کفن دا رتجا او پر تکائیں
عورت دے گل کفنی پاکے اوتوں سینہ بند
وچوں جیر کرے دا ال زنانے نصفو نصفی کرنے
دانہی دچہ پنیت دے الانوں کنان مٹھون آنے
کفن میت دا لیکے چون جی اوس ملک نہ ہووے
کفن زنے دا شوہر اوتے نفقہ تے اعتبار
جس دا وارث کوئی نہ ہووے نفقہ والا انہا
جتھے بیت المال لتھے مومناں اوتے قرض
تجہیز دن تکفینوں چھپے کر دو دین ادا
کو شخص مویا جیہڑا ترکہ رہیا عبد خیابت والہ
کو شخص خرید مویا کسے تیتے نوں بائع ان تہیں دیلی

وچہ فتاوے عالمگیری ویکھیں تمیز ترا
بچہ مستغرق وچہ فرضندے کفن کفایت صاف
بہت لمے تے بہتے چھوٹے مرض تہیں ہوون لیسے
سر پیر اندر سے طرفوں ڈبے جتنا بڈہا جاوے
کچھاں تلوں پیٹر لمونے ناچیاں وچہ پاوے
موڈھیاں طرفوں پاڑ لیجا دین جیہڑیت مرد انان
ہور عہد نامہ شہادت کلمہ کفنی تے لکھ صاف
پگ نہ ہوتا شملہ تک تے ادب شرع تہیں سکہین
ساری عمر گناہاں اندر بدیاں بہ بس لک
اسد اکیپیا نال گناہاں کجو رب تہیں ڈردا
ہتہ میت دے آپو اپنے پاسنے ڈال دے برابر تئین
کچھاں ہیٹھاں تائیں چوڑا چادراں اوپر سنید
پیراھن او تے ہیٹھ لفافے سینے تے جا دہرنے
مشک معطر جیوں زینت کلی منع بچھانے
کفن پاوے دا نفقہ جتنے توڑے ہتے ردو
توڑ گیا نکاح اونہاں دا یوسف قول تہمار
بیت المالوں کفن دیوا ہو قول فقیہاں یکا
وچہ فتاوے عالمگیری ایہ ضروری غرض
چوں مکانے کفن ہووے وچہ نشر لیٹے آہ
ویچ عمامہ تے چھتی تار و بچھوں کفن لگا لا
ویچ مشیعہ ادا کر ملکوں ان پھیر کفن گل پاکی

تریجی صورت مویا کوئی ترکہ ایہو جیہ
وچ غلام دیہو وضایاں تھے جیکو ہوے
چوتھی صورت مویا کوئی ویکھے گھر اجاڑے
اس گھر ہنوں ویکھے اول دیہو حواس گھاوا ہا
منہ میت محرم دا تحیین مرداں زناں ڈرا
ابو حنیفہ نے فرمایا جے شوہر دل چاہے
جنبی حیض نفاسے والی دو ویت تھین ہوون
کو وال پٹے یا کپڑے پاڑے یا مٹی سر پائے
اتنج التابوت دے اندر ہی مسئلہ ات بہت
جیکو ویہوں سونا کرسی روپ کرکے ویتے
او سنوں ملک کریسن یار و تجہ سخت عذاب
کو اپر مصیبت صبر کرے بار روی تے تکلیفا
دقایق الاخبار دے اندر میت لئے عذاب
نا کوئی تیری صورت پچھانا کوئی تیرے رنگ
پچھن فرشتے میت کولوں توں اٹھ ادریا ہم
ہین عاجز تقصیر دے ندہتا تجہل خوار
میرے حق بخشش دیکار جیکو کرسی دعا
صاحبزادہ تیض زیادہ ابراہیم کریم
آپ روہو تے سافرے تائیں منع دے الیا ایب
دل غمناک تے اکھیں ہنجوں باجہ آواز نے روجے
نرم دلاں تھیں باجہوں ات بہت رونا کوئی ہوکے

عجبہ ہادوں بدہاوچہ فرضے باقی ہور نہ کجہ
اس تھیں کفن میت لوں پاؤ خوب مسائل لیہے
اوس گھر تھیے باجہوں ترکہ ناہیں اوس بیچارے
باقی ودھے کفن خریدن لین وارث وت وادہا
عورت دیکھے شوہر آپنے دا غیراں نوں چہ خطا
وکھین اوہنوں ہونہ زوجہ دا جائز چا دسیا ہے
پڑہن قرآن شہادت کلمہ نائیں نہ رو ون
کہیا رسول امت میری وہندا دوزخ جائے
جیکو مرد یاں ڈیکے مویا رون پٹن دمی امت
او ہا میرا یار پیارا اوہا ماریے بھین
جیکو مویا ہو کہے تیہنوں ہوسی نہیں خراب
صبر دن اجر دے دونا جائز بہتر صبر شریفا
پٹن تھیں نا لوے وڈیائی زناں کرن خراب
ہر مجلس دیا پھریا تیغ ہتھیں نرت جنگ
ات بہت تھیوں روندیاں ناں لیا دیترا نام
میت کہے فرشتیاں تائیں کوئی رہائی پائے
اوہا میری بھین ہے اوہا یار بھرا
فوت ہوئے تاحضرت رونے لوے یار فہیم
بعید ولید اپاراں تائیں حضرت کہیا جب
ایہ رونا ار رحمت کیتا کہیا سرور سچے
جیکو روو ترت دتھین اوہنوں پکڑ نہ ہوے

منع کیتا ہیں تساں تائیں دو آواز نہ سننہ
وچ حدیث نبی فرمایا جیکوئی مر جاوے
نال فہم دے کہے فرشتہ ہیں ہنہ ماریہ
جیکر غصہ میت آوے تاں اوہ عاجز مجبور
جیکر کوڑ تساڈی رب تے کافر تہیں بے شک
دقائق الاخبار دے اندر لکھیاں ایہ حدیثاں
مختصر وچ جیہوں جنہاں نوں سنت میت چوناں
جیکر میت بخشیا ہویا جنہاں دے کل بخشش
جے جنازہ پڑھن تہیں ہووے کوئی مغفور
نامحرم تے محرم تائیں منہ چھون روا
غلہ ہووے ناجائز ایہی محرم جس نہ کوئی
مستحب میت دے چکے ٹرنا مسلماناں
دہ دہ قدم کرے ہر پاسے سبھیوں نہر عزیزا
سجا مودہا پہلے کریں توں سبھے موڈھے مرے
پوندی والے پیر سبھے پھر اوہا کتف کائیں
دہ قدم وت بھے موڈھے دیکر انہاں چھوڑیں
مکروہ میت دے رکھنوں اگے مسلماناں بیناں
اک میدان میت کھڑ رکھو چاکے یار پیارے
فرض کفایہ دے سن معنے ہے جے مومن کوئی
اوہ تو ڈسے ہکا مرد یا عورت یا وهشی
جماعت نہ شرط جنازے اندر دیوانہ پیب

ہاک رونا تے دویا گونا زق حدیثاں چھنے
ملک الموت اونہاں اندر روون پٹن سنکے آوے
جیکر کوڑ تساڈی ہیں تے عقل تساڈا دور
آپے گھر تھیں ٹلہ ٹر چلیا چاہیا رب غفور
عمر کسے نا رزق گھٹاوان ہیں کر جانو پک
آیت حدیث جو منے ناہیں اوہ سردار جہیتاں
بہجن ناہیں ٹرن شتابی قبر نے نیک پہچوناں
انہیں کل جنازہ پڑھے اہل رضا دے ہیں
برکت اسدی میت تائیں بخشے رب غفور
نامحرم نوں قبری لہنی ایہا بجہ خطا
ڈڈھا نیاک لحد وچ رکھے حکم شرع کیتو ای
قدم کرے یا ہمنہ نوں پکڑے حاصل واخرانہ
ہر سر دہ موں ہک گناہ تس ہوسی دور غلیظا
قدمے جائزا دس گھر تھیں جیہوں چالے ٹردا
وت میت دے بھے موڈھے کہا کتف توں پائیں
بھے پیر تلے دہ قدمی کتف یسارے لوڑیں
جے دفنے وقت کہلو ہوسارا ایہی ات بہت گھنا
پڑھو جنازہ فرض کفایہ تکبیراں وچ چارے
جیکو مومن روز ہیں تے ادا ہو یوئی
پڑھن جنازہ میت اوتے ساقط فرض تمام
وچ فتاوے عالمگیری بہتر جانے رب

جیکر زک جنازہ کیتا جتنی خلق تمام
جیکر نال بھلاوے آکھے پنج تکبیران کوئی
اے پر مقتدی نہ آکھے پنجوین نال امام
جے امام نے چار آکھیان پھیریا نہین سلام
بعد سلام امام دے ترے آکھے اوہ وت
اکثر عام جنازہ رلدے کجھ تکبیران اگے
جو تکبیر امامون گھتی آکھ سلام دیلہے
جو دعائین جاندا ہووے اوہ چا پڑھے دعائین
نماز جنازہ ربد کارن میت کان دعائین
دوجی پچھے پڑھ ہو درود تیجی پچھے دعا
کو وچہ جنازے پڑھلا فاتحہ کرکے نیت قرآن
جیکر میت لڑکا ہووے تا پڑھیے ہور دعا
اللھم اجعلہ لنا فرطا وکھو دکھ دور ران
واجعلہ لنا اجرا وذخرا اول پڑھین تو یار
واجعلہ لنا شافعا پڑھو تے وت مشفعا
واجعلھا لنا شافعۃ تے ومشفعۃ
کسے کمد و ساہ تولد ہو کے باہر نکلون کڈھے
کسے وقت تولد ساہ نہ باہر لیر لپیٹ بائین
سینے سدھا امام کھلووے میت مرد زنانان
وت قاضی مڑ تے امام اس تھین پچھے والی
جیہدا حق مقدم آہا جے اذن دیوے چا کسے

عالمگیری وچہ ہن عاصی خلقت خاص عوام
روا جنازہ وچہ کتابان ترین تھین عود ہو ہوئی
وچہ فتاوے عالمگیری مسئلہ ایہ تمام
اقتدا تا ہین بھی جائز نفلون نال تمام
ایہ حکم مسبوق دا وچہ عالمگیری میت
نال امام سلام پھیرنیدے ایہ مسئلہ دس چکے
بعد سلام امام دے تد سے ڈل کرنا ہے
جے نال امام سلام دیوے تا گئی نماز سائین
پہلی تکبیر بیدے پچھے پڑھو ثنا دے تائین
چوتھی آکھ سلام دیاے پہلی ہتھ اوٹھا
جائز ناہین جے نیت عادی تا لاہاس پچھان
ہانتو داوچہ فرق دعا دے نالے تسدہا
فرطا پڑھیان غلام بچھانی بالا بد وچہ جیران
چلپی شرح وقایہ حاشیہ کیتا اوس نتارا
جیکر ہووے میت لڑکا ات بہت ارکھ رہا
جیکر میت دختر ہووے ایہ رہا داواہ
غسل کفن کر نام جنازہ حکم شرع دے کڈھے
دو دین مسئلے وچہ قدوری اکھین کدہ دیکھائی
اول حق جنازے اندر لائق تر سلطانان
جت ہیت والے عصبہ ہون وکیو بالو بالی
اول روا جنازہ جائز تو ڑتے لعات لیتے

جنازے چار مقدم آہے پیش امام کہی جاون
جس جا حق سعدے ہا جیکر او اوہ پڑھا ہے
جیکر میت پچھے ٹوٹے یا ہک سر جدا اے
غروب طلوع نہ کرو جنازہ نصف نہار سیتی
جیکو مسجد عید نماز جمعہ دی کان او سارے
کوئی پڑھن جنازہ وچ مسیتے میت رکھن باہر
وچ سواری جائز ناہیں جیونکر میت پہیے
ایہو میت تھاں اوتھے یا لدکے چوپائے
پہنچن میت دا قبرے اندر نہیں جانی آئے
جیوین ازاری بچکے مویا تنیں واگن چھلکے
پوہ ماہ تے شور زمیں میت شتابی گالے
جے ست بنے جنازے حاضر تے صفاں کریہو
طاق صفاں ظاہر جا اندر آوے بہت زیادہ
پنجیں ترغیبیں پہلی صفے آخر صف جنازے
مقصود عبادت عین فرض وچ جا بہے اگے ہوون
جیونکر لوکر پیش شاہاں دے کراں نہ کھلوون
اوں عام جنازہ پڑھکے والی جا فرٹے
پڑھن جنازہ اوہ لوں پچھے جیکو ٹرے اگیرے
دفنون پچھے اوتھے ناجھوں آون نجہ روا
جیہڑا والی کوئی نہ ہووے پڑھے اللہ کم
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے او مقبول الٰہی

جیکر پڑھن جنازے تائیں جائز او نہاں ترا دن
ہور دے انہے لوں جائز ناہیں جی لوہ وچ پڑھاوے
باجھ جنازہ دفن کراہو اکثر بدن پڑھاہا
جو میت کسے ہوئی پچھاں نمازاں نیتی
اوس مسجد وچ پڑھو جنازہ بے کروہ پیارے
اختلاف کراہت اندر مختصر وچ ظاہر
جو باجھ جنازے دفن کیتے نے مختصر وچ دسے
شرح خلاصے دے رحمانے جائز نافر مائے
تاثیر بہن تے دو جائز ہیں تریجا جان بہار
نال شتابی آہا ہوسی وچہ قبرے گل کے
سر و زمیں تے سکا جیہ تریجا ویرا او نہا لے
امام پچھے جے دو انہاں تھیں ہک کھلو ایہو
اجر زیادہ پچھلی صفے ترغیبیں پیش امادہ
کہلو نابہتر کنز العلے پڑھے رب نوازے
سبب جنازے وچ سوال جہاں ہٹ کھلو ان
سوالی جیہے دربانان تھیں ڈر دیاں ہنہ ہووون
جیہوں خواہش ثواب جنازہ گھر شتابی جائے
وقت دفنون اگے آون نہ جائز پر جس والی پھیر
عالمگیری والے کہیا وچہ محیطے آہے
دفنے باجھ نہ جا ہو کوئی ہک معذور بے غم
ظاہر باطن ملی صفائی دور ہووے گمراہی

باب چہل و یک در بیان احکام شہیداں کوید

شہیداں تائیں غسل نہ دیویں ہو جنازہ پھائی
دفن کریسو نال لہو دے حشر لہن وڈیائی

اوہ خون نشانی جسّے روز حشر جاں ہوسی
پیش خدا دے قاتل تائیں نپ کے وچ کھلوسی

خون شہیداں جا بدن شہیداں پاک پچھا تو
غیر انہاندے حق درم زیادہ دھونا فرض سنجھا تو

جیکر غسل شہیداں ڈٹھے لوہو دور کچیوے
گواہ دہو تانے قاتل منکر کیونکر سچا تھیوے

مسلم بالغ پاک جنب تھیں ناحق کسے کہا وے
ظلماں نے مرتث نہ ہوئے مال نہ واجب آوے

کسے نال خطا دے کہا کوئی اوس نوں واجب جتی
ہویا ہے جرحت اوس نوں اس شہادت کہتی

انہیں شرطیں مختصر وچ اکبر جاں شہید
گھٹ ہوون تا مرتث ہویا اوہ بھی

وہاں جہاں تھیں مرتث ہووے سوین یا پیوے کھاوے
یا جو ہویا گلاں کرکے یا تنبو وڈ جاوے

یا مقتل تھیں چا لیجاوے جنیداں او غش نی
یا وصیت یا راں پہلا یاں کوکے قوت ہووی

یا اک وقت نماز دا سارا ہوش نہ انہیں جاوے
یا گٹھا لیجے شہر وچوں قاتل نا ہتھ آوے

غسل دیا ہے انہاں تائیں نالے کفن پوا ہو
ہور شہید بھی او نماں ورگے وچ حدیثاں پا ہو

رات جمعہ یا روز جمعہ دے مرے شہادت پاوے
قبر اندر دے عذابوں چھٹا نبی صاحب فرماوے

کو روز جمعہ دے دیگر ویلے مویا مقبول نہ دیا
رات شنبہ دی دفن کیتو نے اوسدا بھی کم پہیا

پہلی پچھلی رات کلراں دوچ فضل جمعہ دے پارو
باہمک رات سرہانے دو جمعیاں پارو

سپ ڈنگیا یا اگی سڑیا یا اوتے کندھ ڈٹھی
ڈبہ مویا الطلاق یا چھولکانہ شہادت لکھی

صد مریداں جی مر جاوے یا گھیاڑاں کھادا
یا ہیضہ موا پردیسی ایہ موتاں سبھ دا وہا

جیکو ہے یا غیاں تائیں یا کوہے راہ زناں
غسل دیہو جنازہ تائیں مختصر وچ منّاں

شہیداں اوتوں کپڑیاں یا چھوں ہر شے دور کرائیں
سنت کفن تھیں ودہ لاہ گئے گھٹ ہووے تا پائیں

شہیداں نوں نا مویا آکھو رب سچا فرماوے
کھاون پیون عجب عجایب میوے شیر شراب
ہور پچھان جہاندی عزت رب دتی نال شہیداں
اول روح پیغمبراں سنداں کڈھے ملک الموت
غسل تمامی پیغمبراں نوں بعد وفاتوں آیا
تریجا فرق جو پیغمبراں نوں پاون کفن آسودہ
چوتھا فرق جو پیغمبراں نوں مویا کہن روا
پنجواں نبی قیامت اندر مثال خود چھوڑ اوتھے
ایہ افضل شہیداں اوتے کہیا پاک رسول
باجھ شہادت ہے کوئی بندہ فضل شہیداں پاوے
ہک عجب دعا نمازوں پچھے نت پڑھو دہ واری

انہاں عجب حیاتی زندے تساں شعور نہ آوے
ایہ دقایق الاخبارے لکھیا ہور لحوم کتاب
ایہ کل انبیاواں کنوں علیحدہ لوڑے فضل مریداں
ارواح شہیداں ہک بندہ جد چھیوں نموت
خلق شہیداں ایسا بزرگ واجب غسل رہایا
کفن شہیداں او ہا کپڑے تورڑے خون آلودہ
شہیداں تائیں مویا آکھن کیتے منع خدا
شہید شفاعت جنہوں چاہسن نال جنت لیجاون
بی بی عائشہ حضرت کولوں پچھیا اے مقبول
حضرت کہیا دہ واری جو موت نوں یاد لیاوے
ایہ روشن دسی استاداں میتھوں اتے بہت محبت چاری

اللّٰھم ارزقنی شہادۃ فی سبیلک واجعل موتی ببلد رسولک

دہ دہ واری پنجیں وقتیں جس دعا پڑھیوے
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے روشنائی وچ قبراں

دہ واری اوس بمدینہ اندر موتوں یاد کیتوے
علم حلم مسکینی کرے وچھوڑو خور متکبراں

باب چہل و دوم در بیان یاد کردن قبر بندہ را گوید

قبر بندیوں یاد کریندی نت تے رات ابولے
میں گھر انہیرا سپ اٹھوین تنہا جنگل واسا
فسق فجور ے ہمیں کٹیہین کنڈ میر تیی عاصی
قرآن مونس تہجد ڈیوا صدقہ ہے تریاق
منکر اتے نکیر ڈرے کاراں ایہ جواب شریف

اس غافل لوں مرنوں اگے کدیں خیال نہ آوے
تریاق رفیق چراغ لے آدیں ہوسیں ہوسیں سوسا
حساب تمامی پیٹ میرے پوچھ دیسیں تد خلاصی
فرش میرے اعمال نکوی روون نال فراق
بسم اللہ تے کلمہ طیبہ ہر دم پڑھ وظیفہ

ولا تقولوا لمن یقتل فی سبیل اللہ اموات بل احیاء ولکن لا تشعرون

قبلے طرف میت آنو وچ قبر دے لاہو — بسم اللہ وعلیٰ ملۃ رسول اللہ پڑھدیاں لحد لگاہو

وچ قبر یاسین پڑھے کو میت رکھنوں اگے — اُس سورت دی برکت اسدی بیڑی بنے لگے

منہ میت دا قبلے کریو بند کفن دے چھوڑو — ڈھاں کچیاں لانے ڈھیمان سامی اُتے جوڑو

ڈھان پکیاں ناجڑیاہی ہور کراہت لکڑے — مختصر وچہ اینویں لکھیا خوب کتاب ہے تکڑی

دفن کریندیاں عورت تائیں کر وچ فیرن پڑا — وقت ندامت نظر نہ گندی رعایت ستر دی مرا

تورڑے فاسقہ فاجرہ آہی ستر نہ کردی مول — شرع نبی دا اینویں چاہے سر پر چشم قبول

سینے تیکن قبر ڈوگھیری مرد ہووے یا زن — اوہ قامت چوڑان قبر دی عالمگیریوں سن

مستحب ہے ہر اک نوں دفنے وقت پڑھائیں — عالمگیری دے وچہ لکھیا تر کے شک شائین

مِنْهَا خَلَقْنٰكُمْ پڑھیے پہلا اک دھا ہو — وَفِيْهَا نُعِيْدُكُمْ پڑھیاں دو جا ہی بھریا ہو

وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً اُخْرٰى تریجا پڑھ کے سٹو — ہور توفیق جو ہووے تساں ہرگز دونہ ہٹو

دفن تے پچھے تلقین میت دی بعضے کہن دا — بعضے منع کرن تے آکھن نزد وفات کرا

زاد اللبیب دے واس اندر دسے تینے قول — ایہ پر فتوی وچہ رموزے ناکر بہتر ڈول

بتر جوادا کر بولائیں جے کریں توں بھائی — جے جانے نام ماں نوں میت دا لینا اوہ وڈیائی

جیہا سرھاندی آکھیں ادتوں یاد کراوہ زبانہ — حسد اتے وچ حیاتی آہیں توں جوانان

دھنیت بِاللهِ رَبًّا بعضیاں لکھیا ایہ پڑھائیں — اوہ بہسی خوش ہو کے نعمت دیسی نیکی عائیں

بعضے دسن شہادت کلمہ میت اوتھے کہسی — دعا رحمت دی کر کے اوتھوں پچھوں کلمہ کہسی

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے مستغاث وظیفہ — کرو عزیزا پچھلی رات فضل وقت شریفہ

باب چہل و سوم در بیان آن ہست فرشتہ حضر روان علیہ السلام

اول آدے بیت اوتے روان نام فرشتہ — دقائق الاخبار دے اندر نال حدیث نوشتہ

نیکی بدی اول آخر تیکن تین تمیں ہوئی — ساری جا لکھ کاغذ اوتے رب ہتھوٹی گیئوتی

قلم دوات سیاہی کاغذ بندہ آکھے ناہین
منوہ دوات سیاہی لیے قلم انگل ہے تیری
بدیاں لون نا لکھدا اُڈر داکہے فرشتہ خاطی
گرز لوہے دی گردن اوتے رکھدا نال غضب دے
نیکی بدی اول آخر لکھدا اس وچ ساری
گردن اوتے چا خط نہدا روز قیامت تائین
منکر نام نکیر فرشتے اوس تھین پچھے آون
رنگ سیاہ تے اکھین زرد دی بولن رعد آواز
رب نبی تے دین سلام اوہ پچھد دس عزیزا
اوس تھین پچھے شکل محمد حاضر کر دکھاون
کھن مبارک لسد تیائین رحمت نال آوے
سرو لون خوشبو جنت دی قبر دے دلو چہ آئے
قبر باغ بہشت مومن نون نبی صاحب فرمایا
شکل پری خوشبو عطر دی اک صورت پھر آوے
مومن آکھے دنیا اندر ہر گز کوئی نہ ڈٹھا
شکل کہے ایہ صورت میری عمل تیرا کل سوہنے
ترور کے موتی مومن ہوسی حیران بے پریشان
سلکے موتی چن لیسا ہان اجے کجھ جنسین
نال پرید صحبت کرسی خوشیان جو دل بھاوے
کافر کولون نٹھ ملائک دیہا کل ندکور
گرز لوہے دی مارن اوسنون جا بندہ کجھ نہ ہووے

کہے فرشتہ دسان تینون ایہہ بجھانہ لاہین
پاڑ کفن کر کاغذ دیندا لکھدا کار چنگیری
خالق اپنے تھین نا ڈر یون کریان فسق حیاتی
ڈردا آکھے چا کواری لکھدیوان ہتھ جیہدے
تہ اُسد بدی حضرت رومان مُہر خطے پر مارے
کُلّ انسانٍ اَلْزَمْنَاہُ دے معنے ایہو سائین
رب نبی تے دین دے باجھون ہون نہ کجھ الاون
چنگل نال تینین قبر نون کڑیون دروازے
رب میرا اللہ دین اسلام مومن کہے عزیزا
مومن کہے پیغمبر میرا راضی ہوکے جاون
کھولدیون نزدیکون ٹریون جنت دے دروازے
گور کشادہ ہووے اسدی نظر تھے اس جائے
یا ایہہ ٹوا دوزخ والا بد کاران حق آیا
مومن اوہکے نال خوشی دے گل اسنون لاوے
جیسا منہ پاکیزہ تیرا شہد شکر تھین مٹھا
دُر عدان گل ہار پئے مومن موتی کھونے
حور پاکیزہ کہسی مومن ناہین کجھ زیان
وچ انہیں ساعت جاگ فرنا بھوک سینیین
اینوین باز کرشمے کردیان روز قیامت آوے
کہسی ہے ہی خبر نہ تینون کون محمد نور
لیہو منجون مار گرز تھین آخر تیکن رووے

إذا قبر الميت أتاه ملكان أسودان أزرقان يقال لأحدهما المنكر وللآخر النكير فيقولان ما كنت تقول في هذا الرجل فيقول ما كان يقول هو عبد الله ورسوله أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً عبده ورسوله فيقولان قد كنا نعلم أنك تقول هذا ثم يفسح له في قبره سبعون ذراعاً في سبعين ثم ينور له فيه ثم يقال له نم فيقول أرجع إلى أهلي فأخبرهم فيقولان نم كنومة العروس الذي لا يوقظه إلا أحب أهله إليه حتى يبعثه الله من مضجعه ذلك وإن كان منافقاً قال سمعت الناس يقولون فقلت مثله لا أدري فيقولان قد كنا نعلم أنك تقول ذلك فيقال للأرض التئمي عليه فتلتئم عليه فتختلف فيها أضلاعه فلا يزال فيها معذباً حتى يبعثه الله من مضجعه ذلك

دوزخ دے دروازے کھلسن ہر جو طرف الٹے — وت انہی ڈوری صور آوے اوتھیں بہی ول کنے
وانگ جناں دے چیک کے چھڑے مارے کجھ نہ ویکھے — کوک فریاد نہ سندی اسدی ڈوری اسی لیکھے
عقائد والیاں مسلیاں وچوں جان عذاب قبر دا — اُتن لازم وچ نہ پچھو ذکر اخبار ون کردا
جو تسے روز زمین دے اُتے ہر تسے سنے آوازے — خاں تے انساناں باجھوں رب جا ایس راز
گھٹ قبر دی بریائیں جیوں کولہو وچ گنے — نیکاں دے حق سہل تے بھانی جہاناں علم نہ ہینے
وحدانیت ربدی والی ہوسی کجھ شتابی — نکے ڈے نوں وچ قبر دے نکارہت خرابی
سنو مثال عذاب قبر دی جیوں کر دیتے اوتہارا — ستے ہوئے نوں وچ گھر دے کوک کرے پکارا
نا کوئی سنوں نال الہ نا کوئی اوس نوں کٹے — اے پر اوہ آواز کریندا جیوں کوئی گل گھٹے
جیکر اتھیں تکے کوئی تین کی ڈگی مار — اوہی راتیں گرسن لگوں سچ دسیں نوں یار
اوہ آکھے جو مارن والے میتوں جن تے بھوت — ہور پہاڑ زمین دے پیرے پینے تے مضبوط
نا کجھ اسدی منجی ہلدی نا کجھ لیف وچھونا — اس خوف کنوں اوہ ہووے جیوں کر نیندہ پونا
ایتویں وانگ عذاب قبر دا انہیاں نظر نہ آوے — قادر بے پرواہ الہی میت نوں پہچاوے
دنیا اندر رات نکاح دی جیکر خوش لگہ جاوے — اسکھیں پچھے مرداں توڑی عمر ساری سکھ پاوے
اس راتیں جو سنگار ہیا نا خوش ہو کے شتا — ہر دینہ جنگ زیادہ انہاں رہے ہمیشہ جتا
اس مثال جو رات قبر دی پہلی وچ خوش سووے — ہر راتیں وچ فضل زیادہ اس تہیں پچھے ہووے
جس میت نوں رات قبر دی پہلی سخت لگہائی — اوسدے اوتے آخر تکین ہر ہر رات سوائی
ہر دم پڑھو صلوۃ نبی تے اوہ شفیع گنہ گاراں — برکت نال صلوۃ نبی دی دور گناہ ہزاراں

باب فصل چہارم در بیان نماز خوف در روز جنگ گوید

مومن بائیں جنگ دل اُٹھے دشمن خوف زیادہ — وقت نماز دو داخل ہویا اونہاں کیتا پڑھن ارادہ
کہڑی وجہ ادا کرن دی اندر ایسی حالت — ترک جماعت نہ آوے کسے کمی کرے دلالت

کرے امام جماعت تائیں دو ٹوٹے سن بھائی — ہک مقابل دشمن ہووے ہک پچھے کھلوائی

پہلے ٹوٹے نال گذارے ہک رکعت شتابی — غیر شتابی دو گذارے ویکھو ایہہ بھائی

شتابی غیر شتابی اندر ہک دو سجدے رکعتاں — آخر سجدے تھیں سر چاکے دوویں تران جماعتاں

جیہڑے کھلے مقابل دشمن طرف امام دی آون — امام پچھے جا کے اگے جا اوتھاں کھلوون

باقی جو نماز امامے اوتھاں نال گذارے — ٹرے سلام پھیرے کلا پھیرے ایہہ جان پیارے

نام اس نماز سبوقانہ پہلیاں دا لاحقانہ — باجھ قرأت تم کرہین وچ رموز جواناں

لاحقانہ بعد نمازے وانگر دہاڑے جنگ دے — مسبوقانہ پڑھن قرأت سدھا رنگا رنگ دے

جیکر انہاں بہت زیادہ خوف ہووے میدانی — گھوڑے اتے نال اشارت پڑھن جیہڑا منہ آوے

کو وچ نمازے گھوڑے چڑھیا یا تلوار اٹھائی — یا ٹریا جو مصلح نا اہ ایہہ مفسد کل پیارے

جیں جا تی ڈرانا ہووے ترک جماعت نہ آئی — بے عذرا جو ترک کریندا جان منافق بھائی

ہک دہاڑے جنگ دے اندر گئے رسول خدا — پیشی تائیں نال جماعت کیتا نہیں ادا

کافراں ڈٹھا حضرت تائیں بہت کیتو نے غم — وچ نمازے قتل نبی دا کیوں نہ کیتا کم

ہکی کوئی اس ویلے تائیں ہے نماز ہک ہور — جس وقت او پڑھے ڈٹھے وت کرساں زور

اجے حضرت دیگر تائیں شروع نہ کیتا رسول — حضرت جبرائیل خدا نے گھلیا حکم نزول

دو ٹوٹے صحاباں تائیں کرتوں یار پیارے — ہک پچھے ہک مونہہ دشمن ول کرلے جماعتی سارے

نال جنہاں دے دین سارے تیرے تیغ تے تیراں — وچ تفسیر حسینی لکھیا خوب ایہو تقریراں

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے کہیا ہن سراب — برکت سر دے اللہ میری کرے قبول کتاب

باب چہل و پنجم دربیان نماز در کعبہ شریف گذاردن گوید

نفل اندر جائز پڑھنا فرضاں سنت نوافل — حب لعبے دی دلوچ رکھو کدیں نہ ہوو غافل

وقت جماعت ٹھنڈا اے ہو جاوے جس پاسے — اوہو پاسے پٹھ مقتدیاں تاہی ہیوسواسے

روا نماز نہ ہوسی اسدی جو کنڈ کر کہلوتا
نماز پڑھے کو چھت کعبے تے جان کراہت بکّی
اقتدا کر یہن مومن چار چو فیر کھلووں
جہڑی طرف امام نہ ہووں روا نماز اونہاندی
لکھ نماز پڑھے کو باہر کعبے ہک برابر
پنجھے بیت مقدس اندر لہدا جان ثواب
ایہ چار مسیتاں بہتین افضل مشرق مغرب تائیں
توڑے ہک سنہری ہووی دوجی سونے کانے
دو رکعتاں وچ نہری چار نہ ہووں موئے
نال عوارض درجہ ودے جیونکر تھیے عالم
بیت اللہ تے بیت مقدس نبوی ہور قبا
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے مومن مسلم سارے

اگے مقتدی امام اپنے دے وچ جماعت پڑھدا
حکم برابر ہر ہک تائیں غیر ہووے یا ملے
بعضے بہت امام اپنے تھیں نزد کعبے دی ہوون
طرف امام اماموں نیڑے جان نہاندیاں نیّے
مسجد نبوی ہک گذارے فضل ہزارا کابر
وچ قبا ہک عمرہ ودے نال حدیث حساب
ہور تمامی یکسر برابر بہج کتے نہ جائیں
سونہری وکھ ہر بعض موئے رکھین وچ دبیائے
ایہا حکم مسیت غریباں جیکر اکر دے بھوے
نال اصالت یک برابر یاد رہیں اے سالم
پڑھن نماز اونہاندے اندر کرے نصیب خدا
نال جلال رلا ہو بھائی ہور سوب پیا نہ

كتاب الزكوة

اصیل مسلمان عاقل بالغ مالک تام نصاب
ایہ ست شرطاں وچ زکوٰتے اٹھواں دی لوحیہ
مگر تقدم جائز ساون نقل صحیح کتاباں
نصاب تمام نہ دوہ بھاویں پنجانوے ہتھ مال
ڈوڈ سے درم کسے دے ہتھ وچ سکو او سدے سر قرض
پر بعد وجوب زکوٰۃ دے جے ہوو قضا ہین
دیا مال مکاتب دے ہتھ نائیں نام نصاب

نصاب باقی ہر شرط زکوٰتے سالوں بعد نصاب
ڈیپے جتھے رب فرمایا فرض اد آتا تحجبہ
ہور جو مالک ہک نصابے دیوے بہت نصاباں
وکھو وکھ دسیسان تینوں نیجانڈا اموال
زکوٰۃ نہ لازم اوسدے اتے خاصی کہندا عرش
زکوٰۃ نہ ساقط وچ فتاوے عالم گیر دسایا
باجھ ادا زکوٰۃ نہ ادیتے دیکھو کنز کتاب

تریجی صورت دبیا جنگل لدہاناں جہ سال
پنجوین صورت دلیون والا پچھا منکر ہویا
جیہڑا بیا مال لبہا یا رب نے ظالم بہی پرتایا
جتنے ورہیاں ہتھ مالک دے آیا نا اوہ مال
کسے مال دبیوے گہر دے اندر لدہا ناں جہ سال
ہور سباب جو گہر دے ہوون مالا یہ ضروری
جیونکر تھال کٹورے ہوون ہور کڑاہی دیگاں
غلہ ہووے کہاون کارن توڑے سب منانندی
مال چوری وچ رد فریضہ ایتوین غصب بابا
کسے صدقہ فطر کفارت سرتے حج یا نذر خدا
زکوٰۃ دیوے کو نیت باجہوں ساقط فرض نہ ہو
جدا کرے کو نیت کرکے قدر زکوٰتے والہ
ہور جے کسے نیت غلہ دی ہتھ روپیہ لیتا
ایہہ دو نشان ادا زکوٰتے دلتے خوب ٹکائیں
کو مال تمامی راہ خدا دے سارا چا لٹائے
کو نیت زکوٰتے کرکے دیوے دمڑی یا مہر دا
کسے نیت کرکے ادا زکوٰتے جدا نکتیس مال
ادا زکوٰۃ نہ اس صورت وچ عالمگیری بھاکے
اینوین جیکر آکھے کوئی جو دیوان اس سال
کسے ہتھ فقیر روپیہ دتا نیت زکوٰۃ نہ کوئی
جو لگ ہتھ فقیر دے اندر اوہ روپیہ ہووے

یا کسے تے جٹی پاکے ظالم کہیا مال
عاجز ہے گو آہاں کو لوں لینے والا ہیا
منکر لوں ہدایت ہوئی دیونا سبہ مکایا
آنہی دے زکوٰۃ نہ واجب تام نصاب بہال
جد لبھے تا صد نہ واجب وچ مسعودی بھال
اونہاں نوں وچ زکوٰۃ نہ واجب لکھو کنز قدوری
یا جو گہوڑے چڑھنے کارن ہور پوشاکاں زیبان
ہور جو کسے نال چہ رہے مال بیگانے آندی
زکوٰۃ نہ واجب انہیں جائیں لکھدے کل علما
دس حرفوں زکوٰۃ نہ ساقط وچ عالمگیری آر
وقت جدا یا دینیدیاں نیت لازم کن دہر رو
فرض ادا ہے توڑے دیوے کرکے نیت وکھالہ
وچ بازار نے نیت زکوٰتے ہتھ فقیراں دتا
وقت جدائی دینیدیاں سب ایہہ دو وچ وسائین
نیت باجہوں مختصر وچ فرض ادا ہو جائے
ہک کوڈی بہی وچ حسابے اتنا ادا پچھانے
اتھین تکھے نیت باجہوں دیندا رہیا سال
مگر جے سال تکھے اتھین زکوٰۃ نہ ستائی آکھے
اس اندر ہن نیت زکوٰتے تاہی روا نہ بہال
اتھین تکھے نیت زکوٰتے دینوالے کینوئی
نیت روا وچ عالمگیری تاکہ پٹے رہوے

نیت موکل دی ہے کافی حاجت نہیں وکیل
ایہ مسئلہ وچ عالمگیری پہلے دفتر تک
امان ہلاک ہووے کسے کولوں ڈردا قیمت بھردا
ایہ لا یجزے وچ قہستانی عالمگیری ڈٹھا
تو غنی قرض تھیں پاک کریندا عاجز جان فقیر
کو مویا شخص زکوۃ سر تے ساقط جان زکوۃ
گو ادا زکوۃ کرے غیر پدی مال بھی ہووے غیر

جے وکیل ہے نیت باجھوں دینیاں روا دلیل
ہور ذمی وکیل زکوۃ تے اندر جائز ناکجھ شک
بدلہ دیندیاں وچ ولیے نیت زکوۃ تے کردا
ہور دساں ہک مسئلہ تینوں کیا عجائب مٹھا
اول بخش لئے وچ گہنے ادا زکوۃ اوس گیر
مگر جے کرے وصیت مویا وارث دین خیرات
جے مالک چا جائز کیتا ساقط ناپا دیر

بیان مقدار نصاب زکوۃ گوہر

ساڈھے پنجہ تولے چاندی دوسے درم پچھانی
زیور پیکا ملک زنے دا عورت دے سر فرض
اس سبب جو مرد زنانوں زینت کارن پاون
وقت لڑائی ملک اساڈے اکثر مرداں چالی
معلوم ہویا جو ملک زنانا کردے ناہیں مول
فرض زکوۃ چالیواں حصہ روک ہوون یا گہنے
کھوٹے ہوون درم روپے قیمت چا کرواین
لوہا لوں تجارت کارن کوئی تسے خریدے
جے نیت تجارت ہوئس ناہیں توڑے لڑے رکھے
زکوۃ نہ لازم اوس دے اوتے صدقہ نے قربانی
کو مالک ہویا کسے متاع دا نال وراثت بھائی
کسے مال زیادہ وچہ دریسے ہویا اپر نصابے

روک ہوون یا گہنے زیور ایہا وزن بیانی
بعد نکاح جو دیندا زیور عورت ناکجھ غرض
بخشے باجھوں ملک زنانا ہرگز نا ہوجاون
زناں دے رنگے پیکے بھیجن کہندے پتر والی
جیکر ملک کریندے زیور پھر کسے پٹے سول
کھوٹ ہووے تا غرق غالب گھر ہوون یا گہنے
دوسے درماں نوں جد پہنچن پنج زکوۃ دسائین
قیمت اوس نصاب نوں پہنچی دیوے زکوۃ رسید
سال تمامی گردیوچن روڑی ناہ لے چکھے
ترکیب النقد دوہ حماندا دہ حبہ استے جانی
باجھوں نیت تجارت اونے فرض زکوۃ ایہی
گھٹ معاف تے پایاں اندر تاکو درم جتنا

کو دو سے درم دا مالک آہا وادھ سال اوہا ہی
کو مالک رہیا نصاب کامل دا احوال آخر سال
زکوٰۃ فرض ہوی اوسدے اوتے دیوے نال حساب
کسے پچھے سال تمام دے ہویا مال ہلاک
پرچے اندر سال دے باقی رہس نہ کچھ
چلیاں اوتھا نا کوئی ہاک نیہہ پان پچھے سال
زکوٰۃ فریضہ وچہ نصابے ایہن وچہ معاف
کو دو سے درم یا دیہہ دیناراں مالک ورہا رہیا
اس جہان زکوٰۃ نہ اوستے اگے لیے عذاب
کسے اول سال زکوٰۃ نہ دتی مالک ویہہ دینار
اوہ دینار جو حق فقیراں ہتھ اونہاندے دینا
دیہاں گائین کہ ہاں دا ہاجت یا اندر سال
آپو اپنے جنسی اندر کدہین کل اقسام
اک مثال دساں ہن تینوں کل قسماں دی یار
کو پنجاں اوتھا نا مالک آہا وچہ دے پنج ہور
سال پچھے دو کہ ہاں واجب دیوے اوہ زکوٰۃ
کو سو درم دا مالک ہووے وہ ہووے دینار
درم دینار متاع رلا کے ہک نصاب بنائے
سونے نفع ناسو نا دیوے چاندی نفع نا چاندی
پایہ تول ہے صاحبیہ دا قیمت کہے حنیفہ
سو درم کسے لے دہ دیناراں قیمت گھٹ دیناراں

چھوڑ مزکوتے سال آئیندہ دیکو تدہ خلاصی
وچہ ورہے کچھ مدت اوسنوں وچہ نصاب زوال
مختصر قدوری ویکھیں ہور جو کنز کتاب
صدقہ ساقط اوسدا ہویا جان گناہوں پاک
تا زکوٰۃ نہ اوستے واجب وچہ مبسوط دی بجھ
فنا ہوئی ہن ہنجی پچھے بنت مخاض کہ بھال
تاہین بنت مخاض آہوئی مختصر وچہ صاف
باجھ زکوٰتے سال گذشتہ کلی مال فنا ر
سبب تاخیر زکوٰۃ دے پارن وچہ مبسوطی باب
دوجے سال واجب اوستے وچہ مبسوطی یار
دوجے سال نصاب نہ پوری موجب لے دسیندا
نال نصاب لاتوں پائی وقت زکوٰۃ بھال
گائین اوہ دینار روپیہ دے درم تمام
شرح کنز دے وچوں ڈٹھا جد انام معیار
اوس خرید کیتے یا بخشے یا وارث ہوئی گوا
ایہ مثال کافی ہر قسمیں لہسین تد نجات
یا متاع تجارت کارن سو درماں دے یار
نفع زیادہ جیسو چہ ہووے متہ فقیراں پاسے
ایہ معلوم صرفاں کولوں پچھیاں گل ہو جاندی
سو درم قیمت جے پنج دیناراں ویہ زکوٰۃ شریفے
ایہ نصاب زکوٰۃ فریضہ کہیا شاگرداں یاراں

دو سے درم رُپّے دے جتّے لازم پنج زکوٰۃ
جے چار دینار زیادہ ہوون تتھ یہ دیناران
چلیاں وچوں ہک رلائے نال زکوٰۃ او لدے
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے آل بھی نال رلا ہو

دیہ دینار سونے وچ اوہا دیوے تدنجات
یا چالی زیادہ دو سے درہان ہو یا خمس شماران
چار دیناران چوں چہلم مال تداہین پہلدے
مال پاکیزہ نال زکوٰتے باقی تن من لاہو

باب چہل و پنجم در بیان قسم زکوٰۃ گوید

کہاں لدھے کسے چاندی سونا لوہا یا پارا
توڑے زمین عشری ہووے یا خراجی
جیکر زمین ہاٹ کسے نا یہ حکم ہویوئی
جو نروا زکوٰتے اندر اس مالی وچ ناہین
سال گھن تے نیت کرنی تر بجا جان نصاب
جیہلی اپنی تھیں جد لبھے سارا آپے کھائے
کسے پہاڑ وچوں فیروزہ لدھا یا سوتی یا عنبر
سیپیان اندر موتی پیدا ہوون وچ دریاوان
عنبر آکھن جھگ دریاوان بعضے گمان واگوہا
حکم کنز دا دساں تینوں کنز مالی اندر
جے اوہ خزانہ لدھا کسے وچ اسلام نشانی
اوسدا حکم لفظ والہ آپ فقیر تاکھاوے
جتھے خلقت بہت اکٹھی جیوں بازار سقیان
جیکو چھڑے مالک نکھے تچھے دس علامت
لدہی شے پوشیدہ رکھے تا مالک ہتھ آوے

پنجواں حصہ لیوں فریضہ لا اوسدے تھیں بچارا
باقی کھنے لبھنے والا یا ہووں سر اوجی
جیکر مالک قایم ہووے سبھا کھاوے سوئی
جامع الرموز دوں وچ تھیں واقف ہووین تاہین
اوڑ ے کیہلہا تے وضائین ہووے حال خراب
زمین اندر دو روائیاں دیکھو وچ وقائے
افعال اندر خمس نہ لازم نال شرع دے امر
فیروزہ تے عنبر اندر بہتے قول وساوان
جامع الرموز جو ویکھے واقف ہوسی اوہا
جو زر دبے بیٹے آدم زمین اندر کسے اندر
اسم اللہ یا کلمہ طیب یا وچ آیت قرآنی
آپ غنی تا ہتہ فقیران مدت بعد پچھانے
انہیں ہکالی مالک تھچیا یہ دیون نال نشان
نال یقین وی لوکے آدتوں چپے بوز نیا ثبت
مت کوئی چا نال قسم دے دھمیاں شور مچاوے

جیکر بھے شے کھاوندی رکھیاں ہووے خراب — اوہ بھی شے آپ کھاوے عاجزاں دیوں ثواب
جو شے ڈھی نظری آوے ہتہ نہ پا ہووے مول — ہتہ وچہ پییاں لوے ضمانت اندر شرع رسول
جس خزانے وچوں نکلے کائی کفر نشانی — جیونکر بت یا نام عزا دا یا الجھن شیطانی
پنجواں حصہ وچوں دیوے باقی سارا کھاوے — جیکر اوس جائی دا کوئی مالک ہتہ نہ آوے
مالک اوسدا بادشاہ تے جسنوں خط لکھ دتا — پہلی واری جد لوہ مالک کفاراں تھیں لیتا
جیکر خطے والا مالک کوئی ہتہ نہ آوے — بیت المال اندر جد باقی نال خوشی دے کھاوے
طرفین کہیا جو آپ کھاوے یوسف کہیا کھاوے — توڑے نکے وڈے یا کافر مسلم دے ہتہ آوے
اسلام کفر ہر دوہاں وچوں جس نوں نہیں نشانی — وچ رموز دو حکم پچھانی ویکھ اوتھوں ایجانی
دار حرب دے جنگل وچوں مال لدہا مستامن — تملیش کرے تاں سارا کھاوے لیندیوں وس ضامن
مستامن دے مینے ستوں مسلم گیا وپاری — طلب امن دی بادشاہی تھیں لیوس کرکے زاری
جیکر وچ حویلی اوہناں مال لدہا مستامن — رد کرے اوہ مالک اوتے آپ کھاوے تا ضامن
بت مالک نوں وتس ناہیں دار اسلام لیایا — مالک مال پلیدا ہووے طرفینے فرمایا
جیکر لبھیں متاع اوہناں دی جیونکر پہاڑ کپڑے — پنجواں حصہ کڈھے تھیں باقی اہرے اپڑے
جے اوہ زمین نہ مالک کسی تا ایہہ حکم پچھانی — مالک ہووے تا باقی دیوں خط والے نوں جانی
ایہہ بھی قسم لقطہ دے اکھین مسئلہ بہت غریبہ — جامع الرموز تھیں لدھے عمدی شرح عجیبہ

بیان زمین عشری

زمین عشری دیاں رختاں اوتے شہد ہووے یا پھل — یا کجہ پیدا وار زمیں وچوں ہووے نال فضل
دسواں حصہ ہر شے اندر تھوڑے قدر قلیل — ابو حنیفہ نے فرمایا دیہ توں یار جمیل
جو شے سال تکیں جاوے تھوڑے نے منا ندے — پیدا ہووے عشر نہ لازم صاحبے فرماون
جے کر طاقت سالدی رکھے تا بھی عشر دساون — دو ہزار تے دوسے ستر من عشر فرماون

سیئو کشمش تھوم تے وصل ایہ نجاوں سال
جیکر پانی نال مینہاندے یا دریاواں تیچے
مگر وچ گھاہ لکڑی تے کانے عشر نہ جالو کائی
جیکر زمین نال نڈاندے سیچے یا گمت بو کا
جو اللہ دا اول کڈھین پھوں کدہ مزدوری
نہر کھاوے شہر لواوے ہور جو لگے اوتے
جامع الرموز دے اندر ایہ بیان مزدوری
پانی نہراں تے دریاواں ہور جتھے مینہاں
جو کوئی نہر زمین دے منتے عجمیاں کٹ بنائی
سیحون جیحون تے دجلہ جانے جتھے جان فرات
جو زراعت آب انہاں تھیں کیتی ہر سیلاب
زمین عرب تے بصرے دی ہور جو ایمان لیاون
جے اوہ زمین بعد فتح دے لشکر نوں ونڈ دیوے
زمین سواد تے دو یا جتے غلہ نشانے پایا
تریجا املاک جو صلح ملک تے کیتا خبگت ہویا
موتے زمین کسے جنگل اندر کڈھ صفا بنائی
متصل اوس دے جے عشری ایہ بھی عشری ہوئی
دو قسم خراج پچھانی بھائی اک دا نام مقاسم
ہر اسم جمع رسم دی جانو حضرت عمر بنائی
ہر وکھی دا اتنا لیندے جوں کنک برابر
پنجدرم جو وگھا ہووے ترکاری توری

صاحبیہ نا عشر دیندے وچ رموزے بحال
مختصر اندر ایہ لکھیا عشر تداہن وت بچے
ہمور جو ہووے مثل انہاندی دہ ٔسر جیونکر ہوئی
دسواں حصہ وچوں دیوے حق خدا دا لوکا
حق خزانہ جھنے کوئی تارب گمتے پوری
مصلحت زراعت اندر خرچ عمالاں جتے
عشر خراج اندر ایہ دتیاں پوندی بہت قصوری
وچ رموزے دسواں حصہ دیوین تد دسیہان
یا جو چار عرب دے اندر جان خراجے بھائی
پیدائش انہاندی دسواں حصہ یوسف کہے زکوۃ
تا دسواں حصہ کہے محمد وچ رموز کتاب
چوتھی زمین جو بخلے فتح عالم کیا فرماون
مختصر اندر اوہ عشری دسواں حصہ لیوے
بعد فتح دے ہر گھر اندر آپنا اہل نکایا
ایہ ترے زمیاں جان خراجی مختصر تھیں ڈھویا
اوس دا حکم ہے نزد والے تے عشر خراجی بھائی
نزد خراجی تا خراجی جیہڑا کرے نہ کوئی
دو بے دانا نوجاں موظف ملک سواد اسم
اہل سواد کولوں اونہاں لیا یکدرم ہک پائی
وچ عدالت مثل عمر دے ناہیں کوئی اکابر
انگور کھجوراں ڈونا جیکر وتہ رکھا نوچہ تھوڑی

قولہ زمین خراجی

تہوڑسی وتہ دساں میں تینوں ہور وچہ ساوے
جو گڈیا چاہے ڈدہ رکھا نوچہ ہرگز جانہ پاوے

جیکر بوٹی باغ دی ہوون بہتے دور دوراڈے
اوہ وچہ ذمہ واڈیا کیسر بیجے یا کسنبا گاڈے

ہن ہرگز تھی تہیں ہو جیب طاقت مالک گہنے ہالا
ثلث خراج یا چوتھا حصہ اوہ نہایت چالا

زمین عشری یا پانی عشری ایہہ مشکل اسان
زمین خراجی آب خراجی ایہہ بھی سہل بیان

زمین خراجی کولوں آب خراجی رب ہٹایا
اوسنوں پانی عشری لاکے مالک پھیر لوایا

اوہ زمین جو عشری ہوتی نال اپنے خراجی
وچہ زمونرے ویکھیں بھائی تادل ہووے راجی

آب عشری وچہ زمین عشری لگا ہک دو وار
اتھیں بچے خراجی تا بھی عشر شمار

جے آب نہر دا ادہا رہا یا اوہوں گھٹ لگے
وچہ زمونرے دسواں حصہ دسواں یا دس جگے

جو زراعت کل ورہایا اکثر ہووے پانی
دریاواں تے کھمباں سندا تاتوں عشر پچھانی

خراج نہ واجب جیکر آب خراجی گیا کھیتی
یا غلبہ یا آفت مارے گئی زراعت سبھی

آفت جان مانند کیڑے دی یا سٹے یا ٹڈے
یا مکڑی آوے بید کھاوے کسے سبب لوڈے

جیکر قادر ہو کے کوئی کڑھے ناکچھ مول
خراج نہ ساقط وچہ ونقایہ ویکھو کر وقبول

زمین خراجی دا کوئی مالک ہووے مسلمان
یا خریدے کافر کولوں جان خراج عیان

جیکر عشری کافر کسے مومن تھیں لے گھدے
کافر اپر خراج بکائیں ایہہ عداولت سدے

ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے آل بھی نال رلا ہو
حضرت تے تہنجینا والا ایہہ بھی بہت کماہو

باب چہل و ششم دربیان زکوٰۃ چوپایاں گوید

زکوٰۃ واجب چہ چوپائے جیکر ہوون سائم
اکثر سال چرن وچہ جنگلاں رہن ہمیشہ قائم

اوٹھ گائیں تے بکریاں بھیڈاں مجہیں گھوڑیاں گھوڑے
سائم ہونا شرط انہاں نوں چہ کہوتے خچر چھوڑے

کھوتیاں خچر انہوں گھر اندر جیکر کجہ کھوائے
یا سال تمامی یا ہر جگیں تا بھی کی ہو جائے

اوہناں چوپایاں نوں جنگلی عادت نال چراون
کھوتیاں خچر انہوں وچہ گھر دے عادت نال کھواون

کھونے نخچر تے چھترے کتے جیکر زت وپار
زکوٰۃ اونھاندی قیمت جد نصابے پہنچ گیائی
کوچھ مہینے باہر چگائے چھ مہینے گھر
توڑے تے بکرے ڈچھے ایویں جان وچھیرے
تبع دے معنے رھن ہکٹھے چگن ٹپر گھاد
سالون گھٹ ہووے تاں چھٹکے جامع الرموز کہاوے
ہکے بھتے وڈے تھوڑے جان کبیر تمامی
پنجاں اٹھانوے ہک بکری وہیاں دے وچ چار
سال تمام تے دوجے ورہے وچ پیر ہوون نچے
جیکر زت وپار دی ہاکت ناہیں ہک معاف
چوہیاں تیکن جان معافی ہوسن چارے چار
لیسے تو ملے تے نابینے ہورہے ہون مریضہ
او بڈھ ڈاچی نا احکم برابر بختی عربی بہی
پنجھیاں تہیں جداوتے وہن جیکر ہون چھتری
دہ معاف تے نبت لبون دو ورہیاں دے ٹوڈے
چھتیالی تا حقہ دیوین تو معاف پچھانی
چودان جان معاف عزیزا ٹھان تائیں حقہ
اکاہٹھ ہوون تا جزعہ پچھانی مینے کی اٹھ پورا
توڈی دا نام ہر جا اندر توڈا کتے نہ آہے
پنجھتران تائیں جزعہ دیوے چودان جان معاف
نوےیاں تائیں دینیدا اجاوے دوویں نبت لبون

عالمگیری دیوچ لکھیا تدن زکوٰۃ شمار
وچ قتاوے عالمگیری تدن زکوٰۃ آیائی
اوسیسے اوپر زکوٰۃ نہ واجب وچ رموز نگر
زکوٰۃ انہانوں چو جیب ناہیں باجھوں تبع وڈیرے
وچ ہیک لہیک نہ جا علیحدہ ایہ تبع داراہ
سال تمام لنگھے تاوڈے صدقہ لازم آوے
تورے چلیا نوچ ہک ڈا عالمگیری حامی
پنجھیاں اندر نبت مخاض سنتوں برخوردار
دودا لیدے دہی دے معنی نارگھین اوس پچھے
جیکر نیت زینت گھر دی چار معافی صاف
نال ذکر دے سمجھیں بھائی پنجانوچ بزتار
انہاں چہ پایاں دے اندر جان زکوٰۃ فریضہ
جامع الرموز تے وچ قدوری انیوین جان صحیح
نبت لبون ونہانوچ واجب دتیاں بے خطری
مارسدی حق پھیر لیاری درو زبید چھوڈے
حقہ ترین ورہیاندی توڈی چوتھے پیر سنجانی
حق لدن دا اوستے ہویا معنے خوب تے سِکا
چوون ورہیاندا پھیر خامس چہ ایہ مسئلہ مشہورا
جے توڈا تا وچ رموزے قیمت کرے ادا،
ہک دوجے دو نبت لبون ایہ لیکھا ہے صاف
ہک دو دوجھے دیوے تارک جان قطاردن

چوداں جاں معاف تریں صورتاں دیوچہ   لیکھا کرکے سمجھیں بھائی پاپے جاویں زچ
چھوہیاں تک جاں دو حقے جے ودھن پنج ہور   ہک بکری دو حقہ دیویں ناہو رب دا چوہ
اس صورت وچ جاں معافی تیراں اوٹھ بھر ادا   ہر پانجے وچ بز زیادہ دو حقے وجیہ باوا
سنجے ودھن تا نبت مخاص جیہڑی نبت لبون   چھتالیہ تا حقہ ترے دیہ ویکھو کل متون
اس تھیں پچھے لیکھا پکڑیں اٹھوں ٹہ ہون وت   چھتیالیہ تا حقے چار یاد رکھیں ایہ مت
پنجاہاں تیکن جھتریاں پچھے ہوسی حقہ یار   بکریاں نبت لبون مخاص ایہ بھی نال شمار
پنجاہاں اوٹھاں دیو وچ حقہ ہویا اس اعتبار   ایہا لیکھا پکڑی جاویں توڑے لکھ ہزار
دوسے اوٹھ جے ہووے سائم اوسنوں ایہا خاص   نبت لبون دیوے پنج مرضی یا حقے دس چار
چالیاں اندر نبت لبون وچ پنجاہاں حقہ   وچ فتاوے عالمگیری ویکھ بھائی نکات
ادھا ادھی زکوتے اندر ہور مسائل کل   صحیح کر دے کجو مینوں جتھے ویکھو بھل

بیان زکوٰۃ گاواں

تریہاں گائیں اندر وچھا یا وہڑی دی وچھی   دو ورہیاں دا وچھا وچھی وچ چالیہاں پچھی
چالیاں اوتے ہک گاں دیوے ناہیں او معاف   چالیواں حصہ دیہ مسنہ کرے قیمت صاف
دہ ودھن تا چوتھا حصہ قیمت دیہ مسنے   سنیندر الونچ ترے حصے قیمت مال والا جب گھنے
دیہ ودھن سٹھ گائیں ہویاں دو چہیاں یا وچھے   دیہ زکوٰۃ نہ ہوون تکڑے سال گذشتہ پچھے
سٹھاں تھیں جدا ودھن تو معاف بھائی   دہ ودھن تا ستر ہویاں لیکھا ہور سنجھاتی
چالیاں وچ مسنہ آیا تریہاں تو تبیعا   دو ورہیاں دی وچھی وچھا ایہ مسنہ تھیا
ہک وہڑے دا وچھا وچھی اوس تبیعا نام   ہر دہاکے سٹھاں تے پچھے ملے اوس مقام
کدیں مسنہ لیں تبیعا ہر دہاکے ہوسی   زکوٰۃ جتھیں تے گائیں برابر عقلوں انہاں ہوسی
ایہا لیکھا پکڑ بچاویں سے ہزاراں تائیں   ستراں پچھے دو مسنے جد ودھن نو گائیں

چھ ویہاں گا نو سالم ہووے جیونکر اک ٹھاہے — ترے منے یا چار یہی فرض سری تھیں لاہے
چہلیاں نوں چہ مسند لیوین ترہیاں نوں چہ بیعا — وچہ فتاوے عالمگیری مسئلات بہت تہیا

بیان زکوۃ گوسپنداں

چالیہ بھیڈاں بکریاں ہوون جیکر لگے حول — زکوۃ انہاں نوں چہ ہک پہارو عالمگیری قول
چھ ویہاں تک ہکو بکری جیکر ودھے ہک — دو ویوین دو یہاں تیکن لاہ دیبدی سک
دو سیاں تے ہک زیادہ ہک گھٹ سی جان بچا — ترے پہار وصدقہ آیا چوں وچہ چار شمار
اوتھیں پچھے ہک سو اندر ہک بکری پہچانی — توڑے ہوئی سے ہزاراں ہور نہ سک جانی
چالیاں تھیں پچھے انیاں تیکن جانو کل معاف — ہک ودھے دو دیہ زکوۃ دے سے تکن صاف

بیان زکوۃ اسپاں

گھوڑے جیکر مفرد ہوون وچہ نکائی گھوڑی — زکوۃ اونہاں ندی توڑے سائم ابو حنیفے چھوڑی
مشترک ہوون یا دیوے قیمت چہلم حصہ — جے قیمت نصابوں پہچی غنی ہووے یا نستا
ہر دو سے وراں تہیں پنج دلوے یا ہر سر دینار — ایہ وچہ قدوری مختصر دے مالک جیویں خیار
جے دو سے درم گھوڑیدی قیمت آئی پنج زکوۃ — مزکی نوں دینار دیوں تہیں درماں وچہ کفایت
درم شرع دا ترے ماسے ہک رتی پنجواں حصہ — ساڑھے چار وزن دینارے سار اسفتوں نصہ
چھ آنے تے ہک روپیہ درماندا تخمینا — دینار سونے دا چھ روپے ہفتوں یار نگینہ
شرع تعریف اندر جو آنیوین ہین کیوں ہوواں طول — جو کجھ کہیا مجتہداں سر بر چشم قبول
علوفہ وچہ زکوۃ نہ دا جب لیویں بچہ حوامل — کنز قدوری مختصر وچہ نہ پاجان عوامل
علوفہ جانو اوہ چوپائے وچہ گھراں گھاہ چردے — حوامل کلی لادن والے کم خلاق کردے
عوامل جتن ہلاں اگے بعضے جتن کھوہ — بعضے کچیاں کھوہاں چوں لوکی کڈھن ہو وہ

کھلدی

واجب جان ہیانہ دیونا اعلے ادنے چھوٹے ۔۔۔ بج اعلے ادنے لئے زکوتے ات بہت کیتا لوٹے
ادنے قیمت پنج روپیہ اوسط ہوون سٹ ۔۔۔ اعلے واحق لوڑو پیہ گھن شرع دی نیت
ادنے وچہ دو نال بھی گھنے اعلے وچہ دو پرتے ۔۔۔ اوسط واحق پورا ہویا ات بہت عامل درتے
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے ہر دم نال سلام ۔۔۔ ہر دم ہاڑے دہان راتین پاہو کل آرام

باب چہل و ہفتم در بیان احکام عاشر گوید

بادشاہان نے راہ دے اتے جو عاشر کہلوایا ۔۔۔ اوہ زکوٰۃ سوداگران کولون گھنے رب فرمایا
مومنان تھین چالیہوان حصہ لئے شرع فرمایا ۔۔۔ ذمیان کولون اٹھ نیڑے دیکھو شرح وقایہ
جے وپاری سالون منکر یا آکھن قرضا ئین ۔۔۔ خواہے مسلم خواہے ذمی ہر نون قسم جائین
اینوین قسم دلیوے اونہان تائین جے آکھن اسان دتی ۔۔۔ ہک عاشر جو پچھے بلیا اس اسان تھین لیتی
جیکر عاشر اس دے وچہ جانے ہور نہ کوئی ۔۔۔ کوڑا جانے اونہان تائین شرح رموز کھیوئی
جے اونہان کہیا دتی اسان اپنے ملک فقیران ۔۔۔ چہار پایا نوچہ منے تائین ایہے حق امیران
مالک نصابدے حربی کولون گھنے دہوان حصہ ۔۔۔ جے کسے دیا موول نہ ہووے جو اونہاندا قیصہ
جیکر خبر نہ ہووے حربیان کیکچ لیندے اسان ۔۔۔ تا زیادہ روانہ لینا پورا گھنے مسان
جے وپاری مومنان کولون حربی گھنن سارا ۔۔۔ تا بھی سال اموول نہ گھنو دیہو وطن گذارا
جیکر حربی مسلمانان لون سارا کرن معاف ۔۔۔ تا عاشر مسلم کچھ نہ لیوے میتنی مسئلہ صاف
کو کافر لگے عاشر کولون لے کے ست شراب ۔۔۔ اوہ شرابدی قیمت اوتھین گھنے نال حساب
یا کافر لیکے سور لگھن یا ہونے کسے امان ۔۔۔ عاشر تائین جائز نائین کرنا موول دھیان
جیکر حربی سالون اگے وطن اپنے تھین آیا ۔۔۔ عشر گھنو پھر دوجی واری دیکھو شرح وقایہ
جیکر جاوے نال سلمان اوہ بھی اینوین کردے ۔۔۔ تا دیہ لینا جائز آیا نہین تا ہٹو پھر دیتے
جیکر سال اندر اوہ گھن اسان تھین دہ بار ۔۔۔ تسین بھی دہ واری گھنو وچ رموزی یار

ہر دم پڑھو صلوٰة نبی تے ہوسو نبی پیارے | روز قیامت نال شفاعت ہوون تساں چھٹکارے

باب چہل و ہشتم در بیان مصارف الزکوٰة

جسنوں دیون زکوٰة روا ہے کیتا امر خدا | وچ قرآن شریف دے اوہ سن لوکے اٹھ بھرا
فقیر مسکین مکاتب تے قرضائیں ابن سبیل | ہور زکوٰتے بادشاہاں دی راہ خدا قبیل
والمؤلفات قلوب اونہاں تھیں اٹھواں لوڑ بائین | ہن بیان اونہاں دا تینوں آپو آپ سنائین
گھٹ نصابوں جان فقیر تے مسکین کول نہ کجھ | علت پچھانی نزد شافعی دی وچ ہدایہ بجھ
عاملین جو بادشاہاں دے نوکر عشر زکوٰتاں | گھن لوکاں تھیں حاکماں نوں رکھن نیت راتاں
جو کافر بھکھے طمع زکوٰتے ایمان کرن قبول | وقت نبی دے مومن تھوڑے دیہو کہیا رسول
ہن خدا اسلام نوں غالب کیتا لوڑ تکائی | ایمان اونہاں دے آن دی دلیل ہدایے آئی
موئے لا حظ دتا لکھ گولے ستو مبلغ دیہ بھائی | تا آزاد کریاں تینوں ایہ گل مکاتب آئی
راہ خدا وچ دساں تینوں غازی ہوونید | ہتھیاروں یا کپڑے خرچوں یوسف قول الپنید
امام محمد حیدے حق کہندے ایہ تقریر | ایہ فی سبیل اللہ دے معنے مختصر تھیں گیر
مالک جو نصابدا ہووے قرض سر تے رکھے | جے قرض دا نصاب تھیں ودھے اوہ بھی لیکھے چکھے
ابن سبیل جہاں تک ہووے گھر وچ نصاب | اوسنوں جائز صدقہ لینا سفری حال خراب
ابن سبیل جو خرچوں عاجز قرض چاہئے نی کھاوے | زکوٰة نالوں ایہ بہتر اوسنوں عالمگیر دساوے
انہاں تساں صدقے دے وچ قرآنے آیا | والمؤلفات قلوب نہاں تھیں ساقط ویکھ ہدایہ
انہاں سبھناں نوں ونڈ دیے یا دیے ہک مرد دے | ادا زکوٰة حنیفہ آکھے شافعی روا نکردے
شافعی صاحب فرمایا انہاں دے ہتھ پائے | اقل جمع دی رہے لیکھے ستے گھر وسائے
مستحب ادا زکوٰة وچ اتنا قدر اوہ ہووے | دینہ راتیں دی روٹی کولوں بنیم لئیندا اسو دے
کودوسے درم زکوٰة کدھے تے دیکھو ہتھ فقیر | جیہندے سر تے قرض نہ ہووے ایہ کراہت گیر

فقیر آسودہ اوکھا کیتا دیکے ہتھ نصاب
ہور کراہت دسان تینون دیونی شہر پرائے
ہور کراہت حیلہ کرنا فرض زکوٰۃ نہ ہووے
بہن شامل دسان مین تینون کجھ دن اگے سال
زکوٰۃ فطرتے نذر کفارت پنجوان عشر سمہال
اٹھانو جون اوتھے نالازم گائین تھین نا وچھا
افضل وچہ زکوٰۃ ولیان تے نذر فطرات بہت
پھر اولاد اوہناندے مائین دیون بہت صواب
اوتھین پچھے نامے ملسیان وت اونہان اولاد
اس تھین پچھے اہل حرفت سبھی اپنی وت شہر ائین
معتبر ہے دیہ زکوٰتے جتھے ہووس مال
کو غنی بھیجے مکے گیا یا ملتان لاہور
صدقہ فطری جتھے آپ اوتھے بہتر سجھ
ہور بہتر وچہ زکوٰۃ فرضے دیوے کر اظہار
فرض ادا جو ظاہر کرسی کرسن لوک ادا
نفل صدقے نفلی روزے ہور نفل نماز گذاران
ریا پٹیندا اجر دے نیکویان روز بروزی ہووے
مگر زکوٰۃ دے تارک تائین آکھو تسیین ضرور
خوشدل ہو کے صدقہ دیسی کسی فرض ادار
کو نیت زکوٰتے رسایو کدا مسجھو ائے
منکو حتے کافر غنی بالکل عبد آزاد

زینت فقر فقیر اندے حق دنیا مال خراب
مگر محتاج زیادہ ہوون یا اوہ لگے لائی
ایہ علامت جان بخیل دی روز قیامت رووے
زن دیوے یا شوہر زن نے کون بخشش کرکے مال
انہین جائین قیمت جائز مختصر وچہ چال
راہ خدا دے قیمت کر کے دیوے جیکر اچھا
پھر بھینیان اوہ ماونہاندی چاچی پھپیان وت
توڑے شہر دیان مسکینان تھین بہت نہون حساب
اوس تھین پچھے خوف زور ظلم دا وت ہسائے شاد
وچہ فتاوے عالمگیری اسے روشن دسائین
خرچ کرے او بھاویان عاجزان جتھے آپ بحال
مال اسدا اوچہ بھیری عاجز بھیرے کیہان نہور
اولاد صغار انے خادم جتھے عالمگیر کیوہ سمجھ
وچہ فتاوے قاضیخان دے نفلی مخفی کار
اینویں وچہ تمامی فرضان لوکان نون سکھلا
مخفی بہتر مت ریاون کیتا کرتا ہارن
عمل ریائی رد قبولون روز حشر دے رووے
دیہ زکوٰۃ جو دنیا اندر سخی ہووین مشہور
کبیر و چھوڑ صغیری آیا ایہ معاف ریا
یا کوشش ہو یا نون کھتے اصل دکھیا جائے
طفل غنی یا کولا او سدا اتے اپنے کل عباد

یا کو عبد اپنے اذن دیوے کر کے ظن فقیر
ظاہر آزاد زکوٰتوں نائیں ہوہر گنے زنان
نبی ہاشمیا نوں نا دیو لکھیا وچ متونان
کر جیلے لا زکوٰتے والے دعوت کرے نقیران
جے اباحت کھواوے اونہاں روٹی گھر بہاوے
عشر خراج زکوٰۃ کیسے ہیں کھیا کسے ظالم
جے وقت دیوندی نیت زکوٰتے کیتی چا مظلوم
توڑے جو مصارف صدقہ اوتھے نہ خرچ ظالم
وکیل کرے کوکسے تائیں دیون وچہ زکوٰت
جیکر اوہ محتاج ہوون ناجائز ادا ہو جاوے
انہیں جان لدا زکوٰتے بچے خرچے کوئی مال
خادماں نوں یا حاجتماں نوں یا نہیں پھر اشیر نکال
مونہوں نہیں آکھے ہدیہ تحفہ دیو نیت سقوط
تملیک شرط ہے وچہ زکوٰتے ساری بنس کران
بعد تقابض جیکر دتا ہلاک ہوسی درویشان
ایہ مسلے وچہ عالمگیری ہور وچہ قاضیخان
کوتال زکوٰت ادا کرنیدے قرض مسکین غریب
ہردم پڑھ صلوٰۃ نبی تے نال سلام ہی حبیب

ادا زکوٰۃ نہ انہیں جائیں مختصر تہیں کبر
قرض ادا نہ کیتی موہان ویکھ کنز گیں ان
پر رموز دے اندر نقدی جائز دیون زبان
ہتھ پکڑاوے ادا زکوٰۃ مسعودی تہیں گمران
ادا زکوٰۃ نہ ہوسی اصلی پاک کر ہتھ پاکے
یا کسے وجہ دی حیثی پا کے لئیا تس اسلام
صحیح ساقط زکوٰۃ ایہ عالمگیری تہیں معلوم
ناہی ساقط اختلاف چھپے فاضل عالم
اوہ دیوے چا دہیاں پیران یا رانتوں خیرات
عالمگیری دیوچ لکھیا آپ نہ کجھ چھپاو
نکاح ختنان یا عید براتاں کر کے ادا خیال
یا اوہ دیون مبارک آون وقت نال رفیقان
زکوٰۃ ادا وچ ہر صورت دے مسئلہ ایہ مضبوط
جیکر چپے دلی کبرا القدر دے ایمن زین
جے دکان ہر کوئی چاہیے وایہ دے خویشان
جے لوں ویکھیں موہی کائی ہوسن سب عیبان
ایہ نال اوس دے ساقط عالمگیری پڑھ حبیب
صلوٰۃ زکوٰۃ ہے ہیاوچ لکھ سبب

باب چہل و ہفتم در بیان این کہ زکوٰۃ با صلوٰۃ ہمراہ آمدہ است

نال صلوٰۃ زکوٰۃ خدائے وچ قرآن فرمائے
مالی جانی بدنی حکمت وچ تفسیر آن آئے

جیکر نال نمازی ہوندا حج روزے رمضان
اس سببوں تھیں رب فرمائی نال صلوٰۃ زکوٰۃ
جے پڑھے نماز زکوٰۃ نہ دیوے ناہیں اس ایمان
فرمانداری کرو خدا دی نالے حکم رسول

لا ایمان لمن لا زکوٰۃ لہٗ وچ مسعودی ڈٹھا
ہور مثال جو رب فرمایا کرو عبادت میری
اپنی بندگی نال کہیا رب تا ہوئے نال احسان
ہر چند نکویاں کرے کوئی تا ہوئے نا ورضا
نال عبادت اپنی دے رب تا ہوئے حق فرمایا
بندے نوں رب پیدا کیتا ہوئے دا ایہی سبب
پیدا کرن تے پالن اندر شرک نہ ہوئی
ایہ مثالاں غنیاں دے حق جہڑے ہون بخیل

والذین یکنزون الذھب والفضۃ وچ قرآن دے آیا
خرچ نہ کرن راہ خدا دے جتنا حق فرمان
خبر اونھاں نوں دیہو تسی نال عذاب الیم
رکھ اسے اونہاں ہڑی میتھا دے پچھتاوے
کی موجب جے تہاڈے پچھے خدا فرمائی
قول تے فعل حکیم سچے دی حکمت باجھ نہ کوئی
لعفے متھے وت پیندے لعفے ایہہ ہوون
ایہ اونہاں جو دیا تساں کرکے اپنی نیت
قرض منگے رب اوس مالی تھیں جہڑا دینی لائق

بدنی تے بدنی طاعت تا مالی ناہ بیان
جے پڑھو نماز زکوٰۃ بھی دیہو حاصل کل طاعات
جیوں رب منے تے جو نبی دا ناہ مسلمان
بجا لیے آہو رب فرمایا ہو سو نہ مقبول
ایمان نہیں زکوٰۃ تے با جہوں قول نبی دا مٹھا
ایہو جیہی ہور نہ کسے ہر تھیں ایہ چنگیری
پیو راضی تا رب بھی راضی حضرت دا فرمان
اوہ مجہول ہمیشہ دوزخ لے نہ جنت جا
ایہ حکمت جو وچ تفسیر حسینی نظری آیا
بے شک مطلق رازق پالیا ایہ بھی چھو وسیلہ
تا ہیں حق تا پیدا رب نے اپنے نال گڈ ہیوئی
جو حق خدا دا ادا نہ کرے کیہا رب جلیل

زہین دین سونا رپا ایمان تہان ضعیف
قرض منگے رب غنیاں کولوں وچ تفسیر بیان
ہندا نال تساں کراتش لالے دل ہمن اثیم
وچ کلام ربانی آیا مت کر جانو ناہے
تفسیر حسینی ویلو چ حکمت ساں نظری آئی
رب فرماسی ویکھ فقیراں کیوں تہاڈے ہوئی
لعفے پیٹ گرسن فقیراں مارے دوزخ جاون
چکھو ادھن اوس نالیدی کیسی ہے جی خاصیت
سالوں بیچ چالیواں حصہ دیوں نا فاق

مَنْ ذَا الَّذِیْ یُقْرِضُ اللّٰہَ قَرْضًا حَسَنًا رب فرمایا
مال پاکیزہ نال زکوتے ہوراہن وچ آوے
قرض دیوے کو عاجز تائیں جد دیوے تد گھنے
رب ہکناں نوں بادشاہ کرندا ہکناں غنی بناگے
کی حکمت جو ہک غنی تے ہک مسکین غریب
مسکیناں درویشاں اندر طاعت عجز زیادہ
روز حشر دے بخشیسی غنیاں کل مسکیناں
اس حکمت تھیں رب حکیم نے فرقے دو بنائے
غنیاں لئے او تے شکر نصیحت دا کرن ادا
شکر خدایا ذات تیری دا اندر نہیں کجھ میرا
خوشحالی دے نال تسیم دیوے جو توفیق
بے نال غصے دے ہاتھی بخشے نال محبت وانہ
اپنے قوت طاعت دے کے آپے سخی بناوے
نال زکوتے مال نہ گھٹے سوہاں کی دل پایا
ہے افسوس او ہو اند تیا ئیں جنہاں ترک زکوۃ
دوزخ وچ خدا ہک ایسا دہری اپ بنایا
ابوہریرہ نے فرمایا کہیا نبی کریم
نام جبریل ہے اوس ستون آسمان
قاطع رحم تے شارب خمر تے ترک صلوۃ زکوتاں
ہزار واری اوہ کرے آوازہ ڈھونڈے پناہ کجا او
پناہ دیوے رب اوسے کو اوں فرض بجا لیا ہو

وچ تفسیراں معنے اسدے حق زکوتے آیا
وچ حدیث دے حفظ امانت حضرت ایہ فرماوے
تنگ نہ کرے تا ایہی حسنا الگوں دہاڑے جے
ہک عاجز مسکین بناکے دوروں او نہاں بنائے
اوستا داں تہیں سنیاں ہویا عاجز کے جواب
تے غنی عبادت وچ مقصر کیتا رب ارادہ
درویشاں طاعت غنیاں صدقہ نال فضل تے غنیاں
آپے دیوے آپے بخشے اوسدے فضل سوائے
خاصہ جو مسکیناں دیکھیں آ کے شکر بجا
پین عاجز دے گھر دے اندر آوے نیندر تیرا
جو مال خصہ دے صدقہ باطل مصحف وچ تحقیق
ہاتھی رب قبول نہ کرد او انہ رب نوں بھانا
دو ہاں تائیں نال فضل دے آپے جنت پاوے
باغاں وچوں کیہن انگوراں لگے پھل سوایا
روز قیامت اگ ہو چمڑ مال انہاں آ دا ات
ناڈ ٹھاتا سنیاں کیسے پاک نبی فرمایا
جو روز حشر دے اوہ پہاڑ ہر دو ا تہ عظیم
او چہل ست سنیاں تلے چاہ چھ انسان
وہاج کھاون تے وچ بیتی کرے دنیا باناں
جہیاں نوں بکوری دوزخ کہڑی جلدی کھادی
زکوۃ جتھے مال پایا نال خبیثے کھا ہو

مباح کلام بیتے اندر نیکیاں ات بہت گھٹاوے
معتکف نوں گل دنیا دی مسجد وچہ مباح
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے اوہ شفیع بدکاراں

جیونکر کھاوے اگ لکڑیاں نوں طحطاوی فرماوے
تعیر اندر بے حق جاں حرام مگر یک گل صلاح
برکت نال درود نبی دے دور گناہ ہزاراں

کتاب الصوم

صبح صادق تھیں مغرب تیکن نیت نال صحیح
چھ اقسام پچھانو روزے سمجھو کراں بیاں
چوتھا نذر جو غیر معین پنجواں جاں قضائی
ترین پہلیاں دی نیت جائز رات کرے یا دنے
نذر معین تے رمضانے تر یا نفلی تجبہ
نصف نہار صبح تھیں تکے جد غروب آفتاب
جے سرے اوتے سورج آوے نیت روا نہ جاتی
شرعی نصف نہار دن اگے ٹوٹے ہووے کجھ
مطلق تے کفارت والا تریجا جاں قضائی
وہی پچھے نیت قضائی تیکر نبھے کو
عورت نیت کریو چ حیضے دمیوں اگے پاک
کو نیت نا جیون کھاوے نا ہیں نا جماع دہووے
حیض نفاس والی کو عورت تند رکھے دور راہ
کو نیت کرے رمضاندے اندر روزہ رکھے قضا گے
جے اوہ سفری یا آزاری تا جو نیت بنائے
اٹھ تر یہ رات شعباندی جن وکچھو رمضان

کھاون پیون ترک جماعوں وزدا یہ شرعی
ہک نذر معین دو یا نفل تریجا جیہ رمضان
چھیواں جاں کفارت والا فرق دراں سب بھائی
ترین پچھلیاں دی راتیں اندر مختصر تھیں گنے
نصف نہار دن اگے نیت جائز نسکت کجھ
اوہ ہے وسد امختصر تھیں گھڑیاں نال حساب
ایہ نصف نہار شرع دا ناہیں عرفی ایہ پچھانی
ترین پہلیاں دی نیت جائز مختصر تھیں سمجھ
تعین کرے تے راتیں نیت دہاں دو انہ بھائی
قضا نہ ساقط نفلی ہوسی بھنیاں فرض ہو
عالمگیری دی وچہ لکھیا روزہ اوس بے پاک
سارا دن لگھائے بھوکھیاں ہرگز صوم نہ ہیوی
ٹوٹے نیت روزیدی کرے تاہیں صوم تباہ
یا کو رکھے کفارت والا یا نذری کو بھائی
یا جو اونہاندے مختصر وچہ رمضانے ہو جائے
واجب اوہی موسماں ناہیں کرنا خوب بیان

چن ڈٹھو نا روزہ رکھو جیکر ہووے غیم
نکو تر کھے نا چھوڑے جے پیش وپس زوال
اوہ چن نہ جانو اُس راتین دا اَوندے کر اعتبار
جیکر وچہ اسمانے ہووے علت جھڑ غبار
عادل ہووے عاقل بالغ خواہ عبد اصیل
محدود قذف ہن توبہ پچھے جیکر ویکھے چن
وچوں ماڑا باہروں چنگا او مستور الحال
ظاہر ایہ وچہ عالمگیری قول نہ اہس منظور
دعوے لفظ شہادت والے حکم نہ کوئی قاضی
جے لفظ شہادۃ بولنے ناہیں دعوے اس کیتا
جنہاں سنیاں فرض اونہاں تے روزہ رکھن بار
کسے چن ڈٹھا رمضانے سندا اکلیاں فطر
اس قاضی نوں جا آکھیا ڈٹھا قاضی رد کیتوئی
افطار کرے تاں کو رکھے ناہیں اوس کفارت
چن فطر وچہ جا چن دی جھڑ ہووے یا بدہ
جے دو مرد نہ شاہد ہوون تاں ہک مرد دو زناں
دعوی شرط نہ دوہاں اندر فطر ہیا بن رمضان
جد جماعت قاضی ناہیں جنہیاں نال اتلی
دو جاں عادل لانئے قول اہل جے روزے تریہ تمام
ہک عادل دے قول نال جے روزے تریہ تمام
اٹھاویہ روزے سول نہ ہوسن نا ہو جاسن تیری

تریہ ہاڑے شعبانے دے وچہ قدوری قائم
ایہ وچہ فتاوے عالمگیری جیکر نظر ہلال
توں وچہ فتاوے عالمگیری جان ہو المختار
شاہد واحد ہن تاں قاضی روزیاں وچہ معیار
ہک مرد یا ہکا عورت شاہد ہن تے قیل
وچہ روایت عالمگیری قاضیخان تہیں ہن
رمضان مبارک آون ڈٹھا فرد و فرد ہلال
صحیح قبول شہادت اُہدی کہے حنیفہ نور
چن ریڈیاں وچہ لوڑ نہ کوئی رکھ روزہ رب راضی
محض قاضی نوں آکھے ڈٹھا قاضی رہیا چپ چپیتا
لا یحتاج الی حکم الحاکم ایہ عالمگیر پکارے
آسے پاسے تک رہیا او غیر کے یا ندمتر
مختصر وچہ اسدے اتے روزہ فرض ہو لیوئی
وچہ فتاوے عالمگیری انیویں جان عبارت
شرط شہادت دے دو ہوون نیک جیکی بدہ
ایہ وچہ ہدایہ وچہ وقایہ وچہ کنز امنا
ابر غبار باجھوں وچہ دوہاں شاہدی بہوں مردان
صحیح ایہا وچہ عالمگیری کجھ تقدیر نہ ملی
ہن تہ پچھے فطر حلال خلائق پر ہکے نال حرام
چن نہ ویکھو تاں ہک رکھو جان افطار حرام
تریہ ہوون یا کدیں انتری صورت ہک اکتری

اکثر یاران والی ایہا صورت جی بکی چن ڈٹھیوئی
چن اٹھے یا فطر دا ہووے دوہاں حکم برابر
کو چن ویکھے رمضان دا آکھے سختی آئی
کو چن ویکھے رمضان دا خوش ویکھے تلوار
نفلی روزہ تک دہاڑے خاصاں بہتر بجھ
ہور تجے نصف نہارے عام کرن افطار
عام خاص دا فرق فتاوے عالمگیری لکھیا
قضا کفارت والیدی کو نیت کرے دن اگلی
اس نیت تھیں روزہ نا ہیں جے بھلکے رمضان
مطلق نیت کراہت تک دن ہا مقرر کریئے
جے اوہ دینہ رمضان دا چوتھا ال فرضی ہوسی آپے
تریں دیہیں دینہ شکی ہوندا اول جیہڑ غبار
نا اوہ دینہ رمضانے ہویا نا ہو یا شعبان
مستحب سحور دی یار وہے تاخیر ہمیش
تاخیر نہ ہووے اتنی جے پوے صبح اتک
ہر دم پڑھو صلوۃ نبی تے روزے رکھو رمضان

تریہاں پچھے چن فطر دا نظر نہ مول آیوئی
نصاب شہادت ہور عدالت مختصر تھیں صادر
فقہ اکبر نے کاز کیتا ہور ہی ویکھو کافی
گناہ تمامی اوسدے بخشے رب غفار
ہور جے کسے عادت اس دن مختصر تھیں سمجھ
خاص لوک تے عادت والے تورچہ تھیں یار
نیت جاندے دن تک تا خاص عام جانوان سکھیا
وچہ فتاوے قاضیخان دے جان کراہت پکی
روزہ رکھسان یا نہ رکھسان جے بھلکے شعبان
نفلی نیت یا رمضانے دے روزے وچہ ہر بے
جے اوہ دن ہو یا شعبانے تا نفلی کر جاپے
یا ہک تا قاضی نے دیا اونہوں دو بدکار
ایہ وچہ فتاوے عالمگیری پہلی حد بیان
نال یقین غروب انہوں افطار اساڈا کیش
اوہ چھیواں حصہ رات دا عالمگیری تک
جو کھکے ہے مغز عبادتاں وچہ حدیث بیان

باب پنجاہ دربیان موجبات کفارت وموجبات قضا

بعضیاں کماں نال کفارت نالے پوے قضا
جماع کرے یا کھاوے پیوے خبس بخدا دوا
جماع جیاں جن انسانی کرے کفارت آوے

بعضیاں نال قضا فقط ہے بعضے مکروہ آ
قضا کفارت دو لوہیں اوسے جیکرے عمدا
رحمانی شرح خلاصے ویکھو ایہ مراد فرماوے

انہویں حکم مخلیاں اندر زندے ہور قضائی
مقعد فرج برابر ہین شرط انزال نہ کوئی
مگر جے عورت ہی نا مرضی کیتا مرد وسنگنا چا
انہویں حکم جے پہلوں روزے پچھوں ہوور رضی
دہوں کفارت مردے اوتے عورت صرف قضا
نال مراہق یا دیوانے کورن کرے یا فعلی
جماع کرے کہ نال میت دے یا کرے چوپائے
عالم نوں قضا کفارت جاہل جہڑے قضا
جماع کرے کہ نال بھلاوے یا صبح ہوئی اگے
ایہ معاف تے روزہ باقی ہے تا ترک فضول
لون چکھے یا گنا چوپے یا چبہ نگلے جو
غذا دوا جے کھاوے کوئی یا جہوں نیت غذا
ایہ وچہ فتاوے عالمگیری دیکھیں کر کرار
لکھہ چیزاں غذا دے کارن سے ہر اردوا
پتہ ٹکڑا دانا آٹا پانی گاجر مولی بیر
سنگریزے تے مٹی کھاوے ایہ نہیں غذا دوا
مسافر وچہ گھر دے آیا نیت روزے دی کرکے
یا پیشاب والوں مسلم ہویا نیت فدیہ دی ہر دا
انہاں وچ اس داں کفارت نا ہے واجب محض قضا
کسے بھلکے کھادا نال روزے جانا ٹٹ گیا
یا ہویا احتلام کسے نوں جانیں ٹٹ گیا

مگر کفارت جان عزیزا جو وچہ رمضانے آئی
بہت صحیح ایہ وچہ بدائع ہور روایت بہی ہوئی
گٹ پٹے یا دھکا کلی یا موہنہ اپر تماچا
پستان پٹے یا بوسہ مرد ے لذت چکھی اس بازی
وچہ فتاوے عالمگیری قاضیخان تہیں آ
قضا کفارت لازم زن تے فاعل دی جند ولے
غلطی کرے جو روزہ گیا نال تذکر کھاوے
وچہ فتاوے عالمگیری دیکھو یار بھرا
یاد کرے یا ہمی پئے کہے گٹھے فور نگلے
ظاہر روایت قضا کفارت دوویں کر کے تھا
قضا کفارت لازم اوستے سارے وچہ نہ ہو
یا گجہ نیت دوا کرندی کھاہسن جان بجھا
اگے ہی ناشور جا ہیں سنتوں برخوردار
وچہ حساب نہ آوان ہرگز جانے آپ خدا
ایہ غذا ارتے سوانف جو ان دا رہے تے ہور دمیر
اوتھے اکھے عالمگیری ہر نوں ہے کہ قضا
اسنوں کسے فتوے دتا ہیں چھوڑ ندا ودے کے
انتہیں پچھے جان بجھا کے وہ جماع جا کردا
خزانۃ المفتیین اندر ایہ حکم کیتا فقہا
اس تہیں پچھے نال تذکر کھادہس جا غذا
اس تہیں پچھے جان بجھا کے کھادس جا غذا

یا مسافر گھر وچہ آیا اسے لضیف نہار
اتھیں پچھے جان بجھا کے کیتس چا جماع
ایہو تیا جیکر چا نکھ بہنے لٹ وان آزاری
یا اکھیں وچ سرمہ گھتے یا کھیو داڑھی مچھان
پچھیں والا جا آل آہا دس وا الاھی رکھا
یا صبح کرے کوئی نیت باجھوں تے نیت زوالوں اگے
انہاں وچہ تمام صورتاں دے واجب محض قضا
ایہو نال اکراہ دے کوئی یا کھاوے یا پیوے
ایہو تیو ظن راتیں دا ہو دے رکھن ویلے یا پھوڑ
پری دلہنوں گھٹ قئے وگے یا اپنے قصد ہو
انہاں تریں صورتاں وچہ روزہ بخشیں نوں قضا
کڑ نال وسلے کھاوے پیوے یا دخول کماوے
یا انزال ہویا کسے تکیاں یا کو مٹھ مرہی
یا دخول کرے چوپائے جے ہو دس انزال
کسے لقمہ پا یا رات وچہ اجے وقت سحور
پاہ پچھی لوں ویکھے کے نگلیا اودس ہول
جو کجھ آلت کڈھیاں لذت پا یوس نال نصیب
جے لقمہ نگلے آلت وچے تا کہیا عالمگیر
جیکر آلت کڈھیندیاں اوسنوں ہو جاوے انزال
منہ جسے کو چوپائے دا شہوت نال انزال
یا کوم ڈرنے نوں لائے باہر جا میوں ہتھ

نا جھہ کھادھس نا کجھ پیتس ہو یا صوم تیار
فقط قضا وچہ عالمگیری ہر تریں باجھ نزاع
یا اغمار یا عورت جسے حیض ہو دس وچ جائی
رچلیا جوہیں کسے تھیں ایہ حقیقت چھپان
کھیو مرسے تھیں بھج گیوئی ہن تواں مرنہ کھا
استھیں تے پچھے جان بجھا کے کھاوے پیوے یا لگے
ایہ وچہ فتاوے عالمگیری قاضیخان تھیں آ
یا وضو کردیاں نال خطا دے پانی داخل ہیوے
یا دماغوں نکسوں تھچے یا آپے قے لوڑے
یا کو تیل فتیل سر تے لائے لدیا نہ پہ وڈیا
مختصر تے عالمگیری وچہ ہیں ایتھے کدھ جا
یا دود غبار یا مچھر مکھی حلق دے لنگ جاوے
انزال کرے تا روزہ اسد عاصی ہیوسی
کہہک روزہ دو ہیں وچہیں اول اٹھ بر حال
اکسے داخل ذکر لزن کیتا قبل دبر معروف
اودس واطی نے آلت کڈھیا فورا چھوڑ دخول
اوس لذت تھیں روزہ باقی مسئلہ عجیب
ظاہر روایت قضا کفارت لازم اونتے گیر
اس لذت تھیں نہیں کفارت محض قضا اسحال
یا ہتھ لائے فرج بہیمہ اوسدا ہی ایہ حال
جسے لذت جسے تھیں باجھ انزال تا بھی باسدہ

ایویں جیکر وقت استنجے پانی مقعد پہوے
تا تہک نال تراوت نگلے موہنہ وچہ لیکر ولی
جیکر ہووے گوشت چنے تہین یا نگلے ال سارا
یا کوا کہین سر سر پائے یا دوا جو لگے
یا ہور طعام معدے وچہ جاوے حلواجیوین پلا
تہک نکلے کو غیر کسے دی یا نگلے گڑہ وت
انہاں نوچہ تریں صورتاں دے واجب محض قضا
اوہ تہک تہک جان تون جان مانند غذا
کو نگلے جا اکہروٹ لون یا نگلے بادام
یا چاول یا کنکے دانہ یا مانہ مسر اندی دال
یا مٹی سر دہونے والی عادت جس نہ ہو
کو نال وسار کہاندا ویکہے جیکر ہووے جوان
طرف کسے دے سنگہ دے سٹے کوئی چیز
نا ایہ خاطی جان تون پر حکم خاطی دا ہو
خاطی عکس ناسی دا جا نوں خاطی روزہ یاد
کوستا ہووے آپ نوں روزہ اس دا چور
نائم نے مونہہ دی یا رو گھٹی نہیں روا
ایہ وچہ فتاوے عالمگیری اندر چوتھے باب
سوراخ آلت وچہ تیل پائے کو با ہتہ نال کرے علاج
پہلی صورت روزہ باقی طرفین فرمایا
کو نال ڈالے انگشت بہنکے سکھہ نہ وچہ لگہاسے

اے پر پانی موڑ نہ پڑے جتہے حقنہ تہیوے
یا کو نگلے طعام دنداں دا جیدی مسیح بیرولی
یا کو ہووے لوہو دنداں رنگ تعالی بہارا
تو ڑے لذت سنگہ وچہ پائے تاہی روزہ نگلے
تمام صورتاں وچہ عالمگیری آکہے سوم تجا
یا کو بہرا اکہڑ دنداں تہین فیر موہیں وچہ گہدے
مگر جے تہک معشوق دی ہووے تد کفارت آ،
عاشق اوسنوں کہاکے جیوڑے لہند امن دا چا
یا کو نگلے آنڈا یا روچہ مٹی نال تمام
یا سکی چہل نہ دانے ہندی یا لیتہ گٹک سنبھال
ہر صورت وچہ عالمگیری ہک قضا بہر
خبر کرے جتے بڈہا عاجز معاف جانے قیاس
پیچ لگہ جاوے حلق وچہ روزہ وس باچیز
روزہ ہک قضا وادو ہاں اوپر دہرو
ناسی روزہ دوسر یاد جیاں نہیں فساد
ناسی وانگنے جان تون فرق دو ہاندا دور
ناسی ترک کرے بسم اللہ کہی جائز آکہیا
وچہ کتاب الصوم دے مفسد جتہے ہوا باب
یا عورتاں دے بہتہ نال کرائے دارو دکر محتاج
قضا واجب وچہ دوہاں آخر دے آب منی جد آیا
اودے تت چا باہر کڈہے روزہ نال وس جارہ

کو نال تھہائیدے بکھی نِکے نگلے جان بھبا
رتا نیلا دھاگا مونہ وچہ گھتے یا کوپٹے
اینویں پانی مینہ گڑیلا یا برف ہیٹھ سٹے
اگر قطرے دو ترے نہ کرسے روزے نون فطا
کوچھتے چکھے باجہ ضرورت ایہ کراہت جان
جس عورت دا خاوند ہووے کھڑا تے بدخو
یا غلام کسے دا ہووے لاون نال بگاڑے
یا کجھی ایہ کجھ خریدے یا سرکہ انگور
اینویں چھینا باجہ کراہت طفل غذا تھاوے
ایہ ذکر کیتا تجنیس تہین عالمگیری راس
مکروہ مبالغہ اُتے وچہ استنشاق کر ولی
استنشاق تے مضمضہ ہر دو وضو باجہ مکر
اینویں پانی سر تے پاون کپڑا اکڑنا سیسے
منہ وچہ تھک اکٹھی کرکے پھر چا حلق گھہاوے
یا نیت زینت سرمہ پائے مچھان کوئی تیل
اینویں رمیاندی رت بوسہ مس نہ جس انزال
لائق ایہی رت دا لبیون آخر دیغہ تاخیر
نفلی روزہ عورت رکھے باجھوں اذن زوج
یا کوگولی گولار کھے اذن نہ دیوے مولا
کر نفلی روزہ رکھکے بھنے اوتے رکھنا فرض
اذن دیوے یا کرے مطلقہ یا غلام آزاد

عالمگیری دیوچہ اوتے واجب جھڑی قضا
زنگ گھلا وچہ سنگر دیکھا و روزی تہین اوہ سٹے
یا شربکا یا اکھیں منجوان روزہ اس تہیں نسے
عالمگیری دیوچہ لکھیا سینون نا پھر مار
عذر ہووے تاہر دو جائز اول زان پچھان
ردّ ہا پکا مول نہ کھاوے کمی بیشی کجھ ہور
چھلون زیادہ تھوڑا کچا مونہے جنگ مچاوے
چکھے باجھوں غبن فاحش گئی کراہت دور
صائم باجھوں حائض نفسا تاکو چھچ کھواوے
ذوق کراہت روزے فرضی نفلی وچہ لا باس
مغنے بہت پانی مونہ تا ہمان نا پا مقصد پولی
ابوحنیفہ ایہ فرمایا یوسف کہیا نہ ڈر
ابو حنیفہ ٹھاکیا اس تہیں منع نہیں پیسے
یا کو روزہ والا پانی وچہ ہر پند چلاوے
مباشرۃ تا حشر تے گلو نرڈی کرن دو ننگے میل
جے نوسے ائے جماع نہ چھوڑے نقصان خر جال
وچہ تاوے عالمگیری ایہ کل کراہت گیر
شوہر دا دل صحبت چاہے بند کرے نہ ان حجّ
خوسر مولا بے پاجھنواتے جائز نا پارولا
کہڑتے قت رکھو ایہ دو ویکھتون میری عرض
قضا کریں ہر ذیاں تا ئیں یہیوں حق ارشاد

جیکر مرد آزاری ہووے یا محرم یا صائم
ہور کراہت نفلی روزہ جیکوئی ہے مزدورا
ہور کراہت عید دہاڑے اینوین وینہ تشریق
ہور کراہت جان توں روزہ وینہ نو روزے
ہور کراہت جان توں اٹھوین ناوین یاس
ہور کراہت جان توں توں راتین دہان صوم
ہور کراہت چپ دا روزہ رکھنا سنتوں یار
ہور کراہت بچہ توں روزہ عاشورے دے روزے
ستوں دسوین دینہ رکھنوں ناوین نال رلا
ہردم پڑھو صلوۃ نبی تے روزے بہی بہوں رکھ

توڑے منع کرے نہ رکھے منع غلامان دا اثم
باجہ اذن دے جیکر جانے کم نہ ہوسی پورا
سبے رکھ بھنے کفارت ناہین انہانوچہ تحقیق
بجے تعظیم اوس روزدی جانے تا مکروہ آموز
روزہ وچہ حق ماجیان فعلان تہین لاچار
ناہین موجب شرع دا رکھدے جاہل قوم
کوڑ گلہ تے لایعنی تہین واجب صوم شمار
تشبیہ نال یہودان ہووے موجب ایہ آموز
عالمگیری دیوچہ رکھنا تنہا مکروہ آر
جزا رتنے دے دیدار الٰہی لذت لقادی جکہو

باب پنجاہ و یک در بیان روزہ ہائے مستحب وافی گوید

جنہاں دہاندے روزے مستحب اوفی بہت صعوب
جنہاں دہانو چہ بخت دہیان تے آکہی بہت دہاڑے
انہان وہاندے روزے بہتر توڑ سے ہے رمضان
ہر ہمیش دا صوم کراہت بہتر ہے اس بہت
روز جمعہ دے روزہ متہم ہو سوا خمیس
کو روزہ نفلی رکھے یا روزے قضاء رمضان
تیرہوین چودہوین پندرہوین تہ روزے ہے ہر چن
حضرت آدم دا رنگ کالا ہویا دانہ چکھیان
ہک روزہ نال ترجا حصہ دوجے تیجے کل

اوہ دہاڑے دسان تینوں کرکے زینت ثواب
جگر شگفتہ تے سر سینے لون لون آتش سارے
نفلی روزے انہین ایاہین قتل نفس شیطان
ہا مدینہ رکھے ہا مدینہ چھوڑے یا درکھین ایہ مت
ہر ہمیشہ انہان اندر رکھنوں یار حریص
عالمگیری وچہ کراہت ناہین کر دو میان
رکھن والے پاک گناہوں جیون آدم دسر کن
سیاہی دور کیتی رب سچے ایہ تیرے روزے رکھیان
اینوین مومن پاک گناہوں ست کو جاوے کھل

باران تریکان جیہڑی جیکو رکھے ایام البیض

من جاء بالحسنۃ فلہ عشر امثالھا کیہا رب غفور

اینویں ستے جان تون نو روزے ذی الحج

جیکر نوتوفیق نہ تنہوں اٹھوین ناوین رکھ

بند کرے تن کھاونوں پیون ہور جماعون کو

شروع ہیاندی عبادت دفتر اس دے نبی آکھی

ہور شعبانے روزے تے اوہ محرم یار

ہک دینہ نبی خدا ئیدے گئے وچ قبرستان

فریاد کیتی اوس ہانی جی ایہہ تے میری گور

حضرت آکھیا دسنوان تورے ہک حبیب

اینویں ہک دینہ جاندیاں قبراں وچہ نبی

حضرت آکھیا اوسنوان تورنی ہک رجب دی رات

فضلیں جان ستارہ ہوین وچہ ایس بیان

ہر راتین وچہ جاگ زن اے پر وچ رجب

جیکر تینوں فاقلی بار ائیہہ بہت پیار

سرور کائنات نون ہویا اوسے وچ معراج

کرنا لوڑے اسے آخی روزے رکھن شعبان

اول آخر تے ہاں وچالے جے توفیق نہ کل

جے اول آخر نہ رکھین تاں رکھین وچکار

روزے پنج ہزار ہے لکھو اندر سال تمام

اس دن نبی کریم نے ظاہر پڑھی جماعت

اوسنوں درجہ سالہا نال قرآن عزیز

ہک نیکی دا سو دہ درجے لکھیا جاچہ قصور

ہور دسوین روز امساک دا عیدے تیکس وچ

دسوین روز بھی عید پڑھن تاں روٹی چکھے پچھ

عید قربانی پڑھکے کھاوے ایہہ سنت اسدا ہو

وچہ انجیل لوا عظین حدیث نبی فرمائی

نال عورتاں دے ریہاں بیماریاں کیتا بہت پیار

قبرے اندر ڈٹھا حضرت نے دا ہک جوان

اک انگارے دوزخ دا حضرت لا شفاعت زور

روزہ رکھدوں غافلا اوگن نہ سارے دا رب

ڈٹھا ہک جوان نون شر دا قسمیر غیبی

جے نون ہن فعل جاگدا ہوندی اج نجات

ایہہ مسائل ایچہ تاں کرکے خوب دسیان

سونا بہت گھٹا تون راضی ہووے رب

رات ستوہیں رجب دی ساری ہو بیدار

جاگن والیاں نون رب دیسی بیٹھ تخت سر تاج

ترک جنہاں رمضان تھیں جان بہر شیطان

ایہہ ترے دو ہاں وچہ نہ جاہن دے بہشت ال

اوچہ رجب شعبان دے بحد فضل ستار

اول والی نوین دوستا اس ماہ محرم نام

اوس روزے دا جانتوں موجب ایہہ اثبات

بقیہ حاشیہ صفحہ گذشتہ

جو فرمایا پیغمبر علیہ الصلوٰۃ و

السلام نے اباذر اصحابی نوں

یا ابا ذر اذا صمت من الشھر

ثلثۃ ایام فصم ثلث عشر و

اربع عشر و خمس عشر

[illegible]

ربیع الاول جان توں باہراں جد اثبات ۔ دو یا ایہ ہزار یا جانو نبی رسول وفات
تریا بجہ ہزار یا ستوین ماہ رجب ۔ ایہ ہزار ہیہ ہوں داہے معراج سبب
پنجوہیوین ذی قعدہ دی جان ہزاری چار ۔ ابراہیم خلیل نے اس دینہ کعبہ بنہ تیار
اٹھارہیوین ماہ ذی الحج دی پنج ہزارے تم ۔ جو بیت المقدس دا اوس ہاڑے ہوریہا کل کم
ہزار فضل ہر ہکسد وزیدا بعضے سال ہزار ۔ ایہ نقل مدارک لکھیا کہیا یوسف یار
ہر دم پڑہو صلوٰۃ نبی تے رب چہ شعبان ۔ دہاں راتیں ہو مومنوں رکھو ایہ دہیان

باب پنجاہ و دوم دربیان عذرہا برائے افطار روزہ

کو مقیمی روزہ رکھے سفر پیا لاچار ۔ تم کرے پر چے چاہیئے اوس تے نہ کفار شمار
کوئی اگلے پہر جا جانگے کھاو عاقل وچہ رمضان ۔ پہلے پہر نال کرا پہلے سفر تاں سلطان
ظاہر روایت اوتے نہیں کفارت دور ۔ آپے سفر کرے تا اسا قط نال اتفاق ضرور
سفر پیا کوئی آدمی گھر وسار کے سمے ۔ لین گیا پھر جانکے کھاوے اوس کفارت سے
ڈرے مریض آزار تہیں وہ جے صوم آزار ۔ نال اجماعے اوہنوں جائز ہے افطار
معرفت آزار دی جانو اجتہاد مریض ۔ یا او طبیب جو ظاہر چنگا دیوے خبر عزیز
یعنی ایہا جو آپے جانے ہن روزے تہیں اوکھا ۔ افطار روا ہے اوسنے تائیں ایہ مسئلہ بھی سوکھا
جنہوں نوبت پیسی ہووے کہاوے اگر تپ ۔ لا ماس کھو یا وچہ عالمگیری بیٹوں تا توں نپ
حمل دار تے جا تک والی عورت بھی لاچار ۔ آپ تکھے یا بال او کھا جائز ہے افطار
انہوین روا افطار اوس عورت جنہوں حیض نفاس ۔ جلدی ہووے نال روزے یہ چھوڑے بے وسواس
عذراں وچوں جان عزیزا بھکھ تریہ نال ہلاک ۔ یا عقلوں بیہوش ہو دیسی جانے تاب سے اک
کو دچہ حرارت پھریا جاوے نال امر سلطانے ۔ خوف ہلاک زوال عقل دا ہوس عذر ایہ جانے
کم عمارت والا جانو سو کھا کم نہ کوئی ۔ باہر عذر اوچہ عالمگیری ایہی عذر آندوئی

ہور ضعیف جو بڈھا ہووے مرد ضعیف نہ تانی
مرڈیاں سکن وچہ نقصانے کدیں نہون لائق
ہر روزے دی ادھی پائی کنکے فدیہ آیا
ہبلے امید جے روزیاں کولوں ہووے انسان
ہور روزے کفارت والے جیوین قضا ظہار
فوت کیتا کسے روزیاں تائیں عذر سفر یا مرض
قضا نہ لازم اوسدے اوتے وارث فدیہ دین
ایہ حکم ہے چول انگوراں جو ہوون تا پائی
جیکر صحت ازاری ہووے سفروں گھر آوے
قدر اقامت صحت دی ہی لازم دوہاں قضا
کسے دہ دینہ مرض سفر وچہ لنگی دہ دینہ صحت مقیم
تے جیکر صحت پنجہ ہاڑے گئی مرض وچہ دہ
جے صحت ہویاں گھر وچہ یا مرجاوے فی الحال
وصیت کر مویا تا فدیہ دیون لگے لائے
ترے حصے مال دے اندر جاں وصیت جاری
جے باجھ وصیت فدیہ دیوے وارث دا احسان
نا رکھے روزہ ناہیں جائز اسدے کارن بول
رمضان آیا کسے بول نہ رکھیا استھیں پہلے سال
حلال نہ جانو عذر باجھوں نفلی دا افطار
عذر الزوجن جاں ضیافت پیش زوالی آفتاب
ہے رخصت تا نفلی اندر فرضی وچہ نہ من

رکھن ناہیں فدیہ دیون جے کر ہوون فانی
عالمگیری وچہ ایہ لکھیا اینویں بحر الرائق
قضا لازم جے قادر ہوون مختصر فرمایا
اس شے حق وچ فدیہ جائز جے روزے رمضان
اندے بھی ہے فدیہ جائز قتل یمین ظہار
مردیاں سکون صحت نہ پائیں رہیا سے تے فرض
جیکر مرسے وصیت کرکے دو دو سیر بہر دن
وچہ فتاوے عالمگیری اینویں لکھیا بھائی
اس تھیں پچھے امر الہی ہر ہک اوہ مرجاوے
مثلاً دیہ گھسائے روزے اوس دہ دینہ ان رہیا
دہاں دیہاں دا فدیہ وارث دیون یا نہ ہیم
پنج دینہ فدیہ البحر الرائق کہے شرع دا راہ
جتنے دس گھسائے روزے تنا فدیہ بہال
باجھ وصیت فدیہ ناہیں لکھیا وچہ دتائے
باقی سارا وارث گہن آپو اپنی واری
ایہ وچہ فتاوے عالمگیری پنجویں باب عیان
بار پڑھے یا والی وارث اینویں شرع رسول
اوہ بن قضائی رکھنے ناہیں رکھے جو فی الحال
عذر ہووے تا فرضی چھوڑن جائز کر اعتبار
گرجے عاق کریں ماں پیو پچھے چھوڑ شتاب
گرجے راضی محض جانے وچہ تاکون بول نہین

ہور جو مشکل ہوس قضا اوہ بھی مول نہ ہٹے — ہور ضعیف بھی اس نوں لکھے عالمگیری وچ ہٹے
ہور عذر جو نانی ڈر دا روزے تھیں لاچار — خنک تیار ہوا رمضانے جائز اوس افطار
ہور جیکوئی کرے ضروری ل جاوے یا اللّٰہ ئے — اینویں جان بافند عاجز تائیں جد پیوئے
انہیں عذرین جائز ناہیں روزے دا افطار — قناوے عالمگیری وچوں ایہ سمجھو سے یار
مگر جے انہیں کیتیں دگا نزد وفات خراب — تا افطار روا ہے اوسنوں مسئلہ بے جواب
کوئی گل جھنیاں ہے دیوانہ اوس قضا نہ آئی — لغشے ہوئے قضا فرائضہ جتنے گھسن بھائی
مگر جے اوسنوں روز آخر دے بعد زوال ہوش — صحیح روایت قضا نہ دستے ہین تہی ناکر جوش
اغما یعنی کسے گل جھنیا اوسنوں فرض قضا — وچ قناوے عالمگیری نال اجماع فرما
اغما جنوں کسینوں ہویا بعد غروب آفتاب — لجہ دینہ رہیا حال بیہوشی مول نہ آیا تاب
اس دن دی قضا نہ اوس تے ہور قضا کرسئی — وچ قناوے عالمگیری ایہنوں حکم دسیئے
ظاہر او تے حکم شرع دا نیت لون انھاں جانی — مگر جے عادت نا رکھن دی اوس قضا پچھانی
عادت نہیں مسافر تائیں ہور نہ تاتے جان — بعد غروب بیہوش جے انہیں اوہ دینہ قضا پچھان
حال اونہاندا کیے دلالت ہوندا وہ بیروز — ہوش جہان ہی نیت نہ روزے ناکجہ غم نہ سوز
مستحب لکھیا وچ عالمگیری ایہ شاموں افطار — سنت کہے دعا ایہ پڑہنی سن توں برخوردار
اللّٰہم لک صمت وبک اٰمنت تا آخر دیتا ہیں — وچ رموز تے عالمگیری ایہ کلمات دسائیں

اللّٰھم لک صمت وبک اٰمنت وعلیک توکلت وعلیٰ رزقک افطرت وبصوم الغد من شہر رمضان نویت فاغفرلی ما قدمت وما اخرت (ترجمہ حاشیئے اپرے)

ایہا نیت روزے سندی ایہا کرکے چھوڑ — حیلہ جہن شریعت والے تھیں موڑ نہ موڑ
ہر دم پڑھ صلوٰۃ نبی تے مومن مسلم سارے — روز حشر دے برکت اسدی ہوجاسن چھٹکارے

باب پنجاہ و سوم در بیان احکام نذر و روزن گو یہ

باب نذر دا سمجھ نہ آوے عالم گیری وچ
اُسے پر حرص کیتی میں طرز توڑے کجھ مسائل
اول شرط نذر دی اندر جان کلیہ کچا
مثلاً نذر منے کو ربدی تیر میرا گھر آوے
یا فقط میں وضو کر ساں یا سجود تلاوت
ایہہ جان تدی فرض خدا دے کہیاں فرض نہ ہو
مثلاً کوئی شخص کہے جے مرضوں میں بچ پایئن
یا میں دہ و یہ روزے رکھساں یا سو نفل رکعات
عیداں یا نو وچ صوم کراہت نیچ دینہ اندر سال
یار ہویں بار ہویں تیرھویں ذی الحج ایہہ نذر صحی
جے چار رکھے انہاں بچار وچہ یا بھی نذر روا
کو نذر منے میں روزہ رکھساں جس دن آوے بھائی
یا عورت نذر رکھے حائض ہووے سائیں نعبد بہرا
اینویں جھگڑا تہیں آیا تا بھی صوم نہ فرض
جیکر آکھے رکھاں ہمیشہ جیدن بھائی آوے
اسدن یا جیوں اوسدا اوتے روزہ فرض ہمیشاں
کو نذر خدا دی روزہ منے مطلق کہے دہاڑا
نذر منے کو اوتے دینہ دا روزہ نہیں صحیح
پے در پے رکھے تا مرضی اگاہ رکھے گاہ چھوڑ کے
نذر منے کو رجے کا ران روزے پے در پے
نذر منے کو رجے کا رن روزہ بہت دہاند

علم عقل دا گھاٹا میں تھے طبع نہایت زچہ
لکھاں عالم گیر یوچاں مت کوئی ہووے سائل
جے نذر نہ جائز فرضاں اندر مت کر جاسے ہکا
تا پنج بازاں تے تریہ روزے کوہ دیہاں ربہاو
انہیں کہی نذر دا لے نوافل روزہ جان تفاوت
نذر روا اچہ انہاں کناں جے آپے فرض کرو
تا سو روپیہ نذر خدا دی دیاں بہکھیاں تائیں
صحت ہویاں یا فرض لہسیں تد نجات
عید فطر قربانی ہور تریہ دینہ لعبد سمبھال
جیکر منے انہاں نیچاں وچہ بہتر ترک اخی
مختصر وقایہ تہیں میں ایہہ مسئلہ کدہ پا
جے لعبد زوالوں بھائی آیا اوس اگے منہ شی پائی
وچہ قول محمد دے ہر ہک نفل واجب بجھ نہ آہر
قبل زوال یا کھاونوں اگے آوے روزہ فرض
جے کھاوے پچھے بھائی آیا اوہ دینہ خالی جاوے
اوس وی اید اساری عمراں خبر کرو کل خویشاں
جے رکھے نعینے یا جیوں نذروں جان اجاڑ
جے کل منے یا زیادہ رکھے نال خوشی
جے نیت کرے اکٹھے رکھساں تا تتابع لوڑئے
جے ہک چھوڑے یا حائض عورت اگلے رکھے گئے
نیت یا جیوں کہے حنیفہ روزے پے جاند

صاحبیہ کہیا ست روزے رکھنے لازم اتے آر
کسے غرض موجود نہ رکھے روزے کیتی اوس تاخیر
فدیہ دیوے ہر روزے پرچے بھکھا لاچار
جیکر وچہ اونہا لیندے اوہ قادر نہیں بیارا
جو کرے ارادہ نذر منن دا کم روزہ دل نیت
عالمگیری دیوچہ اوتے روزے فرض جہینہ
نذر منے کو روزہ رکھساں اندر سارے سال
یا دن ماہ نذر دے رکھے جدان جانے رمضان
ات بہت حکم نذر دا ناہیں نذر منن جد سال
اس سبب جو تسے زنان نوں ہر گز حیض نہ آورے
نذر والا کوئی روزہ رکھے اگے ہونے اس کم
کو پیش نہ دا اون بالغ ہویا یا ایمان لیایا
نو مسلم دا نفلی روزہ ناہیں ظاہر روایت
ست برساں دا جی بیٹیا ... بالغ
لڑکا بالغ کافر مسلم حیض نفاسوں پاک
اینویں مفطر شک دے کرے ظاہر پھر رمضان
اس تہیں پچھے ظاہر ہویا دہمی اتنیں کھادہا
صائمین دنیاں شبیہ ایہ لکھیا عالمگیری
بعضیاں کہیا انہاں یاراں مستحب ہے بند
حیض نفاس والیدے ناہین ہور مریض مسافر
کھاون اونہاں ظاہر ہووے یا ایہہ چھپکے کھاون

کو جدا منے نہ رکھے سکتے تاہی فرض ادا
یا کسے منیاں دائم روزہ ہوگیا فانی پیر
تا استغفار پڑھے وچ عالمگیری رب غفار
اوڈیک پیالدی ہے جائز لاہ سر تہیں بہارا
سو ہوون نکل جاوے جہینہ اسدی کی کیفیت
دلدی نیت خطاوے نال برابر کہے نگینہ
سال اندر رمضان یہی آوے اسدا کی احوال
رمضان باجھوں سال نہ کوئی موجب ایہ بیان
جتنے روز حیض دے چہ گہتے اتنے فرض سمہال
رمضان باجھوں ہر گز خالی سال نہ کوئی جاوے
عالمگیری وچہ نہ جائز نال اجماعدے کم
تا کجھ کھاد ہیں ناہیں جے نفلی صوم بنائے
صحیح روایت نو بالغ دا نفلی کرے کفایت
پچھے مار دویں رساندا وچہ حدیث ایہ جانی
دیوانہ ہووے جیہڑا بعض تہاڈے واجب کل امساک
یا ظن فجر نہ ہوئی کھاوے یا سحری گھر جان
او ہمانون نہ کرنا لازم باقی دنیدا وادھا
مکروہ تحریمی ٹرے ظن غرضے نال اونہاں دیری
صحیح روایت عالمگیری وچہ واجب قول لیسند
تشبیہ نے ہساک نہ اونہاں قول تمامی وافر
بعضے ظاہر بعضے مخفی دونوں قول رساون

قال علیہ السلام مروا صبیانکم بالصلوۃ اذا بلغوا سبعۃ واضربوہا علیہا اذا بلغوا عشرۃ
اپنیاں نوں نال نماز دے جدوں ست برساں ...

کو نفلی روزہ رکھ کے بھنے لازم اوس قضا ر ۔ آپ بھنے یا آپے بھجے جیوں زن لہو آر
کو نیت نہ کردا سو ر سندی ناکہ نیت افطار ۔ او سنوں فرض قضا اسدینہ دی سنتوں برخوردار
کفارت فطر ظہار دی دوہاں ہکا دول ۔ کراں بیان ظہار وچہ کل کفارت قول
وچہ کنز قدوری مختصر اینویں کراں بیان ۔ کفارت صوم ظہار دی لکھسے باب عیان
ہیں بھی اہدوں تک کیا اتھے صوم کفارہ ترک ۔ رب چاہیا وچہ باب ظہار روزہ نہ کرساں فرق
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے اشرف موجودات ۔ برکت نال درود نبی دے کل روا حاجات

باب پنجاہ و چہارم در بیان مسائل اعتکاف

اعتکاف ہے بندگی کاراں دہاڑے بہنا ۔ وچہ دہاکھے آخر رمضان مسجد اندر رہنا
اعتکاف دی شرط دساؤں نیت روزہ دار ۔ وچہ فتاوے عالمگیری جے اوہ واجب یار
باقی اعتکافاں دے وچہ ناہیں صوم ضرور ۔ قول ناہیں صاحبیہ دا اینویں حنیفہ نور
مسجد جاں جماعت والی وچہ بہنا دوجی شرط ۔ امام موذن جس وچہ ہووے اینویں حکم نہ پرت
بیت اللہ تے مسجد نبوی بیت مقدس جان ۔ جامع مسجد ہر شہر دی تتھر ایہ پچھان
پنجویں درجے او مسجد ہے جتھے بہت نمازی ۔ فتاوے عالمگیری وچوں ایہ ترتیب ہیں سازی
عورت وچ مسجد گھر دی جیوں مسجد مرداں دیں ۔ وچہ فتاوے عالمگیری دیکھیں بھل نہ جاویں
جیکر گھر مسیت نہ کوئی نال مردست نہ باوے ۔ تخت پوش یا تھلا اچے گھر دے وچہ بناوے
شوہر اپنے دے اذن بے جیوں نال زن دا اعتکاف ۔ اذن دیکھے تا عورت بیٹھے کہنا ملکے صاف
اسلام عقل تے پاکی تریجا شرط جانو اعتکاف ۔ جنبی حیض نفاس والی نوں اعتکاف معاف
اعتکاف بہے کو لڑکی لڑکا عاقل نسے ہوشیار ۔ جائز جیکر گولا بیٹھے نال اذن سردار
اعتکاف ترے قسم پچھانو ہکو واجب ہک سنت ۔ تریا قسم ہے مستحب سن یارا بے منت
نذر تے ناواجب بہنا سنت دہ رمضان ۔ وچہ دہاکھے آخر والے لکھیا وچہ عیان

قال الله تعالیٰ ولا تباشروهن وانتم عاکفون فی المساجد

مستحب انہاں دوناں دے باجھوں اعتکاف نفیر
سنت واجب کوئی ہووے خواہ مستحب
ہک حاجت انسانی کارن جیوں غائط پیشاب
جامع مسجد دور ہووے تاں اس دم باہر آوے
نزدیک ہووے تاں بعد زوالوں جمعہ گذارن جاوے
بعد جمعے جیکر مسجد جامع الٹے ڈھل
عالمگیری وچہ نہ بھجے ایہ کراہت ڈھل
غائط بول یا جمعہ گذارن جیکر جاوے کوئی
جیکر ڈھل کرے گھر ساعت باطل ہے اعتکاف
مسجد ڈگے یا اکراہ تھیں معتکف باہر آیا
جے بول غائط نوں باہر آیا پکڑ لیا جس لہنا
اینویں پڑھن جنازہ جاوے اینویں تھیں اندری
ہور جماع وچہ غیر فرج جے ہتھ بوسہ گل انداری
منی آوے کسنا ل نکرڈے یا نظروں انزال
اس تھیں ٹٹے بھنان جسنے واجب کرے قضا
آپنے بھجے ابھی لازم جیوں خون حیض جاری
وعظ سنن نے پڑھن جنازہ چھپا ہور ریفان
آکھا وے پچھے سوں مینے ناکف بیع شرا
نکاح رجوع لباس عطر خوشبوئی سر تیل
مختصر وچہ معتکف دے باجھ جائز مکروہ
وچہ مغیث دے سونا جائز کہیا حضرت پیر

وچہ فتاوے عالمگیری دیکھو خوب تطہیر
مسجد تھیں نا باہر جاوے باجھوں دو سبب
دوجا جاں نماز جمعہ دی اس دا عجب ثواب
نماز جمعہ تے خطبہ سننا نال امام دے پاوے
اعتکاف نفلی وچہ ظاہر روایت جاوے کل ہتھ دے
ہک ساعت یا ہم اوتھائیں نا ہووے بیٹھل
جے بیٹھ رہے ہک ساعت نکلے بہت حنیفہ قول
آدھیاں اوہ نوں داخل ہونا گھر وچہ روا ہووی
وچہ فتاوے عالمگیری دیکھو باجھ خلاف
اعتکاف نفل بھجے اوس دا ایہ مقداراں تھیں پایا
اعتکاف گیا وچہ ساعت قول حنیفہ کہنا
ہور جماع جے دہاں راتیں سہو عمد خواری
نال انزال اعتکاف گئی ٹوٹے ایگل منی
احتلام بہی اس قسم تھیں اعتکاف بحال
آپ نہنیے جیوں باہر آیا کرے جماع نسا
یا معتکف میتے وچوں نکلے ہوا آزادی
وقت نذر ایہ کرے معین جائز کھوہ ہریان
متاع نہ حاضر وچہ میتے مختصر کہے اسدا
معتکف نوں عالمگیری روا کہیا ایہ سیل
کھاون پیون تے سون مسیتی جاں [illegible]
مسافراں تے معتکف نوں [illegible]

چپ کراہت معتکف نوں لغو نہ لوے ذرہ
دین دنی دے غرض نہ جسو چہ اتہ لغو کر جانو
ذکر اذکار بزرگاں والے عادتاں نبی رسول
ذکر شغل اشراق تے چاشت تہجد صائم
اصلی مقصد معتکف لوں ایہا ہے جو منے
روزہ تے اعتکاف بیجے پہلکے عدچا کھاوے
نذر منے کو اعتکاف مطلق کجھ دِہاں دا
جے وقت نذر دے کرے معین راتیں سنگا گھر
نذر منے کر اعتکاف دو دن دہاں دا سارا
اوہ دینہ رات بھی بہے مسیتی اگلا دینہ بھی سارا
نذر منے کوئی اعتکاف معین روز یا چن
جے اعتکاف بیٹھن اگے یا میتے ہوری
کو نذر منے اعتکاف دینہ رہے اوہ شخص اہزاری
جے کوئی دینہ صحت ہوکے مویا فدیہ دیون جہینا
کسے نذر منی اعتکاف جہینہ گیا شتابی مر
گنک ہووے تا ادہی پائی جو دیوے تا پائی
نذر منے کو اعتکاف عیدی والے دن
پر جیکر بیٹھے عید دا ٹٹے تا بھی فرض ادا
جیکر عید دا ٹٹے آکھے جا کے قسم خدا

فقہ حدیث پڑھے تفسیراں درس والہ کم کہا
تے جس گل وچ گناہ نہووے اوہ لاہس بچھاتو
امر نہی تے طلب جماعت اسو چہ رہے مشغول
معتکف وچ انہاں کماں دے رہے عزیزا دائم
پر گالیں تے جنگ عالم گیری اعتکاف نہ بھنے
وچ فتاوے عالمگیری ایہ مسئلہ فرماوے
پے در پے تے ہاں راتیں اقنہے دینہ پے چاندے
ایہ نیت جائز مختصر وچ جاورا تیں کم کرے
پہلاں دینہ غروبوں اگے ملے مسیت پیارا
تے نجے دینہ غروبوں پچھے ہوسی اوس جھٹکارا
یا اعتکاف مسیت فلانی ایہ بھی سن دسر کن
فرض ادا اوچہ عالمگیری ناکر سینہ زوری
جے مر جاوے ہک روزہ بچھا فعلوں اوس ہزاری
ادہی پائی ہر ہر دینہ دی فقراواں مسکیناں
واجب ادستے وات مرنے کرے وصیت گھر
جے وصیت کرکے مویا ات بہت دیوان بہائی
عیدی والے روز نہ بیٹھے ہت شرعدی گہن
پر قاضی کہیا عالمگیری حکم کیتا فقہا
اوہدے اوتے لوے کفارت جیکر بعد ادا

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جہڑا جس لولا کی
برکت نال صلوٰۃ نبی دے گل گناہوں ہاکی

کتاب الحج

تفسیر حجے دی فعل مخصوص احرام وقوف طواف
عین فرض ہے حج کعبے دا منکر کافر جان
ارکان شرائط واجب جید سنتاں تے آداب
اوہ مسلم حر تے عاقل بالغ تندرست بصیر
خرچ چوپائے ہوس اہادہ مالا بد نہیں فائق
کوہڑا اتے جاماندہ اُنہاں پیر کٹے اوہ نرک
کوہڑے در جیہہ گلے رسیا موُل نہ جاوے
کو آپ خرچ مال اپنے نہیں یا اوہ لئے جارا
ہا بیہو لوے یا دی تپر یادلوے بے گانہ
کرمائی بخشے کسے جیدے کارن ملح ماہیو یا جایا
مال حلالوں اسپ خریدے خرچے کل حلال
جے حج کرے وچہ اوڑک عمر نال اتفاق نہ عاصی
کو تریں ولہندے پدہ نہیں اندر یاسدو وچہ لکے
رتیاں تے قادر ہووے ہو لغت آپ تے بڑاں
کسے حج گذاریا قدمی تے پچھوں ہو یا غنی
کوئی مالک ہو یا مال دا حج ہووے اُس نال
عالمگیری دے وچہ لکھیا اوس نوں ان حج ضرور
ترین ولہندے پڑہ تے جے کمہ ہووے دور
اوہ عاقل بالغ محرم ہووے خواہ حر غلام
ہو نیت جیدی وچہ فتاوے عالمگیری صاف
وچہ فتاوے عالمگیری پہلے باب پچھان
سبہ بیان کریساں اسوچہ نال فضل وہاب
خرچ چوپائے اند ڈہونیڈ عورت محرم گیر
جے اسباب گھرے وچ نہ لائے تاکہ ہو یا لائق
قادر ہویاں حج نہ انہاں مرض اٹھاندی سنگ
ہو اعمے توڑے نائب پاوے حج نہ واجب آو
او سدے تے حج فریضہ مگوں بے اعتبار
حج نہ واجب اوس سوار یوں سنیوں یا جوانا
قبول نہ واجب اُسدے اوتے عالمگیری فرمایا
جس وقت رب قدرت دیوے فرض تے فی الحال
نالہ اجاعدے اثم ہوسی جے اویں مر جاسی
اوس گھوڑے باجھوں حج فریضہ حکم شرع دے تکے
باب پہلے تھیں عالمگیری وچوں لیاں آنجہراں
حج نہ واجب دو جیواری عالمگیری وچہ منے
یا جہ نکاح اوہ مرد ہیکی اُس دا احوال
نال دلیل جے حج فرض نکاح سنت مشہور
تا زوج ہووے یا محرم کوئی عورت نال ضرور
توڑے محرم کافر ہووے ناہیں شرط تمام

قال اللہ تعالیٰ واللہ علی الناس حج البیت من استطاع الیہ سبیلا

مراہق تاہیں حکم بالغ دا عبد نہ محرم جیہا
عورت نال فریضہ محرم بڈھا خواہ جوان
زن نال محرم دسے جیہوں جاندی شوہر اس نال ہو
اس راہ بید انشرط جھپانی جے کر اکثر خیر
حج کرے کہ پیش بلوغوں نفلی ہوسی حج
نال منی اوہ بالغ ہویا یا بلاغت سارے
جے احرام نہ بنھے نواں اوسے نے لگ جاوے
ایہا حکم دیوانے سندا ایا کوئی مسلم کافر
جیکر ہو احرام نہ بنھن اوسے تے لگ جاون
حج کرے کہ نال فریضے باجھ آزاد غلام
بے آزاد احراموں پچھے ذروت لوان ہر ہوش
ہے اندر کمے شرط ہے دو وچہ رکن عزیز
نیت کر احرام دا بنھنا ایہا شرط چھپانی
پنج واجب وچہ مجدے جانی عالمگیری وچہ آہے
صفا مروہ وچہ دوڑنا دریا سے جمار
ہوڑ منا ونا سر دا یارو یا کترا دن بچہ
میقاتوں احرام دا بنھنا ایہی واجب جان
ترک کرے کوئی چھیاں تہیں واجب اوتر دم
زاد الحاج کتاب وچہ یاسن حج دا کل بیان
اوس سمندر علم دے کامل الیسی ماری موج
فرض واجب سنتاں اسو چہ جتنے قسم آداب

وچہ فتاوے عالمگیری سے توں خوب بنھاں
وچہ فتاوے عالمگیری کر سو خوب بیان
جائز ناہی عورت تائیں جیہوں نہ مکہ موڑے
تانج فریضہ بر وادی ابو اللیث نہ غیر
یا احرامں بنھے بالغ پیش توں توں نس حج
وچہ عرفات قیام نہ کیتس پیش ہویا ات مالے
فرض ادا نہ ہوسی اوہدا مستحب کہاوے
پیش وخوف ایمان آنسے یا ہوش دیوانہ وافر
فرض ادا نہ ہوسی کسے نفلی حج ایہا دن
عالمگیری وچہ فرض نہ ساقط نفلی بچہ تمام
فرض ادا نہ مختصر وچہ ایہی نفلی ہوسس
احرام مکان تھاں زین بہائی زیادت میر
عرفات قیام طواف زیارت ایہ دو رکن بسیانے
ولی قصوری زاد الحاج چہ واجب فرمائے
مزدلفہ وچہ حاجیاں تائیں جب کہلو یار
پنجواں صدر طواف ہے یا سروں آیاں سنجہ
چھیواں زاد الحاج وچہ ایہا دو چھیان
ولی قصوری لکھیا حج اوس دا بھی کم
عقدے مشکل حج دے سارے کیتے بہت آسان
زاد الحاج پڑھ جیہوں جاوے فتح پاوے اوہ فوج
ہوہر نکو نک جنا ملن جھگڑیاں جیہوں کرن خراب

مرشد بے نظیر میرے تے فاضل فقر کمال
زاد الحاج وچوں ڈٹھا مسئلے حجدے بہت وسالے
تو سنتاں وچہ حجدے بہائی دلنوں کر رجوع
ست پھیرے طواف کریں تاں اول ترا پیرا
بھی کجھدے ٹھیوں حاجی چادر چا گھاۓ
اگے پچھے کتف کھبیدے دی طرفاں چا لکاۓ
مزدلفہ وچہ رات گذارن ہک شب وچہ منا
بیلکیں تے اخیر بن وچہ دوڑن سنت جان
مزدلفہ وچہ نال عشا دے مغرب چا رلاین
نال پیشی دے دیگر پڑھنی اسدا حق وچہ آئی
ٹوٹے دو نمازاں وچوں گھٹ رکعتوں پاۓ
اوس احرام نہ عمرے والے حج دا جان ہمرا
لیٹے پیشی وقت ظہر نے دیگر وقت عصر
پیشی دیگر بانگ ہکو تے آکھو دو تکبیراں
جمع کرے کو دو نمازاں ہکی وقت گذارے
مگر دیگر وچہ عرفے حاجی پیشی نال رلاون
جے مزدلفہ جاندیاں کوئی مغرب راہ گذارے
جیونکر حکم شرع دا ہوۓ تیویں عبادت تجھ
وقتوں اگے فرض نہ ہوۓ آیت کہے قرآن
تمامی لوک تعجب اٹھے دوویں کم موجود
استاذاں تھیں سنیاں ہویا عرض کھی ہے عاصی

سہل رسالہ حج دا سوہنا کیتا حسن جمال
بعضے عالمگیری وچوں اسدے بوجھ کتھ پاۓ
اول طواف قدوم دا دو باہجی طرف شروع
جیونکر شکل بہادراں دشمن کھاون ہول
کھبا موڈھا ننگا کر کے سجا ظاہر کر دکھلاۓ
سینہ نگا کر کے حاجی شکل شیراں بن جاۓ
حجر اسود نوں جا کے چمن حاجی کل بہرا
پیشی نال رلا پڑھ دیگر اٹھویں سنت پچھان
نادیں سنت حج والیاں تھیں ایہ تینوں سمجھائیں
نال جماعت پڑھے تے وچا محرم ہووے بھائی
وچہ فتاوے عالمگیری باہجی دواں رلاۓ
تے عمرے احرامے والا وقتیں کرنے دا
عمر بدے احرام والیوں جمع کران وچہ ڈر
تمام عشا ہک بانگ اقامت مختصر تھیں گیراں
گناہ اکبر الکبائر ایہا وچہ حدیث تمامے
تے وچہ مزدلفے نال عشا دے مغرب چا ملاون
وہیوں اگر اوس مغرب نوں عود کریہن سارے
قبل زوال کسیدی اٹھے پیش نہ جاوے کجھ
جاں قضا کرے تا کافر حضرت دا فرمان
ہک قضا ہک وقتوں اگے سوچہ کی مقصود
حاجی نوں کم حجدے کولوں ہونے نہیں خلاصی

پیشی دیگر پڑھن اکٹھے عرفے وچہ کہلوون   دن غروب ہووے مزدلفے بیچ جمع ہوودن
دیگر مغرب وقت پڑھن دا دِل نہ یا دن بُھول   ہک اگے ہک پچھے وقتوں انہوں حکم رسول

دربیان آداب سفر حج

آداب سفر دے زاد الحاجی اندر قہ رضروری   اوہ تصنیف ربانی فاضل ظاہر باطن نوری
اُس تھیں ویکھ کہیا ہن اول سفر سوار خمیس   یا بعد جمعہ یا چھنچھن پہلے پھر نال نہ رئیس
دو رکعتاں نفل پڑھے پھر قدم گھرے تھیں کڈھے   پہلی ہوئے چہ ملیا جوڑے دو وچی تلہ گڈھے
تلواری پڑھ آیت کرسی گھر دی ہوک چوپیر   باہر ان وار دی قل ہوئے کے گھر تھیں نکلے فیر
امانت دیوے رتبہ مالکے راضی کرے دو کھایان   ماپیو تے استاذاں راضی کل راضی ہمسایان
ماپیو تے استاذ نہ راضی جیکو جاوے حج   نفلی حج وچہ عاصی ہوسی اس مسئلے دا ورج
کل گناہوں تائب ہووے تقوے تے لک بنھے   جماعت نہ چھوڑے رنجین دِ تیں جیونکر عقلوں انھے
اکثر ترک سلاح جیز اندی دہوتی کرے جنگ   عالم جیہا موہ نہ ساتھی جو راہ دسے تحقیق
دو رکعت تونال رفیقاں چپ کلام ضروری   کوشش کرتوں ہر قسم ... چھری
رسا یو کا سوئی دھاگا سرمہ کوزہ خاکی   چھری قینچی تے تیر کمان موسے کا ران پا کی
چوپڑ ونڈ اتے سوئی تے نفل خوشبوی تے گڈھے   سرکہ تے جو اتن لیجاوین پانی لاگ نہ وڈھے
عالم ہووے نال لیجاوے ہک مشکوٰۃ و غایہ   تفسیراں تھیں مجہ مدارک زاد الحاج وسایا
شرح فتوح الغیب لیجاوے تحفہ حضرت پیر   جنہوں نسبت وچہ تصوف اوہ پیر اوہ شیر
نظم در وچہ علم سیر دی لغتوں لیئن رشیدی   پنجابی نوں انواع لیئن جانو پارسی خانی جیدی
رب فرمیسی حاجیاں تائیں اندر روز حشر دے   چار سے جنت یار زمیندے لیجاندے گھر دے
راہ مکے دے وچہ کوئی مرے موت شہادت ہندا   آوندا جاوندا ایک برابر تخت بہشتیں ہندا
ستر حج تے ستر عمرے روز قیامت تائیں   کاران اسدے لکھن ملائک وچہ انہیں نسائیں

دلپذیر بھیروی

ستر نیکی ستر درجے ستر بیان دُور

حضرت حسن بصری صاحب کیتا ایہ بیان
راہو بھل جاوے بانگان آکھے خوف خطر لایلاف
سوار ہووے جد چوپایہ تے پڑھے الحمد دُعا آمین
شکر ایمان تے شکر نبی دا نعمت محمد امت
اعوذ پڑھے شیطان کتے تہیں ہور پڑھے لاحول
وپار تجارت کولوں خالی جانا بہتر تجربہ
ہور جو ہووے مال شبہ دا جاوے حج گذاران
حج قبول نہ رب کریندا النفقہ نال احرام
ترک سُنت تے مستحب دی جیکوئی حاجی کردا
شوال اتے ذی القعد مہینے حج دے جان بہرادا
احرام بجھے کو انہاں کولوں اگے جان کراہت
احرامی دی شکل دساون رکھیں یاد حبیبا
نہ لینے تے پاکی کرنے نجاران سر مُنونان
بے نال جا جیدے منکوحہ یا گولی کرے دخول
چادر تے تہ بند دو کپڑے نویں یا دہوئے کرنے
تیل ملے خوشبوئی نہاوے نعلان دو گدار سے
حج دی نیت دل وچہ کافی عمرہ ذکر زبانی
احرام تحریمہ دے ہک معنے کل حلال حرامی
کل دا لفظ از لیندے حق جان تکبیر تحریمہ
احرام بجھے ہون ڈرے خدا تہیں رب منع فرمائی
ہر ہر قدمے وچہ مسعودی دیوے رب غفور
پیر پیادے ست الکھ نیکی رکھ ستر عیان
خطرہ دور ہووے اس پڑہیان راہ دے بوی خاتمہ
بہت دُعائیں وچہ مناوے کی کی آکھ سنائیں
شکر خدایا ذات تیری دا اندہ دی ایہ ہمت
و من یتوکل علی اللہ فہو حسبہ سچے رب قول
نزدیک مکہ تا پیر پیادہ افضل ڈاہڈا سمجھ
قرض چاوے تنگ اوتھے دیوے حیلے جد یکارن
فرض ساقط وچہ عالمگیری توڑے غضب تمام
ناصدق نادم ہے اوتے استغفار دن تردا
دہ دیہاڑے پہلے ذی الحج خاص الخاص ایہ ہوا
جیکوئی نہسی وچہ انہاندے اوچہ چیسی رحمت
شاید کی رب ایہ سعادت ہمنون کرے نصیبا
وال لہانے شرعی کرنے وقت احرامی نوں ہان
بیش احراموں عالمگیری سنت کہیا قبول
بیتے ہووے او توں محبوب ماہ کسے گھر وہنے
بعد سلاموں نیت حج دی دلیدا چہ چیارے
زاد الحاج اندر ایہ مسئلہ لکھیا سن اسے جانی
حاجیان کل نمازیان اوتے وسان فرق تمام
جہڑے کم حرام حاجیان نوں سنتوں یا رہیان
وکھی حرام گناہوں ہشومول نہ کرے لڑائی

فمن فرض فیہن الحج — الحج اشہر معلومات فمن فرض فیہن الحج فلا رفث ولا فسوق ولا جدال فی الحج وما تفعلوا من خیر یعلمہ اللہ یعنی حج دے مہینے مشہور و معروف شوال اتے ذی القعد اتے ذی الحج دے دس دن ہین

بیان احرام دا مسئلہ

جو کوئی احرام مقرر کرے ایہنان رہینان دے وچہ یعنی احرام بنھ لیسی حج نیں اوہ جلال ولسطا اوہ غیبت کرنی عورتاں نوں گناہ کرنا اتے جھگڑا کرنا نال کسے دے [illegible]

لا تقتلوا الصید وانتم حرم اللہ نے فرمایا
پنج مکان احرام بنہن دے سنتوں نام انجاندا
اہل مدینے دے میقات سنتوں ذو الحلیفہ
نجدی آون قرن تھیں نہن یمنی آون یلملم
حرام جانو تاخیر حرامی انہاں مکاناں کولوں
میقاتوں اندر وسدیاں تائیں مکے ڈرن دا
میقاتوں اندر کیہوں باہر جیدا ہووے کاکا
جیدا گھر مکے وچہ ہووے جھدا نہیں احرام
نیت باجھ نہ محرم ہوسی نیت شرط احرام
اللہم انی اُرید الحج ایہ نیت حج دی آہے
تلبیے پچھے محرم ہویا کرے پرہیز تمام
اشارت دلالت رعایت صید توڑے ویکھلے وسے
سیتا کپڑا مول نہ پائے سختن لٹھی جاماں
کیسر اتے کسنبھے رنگیا کپڑا مول نہ لاوے
نا خوشبوئی داہڑی مچھاں نا او ملے جتے
گل خیرے دینال نہ دھوئی مچھاں داہڑی کوئی
روڑے نوں روا ہے کھرکن جوں نہ مرسی ال
جس سرتے خوشبو ہووے روا کہیں وچہ پاوے
بہت پکارے تلبیے تائیں کرے آواز بلند
عورت دا آواز نہ گج ہے ہولی تلبیہ لوڑے
یار وچا یا نیواں آئے یا ہو وقت سحور

شکار حرام تساڈے اوتے بعد احراموں آیا
فتاوے عالمگیری پوچھن وکھو وکھ سمجھاندا
عراقی ذات عرق تھیں نہن شامیاں کارن جحفہ
مختصر تے عالمگیری لکھیا ویکھو جسم جسم
مرید مکے نوں روا تقدم مختصر پڑھ پھولو
مختصر وچہ باجھ احراموں ہٹ رہے مسلے آر
احرام نہیں او حل تے آکے ایویں حکم ربانا
حد حرم دی حج دے کارن عمرے حل تمام
محض نیت نا محرم کرسی تلبیئے نال تمام
صفت تلبیے دے لبیک پڑھ آخر تیک بہار
بعضے کم کروہ مناہی جتھے جان حرام
سامان ہرن ویکھے پاتھر ہر بد تھیں تیے
ایویں کہیری جتی جوراب ہو موزہ دیں علیان
وال مچھاں نا داہڑی کترے نہ سر نا منواوے
سرنے مونہ نہ کجے کویں ہتھ بوسہ تھیں رکھے
جیدے سرتے وال نہ ہوون سرنوں کہر کے سوکے
عالمگیری دیوچ لکھیا او خوف والاں تھیں بال
ہور تک ہمیائی بہن کجاوی دی چھاں پڑدا باہے
نماز پڑھے یا ملے سواراں عورتانے حق سند
زاد الحاج اندر ایہ لکھیا منتی ہے اس نوں
حاجی پاک گناہوں کیتے برکت حج غفور

کرے غسل نہ پہنے زیور فصد کروانا ختنہ ہٹی پھٹان
مستحب ہے حاجی تکے داخل ہون نہانے
تکبیران تہلیلان آکھے بیت اللہ جد دیکھے
ستجا پیر مسیتی پائے موںہہ بسم اللہ بولے
والیوں دور کرے ہر طرفوں اگے ڈھوو
حجر اسود نوں چمے پڑھیاں تکبیران تہلیلان
دھکا مکی کسے نہ مارے شوق بھرے تہیں ہٹے
چمن میسر ہووے ناہیں لاوے سوٹی عاصا
سوٹی عاصا کول نہ ہووے موںہہ حجر ول راکھے
کرے طواف قدومی والا پڑھ کے ایہ دعائیں

لاہاس محرم نوں عالم گیری کہیا خبر نہ جتان
باب اسلاموں اول داخل مسجد آون سارے
پاک اوہ ہویا کل گناہوں تورے باجھوں نیکے
اَللّٰھُمَّ افْتَحْ لِیْ اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ دعا پڑھے جیوں گولی
اَللّٰھُمَّ اغْفِرْ لِیْ ذُنُوْبِیْ وَارْحَمْنِیْ پڑھیاں رووے
مین ابن نعمت دے کد لائق دل وچ عجز دلیلان
حجر اسود جد چمے حاجی نال دل کسیدا پکھے
انہاں چمے نیت حجر دی ایسے شوق پیاسا
تکبیران تہلیلان حمد درودی تے آکھے
الحمد وکھاوان تیرے تائیں پڑھ کے یاد نکالے

اَللّٰھُمَّ اَعْطِنِیْ اِیْمَانًا وَّتَصْدِیْقًا بِکِتَابِكَ وَوَفَاءً بِعَھْدِكَ وَاتِّبَاعَ نَبِیِّكَ

دون ہتھاں یاں تلیاں رکھے حجر اسود دلی طرفوں
متصل دروازے مسجد کرے طواف شروع
حجر اسود ہر واری چمے ہووے تے پچھ چار
سنت طواف شروع حجر تہیں تے آوے ہک پھیرا
حجر اسود تہیں شروع نہ کرے یا کوئی پاسے جتے
طواف کر کے اندر حطیموں عود کرے اوہ وقت
رکن یمانی چمنا بہتر باجھ عراقی شامی
کسے پہلے پیسے دل کیتا وجیان نوں چہ کرکے
طواف کریندا بولے ناہیں نا قرآن تلاوت
طواف قدوم سنت و نہاں تھیں باہر آون

سوٹی عاصا جتے ناہیں حجر اسود دی شرفے
ست پھیرے ہوں ستے طواف دلیل نال رجوع
چمن میسر ہووے ناہیں پہلے قول چمانا
وچہ فتاوے عالم گیری ناہیں کہیا میرا
یا طواف حطیموں اندر ایہ کراہت نہ پہچے
وچ فتاوے عالمگیری یاد رکھو ایہ مت
طواف اندر یا پھیرے پچھلے نہ ہونال آراہی
سبے جیں پہلیاں وچ کیتی پچھلیاں تہیں پچھ دے
خوب طواف عبادت افضل شیطان نال عداوت
صدر قدوم نہ تکے ادتے باعث آون جاوان

سلہ قولہ اللھم اعطنی الخ
یعنی یا اللہ عطا کر سینوں
ایمان اتے تصدیق
یقین دیوے نال کتاب اپنی
کامل قرآن مجید اتے ادا
عطا کر سینوں وفا نال اقرار
تیرے اتے عطا کر سینوں
تابعداری پیغمبر اپنے حضرت
محمد رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم دی ۱۲

بیان
۱۲

سلہ قولہ عاصا
یعنی سوٹی یا عاصا
نال حجر اسود نوں
لگا کے
۱۲-۱۲
محمد دلپذیر

قدوم دے معنے باہر آونا صدر معنی مڑ جانا
ہور قدوم نہ سنت افضاں جہڑے چھکے آون
بعد طوافوں دو رکعتاں واجب جان پڑھوا
پہلی وچہ پڑھ کافرون دوجی وچہ اخلاص
بہتر وچہ مقام یا مسجد گھر بھی پڑھن روار
چمے تے تکبیراں آکھے باہر جلدی آوے
صفا اوتے جد چڑھ کھلوے بیت الله ول تکے
کناں تیکن ہتھ اوٹھاوے جدہ آکھے تکبیراں
صفاں تھیں لہ مروہ تے آوے دوڑ وچہ میلین
مروہ تے چڑھ کرین بھراوا جو کچہ اوپر صفا
صفا مروہ تے چڑھنا سنت پھیرے ہاتوں ست
تکبیراں تہلیلاں بچہ آون حمد درود ثنا
جے مروہ ول صفا تھیں آوے پھیرے دو تمام
صفا مروہ ست پھیرے پاو نفلاں پڑھے سیتی
اس تھیں پچھے وچہ مکے دے نال احرام گذارے
جو کم بعد احرام دے تینوں ہوے منع حرام
ستویں جان ذی الحج دی ہووے حج قریب
کل طواف سنت ست پھیرے کمت کرے نقصان
منا جانا تے وچہ عرفات تے مزدلفہ وچہ رات
ایہ کم سارے حاجیاں تائیں غلطی وچہ سمجھائے
اس تھیں پچھے ناوین پر خطبے وچہ حرم ات

تکیاں صدر قدوم نہ کوئی ہک زیارت پانا
بہن احرام بھجن عرفات تے وقت قدوم نہ پاون
اوہ ابراہیم مقام گذارین یا مسجد وچہ باوا
وچہ فتاوے عالمگیری ایہ قرایت خاص
پھیر سلام تقعے دا یا طرف حجر دے آ
صفا مروہ دوڑ تکیاں اچیاں اول صفا تے جاوے
تکبیراں تہلیلاں درود دعائیں تھیں آکھے
جو دل بہاوس سب تھیں منگے ناہم ودگیراں
بطن وادی دے اگے پچھے ٹرنا عادت چین
تکبیراں تہلیلاں پڑھ توں حمد درود ثنا
اٹھ اٹھ کم کرین دوان اوتے پھر سجدہ ول امت
ہتھ اوٹھاون تے منہ ملے اٹھواں منگاں دعا
ہروار وچہ وادی دوڑے عوتاں نہ ان آرام
وچہ فتاوے عالمگیری پچھے ہو وے جمیعتی
طواف بیت الله دا جان جانے نفلی کرے پیارے
حلقوں اگے ہر بار تھیں کرین پر تیر تمام
خطبے وچہ امام سکھاوے جو حج دی ترتیب
وچہ فتاوے عالمگیری ایہدیں واضیحاں
عصر ظہر تے شام عشاؤں پڑھنا نال جماعت
امام کرے تاقیں اونہا نوں کوئی بھل نہ جاوے
یارہویں وچہ منا دے پڑھنا ترے خطبے اثبات

ف قولہ تکبیراں الخ یعنی بہت تکبیراں آکھنے بہت فداؤں یا ذکر اوپر صفا مروہ دے جویں روایت ہے بی بی عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا تھیں جو فرمایا پیغمبر علیہ السلام نے انما جعل رمی الجمار والسعی بین الصفا والمروۃ لاقامۃ ذکر الله تعالی [illegible]

اٹھویں دینہ منا وچ آوے نال امام ہجوم
تکبیراں تہلیلاں کہندیاں آون پیر پیادہ
فجر منا وچ پڑھن انہیرے پھر عرفات سدھاون
دینہ ڈھلے نہاون سنت حاجیاں دے حق آیا
کو بعد زوالوں دن دے تھوڑی ہو ساعت کھلوتا
کل عرفات کھلوتی جاگیاں بٹ عرناں تہیں ہٹے
جبل عرفات پہاڑ رحمتدا پڑھ لبیک دعائیں
امام چڑھے جد منبر اوتے بانگا کہے اذان
خطبے وچ سکھائے لوکاں مزدلفہ دی اول
خطبے تہیں جد فارغ ہویا کہہ اذان پکاران
عصر کو لوان جد فارغ ہوون اُٹھن نال شتابی
قبلے ول مونہہ کرن تمامی ڈاچی اوپر امام
وچ نتارے عالمگیری ایہ تمامی اوسدے
تکبیراں تہلیلاں حمد درود نبی کھلوتاں

رحمت اُتے تھائیں مجھ بانویں تک زاد و چون معلوم
قرب الٰہی قدمی ٹریاں اس راہ وچ امادہ
سبھ عرفات کھلونے جاگہ عرناں بٹ بچاون
نہا کے جاون وچ عرفاتے قیام خدا فرمایا
عید سماٹے دیہی سکیں فرض سرے تہیں دہوتا
جتھے ازدر پہاڑ کھلوتا افضل درجہ تھئے
سبھ تقصیراں بخشش خدایا بن ہویاک وکھائیں
شکل جمعہ دی خطبہ پڑھ تون انہیوں حکم عیاں
طواف زیارت تے ترباتی حلق اقامت قول
ظہر عصر تکبیر علیحدہ ہر ہکی وقت گذاران
حیض نفاس تے جنبی دے حق نہیں قیام خرابی
بہی ہر دو کے تے نال رہنو دے سلے ایہ نیچ بہتر کام
ہر ادستہ کھلوئے ادستے خوش نہ ہووے
ایہ دعا پڑھن تے رودن وچ لوہے رب نجاتاں

اللّٰہم اجعل فی قلبی نورًا و فی سمعی نورًا و فی بصری نورًا۔
اللّٰہم انشرح لی صدری ویسرلی امری وادخلنی الجنۃ۔

سنت ایہو وچ دعائیں شغل کرن آونھے
نماز کران قضا وچ رات دے نال عشا انہے
نماز گذاران وقت عشا دے ہاتھ تکبیر اذان
کل مزدلفہ آہلو دن ہا جو محسر دا لوی
جبل قزح کول گنگا ساری آبیداں

دینہ غروب ہو مزدلفہ جانا خلقت سارے
سنتاں نفل معاف دوہاں نوں وچ ادالحاج دسائے
پھیر پڑھے عشا دے اندر انہیوں حکم فرمان
اوتھے راتاں ورد گھن کل حاجی حکم نبی دا ہر دی
ذکر شغل دعا نال گذاران ایہ دو بہتر کاران

پھیر

فجر گذارن وچہ انہیرے خفیاں اسدینہ اولے
بعد نماز کہا ناواجب پڑھن لبیک دعائیں
فجر پڑھن تھیں اگے ٹریان یا دینہ چڑیان عاصی
سنت سکر وڑا وضائین راتھیں جسے لنگھ جھور
پڑو تکبیر چلائیں جمرہ تسے وار پیارے
پیچھے کھا وچلائے اوچا پچ گز ہووے وتھ
جے ست روڑے یکسے واری مارے ہک تساو
وٹے مارنا وچہ آوے ذبح کرے فر وا ولے
اس تھیں بعد اوہ سرمناوے یا کترا سے رضی
سر منوا لون پچھے اوستے سبھ حرام حلال
عورتان نوں منونا بدعت قصرا ونہانوں آیا
عالمگیری دیوچہ لکھیا چوتھا حصہ سر دا
جیسے سرتے وال نہ ہوون اوہ بھی شرط کرائے
چھرے نال کو وکرینا حاجی سرتھیں والا
سنت اندر سر مناون کھبیوں شروع کرائین
جے ست پائے تے ڈبے نائین ایہ ابا س سماء
ذبح حلق دے پچھے حاجی اٹھ ان مکے جاون
پھیر کرین طواف زیارت رکن دویا اوہ حج
جھرا وچہ طواف قدومی دوڑے موڈھے مارے
اول وقت طواف زیارت صبح پچھے دینہ عید
بعد طواف زیارت صحبت جائز ہووے حلال

شافعی نوں عمر تمامی بہتر جانے سوگئے
وقت پیش طلوع سورے چانن ہو وچہ مناوے جائیں
پر وچہ فتاوے عالمگیری صدقے نال خلاصے
کول مناوے جمرہ عقبہ اوسنوں مار ضرور
پہلے وٹے تلبیہ چھوڑین پھیر نہ کہین دو بارے
جے سکر وڑ گئے نیچ اندر روانہ اسنوں بہتر
جے اوتھے چرہ کلو ہان مارے تارک اوپے چار و
قارن تے متمتع او پر دم واجب کیتا ہوئے
منوتان بہتر عالمگیری شرح طحاویوں عرضی
باجہ جماع تے ہتھ عورت نوں لگنا شہوت نال
قدر ڈوڈے وال نوں کترے زاد الحاج دسیا یا
انگشت ڈوڈ تھیں کجھ زیادہ واجب کٹے ڈردا
زاد الحاج اندر ایہ واجب سرتے سے پھیروائے
وچہ فتاوے عالمگیری ناہیں کجھ وبال
مستحب اللہ دا ونہا وقت منون دعائیں
صحت خانے تے غسل خانے وچہ و بن کراہت جانو
بیت اللہ دی کرن زیارت پانی زمزم نہاون
نا اوہس اندر موڈھے مارین نا اوہس بدن ابھج
زیارت اندر اوسنوں منع غیر نہ ایہ وساتے
اسدینہ بہتر بعد کراہت دم واجب تا کید
بعد طواف زیارت مکیون کوچ کرے فی الحال

بعد زوالوں تنے جمرے دو جے دینہ چلائے
اس تھیں پچھے جمرے مارے مسجد خیف تلی
پہلیاں دو دن پچھے کھلو وے ڈوسیاں ہتھ اوٹھائے
ہر ہر ڈھیٹنے ہتھ اوٹھائے بھی آکھے تکبیر
ستاں تھیں گھٹ مارن واجب ووہ تھیں نقصان
تریجے روز ترائے جمرے مارے نال اسی ترتیب
پہلیاں دو دن تیں ادعمایئں منگ کھلو پچھے
چوتھے روز رہنا تھیں ہمیوں اگے جوڑ جاوے
اوتھے وچ محصّب وادی جان رہنا تھیں مکے
رمل سعی صدر وچ نا ہین پھیر ست طواف
کعبے اندر داخل ہو کے نفلاں گذارے
نچے مار نماز ماں اوتے ہتھ سرڈ کھیں لائین
ملکہ نسکر گذارین ربّ بعد فراغ حبیبا
ربّ صاحب نے مرد زنانو چہ کیتے فرق جدائی
تلبیہ اوچا آکھنے ایہیں مونہ ظاہر کران روا
حجر اسود نوں چمے نا ہین وچ اونہوں بھاری
حائض ہووے سبھ کم جائز ہک طواف نہ کرے
م ہاب وداع تھیں باہر آوان پٹھ نہ کعبے لائین
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جس ایہ راہ بنائے

مسجد خیف شروع کرے کے طرف منا دے آوے
دون تھیں پچھے جمرہ عقبہ انہوں تول صحیح
ربّ تھیں منگے جو دل بھاوے خاصہ وقت دعا ئے
نیت دلوچہ شیطانوں ہین خوب چلائے تیر
پروچہ قتاوے عالمگیری یلاں تیکیاں
دینہ وچہ چوتھے بھی بہتر جیکر رہے نیک نصیب
عقبہ مارکے دوڑ ہمیشہ راہ ترتیب اسیہ
رمی جمار دا ساقط اوتھے وقت وہ مارن آوے
جاوے مسد طواف ویکارن فعل نبی دے تکے
انتھیں پچھے زمزم پیوے کل گناہ معاف
باہر نکلے نال ادب دے چمے تھاؤں پیارے
رو رو منگے ربّ کولوں زنگو نات دعائیں
مین عاصی نوں نعمت ایڈی کیتی تدہ نصیبا
سیتا پہنے تے سر کجے موڈھے ڈوڑ نہ کاقی
آواز عورت دا عورت ایہی فتوٰی اتے آ،
صفا مروہ دے چڑھے نہ اوتے ہر تھیں کرے غزاری
مسجد وچ ان حرام کھانی ربّ سچے تھیں ڈرے
ملتزم تے مونہ تے سینہ ملکر منگ دعائیں
حق سچ دو حکم تمامی جو ربّ تھیں رکھے

باب پنجاہ و پنجم در بیان احکام قارن و متمتع گوید

حج قارن یا عمرے قارن بنھے کوئی احرام
حج عمرے دی نیت اکٹھی بنھے کوئی احرام
کوئی حج مہینوں اگے بنھے یا میقاتوں باہر
اللہم انی ارید الحج والعمرۃ نیت پڑھے زبانوں
مشکل اس دی ہین تینوں جیب پچھے بھائی
ذکر زبانی حج عمرے دا آہا یہ اندر اوس لئے
قارن اول کم عمرے دے پورے کرے تمام
رمل کرے وچ ترن پھیراں دے باقی عادت جان
ذبح قربانی والے قارن سر کترے منوائے
جیکر قارن عاجز ہوکے ذبح توفیق نہ پاوے
ترے روزے رکھ قادر ہویا قارن ذبح بہاروے
جے ترے پہلے رکھے ناہیں لازم اوتے دم
مفرد کنوں تمتع بہتر مشکل دساواں بھائی
شرط نہیں متمتع لوں احرام مہینے حجدے
احرام بنھے کو وچ رمضان نے طواف کرے ترن پھیر
حکم قارن متمتع دا اوچ واجب ہونے دم
طواف کرے احراموں پچھے جو متمتع ہووے
ہور حلال رہے وچ مکے دینہ اٹھوین دا آوے
احرام بنھے اوہ حجدے کارن سبھ کم کرے ادا
دم تمتع دا اوس واجب جے عاجز لاچار
نا قارن متمتع ہووں اہل مکیدے راہے

وکھرا مفرد وچہ کتاباں جانوں اوس دا نام
میقاتوں وچ حج مہینے قارن اس دا نام
تاہیں جائز وچہ فتاوے عالمگیری ظاہر
اس تہیں پچھے تلبیہ آکھے ہین حاضر دل جانوں
وچہ قرآن تمتع اوہا فرق نہیں کجھ بھائی
وچہ فتاوے عالمگیری بہتر جانے اوس لئے
طواف سعی کرے ست پھیرے رکھے اینویں احرام
ترناوے روشنے اوتے قارن حکم پچھان
ذبح بہار و لازم اوتے کجھ دیوے کجھ کھاوے
ترے روزے آخر نوں دے ست جہدوں بہاوے
ذبح کرے جے حلقوں اگے بعد الحلق نہ بہارو
حلال ہووے جے قادر ناہیں دو دم بھری نہ کم
احرام بنھے میقاتوں عمرے حجدے ماہ ادائی
بلکہ ادا کرے وچ انہاں وچہ فتاوے رجد
چار کرے شوال دے اندر فضل تمتع گیرے
دہ روزے جے قادر ناہیں دو دا ہنوں ایہ کم
اول طواف چھوڑ کے لبیکاں سر منائے دہووے
اگے استھیں بہتر ایہی وتا احرام سد ہاوے
جو مفرد دا حال تمامی وتا پیش سنا
روزے رکھے قارن لوانگوں ترے اول نرکار
اوہناں حج فقط میقاتوں عالمگیر پوکلے

لبیک اللہم لبیک لاشریک لک لبیک ان الحمد والنعمۃ لک والملک لاشریک لک

فمن لم یجد فصیام ثلثۃ ایام فی الحج وسبعۃ اذا رجعتم تلک عشرۃ کاملۃ

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے حضرت راضی ہوون   پڑھن والے خوشحال قیامت تارک آخر رووَن

باب پنجاہ وششم دربیان جنایات کہ از حاجیاں صادر شوند ۵۶

تیل ملے خوشبوئی عضو سارے نوں لائے   سر کجے یا ستیا پہنے سارا دینہ لگھائے
یا سر منائے چوتھا حصہ یا خاشے یا پچھان   یا اٹھ لہائے ہک ہتھ پیروں یا کل ہک جا وسان
یا طواف قدوم صدر دا کرد انال جنابت   یا بے وضو کرے زیارت یکسان جان خرابت
یا موں اگے پرتے وچ مزدلفے میقان   یا ترک واجبی کرے یا اکثر جبل مرکب سفیان
یا اکثر پچھلا چار پھیر گذارے یا تاخیر طواف   نحر دہاڑے ہوں گذشتہ کرے زیارت صاف
یا ترک قلیل طواف زیارت ہر ہر جائے دم   اکثر ترک تا باقی محرم یاد رکھو کل کم
جنبی کرے طواف زیارت بدنہ استے آ   اوٹھ کوہے یا گاں ذبیحہ تا بدنہ حق ادا
دو اکرے کو ہیٹ پھیر سری چرنی زیتون تیل   ظاہر روایت وچ دم ہوئے ایہ لا باسی سبیل
نوں نال لکھیے یا چرنی محرم ترکرے انج سارا   نال اتفاق واجب اوستے نا صدقہ نہ یارا
خوشبو والے کو یدن تامی مجلس ہک ہووے   ہر مجلس وے ہر یک کفارت لوڑے ہر ہی رووے
دو مجلس تا دوہم دیوے ہک مجلس تا ہک   جے انج بلے وکھری مجلس ہر دم بھر نہ رق
جان بوجھاتے سر بھے لائے طوعاً تے اکراہ   عالمگیری وچ برابر خوشبوئی دا راہ
سر داہڑی کو نال خطمی دھوئے دم بھریئی   ابو حنیفہ نے فرمایا مت کو شک کرئی
اکثر ربع کجے سر موڑ یا حلق چہارم داڑھی   ہکدم واجب دم دیوے جے میدے سر گھڑے
ہک دم واجب ہید کارن ہکدم سر اوس کیا   وچ فتاوے عالمگیری ڈٹھا جیوڑھ نہ بکیا
محرم پایا سیتا کپڑا دینہ تے رات نہ دور   ہکدم دیوے جے لاہ پھنے دیوے دو ضرور
محرم تائیں زحمت ہووے پایا اوسنوں ہارے   جدتک زحمت سیتا پہنے ہکدم بھرے پیارے
سر نے خوشبوئی لائے نال عذر دے کوئی   ترائے قسم کفارت اوتھے مختصر وچ ہوئی

اللہ تعالیٰ نے قرآن کریم دے وچ فرمایا احل لکم صید البحر وطعامہ متاعا لکم وللسیارۃ وحرم علیکم صید البر مادمتم حرما واتقوا اللہ الذی الیہ تحشرون

ذبح بکرا یا ترے روزے یا ترے پایاں دانے
ذبح بکرا وچ حرم دے روزے جتھے چاہے
پے دیوے یا نال فرق دے روزے رکھن روا
کو بکہ وواری سر میں پائے جیدیوچہ خوشبوئی
یا کو سر داڑھی منوائے گھٹ چہارم بہائی
یا دینہ قربانی جمرہ عقبہ کردا ترک قلیل
یا کوئی خوشبوئی ملے عضو نہ ہووے سارا
یا سر داڑھی کر کے کوئی جے ڈگن وال
یا بہ خیانت دیوچہ جتھے صدقہ واجب آیا
سر داڑھی نوں دھووے خطمی نال صوفی کھار
جے سجی وچ خوشبو رلائے لوک آکھن خوشبو
تیل ملاندا یا نہ ہووے کھاوے محرم کوئی
جے پانی وچ خوشبو لائے غالب دا اعتبار
قتل شکار نہ کریو جنگلی جو لگ محرم ہو ہو
اہلی شے ہووے جد جنگلی یا جنگلی ہو اہلی
قتل دلالت یک برابر نوین جان اشارت
احد امور ثلاثہ وچوں محرم کرے جس جائی
اوس قیمت دینال خریدے جو او تھیں ہے آو
یا خریدے کرے جو چاہے ہر ہر دیوے پائی
جے وانے پھر تھوڑے ودھن حق مسکین نہ پورا
کو مار شکار نوں عاجز کردا ہن اوہ پکڑیا جاوے

ادھی ادھی پائی دیوے چھ مسکین کھانے
طعام کھیداں مسکیناں نوں دتیاں ودھے لاہے
ایہ وچ فتاوے عالمگیری حکم کیتا فقہا
یا سیتا کپڑا کرے گھٹ دینہ سر موند اوس کجھ کی
یا کو صدر طواف بے وضو یا قدوم ادائی
یا کپے ترے نہ تھوں یا ہر چار خلیل
یا کوئی آب رلا کے پیوے غالب طیب نیارا
انہا نوں چہ تمام جائیں صدقہ واجب بحال
ڈپے جتنا عید فطر دا زاد الحاج دسایا
تمام صدقہ واجب اوتھے جیوچہ خوشبو یار
ہک عضو واجب کیتا اتھے زاد الحاج کہو
تن ملے تا حکم عطر والکھاون معاف ہو پوئی
جے خوشبو غالب تا دم واجب نہیں تا صدقہ یار
قتل شکار جائز دریاواں مچھیاں نوں پکڑ کے
ایہ حرام تے اوہ حلال کو پڑھن ایہ آیت پہلی
کر اولے تے قیمت واجب ایہی قسم کفارت
دو عادل جو آکھن اوتنی قیمت اوہ بہائی
ذبح کرے اوہ وچ مکہ دے گوشت ونڈ کھوائے
کتنک ہووے تا نصف پائیدا مخصوص وچ بہائی
اوہو دیوے توں یا ہک روزہ تمام نہ رکھ ادھورا
یا کو بھنے آنڈا اچھنگا قیمت اوپر آئے

[illegible]

ومن قتلہ منکم متعمدا فجزاء مثل ما قتل من النعم یحکم بہ ذوا عدل منکم ہدیا بالغ الکعبۃ او کفارۃ طعام مساکین او عدل ذلک صیاما

[illegible]

اینویں حلال شکار حرم دا کوہے یا دودھ چووے
چرن چراون گھاہ خرید اجائز فتوی نال
وچ تفسیر عزیزی لکھیا شاہ عبدالعزیز
ایہ پر قصوری مسئلہ آندا اندر زادالحاج
ہور عقیلاں گھاہ حرم دا کپن گھاہ خطا
کوڑ کھ وڈھے جو آپے جمے گڈیا کسے نہ ہووے
جے ذبح کرے شکار نہ محرم تا محرم کھون روا
خرید کرے یا ویچے محرم یا شکاراں نوں کوہے
جے او محرم کھاوے اتھیں ثلث ربع یا سارا
کو حد حرم دی داخل ہویا اوسے نال شکار
کل قیمت دو محرم دیون مارن ہک شکار
جتھے مفرد ہک دم واجب تارن اوتے دو
جوں ہک پر یا صدقہ دیوے توڑے ہک پر دائے
سپ اٹھوہاں تے کاں ہلاں چوہا کتا ہلکا
ہور گدڑ بگھیاڑ یا چترا آوے حملہ کرکے
کسے ہرنی گبھن حرم تھیں کڈھی باہر آن دیائے
جے محرم نے جزا بھر دتی اوس تھیں بچہ جایا
شہر مکہ دے باہر سارے حرم زمین دی حد
چھ کوہ حد حرم دی ہیکوں مشرق طرف پچھانی
تے کوہ حد حرم دی یارا جانے طرف شمالے
وطی کرے کو پیش ودھو نوں فاسد حج شمار

قیمت واجب ہر گھاہ رکھدی جیکر سنا ہووے
زادالحاج اندر ایہ لکھیا پیر قصوری بھال
سناکی تے کھمبی کپنے جائز نال تمیز
ہور نزد محمد رہ گھاہ بھی جائز خلقت محتاج
سب کہوی وچ قاضیخانے حضرت آپ کہا
جے ملک زمین دو قیمت دیوے توڑے ہیسے رووے
جے امر دلالت نا کچھ محرم مختصر فرمار
بیع باطل تے ذبح حرام نا اوسنوں چھوہے
اس قدر دی قیمت دیوے مختصر وچ یارا
چھوڑ دیوے جے اوسنوں کرے اقالہ یار
ہک شکار دوہیں قاتل ہکسے قیمت یار
جے باجھ احرام میقاتوں لنگھے اوتھے ہک سنو
جنہاں ماریاں کجھ نہ واجب جنتوں یار سنائے
پسو مچھر چچڑ کچھوہ سرڈھوں سن ملکا
محرم ایہ کل جیراں مارے اوس محرم نوں ڈر کے
دو وین مرن جزا دو ہاندی بعد تولد آئی
صن بچہ دے جزا نکائی لکھے کتاب شفاء یہ
حرموں باہر وچ میقاتاں حل اسدا بانوسد
کوہ اٹھاراں طرف غربے چوبیہ جنوبی جانے
جیکو عزت حرمی کرسی رہے سدا خوشحالی
بھل بھلاوے یا اکراہ تھیں یا ہووے مختار

۱۳ قولہ اینویں الخ یعنی شخص حلال جب ... [illegible]
۱۴ قولہ جے ملک الخ ... [illegible]
۱۵ قولہ چھوڑ دیوے ... [illegible]

پچھے اسٿھین جو کم حج دے آئے سبھ بجا
عورت لون وت نال ليجاون حنفي کھن روا
بعد وقوفون نال وطي دے حج تھوندو فاسد
جنبي حيض نفاسے والي کرن طواف زيارت
کو شھوت نال چمي بوسہ گھنے يا کوئي منھ مارے
دخول کرے کو فرجہ باجھون يا وطي چوپائي
کسے حيض آوے احرامون اگے نھائي نھي احرام
پاکي بعد طواف لون اوہ زن کرے قضاء
سر دم رہيو ملتوي نئي تے پڑھے منگو دعائين

دم ڏيوے تے سال ايندے کرنا فير قضاء
نزد شافعي دے جائز ناھين ڏٺھيان شھوۃ آ
اوھ ڏيوے ياگانو کوارت شيطان منداعاسد
اينھين بدنہ واجب نھان ايھا وڏي کفارت
انزال ھووے دم لازم اوتے نھين نا ظلم پيارے
انزال ھووے نادم ھے واجب حج عمرہ ناجائے
بعد غسل دے باجھ طوافون جائز کلم تمام
طواف صدر تھين اگے حائض صدمعاف تھيا
حج نصيب کرين تون بارو ضہ نبي ويکھائين

باب پنجاہ و ھفتم دربيان بند شدن حاجيان در راہ مکہ معظمہ

دشمن بند کرے محرم لون يا ھووے آزاري
محصر مفرد بيجے وتھون طرف حرم قرباني
ڏينہ ذبح دا کرے معين اسدا ھووے حلال
اوھ معذور حلال جي ھووے حاجت حلق کوئي
حج قضا کرے جے مفرد يا عمرہ نال رلائے
جے قرباني بيجي محصر پچھون ھوس خلاصي
طواف زيارت تے عرفات تيا سان بند ھو لوکي
بلکہ دان کو لون جے بند ھووا اوہ نا محصر جاني
بعد وقوفون محصر ھويا جے لگھے ڏينہ تشريق
لازم چار ھوون دم اوتے لکھيا عالمگيري

يا بند ھووے ھور سيون جيون خرچون لاچاري
جے قارن نا دو بھار و ھووس تد آساني
حل زمين وچ ذبح نہ جائز مختصر وچ بھال
ذبح بھار و نحر ون اگے اس ارواھ ھو يوئي
سال آئيندے جيکر قارن دو عمر اوس آوے
ارنے ثاني حج حج پائے ڈل کرے تا عاصي
محصر ھو يا تو ڑے ڪے حکم شرع کيتوئي
طواف زيارت يا عرفات تيا ھرنہ ھوس بچاني
خلاص ھو يان طواف زيارت کيتا اوس تحقيق
ھر بکميد اموجب ديکونا ھووے دلگيري

قال اللہ تعالیٰ واتموا الحج والعمرۃ للہ فان احصرتم فما استیسر من الھدی
یعنی فرمایا اللہ تعالیٰ نے اتمام کرو حج اور عمرہ واسطے اللہ تعالیٰ کے پس اگر بند کئے جاؤ تم پس

فتاویٰ قاضی خان

فتاویٰ اعلیٰ مولوی محمد عفی اللہ عنہ تعالیٰ

کسے حج فرضیہ آپ آزاری روا امر ور اگھلے
نفلی حج وچہ روا امر وری لوڑے طاقت ہووے
حاجی نون ثواب نہ حج دا جسنے لئی مزدوری
اس آزار دن ول نہ ہووے مردیان ہیک آزاری
جے حاجی نیت نہ کرے موکل یا وہ صحت پاوے
دم احصار دا امر اوتے جے اوہ محصر ہووے
وت حج کرا ہو گھر آ تھین جے اوہ جاوے ہر
بعد وفا تون تا کر دائے ویکھ کتابان رج
قرآن تمتع دا ہو ہدیہ یا ہووے استحبابی
نحر دہاڑے ذبح کرے متمتع قارن قربانی
تذر منے کو حج خدا دی ٹرکے جا کر لیسان
ہر دم پڑھو صلواۃ نبی تے لکھے سنگو دعائین

اوہ حج واقع اوس امر تھین حاجی نا کجھ پلے
انہوین بادشاہا سنون فرضی ملک خراب نہ ہووے
سوار ہووے یا پیر پیادہ خشک کھاوے یا چوری
ہور حاجی نیت کرے امر تھین تا اوس کار سواری
حج فرضیہ دوجی واری اوہ نفلی ہو جاوے
خیانت کرے دم آپے دیوے جیو کر قارن دووے
جماع کرے حج پیش تو فون نقص دیوے بھر
تریجے حصے مال آمر تھین جیکر ممکن حج
انہانو چون کھونا جائز کھونا ہور خرابی
ہور ہدایا اگے بھیجے ذبح روا اے جاتی
طواف زیارت تیکن اوستے ٹرنا فرض دہر بیان
یارا باتون برکت سرور نال ایمان چلائین

باب پنجاہ وہشتم ۵۸ دربیان زیارت کردن روضہ منورہ رسول علیہ السلام

حج تھین پچھے حاجی تائین جانا طرف مدینے
اہل طریقت صادق صوفی کہندے عین فریضہ
وچہ حدیث نبی فرمایا جو کوئی پچھے حجدے
دو حج مقبول دفتر اسدے ایہ سعادت لھندا
جہڑا طرف مدینے آوے اُسدی آپ گواہی
ہور حدیث نبی فرمایا کیتی ایہ وصیت
میری گردن تے حق اُنہاں شفاعت ضروری

بعضے جائز اکثر سنت کہن فقیہہ نگینے
جنہاں عشق نبی دا ناہین طبع سقیم مریضیہ
ہرنہ جاوے لکھن فرشتے نال حکم اس ربدے
جنہون ایہ نصیب نہ ہووے اوہ محروم ہو ہندا
دلیاں خاص شفاعت پاوے کلی دور تباہی
جہڑا شخص زیارت آوے ہور نہ کا کی نیت
اُس شفاعت واجب مین تے ارسان کوشش پوری

بیان زیارت روضہ رسول

حج کیتا جس بیت اللہ دا روضے طرف نہ جاوے
جیکوئی مردا راہ مدینے چاہن دا نال ایمان
وہ جہاں نوں جیکوئی مردا امن عذابوں لہندا
درود شریف کماویں بہتا راہ مدینے یارا
ذکر اذکار اس راہ دے اندر لوڑیں بہت نبی دا
پڑھ پڑھ حلیہ کریں تصور صورت پاک رسولے
زیارت گاہاں راہ مدینے دی وچ بہت بھراوا
پاک مدینہ نظرے آیا مطلب ہویا پورا
روضے پاک منور سرور جاویں پیر پیادہ
جداں کوٹ کھجوراں دیکھیں پاک مدینہ دوروں
آویں تے خوشبوئی لاویں پاکیزہ بھراوا
جبرائیل دے دروازے تھیں آویں وچ حرم دے
دو رکعتاں نفل گذاریں جتھے مسجد منبر
پہلی اندر فاتحہ پڑھکے کافروں پکواری
وچ درگاہ معلے حاضر رہکے ہوویں فیض یگانہ
جو ایہہ روضے نوں راضی ہوویں شکر کریں لکھواریں
جیکر راہ وچ پڑھیا ہووے قرآن فرض نوافل
توڑے لکھ نوافل قرآن لکھ ختم لے جاویں
تیرے باجھوں یا نبی جی میرا ہور نہ کوئی
رنج کیتا آپ صاحب نوں اخلاص وہیں جانی
وچ درگاہ صدیق عمر دے تکے کریں خطاب

ظلم کیتا اوس ہیر اوتے کیویں خلاصی پاوے
جرنج نزع تھیں روز حشر دے دیویں ب امان
ہیم ہوسی روز حشر دے تخت بہشتی بہندا
دیندا ایتیں ایہہ چھوڑیں نا ایہن ہوویں نبی پیارا
عاشق فاجر فاضل کوئوں راہ وچ رہیں پوشیدہ
ہر دم دل اپنے نوں رکھیں حاضر اس مقبولے
ہر بکی تھیں فیض اٹھائیں رہیں ہمیشہ ساوا
بہت درود دعائیں پڑھ جو بخشس گناہ غفورا
چھوڑ سواری جاں توں دیکھیں روضے شوق زیادہ
ہوا مدینے تھیں خوش ہوویں جیویں کلیم کوہ طور دن
پہن کے جاویں طرف حرم دی نال تضرع باہوا
مونہہ دل ٹھار وضو ڈٹھا بیت جسے گنبدے
داخل ہوکے دو قل پڑھے دوہاں رکعتاں اندر
دوجی اندر فاتحہ پچھے قل اخلاص شماریں
ہتھ تھیں کریں تضرع پاویں نور خزانہ
سلام پیغام کسے دی طرفوں سرتوں بھار آتاریں
حضرت نوں جا تحفہ دیویں نا ہوویں توں غافل
تا ہی آکھیں ہین کی آندا تد سعادت پاویں
نور وا آکھیں اس درگاہ وچ عاصی لبھے ڈھوئی
ہر مشکل دی رب تھیں چاہو میری گل آسانی
پیغام سلام فلانا جد کسے کریں ادا شتاب

عرضاں ڈھیہہ ہووو زانو بیٹھ مراقب یار
باطن والے فیض زیادہ ظاہر بھی نہ خالی
اس خابدی فیض زیادہ عرش فرش چو طرفین
مزار شریف رسول دے کولوں فارغ ہو کے آوین
یاد گناہ کر رووین بہتا وچ درگاہ سلطانی
تربت پاک صدیق دے نیڑے جا کر پڑھ درود
جتھے سینہ سرور عالم اوتھے سر صدیق
انہاں برابر یار الٰو چون قرب نہ کسے رسول
بہت درود دعائیں آکھیں سب مرادان پایان
بعد فراغت شہر مدینے جاوین کنڈھ روضے
شہر مدینے کرین گذارہ دے وچ پاک رسول
مسجد خاص حرم دی اندر پڑھیں نمازاں بھائی
اوہ منبر باغ بہشت دیو چون نال حضور جو پڑھسی
روز مین تے جیکو مسجد ہر مشرق مغرب تائین
ہک مسجد کروڑ روپیہ ہک مسجد گھاہ کا نا
لکھ نماز دا درجہ پاوے ہک بیت اللہ پڑھدا
پنجیسے بیت مقدس اندر ہک نماز ثواب
جنگا ساریاں شہر الو چون جانے حضرت لکھ
جتھے روضہ پاک نبی دا ہر تھیں چنگی جار
جنا ہے مدینے اندر جنت بقیع نت جاوے
میتاں نال جد بھریا جاوے گورستان بقیع

توڑے نسبت کجھ نہ باطن تاہی کرایہ کار
فیض کولوں محروم نہ کوئی ایہہ جناب ہے عالی
کول آیا کیوں خالی جاوے کرتے نجات حرفین
تا سجدہ نا کیتا ہووین بہت درود کماوین
فنافی اللہ فنا رسول جان کرین قربانی
اینویں مزار عمر دی اگے تا پا ہو کل مقصود
سر سینہ صدیق عمر دا قدرت اندر تحقیق
لعبہ و فاتون کجی روضہ وچ سینہ نال رسول
جھڑ سے ختم کرن تے تخشن وچ تنہاں کمایاں
نزد روضہ نا پائین جتی نا کھیڑی نا موزے
فرم مکرین زیارت روضے رب دا اہو مقبول
روضے پاک تے سٹریاں دی ہستاو پائی
اوس نمازی ایہہ برکت دوزخ وچ نہ سٹریسی
یک برابر درجہ اوتھاں چار ہو سیک سائیں
یک برابر درجہ انہاں چو گانہ دو گانہ
ہک ہزار وچہ مسجد نبوی ایہہ حدیثوں پھڑ دا
وچہ قبا ہک عمرہ دے وچ حدیث حساب
بعضے افضل کہن مدینہ قول پیشیاں پکا
عرش منور کعبہ کرسی نال اجماع فرمار
کہیا نبی مدنوں جو اٹھسے رب جنت پہنچاوے
یکڑ لما تک جنت جاون کہیا آ جار رفیع

کواری بھریا خالی کیتا پر ہویا دوئی وارین
چمکارا اوس نور بقیع دا وچ اسماناں سارے
ازواج مطہرات نبی دے اکثر تے عثمان
خدیجہ الکبریٰ دی تربت وچ مکے دے جانو
ابراہیم جو صاحب زادہ ماریہ قبطی جایا
دودھ ہکو ٹٹو نبی صاحب دا جان امام حسنؑ
ہور جو چاچا نبی صاحب اجس دا نام عباس
مزار شریف خاتون جنت دی کولوں تے عباس
حق معلوم خدا سچے نوں پر اشہر وچ عوام
اندر حرم شریف دے کندہ روضے دے نال
وچ نطق المفہوم دے بارہ ہک روایت ہور
آپے نعش اٹھا کے اوتھاں آندی طرف رسول
عرض کیتی نے نور تساڈا آندا اپنے تائیں
مزار شریف پھٹی دو شعلہ نوری باہر آئے
شاہ علی نوں حضرت کہیا ایہہ ٹھنڈیائی اکھین
قدرت نال خدا سچے دی قبر ہکٹھی ہوئی
بعضیاں کہیا قبر نہ پر تو بعضیاں فرمایا
زاد الحاج اندر ایہ قصہ ولی قصوری آندا
چوتھا یار رسول دا شاہ علی مردان
ہک روایت شاہ نجف وچ ہکر روایت کوفہ
جو مساجد گرد مدینے ہر ہر اندر جاوین

انہوں نین کراں فرشتے داکم محشر تک شمارین
جیونکر سورج دی روشنائی سارے جگ پیارے
خاص خلیفہ تریجا حضرت وچ بقیع مکان
طیب طاہر صاحبزادہ طائف وچ پچھانو
نال تمامی ایاں بھیناں وچ بقیع سمایا
زین العابدین محمد باقر جعفر من
ایہہ پنج داخل ہک روضے وچ کہندے پاس
شرقی نال طرف کعبے دی روضے وچ نرپاس
بعض فقیہاں کہیا بارہ روضے نزد مقام
افضل ہے کل دختران فاطمہ نیکو فال
جان پڑھ جنازہ فارغ ہویا شاہ علیؑ پرزور
نال وصیت نبی صاحب دے خاصہ حکم قبول
جیہڑے حکم دفن وراہو اتھے جا دفنائین
یعنے دووین بازو حضرت باہر تشریف لیائے
جنت خاتون جگر دا ٹکڑا کول اتھے رکھین
پاک محمد خاتون جنت سینے نال لیوئی
جنت البقیع وچ شاہ علی نے فاطمہ نوں دفنایا
انہوں نیں معجزات وچ ڈٹھا عرض کیتے رانداں
دفن البقیع دے وچ دو صاحب ہکر روایت عیاں
قبر چھپائی خوف خوارج نا ہووے معروفہ
فرض گذارین یاد دو نفلاں ایہہ سعادت پاوین

سلہ ماریہ قبطی نام زوجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیدا ہے ۱۲

سلہ بقیع نام ایک قطع زمین دیدا ہے جو بہت متبرک ہے وچ عرب دے ۱۲ کاتب

بیان روضہ رسول زیارت رسول

احد پہاڑ دی کریں زیارت اوتھے گنج شہیداں
قبر نبی ہارون دی اوتھے صاحب فضل مزیداں

سردار شہیداں حضرت حمزہ چاچا نبی کریم
اوس قبر دی کریں زیارت پائیں فضل عظیم

ال بیت اصحاب اولاد نبی صاحب دی ساری
رضوان الٰہی ہے دو چاچیاں رہے ہمیشہ جاری

جے حص بیت مقدس جاوے تاہی اُسدی مرضی
دو حرماں تھیں فارغ ہویا جہڑے ہین دو فرضی

کل پیغمبراں دا اوہ قبلہ روضہ پاک خلیل
روضے بہت نبیاں اوتھے جانا نیک وسیل

دار اسلام ہووے سے گھر آوے دار الحرب حرام
نیت رہائش آونا جانا اندر کتب تمام

دار حرب دو قسم پچھانی سنتوں کراں بیان
اول اتفاقی سن توں بھائی دوجا خلافی جان

جتھے حکم اسلام شرع دا کدیں نہ ہویا جاری
اوہ اتفاقی حرب ہے اوس تھیں واجب جان فراری

غلبہ کرکے کافراں کوئی کھسیا شہر اسلام
حرب ہویا صاحبیں فرمایا دوں قول امام اسلام

بہت کتاباں دیوچ فتوی جیوں لکھیا نعمان
قول یاراں تے فتوی دتا کافی ویکھ عیاں

مجتلے شرح تند رستی والا منصف ہویا یارو
دار اسلام عبادت اندر معاملہ حرب شمارو

دہلی تے لاہور پشاور حرب خلافی جان
چین ماچین ترکے وس فرنگ حرب اتفاقی مان

ہین عاجز پر تقصیر کمینہ عرض کراں لکھ واریں
یا رب برکت سرور عالم وچ مدینے ماریں

ہور طفیل حبیب اپنے دی کر دار الاسلام
توں رب عالم در غالب ہر تے جتنا مالک تمام

جاں مدینیوں رخصت ہوویں کرے زاری
مین دربار تیرے دا کتا گند ابہت آزاری

تا عزت آبرو کجھ میری نا کوئی دا اہری تک
واہاں تیں دلوچ فتنے ہک تساڈی تک

شرم تسانوں ہم اپنے دا تیں ہمت سوائیں
کل تقصیراں رہے کولوں میریاں معاف کرائیں

ہکدم نال نیکی دے ہینوں شغل نہ عمر تمامی
نام شفیع تساڈا اسنیاں کل عاصیاں دے حامی

ہم غفور ہین رب دا سنیاں نام شفیع تساڈا
فرق نجوراں دے وچ ڈب سکے آیا بیت دو دراڈا

آپنے کہیا تارک سنت پائی شفاعت نہ میری
ہین تارک کل فرض واجب دا حب شفاعت وہ میری

میںوں جیکر رو فرماؤ تقصیر انہدے پاروں
واللہ ما ارضی آپ نے کہیا امت کارن
پچھلیں پیریں ٹر جاوے روو ڈاہیں مارے
حاجی وچ گھر پئے آوے کوشش کرے زیادہ
حاجی بنکے ٹھگے ناہیں ناکجہ کرے سوال
جیکو دیوے یا جہ سوالوں اوہ نہ چھوڑے گھنے

تکیہ گاہ میرا نہ کوئی باجھوں اس دربا روں
یا نبی اللہ مین گنہے لوں ایہ حدیثاں تارن
ایہ آداب جہاں تہیں حاصل اوہی نبی پیارے
جیویں سوداگر نفع پاوے تاہر دم تیرے ارادہ
زمزم پانی مفت پیوائے اگے دیرے رومال
ایہا کافی ہور کی آکھاں زمزم چانہے نے

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے حضرت نے فرمایا
من صلی اللہ علی دوجے وچہ حدیث شان آیا

تمّت

تمام شد دفتر اوّل

از

انواع مولوی کرم الٰہی صاحب مرحوم مغفور
ساکن بھیرہ ضلع شاہ پور

حدیث قال علیہ السلام من ترک سنتی لم ینل شفاعتی فرمایا پیغمبر علیہ السلام ہے جو شخص کرے ترک سنت میری نہ پاسی شفاعت میری ۱۲ محمد ولی سندھ
حدیث قال علیہ السلام [illegible]

[illegible]

آغاز جلد دوم دفتر معاملات

کتاب النکاح

فائدہ حق قرآن سچے وچ کہیا رب رحیم
نکاح سنت ہے پیغمبر اندی جیہڑا ہٹے دور
ہزار نکاح سلیمان پیغمبر سو بہتر داؤد
نو ازواج مطہرات حضرت پاک رسول
اس سنت نوں سنت جانے بعضیاں دے حق فرض
فرض کفایہ جان نکاح نوں جیونکر فرض جہاد
نکاح واجب ہے شہوت غلبہ حد اسدا یہ باب
اعتدال برابر شہوت جس مرد دے کول
خوف خطر جیوں ضعف قوت دا یا الفقہ یا گھر
نکاح عبادت نفلی نالوں ہے زیادہ فائق
کو نفل پڑھے تے نفلی روزے دینہ تے رات لگھائے
نکاح والے دیاں دو رکعتاں بہتر جس نہ زن
ہور فضل نکاح والیدا جالو اوپر مرد دے رنے
دو واری مسکین مسکین کہیا پاک رسول
تو ڑے عورت مال والے تے مرد بھی ہووے غنی
ہور النکاح من سنتی فرمایا نبی کریم
اُس طریقہ نبی صاحب دا کیتا نامنظور
یعقوب ایوب بھی چھ چھ حرم وچ انہیں موجود
جان یکٹھے ہک زمانے کیتے اس مقبول
ایہ سنت معنے راہ نبی دا عاصی کہندا عرض
ابو المکارم دے وچ کہیا بعضے عین ارشاد
وچ نماز نہ چھوڑے شہوت وچ انہیں کتاب
اسنوں عورت سنت موکدہ ابو المکارم پھول
وچ رموز تے ابو المکارم جان کراہت ڈر
ستری مجلس وچ انہیں ویکھے جیکو شائق
دو یا اہل عیالاں والمواجب فرض نبھائے
ایہ دو رکعتاں بہتر نالوں بہت زیادہ من
جیونکر فضل مسلم دا اہی کافر اوپر منے
جس مرد تے رن نہ ہووے یا زن مرد نہ مول
تا بھی اوہ مسکین کہیونے وچہ انہیں منی

بیان کتاب النکاح

جو چاہے مین پاک ہوملاں رنبون روز حشر دے
کامل دین نکاحے سیتی باجہ نکاحون ادّھا
جس ترک نماز مل روزیون کیتی جدرن گھر لیایا
بہت ہینکے اس زمانے ات بہت نظری آئے
وہ موجب پڑھ سنگن دعائین ربا مین پر نیوان
مرد اپنی زن گھروچہ آئی ورت ہکی پڑھن نمازے
شوہر دے سر لازم ایہی جدرن گھر وچہ آنے
مردان نون رب حاکم کیتا رعیت جان زنانی
وَامُر اَھلَکَ بِالصَّلوٰۃ ایہ بہی امر نص
تابع ناہو عورتاندے ناقص عقل اونہاندا
مشورت کریز نال زناندے پہیر مخالفت
نکاح کرو اس آیت دے معنے جتنی خوشی تسان
جیکر وسعت تسین دی ہووے یا توفیق چہار
جیکر قادر ہووہو سے ہرگز کرے نہ ہور
رب سچے قرآن وچہ یار دکہیا نال تاکید
مثنیٰ دے معنی دو دو ثلٰثہ دے ترے ترے
اٹھاران نکاح ہر مرد نون شیعہ کہن روا
دو دو چار چار بہان تون ترے ای چھ دکرن
اندر شرع شریف دے آکہن رخنہ ناہین مول
نو نکاح اکٹھے سرور کیتے کل تہر دہ
اس کارن چار حیات نکاح وچہ نجویں ہور

نکاح کرے حضرت فرمایا ایہ پاکی زن مرد دے
جنہان حکم بجالیاندے اونہان رب نون لبدہا
اس احمق نے نال نکاح دے پہلا اوہ کھڑایا
نیک کواریان پرنیان گندے جدرن گھروسائے
پاکو دسے ویکھ نمازی دہی دیو مین جیوان
اس تہین رب نہ راضی تورے زمزم وضو سازے
جے جاہل تا حکم شرع دے سارے آپ سکہانے
اَلرِّجَالُ قَوَّامُوْنَ عَلَی النِّسَآءِ پڑھ آیت قرآن
مرد نماز بہر لون دسے جتنا زور تے وس
ہوو زنانہ دین بہی ناقص ایہ حدیثوں آندا
وچہ حدیث شریف دے آیا یادر کھین ایہ بست
ہکدل چاہے تاکہ بہتر دن خوش لگن تا دوہان
مثنیٰ ثلٰث دے ایہ معنے ہور رباع دے یار
اینویں تریجی چوتہری ہوسی رب دا چوں
شیعہ اسی آیت دے معنے کرے بہت مزید
رباع دے معنے چار چار کہندے اوہ لٹے
ایہ غایۃ الحواشی اندر لکھیا ویکھ بہترا
دا تے چار بہی اٹھ دسیندے کران اٹھارین مران
چار نکاح امت دے کارن روانہ ہور قبول
بعضے کہندے ودہ گھٹ ایہ حضرت دا راہ
اوہ حرام تے شیعہ رافضی جائز کہندے چور

قولہ ہو زنانہ دین بہی ناقص ایہ حدیثوں آیا ہے وچہ حدیث شریف دے النساء ناقصات العقل والدین

قولہ ۳ آیت شریف

قولہ ۴ قال اللہ تبارک وتعالی فانکحوا ما طاب لکم من النساء مثنی وثلث ورباع فان خفتم ان لا تعدلوا فواحدۃ

اوہ چوری کردے نص وچہ معنے کر تکرار
قریب الفہم مثال بنا کے قول شیعہ دا رد
دو دو درم یار تریے کسے کھیا ونڈے مال
جے کر تکرار کیل ونڈیگی دونا مال زیان
قوت باہ مرد دے اوتے ہوئی ایہ تقسیم
چھلیاں مرداں جتنی قوت آہی نبی رسول
اینویں قوت اکل شرب دی وچہ مدارج آئی
بیوقوف نہ جاندے شیعہ کہڑی قوت مراد
قوت باہ رسول اللہ نوں سو بلاں سے جوان
ایہ ولی قصوری تحفے اندر حق فرمایا یار
اُٹھیاں وانگوں اتر تے ہور روا نکاح ہزار
نال خواص رسول اللہ دے امت نوں کی کار
قوت زینت مرد دی ہور شہوت سو جھ کمال
زن گرد نہ بھونڈی نیک مرد دے دلوں ہوندی شاد
جرب لواڑے گہنے کپڑے تو ڑنے زر کمخواب
جیکر مرد قوی بدن تے آہسن کیر فولاد
ٹرے فرض ہی شوہر اوتے روٹی کپڑا زن
پینا کھانا کرکے خوش کرسی گذران
جے خوش لباس تے خوش غذ گہنے شوہر کمال
رب شہوت دتی مرداں نوں دہواں حصہ ران
رب عزت بخشی مرداں نوں روا نکاح چہار

پر نعمایۃ الحواشی اندر رد تکرار شمار
اس عمایۃ الحواشی والے کیتا مار لیس بز
ایہ تکرار نہ جان توں دو یارے سمہال
ہو کل کہے اُجاڑ نہ مینوں احمق توں انسان
مدارج النبوت اندر لکھیا ویکھ فہیم
جہڑے اہل بہشتی ہوون قوت ستر دوا
اس سببوں حضرت دے حق حد نکاح نکائی
اوہ کرن خلاف قرآن دا کدیں نہ ہوون شاد
حق جنہاندے چار تیک روا نکاح عیان
نواں وچہ رسول اللہ نے کیتا صبر شماد
نماز تہجد فرض نبی تے ایہ خواص شمار
جہوٹھے بیوقوف ہین اہ شیعہ بدکار
نا نکلح وچہ عورتاں رہن سدا خوشحال
جند غربان کرے زن اوتھین جیدا ذکر فولاد
شوہر عنین جے زن دا ہووے لگھسی عمر خراب
بھکھ دکھ یاد نہ عورتاں جے حاصل ایہ مراد
پر نہ مرد تا شور نہ کوئی بھج کہی لٹے نہ زن
اکثر اینویں دستو ویکھو وچہ جہان
ان کھیانہ شئے نہ وجہ اچھوڑ گندی فی الحال
نو جتے وچہ عورتاں وچہ کتا بان من
جے تم شہوت نکاح عورتاں ہون مرد خوار

عشروالینون چار زنان تائیں توں چھتریہ مرد
جو کجھ رب فرمایا یا روسبہ کجھ حکمت نال
بے تسیں ڈریو عمل تھیں گھروچ پوے فساد
جو نکاح قرآن وچ رب نے کیتے جان حرام
حرام نکاح ماواں تے دھیاں بھیناں کل تمام
اٹھواں ماواں دودھ پیاون ماواں بھین رضاعی
ہور ربیبہ نام اوس لڑکی زوج اولدی دسی
جے دخول نہ کریو ماواں روا نکاح پڑھ کیتے
باہر دان جان نکاح حرام زن پتر سے یا چھوڑے
پر لوہ اندر اک فرق دساوں ست توں ا رین دلا
زید بن حارث نبی صاحب نے بیٹا کہیا زبانوں
اوس زینب نوں حضرت صاحب وچ نکاحے آندا
اوہ اپنی نکاح کر بیٹھا ہیہ کی شرع رسول
کافراں نوں رب لازم کیتا وحی پیغام لیایا
تفسیر حسینی دے وچ لکھیا اسی وجہ بیان
چوداں دو بھیناں اکٹھا کرنا وچ نکاح اکٹھا
پر عدت وچ طلاق دے یا موتے وچ نہ کائی
ایہ چوداں نکاح حرام توں جانی وچ قرآنے ظاہر
ڈوگھی نظر نظر کریں تا سمجھیں دان حرام نہ ہر کا
دادیاں نانیاں بڑو ماواں پھر داداں دیاں دان
دھیاں دھیاں دے بیٹیاں تماں تیراں نسبتی رضاعیاں

بے نکاح روا فرمیندا اسے تا مردانے سر گرد
دسے اوپر مومناں سہو سدا خوشحال
نا نہ کریو بہتیاں زناں ہک نکاح ارشاد
سنتوں سارے دوستا وکھو وکھ تمام
پھپھیاں ماسیاں تے بھتریاں بھیناں جان حرام
دھیواں جان حرام عزیزا انگو حدوں آئی
جو خول کرے ماں اسی جان حرام انجی
اینویں رب فرمایا نص وچ حکموں طمع نہ گھتے
پتراں دیاں دے چھوڑی ہرگز مول نہ لوڑے
جیویں کفاراں طعن نبی نے منہ تے بہو بہتی بولا
زید طلاق زینب نوں دتی اوہ زیدے گھر بانو
اوہ وہ کافر کہن نبی نوں عقل نہ ڈھوس جاندا
طعن کفاراں دے تھیں حضرت ہوئے بہت ملول
نکاح حرام زوجہ اوس پتر دے جہڑا پیٹوں جایا
میں حاصی لکھن چاکھیاں جے میں تہیں نقصان
جے کوئی نوں کرے طلاقہ عدت تیک ہو مٹھا
جے چاہیں تا دھنوں اگے وہ بھی چا پرنائی
سے ہزاراں ہور بھی اہین اوہ بھی وچ نہ باہر
دادیاں نانیاں سبھ حرام چہان پہرا وارکا
بھیناں بھتریاں جایاں دوہناں بھی ہزار دساواں
ایہ کل حرام تے فرق نہ کوئی پھیر دو نہانیاں جایاں

مولوی محمد دلپذیر

نسبی وانگ رضاعی جانو فرق نہیں وچ ذرہ
نسبی نال جے خلوت ۔ بیٹھے چاچا پیو یا بھائی
صدیق عمر دا قصہ تدھ نے سنیاں ہے یاد ہان
لکدہاڑے حضرت بیٹھیاں ڈٹھا یار صدیق
ظن کیتا تدہ شیطون ہویا اس کم وچ خطائی
دوڑیا یار گھر یدے وچوں دوڑ کے باہر آیا
کی موجب دس غم دے کہیا آپ دا ایہ فرمان
کوٹھے وچہ نکلے بیٹھے ویکھ اسنون میں نٹھا
حضرت عائشہ حضرت حفصہ پاک گاندیاں جایاں
باجہ رضاعی نسبی خلوت بہنان جان حرام
زنا کھیں تے تھاں پیراں ہندے اہور حقیقی
اس نہیں سے گھر اجڑے بے حجاب بے پردہ
اصل فرع ہور چہون زناندا جان نکاح حرام
زنا کرے کرنال کسے دے یا شہوہ ہتھ لائے
اصل فرع انہاں چہون زناندے جان حرام
منظورہ مزنیہ ماسہ ہور ممسوسہ جوزن
زانی ناظر جے خود کرے مزنیہ منظورہ
باراں ورہیاں تہیں گھٹ لڑکاں نوں نہیں گمراہ کی
کسے نیت شہوتدی ہتھ لڑکی نوں یا کوڑکے نوں نے
عالم جاہل بھل بھلاوا سبہ برابر جانی
شہوت دی جا صورت نہتے باخبر گا سمجھو سے

پر نال رضاعی خلوت بہنا ایہ مکروہ مقرہ
ایہ مباح تے اسہیں ہنا ولیاں ہے وڈیائی
رضی اللہ تعالیٰ عنہم کہنے تہیں کیوں نسان
گھر خالی وچ کل بیٹی دے کہیا اے رفیق
صدیق اکبر شتابی اٹھے آندا حکم بجا
سر در کہناں لو ہو جاری حضرت نے فرمایا
مرد عورت دو خلوۃ ہوون رہا وچہ شیطان
مباح کولوں سن یار عزیزا امت کر جانے کٹھا
اتنا خوف وچہ پاپ دے سیاندسو ہیٹیاں بھایاں
حکمی ایہ زنا کہیندا نسا فرض تمام
ایہ عبد الحق دہلوی نے لکھیا اوتھوں کر تحقیق
جس گھر رتہ لحاظ نہ ہوئے اوہ دیوث ہو مردا
زانی تے مزنیہ ادے ہور اصل فرع تمام
یا نظر شہوندی فرج درونی یا عورت ہتھ پائے
زانی ناظر ماس ممسوسہ اندر کتب تمام
اصل فرع انہاں چہوں دے نال حرام نکاح توں من
ایہ نکاح ہے روا کتابیں مسئلہ ہے مشہورہ
ایہ کم آونہاں حکم نہ بھلا شہوۃ اجے نہ بھڑکی
اتھے حرمت ثابت ناہیں مسئلے ان پورے
وچہ کتاباں اینویں لکھیا شہوۃ شرط پچھانی
ناواقف بھی واقف ہوون تدہ ناصحی تہیوے

مولوی محمد دلپذیر

بعضیاں کہیا حد شہوت دی آلت منتشر
بعضے خفض تصور قلبی حد شہوت فرماون
ول لذت وند کیڑان وڈے اتھوین حکم زنا ندا
ولدی شہوت خصی اندر عنین اتھوین تے ٹھہے
اول قول صحیح کیہونے شرح وقایہ اندر
شہوت کافی ہک طرف دی دوجی نہیں ضرور
کسے ہتھ بوسہ یا نظر شہوتی کیتیاں ہویا انزال
یا مس بوسہ وطی ہوئے نون مسئلے ایہ ضروری
ہر کلیہ وچ نکاحاں عجب عجائب آیا
جیکر اک نکاح وچ ہووے یا ہووے وچ عدت
فرضا مرد کچیوے ہکنوں دوجیدا زن ناحرم
دادی پوتری نانی دوہتری پھپھی تے بھتری
نکاح کرے کو زندی عورت پھیر اسندی سوکی
جے سوکی نوں مرد بنائے تا اوہ تیر سمجھ
جیونکر دہی چاچے یا بابے دی کرے نکاح ہکٹھا
جے ہک انہاں تھیں مرد بنائے نبی نہیں نہ بھائی
جیوین نکاح حرام دو بھیناں اتھوین جان دخول
اول جیونکر ہک خریدے اوہ مدخولہ کیتی
صورت اس مسئلیدی تینوں دساں ہک تیا
یا نکاح وچ ہک لیا یا جتنیاں گن سنایاں
یا کی نوں دخلی نکاحوں یا دخول خرید

یا اگے تھیں کجھ زیادہ چا کھلووے سر
جیونکر نبی کھتی کھاندا سے موہوں لالاں آون
ہور بڈھا تے عنین بھی اتھوین ہور موزوں آندا
ذکر نظر تھیں کھلا ہونوے ایہ شہوت دی کھنڈی
ذکر کھلا کم سارا تر تکا شیطان ماریا مندر
جامع الرموز تے جوہری وچوں ویکھ کرین منظور
یا دبر بیگانی زن دی ویکھے شہوۃ نال سمہال
اتھے حرمت لکھی ناہیں جوہری شرح قدوری
جھڑے دو نکاح ہکٹھے شرع نہیں فرمایا
دوجے نال نکاح حرام جے حل جائے عدت
پھیر نکاح اونہاں دوہاں دا آکھے شرع حرام
ماسی بھتیجی تے دو بھیناں اتھوین ما تے دہی
ایہ لا یاس کتاباں اندر جان ہکٹھا سبھی
جے سترے مرد کیتے تا اہدی لگے نہ کجھ
یا دہیاں دو ماسیاں پھپھیاں جھگڑین نا ہو مٹھا
شرح رموز اندر ایہ کہیا دیکھو اہل صفائی
اوہ ملنگا یا نکاح مرد وے اندر شرع رسول
دوجی دا خریدن جائز کرن وطی جدتیکی
جیونکر ہک بل لے دوہاں تھیں وطی کریندا چا
دخول نکاح دوجیدا حرمت دسو شیاں بہایاں
ہن دوجی نال نکاح روا اوہ مختصر رشید

ھن کرنی وطی حرام دو باندی جو لگ ہٹ چھوڑے
گولی نال نکاح نہ جائز جیکوئی کل انہی
ہور جو کافرہ باجہ کتابون جیہین مجوسی کافر
ہور نکاح حرام دساون گولی اوپر اصیل
نسب ثابت جو حملی والی اوہ بہی کرن حرام
متعہ موقت دی دا صورت بجھے تا بجھوے
مثلا مرد کہیا کسے نون تیعہ پیسان تین ٹہون
جیکر لفظ نکاح دا چھوڑے لفظاً متعہ دا بولے
تے جیکر کہے نکاح ہین تینون کیتا ہک مہینان
نکاح روا کیتا بیہ دا توڑے ہووے باندی
ہور غیر محرم دے نال محرم یا حرام دو ہانون
اینوین زنا تھین حاملہ ہووے ربہ نکاح تمام
مگر جو زانی حمل والینون آپ نکاح وچ آنے
ہر دم پڑھو صلواۃ نبی تے جے جے شماران

مختصر وچہ اینوین لکھیا حق تہین بلکہ نہ موڑے
اینوین بی بی نال خلاف منے نا نکاح کریئی
ایہہ سب نکاح حرام عزیزا بہت کتابین دافر
اصیل گولی تے جائز ایہی رتبہ او سے فلیل
متعہ موقت وچہ دتائے حرمت جان تمام
اس نکاحون ہٹن مومن دین نبی دا جیوے
ستور سو بیہ دو دو رہیا دا جیتون گھنیے ہین تہدن
ایہ متعہ دی صورت ایہی شرح وقایہ چھوئے
ایہ صورت عقد موقت دی ہر سنتون یا رگنیاں
فوت اصیل تے گولی کردا ایہی روا ہو جاندی
ایہہ بہی مختصر وچہ جائز جیکر غرض او نہانون
مگر شوہر نون جنیدیاں تکین جان دخول حرام
نکاح دخول حلال قدوری لکھیا خوبیان نالے
دہان اتہین مومنان تائین ایہا چنگیان کاران

باب در بیان ایجاب قبول گوید

نکاح شرع وچہ حاصل ہوندا نال ایجاب قبول
ایجاب قبول دے معنے سنتون منہ بوچہ سائین
ایجاب دے معنے واجب کرنا دوجے اوپر جواب
ماضی اندر بولن دونوین یا ہک ماضی کہے امر
نکاح کر دتا نفس ہین ہینون جیوں کر آکھے زن

عاقل بالغ تے دو مسلم شاہد شرط نہ بھول
تا ردا ہووے زن بازی پڑھ کے دین دعائین
قبول کرے یا رد کریئی جیدی طرف خطاب
تا نکاح دی صورت بجہی روشن وانگون قمر
بولے مرد قبول ہین کیتا ایہ دو ماضی من

جے ہک آکھے قبول کرینوں یا آکھے دیہ تین
جیکر آکھن فارسی اندر یا بولن وچ عربی
نگر جیکوئی نال وغیرے عربی لفظ اکھائے
جیکر آکھے کول شہوداں ایہیں ہاں زن شوور
جیکر داو پر رفت وے پچھے میم متکلم نہ بولن
بائع تے مشتری بھی اتھوں جیکر ہیون ترک
لفظ الازم تزویج نکاحے یا بولن بخشیس
زوج ہے تا زوجہ سے زن کہے تا مرد
جیکوئی آکھے عرف مخالف ایہ مسئلہ اکھیوئی
عرض کراں ہیں اگر ان آونوں بولن ولی وکیل
جیکر ولی وکیل ہوئے تاں ایہیں حکم اصیل نہ ہوندا
عاقل بالغ سچے دو مسلم شاہد ہیں ضرور
جے شاہد دو عورتاں ہوون تریجا لازم مرد
عاقل بالغ قید شہادت ہر دو ہوون اصیل
رالی وچ نکاحے تاہیں لڑکا تے دیوانہ
جے کر شاہد ہک سنے تے دوجا ہووے اصم
ایہوں جیکر شاہداں سنیا لفظ دوہاں تھیں ہکے
رالی تے شرط نجی شاہد یا اوہ ہوون شرابی
جے شاہد دو چتر اونہاں نے یا پتر دوہکی
جے شاہد اوہ ہیون تے دیون یا شہدی بربا
جیونکر گے مسلمان کیتے کتابیہ دو منم

تین قبول کیتا یا دتا آکھے امر ماضی دومن
توڑے جاہل معنیاں کولوں جاں نکاح صحیح
دوجی طرف تہ راضی واقف ہرگز صحت نہ پاوے
ایہ ایجاب قبول نہ ہوسی پہلی وجہ کہو
دادم تے پذیرفتم یا جیون رد اکتاباں پھولن
خرید فروخت بولن اوہ دو دین منحصر تھیں فرک
یا جو کرے عین دا مالک سبھ نکاح حریص
لفظ دو میہ اسر ہک تا ایہیں سنناں شرط انورو
ات بہت کدین نکاح نہ ڈٹھا بولن والی کوئی
ایہ لین توں جاں عزیزا جیونکر آپ اصیل
آپے بولے باجہ نکاح تھیں ہر کوئی عاجز و زرا
اصیل ہوون غلام بھی جائز فاسق بھی منظور
نکاح نہ جائز شاہدی زناں بجے وچہ مرد نہ فرد
شرح قدوری جوہری اندر لکھی ایہ وکیل
شاہدی روغلاماں بندی جوہری ویکھو خزانہ
سندا دوڑے نوں سمجھائے روا نہ ہسی کم
جوہری دیکھ ہے راضی ہووین اول طبع نپکے
نکاح روا مقبول تہ شاہدی دعوی ت خرابی
نکاح جائز نا شاہدی اونہاں جہ طبیعت بھکے
ایہ قبول نہ واسطے ماہیو مختصر وچہ آیا
شاہد دو ویں ذمی ہوون اوہ بھی ایہوں ایہ

بجے شاہدی زن کا فرہ اوتے دیوے نا منظور
جیکر دعوے کرے کتابیہ مومن منکر ہووے
جیکر شاہد انہے ہوون یا محدود کمینے
جیکر دو وین نال ہاسے فرے کرن ایجاب قبول
اینوین حکم طلاق عتاقے اینوین قسم خدا
نکاح طلاق ازاد غلامے چوتھا قسم خدا
حاضر نزد وکیل موکل شاہد جان فضیل
اینوین حکم ہر والیدا پوتری بیٹی بہتری
جیکر پیو دادے نے لڑکی لڑکا چا پرنایا
اتھے حکم فسخ دا ناہین جے اوہ چاہن چھڑایا
جیونکر چاچا تایا ہویا یا تیرا بھائی
جد نشانی ویکھ بلوغت ترپن فرہل نہ پاون
ہن قاضی چا تفریق کریئی باطل کری نکاح
فر تیت بینکما قاضی نے جد آکھیا جا کھوہ
جد حیضے دا پہلا قطرہ لڑکی ویکھے جاری
طلب اونہاندی باطل ہوسی اوڑک مجلس تائین
جیکر بکری ویکھ لہو نون کیتی چپ نہ بولی
اوڑک مجلس دے سن مننے جیوین پیہی یا کتے
جیکر ولنے پیہ اٹھیوسے یا اوٹھے کت دا
خیار نہ باطل طفلان ہوندا اینوین ترت زرندی
رضا صراحت ادالت جیکر ہووے ظاہر

دعوی مسلم کیتے نکاحدا ناہین کجھ قصہ
ہوون اتھے دین گواہی ر شاہدی زن روے
نکاح ردا حیہ کنز دقائق کہن فقیہ نگینے
نہ النکاح ہوندا ہویا اندر شرع رسول
ہاسا اتے سبھا برابر کہندے کل فقہا
قسم بھنے تا حانث ہوسی توڑے بھل بھلا
جیونکر بیٹے کول پہوتے بالغ وچ دلیل
ہجے اوہ بالغ تا اوہ والی شاہد ہک طلبی
لیمہ بلوغت لڑکی لڑکے شوہر گھر پچھ بابا
ہو والی تا رخصت اہی ویکھ شرح وقایہ
لڑکی لڑکا باجھ بلوغت اتھان دعا پڑھائی
یا لیمہ بلوغوں خبر نکاحدی سن قاضی لجاون
تفریق پچھے طلاق نہ حاجت ہر دو پون فلاح
طلاق بائن تفریق قاضی دی گیا نکاح شمار
اینوین لڑکا منی جان ویکھے یا حد سال گندا رے
توڑے جاہل اس مسئلے مختصر تہین بائین
چپ رضا فقیہاں لکھی اس پچھے وا قبولی
لہو ویکھ پوتی اون جھڈے گا الا ہے نہ گھے
باطل طلب ہوئی اس لڑکی ہر دو ہیا ہنڈ ہارا
توڑے مجلس تہین اوڈھا دون جونک پائی نہ ہندی
تد خیار ہو ویسی باطل مختصر وچ باہر

فسخ نڪاح بالغ ٿئي ڪارڻ جانو شرط قضا
مگر گولي ٿون موليءَ آپني مرضي ٿهين پرڻايا
اختيار مين باندي تائين جي چاهي تا ويهي
مگر جي گولي شوهر ڪيتا حڪم موڙي نهين ٿاهر
جيڪا اوس ٻونڊي ڪيتائين مولا ڪري آزاد
اوس گولي ڏي مولي تائين جهڙ رسم آيا
جي آزاد اوه رطيون اگهي آپ گهني ڪل پهر
آزاد ون ٿيڪي ملڪ موڻي تهين باندي نڪلي باهر
مدبر مڪاتب گولي گولا اُهر ولديا ٿين
جي نڪاح اونهانديا تا جائز رکسي مولا
اذن وليءِ تاڦن وڪاڙي مهر ٿيڻي ڪارڻ
ليسي گولي وانڪاح پڙهايا فرض نه موليءِ تائين
شوهر مين خرچ نه لازم بالو ٿون سڄائي
جيڪر موڙي گهر وچ رکهي تو سي نائين مولي
هر وهم پر ٿيسو صاوا آهي تي حيدي اکيت شريعت

انهي قول قاضي واحجت شرعي وچ ڪتابان آ
بعد نڪاح آزاد ڪريهي حسڪم باندي ٿون آيا
جي چاهي تا زوج اپني تهين لئي طلاقان ٿيسي
جائز رکهيا اوس نڪاحون موڙي سنترون ظاهر
اختيار ڇهوڙ اون نه او سيهي رنج هو ويا اشاد
جي آزاد وکون ٿيجي ويکهو شرح وقاية
جي ڪائين گهني بين موڙي جان باندي ٿي قهر
وطي ڪيتي اس ملڪ مولي ظلم موڙي داخل ظاهر
نڪاح اونهاندا جان معلق اذن موليءِ تهين پڻ
روا هوسي جي رد ڪريئي باطل جان بيڊولا
مدبر مڪاتب مهر ڏيائين ڪر ڏيدي تارن
راتين ٿوڙي شوهر ڏکهين تينون سمجهائين
مگر جي الڪ سوني راتين تا اوه نا کهولي
شوهر دا جان ڏيت هوئي تا وه ڪري خول
هر ايڪ ٿيجي بين موتان تائين ڪيتي ايه نصيحت

باب در بيان نڪاح ڪردن عاقله بالغه بدون اجازت والي گويد

جي وڃي ڪيهي عاقله بالغه با جه ڪفي پرڻي
اس نڪاح دا وچ نهر مهدي حڪم دسان هوي تان
نڪاح جائز تي والي تائين جهگڙ ڪري رد
باجه ڪفي ترينين ڪئي روايت باطل ڪيدي حنيفه

اوس نڪاح نه وتا والي جگ وچ هوسي گندي
جتنا لکهيا مختصر وچ او تنا مسلم ميئون
جي چاهي تا غير ڪفي تهين خنثر لئي ڇهوڙا
اس نڪاحون هٿا لائق آوڙي ڪنه شريفه

کفو ہووے تاں نے شک جائز ایہ ردو حیا
بالغہ اوتے نہ جبر ولی زندی خواہ کواری
رغبت دی کی صورت دساں نال عقل سمجھیوے
رغبت باجھوں سبھی گھر اجڑے زوج ہک نہ پایاں
بکرے وچہ حیا زیادہ جاں اذن ولی طلبیئی
ایہ ترائے اذن بکر تھیں جاں روناں باجھ آواز
جیکر ولی ابعد ہووے طلب اذن دی آہوے
آکھے جاں نکاح پڑھاواں ، تاں رضا ہو یوئی
ہیویں روچے جبر بکریوں تاں زوج سُن رانی
پردہ جیدا نال زنا دے گیا بکارت والا
یا نہ خون کیتا کسے حیضے کپڑا فرج لگھایا
ہاں ساروں نے ثیب لسدی اذن جیونکر بکراں
تے جیکر زوج سکوت دا قائل زن آکھے ہیں رد
قبول کرواں نہاں شاہداں تاہیں جھوٹا شوہر لایا
جیکر مرد نہ شاہد آنے تے منکر ہووے زن
مدعی اوتے شاہد آئے منکر اوتے قسم
ایہ پرسنتے دہ باہیں منکر قسم نہ جانی
جیونکر دعوے نزق قتل دا اقد لعان ولاء
ایہ نہ جاہیں نزد حنیفہ منکر قسم نہ چائے
خواہے دعوی عورت باندی خواہی مرد غلام
نکاح کر دیوں دیوچہ والی عصبی باترتیب

حیا نشانی جان ایمانی حضرت ایہ فرمایا
جتھے رغبت ویکھے والی اوتھے کرے تیاری
دودہ گھنن تھیں ناخوش ہو چلے سرکر کے پوری
شوہر ویکھیں تاں نیر کلیجے لے طاقاں آیاں
چپ کرے یا ہسے روے پر چیت نہ باہر اندے
نال آواز دے روناں جانو ایہہ عجوبہ راز
ایتر ائنے قسم نہ اذن پچھانوں نہ تھیں آکھ سناوے
ایہیں حکم رنڈی دے اندر مختصر لکھیوئی
خبر مہر مِسن جیکر رہ تو مراد اذن دی نہی
یا باجھ ٹاون اوچا نیواں چھڑیاں باٹ ازالہ
فرج فراخ کیتا اوس خرقے پڑہ پاڑ ونجایا
ایہ مختصر وقایہ دچوں لکھیا کر نکراں
اوسے قول زید انخر عار جیکر شاہد مرد
جے چپ بیان کریں زن وی رب نکاح پہایا
حکم قسم دا اُن تے تاہیں نہ جاہیں ہور متن
ایہ فرمان نبی صاحب دا ہر جیکر دی رسم
بیت انگلے دچہ دکھو وکھی دساں خوب چھپانی
استیلا دوے فے رجوع دہراں جیہ ایلاء
وچہ موت تے ابراء الملکا جم پرضا جیے فرمائے
خواہے دعوے دوجی طرفوں منکر ادہ تمام
شرط اصیل تے عاقل بالغ مسلم نیک نسیب

اُسے پر مسلم شرط نہ عصبہ ولد جے ہووے کافر
اول عصبہ پتر دت دادا دت بھائی پھر چاچا
اس تھیں پچھے حکم ماؤ دا دت ذی رحم جو نیڑے
حکم نکاح دا اوس تھیں قاضی نوں جد بادشاہ تھاپیا
جے والی اقرب غائب ہووے کفو خطیب جو عالی
بعضیاں کہیا مدت سفر تے جیکر اقرب والی
کفو نکاح وچ بہتر ایہی کفو باجھ نہ کریئے
قریشیاں دی کف جان قریشی عرباں دی کف عربی
ہکیدے ابیو دادا مسلم ہکیدے پیو ڈھیر
جھڑا آپے ہک پیو مسلم نا ہیں کف انہاں دو ہاں
جھڑا مسلم آپے ہویا اکیا اج دا نہ کوئی
حریت دا اعتبار کفو وچ جیو نکر وچ اسلام
کافر مسلم دیو وچ ہووان صورتاں چاریاں
صالح تہیں دا والی نا ہیں فاسق تائیں مول
شرابی زانی تے شطرنجی کاذب خون رلوا
جیکر ایسے اخبث نائیں چاہے نیک داماد
بلکہ بے نماز نے لائق دھی نہ دیوے مول
من ترك الصلوٰة متعمدًا فقد كفر پاک نبی فرمایا
کفر صیغہ ماضی سند اکیدے سارے صرفی
توڑے اس حدیث دے معنے کرن نال تاویل
بعضے کہندے نزد کفر دے تارک اوہ بدکار

کافر دا اوت کافر عصبہ مومن اس تھیں نافر
اس تھیں پچھے پتر چاچے دا حکم شرع دا سچا
فیر آزاد کرے جو مولیٰ دت قاضی گل چھیڑی
ولایت نکاح دا خط لکھے شاہ قاضی ہتھ
البعد نوں ہن حکم نکاح دا بہت اتولا نالے
البعد جا نکاح پڑھائے ایہ روایت سو کھالی
پر کفو باجھ حرام نجانی سمجھ کہاندی دہریئے
عجم اندر اعتبار کفاں اسلام نشانی فرضی
ایہ کف جس دے آب زیادہ مسلم کرے نہ دیر
اول ذکر جنہاں دا کیتا ہورا نہی دا سوہاں
اونہاں ترین پلیاں اندر ہر گز لہے نہ ڈھوئی
ڈھگا نا کر ین تاں پائیں صورتاں سبھ تمام
اصیل علماء اندر بھی ادہی کرتوں خوب دسیاں
صالح کفو فاسق دی نا ہیں اندر شرع رسول
ایہہ حکم کردا فاسق جانو شرع نبی فرما
دھی پیٹی عمراں ساری سو کے کدین نہ شاد
ہک نماز جو عمداً چھوڑے کافر کہیا رسول
قیدے آوے ماضی تے اس بہت تحقق پایا
نیچ اوچ کے ملہ کی جانن کھاون جلیبی درفی
اسے پر ظاہر کفر جو آیا تارک بہت ذلیل
بعضے ترک حلال جانے تا کافر کہن شمار

بعضے ناشاکر لوکاں کہندے کافر نعمت رب
حضرت پیر جو حنفی مذہب کافر کہندے پکا
ہور وساں ہین وچہ کفیدی مال ہوو رجس پاس
اِتنا مال ضرور ہے سنتوں برخوردار اے
جیدے کول نہ اِتنا ہووے ناہیں کفو فقیر
ہور بھی ہانو وچہ کفی دے کسباں دا اعتبار
موچی نائی پاولی چوہڑے ہور لوہار
یعنے موچی موچیاں نائی نایاں بحجیہ
دو جاننے آپ وچہ سنتوں اسے طور
ادہ ساک کریندے آپ وچہ مومن ایکن ایہل
جامع الرموز تے جوہری عالمگیری اندر بھال
اوپر اصح کف نہ عالم کفب اوپر صحی
عالم جیکر عجمی ہووے کف جاہل عربی
کسے عورت جا نکاح پڑھایا والی وچہ نہ آیا
نزد حنیفہ جائز والی لوں جے گل چھیڑ اپائے
ایہ تفریق نہ ہوسی بھائی ہرگز باجھوں قاضی
سبب فسخ دا والی تائیں ایہا ہے حنیفہ
ایہ مسئلہ وچہ کنز قدوری ہور مختصر لکھیو نے
نڈی لوں نکاح تھیں موڑن جب تمثیلے چاوے
نڈیاں کرن زنا ہمیشہ جا تک جاون بکرین
ہک چاچی مامی پھوپھی دو گھر ساک کرے مول

ایہ تاویلاں وچہ کتاباں کافر کہو نہ جب
ہک نماز چھوڑے کو عمدا شیطاناں تس دا کا
غنی ولوں جے دہی چادر سنوں ناہیں کچھ وسواس
روپی کپڑا مال آسودہ مہر معجل نالے
دیہی دکھی تاہیوے تائیں خوب مریسی تیر
بکسطار نہ کف عطار دی جوہری وچہ شمار
ایہ کف جاں آپ وچہ ناہیں کفو عطار
پاولی کف نے پاولیاں عطار صرافاں سمجھ
رسم ولایت عرب دی جیونکر وچہ پشور
درزی موچی خارکش ہک نائی ہک نیل
صحیح سید دی کفو ہے افضل خلق سبھال
جامع الرموز دے اندر لکھیا جاہل شور کریسی
ایہوں بھکہا کف غنی دی جاہل دیوے ہی
اوس عورت کچی مہر مثل تھیں تھوڑا چا بنھایا
تاہم کرے شوہر مثل مہر نوں یا تفریق کرائے
جے مہر مثل چا شوہر دیوے تا ابو حنیفہ راضی
جوہری شرح قدوری اندر ویکھیں یار شریفہ
باجھ کفی دے والی تائیں آنا حکم دلوندے
بکراں کاراں کف ڈھونڈیندے لوڑے او دہل جاوے
نکاح کرن تانک کپنی پوٹا دے دا فکر ہین
ایہی رسم ہین اکھیں ڈٹھے اوہ بہار مجہول

ایہ رسم وچہ جٹاں شیخاں ہور پٹھاناں مغلاں
روز حشر دے منہ کالا اونہاں دا اس چھلاں

خاتون جنت دا سر در عالم آپ نکاح پڑھایا
نال علی چاچے دا بیٹا اوہ داماد بنایا

ایہو ہوون آکھن امت نبی دی کم نہ کردے کوئی
جو حضرت فرمایا کیتا چھوڑ دتو نے سوئی

رسم کفار اندی سبہ چھوڑو رنڈیاں قید نہ پاؤ
لڑکی لڑکا بالغ ہووے بیک جا پرناؤ

چاچی مامی پھوپھی دے گھر ہیں پیوند ودھائی
یا کو مومن امتی دی سارے جانو بھائی

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے عربی عجمی سارے
چھڑے بہت صلوٰۃ سلاماں پڑھین نبی پیارے

باب در بیان نکاح فضولی گوید

موقوف نکاح فضولی جانو جیوین نکاح غلاماں
بانجہ اصیل وکیل فضولی ہوندا دسو غلاماں

اصیل ہووے جیون والی اقرب یا کوئی کرے وکیل
انہاں دوہاں بسوا جو ایہہ کم کرسی اوس تے عقل قلیل

ایسے پر روا ہو جاسی ہیائی جے اوہ کرن قبول
رضا اوہدی قولی فعلی ہووے جیوین دخول

نکاح فضولی دی اک صورت سن یار ادہر کن
کر کہے میں تیہوں نکاح کرونی اوہ فلانی زن

اوس مرد کہیا قبول ہیں کیتی پھر گیا زن پاس
خبر دتی اوس عورت تائیں کہیس ہووے سو اس

قبلت آکھیوسن اوہ بولی جب دسے پیرا جہر
نکاح جائز تے رد ہووے لیسی جے آکھے تد قہر

اینویں جیکر خبر مرد نوں دتی کسے پار
قبول فلانی نوں میں کیتا تیرے کارن یار

قبول آکھے یا بوسہ لیوے گھنڈ دلوے ہور عوض
ایہ رضا ہے قولی فعلی ویکھو شرح معذر

نکاح پڑھایا زید عمر دا دہ فضولی زبان
جاں خبر دتی اس اونہاں تائیں ساریاں کہیا آشنا

رد انکاح نہ ہوسی کسے جے اک وار قبول
پچھوں تیسے وکھو کرے باطل اٹھ نہ بھول

قبول کرے جے تجوں تائیں پہلا چوک حرام
اینویں تائیں چک دتے نوں کرے حرام تمام

نکاح جائز ہے تا دین ہووین سنتوں تیری جانی
ویکھ فتاوے عالمگیری لکھیں نال اسانی

کدیں فضولی عورت ولوں کدیں مرد دے پاروں
دوہاں طرفوں فضولی تائیں لکھے پاس چار

عہ یعنی اوس لڑکی دا باپ جو ... ہووے
جو ... تھیا ... ...
... ... نسب ١٢

دو طرفاں دا والی ہوندا غیر فضولی کوئی ۔ جس نکاحے وچہ ایہ صورت وِس اساں نوں سوئی
سن یارا ایہ صورت تیری جیونکر دو بھیرا ۔ ہکسے گھر دی دوئے پت وسیدا باپ قفا
لڑکی لڑکا دو وین نابالغ لڑکی جد نہ بھائی ۔ چاچے عصبی ہی بھرا دی تال پسر نانی
جاں عم آکھے کول گواہاں جنتی دی اجی ۔ قبول کیتی میں تپر کا سن جس دا ناں صفی
دو جی صورت تپر چاچیدا جے کرسے ایہ کار ۔ اوہ بھی دوں طرفاں دا مالک روا نکاح شمار
جے تپر چاچیدا ہی بابیدی نکڑی کرے قبول ۔ والی عصبہ دوہیں طرفوں اوہا ذرہ نہ بھول
دختر بالغ اجازت نا ہیں دیوے اس ناں کوئی ۔ دوں طرفاں دا مالک اوہا روا نکاح ہو یو ئی
جامع الرموز نے جوہر دی معدن اندر ایہ سائل ۔ دسیں یارا نال محبت جیکو ہووے سائل
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے سید عرب عجم دے ۔ نسبت نال نہ ذات محمد جو نبی آدم جد ا

باب در بیان احکام واقسام مہر گوید

اقل مہر دہ درم شرع دے اکثر حد نہ کائی ۔ جتنا بنھے لازم ہوسی غلہ دہ دہ یائی
اے پرچہ گہٹ دہاں یقین کرے معین مہر ۔ تاہیں دہ عورت تائوں آوسن لوڑے پنجے مہر
اقل مہر دہ درم خدا نے کیتے ات سبب ۔ جاں آدم دی پسلی وچوں حوا نکالی رب
حضرت آدم صحبت چاہی رب پچھے فرمایا ۔ لعد لگا حدے خلوۃ کرکوں حکم حضور دں آیا
رب نکاح دو ہاندا پڑھیا شہوت رہی نہ حول ۔ ہن مہر حوا دا دیہ رب کمیا اجے کرو دخول
آدم پچھیا مہر کی دیواں رب سچے فرمایا ۔ دہ انگوٹھاں دیوال تک اوہ سو جب مہر بنایا
تکیاں اشکل محمد ڈٹھی آدم ہو یا سوالی ۔ یار با ایہ شکل دساں کہیا ذو الجلالی
ایہ شکل محمد آخر ہوسی خاطر جس خلائق ۔ پید اکیتی رب فرمایا آدم جن ملائک
دہ وار درود پڑھو اس اوتے حوا بخش ثواب ۔ ایہا مہر حوا دا ہو یا آدم طرف خطاب
اقل مہر دہ درم فقیہاں اس سببوں لکھے ۔ ایہ مسئلے میں نافع المسلمین دیوں چون سکھے

ا قوله قفا مراد ... ...
... ... ضروری ... جیں ... ...
... ... لا اصداق من

بیان احکام اقسام مہر

... ...
جائز ... ... دساں ... ...
... ...
اقسطہ ... والد ... ١٢
معلوی ... دلپذیر

جیکر نیت نہ ہووے شوہر عورت دیون مہر
روز حشر دے زانی ہو کے اٹھسی اوہ بدبخت
حضرت آدم نوں جد رب نے کیتی ایہ تاکید
اے پر جیکر روز حشر دے چاہے کوئی سوائی
لیندی اللہ شوہر تائیں مہر اوہ بخشے سارا
شوہر تائیں لازم ایہی کرنی نیت ادائی
پر نہ فریب دلا کے اوتھیں جے بخشاوے مہر
مرتد ہووے زن نکل جاوے کرے گناہ جو بھار
اوان یا جھون زن باہر جاوے کہیا زوج نہ منے
روٹی کپڑا اسکنی ساقط نے وراں زناں
مہر دی مالک لڑکی ہے پر جیکر گھنے اب
جدائی تھیں یا سوا سے تہیں جو گھنے پیو ہے
جو کجھ گھنے رو فرا لغیہ گھنے ملم سارے
جیونکر آکھے جو توں دیویں گھنے واج بنا ملن
اس تھیں پچھے دہی پر نالیس نا گھنے نا داج
کسے سو روپیہ سوہر یہ ہتھ دتا وقت منگیویں
جو سوہر یہ گھر باقی جو کجھ سوڑ لئے داماد
بہت اوچکے اس زمانے دھیاں چا ویچیندے
دھیاں آپنے ناخوش ہودن اوتران نہ نمانا
جنہاں نکیہ مال دھیاندا اوہ سدا ونانے
وطنوں نکل وجن وچ کالاں ہندے پھرن نمانے

ڈٹھا میں زنا لکھیند اعمر ساری وچ قہر
نافع المسلمین دیو جون دیکھیں ناہو سخت
اولاد وچون جو مہر نہ دیسی حشر عذاب شدید
جنت خاتون تے مریم دی ہو وائیں میلانی
رب رحیم دیسی اوس تائیں اید منصب بھلا
جد پو پچھے تا دیوے زنوں زوری نا بخشائے
فیر طلاق دیوے اس تائیں ہووس بے اقہر
وطنوں پچھے مہر نہ ساقط تے تے پچھ نمانے
نفقہ بھی تاتار خانی وچ ساقط نیاں کئے
مہر نہ ساقط زوج بھر تی نہ ستایہ آمنا
شوہر کولوں گتے نا ہیں پیو تھیں جرکا جہب
ایہ پیو تائیں رشوت یعنی جان حرام اخی
خزانۃ المفتین دے اندر جیکر عہد یارے
سوہرے بکرے سو لیسان اں ہیں دہی پر نا سان
جیکجہ لیوس کھائی گیا دہی مہوں نمتاج
دت پیو دی نوں وقت نکاحے واتھوں ذیرا ڈیر
خزانۃ المفتین والے نے کیتا ایہ ارشاد
لیندے لیندے رہے تا ہیں پر نیاں نا کجھ دیندے
جے پرتی تالا دچھوڑیسی پیو دا قرض اپورا
خجل خوار اوہ تیں سو کا لینج کال پہیاں جج جانے
کلیاندیو چہ ٹکڑا دانہ منگدے بھکھے بھانے

عفی عنہ

رب دے کوں تا دیوے دہیان نوں ڈیون حدنہ کائی
بھرا تیہرا حضرت علی سرور دا داماد
چارسے درم مہر بنہایا کیتا علی قبول
جہاندیاں دہیاں تے وچ کسے فرق نہ رہیا ذرہ
ایہا مہر قبول نہ مینوں کہیا بی بی پیو تائیں
جناب عالی وچ حضرت صاحب کیتا ایہ سوال
اوسے ویلے نازل ہویا حضرت جبرائیل
رب تعالیٰ سیتی لکھ بہیجیا جیوں آکھیا زہرا
ساری عمرہ تاکی ہیوی ڈبی دیوچ رکھی
شاہ علی نوں کہیا بیوی ایہہ کم تساں کرنا
روز حشر دے لے جاساں ایں ایہہ رب اگے
رب رحیم تولاں داسچا عاصی کل بخشیسی
ایہہ قصہ تا مہر ہیوی دا جیداہن دساں
جد بیوی فاطمہ دی تاموئی حضرت دل پریشانی
جبرائیل خدا نے گھلیا گھتوس جلد نزول
فاطمہ دا نکاح میں پڑہساں جنہیں میرا بھانا
تاں نکاح دا مینوں سونہو دلتہیں غم اوٹھا
مدت چھپوں چار مقرب آئے نزد رسول
طبق ستہا ز چہر ہک تائیں داج بیوی آیا
اس شکل دے گہنے کپڑے نا ڈٹھے نا سنیاں
حضرت پہیا ایہ کی تحفے بھیجے رب رحیم

سرور عالم نے بہی ڈتا جد زہرا پرنائی
فاطمہ دی نکاح کر دتی کیتا رب ارشاد
نام درما ندا سنکے بی بی ہوئی بہت ملول
درم دیہاندے مہر نہیندے میرا وہا متوجہ
سوال کرو کجہ روز حشر دے عاصی ہیں بخشائیں
درمان مہر قبول نہ بیٹی عاصی کرے تہال
ہتہ وچ ٹکڑا دریائی دا اوہا وچہ دلیل
مہر تیر اشفاعت امت دی عاصی لئیں چھوڑا
باجہ پیو دے ٹبر دچوں گئے نہ مول پرکہی
جے ہیں موئیوس اسٹاکی نوں کفن میرے وچہ دہرنا
کوشش کرساں وچ بخشاون جو میرا اوس لگے
جہاں کلمہ کہیا نبی دا اسے جنت پیسی
معجزات انہے ہیں ڈٹھا جہو ٹہ کنوں ہیں نساں
کوں ماں ہن داج جنیسی ہور نکاح سیانی
یا محمد فاطمہ کارن غم نہ کھاؤ مول
داج نکاح دے کارن یارا تدہ کہیا غم کھانا
تیں تہوں مینوں بہت پیاری فاطمۃ الزہرا
ہک ہک نال ہزار فرشتہ کیتا معز نزول
کپڑے گہنے میوے جنتی رب سچے بہیجایا
کسے لوئی داج اجیہا آخر تیک نہ انیاں
نکاح فاطمہ دا نال علی دے پڑہیا رب کریم

ایہ رب گھلیا داج ہیوی واجبرائیل الایا
داج قبول نہ کیتا خاتون تامی کہیا جہان
حضرت اکھیا موڑ لے جا ہو فاطمہ نہیں رضا
ظاہر داج جو دنیا اندر تا پاک۔ رسول
کوزہ خاکی کاسا لکڑی تسبیح گینگ کھجوری
چادر ان دی بہت پرانی بارہ جاہین سیتی
اٹھواں داجے وچ سر اندو تار کھجوران بھریا
حضرت صاحب نے جد کیتی ڈولی دی تیاری
ایسے وار ایہ داج خاتون دا ڈٹھیاں دل کرما نا
حضرت کہیا ایہا ہتا راہ گزر دے تائیں
ایسا خاں خاتون جنت دا وچ مسکینی راضی
ہتہ مبارک نال چکی دے دل منے قرآن
جیکوئی عورت تابع ہووے فاطمۃ الزہرا
جو گھر تھال نہ ڈہو کات ہتھیں بچن نال پیر اندے
ہتھیں کھانا ہتہاون کھارے چلون سر گھڑو لی
مطالب المؤمنین دے اندر وانکیہو خوف کفر دا
ایہ کم علیظات شدید تمامی نیک جانے تا کافر
تو پتے نون چادون دائے محرم ہون ضرور
ہا۔ ہی ہولی جاتو لئیدے شہوت مگر نے زور
بیٹ ڈٹھیاں شہوت مردی پنی ڈٹھیاں جو
نفس ظالم نے شہوت غالب نی ڈٹھیاں ہووے

سرور عالم بیوی تائیں ایہ احوال بتایا
دار اتھا وچ لیساں رب تہیں ایہ خاتون دا شان
جس مسکینی تے ہین راضی اوتے اوہ برپا
سارا گنکے آکھ سناوان دل مجروح ملول
تصلے چکی چیوان جنتی سر چادر پر لیری
خاتون جنت جد پتہ پرنی ادہا اوتے کیتی
نا وان داجے وچ مسواک سرور عالم دیا
صدیق عمر داجے نون ڈٹھا روون زارو زاری
مثل نیری جو چودان طبقان تہیں کوئی ستر نا
فاطمہ داج قبول نہ کیتا جو گھلیا رب سائیں
پڑھیں قرآن لکھے دن اکھیوں لیسن لون دی کرون تاز
پیران نال ہلان پکھوڑا حسن حسین جھوٹان
اوس عورت نون وز حشر دے سمہ لیسن آپ چھوٹا
موہون گاون سزاں لن اکھیں نال پیارا نے
انکے خوف کفر دا بعضیاں کہیا نا پاروں لی
ایہ ایمان ہیہ کافر کفر دے دین ہووے افسردا
برا جانے تا کافر ناہیں ایہ بدکاری وافر
غیر محرم جو ہون چنیدے اہی وڈا فطور
جہاتی پا یا مونہ سر ویکھیں موجب ایہ نہ ہور
موئی کان ڈہو ہیندی محرم ایہ جاہل بیہوش
ویکھ میت نون دل کرب جاوے ہر تو عاجز روے

عن ابن عمر قال اخذ رسول الله صلی الله علیہ وسلم بمنکبی فقال کن فی الدنیا کانک غریب او عابر سبیل وعد نفسک من اصحاب القبور وکان ابن عمر یقول اذا اصبحت فلا تنتظر المساء وخذ من صحتک لمرضک ومن حیاتک لموتک

غیر محرم جو بھی چاون اوہ محرم زن ڈٹھ کسے
قبر یوچہ لہندیاں ہویاں محرم ہوون ضرور
جس عضو یدا دیکھن جائز لاون ہتھ روا
اسے پر اس شرط پچھانی شہوت کولوں ہووے
جیوں ارادہ کرے نکاعدا ہور خرید قضا
اس مسئلے تھیں معلم ہویا نبھی چاون روا
غیر محرم نوں ڈولی چاون حیلے ال روا
الحتہا ہو پوے اس لکھیاں جانز نہیں لکھا
اس حیلے تھیں باجھوں چاون وہ تاں وچ بجہ
کسے نکاح پڑھایا مہر نہ بدہیوس یا نفی باالکل
اینویں جائز جان نکاح نوں جو ک مہر یا خمر
زن مالک ہوسی مہر مثل دی انہیں نخین جائیں
جو خلوت بعد دخول یوں کسے چوڑے مہر نہ بدھا
اینویں جیکر دوں تھیں مہر نبھے ہک غلام
زن مہر مثل دی طلب کریسی جے دو قیمتاں اندر
مثل مہر مثل اوس زن دا اسی مسئلے بجہ
جیکر مہر مثل اوس زندہ اسو وے سو تھیں ہبلا
پہلی صورت وچہ سو لیسی دوجی اندر سٹھ
ہور صورت ہک مہر مثل ہوی ہستوں یا عمر زا
شرط ایتی کسے نال زیدے بدہس مہر نہرا
جےمیں شہر لیجائیں تیتھوں یا پرنائیں ہور

ہست چاول حیث کوئی جیہڑے کولوں لیسے
عقد ہووے تاں بدہا صالح پھر پرنا منظور
مرد مرے تے عورتاں محرم وچہ رموز کہا
عقد ہووے تاں لکھا جائز تورے ذکر کھلووے
اینویں شہادت مختصر وچہ نجوان جان دوا
ہتھ نہ لگے نظر نہ پوے تے محرم بہتر آ
باکی اندر ویکھدیاں اونہاں کدی نہ جا
بہار زنیدا یا دیس تے داکی جائز اوہ یار
چاون تے چواواں آکھے وچہ انواع تے نیجہ
روا نکاح ہے مختصر وچہ دو ایں وجہیں نہ بجل
یا جنس مجھول جیوں کمرد ابہ نال شرع عدے امر
ہور مسائل اس وچہ دے تھیوں ہاں سنائیں
اینویں مہر مثل طلبیسی مختصر تھیں لدھا
ایہ غلام یا ایہ غلام تیرا مہر تمام
ہکدی قیمت سو روپیہ دوجے دی سٹھ سند
اسیاں تے ہر دو ہن راضی دوہیں لئے بجہ
یا مثل ہی کمت ہسان تھیں بس لکھ پالے کھلا
جے خلوت تھیں پیش مطلقہ تریہاں تے کرسٹھ
جے گھر سان تا کچیں تیتھوں رکھیں یا دعر لیفا
سفر نہ کر سان ہیں تیتھوں یا ہور نہ کرسان نار
تا دو ہزار روپیہ تیتھوں مہر ولیسان بیڑ ور

جے کر کرے فاسخن وے دیوے مہر ہزار
اتھے مثل نہ دیون حاکم موجب ہردو وجہین
وہ ہزاران تے زن راضی ہور نہ کجھ طلبیسی
مہر مسمی کر نون تجھے جے گھٹے یا ودھے
مہر مثل دی وسان تینوں جھن اہین حاصی صورت
نکاح فاسد وچ ہا جے وطی وے عورت کجھ نہ آوے
نسب ثابت ناکح تھیں ہوسی وطیوں پچھے بھائی
جتھے مہر مثل زن گھنے اوتھے ایہ ترتیب
پھپھی دادی دہی چاچے دی جیکر لبھے نکوکی
مگر جے ماؤ ہووے اُس لڑکی قوم پیو دے چون
پیو دی قوم دے نال برابر لوان کمانوجہ ہووے
مال جمال تے عقل دیانت عمر زمانہ یکسان
سوہنیان تائیں جگ خریدے کوجھیں جگ کسے
عقل دیانت ہر تھیں چنگا شہرین بہت فوائد
ہک عفیفہ جن دی صورت ہاں کوجھی بدکار
حکم وطی دا خلوت تائیں جیکر ہووے صحی
جے زوجان کرہین گوشہ باوجہ ہووازاری
ایہا خلوت غیر صحیحہ من جے زن دیو چھوڑ
اینویں دیواوہ مہر جے وطیوں پیش طلاق
ٹیٹے جان جتھ وے بھائی کپڑے ترائے پہنائیں
اس صورتو جہ واجب ترپور ہور جائیں وچھ اولے

بیوفا ہووے زن گھتے مہر مثل اعتبار
مثل مہر جے گھٹ ہزاروں یا زائد الفین
بیوفا ہزار دے اوتے شوہر خوش ہوسیسی
دونویں جائز ایہ مسائل نال تکلف لدھے
ایہ مسائل ہوسنان تائیں پڑھنے بہت ضرورت
دخول کرے تاگیا مسمی مہر مثل زن پاوے
جھڑا کہے نکاحوں پچھے اوسنوں خبر نہ کائی
پیو دی قوم ولوں چا ویکھے جتنا اونہاں نصیب
پیر محلہ شہر تمامی ماؤ دی قوم نہ ڈھوئی
شہروں اگے مہر پیو دا طرف وری کچھوں
تا ایہ مہر مثل طلبیسی نہیں تا بیٹھی رووے
ہور بکارت داج برابر ناوان شہر نہ یکسان
زنڈی نال ضرورت لیندے بکرین دی جگ کسے
سنہین پکاون ہور کشیدہ بولن کتنی کمیں زائد
السداہر نہ مثل پہلی دی اینویں کل اعتبار
مانع وطی نہ مجلس دوہان خلوت صحیح اخی
یا نماز روزہ ہے فرضی حیض نفاس یا جاری
ادہا مہر دیو اُس تائیں مختصر تھیں لوڑ
جیکر مہر مسمی تا ہا متعہ اوپر اتفاق
ہک کرتا تاہک لاکدی چادر سر خمار دسائیں
وچ قدوری اینویں لکھیا بہتر جانے مولا

مجبوب خصی یا عنّی خلوت کرکے چھوڑے زن
اسیے کولون خلوت باجھون ہور نہ ہووگجہ
کو مہر نہ دے گھوڑا آکھے یا گانو مجہ غلام
خنثیٰ مجہول تا اہیں مثل وصف مجہول میانہ
جنس جیوین مطلق چوپایہ وصف جیونکر گھٹے
غلام نکاح اصیلے کیتا خدمت یہ اس مہر
دسی پھیتون دا ضامن ہووے مہر لکا سٹ الی
نکاح کرے کو آکھے مرن لوین ایہ غلام دو مہر
جے دہ درم یا اوہ غلام دی قیمت کسی چاپائی
کسے سو روپیہ شرط بکارت مہر زیدا کیتا
جے نصف نستانی اوہ جہلت نہدیان مہر بیان
جے ایہ بیان نہ ہویا ورت جتنا رسم تے چالا
جے نصف معجل مہر نہ دیکو شوہر نہ دے تاتین
تورے اول راضی ہوکے زن غرت کرائے وطی
جے کر مرد وطی دا شوقی دیوے ادّہا مہر
عورت نے تسلیم نفس دا شوہر تے کسوۃ نان
ہووراوزن سفرے کارن یا منگے حاجت کارن
بعضیان کہیا مرد کو زن کھڑی سفر روا
جیکر مرد دیوے تے کافی عورت کہے ملا یا
مگر جے اوہ تسکھاون کارن کیتی مرفہلد
کو مہر دھولون پیشی زنے نون سارا دیوت چھوڑے

او وسدکے اوتے مہر تمامی مختصر تہسین تن
دخول برابر خلوت اس دی ایہا موجب سجہ
ہر جیون وچہ میانہ لازم قیمت وسط تمام
مختصر وچہ ایہو ین لکھیا متن عجیب یگانہ
گلی نقری نا کجہ دے گانو مجہ صفت نجوڑے
واجب ہوسی اوہا خدمت ہور مکوئی اتھر
ایہ ضمانت جائز ایہی تورے دھی گھٹ سالی
اوس تھین پچھے ہک اصیل دو تھین ہویا ظاہر
اوہ غلام زیدا مہر گھٹ نا کرے لڑائی
وقت وطی دے قریب جانے سو لازم زن جتیا
آکھے طور ادا سے لازم سنتون شوہر جوان
آشنا دیوے پہلی راتین ہوسی بہت سوکھالا
زن وطیون ہٹے سفر نہ جاوے جائز آکھ سنائیں
اوس تھین پچھے لتھی سدّہ ہر لگی کسیدی متی
داد فریاد نہ کرے کدائین زن کر نیدی قہر
اس صورت وچہ نفقہ دیوے زن ناہین بغیر نان
اذنے باجھون عاصی شوہر جے زن لگے ہارن
بعضیان کہیا جائز ناہین پر فتوے اتے آ
مرد کمے مہر وچہ دتا اس دا قول ہویا یا
پتی یا پکوان بخبری اس وچہ زن پچیار
اوہ سودی زن مالک آہی اوہ مردوت لوٹے

سردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے دسو بہایاں یاراں ‏— نال شفاعت نبی صاحب دے دور گناہ ہزاراں

باب در بیان مرتد شدن زوجان گوید

زوجان وچون نعوذ باللہ ہووے کوئی مرتد ‏— فوراً گیا نکاح اوہناندا قید نہ کائی حد

قصداً سہواً جیکوئی مسلم لفظ کفر دا کہندا ‏— وچ کتاباں اینویں لکھیا ایمان مول نہ رہندا

اس مسئلے نال مناسب آکھے ایہ بیان ‏— قول کفر تے فعل کفر دے واقف ہون نادان

ایسے پر باب بنا کے دسیا اول جو توفیق ‏— کلمات کفر تے فعل نہ لایق اوتھوں سمجھ رفیق

اس تھیں پچھے مہر تمامی جیکر زن مدخول ‏— بے مہر مدخولوں اگے کہندا نصف نہ بھول

نصف زنے نوں آوسی تدن جے شوہر مرتد ‏— زن کافرہ نا شوہر نوں کوڈی قاضی کول بہد

باقی رہے نکاح اوہناندا جے رل مرتد ہوون ‏— کفر دے کلمہ پڑھن اکٹھے رہے خوفوں رڈن

جے مرتد ہوون دوویں لگے مسلم پچھے اگے ‏— رہیا فساد نکاح وچ باقی جھگڑیوں اگے

ارتداد دا استسان اندر اینویں حکم دتونے ‏— نثر قدوری مختصر وچ جب نکاح ٹٹولے

مشائخ بلخ تے سمرقند دے کہندے ایہ اندر ‏— فسخ نکاح وچ کفر زنے دا کردا نا تاثیر

ناتجدید نکاح دی کہندے رد تنہاندے پار رو ‏— پر وہ خوب دلیل اوہناندی جیوں پکڑن یار رو

جیکر کفر زنے دا ایہ تغییر نکاح دا تروڑے ‏— زن یک کرکے آخر نکاح وجیسی جہڑا ایہ چھوڑے

ایہ دروازہ بدہا چنگا کھلے وچ زیان ‏— باوجود نکاح اوہ ٹالے کردے سے شیطان

بے حیا ایہ جیز زنان ہووے تا اتہسی کوئی ‏— جہڑے دا دل تھیں آزردہ گل دسیسی سوئی

تا ڈھونڈا ڈوٹا سوہنا جو تا جہڑا دل پسند ‏— عمداً کیسی نال اوسدے ایہ مسئلہ کر بند

پر قاضی نبدا کرے مرتدہ کہندے سمرقندی ‏— تا چھوڑے جے مسلمہ ہووے پہلا زوج پسندی

تے عام علما بخارے والے اس وجہ فرماون ‏— جو فسخ نکاح وچ کفر زنے دا معتبر دساون

پر زور بزوری نال بلیدا اُس دی پڑھن دعا ‏— نال مہر یسے کہن بخاری بالکل نہیں روا

وچ تتاوے خوارزمی دے اسوجہ فرماوے   جد قاضی نکاح اونہاندا لوان فیر نبھاوے

تھوڑا جیہا اوس عورت دا مہر بھی چا نبھائے   توڑے ہک دینار دا قدر خالی مول نہ جائے

معتبران فتاویاں وچوں لکھندے اوہ فتاوا   بدائع اوتے حاشیہ وچوں نظری آیا بادا

نکاح جنہاندا باجھ گواہاں جے ایمان لیاون   یا نکاح تابعین نو مسلم عدت وچ پڑھاون

جے ایہ نکاح وچ مذہب اونہاندے دین ہین روا   تا ایمان پچھے ہور نہ لازم اوسے اوپر نکا

مگر جے دو لوین مسلم ہوون محرم نال دعا   اسوقت تفریق اونہاندی کرنی لازم آ

زوج مجوسیہ دا مسلم ہویا یا زن کسے کافر   غرض کیتی اسلام دوئے تے بہت کتابین اندر

جے اوہ کافر مسلم ہووے یا اوہ کافرہ زن   نکاح اونہاندا اوہا باقی مختصر وچ جہ من

جے کر زن ایمان نہ آنے مہر نہ لبھسی کجھ   طلاق بائن جے مرد نہ ایمان وچ وقائے کجھ

اے پر جد تر سے حیضاں گجھ تن تفریق تمام   کنز دقائق دے وچ لکھیا اگے فصل علام

مستحب متعہ ہر چھٹی ملکی دا ہے فرض   جس دا مہر مسمی ناہا باجھ وطی بے غرض

کسے طیوں اگے زن اصیلہ کوہ کجان نجاتی   مہر نہ ساقط وارث لیسن پیو دادا یا بھائی

جے مولا پر نائے گولی پیش وطے دے مارے   زوج چھٹا وچ کنز دقائق ساقط مہر بیچارے

کو مہر ودائے بعد مسمی یا قد دے گھٹ کردا   دو ویں جائز وچ قدوری یا در کھیں امردا

جے پیش دخول طلاق کہے تا اوہ زیادتی دوس   دخول کرے تا اوہ زیادتی ولے شوہر ضرور

دالی نوں ضمانت مہری جائز ذرہ نہ سنگے   عورت نوں مطالبہ جائز جنہوں چاہے منگے

مختصر وچ توڑے نکڑی تا بھی روا ضمانت   والی قبض کہے لے رکھے جان حرام خیانت

ہر دم پڑھو صلوۃ نبی تے ہر دم ذکر کماؤ   روز قیامت نال شفاعت مجھے جنت جاہو

باب در بیان بسیار زنان در نکاح آوردن گوید

کو ہک کرے یا دو متوں تریے کرے یا چار   اسدے اوتے فرض عدالت سنئوں برخوردار

کتابیہ مسلمہ بکر قدیمہ ہور نوین تے رنڈی
دو راتین اصیلی کارن گولی دی ہک رات
اے پر روٹی کپڑے لتی پائی وچہ مساوی
جے رنڈی یا بڈھی اگے وت کیتی ہو کواری
اے پر جیکر نفس دی غرضوں ہکسے نال پیار
جے کر حب دیانت والی ہکی نال زیادہ
اس پیاروں عیب نہ کوئی منصب اس دا اچا
ایہا موجب عائشہ اندر حرمان وچہ رسول
سرور کہیا عائشہ تائین دل میرے وا میوا
جد وچہ گھر رسول اللہ دے اتنا فرق نکھیڑا
یک برابر نزد زمانے جانا مردے فرض
جے ہک عورت سوکن تائین بخشے نوبت حصہ
سودہ دہی زمعہ دیتا ائین نبی مطلقہ کیتا
قسم خدا دی مینوں حضرت حاجت کجھ مردان
حاجت مینوں روز حشر دی مین بھی چہ ازواج
غایۃ الحواشی اندر نبی رجوع فرمائی
اے پر جیکر عورت چاہے وت پئی بخشیس
صوفیاں لکھیا دیکے لینا جیوں تے کرکے کھاوے
جے سفرے اندر جاوے شوہر قسمت نائین ہول
اے پر وچہ بہتر جانی دساں تینوں کول
وچہ مٹی یا آٹے دی بند گولیاں توں چھپائین

ایہ ٹھپ برابر وچکنڑ دے گولے دی اوہ وندی
حضرت صاحب نے فرمایا دیوے شوہر رات
زوج رکھے زن حرہ گولی وچہ رسوز دسہاوے
تاہی فرض عدالت اوسے نوبت وار و واری
روزہ حشر دے فلج اوسنوں کہیا نبی مختار
نماز روزہ یا حفظ قرآنی جیہڑی کول آ اوہ
تنگی فرج اوتے جیو عاشق ہنبکا لچپا
اتھا فاطمۃ الزہرا وچہ دہیاں اوس مقبول
موجب علم تے زہد دے پارو قطع نظر ہور ہیوا
دسیانوں چون فاطمہ افضل علموں کرونہ جھیڑا
ہر ہر رات دخول نہ لازم جیہڑی وڈی غرض
جائز ایہی مختصر وچہ سارا سنتوں وقفہ
نمازے کارن باہر نکلے اس کپڑا نپ لیتا
رکھو مینوں قدماں تلے شفقت منہ نگروان
اوڈھ کھلوواں لئین سعادت تینوں ہے سبہ لاج
بی بی سودہ نوبت اسدی عائشہ ڈیول آئی
نزد فقیہاں جائز ایہی صوفیاں نزد خسیس
اس حدیث تے عمل کریندے نبی صاحب فرماوے
جنہوں چاہے سفر کھڑیئی کنڑ دے وچہ نہ بھول
حضر سفر دوہاں پر زیاں اوتے لکھیں بہتوں قبول
قراوہ دو نوین گولیاں کسے جا نک دبنہ پائین

وتہ اوہ سوکھیں تائیں لڑکا یکھ ہک چانہ پلوے
دروغ دو عورتاں والی تائیں آکھن ہے روا
اے پر وچ دروغ آکھن وے رکھیں حد نگاہ
دوران ہاں وچ کذب دا موجب رنج نہ ہووے کائی
کوڑ فریب اتے چاپلوسی کر خوش کیچن رناں
ہور جیکوئی صلح کراوے اوس نوں بھی ایہ رت
جھوٹھ گناہ کبیرہ ایہی راجھوں اتھاں مکاناں
وقت دروغ جھوٹھے دے سو ہوں نکلے گندی بو
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے خاصہ وچہ شعبان

جس ہتھ سفر اوہ نال لیجاوین شرح رموز دسالے
اینویں جنگ کفاراں اندر تریجا صلح بھرا
نبتر رے جائیں قدر ضرورت جائز وہ گناہ
تے جنگ کفاراں نال دغیدے پچھے خوب لڑائی
اینویں قتل کفاراں کیچی سنتوں لدیاں کناں
جیوں جانئے تیوں میل ملاوے کوڑیا نوچہ نہ گھت
جھوٹھے تھیں کوہ نسے فرشتہ وچ حدیث جواناں
دور فرشتہ اوسدے کولوں اس سبب تھیں ہو
ہر مہینے تھیں ایہ افضل جیوں رمضان قرآن

کتاب الرضاع

مدت رضاع دی تریہ مہینے حکم کیتا نعمان رح
اس مدت وچ جنہوں بچے توڑے آخر دنے
توڑے بکواری مونہ گھتے زن بالغہ دا مماں
نگر نہ سی پیو جاتک دا جے پہلے تھیں شیر
اوس تھیں بچے نزد حنیفہ قید نہ دودھ وچہ کائی
آپ چکھے یا چوہ پیوے طعام نہ رلیا یار
اینویں جیکر دودھ بکری دا رلیا شیر سوائی
اینویں جیکر بہت موشاں کیتا شیر اکٹھا
اشباہ نظائر والے کہیا ہر دا اوہ فرزند
نزد نہ فر دے تریہ ورھے تن جانی مدہ رضاع

دو ورھے صاحبین نے شافعی کیتی مدت بیان
دودھ پیوے تاحرمت ثابت بعد نہ جیکر گھتے
زوج اوسدا پیو جاتک ہویا اوہ جاتک دی اماں
جاتک دی ماں کیتی کھسے اوسنوں پند گیر
قطرہ پیوے یا کل مدت اوہ فرزند اوہ مائی
ہور دوا یا پانی اندر غالب دا اعتبار
جے غالب تاحرمت ثابت وچ کنز دے جانی
غالب جیہدا اوہ ماہوسی ہور سنی ہو میٹھا
جس جس خیر نظر اس تائیں بھلا قول پسند
لبعضیاں چالیہ لبعضیاں ہندران لبعضیاں عمر وداع

شرح کنزدی اندر لکھیا جس دا نام معیار
باجھ طعاموں جے دودھ غالب کے موجب اوہ مار
طعام اندر دودھ غالب ہووے جیونکر پکے کھیر
کسے عورت آندی وچ نکاحے جالیں کچھ مول
دہی آہی کسے غیر عورت دی خبر تا اُس ن
جے زن دوجی تہیں تیر ہووے تاں ایہ نکاح روا
معدن شرح کنزدی وچوں ایہ مسئلہ کڈھ آندا
کسے مرد دیاں پستاناں وچوں ہووے کوئی دودھ
اتھے حرمت ثابت ناہیں پر جے چھلے لسنوار
اتھے حرمت ثابت جاتوڑ آئے کھولاد
جو دودھ پینیاں حکم خدا فرمایا وچ قرآن
جتنے نسبے مرد لے اوتے ہین نکاح حرام
انہوں نبی کریم تھیں حکم آیا وچ حدیث
مگر کہ جھیں بھرا ردی جتنے پیتا شیر
صورت ایہ رضاعی ہن نسبی دی کس یار
رضاعی ادل تھیں اوس عورت دا آہا تیر دہی
ہن اُس زن دیئے چوں اوسنوں تاں رب لیے
انہوں بار بھرادی انہوں ہیں بھین تیر
ہور کنز وچ لکھیا جے کوئی ہووے شیر
بھیناں انہاں یاسیاں مامے گل بھرا
جسنے شیر پیوایا اُس طرفوں گل خویش

اے پر فتوے قول حنیفہ ورہے ڈھائی یا
تھوڑی شے ہے دودھ دی تابع ایہ دلیل بھرا
تاں بھی حرمت ثابت ناہیں پیتا کہے نہ شیر
قدرت نال اسکے پستانیں ہویا شیر نزول
ہن اس لڑکی دا روا نکاح زوج تیر اوس ہن
جے پسر مرضعہ تاں بھائی دختر روا نکاح نہ آر
جمراحا جے ویکھے اوتھوں شک تدا ہیں جاندا
یا کوئی شیر مقعد تھیں ہووے ایہہ بھی کھیں تیہدا
یا کسے بکری یا میت دا دودھ چوپیا ہووے یا
مختصر وچ انہوں ڈٹھا تاں دل ہویا ارشاد
دساں ہیں ہن دوستا قدر توفیق بیان
ہن ایہی دودھ دے نال حرام اندر کتب تمام
جیکوئی حق سچ جانتا ہیں اوہ مرد خبیث
اُس بھرا اوں آوسیا انہوں نسبی گیر
کسے شخص نے وچ نکاحے آندی زینب یا
شوہر اس پہلی وچوں انہوں جائی اخی
دہی شوہر زن تیر کرے پہلاں ناکجھ ڈر
ایہ نکاح روا نے سارے ویکھ کنز نا دم
دودھ دنیدی دی دہیاں تیر بہین بھرا
زوج جھیناں سبھ پھپیاں چاچی بھائی آر
جس پستانوں جاں فرع ایہ کلیہ بیش

بکری دا دودھ پیتیاں حرمت کیوں نہ ہو
انہیوین وچ دودھ مرد دے ثابت نہیں رضاع
اک صورت ہور رضاع دی سان رکھین گوش
مثلا پتر زید اہنا تے ہور عمر دی دہی
نکاح انہاں دا آپ وچ جائز ہوں نہ ہو
شاہدی وچ رضاع دی تاتعل اک عورت دی من
پر نال عدالت مقتدی اوہ ہووے زن مشہور
جیونکر لکھم خبر یا کتب معتبر دی اک زن
طالب کوئی نکاح پسر دا گھر کسے دے دھی
زن بیری دا اوسنے بھائی پتیا آہا دودھ
اس مقدمہ پایا شہدی دتی کسے زن
جے کر بعد نکاح دے یار رجایا دودھ مشہور
دو فصل دیاں صورتاں اک نسبی ہور سن
کسے دودھ پتیا کسے زن دا اسدا ہور بھرا
اس کیتی بھین بھرا رضاعی صورت پہلی بجھ
دودھ پیندیاں بھین نوں کرتے نکاح بھرا
اس کیتی بھین بھرا دی جنے پتیا دودھ
کسے عورت آندی وچ نکاح تے پتر دس رب
پتر آہا اس زوج دا اس دی اک ہور
دودھ واری ایہ ترے صورتاں ہویاں خوب بیان
اوہائی درمیاں نہیں گھٹ لڑکی کسے چا پڑنائی

ایہ ناہین جو انسان دی ہڈائے وچ لکھو
علم نہ اوسنوں شیر دا بھائی معیار ون اطلاع
ایہ مسئلے سبھ یاد رکھ جے کجھ ایہی ہکو شش
شیر دتا زن بکری ایہ بھین بھرا رضاعی
جے ما دونہاں دی اک ہے ایہ سبب ہکو
بعد نکاح نصاب دے شاہدی اک مرد دو زن
اویں قول امام مالک سعدان جو مسطور
ایہ مذکور مجوس ہی توں کہیا اس دا اہن
ہیو دختر دی آکھیا اوسنوں تیرا پتر اجی
او دونویں بھین بھرا نے توں بھی کر لے رشد
ہین ڈٹھا دودھ پیندا اس کا اس صورت وچ جن
جے شاہد ہون عورتاں جہڑیاں نامنظور
سعد لیث اندر اکھیا ایہی کڈھ کے وکھون
دودھ دنیدیاں دی دادھ اوسنوں جان نکاح روا
دوجے سنتوں کن دھر بھائی شک رہسی کجھ
جنے دودھ پیتا یا اوہ دودھان دی مار
دسیاں دونویں صورتاں سمجھے صاحب بدھ
اوس عورت دی وی پہلے نہیں ڈہکا ایہ سبب
اوہ نسبی بھین بھرا اپنے دی کر شرع دی زور
ہن مشرح زیادہ ہوسی کارن مرد ناداں
اوسنوں سوکن دودھ پیوایا ایہ بھی سنتین بھائی

وڈی نکڑی اوس شوہر تے دونوین جان حرام
جان فسا جے وڈی کیتا مہر نہ اسدا موُل
شرح کنز دی معدن اندر صورت جان بجھا
اول شاجت شیر نہ ہووے لڑکی تائین مول
ادھا مہر ملے نکڑے نوں جو پیش دخول حرام
جیکر نکی بھکہ تھین رووے شفقت اوسنوں آوے
ہن وڈی تہین ناگھن ڈیوے نکی تائین کجہ
وڈی نکی شوہر اوتے رہسن سدا حرام
جے وڈی مدخولہ مخلوہ دونوین سارا حرام
ہردم پڑھو صلوۃ نبی تے بہت نکاح اولاد

جیکر نیت فساد وڈی نوں قصہ سنو تمام
جیکر اوسنوں زوج نے اجے کیتا نہین دخول
توڑے ویکہو کڈھکے دوہین وجہین فرما
دویا نکاح نہ رہے نکڑیدا ہکو ہین مقبول
زوج گھنے اس وڈی کو لوں اندر کتب تمام
حرام ہووندی نیت دلوچہ یا اوہ دودھ پیاوے
ادھا مہر بھر یئی آپے ایہ راہ شرع دا بجہ
یا نکی نوں بعد عدت دے آنے زوج بکام
باجہ دخولوں عدت پچھے نکی حل تمام
حضرت صاحب روز حشر دے بہت بہت تاشاد

کتاب الطلاق

مسائل بہت طلاق دے پر آکھان قدر قلیل
باجہ اوھان دے جاہلان ڈاہان رات خطا
ہردم اٹھدے بیٹھدے شیطان فرش وچھا
موجب قدر گناہ دے دیندا اوہ سرو پا
خون شراب زناہ کراہان دسدے پیش ابلیس
جتنا ہوندا ودتے جھڑا اوچہ زوجان
لفظ طلاق نہ جانے اوہ جاہل بدکار
باجہ نکاح حلالیوں کردے اوہ دخول
موہنہ سر اوس دا چشم دا اوبھکے جد ابلیس

جو بہت ضروری آکھان جھڑے فہم سبیل
شیطان شریک اولاد وچہ اونہاں خبر نہ کا
پانی اودے لشکر چھوڑیان خلقت پچھے لار
جیکچہ وچہ جہان کرے شیطان خبر سنا
اتنا خوش نہ ہوندا اوہ مردود خسیس
جنگ لڑایاں پاوندا لفظ طلاق عیان
یا اوہ جان چھپاوندے خلقت کنوں عار
شیطان جمن اونہاں تہین کیا جانن مجہول
عزت تواضح اس دی بجد کرے خبیث

تدھر کہ شیطان داگدیا اس گھر اندر خوب
ایہ معنے قول رسول دے وچ مشکوٰۃ شریف
سمجھ کے بولو مومنو لفظ طلاقاں ڈھیر
ایہ البغض المباحات طلاق نوں جان بھرا
حاجت جیونکر ناشزہ عورت مرد عنین یا خصی
پر قمری سال دوا دکارن مہلت دیگو قاضی
ایہ تفریق طلاق بائن زن ساری لیسی مہر
اس عورت نوں عدۃ لازم جیونکر موت طلاق
جے ہور آزار جذام یا فالج یا اطلاق یا دق
وچ شرع دے ہن ہن بھائی معنے اس طلاق
مکلف کولوں واقع ہوسی وچ حالت بیداری
جے چھوہر طلاق پا کھٹے یوانہ یا ستا یا مولا
اتھے دخل طلاق نہ ہوسی پر جے آکھے سکران
شراب پیوے کو نال دوا دے یا مکرہ پیوا کے
ترائے قسم طلاق دے ہوئی ایہ ترتیب
ہک رجعیہ تے ہک بائن ہک مثلثہ بھاری
مثلثہ دا ہین بھارو ساواں اس وچ پوے حلالہ
رجعی نال صریح لفظ دے بائن نال کنائی
انت طالق و مطلقۃ و طلقتک ایہ عربی الفاظ
انہاں ترین لفظاں دے اندر ہور نہ کجھ سمائے
توں چھٹی ہوئی طلاقے والی جیہو وتا ہین تینوں

تا قیامت شیطان جس توں بہتر محبوب
جیکو حد شرع دی بھنے اوہ بدکار خبیث
جے غلطی لوچے نکاح وچہ نہ ہو شتابی فیر
حاجت باجہ کراہت چھوڑن کمبنے عرش خدا
اتھے رخصت چھوڑن اندر زوری نا پارستی
مگر تفریق نہ ساواں تھیے جے آپسوچ راضی
جے خلوت تا حکم وطی دا زوج نہ جانے گھر
اختلاف نہ اتھے کوئی ساریاں دا اتفاق
رخصت نہیں طلاق دی اتھے روز حیاتی دہک
اوکھونی قید جو شرعاً ثابت دیکھو کنز دقاق
نکرہ تے مختار برابر کے رموز پیاری
یا کو شربت ما کھیو دودہ کیسو پکے مست ہویا بیدلا
بھنگی یا شرابی جیونکر پوے طلاق عیاں
تا طلاق نہ جیہے اوتے وچ عالمگیر فتاوے
احسن حسنہ تے بدعیہ تا ہین فہم قریب
رجعی وچ رجوع تے بائن کرو نکاح نیاری
اینویں رب فرمایا نص وچ منکر دا موں کالا
دوہاں دے الفاظ علیحدہ دیکھ تدوری بھائی
نال انہاندے رجعی ہوسی ہندی کہلاں راز
ہا سائیت تے لغو برابر پے طلاق گیائی
ایہ لفظاں دے معنے ہندی ہور نہ معلم مینوں

جیکر آکھے عورت نون ہین پکیان کول چھڈ آیا
اکثر عالم الفظ چھوڑی دا آکھن صیر کجالق وچون
جیکو آکھے رہے تینون سر پر دیسان چھوڑ
فی الحال طلاق نہ واقع ہوسی پوسی جدن کہسی
پرایہ قدر اوادہ پسے ناہین باجہ تا زون بھائی
طلاق کہے یا ہندی چھوٹے یار ہا کردم
رہا فارسی تے ہندی چھوڑن عربی جان طلاق
انہان ترین تہین جھڑے نا ئین جا آکھی تریوادر کا
توڑے زوج اصیل گولی دا حرد شوہر غلام
طلاق کہے کو ادہ عورت تے یا کل یا تر ہا
اینوین جیکر کرے اضافت مونہ سر گردن فرج
جیکر آکھے شکم سینے تے یا ہتہ پیر طلاق
جے کر آکھے عورت نون طلاق تینون وچ مکے
جیکر آکھے داخل ہودین وچ مکے تینون طلاق
جیکر کہے طلاق تینون ہے مکے یا وچ مکے
نیت دیگر دی جیکر آکھے زوج سنے دہ سرن
جیکر کہے طلاق والی تون ہین گلھو گے رنے
مگر طلاق نہ پوسی اوسنون جے نکاح اجو کا
کو مکے لفظ ترا ے طلاقان بے مدخولہ پار
جیونکر کوئی زن نون آکھے جو گھروین طلاق
اس صورت وچ جدا ہو ویسی نال طلاقے پہلی

طلاق نہ اتھے نال قرآن معنے مین اتر ایا
اینوین لکھیا وچ کتابان ہوری طرف نہ کچھون
جیہا تدہ اکایا تینون عہد جو پیسان توڑ
توڑے آکھے سو ورھے نون تجھ عدت بہسی
جنے ناتر مسین تا چھڈ ویسان کر سان مار کو نائی
انہین لفظین رجعی ہا جہون ہور نہ کوئی غم
ایہ عملی وچہ برابر ترائے جا تو نال اتفاق
جے زن حرۃ نا پوس حلالہ گولی کہے دو واری
مختصر وقایہ دیکھو لکھیا ایہ تمام
یا نصف طلاق وا تا بہی ساری مختصر فرمار
یا طلاق دلوے روح جسے ایہ کل طلاقے درج
یا تر کلی تے پوسی ناہین ویکھو کنز دقاق
ایہ فی الحال مطلقہ ہوسی حکم شرع دے مکے
ایہ مکے وڑن باجہ نہ پوسی ویکھو کنز دقاق
ذہبی نچھے واقع ہوسی جھوٹھ کہے دینہ وچ مکے
دوجی صورت دیو چہ پہلی وچ نہ ہن
اوسے وقت مطلقہ ہوسی کل دی کوئی نہ منے
لغو کلام کیتی اوس مردے مختصر وچہ لوکا
ترائے پوس نال عطف دے پہلے نال جدا
تون طلاق والی ترے واری لفظ عطف وچ آئی
جیکر کرے اشرامقدم ترین تہین ہوسی پہلی

یعنے جیکر گولی ہووے تا دو طلاقان کافی ہین واسطے اُس دے جو روایت ہے مائی عائشہ رضی اللہ عنہا تھین جو فرمایا پیغمبر علیہ السلام نے طلاق الامۃ تطلیقتان و عدتہا حیضتان

کتاب الطلاق

یعنے طلاق گولی دو دے طلاقان ہیسا عدت اوسدی

چھاپی مطبع ۱۳۰۲
پیسہ اخبار

یعنے انت طالق وطالق ان دخلت الدار آکھے کو زن تائیں
جے ڈھسی تا شوہر کولوں ترین نال جدا دسائیں

کوئی کرے اشارت نال انگشتاں کھلیاں انگشتاں
جے وکھائے پٹ انگشتان جڑیاں کری شمار

کوئی نال ہلیٹے تے وٹائے یا کوئی قاف کیاہی
یا کوئی حرف وٹا کے آکھے جیھے ہے پر تواف

یا کوئی آکھے نال حیلے دے تاہیں او تقصیری
ہر وجہ زن ہوسی مطلقہ لکھیا عالم گیری

کوئی نال غصے طلاقاں آکھ یوں طلاقاں نا ہیں
انہویں بعضے جاہل آکھن مسئلہ آہندا نا ہیں

انہویں لکھیا آکھیں ڈھٹائے پر قول ضعیف
فتوے نا ہیں او سدکے اوتے عالم کہن شریف

غصے جنگ لڑائیاں باجھوں کون طلاقاں کہندا
عقل فکر دا غصہ دشمن ہوشیاں قول نہ رہندا

رجعی پچھے رجعی جمیڑے عدت اندر بھائی
عدت پچھے بائن دا نگوں نال نکاح صفائی

رجعی نال نکاح رجوع ہرگز نا اُٹھ جاوے
توڑے سو ورہے وت آکھے تاہیں اوہ پئی جاوے

توڑے کرے رجوع وت آکھے سو ورہے نوں ہر
حسن حلالے نال خلاصی ترین تہیں بعد نزور

جیوں رجعی پچھے رجعی جمیڑے انہویں جمیڑی بائن
دو بائناں نہیوں اکٹھیاں کٹھے کر دسیاں

جیکر رجعی بائن پچھے کو آکھے عدت وچ
تاہیں ٹکے وچ کتاباں ناکر بہتی رنجھ

پنجیں شرطیں رجعی ہوسی اول مدخولہ زن
دو یا لفظ صریح طلاقے ہور دو اگے نہ کن

بلکے لفظ نہ تراثے آکھے پنجواں ناکجھ لیوے
جے طلاق آکھے تا بائن تجڑے مل نہ دیوے

جیونکر زن طلاق دا بدلہ خوک آکھے یا خمر
شوہر لینا نا کجھ آدوسی نال شرع دے لعر

لفظ طلاق آکھے تا رجعی خلع کہے تا بائن
اس صورت وچ زوج نہ ہوسی عورت اوتے آئن

جے عورت لئے طلاق مہر تھیں کولوں بکیاں مال
ایہا مسئلہ خلع دی یاروے لابا مس سمھال

جے نزاع شوہر دے پاروں بدلہ جان کراہت
جیکر عورت ناشزہ ہر دے تھمرن دوہ تباحت

مثلاً مہر ہے سو روپیہ مرد منگے دو اوتے
ایہہ دہ کراہت شوہر تائیں شرع سنیہے تتے

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جیہدا عرش غلام
کری ملک مقرب مرسل جتنے بنی تمام

بیان الفاظ الطلاق

باب بیان رجوع کردن نال عدت گوید

مشکل رجوع دی ساں ٹینوں آکھیا وچہ ترائے
یا اوہ نظر کرے شہوت دی فرج دردی زن
یا چا آکھے عورت تائیں شوہر نال زبانی
رجوع صحیح ہی وچہ عدت دے بعد نکاح پڑھائے
تورڑے عورت غصے ہووے یار جوع وچہ راضی
مستحب دو شاہد رکھے جاں زن کرے رجوع
اینویں شاہدا تنوں سمجھائے سفر کرے جاں زن
درنہ آوڑے گھر دے اندر یا جھوں زن علام
رجوع نہ ہوسی عدت پچھے تا ثلثہ بائن
رجعی والی عدت اندر لائے ہار سنگار
تریں تھیں پچھے لوے حلالہ جیکر زن اصیلہ
آنہاں تریں کنائے اندر حاجت کل نہ کجھ
کوئی زن مطلقہ وقت نبیدے آئی حضرت پاس
یا رسول خدا دے مینوں شوہر دتا چھوڑ
توں پہلے دے حلال نہ ہوسیں اسنوں کہیا رسول
مراہق کولوں لذت لیندی ہر دو ہی تہیں نسیم
طلاق لوے یا اینویں مویا کدہیا جس حلالہ
جے کدہ حلالہ چھوڑے ناہیں لے کتوں انتہی
بلکہ اوسے ویلے چھڈنا منع کتابیں آیا

وطی کرے یا بوسہ لیوے یا شہوت ہتھ لائے
تورڑے سہو ہووے وچہ ہانسے گئی نمازہ حق
ہین رجوع کیتا ہین تینوں تسکلاں پنج ہو جائی
بائن والا اگے پچھے نال نکاح سکے پائے
صحیح رجوع ہے وچہ ترائے پچھوں مفتی قاضی
اینویں خبر لوے زن تائیں سنتوں نال خشوع
تا اس ہوون تے ناکس ہوون مارا ظن
تا جے نیت رجوع دی ہووس لٹے ہیرن شلہ
رجعی باجہ رجوع نہ جانس بجھو نال قرائن
زینت زندی مستر مرے کرے رجوع دا کا
دو ہین پچھے گولی تائیں لتھیں یا دو ہیلا
انزال کرن یا سارا داخل لازم ہور نہ کجھ
اسنوں خاوند تریں طلاقیں کیتا آ حلالہ
تریں طلاقیں پہین تائیں ت دسن دی لوڑ
جو لگ نال نکاح دو جیدے چکھیں لذت نہ مولی
اسے عورت تابلوغت کرے طلاقوں صبر
ہین پہلی دا عدت پچھے ہوسی کم سوکھالا
پہلے دا کجہ زور نہ چلے جے زن ایتھے رکھے
ایہ نہیں طریق حلالیوالا لوکاں جیویں بنایا

اے سٹ کتھیں دی شرط کراہت ہک حرام ہیائی
جے شرطا نکاح حلالے کارن ایہ کراہت بھالی
یعنے اگلے خاوند تائیں جان نکاح رووار
اے پر زن حلال نہ ہوسی پہلے اوتے مول
گولی کیتی پیا حلالہ ہوسی کر سن غول
تتے تنکح زوجا غیرہ رب سچے فرمایا
کو کر ایجاب قبول جیوڑی زن حلالے والی
جمہور کہن جے باجھ وطی دے فائدہ کی نکاح
کیسے عورت نوں طلاقاں دتیاں مت لگ گیا ئی
جیکر غالب ظن شوہر دل اے ایہ عورت سچی
ہن پہلے نال نکاح پڑھائے پھیر نہ کہو حلا
کیسے خبر رجوع دی عدت پچھے عورت نوں پہنچائی
قول عورت دا منیاں جاسی باجھو قسم قرآن
کوئی نہ دو طلاقاں یا اک آکھے وت بہن دیو گھر
جیکر دو یا چھوڑے اوسنوں پہلا چاہے وت
دو طلاقاں یا اک ہوئے دو یا کر وا دور
طلاق دیوے کو زیں جیڈی یا پہاڑ آسمان
جے نیت کرے تریں دی آکھے ہائے پوس حلالہ
دو رجعیا ئے ہک بائن بعضے کہن عوام
جیکر دوں دے بائن ہوندی اودا رجوع نہ ہوندا
جیہا رجوع رہا ہک پچھے دو بھی آکھ کر دو

اس حلالے والے اوتے لعنت رب دی آئی
پر مختصر وچ پہلے کارن نیک کرے حلال
جنہاں شرط لگائی او سدی جرم انہاں سر آر
جو لگ وچ ہو وجانال اسد گرسی نہیں دخل
حلالہ وچ نکاح ہے لازم ایہ دلیل قبول
محض نکاح اس آیت کولوں بعضیاں سٹ چھایا
معتزلہ کہن حلالے پہلے احمق عقلوں خالی
رغبت عالی وجہ نکاحدے بارے مرد سلائتؒ
وت عورت کہیا جے پیؐ کہ ہوا کہن آئی
احتمال ہو وہ ت لگن دا جھوٹھی کہو نہ کچی
مختصر وچ اینوں لکھیا قول عورت دے تاں لا
عورت کہیا جھوٹھا ایں قول اینوں خبر نہ کافی
وچ قدوری اینویں لکھیا حکم کیتا نعمانؒ
وت اس عورت عدت پچھے ہور کیتوے ور
تے ہو گئے پا پوس حلالہ اوجساب نہ گھٹ
نہ شخین تے کہے محمد اوہ باقی رہن ضرور
یا چیری یا لمی کہے جیڈی کرے بیان
نیت یا جیوں کہیا بن کرے نکاح کنا لا
ہکو اری طلاق کہے تا رجعی دہر سٹے نام
دو رجعیاں آکھن والا باجھ نکاحوں رہندا
بے علما ندا کہیا سنگے کن نہ مول دھر دو

ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے پڑھکے منگو دعائیں | یارب باتوں وچ مکیدے نعم نعم آپ پیوائیں

باب در بیان الفاظ کنائے گوید

بیان الفاظ کنائے

الفاظ کنائے ہن ہن دساں جنہاں وچ دو نیتاں | نیت طلاق تے ہور بھی ڈھکے خبر ویہو گل متیاں

اوہ مختصر والے تراے قسماں آندے کر الفاظ | ہندی اندر عاماں اگے کہاں اوہناں دا راز

باہر نکل تے جاندی رہ اٹھ کھلو توں رنے | احتمال رکھن ایہ تراے رد کرنیدا زنے

توں خالی بری جدا ہیں بائن ہور حرام | انہاں پنجاں وچ صلاحیت جے نیت دشنام

عدت بہ تے بکو ہیں توں رحمے نوں کر پاک | اختیاری امر ہتھ تیرے ہور حرۃ بیاک

سَرّحتکِ فادقتکِ ایہ الفاظ اٹھ ہور | احتمال نہ دشنام کرن طلاقے زور

جے بولے وچ خوشی رضاوے ایہ سو بلاں الفاظ | نیت اوتے موقوف تمامی جھڑا دل وچ راز

جیکر ذکر طلاق دا ہووے پہلیاں ترین تہیں بولے | نیت باجھ طلاق نہ ہوسی پونہدی آکھن بھولے

ذکر طلاقے وساں پیشوں جیونکر عورت منگے | یا مرد وکھیں چھوڑ دلیاوکن کسے لحاظوں سنگے

ذکر طلاق یا غصے اندر بولے قسم اخیر | نیت باجھ مطلقہ ہوسی گیا نکاح زنجیر

جے نیت ترین دی ہک کنائی کر زنے نوں مرد | تراے پوسن پر نیت باجھوں بائن ہک شمرد

عدت بیٹھے تے ہکو ہیں توں رحمے نوں کر پاک | جے نیت کرے تا رجعی ہکو ہور نہ کوئی باک

جے نسبت کرے حرام جہڑا دی مرد زنے تہیں کوئی | تا بھی ہکو بائن پوسی مختصر لکھیوئی

جے کر آکھے زنے تیں تھوں ہیں طلاقے والا | اس نسبت تہیں خوف نہ چھٹن کرے نہ رن اچالا

رجعی بائن وچ تفاوت دساں تینوں یار | رجعی نال رجوع وچ عدت بعد نکاحدی کار

بائن اندر عدت لگی تا بھی حکم نکاح | عدت وچ بھی باجھ نکاحے ناہیں ہور صلاح

تجے رجعیاں یا ترے بائناں یا دوہیں قسم آمیز | ہر ترین وچ ہیں پوس حلالہ وطیوں کرے پرہیز

دو بائناں ہوں اکٹھیاں رے کس صورت جمع | نہ وساں ہن صورت تینوں روشن انگوں شمع

الذراع ٦ دلپذیر

کسے بائن آکھ نکاح پڑھایا فیر کہے ہک بائن
پھیر نکاح پڑھا کے اوسنوں ترکی کہے ناداں

اٹھے بھی ترے بائناں جمع ہوسی زن حلالہ
ہور تکمیل ترے بائناں ہکسے واری کہے رذالہ

ہور ترے بائناں جاں ہکٹھیاں ایلا جیہی ہمیش
مختصر وچ باب ایلا دے فکر ڈوہگا درویش

ہور وچ تعلیقے والی اوہ بھی سمجھ سیانے
ہین حرام لوکاں ہین تے نے جے گل کرین فلانے

اے زن کلام نہ کیتی وت بائن آکھی اس مرد
پھیر نکاح پڑھا اوس مرد بار ہی بائن کرد

وت نکاح دویدے پچھے کیتی زن کلام
ہن ترے بائناں جاں ہکٹھیاں سو وچ نکاح حرام

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے لوں کرو تصدیق
برکت نال درود سلامی کرسن آپ رفیق

باب در بیان تعلیق طلاق گوید

تعلیق دی شرط اضافت یا زن اندر ملک
باجھ اوہناں تعلیق نہ ہوسی ناہیو ذرہ نہ سلک

اجنبی نے کہیا کسے نوں جے تینوں پرنائیں
بعد نکاح طلاق تینوں اہ نال اضافت لائیں

دوجی شکل اضافت والی کنہ لفظوں خالی
ہر عورت جیہی پرنائی اوہ طلاقے والی

دوجی صورت بعد نکاحوں سر توں پوے طلاق
جیہی نیت تعلیق والی دی بائن مثلثہ طلاق

تعلیق والی نوں نفع نکاح دا ہرگز کجھ نہ ہوسی
تھاں جیہی اوہ فہردی تے پڑدینہدا روسی

جیکر زن نکاحوچہ ہووے تاں بہت نے تعلیق
نظر کلام یا داخل گھر فلانے کہے رفیق

مثلاً زید کہے زن تائیں جے توں وکھیں عمر
یا گل کریں نال بکر دے یا دیکھیں ایہ امر

یا خالد دے گھر وچ داخل ہوویں تد حرام
جے تعلیق والی ایہ کاراں کرسی تاں بدنام

پہلی صورت بعد نکاحوں اوہ مطلقہ ہوسی
جیہدی طرف خطاب کیتوسو ہور نکائی رہسی

جنہیں کمیں طلاق معلق جے زن کرے اوہ کم
جے زن ملکے ہکسے واری شرط ہوویسی تم

جے زن ملکوں باہر ہووے تاں من عیب نہ کوئی
جیوں تعلیق پچھے ترے آکھے ملکوں زن گیو لئی

جے بعد حلالے عورت آوے پہلے زوجے کول
اوہ کم کرے طلاق نہ ہوسی نا کر جھٹا گھول

تین وجہ یک یعنے نکاح اوسدے ۱۲ دلپذیر

تعلیق طلاق دا بیان

گمر ہک صورت بعد حلالے ہوسی کم خراب
بعد نکاح ترجے اوسنون پوسی سدا حلالہ
جے مخالف ہوون دوہین جس شئے اوتے گڈہ
مگر جے عورت شاہد آنے قول مرد دا لبنا
مگر جس شئے دا علم نہ مردان قول عورت دا منّیے
جد آکھے مین حائض ہوئی حق اپنے وچ سچی
ترین روز اندے پچھے اوسنون ہوسی حکم طلاق
جیکر کہے طلاق ہے تینون حیض آوے جد آوے
جے تیر جائین تاں ہک طلاق دہی جائین تاں دو
جے اول آخر دی خبر کسے کہڑا باہر آیا
پرہیزگاری ایہدا اسی دیون پوسن دو طلاقان
تنجیز لے کرسے تعلیق نون باطل صورت سموں نارا
ان دخلت الدار فانت طالق کہیا کسے ان تا این
ایہہ ہن ہوئی حلالے والی جے پہلے کول آوے
متصل کوئی نال طلاقے کہندا چاہے رب
چھنے رب دا علم نہ کسے ایہا جان سبب
ایہوین جیکر پچھے تین تھوں مومن ہین تون بھائی
بیشک آکھین مومن ہان مین پڑھ ۱۵ الحمد سنائین
جامع الرموز دے اندر لکھی متصل دی شکل
وچ طلاق تے انشاء اللہ جے ترین تین ہکم
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے حرص ہوائین چھوڑ

جے لفظ نکاح ہر دا اسی مرضے وچ تعلیق حلاب
گر تعلیق کرے رو قاضی ہوسی تدسو کھالا
منیاں جیہی قول شوہر دا مختصر تبیین کدہ
جیکر شاہد ان دے آکھن تمام ہے تے قصہ
جیونکر کہے طلاق ہے تینون حیض آوے جد نے
جے شوہر نال الائے سوکن اسدے حق گل کچی
مختصر وچ سوکن اسدی اس طلاقون پاک
پاکی پچھے واقع ہوسی اول روالی سمجھنے
اوس تے جایا دل مان تا این ایہہ بہی سکل سنو
کہے طلاق قضا قاضی ہدی ویکھو شرح وقایہ
جے اول جے دا علم کسے نوں قول شوہر اتفاقاں
تعلیق پچھے اوہ ترین طلاقین کر دتا ایارا
سمجھین پچھے ترے طلاقان تھیان اوس حلالے سائین
بعد حلالے ورثے جوئی شرع طلاق نباوے
ایہہ طلاق نہ واقع ہوسی وساں مین سبب
فاعل مختار وچ کمانے بندہ کیتا رب
انشاء اللہ جے تون آکھین شرط ایمان گیائی
ایتوین حکم شرع دا ایہی جہڑی طرف نہ جائین
پچھ وکار یا ساہ کدہ آکھے سنتون صاحب عقل
پہلا حکم گیوئی بھائی پیا طلاقے غم
حسب دنیا کون دے طلاقاں ڈوگھی ہاؤ بوڑ

باب در بیان خلع و ایلا کو ہیہ

خلع ایلا بھی قسم طلاقے تے ہیجا بچھہ ظہار
شکل ایلا دی سنئوں بھائی سوگند کھاوے مرد
جیکر اللہ جیوں دے کیتوس چا دخول
جیکر قسم خدا دی چائی اوہ کفارت جان
خلا کسے بندے کیہا میرا عبد آزاد
مدت جان ایلا دی بھائی جیکر زن اصیل
گھٹ حنفیاں جیوں تھیں مدت تھیں ایلا
جیکر مولی چار مہینے ترک دخول کریہی
جیکر قسم ہمیشہ ترک دخول کسے کیتوئی
بعد نکاح سے اوسنوں بائن بھی تکرار
جیکر مولی ہک دو مدتاں پچھے کیسے رجوع
ہن خاوند نال نکاح سے رہن تھیں بعد حلالہ
ایلا رہسی ترن دسے سکین بعد بنائے قسم
جیکر مولی عاجز وطیوں مرض یا ہور سبب
اے پر جیکر پیش مدت دسے قادر دے دخول
جیکوئی آکھے عورت نوں توں ایہ میرے اُتے حرام
نیت تریں دی تسے ہو لیسن نیت ظہار ہونا
جے کر نیت حرام دی آکھے تاں ہوسی ایلاء
جے کر نیت طلاق دی آکھے ایلا نیت بچھہ

باب پہلے وچ خلع میں دسیا ہن ایلا سُن یار
جو چار مہینے عورت کولوں رکھساں میں نال شرط
تاں ہوسی کفارت اودیے اوتے حانث اودخول
جے قسم نہ ہووے رہسی تاں شرط جزا پچھان
جیکر نال دخول نہ نیندے ہن اوہ مدت شاد
مختصر وچ چار مہینے گولیاں دو ببیل
گولی کاراں دو مہینے ٹھٹھا دی زماں
مدت پچھے بائن ہوسی دو را ایلا رہوسیسی
گولی نال اصیل برابر اتھے فرق نہ کوئی
ہوسی یا جو رجوع کرنے مختصر وچ یار
طرف نکاح دخول دے سنتوں نال خشوع
ایہ مختصر وچوں سمجھیوے اسہی روش نرالا
جے دخول کرے تدحانث ایہ ایلا دی رسم
رجوع رواہے نال زبانی بہتر جانڑے رب
حسن رجوع ہے نال جیندے پہلے بے عمل
جیہی نیت زوجدی ہووے اُتے حکم تمام
جیکر نیت دو رو غدی آکھے تاں جھوٹھا بدکار
مختصر وچ باب ایلاء دے حکم انیویں فرما
زن اُس دی تے بائن ہوسی ایہ ابہی مسئلہ سمجھ

جے کوئی آکھے میرے اُتے کُل حلال حرام
ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے مومن مسلم بھائی

تاں بھی مختصر وچ لسدی زن تے بائن تمام
ایمان تحری تے دلدیتا ئین ہووے خوب صفائی

باب در بیان احکام ظہار گوید

اصل کلیہ دساں تینوں جہڑا وچ ظہار ے
جس عضوے نال اضافت وچ طلاقے آئی
یا اعضار تمام محارم جتھے نظر حرام
مثلاً کوئی کرے تشبیہ سر گرداں سونہ فرج
انہاں عضواں نال اضافت آئی کرن طلاق
جہڑے عضو محارم دوں یا ماؤ تھیں سارے
جیونکر پیٹ تے پٹھ ماؤدی انیوں پٹ تے پاسے
جیوں تشبیہ محارم نسبی انیویں جان رضاعی
اس تھیں مستثنیٰ ہک سالی ہور ماسی پھوپھی زن
جے عضو گھڑے منکوحہ دلوں جتھے نہیں طلاق
مثلاً باز و سر محارم سینہ تے ستر پیر
مثل میری ماؤ دی ہین تے جیکوئی آکھے زن
جیکو لغواً کہندا میرے موتہ تھیں نکلی گل
نیت ظہار ظہار جانو پر جیکر نیت طلاق
جیکوئی آکھے زن اپنی نوں ہیں توں میری ما
جیکر آکھے زن اپنی نوں توں ماؤ مثل حرام
نزد محمد ظہار ہو جاوے جیکر نیت نہ کجھ

مسئلے سبھ ظہار دوالے اس تھیں کڈھ پیلے
منکوحہ تھیں کرے تشبیہ نال اعضاواں مائی
ایہا شکل ظہاری ہندی رکھیں یاد مدام
یا کل جثہ منکوحہ دا نصف ثلث یا درج
روح نوں وی تاں بھی پوسی ایکھو کنز دقاق
لوڑ جھاندی وچ ظہارے سنتوں نال شمارے
اتھے نظر حرام محارم مسئلے بے وسواسے
ہمیش نکاح حرام جنہاں دا اتھے ظہار پیائی
معدن اندر انیویں لکھیا توں بھی دیکھ ڈمن
یا نظر حلال جو انج محارم گئی ظہار اتفاق
انہیں عضویں منکوحہ نوں کریں تشبیہ خیر
نیت بزرگی جیکر آکھے کہیا اوس دا من
نیت نہ میری دلوچ کوئی ناہیں کجھ خلل
مختصر و ظہیریہ دیکھ لوں بھائی بائن اتفاق
ایہ جھوٹھ ہے جنکے بولیا یار و طحطاوی فرمار
اتھے معتبر نیت ظہار طلاقے جہڑے لوچ تام
دیا لا فرماوے یوسف صاحب مختصر وچ سمجھ

بیان احکام ظہار

کومنکوحہ لوں کرے تشبیہ ذکر بیوی دے نال
توڑے نظر حرام ذکر تے اسے پر شرط لساز
ہور طحطاوی وچہ ظہار دے رکن دسا وے چار
پہلا رکن عاقل بالغ مسلم زوج پچھانی
یا تشبیہ عضو نیا سے جس تھیں کل تعبیر
تیجا عضو محارم سندا جتھے نظر حرام
چوتھا حرف لالت والی بولے زوج ضرور
انتِ عَلیّ حَرَامٌ کَامِیّ مثال صریح پچھانی
جیکو آکھے ہین ظہاری والہ ہین تہون زنے
نال خطا یا نال اشارت جے گنگا کرے ظہار
اے پر جیکر اوہ اشارت سمجھے کوئی دانا
منظاہر اوتے اوس ظہار دا کی ہوند القصان
باجہ کفارت شوہر اوتے روانہ ہوسی کجھ
جے توفیق غلام دی اوتے بکو کرے آزاد
رمضان اجنھا نوچہ آوے ناہین نا ایام نہاہی
اتو توئی رکھے سارے راتین وطی نہ کرے
روزہ ہک کفارت والے توں دوین چھوڑ
توڑے چھٹے نال عذر دے جیونکر مرض سفر
جے توفیق غلام دی کسے اوسنوں ہتہ نہ ہو
تک تکلیف غلام خریدن دی جتھے قتل خطار
جے راتین رمضان بچہ کوئی چاہے نِت دخول

اوہ منظاہر ہوسی ناہین موجب ایہ سمھال
ہمیشہ نکاح حرام جیہناں دا مرد نکاح نہ امر
درۃ المختار دا اوہ یارا حاشیہ عجب تسمار
دو یا منکوحہ دے تائین کرے تشبیہ جانی
دی جاوے بدن زنیدی یا جز شائع گیر
کرلی ہووے شوہر تائین رکھین یاد تمام
صحیح کتابی طحطاوی دچہ اینوین ہے مسطور
کامی کھے حرام بلن چھوڑے ایہ کنائی جانی
نا بھی اوس ظہار ہیوئی طحطاوی وچہ تسے
دو ہاں اوتے ظہار ہیوئی طحطاوی وچہ یار
تد منظاہر گنگا ہوسی طحطاوی فرمار
حرام وطی نے کل دواعی بوس مس ہیان
جیوین کفارت روزے رمضان اینوین ظہاری سمجھ
تا قادر تا رنے رکھے دو ماہ ہوسی شاد
مختصر وقلے وچوں مینوں ہوئی آگاہی
جیکو بھلکے راتین کرسی اوس تہین جا کوڑے
توڑے ہووے سٹھوان بھائی وت رکھے سب لوڑ
معدن دچوں ویکھین بھائی سینہ زور نکر
جان کفارت اوس دی ہووے روز یا نال ادا
تفسیر حسینی دے وچہ لکھیا نالے منتہا
جائز اگے مسجدے بھائی دا ان معافی بھول

انہیں دوان کفارتین نائین بل معاف
جیکر طاقت روزیاندی حسن نائین اُس بہرا
تھوڑا کھاون بہتا کھاون رجیان حق ادا ر
مستحب ہے رآئین وہان لاون نال کھوائے
جو جوار مکئی دی روٹی سنرپہ لون لگائے
کنک دی روٹی رکھی ہووے تا ہی فرض ادا
جے کہ قیمت دیوے دینے وقت کھوائے
یا کوئی دیوے کل مسکینان سیر کنک دے دانے
یا کو دیوے سیر کنک دا دو ہینے ہکی
حق ادا کفارت والا ہر صورت وچ جانی
گویا کہ اُس ٹھان وچون ہک مسکین کھوایا
مختصر وچہ انہوین لکھیا عالمگیر بھی جانی
جیکر دیوے ترپہ مسکینان ہر ہکی لون پائے
ادھی ادھی پائی دیوے تر پہ مسکینان وت
توڑے آمے ترپہ پایان ہین دا حق ٹھاندا
جیکر پیش کفارتون اوہ ہمرگ نہ کردا وگا
فقط دے معنے شرح تمامے ہے اندرات بہت بجہ
جہوں اوس کفارتے جواول واجب ہو
آزاد مدبر کورتون کرنا مکاتب بعض ادا
جیکر قطع علام دے ہووں ہتہ دونوین پیر
منفعت جے فوت عبدتھین جیکر جانو شکل

مختصر دیلمہ

جے وہان بظاہر وطی کرییٔ مختصر وچہ مانث
تا ٹھان مسکینان روٹی دینہ تے رات کھوا
گوشت حلوا جیکر لاون راضی بہت خدا
وچہ قنات دے عالمگیری انہوین شرح وقائے
وچہ قنات دے عالمگیری تا خلقت رج کھائے
کنک دی روٹی جتنی میوہ حاجت لون نگاہ
یا وہان یار آئین ات بہت کجہ زیان نہ پائے
جو جوار جہوران دو سیر ٹھان کنکو دوہ جانئے
یا دو مہینے ہکسے نون کو رج کھوائے ہکی
مگر طعام تمام ہکی نون ایہ نہ روا پچھانی
طعام ٹھان نوا بلد ہینہ دتا اوہ مقصود نہ پلایا
عالمگیری وچہ ہک صورت ہور عجیب پچھانی
کنک ہووے تا ترپہ ادا ترپہ سیر قرض رہجانی
جو ہوون تا ساری پائی گھوں شیر جدی متہ دا
ترپہ پایان ہور کتہوں کدہان مین عاجز ورہندا
تا کنز دقایق دے وچہ لکھیا استغفار فقط
واسطے وطی حرام دے وسنون واجب ہو رنکجہ
گناہ جو وطی حرام دا اسدی استغفار پڑھو
ہور ہک پاسون دو ہتہ پہ کیا نہیں روا
جے سبھے کھبے طرفون کیپا اسدا چھوٹن خیر
یا اوہ ہووے ڈورا ایسا مول نہ سندا گل

اینوں قطع یدین تہیں جیکر دووین انگوٹھ
ہور ام ولد گولی دا اینویں جائز نہیں آزاد
ہور نکاوڈا کافر مسلم جائز کرن آزاد
جیکر آکھے غیر کسے نوں میں تہیں دے طعام
بے کفارت والہ کھے کسے نوں میں تہیں کر آزاد
آخر روز جے قادر ہووے پیش غروب مظاہر
اصل اوتے تھیں قادر ہویا اگے تم مقصود
جیکر کوئی نیت کفارت ملکھنے پیو بھائی
ٹھار کرے کو مال باندی دے ناہیں اوہ مظاہر
جیکر بہت زنانیاں والہ ہیں تہیں کرے ظہار
اوتھاں چوں نال جھڑیے چاہے اوہ خول
انہیں پچھے کل وڈا عی ہور حلال دطی
تداخل الکھے ہوسی ناہیں جیونکر وچ رمضان
کوہک رمضان وچ بھتے روزے بھن کرنیدا چور
ہک کفارت ہر لوزان کافی ایہ تداخل لجبہ
جے ہک بھنگے پھرے کفارت پچھوں بھنے ہور
وچ ظہار تداخل ناہیں ہرزن دکھ وجود
کسے ہکے وزہ اتروکے بھنان ہک اُسپر راہ
اختیار کفارت اندر ناہیں کجہ قطا ہے
طعام دیوے یا روزے رکھے یا غلام آزاد
طعام دیوے کوسٹھ مسکیناں ہرکی نوں پائی

معدن وچ آزاد نہ اوسدا جائز کہے تا جوٹھ
اینویں معدن دے وچ لکھیا نیت باجہ فساد
لحطامی ویکھ توں تاہووے دل شاد
ادا کفارت آمر سندی پرناہیں عتق غلام
غلام اپنے نوں جے اوس کیتا ایہ نہوسی تساد
غلام آزاد کرن تے لکھو وچ عنائی ظاہر
روزے سارے نفلی ہوئے کرے آزادی زود
ادا کفارت وچ بدلے اوہ آزاد ہو جائی
منکوحہ نا باندی ہوندی ایہا موجب ظاہر
ہرگز نہیں پس کفارت مختصر وچ یار
جس کفارت تے اوہ قادر اول کرے قبول
اینویں رب فرمایا نص وچ رکھو یاد اجی
شرح بیان کراں میں اسدی ہووے حق عیان
پچھے اس تھیں ہک کفارت ہر دی ہے منظور
ہر بھنے دی نہیں کفارت وچ کتاباں سمجھ
حسن کفارت بھرے علیحدہ نہیں تا رب دلچور
اینویں ہر رمضان علیحدہ ہک وچ ایہ مقصود
ترے کفارتاں لازم اوتے اینویں زنان شمار
اینویں کفارت رمضانے دی قسم کفارت باہر
جس اوتے اوہ قادر ہووے اوسے تھیں باجھ فساد
قصد کرے اوہ دو ظہاراں پر ہک ادا ہو جائی

جے ہک کفارت روزے والی دوجی ہوس ظہار
کسے دو کفارتاں سر تے ہوون کری آزاد غلام
لازم ایہی اوس شخص نوں کرنی ہک تعیین
کو چار مہینے روزے رکھے یا چھ وہیاں طعام
جے دووین کفارتاں ہک جنس تھیں دووین جان ادا
بے اتحاد جنس دا ہووے واجب نہیں تعیین
کوئی اوہ غلام آزاد کریئی نیدران پایان دانے
کنز قدوری مختصر دے جھتے باب ظہار
مین بہی اسے واسطے اتھے کیتا ایہ بیان
ہردم پڑھو صلوٰة نبی تے غفلت سٹو دور

تا ادا ہووسن دوہیں نزد شیخین شمار
یا اوہ رکھے دو مہینے روزے تم تمام
نیت ظہار یا یوم کفارت تا حق ادا یقین
یا آزاد کیتے اوس شخصے دوے تل غلام
توڑے نا تعیین کیتوسو دانے یا عبد بہرا
نہر فائق دے وچہ لکھیا باب ظہار یقین
ادا کفارت ہوسی ناہیں ہک جنس تھیں آنے
اوتھے ہے کفارت روزے کردے سبہ شمار
کفارات صوم ظہار دی وچہ لکھے باب بیان
برکت نال صلوٰة نبی دے ظاہر باطن نور

باب در بیان احکام عدت گوید

طلاق دیوے کو زن اصیلہ یا ہووے تفریق
جس حیضے وچہ عورت تائیں کرے مطلقہ سو
ہوشے صغیرہ عدت اندر ہکسو ماہ لنگھائے
ترے حیضاں ہن ہور لنگھائی کامل ات بہت ہو
ام ولد گولی دے تائیں انیویں ہے ارشاد
یا اپنی زن سمجھ کسے کیتی وطی نال بھلاوے
انہاں کل زناندے تائیں ترے حیضاں ہی عدت
جے کر زن صغیرہ ہووے یا بڈھی یا سدہ
چار مہینے دہ دینہ عدت جے زن ہووے زندی

ترے حیضاں کامل عدہ اسدی سنتوں ہک فریق
اوہ حساب وچہ قدوری ناقص ایہہ کہو
دو جے تے بجے جن وچہ حائض اوہ حساب نہ پائے
فتاوے قاضیخان وچہ لکھیا کر تحقیق لہو
جے مولا مرجاوے اوسدا یا اوہ کرے آزاد
یا تفریق نکاح فاسد وچہ یا شوہر مرجاوے
ابوالمکارم دے وچہ لکھیا تا کر بہتی شدت
ترائے مہینے عدت اتھاں شرح نقایہ کڈھ
کنز قدوری دے وچہ لکھیا بچہ شرع دی منڈا

۱ قول ترے اثر وہیں فرمایا اللہ تعالیٰ نے والمطلقت یتربصن بانفسهن ثلثة قروء یعنی مطلقہ عورتاں اڈیکن ... حیضاں ... صغیرہ تھیں مراد نابالغ عورت ہے جیہنوں اجے حیض نہ آوندی ہووے ۳ قول چار ... فرمایا اللہ تعالیٰ نے

احکام عدت

والذین یتوفون منکم ویذرون ازواجا یتربصن بانفسهن اربعة اشهر وعشرا یعنی جو لوگ فوت ہو جاون ... اوہ نال نفساں اپنیاں دے ... چار مہینے اتے دس ...

جیکر زن اصیلہ ہووے تا ایہ عدت شماریں
چھے حرہ ترے حیضے اوتھے گولی نوں ڈیڈھ
جے کر زوج گولی دا مویا حاملہ ناہیں مُول
جتھے حرہ نوں ترے حیضاں گولی نوں ڈیڈھ جانی
دو طلاقیں گولی تائیں پوسی یار حلالہ
ڈیڈھ حیض وچ عدت لگھی تے ڈیڈھ طلاق حلالہ
اے پر دخل قیاس نہ تھے علم فقہ دا نقلی
جیکر حاملہ نہ ہووے توڑے زوج صغیر
جیکر زوج صغیر موئی تہیں پچھے حمل ظہور
اوس جا تکدی اوس پیو کولوں نسبت نہ ہوسی ثابت
طلاق بائن کو عورت تائیں وچہ مرض دی کھندا
اوہ طلاق بائن دی عدت اندر اگے زن مشغول
اے پر اُسنتے عدت پوسی جہڑے دور وہانی
مثلاً اوس عورت نوں آوسے حیض ورہی وچ ہک
چار مہینے دہ دہاڑے عدت رنڈیپے والی
پر عدت حیضاں نال لگھائی لکھیا وچ وقائے
چار مہینے دہ دینہہ عدت جے آکھے رجعی
جیکر عدت بائن اندر یا اوس زوج مرے
تریں جائیں وچہ جان عزیز امر دے تائیں عدت
کو مرد حر طلاقاں دیوے زن اصیلہ چھوڑے
اصیل طلاق دیوے زن چھوڑتی یا گولا زن نانی

جے منکوحہ ملک کسے دا عدت ہور وچ آئیں
مگر باندی نوں حکم اصیلہ جیکر ہووس ڈیڈھ
دو مہینے پنجہ دینہہ عدت اندر شرع رسول
اتھے گولی نوں دو حیضاں کیہا رسول پچھانی
دو دیں حکم حدیث نکی وچہ راہ شریعت سوکھالہ
قیاس چاہے جو چہ گولیے اینویں حکم سوکھالہ
حیض طلاق نہ ٹوٹی ہوون قیاس کرن کم عقلی
اصیل گولی نوں جنیدیاں تہیں لازم تے تاخیر
تا چار مہینے دہ دینہہ عدت اتھے ہے منظور
انہاں دوں مسکلاندے اندر زوج صغیری بابت
اس مرض تہیں صحت نہ پائیس جگ تہیں رہیا وہندا
دت پھر عدت رنڈیپے والی کیتی بہت ملول
حیض پچھے تا حیضاں والی توڑے ہو در باندی
تریں ورہیاں دی عدت لکھی پوسی خرچوں زنی
جیکر عمل کریسی اتے ہوسی بہت سوکھالی
چار مہینے دہ دینہہ عدت جے لوہو گھٹ بارے
کنزے وچہ اصیلی والی عدت اتے پچی
عدت اوتے باندی والی جے آزاد کرے
چوتھی شکل نہ ہوا کائی ناکر بہتی شدت
اوسدی عدت لگھدیاں تیکن گولی ہو نہ کوڑی
یا جتھے نادو ہکھیاں چھوڑے اوہ زنانی

قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم طلاق الامۃ ثنتان وعدتہا حیضتان یعنی فرمایا پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے طلاقاں گولی دیاں دو ہیں اتے عدت اوسدی دو حیضاں

سورہ ۔ ۱۲ یعنی حمل والی اصیل اتے گولی عورت بہاویں اصیل یا گولی ہووے مطلقہ ہووے

بیان عدت احکام

یا رنڈی ہووے اس دی عدت ہے جیہناں دی نا حمل وضع کر دیاں ہوندی جویں فرمایا اللہ تعالیٰ نے واولات الاحمال اجلہن ان یضعن حملہن یعنی عورتاں صاحب حمل دیاں عدت ہے اونہاں دی ایہہ جو وضع کرن حمل اپنے نوں

محمد لدھیانوی

اتھے عدت گذاران دو نویں مرد اصیل غلام
کو حیضوں ناامید زنانی عدت اوس لنگھائی
شروع کرے وت عدت تائیں حیضاں نال سلونی
کو کہ وچ حیضاں دے کجھ رہی اوس وقت نہ لہو ہو جاری
طلاق ہاں دی عدت اندر آہے کوئی زنانی
یا آہی کوزن عدت اندر کیتس غیر دخول
اوہ اگے آہی عدت اندر ہور پیو سووت
جہڑا ہو وطیوں تے کچھے ڈٹھا اوس سوانی
پنج حیضاں ہک صورت اندر دوں عدتاں وچ کافی
جے حیضاں اوس دو لنگھایاں اگے شبے دخول
اس صورت وچ پنجیں حیضیں عدتاں لنگھیاں دو
وفات طلاق دی اچھے گزرا ہووے عدت شروع
آوڑے عورت خبر نہ ہووے کجھ طلاقے موت
مثلاً عورت چین نا جینے مویا زوج اناہور
خبروں اگے عدت لنگھیسی جن ان عیب نہ کوئی
نکاح فاسد وچ ترک وطی دی یا ہووے تفریق
تفریق طلاق یا موت زوجی عدت ہر وچ جب
جیکر عورت عدت اندر زوری کر دی زوج
اے پر اوہ قبول نہ کر دی جتھے دل اوہناں دا
اس عذروں اوہ قید کریندی علت وچ سوانی
جا ل آکھن عدت نیکن جیکر کچے ڈھل

جیونکر حکم زناندے تائیں گنتے ماہ ایام
نال مہینیاں اوس عورت نوں حیض پچھوں تاں آئی
جیویں لنگھائیس نال مہینیاں مختصر وچ جانی
جان جاں تسکیں حلیند ہیسے پچھی رہے بچاری
اوہنوں زوج دقطع کیتوئی جاں حلال اے جانی
اوس جا تا منا وچ میری کسے سببوں بھول
اتھے ہن تداخل ہوسی کافی تھوڑی رتے
اوہ حساب دو عدتاں اندر وچ قدوری جانی
چار حیضاں وچ دوجی صورت اوس عورت دی جانی
ہک ہور لنگھائی تا ہک کامل وچ دوجی دو نہ بھول
جے ہک حیض نخولوں اگے چھوں تہیں دو نو
جے جبھی تا عدت پچھے زوج نہ کریں رجوع
وچ قدوری عدت گنسی جاں مطلقہ فوت
یا طلاق مدینے آکھے زوج وچ لشہور
جہڑا چاہے پت تے رکھے حکم شرع کیتوئی
پچھے اسدے عدت گنسی سنتوں نیک رفیق
مگر مطلقہ پیش دخولوں اتھے ڈہل نہ کجھ
اوس عورت نوں ہوڑ لوالی سوہرے پیکی فوج
جتھے سر خود آپ کریندی کپتے نک تتھاندا
جتھے دل زنی دا آہیں روا نکاح نہ جلی
ایہ عورت پھر نکل جاسی جتھے اس دا دل

۱؎ قولہ کو حیضاں الخ یعنی جیہڑے ناامید ہو دو تن عورتاں ہوندیاں ہیں ہک اوہ جنہاں نوں بڑی عمر دی ہو کر حیض بالکل بند ہو جائے ساری عمر لئی ہک اوہ جو بالکل چھوٹی ہووے حیض نہ شروع ہویا ہووے ہک اوہ عورتاں جو وڈی عمر دیاں ہو جاون جنہاں نوں بند ہو جاوے حیض اگے اتے چھیاں حاملہ بی بی گر عدہ فرماوتا
احکام زنان
تعالیٰ واللائی یئسن من المحیض من نسائکم ان ارتبتم فعدتھن ثلثۃ اشھر یعنی جو عورتاں بے امید ہوون حیض تھیں [illegible] اوہناں دی عدت تن مہینے ہے

ہسین اس توں لی اجازت نال نکاح ڈرائیے
اس مسئلے وچہ میں کی آکھاں اوہ معذور تبیک
وچہ نفاس نکاح روا ہے ناہیں سوا دخول
حاملہ نال نکاح نہ جائز ہے جے کر حمل زنا
جیکر اوس عورت دے ناہیں خود زانی پر ناسے
آمل اگر اوسے بدہا پھر بہی کندہ او سارے
جے کر اوہ غلام کسے دا درہ تاں پنجاہ
عاقل بالغ مسلم ہووے چھیویں شرط اصیل
وٹیاں نال زناہ کچھوے زن ہووے یا مرد
کو باتن معتدہ آپ نکاحے دلیوں اگے چھوڑے
ریشم جامہ جتھیں جہدی زنڈی ہوردند اسا
ہیو سرے تے اکھیں سرمہ پایا جے معذور
عتت وچہ زنڈی چھٹی شرعاً قید نہ کوئی
جیونکر پیر ہرائے ہندی جیٹ پٹھان کریندے
دین نبی دے اندر اوہناں دکھرا راہ بنایا
اول نکری بکر نکاح کر دیندیاں شرم نہ کردے
بعضے احمق بکر دیا نئوں زوری دین مصلّے
توڑے زندیاں نال زنا ندے ہتوں رت خوار
عاقل بالغہ مسلم حرہ زنڈی شوضروری
بہور نکاح فاسد تے کافرہ سونہ اوتے گولی

عدت تیکن نہ ہووے نہیڑے وت نکاح پڑھائیے
پر متعاں وچہ نکاح نہ جائز جتھے تعجّل دا پاک
پاکی وچہ وطی کریسی اینویں حکم رسول
نکاح روا ہے یا جہ وطی دے ویکھو کنز بہرا
نکاح جملہ روا ہے اوس دا لکھیا وچہ وقائے
پر جے زنا ثبوتی پائی سو دہ اوس مارے
نکاح صحیح دخول ہے جاگے سنگ شرع دا راہ
دو شرطاں وچہ بیت پہلے دسلے محصن تیل
اینویں پاک نبی فرمایا نادِل کیجے سرد
ہن ہور عدت تے مہر سلا مختصر تہیں لوٹے
بانکا سر گندا ہے ناہیں ہمت کر جانو ہاسا
کنز قدوری دیوچہ وچھیں اینویں ہی مسئلہ
جہڑا قید کرے پھر اوسنوں احمق جانو سوئی
گویا کہ اوہ جنیدیاں وہیاں قبراں وچہ دبیندے
سرورِ عالم بھی دھی زنڈی تاہیں وت پرنایا
جد زنڈیہی وت سر خود ہووے اس دیوں تہیں مردے
زنڈیاں بکریں نوں ڈہدہ ہووے منہ تے لوٹنے کھلے
ناہیں برا نکاح نوں جانن قوم کتی بد کار
جے عزت دا اینں دی چاہیں چھوڑ اوہناندی چالی
نکری تے دیوانی اوتے ناہیں وچہ نعدوری
اینویں ام ولدہ مکاتبہ ایہ سبھ ہمکا لوٹے

جیکر رجعی گھل دِندا سہ بانگ تباے رنڈی
عدت اندر نال رنڈی دے ناکریار خطاب
تعریض خطابی گل اسانوں سوچ کجھ نہ لبھے
خطاب جیونکر آکھے کوئی معتدہ دی تائیں
تعریضی دی شکل وساؤں کھنداغرضی والا
یا آکھے امید میری جو اللہ کرے ہکٹھا
طلاق بائن دی عدت ہووے یا ہووے رجعی
راتیں ڈاہاں ڈکی رہے کرکے صبر جمیل
مطلقہ رنڈی جس گھر ہووے اوتھے عدۃ گذارے
یا اوہ گھر اجارہ آہا اجرت نا ذن پائے
یا اوہ کو نہایت پورا نا خوف کری جے ڈھہندا
عدت اندر بائن والی زوجوں رہے پوشیدہ
جیکر کوٹھا سوڑا ہے تا مرد نہ آوے گھر
سوہنا کم ہیں ہور وساؤں پردہ کرے سوائی
عدت رجعی بائن ہووے یا ہووے تفریق
تفریق بلوغ یا غیر کفی دی یا تفریق آزاد
تفریق فساد دساں ہیں تینوں زن مرتدہ ہووے
یا ثلثہ دی معتدہ ہووے مرتدہ ہو گیوئی
جیکر عورت رنڈی ہووے شوہر وچ جس مر
جتھے معتدہ دے حق وچہ باہر جان رہا
جتھے معتدہ نوں کہیا نکلے باہر باہر

تو رہے وچ نیت نہ مارتی تا بھی لگسن ہنڈی
تعریض کرین تا جائز ایہی اندر کنز کتاب
جوہری شرح قدوری اتھے اہے بہت صحیح
ہین خلاف چاہندا ہاں جے تینوں چاہڑاہین
تینوں جب نکاح عورت دی جیدا اندے چالا
نال کسے تدجھی دے تینوں ناکر جانی ٹھٹھا
اس عورت نوں باہر جانا جائز نہیں اجی
رنڈی ہووے راتیں نکلے ہاں تد قلیل
مگر جے گھر ہکلا ہووے خوف چور اندا مارے
یا اوہ عاجز ہے کم دی گھر نہیں کدہی جاوے
انھیں عذریں باہر نکلے مختصر تہیں کھندا
نظر نہ آوے چھپی ہے نا آواز شنیدہ
اینوین جیکر فاسق ہووے صحبت دا ڈر
وچوں ہے ہووے وچ ونہدی دیور دی پانی
شوہر اوتے نفقہ لازم دیوے جو توفیق
اتھے نفقہ شوہر اوتے پرنا تفریق فساد
یا ضربئی موہنہ چائے زوج پتر تہیں رووے
ایہ تفریق فساد تمامی نفقہ ملسی نہ کوئی
مہر ورثے دی اوہ مالک نا نفقہ نا گھر
اوتھے نفقہ شوہر اوتے کوڈی اک نہ آ
اوتھے نفقہ زوج اوتے مخصوص وچہ ظاہر

جی سکنی مونہ چھپوئی معتدہ بہتیری | حاکم ہووے تے پر کیتی ہیچ نفقہ زن ہوئی
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے منگو نت دعائیں | یا آہی وچ جیاں روضہ نبی دیکھائیں

باب در بیان اقل مدت حمل و اکثر آن گوید

اقل مدت حمل دی چھ ماہ اکثر نی دو سال | مختصر وقایہ اندر ایویں لکھیا بھال
جاں کسے بعد نکاحوں چھ مہینے جایا | نسب جیہے دی نال کسے تولوں ویکھو شرح وقایہ
اقرار کرے یا چپ کریئی اے پر جے انکار | زوج سوئی دلپذیر نہ جاتک جاپیو اوس غیر شمار
انہیں جیکر جایا کسے چھ ماہ تھیں کم | بعد نکاحوں نسب نہ ثابت زوج میرو چہ غم
معتدہ رجعیہ جیکر بعد دو سال دیائی | اس دی نسب ثابت ہوسی باجھ اقرار دہائی
جے آکھے ہیں مدت لگھائی پچھے وت جا جاے | صورت وچ نہ ثابت ہوسے نسب ہووے نہیں لائی
اے پر جیکر بائن والی یا کوئی تیپ زن | دو ورھیاں دے اندر جائے نسب پہلی تھیں من
جے کر بچے دو ورہیاں دے بائن والی جایا | دعوی باجھوں نسب ثابت ویکھو شرح وقایہ
جے کر کوئی منکر ہووے میری زن نہ جنیاں | اتھے ہک عورت دی شاہدی منو لوڑ بنیاں
معتدہ رجعیہ بائن والی بعد دو سال | نسب ثابت جے جاتک جائے صورت اِن احوال
ہر دو ہاں دی صورت دساں جیہڑا نکر نوں کھوہری | شرح قدوری دے وچ لکھیا نام جیدا ہے جوہری
ثابت جاں رجوع عزیزا اتھے ہے رجعی | بائن دے وچ وطی شبہ دی ایہ دلیل اخی
نفقہ زن دا عدت اندر ہیسے اوپر جے آیا | زوج جاتا جو وطی ہی جائز شبہوں کم بنایا
جے معتدہ رجعیہ بائن والی جاتک جائے | نزد حنیفہ نسب ثابت لکھیا وچ وقایے
جو لگ شاہدی نال ولادت دیون نا دو مرد | یا ہک مرد تے دو سوانیاں تے شوہر دل گرد
مگر جے حمل ظاہر ہووے شاہدی لوڑ نہ کوئی | یا شوہر اقرار حمل دا من نزد حنیفہ دعوی
یوسف اتے محمد کہندے جیکر ہر کا زن | نال ولادت شاہدی دیوے جیہڑی اندر ہن

طلاق دیوے یا موے یا کوئی عورت نال سفر ۔۔ جے راہ اپنا گھرٹ نہیں جاوے اوسے گھر

جے شہر اپنا تے جا عدت دی یک برابر پدہ ۔۔ اوہ مخیر اگے پچھے جاندی مول نہ پھدہ

جے ترے دہان پدہ اگے پچھے اینویں جیکر چھوڑیا ۔۔ ایہ معنے برابر سندی دیہن کرین نکھوڑا

توڑے والی نال ہووس یا ہووے ہک ہکلی ۔۔ جدہر چاہے اودہر جاوے گھر جانجل بہلی

بہلی دی دلیل ہدایہ والے ایہ فرماوے ۔۔ جے گھر آوے تاں عدت بیہی شوہر آبہیدی جاوے

جیکر ایہ مصیبت زن تے آوے کسے شہر ۔۔ عدت لنگھائے اوسے جائے پچھے نکلے باہر

عدت پچھے گھر نوں آوے محرم لیکے نال ۔۔ ایہ مسائل مختصر وچ جے کر چاہین بھال

ہر دم پڑھ صلوٰۃ نبی تے حمد ہزار ہزاران ۔۔ تکیہ گاہ وچ دوہان جہانان سرتون سرداران

باب دربیان پرورش طفلان گوید

عورت مردون ہی بھائی وچ جاتک شیر خوار ۔۔ شرعاً اوسدی پرورش داکون جیسی بھارا

ماجاتک دی ہے زیادہ پالن دے حق بھائی ۔۔ اینویں حضرت نے فرمایا ہک زن پچہین آئی

ہور دلیل ہدایہ اندر ہر تہین اشفق مار ۔۔ اس تہین پچھے ماں ماوی دی ایہ حبرنر کا

اس تہین پچھے پرنانی پھر اوس نے بہت بلند ۔۔ وت وادی پڑدادی اوتے ایہ روش پسند

اس تہین پچھے بھینان ماپیو جایاں وتی مار ولو ۔۔ اس تہین پچھے بھینان پدری راہ شرع املو

اس تہین پچھے ماسی پاوے جو نانی دی دی ۔۔ وت پھوپھی جو بہین پیو دی ایہے روش اخی

پالن دا حق تاں او تھانتے جیکر ہون اصیلہ ۔۔ ام ولد یا گولیہان ہوون تاں پالے ہور قبیلہ

حق پالن دا انہاں اتوں دور ہووسی بھائی ۔۔ غیر محرم جاتک دے تیا ہین جس زن نکاح کیتائی

محرم نال نکاح پڑھایاں حق پالن دا رہسی ۔۔ جیونکر ماجاتک دی چاچا نال نکاح لے بہسی

یا دادے نکاح چا کیتا دادی سندا بھائی ۔۔ حق پالن دا اوہناں اتوں دور نہ ہوگیائی

جنہاں نال نکاح پڑھایاں حق پالن دا جاوے ۔۔ مر جاون یا دیہن طلاق طلاقاں پھر ترت لیکے آوے

اس تھیں پچھے حق پالن دا جیون عصبی ترتیب
اے پر لڑکی دے پے ناہیں غیر محرم دے تائیں
ایویں عصبہ کوئی نہ ہووے لکھیا وچ عناۓ
اس تھیں پچھے پالن دا حق ذو رحماں نوں آیا
جاتک آپ مخیر ناہیں جتھے چاہے ہووے
ماں ادی نوں حق پالن دا جیکر ہووے لڑکا
جاۓ بہر کے مخرج پوچھے آپے نہے نالا
جے دختر تا حیض تیکن حق پالن دا آیا
حد شہوت تدی یا ہران درہے تکیے وچ عناۓ
چھ ورہے ست اٹھ و ساون جیکر لڑکی ہوئی
بعد حضانت لڑکے تائیں پیو دے گل جا پاۓ
دہمن پکاون کتن سیوے لڑکی نوں ماں دے
طلاق دے دیوالی سفر نہ جاوے لڑکی نوں لے کرلے
ایہ حکم بھی خاص ماں نوں روا نہ ہور سوائی
ہر دم پڑھ صلوٰۃ نبی تے اوس سلطان افلاکی

جس آیا سر اونہاں دے اوس تے پالن نال نصیب
جیویں ہووے آزاد کراں تے چاچے تے پر دسائیں
نزد حنیفہ جاتک تائیں ماں دے گل پاۓ
جیوں جیوں نرے تیوں تیوں پالن لکھیو شرح عناۓ
مختصر وچ ایویں لکھیا توڑے ہسے روٹے
کھاوے پیوے موہنہ ہتھ دھووے کپڑے کرنے کڑکا
ست ورہے حد وچ عناۓ ہوسی تدن سو کھالا
حد شہوت دی قول محمد ویکھو کنز وقایا
نو ورہے فقیہ ابو اللیث حد شہوت فرماۓ
اس تھیں پچھے جانڑ پاۓ گھر رکھن وت کھوٹی
جیکر کسب پیو دا اوہ لڑکی نوں سکھاۓ
جے دیوے تا پیو جا گھنے زوری مول نہ کسے
جیکر پیکے وطن نوں جاوے روا کتاباں پھول
نہاں تائیں حق حضانت مختصر وچ جانے
برکت نال صلوٰۃ نبی دے دوہیں جہانیں پاکی

باب در بیان اقسام نفقہاۓ گوید

زنی کپڑا جا دیسے شوہر دے سر فرض
توڑے زن ذمیہ مسلم یا وڈی یا چھوٹی
جیسا حال دوہاں دا ہووے تیسا خرچ دیوائیں
جے زوجاں تونگر ہوون خرچ تونگراں والا

توڑے چھوٹا قادر ناہیں جڑے اصلی غرض
جے نکی دخول ہو سکے تا لازم ہے روٹی
عنائی شرح ہدایہ اندر چار اقسام دسائیں
گوشت حلوا دودھ گھیو شوہر دیوے چرب نوالہ

مسئلہ حضانت یعنی پرورش اولاد دی

بیان اقسام نفقہ دی

دوجی صورت ہر دو لیسے لیسیان والہ خرچ
تریجی صورت ہوغنی تے عورت تنگ حال
انہان دوہنہ صورتانمے اندر واجب خرچ میانہ
نان میانہ کنکدی روٹی جو ہووے ان چھانی
ان غذوں بہل حساب میانت والہ ہوسی
گوشت حلوا الصلے کھانا اینوین جان پلا
عنایے شرح ہدائے وچون ایہ ہویا معلوم
کہ وچہ غنی شوہر دی عنایے اندر اس ترتیب
سنتون شوہر غنی ہک کھاوے حلوا لحم پلار
تسرعا وچ لون کپڑے کوئی جیکجہ آپ تناول
اینوین جیکر شکوجہ نون دیوے روٹی جو
ایسے پر نہنون اوسط کھانا دیوے کنک دی روٹی
جیکر خرچ غریبان والی اوتے عورت راضی
جیکر نفقہ زوج نہ دیوے تن طفلاندا لکانی
وہی جنبہ دی بند جو آہی آئی حضرت کول
یا نبی جے شوہر میرا بہت حریص بخیل
اس خرچون گذران نہ ساڈی جیہین کجھ چھپائین
اس چوری تہین یا حضرت ہین حیران بہت ملول
عنایے شرح ہدائے والے ایہ مسئلہ فرمایا
جامع الرموز اندر ایہ لکھیا مستحب طریقہ
جیکجہ شوہر آپ تناول ہاوے دیوے زن

جو جوار مکئی دی روٹی لاون لون تے مرچ
چوتھی شکل ایہا سے واکر تون آپ خیال
مختصر وچہ اینوین لکھیا عجب کتاب جو انا
جو چھانے ہی اسے لیکہے اوسط مسل چھانی
جیکو کھاوے چرب نوالہ اوہ حسابون روسی
اوسط کھانا کنک دی روٹی اونے جو بھرا
اس طور عبارت نا اوس آندی کہت بہت ایہ مفہوم
جے ہین آکھ سنائین تینون تون بہی کہین حبیب
عورت تائین گھر اپنے وچہ جو مسکین غذا
عورت تائین دیندا ناہین دودہ گہیو حلوا چاول
جیکجہ کھاندی پکیاندے گھر دتیان نا کچھ بھو
لاون باجہون جیکر دیوے تا بہی سچ گل کھوٹی
وچہ غیائیے کپڑہ زوج نہ جے نا کچھ مفتی قاضی
جے ڈالا یہ چھپائی عورت وچہ حدیث معانی
ابوسفیان دی زوجہ آہی ہتھی قصہ بھول
خرچ میرا تے ہیان تیران دیوے قدر قلیل
زوج میرے نون خبر نہ ہووے تا ہین سچکو کھائین
قدر کفایت پکڑین تسے کہیا نبی رسول
اسناد بخاری والے سدا عائشہ نال ملایا
نفقہ دیو وچہ وسان تینون رکھین یاد رفیقا
گذران سوہنی دا امر اسانون ایہا موجب من

سے قولہ گذران الخ قولہ تعالیٰ دعاشروھن بالمعروف یعنے گزران کرو نال عورتاندے سوہنی طرح یعنے نال اچھی طرح کے ۱۲ محمد ا. لیذ یر عفی عنہ

بیان اقسام نفقہائی

ہووے مشکل ہک وچہ رہنوں نے خرچ غنی دی ڈٹھی
جیکر شوہر غریب ہووے تاں چار درم یا پنج
جیکر ہک غریب ہووے تاں تہیں روٹی کُکڑ غذا
ہک خادم دا سوتی کپڑا خاوند دی سر فرض
ہک دی چادر تے گل کُرتی سر بھورا یا جُھلے
جے پھرا اپنیں چھینے دیوے کر تکرار
جے عادت جواناں والی کرکے کپڑے پاٹے
جے مدت لگھیتا کپڑے باقی تاں بھی فرض ہووے
مگر تباہ جے ہووے دوہاں نا پہنے نا کھاوے
مثلا کسے خرچ نے لوں سال دا دتا یا
گاہ بگاہ اوہ کپڑا کردی تیہ کیتیں نقصان پرانان
معن ورہیوں تیجے زوج نہ دیسی کھاسی اگلا ہندا
جے مذکور اگر دے کپڑے نیں تہیں گھن وچہ
جامع الرموز اندر ایہ لکھیا ہے اندر جوہری
ہور پھراوے دیوچہ لکھیا جوہری اندر فرق
مدعہ ہراتی تے دستوری ابریشم دی جنی
ملحف اتے خمار ابریشم درعہ نیشاپوری
غریب ہووے تاں وچہ سیالے جہلی ہکو دلمے
جنہاں کپڑیاں نوں میں گنیاں اوہ ضرور نکوئی
سوہنا کپڑا اکثر ہماں او ہو جبیں تہیں بدن کجے
خزانۃ المفتین دے اندر وجب نے ان سراویل

اٹھ تو درم چھینے اندر ایہ روایت مٹھی
ہر چھینے دیوین زن نوں کر مشقت رنج
وچہ رہنوں نے کمدو بہاجی اینوین وچہ عنار
جے غنی المختصر وچہ منکوحہ دی غرض
باندی خادم نوں وچہ جوہری رج کھوائے گھٹی
مذکوراں اگے فرض نہ ہوسی جیکر نیٹے پاڑ
اس صورت وچہ ہور نہ لازم اینوین جیکر سارے
اینوین جیکر نفقہ باقی جھو کھاڑ ب داچر
باوجود روٹی تے کپڑے ہو بھی لیا ہووے
ازار خمار قمیص نے ملحف ایہ بھی نال سوا
کدین کھاندی پلکیاں سوں لون کدین کسیہ تا مانا
اسے پر لازم دیونا او سنوں جوہری دے چون کھندا
یا ہلاک انہیرے اڈن یا دریا وچہ بوڑ
شوہر اوتے ہور نہ لازم توڑے عورت کھوہری
او نہاں نالوں سیالے یا دہ پالے نال نہ غرق
زوج غنی تے وچہ سیالے غرض عورتدی ہی
وچہ انھالے زوج غنی تے کسوۃ ایہ ضروری
چادر جنی تے گل کُرتی وچہ انہال پھنلائے
جیسی رسم ہے ملکاں اندر اوسے عمل ہویو ئی
گزیہری تے چولی تا امن دشمن سخت گیرے
ہور گلی وچہ کرتہ لازم ستر بہیت دلیل

پٹہ پاسے تے پیٹ ماؤدا وکھن تپر حرام
ایہ سب چولی پا یاں ننگے لجیہ جاوے سینہ
چولی دبیر شیطان کیتی وڈا دشمن بھارا
شہوت انگیز جیکوئی آکھے سینہ وچ پیاسی
جوہین ڈٹھا متنان اندر سوہین اتھے لکھیا
نال چولی تن بولی جاپے کرتے نال شریفہ
یا اس دا تن کہیانہ ڈھکے کرتا گل نہ پائے
رسم چولی دی وچ پنجابے ناہین مکے مدینے
جدون دین نبی دا آیا او ملی رسم کچہوے
جے کر عورت لوہو کڈھاوے یا ددا آزاری
شوہر دے سیر لازم ناہین لکھیا شرح قدوری
جیکر نہائے پیل دے پاروں شوہر دے سیر پانی
سرخی سرمہ کجل وندا سہ ایہی لاگ زنانان
کھار صابون تے تیل سر یدا انگلھی وی بہی حاجت
جے چاہے خرید کے دیوے سارا زیب نشالا
خوشبوئی ضرور لے دیوے جیون کستوری عطر
جے شوہر والی گندی رہے نا سر دہووے نہاوے
یا حیض نفاس خباثت والا نہاوان مول نہ بہاوے
انہاں جیون گائے باجہوان نار زن نہ کوئی
وچ بہشتاں عورتاں ناہین ڈٹھا نبی قلیل
حب سونے تے کیسر دیو چہ رہیان اوہ مشغول

اینویں ہور تمام محارم اندر کتب تمام
نظر مباح ہے سینے ہوتے تارک جان نگینہ
پیٹ پاسے پٹہ کجن فریضہ چولی نال نظارا
انہاں تریں مکانان نالو سنتوں نال دلاسے
قیاس نہ کیجے وچ فقہ دے استاذاں تہین سکھیا
جھگڑا بحث کرے کو اتھے ہمت نس ضعیفہ
یا اوہ آپ سوئوت تے سفلہ زندی کتھی کھائے
ہور بغداد نجاسے اندر جتھے شہر نگینے
اہل کفار فساق لون دشمن تدایان ڈہیدے
نائی آتے طبیبے شدی آپ ہنر ندی تارے
آپ وضو دا زوج بھریئی غسلے آپ ضروری
عجب عجب مسائل ایہن وچہ زوجاں دیجانی
زوج تخیر دیون دیو چہ جوہری دیکھ جوانان
ایہ بہی لکھیا جوہری اندر جیون شہراں دی عادت
جے چاہے تاز نوں رکھے سادہ مرادا چالا
گہنے جان مباح زنانوں چھکان والیان تیر
یا نماز گذارے ناہین یا سدیان نہ ہوئے
یا اذن شوہر دے باجہون گھر تہین باہر جاوے
زنان امانت رب دی طرفوں نبی رسول دہیوئی
معراجے دی رات نبی چھیا کیہا جبرائیل
طاعت کولوں بہت مقصر کیتی نار قبول

نماز روزہ جو فرض خدا دا لوڑے نت قضا
حکم خدا تھیں تارک منکر فرض جانیں انہاں کی
دوزخ دیوچ ڈھیاں زناں حضرت بے شمار
لفظ لعنت دا بہتا آکھن وچ عبادت ڈھلیاں
دھواں حصہ مرداں شہوۃ نو حصے وچ زناں
اس تھوں مرد زنانوں اول آپ بولاون
ہو سبب جو رعیت زناں مرداں نوں سرداری
ہو موجب مین دساں تینوں ترجا سمجھ بہار
حوا آہی شکل عجائب ڈٹھی نبی خدا
ادہ تاثیر اولا دیوچ ہوندی نہیں دور
بعد زفافوں خرچ زنیدا شوہر دے سر آیا
زفاف دے معنے ہندی ہی نون ساہوری گھر آئی
جیکر طلب زفاف نہ شوہر پیکے ہی گھر وسے
علماں بلخ دے ایہہ فرماون مستحق نہ ہوسی
اسے پر فتویٰ قول پہلے تے وچ رموز دے ڈٹھا
لوڑے پیش زفاف مریضہ یا گھر آئے شوہر
اسے پر جیکر وچ مرضدے طاقت نہیں خول
نال مرضدے جاہ صغیرہ جامع الرموز کہا
منصوبہ دا خرچ نہ لازم تھسن لیجاوے بیگاہ
سو رجو بہے لہندے والے آپنے قرضدے پار
بخواں عورت حج نوں جاوے نال نہ ہو وس زوج

نعم اللہ وہ نہ دل زنانے جتنا ترک زیبا
دوا زنانہ دی جتی سوہا سر دیاں آکھے خاکی
جبرائیل تھیں پچھیا حضرت کہیس اے سردار
خصماں دی بے شکری کردیاں تا دوزخ آ جلیاں
عقل اندر توں گھٹ بھانی وچ الوزاع آہنا
لوڑے شہوت بجد زناں تاہی ہٹ ہٹ جاون
سردار جے حاکم کرے تاخوبی رعیت کرتے تاجاری
حضرت آدم تھیں جد حوا ب نکالی ہا
شہوت غالب دل طالب اول آپ بولا
لوڑے مرد شہوت دے لسے تاہی آون ڈر
مختصر اندر ایہہ لکھیا حاکم شرع فرمایا
اس تھیں پچھے کھانا کپڑا شوہر دے سر پائے
تاہیں نفقہ شوہر اوتے دیون تہیں ناں لسے
خرچ اپنے دے سونپے باجھوں باپ کہو نیدا روسی
جے باجہ طلب دے پیکے وسے شوہر بارے چیتا
تاہی نفقہ سوہریاں اوتے قول ہوون کہوہرے
زوج اوتے حق نفقہ ناہیں پیکے کرن قبول
دڈا ہیوندا اجماع حق تر ٹاموجب ایہہ قرار
ہور جو وطیوں شوہر کولوں لسے بیفرمانا ان
ہور ریضہ سونپے باجھوں خرچ نہ کجھ شمار
افغان نیچاندا خرچ نہ شوہر وتن منیں ریاں موج

سلہ تو لد دوزخ الخ ... حدیث آیا ہے ... شریف ... عورتاں نوں ... پیغمبر علیہ السلام نے ... یعشر النساء ... اکثر کن فی النار الخ ... بعضے گروہ عورتاں ... دنیا میں بہت ... تنا اداں نوں ... لعنت کرنا ... استعمال کردیاں ہو

بیان
ہمیشہ لفظ لعنت دا ... لفظ لعنت والے ... ناقص ... ہوندیاں ... دینداری ... زفاف ... قبول ... خود مصنف رحمۃ اللہ علیہ نے ... مولوی محمد ...

جے عورت رُس کے پیکے جاوے طالب ہوکے نہر
جیکر حج گذارے عورت نال نہ اوہ دیجاوے
جیکر حاجت گر گھیوہ ہووے یا پیو سے سرویاتی
جے سوار ہووے چوپا یے اوہ عورت حج کرنی
جاوے سبھے روٹی کپڑے اوتے زوج نہ قادر
قاضی آکھے زن لے سیویون کھاون جا کے قرض
خرچے کارن شوہر دے بیچے باجہ ازار دے کپڑے
مگر جے سُری غالب ہووے باجہ تیا بون مردا
پر خرچ غریبان والا پر کسے ٹھہرایا قاضی
مثلاً اگے ترے روپے دیندا اھر مہینے
جیکر راضی ترین وے اوتے ناہین پنج ضرور
جے کجھ مدت خرچے باجھون انیوین لنگھ گیوئی
مگر جھگے قدر معین کرکے ہوون راضی
ھن عورت نے زن لینا اوسی شوہر کرے ادار
جے مر جاوے ہک وہاں تھین یا عورتون چھوڑے
امر قاضی دینال جو عورت شیرون چاہے قرض
کسے خرچ ورہیدا و تا آہا ہمدو ہاں تھین ہویا
زن موئی تا مرد نہ چاہے جیکجھ باقی رہندا
زن وستنی اوس گھر واجب جتھے ہورنہ کوئی
مگر عورت راضی ہووے شوہر دادی تیئر
قدر کفایت کوٹھا دیوے کنجی خبدا تاک

تا نفقہ ہے شوہر اوتے ہووِل نہ جانے قہر
تا اقامت والا نفقہ سفر سے ہوِل نہ پاوے
ایہ خریدے مال اپنے تھین وچ رہوے بھائی
تا بھی پیسہ کولون دیوے خصم نہ اجرت بھرنے
تفریق نہ کیجے وچ دوہانہے ایہ مسئلہ بھی نادر
ادا کریسی خاوند تیرا چاہون قدر سے غرض
پاک نہ دیجے وچ رہوسے جو پڑھے سوا پڑھے
کرسے ضروری دیجے ناہین جس کسے تے سردا
اس تھین پچھے ہوسی نفقہ دیوے جیوں زن راضی
ھن نہجان تے قادر ہویا سنتون بار نہ گھنے
پنج گھنتے تا پنجے دیوے ہن نہ کرے قصور
پچھے عورت نفقہ چاہے ساقط شرع کیوئی
یا کجھ نفقہ شوہر دے سر کرسے معین قاضی
جو اقرار یا کہیا قاضی جاں نجان عمر نہار
اوہ اقرار بھی ساقط ہوسی ہک صورت وچ پوسے
ھن موت طلاق نہ ساقط کرسی شوہر دے سر قرض
ابے خرچ نہ مکا آہا حکم شرع کی ہویا
مرد مرے تا لین نہ وارث مختصر تھین کمنا
ال شوہر تھین لوڑے فرزند ہووے زن جنیوے
نال رلائے تا گھر رکھے تا سر دلیسی ہتھ
تا عورت خوش ہوکے دیسے ہر خطرے تھین پاک

عورتاں تائیں گھر تھیں باہر جانا تیں جائیں
ماپیو مرن ازاری ہووں محض زیارت حج
انہیں تیں جائیں خاوندوے اذن باجہ خلاصی
بعضیاں لکھیا آپ وضو دا آنے سبق نوں جاوے
جاں زن گھر تھیں باہر نکلے ہر شی لعنت پاوے
انہیں تیں جائیں زن باہر جاوے اس ترتیب
ہتہ قاضی تے کیتی ہووے کنش پرانی بھتی
ات تہت خارج ہونا اولی لازم نا ڈول
جیکر کوئی غائب ہووے نفقہ اسدی زن
کماتستے کول یا لہنے ہووس یا کسے گھر امان
جانن ایہ منکوحہ اوسدی لوں ہوون مقر
دو رک روپئے طلی مہران جیکر افغان پاس
وسواس ولیدا ات بہت لھندا ربدی قسم چوائے
زمین یا تساع غائب دی جیکر کسے کول
قاضی آکھے خاوند مینوں ڈیکے گیا نہ کجھ
زن آکھے میں قسم اللہ دی ناکیرا تاں
جیکر عورت شاہد آنے میں زن ہاں فلانے
مینوں خرچ نہ دیکے گیا میں ہاں رہ گئی بھکھی
قاضی حکم کرے نکاحدا ناکجہ خرچ دیوائے
علمائے ثلثہ انہیوں آکھندے قول ایہ زفر دا
ایہا حکم زفر صاحب دا عمل اتے کل قاضی

خزانۃ المفتین دے اندر جائز آکھ سنائیں
دائی بنے نوائے مویاں قرض لی دا گھن نہ بجھ
خزانۃ المفتین دے اندر باجہ انہاندے علمی
جے شوہر محرم گل جاہل زندے گھر وچ سبق نہ پاوے
وچ مشکوۃ حدیث نبی دی جو لگ پرتگی آوے
وچ کتاباں دے جو لکھیا ویکھو نیک نصیب
موٹہ سکر ور پرانی چادر سخن لوے ہو جیتی
زینت جامہ تے جسم پوشیدہ نکلے لازم قول
دیوایا جاوے مال اوسدے تہیں مختصر وچ من
طفلاں نوں تے پیو اوسدے دے ایہ گل جاں
تاقاضی لے دیوے اونہاں جیکر اپے نہ پچھ
وچ رموزے خرچ دیوائے دلد الاہ دسواہیں
ضامن لیکے عورت کولوں پھوں خرچ دیوا
ایہ نہ دیچے خرچے بابت جامع الرموز اگول
ناکیڑے نارو وٹی کاں مختصر وچ سبب
ایہا مسئلہ رموزے اندر ویکھو اہل ایمان
اسے پر قاضی اس نکاحدی ہرگز خبر نہ جانے
قرض چاگھاوان خاوند اوتے تائیں ہووان سکی
قضا نہ جائز غائب اوتے سبب موزدا سائے
قاضی حکم کرے چانفقے حکم نکاح تہیں ٹوردا
کردے ایہہ حاجت کاران نفقے تہیں زن دا ہنی

اللهم اغفر لکاتبه ولمن سعی فیه

مختصر وچ انہوین لکھیا بہتر جانے رب
اس نفقے بھائی وال نہ کوئی تورے بلجن جایا
جیکر جاتک غنی ہووے مال اسدے تھین پاوے
جے طفل غنی نوں باپ کھوایے نہ اس کھوایا
جاتک غنی نال ہبہ دے یا ورثہ اوہ پاوے
جاتک مائین دوده پیاونا فرض نہ اوتے مائی
پئوا اجارہ گھنے دائی ماں دے کول پیواوے
اسوقت حق مائیں جبر نہ ماں تے آیا
دوده دیوناں جان فرض نہ ملاں جلکی مرد کھنیدے
تسلیم نفس دے یا جیون عورتاں ہرگز کم نہ کوئی
جان عورت نوں مرد بولائے تھے وٹ نہ پاوے
ہتھن پکاون کپڑے دھوون چوتھا جان بہاری
جیکر عورت چلی پیہے یا اوہ رہنے پکائے
سو کر کتے زوجی نیت بھانڈا پاک کریئی
جے دوده کارن لیسا جارہ منکوحہ دیتا ئین
معتدہ ثلثہ بائن دالی اندر دو روائیتان
جے کر پچھے عدت گھنے دووے کلن اجارے
اجارہ لیناں اوہناں دا ہانڈا ہوری نالوں اودے
ہٹ مائی تے ہک ستریکی ایہ پیوند ضروری
دختر بالغہ زوج نہ ہووس یا پتر جاماندا
صدقہ فطر دا اے جو غنی دیون خرچ اصولان

ہور طفل فقیر اصیل دا نفقہ لازم دادے اب
جیونکر نفقہ ماں پیو نال دا دیکھو شرح وقایہ
کریو عمل شرع دے اوتے سارے کم سوکھالے
پے شاہد رکھکے مالے یا لیناں ماں پیو آیا
ات نیت جاتک ہوندے غنی عاقل وچ دسائے
یا اوہ جاتک غیر کسیدا ممان ہونہ پائی
مگر جے پیو فقیر ہووے یا دائی ہتھ نہ آوے
صحیح روایت وچہ ہوندے دعل دوبان فرمایا
بعضے احمق کمان کارن زنان نت مریندے
جامع الرموز اندر ایہ لکھیا حکم شرع کیتو ئی
ہندی ہندی کہان اندر دیہان راتین آوے
وچہ ہوندے فرض زن تے کرناہے دیندا
تکھن ملائک نیکیاں دفتر ایہ درجہ زن پاوے
دل وچ نیت خاوند راضی جنت رب اوس دیئی
یا معتدہ رجعی دالی ناہین روا دسائین
ایہ مسائل اوہ ماں جان نیک جنہاں دیاں ساعتاں
یا اوہ لڑکا ہوری جایا روا جانی سر دارا
مختصر وچ انہوین لکھیا بہتر جانے مولا
مگر جے اوہنیں اجنبی تھین بہتی چاہن ضروری
نفقہ خاص دی ملند ا پیو تے مختصر تھین آندا
ماں پیو دادے دادیاں نوں جے ہون فقیر ملولاں

کوئی گناہ نہیں عورت پر ۱۲ کاتب

برابر ہے جو کسب تے قادر یا ہوون لاچار
انہاں ہک برابر نفقہ دیون دہیاں تے پیارے
جے ہین اہدی صورت نہ بکے سان تاں سمجھیوے
مثلاً کسے شخص دا ہووے ہک پوترا ہک دہی
دہی قریب ہے جز پدر دی پوترا اہلا دور
دوجی صورت ہک بھائی تے دو جا دختر جار
ہور خرچ ذی رحم محرم دا واجب غنی فطر
نفقہ واجب ناہیں ہوسی جے دوہیں کم جھون
اولاد چاچی تے ماسی پھوپھی مامی نال رلار
نوہاں تے دھیاں پلسرے ہور جیویں سس سہرا
ذی رحم انہاں تھیں کوئی ناہیں محرم ہین جیسک
دختر باتھ ہکلی ہووے اکو ہر دجا ماندا
قدر وراثت خرچ انہانوں دیونا آوے بھائی
مثلاً کسی شخص دا ہما ہک چاچے دا پتر
نال کفر دے نفقہ ناہیں جتھے ہین قریبی
بوہین ہنہیں فقیر بھکے تے خرچ کیدا بھائی
ہور غنی جو ہووے کوئی اسدا سنتوں حال
توڑے زن کروڑاں والی خاوند پکو کھاوے
متاع تے دی خرچون عاجز جیکر ہووے پیو
جیکر باپ نے لھنا ہووے پتر کولوں قرض
جے کرچہ وڈا ہووے نالے وطنوں غائب

ظاہر روایت وچ موڑے ایہا برخوردار
قرب جزئیت موجب نفقے ورثہ نہیں پیارے
پڑھو مالیدا اُس کلیے وچوں ہے مقصد تھیوے
خرچ سارا اوس دختر دیوے ورثہ گھٹ اخی
تاں ہیں نفقہ دہی دے اوتے ورثے وچ قصور
نفقہ سارا دوہترے اوتے وارث جان بھلا
چاچی مامی پھوپھی ماسی بھین بھرا تے دوہر
ذی رحم تے محرم شرطاں نہیں تاں ہے نہ روون
ذی رحم ہین محرم ناہین نفقہ کجھ نہ آر
ماپیو بھین بھرا رضاعی سنتوں صاحب جوہرا
خرچ انہاندا واجب ناہیں وچ رموز تک
یا انہاں یا کسبوں عاجز کھاوے خرچ یار اندا
اعتبار اتھے اہلیت وراثت نا حقیقہ آئی
ہک ماں جو اہل وراثت اوہا دیوے کمر اتوں
ماپیو باجھ اولاد تے زوجہ تو ڑے سن غریبی
گر عورتاں تے دھیاں پتراں دیوے کرکمائی
اس دا خرچ نہ کسے اوتے نوجھ باجھ سمھال
پن سنگ کے وچ خرچ میانہ زوجہ اگے پئے
زمین باجھوں وچن جائز روون کھی ہور گھیو
متاع زمین نہ ویچے کوئی عاجز کھندا عرض
نفقے کان بھی تمن ویچے وچ رمغند مطلب

جیکر ناکیدی ہووے خرچوں بھی لاچار ۔ تاں تے پردی ویچے ناہیں اینویں جان عقار

جے کر کول کسیدے ہووے کسیدی الہٰن ۔ آن والیدا ماپیو بھکھا دیون روا نجان

یا ماں والے دی زوجہ یا وسدی اولاد ۔ امر قاضی دے باجہ نہ دیوے پوسی ڈانساد

امر قاضی دے نال دیوے تاں شرعاً ہوسی سچا ۔ باجہ امر دے ضامن ہوسی بھرسی احق کچا

ماپیو ضامن ہوسی ناہیں جے الہٰن تہتر ۔ امر قاضی دے باجھوں کہاں تاں بھی کو نہ ڈر

جیکر قاضی کرے مقرر نفقہ باجہ سوانی ۔ ذور جماندے تور سے ماپیو سر کسیدے جانی

مدت لگھی تے نہ خرچ ملیا لینا کچھ نہ آوسی ۔ بلکہ جے قاضی امر قرض دا پایا سول نہ ہوسی

جتنا قاضی نے فرمایا اوتنا لہنا فرض ۔ جے کر وہ کہد ہونے چاکے اوسد نال شرعاً غرض

خرچ غلاماں دا دھن دساں لازم مولے اوتے ۔ تا دیوے تا کسب کرہن بیٹھے رہن نہ ستے

جے گر کسبوں عاجز ہوون نکمے یا مشغول ۔ رہے ہمیشہ خدمت اندر کسب سکھیا مُول

جے ام ولدہ مدبر ناہیں اوہ قنہ اوہ رقن ۔ قاضی امر کرے چا ویچے مت شرعدی گمن

جیکر ام ولدہ گولی یا گولہ ہووے مدبر ۔ تا خرچے کارن ہو لے اوتے وچ رہونے خبر

جیکر مولے خرچ گھٹاوے چوری نہیں روا ۔ جیکر گھر مولے دے وچوں گولی گولا کھا

اذن کرے تا قدر کفایت کھاون جان روا ۔ خوش رکھے تا روز حشر دے مولے لہے جزا

پیٹوں جا یلتے جائے اوو ڈی او لیائی ۔ دوہیں جہانیں اس مولے نوں تا رب سچے بہاوئے

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے توڑے باجہ حضور ۔ درود نبی تے پڑھن والیدا ظاہر باطن نور

کتاب العتاق

طلاق تے پچھے اعتاق دا یارو ہے بیان ضرور ۔ مناسبت وچ معنیاں دے سمجھیں اے دل نور

معنے جان طلاق دے چاونی زن نہیں قید ۔ جھڑی شرعاً ثابت ہوئی گئی تمام امید

وچ غلام آزاد کرنے باقی حق نہ کو ۔ مولے دا سر عبد او سدی مناسبت کہو

اے پر وچہ طلاق دے خوف خطر لاچار
وچہ غلام آزاد کرن دے درجب بے حد آر
کفارت صوم ظہار دی ہور قسم خدا تعال
سن مسائل عتق دے مین تھوڑا کراں بیان
کثیر و تنوع مسائل جہڑی بہت بیان کچھیوے
غلام ہر اُسے مکاتب ہک ماذوق تے فنتے
آزاد کرمیندا عاقل بالغ ہووے ہور صحیح اسل
آزاد کرندی لفظ دو قسمان اول جان صریح
جے الفاظ صریح بولے تا حاجت نیت نکوئی
صحی آزاد ہے مسلم کافر کمرہ تے سکران
جیکوئی آکھے انت حر یا آکھے انت عتیق
اعتقتک حررتک جے ہے غلام دی ایہن
یا آکھے مین چھوڑیا تینون یا سر کہے غلام
جیدن گردن سونہ فرج کہے یا جسہ ہوی آزاد
آزاد ہو ویسی کل صورتان وچ ایسر جے ہتہ پیر
ہن دسان الفاظ کنائی نیت جنہاں وچ لازم
باہر نکل ملک میرے تہین یا نہین تون غلام
ملک نہ میرا تیرے اوتے یا ایہ تیر دھی
صاحبیہ دا قول جو اس عمر دا اس تہین جمے
جیکو آکھے لفظ عبد باندی لوان ایہہ اوادی داد
جیکر لفظ طلاقان والے کہے صریح کنائی

مکروہ ہوسی پر جے مباح تا بہی اقبح کار
جو رنگو زنگ کفارتان او تھین ہوون ادا
جیکوی کرے خطا تہین سمجھے موں نہال
جو وچہ پنجاب رواج نہ کوئی کی جانن نادان
راہ تمائی ہر ہک تائین خلقت سوکھی تھیوے
پنجوان باندی ام ولدہ ولد مولے تہین جمنے
تا آزاد صحیح ہے اوس دانہین تار دلیل
فیر کنائی دسان تینون خوب کران تصریح
ہاسانیت خطا پر جامع الرموز کہیوئی
لکھیا وچہ رموز کتابے سارا ایہ بیان
توں آزاد دے معنے رکھین یا ور فیق
آزاد کیتا مین تینوں معنے دوہاندے سمجھائین
یا آزاد کرے اوس عضوے جس تعبیر تمام
یا اوہ تیر یحا حصہ چھوڑے عبد تمامی شامل
یا بالان انگان ڈہدہ کنڈ چھوڑے اتھے نا کجھ خیر
اونی لفظ دو تائیلان نیت دے اکم اعظم
ہور خالی کیتا راہ مین تیرا پہ الفاظ تمام
اوہ نکادا انزد حنیفہ جان آزاد سبھی
آزاد ہو ویسی فرزند کہیان وت نہ آوسی مکے
دڈیا تینوں الفاقا وچہ رموزے آزاد آمادہ
نیت آزادی جیکر ہووس گولا چھٹ گیائی

ذی رحم محرم دا اک ہویا کوئی نال خرید
خواہے مالک نکاوےدا حامل یا دیوانا
جیکر رب دا نام لے چھوڑے تاں بھی عبد آزاد
اے پر جیکر بدے نام ان چھوڑے ملے ثواب
کو کرے اضافت طرف ملک دی یا کوئی ٹا کریئی
حمل باندی دا آنا بچ مادی جی کجہ مادا عکم
کسے مدبر مکاتبہ باندی کیتی حمل بھی اوسے نال
تشکل مدبر دساں تینوں مولے کہے غلام
یا آزاد تیجھے اس مدت جتنا جیون محال
اکثر وچ خیال دے آوے اتنا ایہ نہ جیوے
اوس غلام دا وچ بخشش جائز ناہیں مثل
اجارہ دیوے مولے اسنوں خدمت بھی کروائے
مہر مدبرہ دا تے اجرت جو غلام لے آوے
جے مر جاوے مولی اوسدا ہوسی اوہ آزاد
مثلاً قیمت عبد دی ہووے مبلغ اک ہزار
اس صورت وچ عبد تمامی ہوسی بھی آزاد
جے مال ذال مدبر سندا قرض ہووے دے جدا
محنت کرے نشقت کوئی جو سب کو لگے
اس ورجے یا اس مرض وچ جے ہیں جاواں مر
اس ورہے یا اس ازار مولے مرن آزاد
کسے باندی ولد ہوئے تینوں جانے لے دعوی کیتا
یا ارث ہبہ یا نال وصیت اسدے بہادی عبد
خواہ مسلم خواہ کافر ہووے وچ رموز جوانان
یا شیطان یا بت دا نام لے چھوڑے تاں بھی تساد
لات منات یا شیطان کارن چھوڑے لہی عذاب
جد مالک یا شرط موجود عبد خلاصی ہیئی
نا آزاد تا حمل بھی چھٹا اس وچ ناہیں تقسیم
لکھ دے ولد ہوے تھیں جانے اوہ اصیل سمھال
تاں اصیل جی ہیں مر جاوان ان اسدے احکام
مثلاً سو ورہا اوہ تھیے وچ رموزے بحال
اوہ غلام مدبر ہویا حکم اوس ایہ تھیے
نا گروی نا مہر زنے دا اد دکم کرے قبول
باندی نوں دخول کرے تے ہور نکاح پڑھائے
گولی عبد نہ مالک اوسدے مولے سدے ہتھ پاون
تیجے حصے ملک اسدے تھیں تچھے دین ارشاد
دو ہزار سر لیوے گھروچ باقی مال شمار
ثلث مال دا عبد یوئی رب نے کیتا شاد
کل قوت قرضا یاں دیوے مختصر نہیں لدہا
لینے والے نوں جا دیوے جو اسدے ہتھ لگے
قول آزاد غلام نوں آکھے ایہ بھی سن کن دھر
نہیں تا جائز دچن دا سیوا جانے باجہ فساد
یا اس جا یا زوج اپنے نہیں مر شوں ہر مل لیتا

ام ولد ہویا نام اوس دا اے پر جیوین مدبر ۔ آزاد ہو جاسی مولے مویاں تینوں دساں خبر
آزاد ہو ویسی کل مالی تھیں کجھ سعایت نہ کرسی ۔ توڑے مولے قرضے بڈا تاں بھی کجھ نہ بھرسی
ویچن اس دا جائز ناہیں نا ہیبہ تملیک ۔ وچ ہدایہ ایہو ین لکھیا ایہ مسئلہ باریک
باندی کیندی جاتک جاتا مولے کہیا میرا ۔ ثابت ہوسی نسب تداہیں نہیں تاں مالک جیہڑا
لوڑ دعوے دی پہلی واری پچھے نہیں ضرور ۔ اے پر جیکر نفی کرے تاں نفی اوس دی منظور
جیکر وطی حلال گولیندی جامع الرموز کہاوے ۔ اوتھے لوڑ دعوی دی پہلوں پچھوں خود ہو جاوے
کسے گولی نوں مکاتبہ کیتیا اوسنوں وطی حرام ۔ ابوالمکارم دے وچ لکھیا دعوی النسب تمام
اے پر جیکر دعوے پنجاں مثلاً چھیویں نابر ۔ نفی رالیندی نفی نہ ثابت کہن فقیہ اکابر
کسے بندے تائیں اذن دتوئی اندر بیع شرا ۔ عبد ماذون اسی نوں کہندے جیکچہ کرے روا
فرق ماذون مکاتب اندر دساں رکھیں یاد ۔ کر ماذون جے مولے ویچے ناہیں کجھ فساد
مکاتب نوں جے ویچے مولے ناہیں بیع روا ۔ مگر کتابوں عاجز ہووے مال نہ ہوس ادا
ھن مولے نوں لینا جائز جیکچہ ہووس پاس ۔ توڑے لے زکوتاں دیوے تاں بھی نا وسواس
مدبر مکاتب عبد نہ ہووے ام ولدہ نہ گولی ۔ قن تے قنہ کہندے اوہنوں ایہ عربی بولی
بردم پڑھو صلوۃ نبی تے جس دا جگ غلام ۔ اصیل غلام نبی سبہ مرسل ہور ملوک تمام

باب در بیان وراثت غلامان گوید

ورثہ جان غلاماں سندا جہڑا کرے آزاد ۔ جس دا عصبہ ہور نہ ہووے اوہا ہوسی شاد
اے پر جے معتق دے تائیں عصبہ نسبی ہووے ۔ عصبہ نسبی ورثے ہکولوں بالکل چاہتہ دھووے
عصبہ نسبی دا سنوں کہندے جہڑا کرے آزاد ۔ ذو رحمان جیہن اوہ مقدم ورثے نال آباد
مدبر مکاتب ام ولدہ یا ہے ملک غریب ۔ ہو واحد دا ورثہ جہڑا ایہ کم کرے حبیب
توڑے وقت آزاد کریندے مولے شرط اگریں ۔ ورثہ تیرا مول نہ لیساں تاں بھی اوہ گھنیسی

بقیہ صفحہ ۳۱۱

اس شرط نوں باطل کیتا جس رموز بنائی
کسے باندی نوں آزاد کیتوئی زوج اسدا ہی نہ
جیکر شوہر اسدے تاہیں مولی بھی چا چھوڑے
عمر باندی نوں چھوڑ دتوئی زید بھی رقن آزاد
مثلاً باندی عمر دی آہی گولا آہا زید
جے آزاد ہوئی تھیں تے پچھے چھڈا تھیں دہیک
دخول ہویائی ملک مولا وچہ ہویا ہن یقین
جے نصف ورھے تھیں اندر جالیں ورنہ لیسی عمر
ورنہ ناہیں عورتاں عبدی جھڑا کرن آزاد
مگر آزاد مدبر یا مکاتب کرن جس تاہیں
جنہوں کرن آزاد مدبر یا مکاتب زناں
اونہاں آزاد کرنیدیاں ناہیں دیسی شرع دلا
صورت اوس دی وچہ رموز دے ایت بہت نظری آئی
اس آزاد ہوئی دا ملکی ہویا ہک غلام
انھیں تھیں پچھے پہلے معتق تاہیں آئی موت
آزاد کرے نیرے باجھ او نھاندا وارث ناہیں ہو
رولے دی طلاق جے اندر وطی موت بیان
مثلاً وچہ نکاحدے آہیاں زید دے دی دو زناں
بن نال طلاقاں ہکستاں دوہاں تھیں چھوڑیاں
اس تھیں پچھے نال ہکیدے کیتا نیں دخول
جہڑے نال دخول کیتوسو یا جہڑی مرگئی

السی شرح مختصر دی ہو رنہ ہوسی کافی
اس گولی نے جاتک جاتا ورثہ اس دا رگمن
اس صورت وچہ جاتک ورثہ پیو دا ہووے لوڑے
اس تھیں پچھے سوئی باندی حکم اوسدا رکھ یاد
امر الٰہی وچہ وہانڈے نبی نکاح دی قید
ولد لے آئی تا ایہ حکم مسئلہ بہت باریک
تاہیں ورثہ زید سیسی سکھ مسائل دین
اس صورت وچہ زید نہ کوڑی نال شرع دی
پیو دا دا اونھاں عورتاں باقی وارث شاد
آپ زناں تا ورثہ لیسن وچ حدیث وساہیں
اوہ کران وت غیر دے تاہیں کم ایہا سن کناں
جیویں وراثت تیرلو تریدی دادے تاہیں آ
کسے عورت غلام اپنے نوں چا آزاد کیتا تی
اس بھی چا آزاد کیتائی پایا دوہاں آرام
فر تقدیر اللہ دی ہویا دو جا بھی وت فوت
ہر دو ہاندا ورثہ اوہ زناں لئی شرع دے زور
ہین ایہ مسئلہ مختصر تھیں دساں رکھ دھیان
اس طلاقاں آکھیاں ہک نوں باجھ بیان
زید کسیا ہت بہت دوہانوں ہر دوہاں دل ظن
یا دوہاں تھیں ہک مرجاوے کت بہت شرع رسول
اوہ وچہ رموز دے پاک طلاقوں اودھ حیدر کسوئی

اینوین جیکر دو غلامان تھین ہک کرے آزاد
ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی نے مومن کل مشتاق

نال رووکے وت ہک چاوے دے درجا عتقون شاد
برکت نال درود نبی دے دوزخ کھتون عتاق

باب در بیان احکام مکاتب گوید

شکل مکاتب سان تیسون سنئون یار پیارے
نقد رقم جیوان درم دیناران یا کپڑا چھ پایا
ادا کرے اوہ قیمت اوسط یا میانہ گھوڑا
توڑے عبد نہ بالغ ہووے بیع تمر الوان جانے
بیع نہ ملک دُن دور کریندی آنے چھک خرید
جیکر مولے مے سکھو وتا مثلاً ہک ہزار
قبول کرے تادو دہ ملکون اسپر تھیون باہر
ادا کرے قبول کرینے نون تد خلاصی پاوے
جے باندی کرے مکاتبہ کوئی وت چا وطی کریئی
یا مقدار جو اجرت گولی جنسان لے کر آیا
جیکر کرے زیان گو ہیدا یا باندی دی پتر
بیع شرا باندی پر نادنی رد اشکاتب نائین
اس مکاتب دا بھی ورثہ لیسی پچھلا مولا
جے مکاتب پہلے اس نتھین اول کرے ادا
جامع الرموز اندر ایہ لکھی اسدی ایہ دلیل
مکاتب آپ وکرے سوانی ضامن کسی نہ ہووے
جے ضامن ہوکے مال بھریسے بندہ رہے آزاد

مولے اکھ دیوے ہتھ گوسے جو ہووس ورکاری
جیون گھوڑا یا چوسایا ترسا قدر وصف فرمایا
جو سود اگر کھن گھوڑیاں دے اوہا دیوے نہ تھوڑا
بیع سالبؔ شرائے جالبؔ دور کرے اوہ آندے
ایہ جلدے تا بیع جاتا کرے ہی جائز جان مرید
ایہ ادا کرین تا چھیتین نہیں تا قید شرر
صحیح کتابت ہوئی اس گو سے مختصر دچہ ظاہر
سے پر جے چچا نا چھوڑے تا بھی اوہ چھپے جاد
مہر ال وطی دی پا ر د مولا اوس نون دیئی
دو دین قول ارموز اندر فتوے پہلے آہو
تا بھی جیتی دیوے مولا بیونگر بھر لیس عقر
مکاتب کرے جو نہ اپنے لئون ایہ بھی رد انہاں نیز
جے اوہ دو یا بھار اپنے تھین اول ہو یا مولا
ابھا وارث ہوسی اس دا پہلے کجھ نہ آکھ
اصیل ہو یا بن اول اس تھین ورثہ لے نہ دلیل
ہبہ صدقہ عبد نہ چھوڑے آپ کتابون لو
صدقہ ہبہ قرض چڑھائے کدین نہ ہوسی شاد

سالبؔ کہندے ہین دور کرنے تک دے تون لتے جالبؔ کہندے ہین قابو کرنے ملک دے تیون ۱۲ عوضؔ کہندے ہین اجرت دخول دینون ۱۲ منہ رحمۃ اللہ تعالےٰ

صدقہ ہبہ قرض چوا ونا جائز۔ جان لیسیر
دربون گھٹ لیسیر دے معنے شرح رموز وگیر

جے مکاتب عاجز ہووے مال بھرن تہیں روے
فیر غلام مکاتب ہوسی عتق کولوں ہتھ دھووے

جیکر اوسنوں مال لبھن دا ہووے کوئی سبب
تے دینہ مدت قاضی اوسنوں عاجز کری نہ جھب

جیکر اوسنوں ترین تہین پچھے ہتھ نہ لگے مال
کتابت سدیسنوں قاضی تروٹے مولے تہین پچھال

یار مکاتب تہین پچھ مولا ہے چاتر وڑے
مال کسیدا جو ہتھ بندے مولا ہے سب لوڑے

جیکر مال مکاتب والا حاصل کرکے مویا
اوا کر گھنے مولا بدلہ حکم اسیل دا ہویا

ازاد ہوئے کل جاتک اوسد بندے بھی کل چھٹے
جلیچہ مال کتابون ودھے جو وارث سو لٹے

جیکر مولا غنی ہووے تے گولا گھن زکوۃ
دیندا رہیا مولے تائیں صدقہ نذر خیرات

کل کتابون عاجز ہویا جتنے وچہ اوہ بدھا
پیش گرفتہ حل مولا تے مختصر تہین لدھا

کتابت نہ ترٹی مولے مویاں دیندا رہے وہ مال
وارثاں تائیں قسطاں موجب مختصر تہین بھال

جے آزاد کریں وارث بعضے ہودن نابر
اوہ غلام آزاد نہ ہوسی مال بھرے ہوسی برابر

جیکر سارے راضی ہوکے کرن غلام آزاد
مفت آزاد مکاتب ہوسی وارثاں توں برباد

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبیؐ تے ایہا وڈی شادی
تاہیں نال شفاعت نبیدی دوزخ کنوں آزادی

کتاب البیوع

معاملات دے سبھے باجھوں بہ معیشت حال
حل حرمت وچہ بہت باری کھان غلط کمال

بیع حلال خدا فرمائی ہور کہیا ربوا حرام
مسئلے بیع شرادے بھائی مومن پڑھو تمام

بائع مشتری راضی ہوکے کرن ایجاب قبول
ہک کہے تے دوجا منے چھوتقہ اصول

اکراہ نال کو وتہ کچھ گھنے ناہیں بیع روا
وچہ رموز سے ایہوین لکھیا علم کیتا فقہا

دون تہین جتھے اہلوں لوکے اسدا ناں ایجاب
خواہے لیندا خواہے دیندا دوجا کہے جواب

ماضی اندر بولن دوویں یا ہک امر ہک ماضی
یا ہتھ پڑھنے بدلہ دیکے ہردو ہوون راضی

مثلاً ایہ گاں تو پنجاں تہیں ہین وچی آکھے کوئی
روپئے تو ایہ بکری دیہ تاں دوجا آکھے میں دتی
جے کہیا، ول قبول نہ دوجی یا اوہ گیا اوتھوں
مشتری کہن خریدن والا بائع وچن والا
ایجاب قبول جے حاصل ہویا بیع دی پئی گنڈھ
مگر اقالہ جائز اہی جے ہر دو ہوون راضی
بعضے احمق تسے ہوون تنال لیون اقالہ
نگر مبیعہ معیب ہو جاوے مشتری دے ہاتھ
مبیعہ ہلاک ہووے یا سوئی باطل جان اقالہ
صراف دی جرۃ مشتری دے تے بائع پیر کیال
بیع د داخل دست بدستی یا مہلت معدودہ
جیکر عہد کیتو نے ناہیں سودا چا کیتو نے
کو دار خریدے کنجی جندرہ داخل وچ بیعت نمانہ
ایہ باجھ بیانو داخل ہر شے اُتھے کی سبب
کو درست خریدے میوہ اہر ہووے پیچ نہ درخت
جے تدکرنیدیاں نال بائع دے مشتری لکائے
اینویں بیر بیری دے اتے یا کھجور کھجوری
کولی شے خریدے ثمن معین کرکے شرط خیار
ترے دینہ تیکر جائز اہی اوپر نہیں روا
خیار والیدی مرضی ناہیں آپے بیع جا توڑے
جے روا رکھے تا لازم ناہیں سر پر سوناں دے

دو جا آکھے قبول ہین کیتی شکل ماضی دی ہوئی
امر ماضی دی صورت ایہا اوس ویکھے اوس لیتی
ایجاب پہلے دا باطل ہویا وکسی گا تو نہ اوتھے
ثمن مل مبیع تسے وکدی رکھیں یاد سوکھا لا
وت نہ کھلسی وچ شرع دے مختصر تہیں کڈھ
مبیع بر حال تے ثمن نختیں جبر نہ سو وچ ماضی
ایہ حرام شریعت اندر ہین کیوں حق چھپا دان
ل گھونا مختصر وچ اتھے ناجھ ڈر
ثمن ہلاک ہووے تا جائز دیسی ہور سو کھالا
کنز دقائق دیو وچ لکھیا راہ شرع دا بھال
بائع مشتری مدت رکھے تا عہد اودے آمودہ
اوہ اگے اوہ پچھے ویسی جبرا سے لگ بدہووے
زمین خریدے رکھ وچ داخل باجھ زراعت جانا
زراعت زمین دی تابع ناہیں بہتر بانے رب
ایہ پر میوہ کپنے نورا نا ہم ہووے یا سخت
جیکر میوہ درختے اودے اوہ بھی متن دل آر
معین کرے نا شرع دیو یسی لکھیا وچ نادر دی
بائع مشتری جنسے کیتا وعدہ ان روا شمار
وعدہ کرے ترین وچ جنگائے ابھی روا ابھرا
جے صاحب نفی ان معلوم کرائے تا بیع ترٹے لوڑے
راضی نال نبائے سودا ہر جھگڑے تہیں نسے

کسے مدت لکھی تے خبر نہ کیتی ساقط جان خیار
مثلاً کسے خرید کنیزک کیتی شرط خیار
دو وار ی کسے کپڑا کیتا یا دو وارے سوار
ھن خیار نہ رہیا باقی جھگڑن والا ٹھہر سی
یا جے مگیا آب پیاون یا خریدن گناہ
کسے شئے خریدی ڈٹھی ناہیں تاں بھی بیع روا
خیار شرط یا رویت اندر جے مبیعہ وچہ عیب
جس عیبے دنیاں سوداگر قدرے مل گھٹاون
مثلاً گولا چور جھوٹھا یا نسے یا منہ ریتی
ایسے عیبوں مل گھٹونا جائز ناہیں مسول
گند دہن تے گند البغل ہووناں تھیں پیدا
جیکر گولی زانیہ ہووے یا حیض نہ آوے شمار ان
بیع باطل اصیل دی جانو خوک خمر ہور نہ تے
ہور ام ولد مکاتبہ گولی گولا یا مدبر
بکی بیع دا نام ہے تولیہ ودے مراجت
تولیے تے مراجت دی اول شرط پچھان
قیمی نال خرید کرے تاں نفع نہ معلم ہوسی
تولیے اندر جس مل گھنے اوسے ہی چا دیوے
مگر جو خرچ اوسے اتے اوہ بھی نال رلائے
مثلاً سو روپیہ دا کوئی کپڑا مل لے آیا
ھن ہک سودہ لگا اس اوتے نیہ ان ات بہت لے
جے آکھے ایہ کپڑا ہک سو دہاں دے خرید

یا رضا ولاتہ ہووے جیونکر وطی ہم ہسوار
یا چوپایہ نال خیار سے پھیر وطی اسوار
ابو المکارم شرح وچہ کہیا باطل ہتہ خیار
مگر سوار ہو یا رو کاراں تاں شرع وچہ مڑسی
لاچار ہووے خیار نہ ساقط ایہ شرع دا راہ
جے ویکھے دل خوش نہ ہووس جائز رد فرما
گھر مشتری دے پیدا ہو یا رد باطل اے عیب
عیباں تھیں اوہ عیب رد مطلق نہ فرماون
نوشان اندر انھیں عیبیں مشتری چاہے ہی
رد کرے یا مل پھلے تھیں چاہے کرے قبول
ایہ عیب نہ گولی بلکہ باندی وچہ جان کلیہ قاعدہ
ہور جو ظاہر کفر دہاں دا جائز رد شمار ان
انہوں باطل میت وچن وچہ قدوری لت
ایہی شئ اصیل نہ جائز ویچن سنتوں خبر
ترتحید انانو بیع صرف دی فرق انہاں ات بہت
کیلی وزنی نال خریدے قیمتی نال نہ جان
جیوں گھوڑا دیکے کپڑا گھنے نفع کرلو ہتہ دہوسی
ناگھٹائے مل پہلے تھیں دہ نہ اوتھیں لیوے
کنز قدوری دیوچہ لکھیا نالے وچ ہدایے
وت دہ روپے دے زگوالین یا اوس کھنب کرایا
ہک سو پچاں تھیں ایہ پچے جھوٹھ حرام نتو لے
بیچ نفع دی دہ چا مینوں گا ذبہ جان خرید

کیسے سو روپیے گولا گھد معاوت ختنہ کرائے
ہن جیکچہ لگا ختنے او تسے یا قرآن دوائی
چھتو لیئے وچ خیانت ظاہر او تنا مل گھٹائے
مثلاً کپڑا چوہا ٹکیے یا دسبا کٹ پاڑے
خیانت دیاں ایہ دو مسئلاں وچ رموز آئیاں
کو شخص متاع خرید کریندا اسوقت مل گھڑ جڑا
خواہے ڈیوڑھی خواہے دونی خواہی ہوون سوائی
قدر وصف جس شی دا جاتا جاوے سلم صحیح
پہلی شرط بیان جنس دا جیونکر کنک یا جو
تریا کھری چوتھا بھار پنجواں اجل بیان
چھیواں بیان مکان دا کرنا جتھے پچھے تولے
قبض کرنا مل تسے دا ستویں شرط پچھانی
بیان کرنا راس مال دا جونکر مسلخ توں
مسلم فیہ موجود ہووے جس ویلے سلم کچھیوے
کو سلم کھجوراں درخت معین یا گندم یا چول
سلم کریکو وچہ کپڑیاں دے شمار گزاں دا
معدودی متفاوت اندر نا ہیں سلم روا
ایہ شرائط ہاں ضروری لینی کرے متاع
کنے ہاتے چتر سے سندا دیچن کچھ روا
نزد شافعی دی عین نجاست کتیا وچ نہ مول
نزد یوسف دے جے سگ ہلکا ویچن نا در کار

یا مریض تا دارو کیتوس یا قرآن پڑھائے
ایہ نا ضم کرے جد ویچے شرح رموز کھائے
مرابحت وچ چاہیے گھٹنے نہیں لاشے پڑتالے
یا دین گھٹنے سے یاراں دسے ایہ کم سارا مارے
کیتیا ٹکیا پھول دیکھا ہو عقد کریندیاں بھایاں
خبر ضدا اوہ ماگھی کیتی نفع دتا رب دوڑا
اوہ کل حلال شریعت اندر جانن جونسک پائی
جیڈ شریکیلی ڈنی پچھوین شرطاں ست آہی
دو جا قسم لوپاویں جیونکر اصالتی وچہ ہو
اقل مہلت دا ہک مہینہ گھٹ نہ روا عیاں
جو تیسے چایاں لگے مزدوری اٹھین ناکو بھیجے
وچ مجلس دے پیش جدا یون مختصر وچہ جانے
بیان قدر دا جیون الحقہ پایاں ناجھگڑیدا ایہو
جے گز نوپا مبین ملائی کرن نہ جائز تھیوے
جے لوک معین سلم نہ جائز کنز قدوری پھول
تیا اسگنہا تیے بردے سے مختصر تہیں آندا
جیون کر حیوان چمڑا گدڑے لکڑیاں ماگھیرا
اول کرے بیان متاندا اوت نہ لوپے نزاع
معلم غیر معلم مساوی مختصر فرما
نزد حنیفہ نفع چھپے تہیں بکریں روانہ بھول
نثر حق طاعے دیوچہ لکھیا باب سلم وچ یار

ذمی اندر بیع شرا دے جیونکر مسلم حال
ذمی نال بیع تہاں وچ واپچن لین روا
بیع صرفی سونا روپا درہم چاندی دیناران
جے مشتری بائع قبض نہ کیتا مجلس ہووے جدا
خواہے سونا خواہے روپا یا چاندی دینے نال
کو سونے روپے بھانڈا بیچے مل نہ گھنے سارا
جیوں تلوار سنہری ہووے سونا ہوس جدا
مثلاً سونا سو روپے ڈیڈھ سو دی تلوار
جیکر زر جدا ہو سکے باجھ زیان تلوار
جیکر زر خلاص ہووے تے قبض ہتیں ل
نال جنس دے جنس وچہ جیند اکیلی وزنی کوئی
علت ربو دے کیلی وزنی جنہاں جنس تہن توں
جے نابود ہوون دو وصف ان دوئیں جان حلال
مثلاً کنک روپے توں جے آوے کوئی ل
جے نابود دوہاں تہیں ہک جہات فقط حرام
مثلاً کنک خریدے کرئی بدلہ دیکے جو
کنک جو تے لون کھجوران ایہہ کیلی قرار
انہاں چھیاں چیزاں یا جیہاں ہوون ایہاں جیہاں
جنہاں شیئاں دا میں شرع وچہ تول ویکھے کو یار
ایہہ پر جیکر جنس واحد تا ہووے نہ گھنے کجھ
اوہ یک برابر منگے دیوے یک برابر تول

گر تشرب تے خول داپچن روا وہ مسلم جالی
جیونکر نکری سیہ کہ بیچن موہن دے حق آ
ثمن مبیع لوون وچہ مجلس دے قبض کرن دیس یاران
وچہ مجلس دے دوین بیٹھا یہ بیع جان فنا
تا بھی شرط تقابض ایہی وچہ مجلس دے کر
مشترک رہسی اوہ بھانڈا دوہاں وچہ سردار
اتھے بھی تقابض لازم اوس جتنی زر بھرا
سو مبلغ دا قبض فریضہ سنتوں برخوردار
تا تمامی سو دا لازم نہیں تا کل شمار
اوہ مختصر وچہ زر دا بدلہ لکھیا ویکھ نہ بھل
جیکر نال گھنے کجھ وادھا اوہ ربوا ہو جائی
مہلت وہ دے حرام عزیزا ایتھے کوئی نہ ہووے
ہک ڈاڈھے دو یا مہلت وچہ شرع دے بھال
اوہ کیلی اوہ وزنی یا جنس تہ یکسے ل
ہن دا ہاں بن حلال عزیزا اندر کتب تمام
بشرط ہتی جائز دا ہا مہلت اندر بھو
سونا روپا ہر دو وزنی دے بیچ تول بھرا
دوہ موقوف نے عرف دے اتے وچہ زر تیراں
یا کو وزنی من کے ویچے تا بھی روا شمار
توڑے ہک کہری یا ماڑی وچہ حدیث سمجھ
جنس واحد وچہ حکم مساوی شرع نابہ بھول

نگلپ دانے یا ہک پیسہ یا اکھروٹ یا آنڈا
جے معین کر دکھائے نائیں اٹکل پیسے دانے
ابنویں ہک کوزہ پانی دا یکے تکنے دو
ہور رلوانہ اس صورت وچ روک گھنن مل تن
میری شرح قدوری اندر اسوچہ لکھنے قول
پر نزد فقہائے خالص مخلص او ہو مرد سیانا
ربوا نہیں وچ عبد مولے دے نا مسلم نا حربی
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبیؐ تے خالی وقت نہ کوئی

دوون دوون نال ایہہ ہر وچن روا کنز تھیں آندا
نانہ جائز ایہہ زیادتی مختصر وچ جلنے
ایہہ بھی روا ربوا نہ اسوچہ قول شیخین سنو
اوہ ہار کرے تا سیر گھٹائے ایہہ باج نہ گن
بعضے حل تے بعضے حرمت بہت کراہہ ہوا
روک اوہ ہار برابر بیچے دودھ نہ گھنے دونا
جے وپار کرن وچہ دار حرب دے ایہہ علامت فریبی
چودان طبقاں وچہ جیہڑاں پڑھن صلوٰتاں ہستے نبی دے

باب در بیان بیع و شراء و احکام آنہا گوید

مالک ہونا عین چیز دا بدلے دیکھے مال
بدلہ باجھوں عین چیز دا مالک ہووے کو
ہبہ جاں ایجاب نال دوجا جاں قبول
مثلاً کوئی ووہبت آکھے ایہہ شے بخشی تینوں
جے مجلس وچ چانہ گھنے مجلس ہووے جدا
جاں تک لوں کوئی شے بخشی یا بخشے ہویا
قابض اوس دا ہو شرع وچہ جو لگ عقل نہ آدی
جے کال پوے تہ تنگی وقت گھنے لاہ دوچین
جیکجھ ڈیے جاتکاں نائیں ڈیے آکھ مباح
سا انہیں شے دا بخشنا جائز نائیں مول
مثلاً دانے کوڈیاں بخشے یا کوب بخشے وار

ایسے نوں بیع آکھدے سن ہبہ دا حال
مختصر وچہ لکھیا ایہہ بخشیس کہو
تم مجلس وچ قبض نال ٹوٹے اذن قبول
دوجا قبلت کہکے او ٹھیا ڈرکھیا ہن ہینون
پچھے حاجت اذن ایہہ ٹٹ وی لیسی نال رضا
جیونکہ غنی دسیاں دیتا ئیں گھنے دیون گھڑا
وت جاتک تعیین لین نہ جائز حکم شرع فرماوے
ایہہ حرام ہے پا ہیو تائیں حشر عذاب پئیں
اوس اتے دی ہن کھاں دچھن اندر جاں نلاع
سا انہیں اوہ مردے جوڑن کرے قبول
ایہہ بعد اکر بخشے کلی جھگڑن نا دت یار

جے حویلی دوجے جا ملے نوں بخشیں
کوٹھا چی گولی گبھن بخشے حمل نہ بخشے مل
ہبہ ایہ صحیح جانو تے استثنا ر برباد
جے ہک دوں نوں کوئی گولی بخشے یا جیہ یا پنجہ
تیں جائیں ہبہ کرکے جائز وت نہ موڑن
اول متصل زیادتی جان مراد اس دا لو
میموں موت مرے بخشیندا یا دوریں بانیندا
عیبوں عوض جو بدلہ لیوے شرط کریں کجھ
خ کولوں خروج موہوبہ ملکے وچہ نہ ہووے
ز کولوں مراد زوجاں بخشے مرد یا زنان
ق قربی جیکوئی بخشے ذو رحم نا تے وچوں
موہوبہ ہلاک ہو جاوے تھیں جان مراد
صدقہ بھی مانند ہبہ دے قبضے نال تمام
صدقہ وچہ رجوع نہ جائز ہبے وچہ روا
صدقہ وچہ تے ہبہ اندر اتنا فرق بیان
ہبہ وچہ کو بدلہ لگھے تو لڑے شرط کریئی
صدقہ اندر عوض نہ جائز بدلہ اوس ثواب
جو صدقہ اول رب لیندا پچھوں ہتھ فقیر
گو آپ محتاج تے مل تصدق کردا اوپر غیر
کو جھگا سوال کریندا یاں المحتاج کوئی تو لری
گر جے جانے منگے لوکاں کرسی خرچ گناہاں

ایہ صحیح تے عکس نہ اسدا ودھے تھیں لین
حمل تابع ماں دی ہوسی واہب سدا ملول
موہوب لہ دا اس ہبہ تھیں جے ہران گھر آباد
وٹین ایہ قبول نہ کردی جائز شک نہ کجھ
دمغ خرقہ دے حرف وچہ کنز دے ہوڑن
رنگ کپڑا یا سیوں موٹا ایہ مثال سمالو
وارث موڑے یا وارث تھیں ایہ مثال اسناں
توڑے پیسہ نال روپیے تا بھی روا نہ کجھ
جیونکر ویچے یا بخشیئی واہب ایچھا روہوے
اتھے بھی وت لین نہ جائز وچہ کنز کرگناں
بھین بھرا یا چاچا بابا کیکے وت نہ گھن
انہیں تھیں جائیں پرتن والا کدیں نہ شاد
ہے پر صدقہ غنیاں تائیں لیناں جاں حرام
پر بحکم قاضی یا ہر دو راضی جاہے لے پرتا
شرح وقایہ دے وچہ لکھیا وساں رکھ دھیان
بیع دا حکم بھانویں اوس دا آخر جان صحیح
جیکر صدقہ دیکے پرتے آخر لہے عذاب
اس گھگی کیتی نال خدا دے تا میں سڑے سعیر
جیکر صابر بھکھ دکھ اوتے اس صدقہ دی خیر
لاماس تصدق اسدے اوتے لکھے رموز بیاری
لکھے رموز جیہا بھی ایہویں اوہناں کیچ ناہاں

من تصدق بعدل تمرة من کسب طیب ولا یقبل الله الا الطیب فان الله یتقبلها بیمینه ثم یربیها لصاحبه کما یربی احدکم فلوه حتی تکون مثل الجبل متفق علیه

باب بیع دیاں قسماں

ہردم پڑھ صلوٰۃ نبی تے کر و تصدیق حال
روز حشر دے جنت اندر ہوسو بہت نہال

باب در بیان مسائل عاریت گوید

بدلہ باجھ حصول نفع دا اس دا نام عاریت
ہور کسے نوں دیوے نائیں جو شے ہووے خراب
مالک تائیں جائز اہی جد چاہے تد گھنے
مستعیر جو نال تعدی او شے کرے ہلاک
مثلاً کوئی کرے تعین مدت گھوڑی کوں منگے
یا آکھے میں بکو جڑ ساں ہور نہ تھے کوئی
یا آکھے میں روں لدیساں یا چھٹی یا انے
بے عہد اوتے ہلاک ہوجاوے ایہ تعدی نائیں
باجھ تعدی ضامن نائیں توڑے شرط ضمان
کوئی کپیا منگے تیلے کارن یا گولی دودھ گے
اوہ مالک مٹھا کپیا لیکے جنگل چلیا جاوے
مالک نوں شے لینی اوتھے شرع اندر ات بہت
نہیں عذر گھنے تائیں کرے اوہ دول ناجا
کو وچ امانت کرے خیانت ایہی سنوں بیان
مثلاً زید عمر نوں دتی میری رکھ امان
اس صورت وچ بھرنی پوسی جے رکھے پاس
توڑے مالک منع کرے جے دیویں نا رکھ کول
جے آکھے ایہ شے میری توں رکھیں گھر فلانے
اے پر کم کرکے جھب دے یاد رکھیں ایہ مت
مثلاً جیونکر کپڑا ہووے کرسی ہوئے آب
مستعیر دیوے چا فوراً ہور پوہا کوئی اپنے
راضی ہو کے بھرے ضمانت ناہووے غمناک
یا آکھے تے شمن لدیساں لدو دیگ نہ سنگے
یا آکھے میں دیہ کو جانا اوتے لگھ گیوئی
اس تھیں پچھے وچ چھپاندے لوں لوہا تنے
عہد خلافی کرے ہلاکت پوے ضمان تدائیں
شرح رموز دے مختصر دے کیتا ایہ بیان
مدت ہکا نہیں خلافت دل دو ہانڈا پھر کے
اٹھے مالک نوں شے لینی شرح کیوں فرمائی
اوہ معذور تا ہر دو عاجز لین شرع دی مت
جو اجرت مثل وچ رموز دے اوہ مزدوری تارے
مودع بھر دیوے خوش ہو کے جو نقصان امان
اوس چار کھی باجھ ٹبر دے ہوئی کل نقصان
یا دھیاں تیراں زوجہ دیوے تاں بھی کی وسواس
تاں بھی ایہ تعدی نائیں کنز قدوری پھول
اوہ چار کھے ہوری گھر وچ ایہ تعدی جانے

یا آکھے امانت میری سفرے نالے جائیں | یا قادر ہو کے دیویں ناہیں منگن آیا سائیں
مگر جے اس گھر اگ لگے یا دریا اوسنوں بوڑے | اتھوں چاہوی گھر رکھے چور نہ اس گھر چھوڑے
اس صورت وچہ ضامن ناہیں ہور ضمان پیچہ ئی | مختصر وچہ ایویں لکھیا میرا ذمہ نہ کوئی
کو وچہ امانت کرے خیانت اوہ منافق پکا | وچہ حدیث شریفے آیا شیطان دتوس دھکا
ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جیڈے جثے نال | بت ڈُبہی سر سودہ زمین تے ہیبت نال سنبھال

باب در بیان گروی کردن چیزہا گوید

مقید کرنا مال متقوم نال ایجاب قبول | وہلا اتے فارغ کر کے معنے رھن نہ بھول
کر گروی کرداز مین تاہین یا کو رکھے درخت | جے وچہ زراعت میوہ ہووے روا نہیں ایہ رخت
جے باجہ زراعت میوہ آکھے تا ایہ حکم چھپانی | فارغ ناہین وچہ ملنے ایہا موجب جانی
جیکر رھن ہلاک ہو رہاوے باجہ تعدی بھائی | جے قیمت دین برابر ہووے ساقط دین ہویائی
جے سٹھ روپیہ دین ہووے تے قیمت گہنے سو | سٹھ وڈیا تے چہل امانت اسدا ناگجھ ہو
جیکر قیمت گھٹ گہنے دی ہووے دین زیادہ | قدر قیمت دے قرض تھوئی باقی کرے آموہ
گہنے دی حفاظت لازم رکھے اپنے پاس | جے ولد زوجہ یا خادم ڈیوے تاہیں ناوسواس
باجہ انہاندے جان تعدی حیوان منبد یوچہ خنصر | شرح وقایہ وچہ حفاظت جے کر غیر ہا نہر
بسایہ دیوچہ مندری پاوں عادت مردنہ کتنے | شرح وقایہ وچہ ایہ موجب خنصر عادت دسے
گروی خادم کولوں خدمت یا گروی گھوڑے سے | یا گہنا کپڑا پہنے پائے کل تجاوز نسے
کسے گھوڑی گانو جہ گنے رکھی یا اجر یا وانے | کرایہ گھر تے اجر چڑھاوے مرتھن تے جانے
وادہا اجر تے دودہ میوہ اُن بھیڈاں تے جت | ایہہ ہر شے گروی نال اصلے ہونہ وچہ کجھ گھٹ
جے گروی شے نوں ویچے کوئی بکہوں باجہ رضا | شرح وقایہ دے سوچہ لکھیا ایہ گل نہیں ذدا
خواہے مالک ویچے اوسنوں خواہی جنے لطف | جو لگے راضی ہون دوویں رکھن سلامت گمشا

دین اندر زیادتی کرنی جائز ناہیں مول   نہ جائز یادتی وچہ رھن دے سن تمثیل نہ بھول

ویہاں داکو گہنا رکھے وہ اگے سر قرض   دہ روپئے ہور چھیندا حاصل کردا غرض

عکس کرے تا جائز اہی جے وے دیکو ہور   بعد ابراد نہ ضامن مرتھن جے دہنجن چور

بیزار کیتا میں ذمہ تیرا دینڑن توں بیزار   متھن راہن نوں کہیا ابرا ابرار شمار

اجارہ لئے ہوئی چیز دا گروی نہیں ہوا   رہان رکھے اجارہ دیکو مانگویں دینی بھی آ

عاریت نا دیہ اجارہ رھن نہ رکھیں مول   مانگویں دیے تے رکھ امانت ایہ دوروا نہ بھول

رھن اندرتی وچہ ودیعت چاڑے نہیں درست   کر تفصیل دسیاں تینوں تا توں ہو دین چست

کو گردی تے نوں گردی رکھے یا دیوے اجارہ   یا امانت یا عاریت دیوے کوئی نہ جائز یارا

کو ودیعت نوں ودیعت دیوے یا دیوے اعارہ   کوئی نہ روا ایہویں رھن ایہویں ہن اجارہ

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جس جمیاں ایہ کار   نو شیر دان دی ماڑی کنبی معجزہ ایہ شمار

باب در بیان احکام اجارہ کردن گوید

مالک ہونا نفع دا اوتھوں دیکے مال   ایہ شکل اجارہ جان توں مختصر وچہ بھال

نفع مخصوص معلوم ہووے تا ہوسی روا اجارہ   ہک مجہول تا جائز ناہیں نفع یا اجرت یارا

مثلاً کسے ویہ کوہ جانا گھوڑی بھاڑے کردا   تعیین مزوری کیتے باجھوں وانہوسی مردا

یا مزدوری کرے مقرہ پر اگوں کہے نہ کجھ   جو کجھ لیسی کتھے دیسی تا بھی روا نہ سمجھ

بدلہ دیکے نفع خریدے ایہا صفت اجارے   عین متاجرہ ملک مالک دا مسلے اسو چہ سارے

دھیا موچی پولی کاتب لکھن قرآن کتاباں   اجیر مشترک نام انہاندا جانو شرع حساباں

اجیر خاص جو کم ہکی دا کردا رہے ہمیشاں   جیوں چرواہا اکبریاں گاہیں ہک رکھن درخویشاں

جو کجھ مال اجیراں دیوے کلی حکم امانت   باجھ تعدی کوئی انہاندا بھرسی نہیں ضمانت

جے عادت جتنا دہبا کپڑا اگئے کرے زیاں   یار گزن مارے نت کسے حد تھیں ودہ بجاوان

حکم اوہ ہین جہڑے بیان ہو چکے ہین وچہ پہلے شعر دے یعنے مانگواں دینا اتے اجارے دینا تے رہن رکھنا ایہ چارے نہیں جائز ۱۲ منہ ۱۳
ودیعت کہندے ہین امانت نوں یعنے کوئی شخص امانت نوں اگے امانت رکھے یا اعارہ دیوے اعارہ کہندے مانگواں دینے نوں نہیں جائز اتے اسیطرح رہن رکھنا امانت دا بھی نہیں جائز اتے جیکر رہن چیز نوں اجارے دیوے یعنے موہرے دیوے تا بھی نہیں جائز ۱۲ منہ
اجارہ کہندے ہین موہرا دیونے نوں ۱۲ منہ

یا چروا الا بکریان گائین نال سو ٹیدی مارے
جے اس ٹستر چوبھی کولون بانھ ہووے نقصان
انہان ترین شکلاں دے اندر نہین نہ یا دتی مول
فکل تعدی وچہ رموز نے کیتی ایہ بیان
عادت کولون بھی ودہ مارے ایسا کوئی نہ کٹے
چہار پایہ کوئی لے اجارہ مارے جان وجائے
صاحبیہ فرمایا جیکر عادت تدریہن
عادت کولون جے ودہ مار نال ہلاکت ضامن
کوئی چوپایہ اجارہ گنے یا زمین یا گھر
درزی تے رنگریز مزدوری گھنے کر اتمام
جے کل روٹی یا بعض رہ ٹیدا سڑ گئے ہووے زیان
ایسی سار تندوروں کڈھے اسدی نہین کجاوی
کسے ویاہ شادی دا گوشت پردہ پکیتا سیہ تیار
کسے چیز تیار کرادے کیتی محنت پورے نہ لے
مثلا کسے نبل رنگایا یا سوہا یا رتا
جے محنت کارن نہ کرسے تے چوراں کڈہ کریگا
یا ولید ابھی تانی اتے لگدا پان دا سیدہ
پر بافندے دی منشا نوجہ لبھے ناہین گل
امید ہے جوشل چڑ ہوئی ہوسی نہین چلاہ
اپنی بھبودی دیکارن پان لیندا تانی
یا فلی دے حق دو روایتاں وچہ مسعودی جانو

جتنا عادت آجڑ یا ندی دین دبا دا سارے
یا کو بکری منڈی نٹھی یا ہلاکت جان
جن تاہین نہین ضمانت کوئی اندر شرع رسول
کو جا نکے مارے بکری تاہین پیر اکھین نقصان
ضمانت کولون ایسا احمق ہرگز کوئی نہ چھٹے
نزد حنیفہ ضامن ہوسی جوہری وچہ دساوے
شرح وقایہ دے وچہ لکھیا کہ ضمان نہ دیہن
نال اجا جلدے ضامن ہوسی جوہر پوچہ دساون
ہر جہینے نے ہر منزل دیوے اجرت بھر
روٹیاں والی کڈھ تندوروں لئے پکائی طعام
جے نفع نہ پکڑے نہ دہ او تھین وچہ سوز بیان
جے باہر کڈھے تے سڑ جاوے اسدی لینی آوے
جدر کا بیان دے وچہ پایے لئے مزدوری تار
اجرت کارن نہ کرے او جیدا حق وچہ رلے
پھیری پایا عاجز ہویا اجر نہ دے کو تپا
مزدو ریدی گئی مزدوری اس بھر اندر لگائی
ایہ بھی سبھے محنت کارن جان کلیہ قاعدہ
قحط سالی وچہ آٹا مہنگا ایہار ڈا کوئی
جو مال کجھا نیسے تانی اولون پان چھوڑا ندا لاہ
اسدے باجہ نہ انیان جاوے باقی حق نہ جانی
اسچہ نہ نفس حالات تاہین اجرت کان لکھا تو

جے درزی موچی نوں کوئی دیوے چم کپڑا تے ہا گا
جے کرتیار مالک نوں دیندا ہوندا بھی احسان
عقد اجارتی جد ہووے واجب نہیں مزدوری
یا باجھ شرط دے مزدوری نوں لول چا کو دیوے
ایہہ کرے جہاں مزدوری یاں وچ قدری آیاں
کیتے سیا مطلق کم کسے نوں قید نہ کیتا گجھ
پیو بھرا چار نگے سیوے یا اوس عبد اجیر
رہوے کہے جو وچ محیطے مسئلہ ایہہ ضرور
اوہ دیوے نساج ہوسی نوں جو کرن نقصان
جے مزدوری دیونی کر کے دیوے تا ایہہ حال
تا ضمان بھرلیسی پہلا اسو چہ نہیں خلاف
جے توں تا ہی اگلی اتوں چا ڈین تاں ان بھا رچار
یا آکھے کو اج سیوین تا درم مزدوری سارا
یا آکھے جو ردی کرتا سیوین تاں اٹھ آنے
وعدے تے وفا کران تا جو کجھ چکا دیوے
جو بہا شہر دا گھٹ معقول تا گھٹ دیسی قاضی
کسے دار مکان اجارہ لیا اجرت پہا چکائی
جو کم چاہے سبھ کاروائی یا چھوڑ دست بنا
اینویں چھڈ دیسی جو ل تے کاغذ ایہہ کم سب حرام

ہلاک ہووے وکیندا اجرت کا سان بھر ضمانت بہا گا
احسان والے رب دے ہتھ رکھدا آیا وچ قرآن
مگر جے شرط کرے ایں اول لیساں ہیو ضروری
یا استیفا نفع دا ہووے ڈھو غا کرما لیوے
ہن لکھی پڑھا استادان کولوں وچ کتابے پایان
توں زمین یا توہاں سیوین ہر تعیین جائز کجھ
قید کرے تا اوس ہتھ جیوں ہر گز روانہ گیر
پولی نوں کوتاہی ولے ان دیہہ یا ضرور
پہلے پچھلے دوہاں وچوں کوئی نہ بھرے ضمان
پر جے چا اجینی لون دیوے محنت باجھ سنبھال
دو یا چھٹا اس ضمانون وچہ رہو نہ ہے صاف
جیتوں انیس دو ترین پچھے جو لیں پنج شمار
بھلکے سیوین تا اوہ دیسیاں ناکہ ہن کرکارا
ڈھنی سیوین تاں پنج دلیساں ایہیں وچہ میانے
اجر مثل جو عہد خلائی شہر وچوں پچھ لیوے
وہ ہووے تا کسے ہر دونہوں راضی
اس پر کجھ تعیین نہ کیتا جو کجھ گرسی بھائی
ڈھو یا تھے ٹھٹھیار لوہارا ایہہ چھت دین ہلا
تعیین کرے یا مالک راضی سبھ کم حل تمام

ہر دم پڑھو صلوۃ نبی تے روشن ہوسن قبراں
جس انگل نال کیتا چن ٹوٹے جگ وچ گیاں خبراں

باب در بیان اجارہ فاسد گوید

عبادت والیاں کماں اندر اجرت لین حرام
علم فقہ تفسیر حدیثاں ہور جو واجب حج
حج روا ہے بادشاہاں نوں طلب دِلاون خراب
اجرت نال متقدمیاں کہیا پڑھاون حرام
مباح علم نجوم طبابت ہور علم تعبیر
اج زمانے دا ایہو جیب سان جان نہ لیا
اجرت نال معاش ہووے تنگی دور فساد
مفتی نعمت جو تہہ آوے تو رُٹے ل کر
جیکر چیز مرتری ہووے پر نال امید دے آنے
بیت المالوں کجھ نہ ملدا رغبت رہے نہ کسے
جیکر چاہے سبہ قولاں تے اجرت ہووے صحیح
وت اجرت کرے معین آکھے اے عزیز میرا
مضمرات تے وچہ خلاصے اس دا کُل بیان
کو تعلیم دے اللہ علم پڑھاوے لیندا دی کو دیوے
اوسنوں گھسن ہدیہ تحفہ اجرت کہے نہ کوئی
ہکی اجرت نال پڑھایا ہک نے نیت ثواب
ایسے ہے جو اجرت والا خالی ہوں نہ رہسی
اجاوہ کرنا معصیت دا نال اجماع حرام
مثلا اجرت ردن پٹن دی ہویا کوئی غنیا

مثل قرآن اذان اقامت ہور جماعت امام
ایہ نال مزدوری جائز ناہیں اس مسئلہ اوج
اوہ نال مزدوری حج کراون گھر بیہ لین ثواب
پر متاخریاں مختصر وچہ اجد ینہ حل تمام
نال اتفاق دے وچہ رموز دے اجرت جائز گیر
بیت المالوں اج زمانے دا المان ملنے جیتے
دویا جیکو تی دیکے پڑھ سی دائم رکھسی یاد
تا بھی نیدہ کجہ نہ جانے کہے منوں کی لوڑ
اوسنوں کاغذ زر دا جانن مطلب سیانے
روا اجرت دا موجب ایہا وچہ رموز دے سے
اوہ طالب علم لئے اجارہ مدت تعین کری
مثلا دہ درہمے تون نوکر مینوں علم پڑھا
کہے رموز مین اوتھین ڈٹھا جتنا میں کہیاں
باجہ کراہت جیکر چاہے اوہ معلم لیوے
یا خدمت استاذاں کہسن رد خطا ہوئی
اجرت دا لیدا کجہ ورچہ یا اوہ ترا خراب
علم نور دے رب غفور تخت بہشتے بہسی
پہلے مجتہد تے پچھلے کہن حرام تمام
گن گن نیکیاں اُسدیاں نے روکے خوب سنا

توجر گرنون ات بیت، کہنداوارث اس دا کو
اوہ بھین یا ڈومنی یا روآئی ہوتیار
شیطان ہسدا ویکھ کے خوب مچایا شور
اوّل وین شیطان نے کیتے وچ جہان
ایہ حدیث رموز دے اندر لکھی باب اجار
کو کنجر ڈوم اجارہ گھنّے یا ہینڈنٹ کلال
اجرت زنا سرود نا نیان سبہا ریان جان حرام
مگر تنبورا سارنگی ڈگڑا جکوئی دیوے بنار
وچ عاصی دی مدد کنندہ ہویا وچ اس کار
جیو بکر بٹ شاربے دے ہین کو بہار بنار
ٹھٹھیاراں کٹوریاں فاسق پین شراب
مجھین گائین واسطے موچی گھتّے سین
جو آلات حرام کسبدے جیون چڑان ہتھیار
انہاں کل چیزان دے اندر اجرت حل اسید
کوئی اجرت نال سرود لکھائے عربی یا فارسی
کوئی کہنے حلال سرود دے تائین جیڑا نال آسباب
ڈہول طنبورا دف بھی ہور جو چنگ رباب
یا جیون اس اسباب دے جیکوئی کہے سرود حلال
سنن سرود سنا ونا حرمت یا کرنی امداد
اوہ اہل غنا دے صوفی اس زمانے کرن خلاف
اونہاں کنّے سنیان کیتا جن دا آکھن فرض

کہن روپیہ ہر دینہ راتین وین زنا کے دھو
جو شیپالی عورتاں کیتیان سبہ خوار
جیون کنجری آوے تال تے ہیجلے دیون زور
دویا آول خلق تھین گاویا بھی شیطان
نوحہ سرودی سارے شیطان بہت پیار
ایہ حرام دے کافر ہوسی جیکو کہے حلال
پر مالک ملک خبیث دے ہوسن جیکہ لین تمام
عاصی وچہ رموز دے ہویا اجرت حل فرما
ایسے موجب ہور بھی سنتون برخوردار
ہور صراحیان خمرے کارن ایہہ بھی وڈا خطا
جو نیت شراب بناوندا اوہ لہے عذاب
جو چوالن کان بناوندے ایہہ بھی خوب سمجھن
چُھری لوہار تے موچی گھتّے ہوون سبہ کار
مین بر ربط ویکھ رموز تھین ایہہ سبب کیتے قید
ایہ وچہ رموز دے کاتب تائین اجرت حل دسی
جیون خنجری ڈگڑا سارنگی کیسے کافر دین خراب
ہور بخن مین تے سر مارن جلکی سبہ خراب
اوہ اختلاف دے واسطے ہوسن کافر مول نہ بھال
اہل زنا اہل برابر سارے اندر فسق فساد
جینے تے غوث الاعظم دا جو ظاہر باطن صاف
نال پیتیان ہرگز اونہاں بالکل نامن غرض

جهو کهے حال تے نعرے مارن ایہہ نی شیطانی
جان صوفی کوئی نچّے ٹپے مومن کرو دسیان
غنا نفاق نوں پیدا کردا وچ دلاں جیوں پانی
ذکر الٰہی پیدا کردا ایمان وچ قلوب
ہور حدیث نبی فرمایا چاکے قسم خدا
مگر وہ موڈھیاں اُسدیاں تے دو شیطان آچڑدے
واہ واصوفی اُس زمانے رقص سماع کریندے
اس مجلس نوں صوفی آکھن اجن تے رنگین
جانجان یک انگشت دُبر وچ ہور سینے تے پیر
ہور حدیث نبی فرمایا سن مومن کن دھر
جیوں کر زہر پائی ہووے نال مٹھے دے ور
جیوں سپ ڈنگیا ہو کردا زہر قاتل دی پارد
سرور حکایتاں سوہنیاں عشق مجازی گل
جیوں جیوں گلاں محبوباں دیاں آون اندر گوش
ہور حاشیہ وچ لکھیا اہی مولوی عبد الحکیم
صفوان بیٹا امیہ کھندا اسیں حضرت کول
اوہ عمر بیٹا قرہ دا آہا جو آیا حضرت پاس
یا نبی جی میرے اُتے رب لکھی بدبختی
مگر جے دف نال نیں گاواں تد رزق ہتھ آوے
محض غنا سود کریساں سخن زبوں نہ کوئی
اذن دیساں وچ اس کم دے ناہیں کجھ بیلبانی

بلکہ حضرت صاحب کہیا یا دکھیں اے جانی
دُبر اُسدی وچ انگل دیندا اس وقت شیطان
کل انگوریاں پیدا کردا قول رسول ﷺ کھانی
جیوں زراعتاں پیدا کردا پانی اے محبوب
بلند آواز نہ کوئی کردا ہرگز نال غنا
نال دو پیلاں سینہ اوسدا سب کہتے چھڑدے
ہک شیطان دُبر وچ انگل سینہ دو جھڑیندے
اے پر اہتھیں غنا لازم حنفی قول یقین
تا لگ چپ کرے احمق نال خدا دے ویر
غنار زنا دا منترا ہی کھان مثال بے ڈر
انیوں نال سرود سنن دے چڑھے زنا ضرور
آتوں سرود سنن جد فاسق شہوت زور شمار و
بیان کرن خط خال ستی دا ایہ مثال نہ بھل
اٹھے حب زنا دی وچ مار یا جاوے ہوش
بیضاوی تفسیر دے اُتے سنتوں یار فہیم
بیٹھے آہے مطرب آہا مٹھا قصہ پھول
اذن لیں سرود دا جائز ہووے ہور نہ آہس
روزی اپنی ہتھ نہ آوے بھکہ تنگ میں تے سختی
پس اذن حلال دیہو یا حضرت تا غم دُور ہو جاوے
نا کو فحش زبانوں کہساں تا حضرت الھیو ے
نزد خدا رسول سچیدے چاذن حرام کھپانی

حاشیہ صفحہ
محمد دلپذیر

جیوں تھائیں توں دشمن رب دا حضرت نے فرمایا
سبب حلال رزق دے جتنے زور سی تد گل پایا

یعنی نیں پران تر دے گویا صحت زبان
رزق حلال کمائے کھا توں چھوڑ کسب شیطان

معتبران کتاباں وچوں ایہہ حدیثاں آیاں
سچھ صحیح وچ باب غنا دے حضرت نے مایاں

غنا دی حرمت نال انہاں دے ثابت جان پیاری
ستّر مجتہد جو حنفی قائل حرمت سارے

چار صاحب مذہب والے لکھن سرود حرام
وچ کتاباں کل علماء ان ایہو قول تمام

اول وچ قرآن مجید دے کیہا رب حرام
پھیر نبی صاحب فرمایا دست علماء تمام

چھ آیات قرآنوں ثابت جنہاں وچ بیان
مرقوم تمام مفسر انہاں تھیں لیں سرود عیان

تفسیر حسینی تے بیضاوی ہور در منثور
مدارک زاہدی حنفی مذہب منتہی پر نور

جلالین تے تفسیر عباسی وجیز محمد غزالی
معالم التنزیل ہوئیں توں رکھیں وچ خیالی

تفسیر وسیط محمد غزالی بغوی سے اتقنہ
کرمانی بھی حرمت قائل کل کہے بھن تھنہ

واستفزز من استطعت منہم پہلی آیت پچھانی
والذین لا یشہدون الزور دوجی ایہ کر جانی

ومن الناس من یشتری لہو الحدیث تریجی ایہ نگہ
وضعیتاہی القریۃ التی چوتھی ایہ کر سمجھ

انکم لتاتون الرجال پنجویں آیت قرآن
افمن ھذا الحدیث تعجبون چھیویں ایہ بیان

انہاں ہیراں تفسیراں وچ ایہا جاں مراد
لہو لعب مزامیر سارے غنا سرود فساد

نکی نکی آیت نوں انہاں سمجھاں ایہ فرمایا
سرگذشت حکایتاں قصہ بعض مکانی آیا

سنن قرآن حلال ہے تے سنن سرود حرام
ایہ وچ فتاوے برنے لکھیا مسئلہ تمام

ولی قصوری مرشد میرے غلام محی الدین
رسالے وچ سرود دے کیتا ایہ بیان مبین

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے روز حشر دا ضامن
شفاعت کاراں کل پیغمبر پھڑسن اوسدا دامن

باب در بیان احکام قسم گوید

کوئی چاوے قسم خدا دے نا کرساں اوہ کار
جان کرے یا بھل بھلیکھے بھرے کفارت یار

[illegible]

۱۲ ــ ۱۲ ــ ۱۲ ــ ۱۲

مولوی محمد دلپذیر

با جیون اسم خدا دے یار و قسم نہ ہوسی مول
کفارت اتھے پوسی ناہین بے شک اوہ گنہگار
غموس زمانے گذرے اتے جانکے بولے کوڑ
جے ظن اوسدے وچ حق سچ آہا ایہ کم خلاف
غموس لغو مستقبل تے ایہ ترے قسم قسمان
کو ذاتی نام اللہ دا جیوڑی قسم صفاتیان کھاوے
اتھے کفارت پکی ہوسی بھنے سوگند پیا
مثلاً قسم قدرت ربدی یا عزت وڈیائی
سوگند کھاوے کو غضب خدا دی یا کو قہر عذاب
اتھے حانث ہوسی ناہین جے بھنے سوگند
کو کسے نکی تھیں قسم چائے پر نام خدا نہ گھنے
سوگند کھاوے کو اس وجہ دی جیکر ان اوہ کار
یا قہر خدا یا لعنت رب دی یا ہین اپر غضب
سوگند کھاوے جس کمے دی نا بچے اوس راہ
اگر سوگند گناہ دے کم تے جے کھاوے کویا
مثال سوگند نماز روزے دی یا ماپیو نال کلام
اس تھیں پچھے بھرے کفارت کرے آزاد غلام
لیے پر بد کپڑے اندر جے اکثر بدن کجیوے
انھاں ترین کمانڈے اندر حانث ہے مختار
جیوقت اودے حانث ماجر یا کی ہووے دول
جے ہیش کفارت غنی ہووے یا جیون وقت غنی

توڑے نام قرآن کعبے دا یا نام پاک رسول
جیونکر وچ غموس قسم دے لئے بشکی نار
اوہ ہوئی نہ ہوئی کم دا خلاف کرے مونہ دہرڑ
اتھے فسق فجور نہ کوئی لغو امید معاف
مستقبل وچ بھنے تا حانث ایہ شرع دیان گلان
جیون رحمن رحیم کہے یا حق غفور کھاوے
انہین وچ صفاتان رب دے جتھے عرف ہوگیا
یا کبر جلالیت آکھے تا سوگند پے گیائی
یا رضا خدا یا رحم علم دی ایہ عرفاً بحساب
انھان صفتاں نال عرف وچ ناہین قسم پسند
مختصر وچ پوس کفارت جیکر اوس نون بھنے
تاہین زانی یا شارب خمرے یا دجادون خوار
اتھے قسم کفارت نا کو جے اوہ کرے سبب
کرے حفاظت اوس کمے دی کہیا آپ الاد
نر پٹ بھنے اوس قسم نون ناہوئے بدکار
ناکرسان نا پرسان رکھسان پہنے سبہ تمام
یاد ہان نون کپڑے لوے یا دینہ رات طعام
اثل کجے نا توبت جائز اس تھین رغز نہ تھیوے
آزاد غلام کرے یا کپڑے یا روٹی دو بار
پئے در پئے ترے روزے رکھے بہت قوی ایہ قول
تا بھی اوسنوں ترے روزے کافی پک کرنی

حانث ہوکے پھر کے کفارت اول نہیں دا
سوگند کھاوے کو وچہ کفر دے بھنّے چہ اسلام
کو قسم کھاوے نا داخل ہوساں بیت گھری سن ستیہ
بیعہ کنیس دہر ہم سالاں تے شوالے دیوے وارے
گھر انہاں نوں کوئی نہ کھندا اہن معبد خانے
کو قسم کھاوے مین گل نہ کرساں وقت چا پڑھے قرآن
وچہ نماز پڑھے یا باہر ایہ سا وی بحسبہ
کو قسم کھاوے جے خنزر نہ کھاساں کھادا بکو ولی چو ل
کو قسم کھاوے مین نذیر نہ پاساں پائی منڈی چاندی
کو قسم فلانے نال نہ بولاں ستیاں چا بولاوے
کو دینہ دی روٹی کو لو حالف دے یا کو رات سحر
وہیموں پچھے ڈہلدیاں تیکن سدا وقت غذا
اس تھیں پچھے صبح صادق دے تیکن وقت سحور
کو قسم کھاوے مین رن مرساں وقت اُسدا گل گھٹے
سوگند کھاوے کو اس گھر تھیں نا ہیں ہرو نیاں
اور کرتے نا پھر سے کفارت اس باجہ خلاصی
جے آکھے مین اس گھر لوچہ رہساں نا ہیں مول
کو قسم کھاوے مین لون کھاساں حانث کیھڑ یاں نال
اینویں جانو حکم نمک دا حکم بھنے دا ہور
جیکو آکھے قسم خدا دی نا کرساں اوہ کم
جھڑ آکھے سوگند مینوں اوہ کم کراں ضرور

مگر کفارت وچہ ٹھائے اول کرے ادا
تا بھی اوسنوں نہیں کفارت رکھو یاد تمام
اس تھیں پچھے داخل کعبے بیعہ کنیس میت
انہاں مکاناں بوچہ وڑیاں قسم نہ بھجے پیارے
مسلماناں تے کفاراندے ہدایہ ویکھ جوانے
یا تکبیراں یا تسبیحاں نا ہیں بھجے یاں
گلاں کردا کوئی نہ کھسی پڑھدا آکھن سچہ
جس شہر بوچہ رسم نہ چولاں اوتھے نا بھجے ہول
پچانی وچہ کفارت نا ہیں سونے وچہ پے جانیے
بیدار ہوئے تا حانث ہوسی پے کفارت جاوے
جس حد تیکن کھاوسیاں حانث وساں ہین خبر
لعبد یندوالوں ادہی راتیں تیکن وقت عشا ر
مختصر چہ انہیں وقتیں کھادھیاں حنث ضرور
یا چپک مارے یا گرتہ پے اوہ کفار تو لی چھٹے
کفارت بدلے جیکر تیس کڈھیاں بھجیاں بھیناں
تیوڑے راضی یا وہک کڈھن تا بھی بے وسواسی
اقسام احکم مانند پہلی دی آکھیں نا توں بھول
چولاوں رنگ لقمہ چارے کھاسیاں حانث بحال
جوین کباب باوڑا پکوڑا کھاد حنث نہ چور
ساری عمراں ارک ہووے تا ہوسی بے غم
واقع کہداری تے کیتیاں دُور تھیوں

ایہ مسائل سوگند والی بہت تھنے آکھ سنائی
سارے مختصر دے وچون ہین اسدیو چہ چائے

ہر دم پڑھ صلوٰۃ نبی تے سوہنی صوت حزینی
شاید کی رب چا دکھالے روضہ حبیب مدینی

باب در بیان احکام ذبح و شکار گوید

مکلن ذبح دے گھنڈی تلے البتہ تیکن سارا
گھنڈی اتے جائز ناہین بعضیان روا پکارا

غنی نگھد یو الہ اوسنون کھاوے ناہین کوئی
مسکینان فقراوان اوتے کھاون روا ہویوئی

عروق ذبحے چار پچھانی کینا جنہان ضروری
تری حلقوم دو جان دوپاسے کہیا وچہ قدوری

مری تے حلقوم دو متصل پاسیان تے دو جان
جے ترے کپیون تے ہٹ ثابت تا بھی حل نشان

تری وچون روٹی پانی ساہ دا راہ حلقوم
ابوالمکارم مختصر دی شرح وچون معلوم

بسم اللہ پڑھ ذبح کریں تاں ہووے حلال
جے تہیں قاصد ہوون ہلی تا بھی حل بھال

اختیار اندر ایہ رگان ڈوہو پر جے ہتھ نہ آوے
جیوین پھار وڈل گو ڈھہایا وحشی ہو جاوے

بسم اللہ پڑھ چھری چلا ہویا تلوار یا تیر
جتھے بہٹ او تھاہین کافی مختصر تفسیر کبیر

مستحب ہو نہ قبلے کرنا وتے چھری ترکھی
پیش ذبح کر نہ بہان کہان وچہ کتابون لکھی

تیز چھیر نہ ہو جب ایہا سوکھی نکلے جان
رگان ہنہ فی الفور کپیون تا تکلیف حیوان

اِذَا ذَکَّیْتُمُوْ اَشَاۃً کُلُوْھَا
سِوٰی سَبْعٍ فَفِیْھِنَّ اَلْوَبَالُ

فَفَاءٌ ثُمَّ خَاءٌ ثُمَّ غَیْنٌ
وَدَالٌ ثُمَّ مِیْمَانِ وَذَالُ

یعنے ذبح کرو جان بکری کھاؤ یار تمام
مگر ست چیزان ہول نہ کھاؤ کجھ مکروہ حرام

ف تہیں فرج مراد پچھانو خ تہیں جانو خاے
غ تہیں جان غدودان گلی نڑے کری نجاے

دال تون دم مسفوح دسینہ خون جو نکلیان آوے
میم پہلے تہیں جان مرارہ ہندی پتہ کھاوے

میم دوجے تہیں جان مثانہ ہندی وچہ مت اکٹھا
ذال تون ذکر نہ دسان ہندی ہو کے مین نشر مانا

مستحب ہے نحر اوٹھاندی ذبح کرن مکروہ
عکس کرے چہ گاؤ بہار و مختصر تہیں دیہروو

سُنیے مذہون ذبح اونھاندی مغنے نخرہ پھالی
نخع سلخ بہی جان کراہت جیونکر نام ملانے
نخع سلخ دے معنے شرح وقایہ تھیں ایہ کڈھے
سلخ دے معنے ٹھنڈا ہووان اگے چم چا چھلے
جے اسم اللہ تے عطف لیاوے غیر تا جان حرام
مسلم تے کتابی کافر جیون ہیو دسّا سے
جیکر گونگا ذبح کریئی یا اقلف نا ختنہ
جو شئے زخمی خون وہائے لونہ ہڈی دند بکڑی
جیکر لونہ انگل تے ہووے یا موہین وچ دند
کو کر بسم اللہ چھری بکائے او نون آسے ہور
جے دوجے بسم اللہ پڑھی تاں مذبوح حلال
کو کر بسم اللہ چھری نکائے اوہ کھڈھے چار کھ
یا کوئی بسم اللہ پڑھ کے آکھے لنگ چھد ہیائے
ذبح کرے کو بکری تائیں ملے اِرت آوے
اشد الامرین دی لوڑ نہ کائی ہے یقین حیاتی
بسم اللہ پڑھ ذبح کرو تا کھاؤ رب فرمایا
لکڑی تے اتنا م مچھی دے باجھ زکوٰۃ حلال
ہک مچھی دا نام طافی او پیٹ او تانی تردی
سکے مچھی موئی کنارے یون لدہی سرپانی دے یا
جو پرندہ پنجہ ملے یا چو پایا دندے
نیئنہ گجھیار تے گوڑلو مرکھڈان دسد سا

سبب ملیٹھ ناڑین دا اوتھے وچ ابو المکارم جانے
جوڑے بسم اللہ دے اوتے عطف دلحرف نہ آنے
اڑیا تند اِک نہ چھوڑے سخت ذبح گل وڈھے
ایہ فعل کراہت کھان کو لین لوک نہ ہون بیدے
جیون مذبوح مجوسی تے مرتد محرم عام
زن دیوا او لڑکا ناقل کوت کھا مردار
یا کتابی توڑے حرنی حل کہیا کل متنان
ذبح روا جیون نال چھرے دے وکیہ قدوری گڑی
حن چڑی بنیر او ذبح کرے تاں کھاون ناپسند
او سار گھانٹے کٹنے اوتے بہت چلایا زور
قوت پہلی دی تھوڑی آہی اوسے حکم نہال
یا کوئی بسم اللہ پڑھ کے گٹ لقمہ تھیں چکے
وت نہ پڑھے تا عالمان کولون بھکیا ایہ کھوئے
کنز دقائق والا صاحب کھاون حل فرمائے
نا ملے نا ہو چلے لوڑ حیاتی کائی
بسم اللہ نا جیون جت بہت مرسی حکم حرام آیا
مچھی نا جیون حیوان دریا سبھ حرام سنبھال
اوہ حرام بچھائی بھائی نال آکھے مردی
ایہ حرام ہے عکس ہووے نا جان حلال تو ظاہر
چرغ باز تے شاہین شکرے جانو ناپسند
کمتو نا چھرد سینگ حرام جو کھائے فقط مردار

کتے شکرے باز شاہین تہلیل کرن شکار حلال
تریواری جد کتا مار کے دیوے چھوڑ شکار
مالک دے پچکارے تائین جے کر سمجھے باز
دوجی شرط پچھان توں کر بسم اللہ چھوڑ
جے پچھے تعلیم دے سگ کھاوے چار وے ار
جے طلب بالکدی باز نہ جانے ایہ بھی جاہل ہویا
پھیر سکھاؤ دوہاں تائین جیوں دسی ترتیب
باز چرغ جے آپ کھاوے تاہین کجھ زیان
جیکر کتا چھوڑیا دوہاں مسلم کافر ل
کو تتر بٹیرے تیر چلاوے بھی بسم اللہ شرط
کتا باز یا تیر وگائے ڈھو ڈھے باجھ تعوذ
جے کر تیر چلا کے بیٹھا طالب کرتے شکار
کو تیر مارے شکار نوں جا کے ڈنج سٹے وچ پانی
دو ضرباں بن مکائے مویا کھڑی نال ہلاک
ایہ حرام تیہلی واری جے زمین تے سٹے
کوئی تیر مارے شکار دے تائین کوئی ٹنگ جدا
جو ہکو واری بسم اللہ ہوسوں پڑھکے تیر چلاوں
کو ہکو واری بسم اللہ پڑھکے دو ہار وکوہے
کتنیاں چیزاں کھون حلال کتنیاں جان حرم

سکھے ہوئے جیکر ہوون نہیں تا حرمت بہال
او سدینال شکار نوں بار وکر ہو لکھ ہزار
بھی سدیاں آوے دوڑ کے شرط تعلیم ایہ ساز
ہرن سیاہ جد پھد یکس کھاوے کسے موئے ہوڑ
بھل ظاہر سگ دا ہو یا روا نہ جان شکار
کتے جاہل وانگوں اسد اصید جانوں جیوں ہویا
تریواری تہیں اگے تورے چھوڑے سب جیب
شرح وقایہ دے وچ لکھیا ہوسن کر دھیان
جہ شکار کریسن دو ہیں کھاون جان خلل
مویا پھسیا حل تچھانوں ایویں حکم نہ پرت
زندہ پائے ذبح فریضہ مویا حل مقصود
اس تھیں پچھے مویا دیس کنز حرام پوکارے
یا پہاڑ یا کوٹھے اوتے وت زمین تے جانی
اتھے شک پچھان توں کھاونا ان اوہ ناپاک
مویا جان حلال عزیزا کھاونا کوئی ہٹے
باقی کھاون حلال کنز وچ اوہ انج کھان خطا
جتھاں نوں جا لگے پھٹے بہ حلال ہوجان
شرح وقایہ دے وچ لکھیا اوسنوں کوئی نہ چھہے
کنز اندر تے مختصر وچ شکار حلال تمام

ہر دم پڑھو صلوۃ نبی تے حمد ہزار ہزاراں
جس اساں گنہگاراں تائین ایہ دسیاں گل کاراں

باب در بیان مسائل گوناگون گوید

ہن باب بیان کران مین تھتی رنگو رنگ مسائل
لباس نظر وچہ اکل شرب ہی ہور بھی جو توفیق
باجہ انگشتری سونا روپا ریشم کل حرام
سونیدی انگشتری پاونی مردان جان جرم
ایہ پر مفتی قاضی حاکم باجھون ترک ہی اولے
ہور قواعد مندری اندر ایسے رکھیں یاد
کھیوے ویے کوہ چہ ٹھوکائے ہک سونیدا کل
مندری لوہے پیتل قلعی مرد نسا نہ پاون
لوھے پیتل کچ قلعی دے ہور بلور عقیق
بھانڈے پیتل ترامے سندے وچہ ہور کراہت
اوہ کوئی جو بھانڈے گھر دے گڑے کل سفال
جیندا کپڑا ابکا ہووے اوسدا دین بھی اکا
پر اک دا موٹا پکا لازم نصف پلچ تک ہووے
جس کپڑیدا پیٹا سوتر تانان ریشم سارا
اس کپڑیدا کرنا جائز جا ہے مرد ہنڈاوے
اس حکم تہین معلم ہویا کنی ڈورا پچی
افضل ایہی چتابانان وچہ حدیثے آیا
جتنا نظر دا مرداننون مردان او تے آئی
لینے دھنی تاکے گوڈیان تیکن نظر حرام

جے کل اوراک نہ ترک بعض دی مت کو ہووے سائل
دسان وچہ ان باب رنگیلے ہودن خوش رفیق
مردان تائیں وچہ کمر دے عورتان جل تمام
روپے دی ہک مندری مردان ایہ حلال تمام
ہور پائے تا وچہ موہنے احتی ہاں ہیڈولا
ہک کھیوا تے گھٹ مثقالون عورتان دانگے ساں
یا تلوار دی مٹھ سونیدی جیندا اچیندا ول
سونے روپے دیان بھانڈیان اندر نا ہیون کھان
کھون ہیون دہ کہانڈے کرنے جائز جان رفیق
ہور حدیث ہو ونے اندر خالدی فضل اصل راحت
زیارت اسدے کن ملائک وچہ حدیث سمھال
وچہ حدیث شریف دے آیا نا کر و لنون پھکا
جہڑا مرد گیڈے کجے اوہ قیامت روے
یا تانان پیٹا ریا لیا ایہ ریشم پیار آ
ہور دریائی قدر چپے دا جامے اوپر لاوے
چار انگشتان جائز ایہی صوفی جکر ہسی
سنت مستحب بساو انیا ڈھونڈر ہوو ون پایا
دو ہا قدر عورتان و کھین ہکدوے دا بھائی
ہور بیگانی مرے دلون نظر حلال تمام

پیت پاسے تے تر کل ٹہان باجھ محارم ولو
انہوین باندی غیر دی دلون آینا نظر ے وا
اجنبی تے اگے دلون نظر دا سونہ ہتھان
لے پر اندر اس تکن دے شہوت تہین آرام
مگر ضرورت جیکر ہووے شہوت نظارہ دا
ایہ ہیچ مکان تاباب نظر دے مختصر وچ آر
قدر ضرورت تکنا جائز جس جا ہووے درد
خصی خنثے تے کاعنی چوتھا ہی مجبوب
افعان شہوت تلبی ہووے تڑے لیتا کیر
مونہ چھپے کو مرد مرد دا یا گوندڑی پار
خرید کرے کو گولی تائین لازم استبرا
جیکر باندی چھوٹی ہووے یا بڈھی یا سدہ
کسے باندی نال نکاح پڑھایا اذن بجھے انزال
جے منکوحہ حرہ ہووے حکم او سیدا من
مکروہ ہے جھاڑ او پھایا ردگوہے بیع روا
خالص گوہ یا لگے رلی لوک بکون کراہت
گوہے نوں اکٹھا کرے وچ زمین اہی دان
پچھن دوھی لے بیٹ چنے جھری ماگ چھوڑے
گودرم پیسے بالو فیلان سی ڈولی تے نہ شادی
پاک جیسے کپڑے اوتے ڈھی اوچا گھے
چو پایاندا خصی کرنا سرغاہے روا

نظر کرن ناجائز مردان راہ شرع دا آلو
ایہ مختصر وقایہ اندر دیکھو یار بہرا
اختلاف پیرانہ ہتھ وچ پا پا دوپان ستھان
جیکر ہووے دیکھن جائز شہوت نال حرام
دو امریہ نکاح خرید ن تباہی ہور قضا
جائز ار طبیب نون دیکھن جائز گھنے زیاں
باقی جتنہ کجن فریضہ زن ہووے یا مرد
ز مردان دا حکم انہانون تسترکرن محبوب
وساوسیے کیہے فعل ذرت شیطان کرے لیر
کیڑے باجہون مختصر وچ ایہ مکروہ جرار
دخول دو ادعی سب حرام جو اگے حیض نہ آر
حیض دابدا ایک مہینہ مختصر تہین کڈھ
اس توں لے کولوں جے وچ آگھے تا فرج وچ جال
اوتھے کریں انزال عزل اجتھے چاہے ران
ہور استعمال مخلوط دے جائز مختصر وچ آر
جے بکریان وچ چار لئے ناہین کجھ قباحت
اوہ کلریاون وچ زراعتان اوہ لاہس بھان
ابو المکارم دیوچہ جائز زمین تیہاں توڑے
مالک وسدا چادر والا کیتی جس امادی
مختصر وچہ مالک اوس دا اوہا ہور نہ لئے
مردان تائیں خصی کرنا ایہ مکروہ خطا

قول کافرؔ دا منیان جاوے وچہ حلال حرام
جیونکر کسے فاسق کہیا پاک پلید ایہ پانی
کوئی لے اجارہ مشاطہ نوں سر گندائے زنانی
جے تحفہ موجب شرط دے دیوے چا سر گوندی
کوئی گھوڑی اوتے گھوڑا گھتے اجرت لئی ذخول
کو بعض آکھے دا وچوں ڈیکے دانے چا پہائے
یا آکھے ایہ باغ لوا توں تیرا اٹھواں حصہ
ایہ تنسان اندر ترائے شرطاں لکھیاں جاں حرام
جے عقد دے ویلے وچوں نہ آکھے آکھیاں کجھ
وت لوڑے دیوے اوسے آٹے کپڑے اوسے میوہ
اشباہ نظائر اندر لکھیا کوئی کپڑے دے انہ پھیا
مشائخ بخاری تے بو اللیث ہور بھی کتنے ہین
نزد حنیفہ جائز ناہین ایہ عقد مزارعت
صاحبیہ دے قول تے جائز فتوے لئے ستے آیا
ایہ زراعت توں رکھین پالین گوڈین تے کھوواہین
یا ایہ باغ جو سکا سڑیا ویران پیا او جائز
اول شکل مزارعت دی دوجی ہے مساقات
مثلاً اتنی مدت کیدا ایک رہے جے کو
زید عمر بہائیو الی کیتی زمین فقط ہی زید
جے کر زمین تے بیو عمر دا وانداعمل زید
جے کر بیو فقط زید دے دا باقی ترائے عمر

فاسق وچہ دینداں دے کریو تمام
دو لوین قول نہ منے بھائی اپنا نکتہ پچھانی
اجرت حل نہ مشاطہ نوں وچہ رموز پچھانی
اوہ بیانی لئے خوش ہوکے گھر نہ جائے روندی
ایہ حرام گھوڑے والی نوں اندر شرع رسول
تا ثلث کہ نصف کپڑے بدا وچوں دے تانی الوا
جو لتھا دین یا غدا میوہ سارا شستوں قصہ
ہدایہ وقایہ کنز قدوری ہور مختصر تمام
محنت تیری جاں کم ہویا وچہ رہو نے کجھ
حصن باجہ فساد وں جائز ایہی خوش اجیر ہو لیو
یا نصف اونا وے وچوں دیکے تانی لئے اونا
عرف کاسن ایہ عقد نصف دے لے جائز کل فرمین
اینویں عقد مساقات دے یا دکھین ایہ سنت
تعالٰی تے محتاج لوکاں ویکھو شرح وقایہ
اٹھواں نا نواں چھیواں ستواں یہاں جو بت ہین
پال پوائے راکھی کر توں وچہ چوتھیاں دا اٹھ
انہیں جائیں نزد حنیفہ اجر مثل اثبات
دیئے روپئے محنت اوس دی اوہا اوس بہو
عمل بیوتے اندھ عمر دے ایہ بھی جائز تید
ایہ ترائے جائز باقی باطل جو صورت بے قید
زمین ڈنگر تے گڈّن واھن ایہ نہ روا شمر

اینویں جیکر وانڈ کردے باقی ترے نے زید
بے کر زمین تے کم ہکیدا دوجے ڈنگر بے
نبی کریم دیاں پھیریاں پڑھنیاں جان عزیزا فرض
محمد پتر عبد اللہ دا عبد المطلب دے ادا
عبد مناف قریشی تائیں ہاشم دا پیو جان
ایہ چارے پھیریاں دادکیاں حضرت نانکیاں بھی پڑھ چار
حضرت صاحب آمنہ جایا اوس دا وہب پدر
نہ ہو عبد مناف دا ایہی باب لئے تنک
عبد مناف دون نے بھائی دوہاں دا اسن حال
دادکیاں لون ہاشم دا پیو چوتھی کرسی جان
عبد مناف پہلے وا پدر ہے قصیٰ بھرا دا
زہرا تے قصی دا یار و ایہی باپ کلاب
ایہو جب کرسیاں پڑھن فرضا سنتوں نیک نصیب
چوتھی کرسی ہاشم دا پیو عبد مناف نہ کوئی
جسے سبب چہ جبرائیل نوں بھیجیا رب غفار
جو بھت محمد عبد اللہ دے عبد المطلب بسیا آ
جان پہلی واری سینہ پاڑ کے تیاد ہوون آیا
پڑدادکیاں بھی چھوں دا پڑھنا خلافی فرض
مجہول النسب کوئی چاہے خاصہ نبی رسول
مین حد زنا شراب دی چھوڑی تے دشنام
باجھ گواہاں چھوں دے نہیں زنا ثبوت

بیوکم کار تریجا زمین ایہ بھی روا نہ قید
ایہ بھی مثل دو پہلیاں دی ہرگز نہیں صحیح
اوہ ہر مومن نوں جاننیاں سر تے وڈا فرض
ہاشم اوسدا باپ تے بھائی سن اسود سادا
عبد المناف اغاط پڑھیاں روضہ وچ پچھان
تا دو طرفاں تھیں وچ غلط دے کدیں نہ ہوسیں یار
عبد مناف باپ وہب دا دسان تیں خبر
روضۃ الاحباب وچہ اینویں لکھیا تک
دادکیاں ہک نانکیاں ولوں رکھیں سبھ سنبھال
نانکیاں داون باپ وہب دا ترجی ایہ پچھان
نانکیاں ولوں عبد مناف اوسدا زہرا باوا
ایہ وچہ کتاب لکھیا دیکھو روضۃ الاحباب
ترین کرسیاں تک وچ عجیب ہوون نام اس ترتیب
معرفت نبیدی جبرائیل نوں ات بہت حاصل ہوئی
طرف محمد مصطفےٰ وی بہت ہویا لاچار
ہاشم ترجی پیڑی بھتے پڑدادے سن یار
ایہ باعث یاد وجا کوئی تاربا انج سمجھایا
لوح زمانے دے پر ابتدا وچ وڈا اسرار حق
جھڑا مومن یاد نہ کرسی کد تھیوے مقبول
ایہ بیان میں جانکے چھوڑیا سبھ تمام
جیون بُر میدانی وچ سر مجو وچھن نا مضبوط

حدود بیان کریندیاں آیا دے لئے شرم
جیکر شاہد دو تریے دیکھن پورے ناہین چار
ایہ محض نشانی فضل دی تاہین نام ستار
ہور نشانی جان فضلدی زنا ہے اوہ وطی
کو زن بیگانی نال شبہ دے جانے زن میری
اتھے بھی حد ساقط ایہی ایہی فضل نشانی
یا زنا کو وچہ حربے کرے یا زمین بغات
ہور نشانی جان فضل دی قاضی کرے سوال
کی ہے شکل زنا دی کینہے نال کیتوس
جو کجھ قاضی پچھیا جے شاید کرن بیان
ایہی جان علامت فضلے کیوین ثبوت زنا
ہور نشانی جان فضلدی جو زانی آپ دسیئی
ہر واری جے زانی آکھے کیتا ہین زناء
مستوہے قاضی تاہین اکل پیا سکھاوے
جے ہمدون اگے پرت کہلوے یا کجھ درے جبر
انہانوچہ تمام جائین دی ساقط حد ضرور
حد تعزیر تے رجم داکی ہین کران بیان
عن وکالہ تے کفالہ دسان ہور حوالہ
وکیل کرے کوئی تاہین اندر بیع شرا
جے وکیل خریدن اندر تا ایہ جان ضمیر
جے وکیل اوہ مطلق ایہی تا ایہہ جانی قول

ڈیہم فضل ستار دا ایڈا اوس دا کرم
تا آسنی انتی ہر شاہد نون مار کرے سن یار
کجن والہ عاصیان اوہ حلیم غفار
خالی شہوں گائتین زن نوں فرج کری
یا کنیزک پتر پیو دی ضربے نال دلیری
اٹھوین حد نہ ماریا جاوے ڈبری کم شیطانی
یا وچہ لشکر باغیاں کیتوس حد ساقط اثبات
شاہداں تہین زنا دا آکھے سبہ احوال
کہڑے وچہ مکان دے کیتوس ہے فہوس
فیر عدالت شاہداں سندی قاضی کرے بیان
چار گواہ ہر چار پاکیزہ زانی تدفناہ
تا چار واری وچہ چار مجالس قاضی رد کرییے
قاضی آکھے شاید کی تدہ بہ تہمتہ لگا
شاید زانی پرت کہلوے حد ساقط ہو جاوے
کل حد یا باقی ساقط ایہی جان فضل
پر مخفی ظاہر رہنوں معلم نا ہو توں مغرور
آپنیاں عیباں ویکھے ہو کیں بہت حیران
ہور جو اقرار ایہی دسان جہڑا بہت سکھالا
تکلیل کفیر توں نزد حنیفہ اسدی بیع روا
مثل قیمت دینیاں خریدے یا دت غبن لیسے
جیکر اوس نوں کرے مقید تا ایہ روانہ ڈول

مطلق دی تمثیل دساون جیوں کر آکھے کوئی
بانگھی سستی جیونکر وچین گلون کرہ ضرور
وکیل مقید دی ایہ صورت کھندا کوئی دانا
مثلاً گندم پنج پایان تے گھیو سوتر ترے سیر
جبراکرے تے کیتا جاوے جیکر شے وچ عیب
باطل جان وکالت تائین جیکر کہ مر جاوے
یالاحق ہویا دار حرب وچ ہو کے اوہ مرتد
موکل تائین جائز ایہی کرنا اوہ بے طرف
سنتون حکم کفالی سندا اکثی ایہ ضمانت
کو ضامن ہویا یا رسید اکیہوس ہین ہیر لیان
جہڑی دتت ضمانت والی صورت نبی بہراء

ایہ بکری وچ یا گانوالیا تون جیونکر دہب ہو بوئی
اینیون جیکر گانولے دیوین تاہی مین منظور
کنک لیایا گر گھیو سوترا ے پر جے ات یہا
اس بھاہتہ لگے تا لینا نہین تاکرنے دیر
موکل نون کجہ آکھے ناہین مسئلہ ہے لاریب
یا دیوانہ مطبق ہویا ہوش نہ ہک ماہ آوے
انہین عذرین وچ شرع دے گئی وکالت حد
تورے اس وکیل دے کولون کوئی بدنہ حرف
دو قسم نے وچ کفالی دسان باجہ خیانت
جو تندہ انہاں دے کولون ہین تیرے ہتہ چہیان
وت دوہان کولون لینے والے تائین طلب روا

ان شاء طالب لاصیل وان شاء طالب الکفیل وچ قدری آیا
دوہان کولون منگنا جائز جس چا حق مکایا ۶

جیکر ضامن باہان دا کوئی ہووے مسلمان
جیون کفلت بنفسہ آکھے یا بدن جسیا آدہ
جیکر آکھے مین ضامن تیہان پیران دا یا باہان
بمکفول بہ لون حاضر کرنا لازم اوپر کفیل
جیکر وقت معین ناہا تا یہ حکم ہویوئی
جے شہر بازار ستی سونپے جتھے اوہ نیوے
جے اوہ حاضر کرے نبدیوچ یا وچ جنگل بار
حوالہ کہن منوتی تائین کسے تہین لنا

اوسنون لازم ات بہت بولن سنتون اہل ایمان
یا سرگردن دا ضامن آکھے تاہی اوس نون چہدہ
اوہ کفیل نہ ہوسی بھائی انہین لفظین کہیان
مکفول نہ طلب کرے جیویلے مسئلہ ہے بچیل
تعیین وقت ناہا اوسے ویلے حاضر کرنو سوئی
یا تقدیر اللہ دی ہویا کفیل خلاصی تھیوے
تا نیز ار نہ ہوسی ضامن وت تیوس بار
تے ہو کیسید ادینا ہووا وسنون اوہ چا کہنا

کفالہ تے حوالہ دو نوین وچین نزدیک نزدیک
زید کہیا عمر دے تائین جو دیہ تینین تہین قرض
کفالہ اندر لینے والہ جستون چاہے منگے
مثلاً زید عمر دے کولون لینے مبلغ دَہ
ایجاب قبول حوالہ اندر شرط ہے سو درست
اقرار کرے جے عاقل بالغ تے بہی شرط اہل
مثلاً آکھے پنجدہ پندران زید عمر دے تائین
جے اقرار کرے مجہول تا بیان اوس قرض
جے مجہول بیان کریں مثلاً مبلغ دَہ
اتھے سچا نال قسم دے کر و مقر دے تائین
درمون گھٹ نہ سچا کیتا جاوے اوہ مقر
جے اقرار کرندیان آکھے تیرا مال عظیم
جے کر کہے دراہم وین تے یا کہے درم کثیر
جاتک تے دیوانہ تائین تے بچہ غلام
بیع شرا جاتک دی جائز جبکر ہووس ہوش
اینہوین طلاق دیوانہ سندی واقع ناہین موّل
جے ایہ کرن زبان کسید لڑکا ء بشد یوانہ
عقد انہاندے جائز اہی نال اجازت والی
کو ہدیہ تحفہ ہبہ انہان دیوے اذن نہ شرط
جس کم اندر ضرر انہاندا جیوین طلاق عتاق
نال اجازت والی جے کرا وستا ذاندا کم

دوہان اندر فرق وساون ایہی بہت نار یک
میرے خالد دے ہتھ دیوین وت نہ رکھین غرض
حوالہ اندر صیل ہزار اوستون منگدیان سنگے
خالد دے ہتھ وینے زید ے اُس ویچیا یارہ
بعد منوتی لینے والا اوستے ہووے نہ جیست
جتنا منے دیونا لازم جے معلوم خلیل
ہر ترین شکلان اندر جتنا منے قرض وسائن
مثلاً آکھے مال یا مبلغ حاصل کجہ نہ غرض
مقر لہ دعوی کرے زیادتی کی شرع وارہ
جو مقر لہ دعوے زائد منکر اوہ وسائن
جے اقرار مال اوتے میرا بیان کرے گھٹ ہم
نصابون گھٹ نہ سچا کیتا جاوے یار فہیم
نزد حنیفہ دہ بصر دیوسو ہنی ایہ تقریر
تصرف انہاندا جائز ناہین ایہ مجبور تمام
طلاق عتاق نہ واقع ہوسی اُس جاتک کر گوش
غلام دیوے جے نال اپنی زبان اوسدی کچہ نہ بہلا
ضمان مال اونہاندے اتے پیوسی سمجھ جوانہ
پیو دادا یا چاچا موالستون نیک خصالی
جسوچہ نفع فقط اونہاندا اینوین حکم پرت
تورے نال اجازت والی ناہی ایہ بیباک
لڑکی دختران جاکرین معلم روا بے غم

جہاد جنازہ فرض کفایہ جیوین جواب سلام
ہکی دانانو دائمی فرض ہکی داعین فرض
عین فرضدے معنے سنتوں کرے ادا جے کو
جیوین نماز تے روزہ جانو حج زکوٰۃ ایمان
دائمی فرض ہگیج کجن تے رہنا وچہ ایمان
جہاد جنازہ جے کِناہاں کیتا چا ادا
باب جنازے دیو چہ دسیا جیکر حکم جنازے
جنگ کفاران فرض کفایہ ابتدا وچہ جانی
جیکر ترک کرہن تمامی جنگ تے کو نہ جاوے
جیوین جواب سلام تے بچہ دانا کوئی سُن جھلے
مگر غلام تے لڑکا عورت انہاں تے جاماندا
جے مومن ہک ہزار دا قدر کا غر وعہ ہزار
جے ایسا ظلبہ خوف کفاران کرن ہجوم لڑائی
اوس موقعے تے زور جلدے باجہوں نکلے نہ غلام
جو ہتھیار کسے دے گھر وچہ ہر کوئی نال لیجاوے
جے غلبہ کرکے مومن آون اوپر شہر کفاران
اول دعوت کرو انہانوں دین ایمان اسلام
تاں اوہ ہووے بھائی ساڈے سبہ کجہ وچہ امان
جے کر اوہ ایمان نہ آنن تاں اوہ ذمی بنا ہو
اٹھتالیہ درم غنی دے کولوں جو یہ بچہ میانہ
ایہ ہر ہے دی جی ایہی لئے بادشاہ کفاران

بچہ جواب تے بیت دہناں امر معروف تمام
ہر ہکسیدا فرق دساؤن سنتوں صاحب غرض
ہور مومن نوں اسدے کرنوں فائدہ کجھ نہ ہو
کرن والیدا فرض ادا ہو تارک وچہ زیان
کم کفر تھیں قول کفر تھیں دائم ترک بچھان
باقی دے جو مومن کلی ساقط فرض ہو جا
اس جہاد والے جو مسئلے شرح وقایون سارے
جے ہملے باجہوں لبھے جاون ہر ادا اپچیانی
سارے مومن عاصی ہوسن حکم شرع فرماوے
یا جنازہ کسے نہ پڑھیا مار تنہاں نوں کھلے
ایہ غلبے باجہ نہ عاصی ہوسن شرح وقایہ کہندا
انہاں تھیں جو لیسے مومن اوہ عاصی بدکار
جنگ ہے کرنا ہن عین فرضیہ ہر تے ہو گیائی
انہاں تے جاماندہ لڑکا کرئے جنگ تمام
توڑے سوٹی تا صالکڑی تیر کمان چلاوے
اول جنگ نہ کریو بھائی خبر دیہو سرداران
جیکر ایمان آندا اوتہاں سنتوں حکم تمام
ذرہ خیانت روا نہ او نہاں سمجھو اہل ایمان
ہر ہکی تے قدر موافق جزیہ چاٹھہراؤ
باراں درم فقیر جو کسبی لیتیون شاہ جوانہ
عربی لڑکا مرتد عورت عہد نہ وچہ شماران

مکاتب تے جاماندہ انھاں کسب نہ کرے فقیر
جزیہ ساقط نال اسلامی ہور تکرر فوت
وہر دم سال تیئیں دوارہ نمبر نہ دیوے شوالہ
جوان کبڑے ڈہون عقرب ساڈن جان کر اتے
بیان شیہان تے رحمت کرنی بندیان اپر ستم
اپر سپ دے مارن اندر نبی صاحب فرمایا
جے تون جن ہین ہٹ جاہن تہین جر او گیا ہٹ
تو پرے اصحاب نبی نون جنگ تہین حضرت گھلیا
مارن لگا عورت تائین بولی اوخبیک بخت
اس اصحاب نبی دے اندر وڑ کے ماریا سپ
اس دی سنو حقیقت ساری نبی صاحب فرمایا
اکل شرب دے وچ رعایت حکم شرع دے کریئے
ایتنا تہکون پیٹ نہ رکھے موں نہ تہین نکل آوے
بیاران کو کون گھٹ گراسیان نبی آدم نون کافی
پر حضرت صاحب نے فرمایا ہے ہکہ مغز عبادت
ہار جو ہٹے سر دے تے سنئے اوہ بھکہ کو نہ چھکے
حلال طیب خدا فرمایا کھاؤ ترک حرام
ابتدا انتہا جس کم دا اسار اہووے دھونال
جیو نکر درخت کبڑ او ترے پال دا سیان جان
ایہ حلال تے طیب فائدے کرتے دی فردوس
حلال طیب دے معنے کہتے اس وچ علما دان

ہور حریص تے راہب کولون جزیہ لگہہ نہ گیر
تکرر معنی خالی ہکدو دعیان داخل موت
بادشاہ وچہ دار اسلامے اشعار اسلام دا اچالا
ہر موذی نون زندہ چھوڑن قابو وچہ تہا حت
ڈنگن آیان ہر نون مارو نا کجہ خوف نہ غم
تر یواری چاکپے سے نون جے اوہ منہ کر آیا
بہتر ہویا نا ہٹے تا سر وچہ مار وسٹ
گھر تہین باہر عورت ڈبھوس نال غصی دے جایا
ہین سپ تہین ڈردی باہر نکلی وڈی آفت سخت
اوہ سی جن تے بھایان اسیان اوہنون گھٹا نہ
اول ماں نون مارونا ہین وچہ مشکواتے آیا
کھاون پیٹ بہرن رب فرمایا ایہ پیٹ نہ مر ہیگی
انسان بھی گھٹائی نا ہین جان بھوکے تہین مر جاے
وچہ حدیث شریفے آیا زدہ بھی جان معافی
ہور کہیا سردار علما دا بھکہ نون نہی سعادت
حضرت منگی نیاد اوس کولون اہر نون ہو لے رکھے
حلال طیب دے معنے تینوں دسان تم تمام
اسدی محنت جان عزیز اطیب پاک حلال
تینان پیر انال وضو دی دانے کھیانو چہ چھان
جے پیر اتینان لائے بیوضو طیب وچہ قصوری
تے اہل تصوف ذکر الٰہی کردیان کھن دساوان

دست بکار دل باِیار خالی ساہ نہ کوئی
جیون پوِلی تانی لیکے اول سکی چا سٹیندا
جے آخر والی رب کی انیدیان ہوری طرف خیالی
ظاہر باطن ساڈا گندا ناوضو نا ذکر
حلال کھاونا تے قوت نبھگی مطلق رازق رب
رازق مطلق دے سن معنے باجھ سبب پہچاوے
اُٹھاران ہزار یا بھی زیادہ روزی کھاون خیران
عقل تمیز تے کسیان اوتے ناہین کجھ مدار
جے مدار عقل تے ہوندی حیوان عقلون خالی
جے کر روزی نال چوریئے تے غافر رب پیسارے
جیکر روزی نال قوت دے کیڑیان زور نہ دردے
جے بہت پڑہن تے گاون اتے یار وزبان اسول
ہین کتنی جائین خوداز بایا ہتھ نہ لگا کجھ
باجھ دیوا رب دے کدین کسے نہ دتا کجھ
سینون نال تجربے ایہ یقین دتا رب رحیم
بُت اپنی تے لازم کیتا رزق دینا ہر زندے
نال مدارج ہر بکیدے روزی دیوے رب
جان شکم تھین باہر آیا مونہ وچہ دیندہ مول
جان دند مونہ وچہ ظاہر ہوئے طعام غذا بنایا
جان جا تبک موہون ہوئے ہر نون مٹھا پیارا
ایسے خاص توکل رب تے تا مین کرے خاطر

جس کم اندر اول آخر اجرت طیب ہوئی
ذکر الہی وستان کردیان سکین ہے کریندا
اُسدی محنت جان حلال پر طیب کولون خالی
بلکہ محنت نال جنابت دے لوچہ مندی فکر
ایہ تے فرض نے اکل شرب دے ہور لباس سبب
وما من دابۃ فی الارض رب سچا فرماوے
سب غذا موافق ہر نون دیوے باجھ تمیزان
میرے جیہے کہوں نبھے وتن لکھ ہزار
جے ہر اعضاوان اوتے سپان بھکھ زرالی
تا پار سا تے بھیڑے بھالے بھکھے مردے سارے
تا بھکھے مردے ساری خلقت وچون ایہ مقرر
تا شر مناک تے گنگے ڈورے ہر تھین عاجز بال
خوب حماقتان غلط نصیحت بندے مالک لکھے
بہت مکانی چپ کر بیٹھیان کھنڈ پڑوٹھے سجے
سونہ اڈیا تا مکھیان پوسن رکھین یاد فہیم
بارھوین پارے مدہ آیت دادستون ہر پرندے
توڑے بچے پیٹ ماوے اُسدا خون سبب
قدرت حقدی پستان اندر کیتا شیر نزول
ہین قربان اُس رب دے کولون جس ایہ رنگ وکھایا
ماپیو بھین بھرا تمامی جتنا ٹبر سارا
ایہ دھاڑے یاد رکھین تا کدین ہووین شاطر

شاطر جان چالاک وتیائیں جان ہووے ہوشیار
اکھیں تے ہن پردہ آئیس عقل اپنی تے ٹردا
ہردیاں تیک سوکھا ہوندا جس توکل چھوڑے
طفل اوتے موقوف جانو ایہ حقیقت ساری
منجی اوتے پیاں ہویاں جیکجھ حکم کریندے
نفس شیطان جو نال مرضے بیٹھے کر آرام
جد اس ڈھیر یاں سبھے ڈیہاں ربانی ہالم
رکھ ہمیش توکل رب تے ہور امیداں ڈھاہ
غذا مخالف ہر بکی دا قوت وچ مساوی
شیشہ پگھیار پلنگاں گوشت سیمرغ چیل ہاتھی
ہکناں نوں رب تی دیوے جیکے چوگ ہتیاں
رجت بہت لکھیا اوہیں دیوے اج نہ کجھ دیوے
ضعف توکل ہاریا اوس نوں مستقل نہ ہووے
توکل شرط ایمان دی ایہی رب سچے فرمایا
توکل والے رب دوست رکھدا ہر تھیں بہت پیارے
جیونکر شیہی فجری ویلے بھکے تے درماندے
پر شکم تے رجے ہوئے راتیں آون سارے
جس توکل رب تے کیتی اوسنوں اللہ کافی
رب قدیر دی عبادت ایہی جت بہت کوئی لوڑے
جیونکر کرم نجاست والے بھاٹے وچ خوش ہوندے
اہل عبادت بندگی وچ خوش بلبل جیوں گلاں تے

خالق رازق اپنا جیڈے لک نبھیندا کار
ظاہر ویکھے باطن انہاں فی الحقیقت مردہ
جس ایہ حال تمام لکھایا اوس کیوں بیڑی بوڑے
وڈیاں نہ ایہی ٹبر خادم جد ہو جان آزاری
دسیاں تیر خویش قبیلے سب بجا آنیندے
ہور اعضا وہن ساریاں وچوں قوت گئی تمام
ہن یار بہر اتے پچھن والے خادم رہسن دائم
سارے کم خداؤں نہیں کر سی آپ الاہ
نیدیاں طعام تے گھا جیونان سپاں خاک چٹاوے
ہر دہاڑے رب پہنچاوے باجھ مشقت ساتھی
ہما پکھیر و ہڈیاں کھاوے کر گدا ادرویشاں
پر بندہ عاجز نال عقل دے سپر ادکھا تہیوے
مردیاں تیکن کھاندا ہندا ہیسی تاہی اروے
حضرت امام غزالی صاحب کیمیا وچ دسیا یا
جہڑا کرے توکل رب تے اوسدے کم سوارے
المنیاں گھراں آپنیاں وچوں اٹھ ملکا نہ جاندے
اینویں بندہ رب سچے نوں کدیں نہ بھول سارے
جہڑا اینویں وچ دنیا دے کدیں نہ اسدی صافی
جیویں پارسا عبادت شامل دنیاداراں لوڑے
ڈھان رات دتن گھر لاندے بدبو تھیں ناروندے
دنیادار دنیا نوں چمڑے جیون کتے مردباں تے

دوجے تھیں پناہ نہ چاہندے اہل توکل سارے
حضرت جبرائیلؑ نے کہیا حاجت دس خلیل
کسب حلال منافض ناہیں ہرگز اوس توکل
نماز روزہ جو فرض عبادت کوئی نہ کرن قضا
کسب پیغمبران تے اولیاواں کیتا جان ضرور
حضرت آدم باپ اساڈے ہل واہیا مشہور
حضرت داؤدؑ کسب زرہاں بہت بنایاں
حضرت عمر نے ہٹاں تھیاں عثمان جان سوداگر
حضرت ابو حنیفہ صاحب کیتی توب فروشی
بہت حلال پاکیزہ ٹکرا کسب تھیں کھاؤ
حضرت عمر خطاب صاحب دا قول شریف ہیں ڈٹھا
ہتھ کسب تھیں رکھو ناہیں بے شک پئے کماؤ
حضرت لقمان حکیم وصیت پتر اپنے نوں کیتی
خلقت دا محتاج نہ ہوسیں دویا دین ہے سست
مروت تیں تھوں دُور نہ ہوسی حاجز انہوں جیہوسیں
حضرت احمد حنبل صاحب کولوں پچھیا مرداں
نال عبادت شاغل ہو کے تے آکھے رب رزاق
کی فرماہو اُس دے حق وچ حضرت احمد کہیا
ہک حضرت دی زیارت آیا اوٹھے ہو سوار
اس کہیا میں نال توکل جنگل وچ چھڈ آیا
جد حضرت نے اسد ناہیں کیتی ایہ ضرور

جیویں خلیل چھڈ دے اوتے رجسی اللہ پوکارے
حضرت ابراہیم فرمایا بس میں رب جلیل
جیونکر کسب ولیاں کیتا دساں تینوں شکل
ہو ذکر الٰہی دل وچ رکھدے دینہ تے رات کما
پر وچ عبادت رب اپنے دے کردے نہ قصور
حضرت شیث نے کسب جلاہیاں کیتا جان ضرور
حضرت صدیق بزازی کیتی وسوہیاں بہایاں
کاٹھیاں موڑے شاہ علی نے سیتے ولی بہادر
کوئی نہ خالی کسباں کولوں سنتوں جس صحابہ ہوشی
الکاسب حبیب اللہ نبی صاحب فرماوے
کیمیا سعادت وچ حق کسب دے شہد سکر تھیں مٹھا
اے پر رزق کسب نے ناہیں ہدیہ دتا کھاؤ
ہو مشغول توں نال کسب دے ایہ سبب جمعیتی
عقل ضعیف نہ ہوسی تیرا ہر دم رہسیں حیت
پنجواں خلقت نال تجارت تیں دل نہ کھیسی
جھڑ ابہے میت نوں لگ کے دل پراگندہ گرداں
روڑی ہیوں اوہ پچھیسی نامیں میں غمناک
اوہ مرد متوکل ناہیں جاہل خیر نہ کا
حضرت پچھیا اوسدے کولوں ہتھی اودہ گذار
حضرت کہیا گھوڑا بنہ توں راہ توکل لایا
یقین حاصل ہو مشغل کسب وچ نہیں توکل دور

توکل بہی وڈائے حضرت گوڈے بھی نبھائے
جے کسب کریندیاں بھکھے مارتا بہی بیشک ہن
جے قحط سالی وچ ٹبر کماوے روٹی ہک نہ پیدا
رب لٹے دا خروار کریندا جے وت سرباران

وفی السماء رزقکم وما توعدون رب سچے فرمایا
ترلیسے سڈ نوکر ہر لقمے ہک اونہاں تہیں ڈائی
اسماناں تہیں پانی آوے وچ زمین گڈیوے
ہرکنی تسے ہر دانے تے جان فرشتہ نوری
اٹھے کارن بندہ جبدم روٹی ہتھ وچ آنے
اگ بوجھاتے ڈوا مارین کنج بھاٹھے دربند
ایہ توکل عام لوکاں دے خاصاندی بہی دور
طعام شبہے دا بڑا جیہا سن بھائی تمثیل
نوین چنے دے دانے ہی اوسنوں کپی جان پکیوئی
حجر اسود دی چکی اندر پیسن وت اوہ دانے
حضرت بی بی مریم بھی جسنوں رب صفتایا
وت آٹا گنھنے بی بی صاحب زمزم لیکے پانی
طوبے درختیاں لکڑیاں آنے حضرت جبرائیل
حضرت عیسی پھوک مرینی جان اگ ہووے کیسری
تورے وچ تندر نوریہے رحم روٹ پکاوے
اوس روٹی وی قوت میوں کرسی بہت خراب
قل الحمد پڑہیدا درجہ اوہ تا بیشک ہوسی

یعنے اوہ رب تا درہے جے ہن بھی چا کھڑائے
جے رزق یقین کسب تے جانے تا کافر ہر کن
سوکال کرتے تا ہکدی بھٹی کل قبیلہ شیدا
گڈا گھتے یا منیہہ نہ لیوے لکہ نہ کردیاں کاران
رزق اساڈا اوچہ اسماناں پیش آدم تہیں آیا
جس اوہ روٹی توے اوتے یا وچہ تندور پکائی
درپ سل تے بور چھنے تہیں دا اوچیری لبھیو
ایہ سب چیزاں روٹی کارن کردیاں ہین مزدوری
لکھ لکھ شکر گذارے ربدے رازق اللہ جانے
بھن توکل رب دے اوتے ایہا کار پسند
نشک شہو تہیں بھیار ہی جل ٹکڑا پڑ نور
زمین پاک کعبے دے اندر گڈی پاک خلیل
نور اسمانی گاہے اسنوں دو جا دانہ نہ کوئی
ہر تہیر پھار دے کولوں شان اہنرو وہ جانے
وچ قرآن مجید دے دیکھو روح اللہ جس جایا
قل اتے الحمد پڑھ پھوکے بے شمار پکھانی
وت بال مچائے اگ دیتا امین خاصہ نبی وکیل
ہوونہ مبارک تہیں بسم اللہ پڑھے ہزاراں ویری
تاہبی جو خاصیت اوسدی کجھ تبدیل نہ پاوے
دین تا پیربدا گھر اجر لیسی تہسین حشر عذاب
شبہ طعام دا دور نہ ہوسی کھاندا آخر روسی

مولوی بہاؤالدین آلی دی اِن حلوا تصنیف
بُہرا کھانا شک شبہ تھیں ہووے پاک ضرور
ایہ باطن صاف تے پاکان لوکان ہو جاوے معلوم
جس روٹی تھیں غفلت پیدا یا دردُکھ پھس جاوے
بعضے عارف حل حرمت دی بات بہت رکھن غور
توڑے ہووے حلوا گوشت یا دودھ کھنڈ پیا ہیے
جُہڑی جیبھ جنیدی لذتان الیہی دسیانی
جے تقدیراً حلقوں لقمہ لنگھ شکم وچ جاوے
خارج ہوندیاں تِکّیں پیڈ وہیڑ گو کیندے وقت
ایہ نصیحت قبول نہ کردے آکھن ایہ ٹیلان
اہل سلف دیاں کرن حکایتاں آپ بھی انہویں کریندے
حضرت متقی محمد اشرف رحمت رب دی غرق
اکثر کھاناں پیغمبراں دا جو لذتاں نوں چھوڑ
کلی جو یا وچ کنک دے جو رلا کے کھا
جو پیغمبر اندے تابع ہووے اوس عالی درجات
حق ضیافت مہمان کاں دن ترین دہاڑے دتا ئیں
ترین دہاڑاں تھیں ودھ جو مہمان کھاوے او صدقات
ہاتم والے گھر وچ دیہوں رہن پکا کے طعام
اُس دے گھر تھیں کھاونا ہیں ایہ مکروہ تحریمیہ
اجابت دعوت سنت ایہی جیکوئی روٹی ہووے
دعوت دے حق حضرت صاحب کہیا ہیں دساواں

ہیں بھی اوتھوں دیکھ بتائی ایہ ابیات ضعیف
اوہ روٹی کھادیاں جتنے اندر ظاہر ہوں گے لوگ
جس کھانے تھیں قوت طاقت اس طور نہ ہووے معلوم
اوہ کھانا زہر برابر دلیاں دُکھ پہچاوے
شکّی لقمہ منہ وچ پادن جیبھ جانے دے الفور
تا بھی زہر باں پچھانی ایسے شوق پیایسے
جو دودھ کھنڈ حلوا اہہ زہر پچھانی خوف خدا تھیں جانی
تا شتابی قے آ جانے یا معدہ دُکھ پاوے
جُہڑے نال حرام دے موٹے ایہ گل کن نہ گھتن
پڑھیں بھی مرشد صاحب کولوں سن پایاں ایہ گلاں
لذیذ کھانے وچ پانی پا کے پھکا چا بنیندی
ایہ عادت انہاں امیر مہماناں تھیں رہ نہ فرق
ترین دہاں تھیں اوتے کنکوں نفس کتھو نوں ہوڑ
عین العلم اندر ایہ حکایت کرے خدا ر
رجیا گیا وعدہ ہیں جہانیں ہر کم وچ برکات
نگر جے بہتی چاہ رہے تا ہور بھی رہ فرنگا ہیں
عین العلم اندر ایہ مسئلہ نال حدیث اثبات
وچ حدیث شریف دے آیا مومن دا اکرام
ترین دینہ تک گھر جیاں نوں جا رہیاں فیر
توڑے ہووے نفلی روزہ تا بھی اوہ چا چھوڑے
توڑے کوئی ترین کو ہاں نہ دسدے تا ہیں جاوان

توڑے ہووں باجہ سواری تے بجارات انہیری
تاہیں مین قبول کریسان رنج نہ کرسان کسے
جان حضرت نے ایہ فرمایا کرو ضرور اجابت
جے بکی دعوت اول کیتی دتے چا آکھے ہوری
توڑے ویچے گوشت حلوا پہلے رکھی ہووی
بیکر دوہین کہن اکٹھے نا کہندے گھر جاوو
دعوت سنت اس کسیدی جیہڑا اہل سعادت
فاسق دی جو دعوت کردا اوہی ہوسی عاصی
دعوت دا اجابت کرنا ہر جا نہیں ضرور
ظالم فاسق مبتدع ہور سمع تخییل ریا
زر سونے دے بھانڈے ہوون یا متوثان ستعفت ہووا
یا فسق جیہڑا ظاہر ہووے زنان کشادہ رو
سنجی دی روٹی دار وایہی نال تخنیل آزار
اجابت دعوت ڈیوچ نہیں سنت نبی کریم
دعوت نون جو رد کرسی نا حضرت کہیا عاصی
اجابت کر کے ہٹنے نا ہیں اسو چ ہی ایہ ذرار
عذر جیونکر فرضی روزہ یا ایہ آپ آزادی
کوئی اہل علم دار دی کھاون گیا کسیدے گھر
جے مکان روٹیہ ہووے اوہ سرود غنا
جے اوہ قادر منع تے ہووے نا ضرور رہنا ہے
دعوت اندرات بعت سنت ہیں تینوں سمجھا ہین

چوتھا لوہ فقط کہر وڈی چاڑے دعوت سیری
توڑے دعوت غنی کیتی بھاوین کیتی لئے
دعوت وچ عداوت پا کے کریو نہیں خراب
حق پہلے دا جان مقدم نا کر سینہ زوری
رکھی چھوڑ پلاوے بھنا ایہ بھی ہے گل کھوٹی
جیدنیال پیار نہ دوست اسدے گھر دی کھاوے
قوت روٹی دا خرچ کرنیدے سارا پر عبادت
خرچ کریسی قوت گناہان اسدی کیوین خلاصی
سو بلین جاہین وچ بہنے نا کر توں منظور
فخر طعام شبہے دا غیبت زنان یا خمر غنا
یا فرش ریشمی تے بہ کھاون ایہ سب عذر شمار
وچ بہنے انیوین لکھیا کر تحقیق لہو
وچ حدیث شریف دے آیا سنتوں برخوردار
رہوا کرام تے خوش مسلمان کرتون نیت فہیم
مومن بھائی رنج کیتو سو کت بہت ہے خلاصی
مسلم اوتے ظلم ایہ ہوندا عذر ے نال ردا
تجھ کجھ اوناں لکا رڈا کھائے کرے خواری
اگے اوس گھر غنا انساہی کھاون نا کجھ ڈر
تانہ کھاتوں اوس مکانے اٹھ شتابی جار
جے کہیا اسدا کوئی نہ منے تا چار وٹی کھائے
کھلے متھے نال خوشی دے گھر مہمان لے آئین

سنت النوع ہیں فرمایا دعوت قبول
پیغمبر علیہ السلام نے
لا تصاحب الا مومنا
ولا یاکل طعامک الا تقی یعنے نہ مجلس
کرئے تو بہو کسے نال ایمان دار دے
وال کہانہ ا تے نہ ہو سے کہانا
اوہ کسے شقی دا تے پرہیزگار
نون پیش ثابت ہووے
عطاء ایان کرنی
چنہیں جائز
پکار لوکان دی تے جیہاں
دی تفصیل کردی ہے
معنف سہو وچ فن
نیک ی ۱۲ ... قوبد
الصلوٰۃ والسلام طعام
البخیل داء وطعام الجواد دواء
یعنے جو ہیں فرمایا پیغمبر علیہ
الصلوٰۃ والسلام نے طعام بخیل دا
دواء ہے ... طعام سخی دا
کھانا ازار ہے ۱۲

کسے مومن بھائی دے گھر اندر آوڑ دا مہمان
عزت کیچے مہماناں دی جیسی شان اونہاں دی
جنت بہشت کوئی راضی ہووے اوتوں راضی کریئے
ایہ موقوف توفیق دے اوتے ہر تے ناہیں حکم
حضرت صدیق اکبر دے اگے آیا کوئی سوالی
وت ہکدا اُٹھے عزت ایہو والا غنی آیا
صدیق صاحب کولوں یاراں پچھیا ایہ سبب
موجب سیا اونہاں ناہیں پاک جو صدیق
کریم قوم دا انسان تائیں آوے کوئی مہمان
فقیر برابر عزت غنی دی کیچے تا سڑ جاوے
جے عزت والیاں غنیاں دی کر ترک تواضع کردا
جھڑ انہیں تواضع لائق ہے بھکھا درماندا
ایہ تواضع اس دے حق وچ ہے مزاج ایدا
کو مہماناں تہیں چھپے لسّے جانو اوہ لئیم
رب فرمیسی اوسدے تائیں اندر روز قیامت
ہکی نوں سب کپڑا کھسی ہکی نوں رب پانی
لِلّٰہِ فی اللّٰہ روٹی کپڑا پانی ہور دوا
اوہ تمامی نال جنہیں دے ہوندی سب بھلیائی
بخیلاں نوں رب ات بہشت لازم کر کے گھتے
فقیر جے آون رب دے اوسکے ملو جھب
مہماں جانو جو روزی اپنی اپنے نال لیندا

ہزار رحمت تے برکت آوے حضرت دا فرمان
ہک دال ساگ نال روٹی دیوے سارے سڑ بل جاندے
مگر جو کوئی ڈِٹھا دا بیٹھیا اوستوں بُول نہ دریئے
جے ہین غلط کھیا تا تجو کدھو ہیر سے ستم
ٹکر روٹی دا امر کیتو نے ہویا اوہ خوش خالی
اوسنوں عزت نال بہا کے کھانا خوب کھوایا
اوسنوں ٹکڑے اوسدے کارن کھانے پکے جھب
جو کیتا امر اسا دے تائیں حضرت نے تحقیق
عزت بجا لیا اوس دی جیسا اُسدا شان
تے تھوڑی خدمت مسکیناں نوں بہت نظر وچ آوے
اوہ خلقت وچ پکی ہوسی اسے غم وچ مردا
تخت نشین جے اوہ کھلو وں ادھی مر جاندا
پہلے دے حق ترک تواضع جانو مثل حنبا
روز حشر دے اوسنوں ہوسی سخت عذاب عظیم
روٹی جنہوں نا دیتو ئی کھاسی بہت ندامت
ہکی نوں دوا فرمیسی روز حشر دے جانی
جے توں دیویں نال فقیراں نیّت رضا خدا
میتھوں بھی توں اُجدھاٹے لینشن ہک دو دیا
ایہ وچ قرآن مجید دے آیا جنت لوُ نہ پیسی
اوہ روزی کھاون اپنی یار و راضی ہوسی رب
گنہ تساڈے دفتر اوتوں اللّٰہ دور کرسیندا

عزت کرہو مہماناندی توڑے ہووے کافر
جے مہمان مسلمان ہووے او سدی بطریق ادا لے
جے توفیق رکھو وچہ گھر دے تھوڑی رکھی روٹی
مہماناں نوں حکم نہ لایق چلو الحم وساوں
مہمان اوتے لازم ناہیں تھیں حرمت رحل
ہور یعین العلم تے وچہ پڑھنے انیوین ہے مسطور
جیکر جے کسے رھن پکا کے رکھیا اوہ چا کھاوے
مگر جے اکھیں ویکھے اونہاں اوہ شے کھسی زوری
ھن لینی کھونی جائز ناہیں نال الیقین حرام
حلال نہ لبھدا اتہ ملسے انج تبدیل کچیرے
مومن نائین سنت ایہی جان اوہ نکاح پڑھاوے
یاران بھایان ہلماؤ انہوں ہور آشنا استاد
تریں وہاں تھیں بعد نہ سنت ہے پڑھنے مثل
جے ولیمہ بعد نکاحوں ترتیے روز کرئیں
جماعت نیں نادکھاوے ہکی ہو وندیاں دن
اول اذم دم ہتہ دہووے وت ہر دچا دہوا دے
دوئیں ہتہ نادہیاں نکیں دہوتیاں سنت ادا
ہتہ دہووے سب ہکی بھانڈیوچہ حدیثے آیا
ہتہ دہوندیاں نے بعد کرلی ایسا پانی سٹے
روٹی اول ہتہ دہووے وت پوجھے نا سکاوے
روٹی کھا کے ہتہ دہووے تا پوجھے اوہ ساوت

وچہ حدیث شریف دے آیا عاجز حال مسافر
عزت کرہو اوپر تساڈے بے شک راضی مولا
خوش ہوکے چا دیہ مہماناں نا کر نیت کھوٹی
مگر میزبان جے زوری تھیں تا چا کجہ فرماوں
مجموعہ خانی وچہ بابہ پانچویں دیکھے جنید اول
ہور کیمیا سعادت دے وچہ باب ضیافت ویکھو ضرور
ظنوا المؤمنین خیرا اوہ تکے نبی فرماوے
یار ہووے یا نال دغے دے یا اوہ آندی چوری
پرہیز ولیمہ اوسدے کولوں فضل کہن تمام
جیوں دودہ لسی دا پانی بدلا اوہا خوش ہو پیوے
قریب نکاحدے اگے پچھے رے دینہ تیک کھوائے
بعد نکاحوں بہتر ہے جان باتو شوہر شاد
مگر جنھاں نا دیونا ہووے کھاسن گردن بھن
کیمیا سعادت دے وچہ لکھیا ایہ ریا ہو سیئی
جہڑے اول حاضر ہوئے اوہ بھی کم سنواران
وت اول آخر کھائیندے اوہ سر نوں اون جھکاوے
جے ہک وہووے یا مخص انگشتان سنت وچہ خطا
اجمعوا وضوءکم ایہ نبی صاحب فرمایا
پچھن نہیں کسے نوں قطرے ہرگز اتھیں
اول لگن روٹی اوتے تا اوہ درجہ پاوے
مونہہ اکھیں تے تھاں اوتے چھنڈاں دے چھداوات

جے چھنڈے تا شیطان نفرن اُس کچھا چا چلیوے
مہماناں دے ہتھ دہوا اور وُئی پچھے وت
لون پانی دے با جہوں مہمان ننگ نہ ٹیئے نہ کائی
کوئی اول آخر لون چکھے تا ستر زحمت دور
شروع طعام جو کھانے نا ہیں کردا نال نمک
ہور جیکوئی اوہس مومن دا پس خوردہ چا کھائے
نال سبب تے ابھاے لون ادھا ٹھ کے چکھے
ہمراہ کسے نوں نہ جائے با جہوں اذن مضیف
جے کسے گھر دعوت سنکے باجھ سدے کوئی جاوے
جس دعوت کیتی نیجاں مرداں لبھے ڈبکے وہ
پرعہد اوتے وفا فریضہ بنیجاں نوں چا کہوائے
احسان انصاف دسائیں تیئوں دیہی چاہیہ کھان
لکے کھاؤ کھانے نا ہیں نظر نہ پونیجے کسے
جیوٹھا جھل بھواؤ نا ہیں آہارا ایہ کھار
جے دل اندر حب ہووے ایسیر جیہہ ہلاوے
دو وین گوڈے کھلے کر بیٹھو نیڈ ٹیلدے بہار
بن غلام تے مثل غلاماں کھانا کھیا رسول
جیوین غلام مجازی آنہیاں لکاں اگے رہندے
کھاندیاں بنیدیاں تہیاں بیٹھیاں جیکچہ آکھے مولا
اینوین حضرت ہر کم اندر رکھدے سا ڈوڈکیا
چوکڑی مارکے کھاؤ نا ہیں بانگان کرلمان

ایہ وچ بہشے اینوین کھیا میرا ذمہ نہ کوئی
پاک بھانڈے تے پاک مکانے وچہ گھراں ادھت
مگر جے آکھن منگ لیا بے خبر دیا بے بہائی
جیوں خیدام برص ہوسی درد دیمداندا چوہ
حساب اللہ نہ ہوسی اوہس کھانیدا وچہ حدیثے تک
دونوین پاک گناہاں کولوں نبی صاحب فرمائے
جیوں حضرت فرمایا کیتا یا ہر قدم نہ رکھے
زور بزدری اوہ چا کھاون ایمان جنہاں ضعیف
ہلی ہوا نگدے ہرنگے اوتے مردارے مونہ پاوے
اوہس غریب ضعیف دیتا ہیں کوئی نہ لبھسی راہ
جھڑا گیا کسدا جیہوں اوہ برا نہ کجھ الائے
جیکر وافر طعام نہ ہووے تا اوہ چپ کر جاون
حق تقدر دا ابکر وقتے دیہو جے کسے دتے
جے پیہ جاوے تا دیہ کھانا ستھے وٹ نہ پار
او منافق وچہ شرع دے جیئوں خفگی آدے
اینوین چیا لانبی صاحب دا کھاون وقت شمار
مستعد وچہ حکم خدا دے رہن سدا مشغول
منتظر وچہ حکم مولا دے کی رباتوں کندے
غلاماں نوں وت ہر کم بھلے ادھر کھلوں ادلولا
ست من آدے ربدی طرفوں جبرائیل نزدیک
ستون کرکے وڈی مُول نہ کھاؤ عذر معاف وچہ کہان

دوجی شکل وسان ہین تینوں نوں سچا کہلوائے ‌ لنگ دوئے نوں دوہرا کرکے پیر وکھے بہہ جائے
جے مضیف وچہ بہہ کھاوے تاں سنت ات بہت ‌ اول شروع تے اول چھوڑے یاد رکھو ایہ مت
تاں بھی نہ کھاوے ایسا سنگھ سڑ نیند اجاوے ‌ پھو کہ لکے روٹی پھوکدے ہوتے تاں ایہ بھی رب نبھاوے
جے آپے کھانا سر دہووے تاں پڑھ بسم اللہ کھاوے ‌ ہر ہر لقمے نال عزیزا حمد خدا کماوے
کوئی بسم اللہ بن روٹی کھاوے یا کوئی کرے دخول ‌ شیطان شریک اولاد کھانے وچہ کہیا پاک رسول
کسے ابتدا بسم اللہ وسری وچہ پڑھے یا کھاکے ‌ سنت ادا وچہ عالمگیری عالم گئے فرماکے

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم اول ھذا الطعام واخرہ پڑہ ات بہت
اول شروع تے اول چھوڑے یاد رکھو ایہ مت

روٹی وا چم چیلو نا ہین نا اول کھوہ نک ‌ لقمہ اپنے اگوں چاتوں نا ہوری ول تک
جے توں نال ہوریں کھاویں تاں ایہ رکھیں یاد ‌ دلوچہ چب شریک دی رکھیں حرصی وچہ فساد
جے تازہ لقمہ گھیو گڑ و الاحلوا لحم بلا ‌ سیر نئی لوں نال شتابی اول لئیں او ٹھا
لقمہ چاوں تے وچہ کھاوں نال شریکاں پورا ‌ نال نہ یادتی خاطی ہوسی مسئلہ ہے مشہورا
رکھے کھانا مومناں تاہیں سنت بہت ثواب ‌ ابتدا زمانے تراج رکھ کے کھاوں عذاب
اس سبب جوات زمانے کوئی رعایت کردا ‌ خوب خورندہ نے شرماکل وچہ اونہاں بھکا مردا
شیراں جیہے بہن لوالے روٹی بوٹی نوشش ‌ صبر حیا والا وچہ حیراں ڈردا ہے خاموشش
نال اونہاں حیوانان دے رل بہنا اوپر کھانے ‌ خطا عظیم تے زہر برابر کہن حکیم سیانے
جہڑا شرم حیاوے یاروں نال آرام دے کھاوے ‌ اوہ اونہاں سنگ بھگھار ہسی تتھ ملیندا جاوے
تاں ایمان نہ کامل تیرا حضرت نے فرمایا ‌ جو کوئی کھاوے ہوری اگوں اوس ایمان ونجایا
دہ نہ شہاندنیال خورندہ روٹی نوں چا بھنے ‌ جے بھناں لہبت تاں اول کھاوے ویکھ برہنہ منے
بہام بابا یہ واسطے نال ہر ہر لقمہ چائے ‌ بکدوں نال تکبر لکھدے بنج حریف اوٹھائے
چوتھی پنجیں جوڑیں تاہیں عذر معاف ہو یوئے ‌ اپنے پاسوں کھاندے جاوں چوتی ہتہ نہ کوئی

چھٹی چولاں سیویلاں اوتے رکھے سنکر کھنڈ
وٹے جھے لبھ گئے خوش ہو کھاوایہ حرام اندر
اوس تھیں تے اولاد اوسدے تھیں برص جنون حرام
اوس دیکاں بخشش منگے کاسہ اتے رکابی
لقمہ نگلے جیوں دوجا لقمہ ہور نہ چائے
وال شوربے وچ آوالا اِت بہت سونہا لگے
مہماناں تھیں چھپے ناہیں کی دیکاوان چاہڑاں
رِدھے چنگے کافراں ویوچ برکت ناہیں ہول
گاہے کا ھے آکھے مہمان کھا ہو یار شتابی
خدمت اندر آپ کھلووے اہل عیال نہ دسے
مہماناں کھاندیاں اہل غلاماں نہ غصہ نا مارے
جو لبھ دیوں خوش ہو کھاوے رد نکرے طعام
جیکر روٹی سڑ جاوے یالاوں سڑکے کوڑے
سا کھونا حرام شرع وچ اسے پر پاک پچھانی
کھانے تے ناہیں عیب رکھو پھکا کوڑا سڑیا
حمد بلند نہ آکھو کوئی جے فارغ یار نہ ہووں
بہتی صفت طعام دی کرنی لائق نا مہمانے
ہور جس طرفوں طعام لیاوں اوہدا حال نہ تکے
میزبان تائیں لائق ناہیں قیمت کر سناوے
جے کر شبہ حرام دا ہووے طعام کسے دے ہاں
شبہے والا مال اوہ کسے فقیراں نوں جا بخشی

یا پلاؤ تے یخنی بیری اوہ نال شریکاں ونڈ
جہڑا کھاسی وسعت رزقے صحت بدن وچ لہر
رب دور کرسے تے بھاندا چھنا درجہ حقیق غلام
بد دعا کرن جو چھوٹے کرکے حال خرابی
تے وڈا موہنہ نا ڈے لقمہ وڈا مول نہ پائے
جو دستر خوانے بھانڈیاں اتے وہندا مول نہ جارے
ودو حدوں تکلیف نہ لائق طعام نہ گھن کراں
دل سیاہ تے غفلت پیدا نا کھا یا جیوں بھل
بہت الحاح نہ کرنی خنگی سوگندیلی خرابی
روٹی پانی ہتھ سیتجے وچ دلوے بھکھے تسے
غایب کولوں ہوونہیں گلاں خوب چتارے
انتظار ادام نہ ہووے مگر رد کرے حرام
تورے ہووے گوشت گلیا آکھو نہ گھوڑے
جیکر کولے کھوہ وچہ ڈگن کچھ دسواس نہ جانی
طلب موافق کھانا کھاو فعل دنی تھیں پھریا
جیکر اونہیں بھکھے رہگئے اسدے منوں روون
ایہ دلیل حرص دی اہی لکھیا وچ بر سنے
عین العلم تے وچ برہنے کہندے فاضل کہے
مت کو مہمان خبر دیاں سنکے کھانا تھوڑا کھاوے
حیلہ سازی اوسدے کاں اِت بہت انظری آئی
اوہ فقیر وت اپنی طرفوں ہو نیوں جا دیئی

ہن تریجے دے حق اوہو مال ہوسی رڈا بے شک
ایہہ نہ جانو مال شبہے دا سوچ حیلہ سازی
تھوڑا طعام مہماناں اگے رکھے نا میزبان
جے کھکڑے خربوزہ ہووے چیر اول نہ چکھے
کھونوں پچھے بہتر ایہی کجھ محتاج چکھائے
دعوت والے کارن روٹی کھا کے کرے دعا
جے شبہ ہووے اوس کھانے اندر نا رووے زارو زار
ہور پڑھے لئیلاف سورت نالے بھی اخلاص
کوئی شک شبہ حرام کھاوے تے ہسدا رہے بیغم
پہلے پچھلے دوہاں اندر لکھ کوہاں ندا فرق
چھوں طعاماں ندا وچ حدیثے ہوسی نہیں حساب
اس سبھوں یاراں اگے رکھو بہت طعام
جے کجھ بندہ آپ کھاوے یا دیوے بہتو تائیں
بعد تناول ہر اک مومن دنداں کرے خلال
بہارے بوہڑی زر چاندیدا تیلا نا ہوائین
جھڑ ابھوراناں خلالے موں تھیں آوے باہر
جیلکہ نکلے نال زبانی اوس دا کھاون خوب
دسترخانہ زمین اوتے دھر کے کھانا کھاؤ
سرخ رنگ دا دسترخانہ بہتر جانو بھائی
نال چپکانڈے کھاؤنا ہیں بہتہ وچ لیکے ٹکر
کیتھے بہتہ کراہت کھونا پے بتھے بہتہ نوالا

ہور شبہے والا مال فقیراں لین کراہت تک
اس حیلے دے نال عزیزا دوہاں تے رب راضی
ایہہ نشانی جان بخیل دی دوہ تکبر شان
جے میٹھے تا مہماں دیوے کوڑے پھکے رکھے
رخصت کر کے مہماناں نوں پچھوں سفرہ چائے
یا الٰہی بخش توں اس نوں بھی جس نال پکا
اوہ غم کھاوے نال ندامت پڑھنی استغفار
شاید کہ رب اوس شبہے تھیں چاہے کرے خلاص
ہک کھاوے تے رووے پٹے ساڑو بجائے جنم
اوہ ہسن والے نروکھر دے روندا رحمت غرق
سحور افطار لون اول آخر یا کھاون احباب
چوکہ ودھے حساب توڑے کھاون خاص عوام
اوہ طعام حساب نہ ہوسی ایہہ کیمیا وچ دسائین
پاک تیلا پھلدار شئے دا ہووے نال زوال
جو جوار یا موٹھ منگی دا دنداں وچ بھوائین
سٹن کھاون دووین جائز جے کڑھن نہ ظاہر
وچ بہشتے اینویں لکھیا ویکھو اے محبوب
اینویں کھادا سرور عالم ہتھاں وچ نہ چاہو
بھورے دانا کرایو کوئی رسم کماراں آئی
دونویں ہتھ دھوتے رب سائیں کرو ہزاراں شکر
مگر خربوزہ ہتھ کھبے وچ جویں نبی دا چالا

ہک بھانڈیوچ چہل تے ڈلیاں ایہی سنت خلاف
کدو سر کے ماکھیو تائیں رکھن بہت پیارا
وچ انار تے خربوزہ دے آب بہشتی قطرہ
جے کدو کھاوے نیت صحت دی جانو کل ودا
سر دے اپر رب دے کولوں بخشش منگے ملک
اٹھاں چیزاں دا گوشت کھاندا حضرت پاک رسول
بھیڈ بکری تے مچھی ککڑی پنچواں بچہ خرگوش
گائیں وی اہی حضرت صاحب سنیاں گوشت چکھیا
دینہ دی روٹی کھاون پچھے سونا بھی درکار
جے خفتاں دی جماعت پیارا نالے حاضر روٹی
جنوں ہووے بھکھ دا غلبہ معدہ پیا کر لاوے
جھڑ اڑ پہلے کھاوے روٹی اوہ لقمہ سب تور
جو عبادت خالی شکموں ہوون بہت پیاری
مسلم کارن بسلم ادتے چھنے حق مدام
کچھ جواب تے پچھو لزاری مرے جنازے جاؤ
ایہ چھ حق حدیثے اندر وچہ مشکوٰۃ دے آئے
کوٹے حد بیمار پچھن دی ویلے تے جان جنازے
زیارت جو دیدار بھرا دی مطلق نہیں زیارت
ہتھ نال پانی دیہو پیو بھا ہتھ سیجے
پانی پیندیاں ترے ساہ کدھو حکم پیر دیا اے
ترے ساہ وچ رب العالمین ہی نال رلائین

آلو آپ دو بھانڈے ہوون راہ ادب دی اصاف
خربوزہ انار کھجوراں ایہی کھاتوں پیارا
دیکھ رہنے وچوں لکھیا ایتوں کترا خطرہ
رحمت جان کھاوے تا رحمت حضرت آکھ فرما
جا جاں تیکیں سرکہ کھاوے وچ حدیث بیشک
تحفہ اندر ولی قصوری لکھیا دیکھ نہ بھول
گوڑ اُن تے گو خر چھپانی تستر رکھیں وچ ہوش
اسے کارن مسلمان بہت پیارا رکھیا
راتیں کھاکے تول حکیماں بہتر ہے رفتار
اول کھاوے پچھے خفتاں ترک دی دیندی گھوٹی
اسدے حق وچ ترک جماعت اول ڈھیڈہ رجاوے
جنے کھاوے ہی خفتاں اگے اوہ طعام ضرور
اوہ مناسب نال ملائکاں سن حقیقت ساری
جواب دے یو بولایاں اوس نوں ملیاں کہی سلام
جو شیے چنگی آپنوں جاپے کھاؤ اتے کھواؤ
شاہ علی رض ہے راوی اسدا حضرت نے فرماوے
تریں کوہاں تے دعوت کارن جیوں یار سلانے
کیمیا سعادت دے وچ لکھیا عیباں کان کفایت
بسم اللہ پڑھ دیہو پواؤ آپ بھانڈے رکھ گجے
ابتدا پانی بسم اللہ پڑھیو تے اوسط حمد الا
ایہ بہنے والے لکھیا ہور بھی بہت دعائین

بسم اللہ پڑھ پانی پیوے پیکے حمد پکارو
جت بہت ترک دبہی ایہی پانی اندر بھائی
جیوں اوڈا اوتے لمان بیکے جیکوی پیوے پانی
سوا لبسم اللہ یا کہلو کے یا ناکڈ ہے ساہ
سوا عذر دن استادہ پیوے ایہ کراہت بھاری
بکواری آپ کہلو کے پتیا حضرت پاک رسول
مگر زمزم یا فضلہ وضو یا مومن دا جوٹھا
ایہ چار پانی کھلو کے پیونے ناہین کجھ قباحت
مومن دا پسخوردہ برکت پیے گناہ بخشیوں
مومن دا کو جوٹھا پانی ناخوش ہو کے پیوے
جوٹھا مومن دا فرمایا نبی رسول شفا ر
رہنین بعضے سید قریشی جوٹھا سول پیون
جو لگ ہو پیالہ سوہنا پانی ہور نہ پاون
رسول سوہنے دی عادت سوہنی آپے پیون پلاون
جو عادت نبی دی سارے کھاون پیون عبادت
تناولہ شتاب نہ پیوے ناستا ناٹر دا
ہور دساؤں قول طبیبان تک منیران کتابیہ
روٹی پچھے آب پیوے جاے بیٹھ شتابی
ہور نہ پیوے میوہ کھا کے کشمش یا انگور
الہمان چیزان پچھے قدرے ٹکر کھاون لپسند
لے پیرہ وچ فانچے لکھیا وقت پیون دا بھائی

عین العلم اندر ایہ لکھیا سنت طریقہ یارو
کیہا فقیہاں دسان تینوں سنتون نال صفائی
ہور جو پیوے مشک کوزے تہین ہو مین نال پچھانی
یا کھبے ہتھ تے سجا خیر من کل کراہت راہ
قے کرسے اوس پانی نون کہے مشکوۃ پیاری
عمر ساری وچ جے پیندے تاحرام نہ ہول
ہور پانی جو وقف رہا نوچ کہے کراہت جھوٹھا
تحفہ نصایح دیلوچہ لکھیا ہوری وچ کراہت
ترنیکیاں دی فتر تیرے اندر ہور لکھیون
اوسنوں جوٹھا دیوے ناہین بری جیاتی جیوے
اوس احمق نے کیوں چاچا تا ایہ تبرک دا
اوس نیانے دیوچ ڈٹھے توڑے عاجز تھیون
اپنی ہتھیں نا پیون آس تھیں بھی خسر ماون
جنہاں حب تنا بعت نبی دی ہر کم اینوین نبھاون
نیت نال مومناں تائیں ہر کم جان سعادت
اتھے ترک ادب دی ناہین قول طبیب شہر دا
ہور ویکھیں طب اکبر تائیں ساریاں ایہ فرمایا
خالی ہانو تے بعد دخولوں کرداہت خرابی
ہور شیرینی چاول تے اینویں سیب کھجور
بعدا سدے اوہ پانی پیوے درد نہ ہووے دند
جھڑے وقت تریہ دا غلبہ کجھ زیان نہ پائی

ہور جے کوئی کرے اکٹھا پانی دریا چاہ — ہک سکم وچ کہے برہنہ ایہ بھی جان تباہ
تے پچھے یا پیر گناہ دی یا کسے مرض زکام — پانی سرد نہ چنگا نہاون پیون گرم تمام
جہڑا پانی ٹھنڈا مٹھا دلنوں بہتا بھاوے — اوسدے اندر زیان اصل وچ طب والا فرماوے
جیونکر پانی کھوہ سیاں ٹھہراں یا کبھی ویاں کھوہاں — گل وڈہلوے پیڑاں انجیں ایہ بھاور وہاں
جہڑے پانی کھوہ بگل دے تے کھارے شوری — اکثر صحت انہاں دے اندر تھوڑے کسے ہوری

بیان حُقہ کشیدن

حقہ پیلن مکروہ تحریمہ لکھیا ہے علماداں — پر کل مکروہ امام محمد کہے حرام دساداں
بکے والیاں صاحباں دی تحریر وچوں تحقیق — ایہ مسائل ویکھ بنائے سنتوں نیک رفیق
اول وصیت حضرت تائیں کیتی جبرائیل — جتنی واری نازل ہویا سنتوں نیک دلیل
مسواک کرو لوڑے وہن آہا ظاہر باطن نور — تاآگاہی امت نوں مونہ دی بدبو کرسن دور
جے کر بدبو مونہ دی کارن حکم ہویا مسواک — تماکو بدبو پیدا کردا تاب ہو غمناک
بدبو ہوین دی احتمالی وہن کیتا گندا — تماکو مونہ وچ بدبو کڈھے جیکوئی چکے بندہ
تنگی بدبو حکم کدھن دا مسواکیدے نال — جو نال یقین مونہ بدبو گڑے آخر لئے وبال
فاسق فاجر ہون اکٹھے جتھے چلم تے حقہ — گڑمل وچ ہو تے رکھدے خوب تماکو سکا
واروواری نال خریدے مونہ وچ نڑیاں دیندے — جہڑا انسان تے شکھ سیاڑے اوہ
کو تکب کبیرے دا جو دائم رہے پریشان — اوہ ہوسن نال دلیل عقائد جاندا نہیں ایمان
کو صغیرے نوں مباح آکھے یا کرے بغیم ہستے — نال تیقن جان عزیزا ایمان اوس تہیں نسے
جے حرام تماکو نہیں تا مکروہ وچہ نہ رلا — درمختار تہیں ویکھیں لکھیا ہووے بھلا
حرام مکروہ مباح بھی لکھیا وچہ درہ مختار — مباح والی گل بہت لیبری مکروہ پکی کار
یارھویں صدی دے ہندراں ورہے گزری آہی یا — شہر دمشقے پیدا ہویا ایہا تتن شمارو
تتن کہن تماکو تائیں بولی ترکستانی — تتن درہ نہیں لیبدا انا ما صح تھیں ڈٹھا جانی

مجمع فساد ہٹی حقہ فاسق فاجر ہون اکٹھے / پارسا متقی خالص مومن مخلص تہیں نٹھے
جس کم کولوں ہن فریضہ اوہ کم کرن حرام / پس حقے تہیں ترک فریضہ جیکن حرام تمام
کل گناہاں دا مڈھ حقہ جیوں بسمل مڈھ عبادت / جے بسم اللہ مول نہ پڑھدا کیویں قرآن سعادت
اینویں جیہڑا حقہ نہ چھکے بھنگ شراب نہ جانے / پوست چرس افیم تے مسکر ہرنوں نہ پرکھانے
بھٹھاں ڈوہاں کنجر اندے گھر دارا جو خرابات / انہیں ہکانی بہت پیارا شیطانی سکنات
ہور موہن جو لہو لعب دے جیوں اہ دسیوں نے / رکھیندن کل حرام عزیزا تا حرام کھیونے
ہور موجب جو آن چھکے نوں بد بو اس دی آوے / پیہ ملک پاکیزہ تر بندیاں تہیں ایہ کھڑب نہ بھاوے
جس کم وچہ ایذا ملائکاں اوہ کم کرن حرام / جو حلال حرام نوں آکھے دے تعزیر تمام
ہور سبب جو قسم اسراف جہڑے بھکے بھانے / اوہ بھی مل لے رکھن تماکو توڑے گھر نہ دانے
ہور باعث جو خاصہ ویری سر پر سر مرادے / جتھے خوف سر یدا ہووے اوتھے بہی چھپاوے
جیونکر کسے نیک بندے نوں اسدی ہووے عادت / توڑے دیکھے گھر کنجر اندے سوئی وچہ خرابت
جیوں بسم اللہ مڈھ عبادت حقہ مڈھ پلیتی / ہین ڈٹھے علما چھکیندے بھکے وچہ مسیتی
اوہ میلے اسمی ملاں دین دی خبر نہ کائی / جیوں ڈہب ڈکاں نال اونھاں دے تیجے خوب لڑائی
تسوار بھیڑی بہی حقے جیہی اسوچہ ذرہ نہ فرق / سگ کا لابگا دو دین حرام ناہو اسوچہ غرق
خلیل الرحمن صاحب فرمایا وچہ خوشاب / اوہ فاضل بے ریا مجاہد دتا خوب جواب
کسے سائل سوال حقے دا کیتا وت چھپیس تسوار / اونھاں کہیا بدبو دار نوں وچہ دوہاں برا شمار
جس شئے اندر خوشبو ہووے رنگ نہ ہووے کجھ / اوہ شے مرداں تائیں جائز زناں نوں ہیچ
جیونکر پھل تے عطر عنبر ہور جیویں کستوری / ایہ مرداں نوں عیب نہ کوئی بلکہ ثواب ضروری
کیسر آتے کسنبہ مہندی سرخی کجل دنداسہ / استعمال انھاں دی زناں ہے کم بے وسواسا
وسواس کولوں مراد گناہاں جے کستوری عطر / زن کول ہووے تاں شہر ہوسی ممکن ناہیں ستر
زرد نبات دی جتی ہووے یا دھوڑی پیلی / سرخ نبات لائق مرداں ہور نہ تہمت سیلی

جتی سوہنی دا ایہ موجب وچ برہنے آوے
اول دشمن ویکھ جتی نوں سڑ دا نظر ہٹاوے

نعلین پیراں وچ سوہنی مرداں جیوں زناں خلخال
ایہ برابر کڑیاں زناں نال توفیق سنبھال

دو ہین پیرن جتی کھیڑی ہووے نار رفتار
عذر ہووے تاں اکی پیروں ننگا روا شمار

دو نوں پیر جے ہووے ہووں یا ہمون وو ننگے
رَن جنڑ گا تے نیت نبی دی ننگا بھی نہ سنگے

دو ہین پیرن ننگے کدیں حضرت نے رفتار
کیتی ایہی توں بھی ٹرچا عادت نبی پیار

ہر دم پڑہو صلوٰۃ نبی تے ورتہ پچ صلحاوان
ہن ہین دساں حق وراثت ہیواں اولاواں داں

باب دربیان احکام وقسام وراثت گوید

یارب باب ایہان کریں توں ہووے حق ظہور
وچہ مسائل ارث دے ہین تہین کجہ نہ لوے قصور

پڑہو پڑہاؤ علم وراثت اوہ نبی فرمایا
کیا موجب جے اوہ کسے نے سنتوں رد چہ پایا

علم وراثت مشکل بہتا بے حد بے شماران
ہین عقلوں خالی رہ گئے احمق کی ہین نکراں ماران

حضرت یوسف وکن لگا گولا ہو بازاران
جتی لیکے اٹی وگی ہین بھی وچہ شماران

ایہ تمثیل تناسب میرے آئی یاد پیارے
وراثت دے کجہ مسئلے آکھاں نال خدا دی یاری

بعضے کہندے نصف دا باعث نید نیال دو حال
ہک حیاتی والی حالت دوجا موت سنبھال

ہور تمامی علم حیاتی اندر آون کم
علم وراثت نا کوئی پچھے عمر گیدی تم

بعضے کہن ثبوت ملک دے اہین دو سبب
اضطراری تے اختیاری سن مثال توں جب

خرید ہبہ تے جیونکر اجرت ایہ سبب اختیاری
وراثت نال جو مالک ہووے جانوں اضطراری

یا واسطے ترغیب دے کہیا ورثہ پڑھن ضرور
ہور علما نوں چہ ہر کوئی شاغل اسوچ کران قصور

سراجیہ جو شرح شریفی اسوچ اینویں لکھیا
ہک ہور شرح وچہ اوہ دا موجب ہو وچہ تہین سکھیا

ہک مسئلہ جو پڑھے فرائض دہ ثواب اوہ پاوے
ہور علما نوں چہ ہکو نیکی بعض اینویں فرماوے

بعضے کہندے اسدے وچہ مشقت بہت زیادہ
اسدی نسبت ہور علماں وچہ ایہی گھٹ لگا دہ

بعضے کہن مسایل ورثہ بے حد بے شماران
اوہ علم جو حضرت کہیا ایہہ جان سبب
رب قرآن مبارک اندر کیتا امر بیان
جیونہی تقدیر الہی مرجاوے انسان
گور کفن تے اجرت غسلے خطمی عود کافور
سامی ونڈے وقف زمین دے یا وت گہنو مل
پر اجرت غسلے والی جوہری اندر نہیں روا
نقصان اسراف وچ کفن دے ویا باب جنازے
میت غنی تے بھارا ہوندا ہور کھیندے عاصی
کو للہ دے اللہ قبر کھیندا نال خوشیدے بھائی
جے بہر ابھائی رل قبر کھیہن یار اشتا لکھید
اس تہیں پچھے قرض میت دا کر ہو سب ادا
نال ادا یا نال ابراہ دے ساقط ہوئی پھر
وصیت جاری وچ ثلث نے جیکوئی وہ کریئی
ہور وصیت وارثان کارن جائز ناہین سول
ثلثوں وہ تے وارث کارن کس تہیں تہیں وار
مرض موت وچ مال انک واشر عاک تراہ
ثلثوں وو جے کرے وصیت اوہی مال بیگانہ
جے وارث چا جائز رکھن ہر وو کم روا
بعد وصیت جو کجھ باقی اوہ وارثاں نوں آیا
اول حق وراثت اندر لیون صاحب فرض

ہور علماں وچ حد نہایت موجب ایہ وس یاران
شرح سراجی دی وچ لکھیا بہتر جانے رب
وچ اولاد فسادی مومن رکھو خوب دھیان
ترکے نال تعلق رکھدے چار حق کران بیان
آپ بہراوی تے سل اٹان پچھان ہون ضرور
ترکے وچوں ایہ کم اول نا کوئی جاوے بھل
لا یجوز الا ستیجار علی غسل المیت اوس فرما
ہور ضروری ہر شے سندی خوش ہوون تا زے
جو مکڑو گاری تیر گھٹادن کنت بعت انہاں عاصی
اوسنوں بہشت دیسی کفن پوشاکاں پائی
جیونکر چالا وچ ملکاں دے ایہ بھی روا عزیز
مہر بھی جانو قرض برابر حکم کیتا فقہار
زن نے بخشے تا پیش وصیت وارث ناہیں آہر
وارث ناہیں عیب کوئی جے اوہ دہ نہ دینی
مگر جے باقی جائز رکھن تا ہے روا نہ بھول
ہر دو ہاندا موجب تینوں وساں اہل صفار
دوتر ہائی اصل فرع دا نیت بہت ورثہ آہر
اینویں وصیت وارث کارن رکھیں یاد جوانا
انہاں دوں شکلاں وچ وارثاں گھر دا مال دتا
لیں وراثت جیونکر اللہ وچ قرآن فرمایار
وت عصبی تے ذو رحماں دی حال ہووے غرض

اگر میراث نہ جیونہ تیا ئین اگے کران بیان
دور جاندے باب پچھے کہسان بہت آسان

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جس دا عطر پکھارا
ہک عورت نوں پوچھ وتوفے شادی کان شکلا

باب در بیان صاحب فرائض گوید

صاحب فرضے باران جانو چار مرد اٹھ زنان
پیو دادا تے مادری بھائی چوتھا زوج پچھانی
مادری پدری خواہر ہووے یا ہووے ہکے لو
نزائے حال نے پیو دے تائین بھیا اسنو بیان
کدین صاحب فرضدا خالی کدین عصبہ بحجم
جے کر پتر یا پوترا خالی صاحب فرض پیو جانی
دھی تپر جان کوئی نہ میت تاکو اس تھین تلے
جیکر باپ نہ ہووے زندہ تا دادے حکم پیو
جد فاسد ہے باپ ماں دا ہندی اندر نانان
جد صحیح ہووے تا اوسنوں سلم پدر دا آیا
اوہ چارے مسئلے سن عزیزا جنہانو جد باہر
پہلی صورت ماں باپ دے وارث ناہین مول
جیکر باپ نہ زندہ ہووے دادا ہووے حیات
دوجی صورت مویا کوئی ماں پیو دوین زندہ
جو کجھ باقی فرضوں ودھیا مار لیسی تر مار
جے زوجہ زندہ باجہ دلبر دے لیسی چوتھا حصہ
جے کر باپ نہ زندہ ہووے جد حیاتی پاوے

شریفی تھیں ہین گنکے دسان سن مومن ہر کسان
منکوحہ تے دھی تے پوتری دادی تے ماں جانی
ہر وجہ او صاحب فرضدے راہ شرع دا ملو
کدین عصبہ تے صاحب فرضدا ہوندا بے نقصان
دوہاندی جن شکل دساون شک نہ رہسی کجھ
دھی تنہا تا عصبہ پیو نوں نالے فرض پچھانی
ثلث ماں دی پیو محض عصوبتہ باقی سارا ملے
اے پر اندر چھوڑ صورتاندے بیشک جان بدا
او صاحب فرض تے عصبے ہوندا ہان دو تھین بیگانا
جد صحیح ہے باپ پیو دا دیکھ شریفی پایا
جیونکر لکھیا وچہ شریفی عرض کران میں ظاہر
مال پوترے دی جے پیو زندہ ایویں حکم نزول
ھن وراثت دادے تائین نال شرع اثبات
ایویں ہک زوج جان دیو جون زندہ تے تانبدہ
فرض آیا زوجاندے تائین نصف یا ربع بہرا
خاوند آیا زوجاندے تائین نصف او تے حصہ
تا ثلث تمامی مال ماں نوں نزد حنیفہ ہووے

جیوں ثلث باقی اہلی صورت مادریا ئیں آوے
اتھے بھی ہن دادے تائیں ناہیں حکم پدر
تریجی صورت بھرا عینی نالے بچہ علاتی
جے باپ مویا تے دادا زندہ ورثہ ہر دوں آیا
چوتھی صورت معتق مویا زندہ پیو معتق
چھیواں حصہ ترکہ وچوں لیوے معتق پدر
ایہو قول امام یوسف نالے باقی بھی کجھ ہین
طرفین کہیا جو کلی ترکہ لیوے معتق پسر
ایہا مذہب شافعی دا وچ شریفی ڈٹھا
اتھے بھی ہن دادے تائیں ناہیں حکم پدر
جے معتق مویا تے پیو زندہ نالے خود پسر
جے معتق مویا پچھے رہیا معتق دا اک پسر
ہن سلدا مال تیر نوں آیا دادے ناہک لگدا
دادا صاحب فرضندا آہا اتھے رہیا خالی
تیر آہا اقرب میت پڑدادا بھوں دور
جے بھین بھرا اک ماں دی ہووے چھیواں حصہ آیا
مادری پدری کوئی ہوشے یا ہوون اعیانی
جے ہی بنت دا یو دادا یا پوتری پوترا ہووے
تو ڈے ہوون بہت ادھر بابے آدم تائیں
بھین بھرا جو یا پیو جایا اوس امام اعیانی
علاتی جو پدری ہوون خفی مارے جاوے

بعد فرض وچاں دے اوہا ثلث یوسف فرماوے
جے توں ویکھیں شرح شریفی پائیں تد خبر
ووہ سارے ساقط نال اجماعے جیکر باپ حیاتی
نزد صاحبیہ دے جانی بھائی نعمان نہیں فرمایا
نالے اسدا پتر زندہ ایہ صورت ادھی وقت
باقی اوسدا پتر گھنے جو کجھ لبھس گھر
امام نخعی اتے ابن مسعود اوہ بھی ایہ فرمین
باپ آوسدے نوں اس دی لا تھیں ناہیں ذرہ شہر
ابن مسیب بھی اختیار قول حنیفہ مہا
چلے صورتاں دیاں علمی جو توفیق خبر
چھیواں حصہ پیو اسدے نوں باقی سبھ پتر
نالے رہیا پتر معتق دا تا ورثہ کس حد
ایہ مسئلہ ہے اتفاقی تو ڈے ترکہ لکہ
پڑ دو تر ہے اوسدے ورثے کو نوں سبھ ترکی گالی
اقرب ہوندیاں البعد خالی ناہیں پیا قصور
دوہ ہوون تا ثلث بچیا نی رب سچے فرمایا
اصول فروع دے ہوندیاں ساقط سارے بھائی
اعیانی علاتی خفی ورثہ تھیں ہتھ دھووے
نانی دوہتری بھی اس لیکھے ورثے حال دسائیں
ہور حقیقی کھندے اوہنوں یاد رکھیں اے جانی
حقیقی ہوندیاں پدری تائیں شرع نہ کجھ دیوے

اوہ مال دا شوہر تائیں زن دا ورثہ آیا
چوتھا حصہ شوہر گھنے جے زندی اولاد
اٹھواں حصہ منکوحہ نوں آیا ورثہ زوج
تورڑے ہووس چار زن تھیں اوہ زندی ای خالی
جے اولاد نہ ہووے پچھے رہی ہکلی زن
تورڑے زوجہ ہکّہ ہووے یا ہوون ترے یا چار
جے کہدو عورتاں جاتا ہووے ان ہکدوہاں تے خالی
دختر صلبی جے ہک ہووے اوہ ورثہ پیو مار
نال تیرے عصبہ ہوندی دی سن یار عزیزا
جے دی صلبی چھوڑے نائیں رہے پچھے دی بیٹی
جے کردو یا ودھ ہوون تا لیسن اوہ ثلثان
جے دو دھیاں کن بھرا دیاں تا پھوپھیاں نیرا
انھوین جیکر ہک بھترا تاہی پھپھیاں خالی
جے بھرا بھیناں برابر ہوون تا اوہ ورثہ ہویا
معنے اسدے ہندی اندر حصے دو زنان
جے ہک بھرا اتے دو بھیناں نصفو نصفی مال
حال بھیناں دا مثل دھیاں دی نصف ہکسنوں آیا
جیکر نال بھیناں دے ہووے ہک حقیقی بھائی
حق بھیناں دا وچ قرآنے نالے وچ حدیث
بھیناں پدری اتے حقیقی حصے وچ مساوی
حقیقی تے اعیانی جا تو جہڑیاں ماپیو جایاں

جاں دھی تے نہ پوتری پوترا رب سچے فرمایا
رہی پچھے تے جو دھی شوہر کو ہون تا ہی شاد
جے کر شوہر دھیاں پتر چھوڑے پچھے زوج
تا بھی ادہنوں اٹھویں ہتی کہیا ذوالجلالی
نائیں آیا چوتھا حصہ نال قرآنے مُن
تا بھی لیسن قدر فرضدا ناکم بیش شمار
تا بھی اوہناں اٹھویں ہتی کہیا ذوالجلالی
ودھ ہوون تا دو ترہایاں رب صاحب فرما
دھ حصے وچ پتر نائیں ہک دہی ال تمیزا
اوہ بھی آدھا پچھی وانگوں دھی نال سمیٹی
سدس لیسن جے ہک صلبی آیا وچ قرآن
اوس بھرا دے ورثے کولوں سفتوں برخوردار
اوس بھرا دے ورثے کولوں سفتوں حسن جمالی
للذکر مثل حظ الانثیین ایہ رب سچے فرمایا
ہک دوں لینا آوے ثابت نال قرآن
جے چار بھیناں تے دو بھرا ترین وچ چھ سمھال
ودھ ہوون تا دو تہا رب سچے فرمایا
عصبہ کرسی بھیناں تائیں خبر قرآنے آئی
للذکر مثل حظ الانثیین بھنے حدیث
ادری بھین نشل ان ٹھاندی جاں ماپیو مرجاوے
حقیقی بھیناں محض تھیں دسو بیٹیاں بھایاں

جان بھرا ہک پدری ہووے نال اونھاں دے شامل
بھیناں پدری عصبہ ون جد ہیا بھائی چھوڑے
جے ہک دھی یا پوتری تے پچھے بھاویں بہت ٹبر ہی
جے کر تیر پوترا پچھے یا بھون نیواں کوئی
پیو دادا بھرا حقیقی ایہ بھی حاجب جانو
صورت اس دی ہویا کوئی زندہ پیو یا جد
جے ہن کوئی پھپھی زندہ اوسنوں کجھ نہ آیا
جیکر کوئی فوت ہویا تے پچھے دھی ہک تا
دو بھیناں یا دو بھرا ایہن ہور حیات
دو صورتاں وچ پھپھیاں حصہ کی وچہ شرط ہا
جے کر ہوون بھائی میت دے یا ہووے اولاد
جے کر ماں میت دی زندہ نالے ہووس دادی
اینویں پیو تے اینویں دادا دادیاں کرو اوور
جے کر پچھے پوترا کہو ہور نہ زندہ کوئی
ہر وارث دا اینویں حکم پوترا ہک نہ جائی
جیونکر پکھو دادا زندہ یا پچھے ہک پیو
ہک ارث تا اینویں حکم مرد یا خواہ زنان
جے کر دادی ہک میت دی یا ہوون جدات
سدس لیسن جے درجے اندر ہوون سبھ ساوی
درجے اندر ہک برابر کت بہت ہوون جدات
بہت نیواں دادیاں والی کیت بہت ہوندی گل

دو دو ثانیاں حصہ اوسنوں شرع دیویسی کامل
یا دو تے پچھے پوتریاں صلبی نالے پھپھیاں ہور کے
اودہ ترکہ دا اوسنوں نا آیا باقی تواڈھے سر گیری
پھپھیاں تائین وچ وراثت ہر گز ملی نہ ڈھوئی
ورثہ اندر پھپھیاں تائین دخل نہ ذرہ پہانو
یا چینید بھرا حقیقی سنتوں امر صحہ
حاجب دی ایہ مفے پردہ ورثے اوئے پایا
دھی یا تر یا پوتری پوترا ایہ بھی نال اقب
ورثہ میت دا نال اونھاں دے کس گھوٹے اثبات
جے میت اولاد نہ بھائی ثلث گنیے چانار
ایہ دو صورتاں سدس ماں دے نوں باقی عصبی شاد
اوسنوں ارث تیر پوچوں زندہ ہووسی شادی
اے چار پدری دی وارث دادی نال ضرور
نا صاحب فرض نہ عصبہ میت سارا گنے سوئی
جو ہک زندہ وارثاں وچوں سارا لیوے بھائی
کلی نال پیو یا دادے کھاون گرتے گئیو
سارا مال اوسے نوں آیا کھیا شرع دہر کن
وراثت پوترے دے نہاں تے تائیں جیون خطرہ تباہ
جے دو ماواں پیواں دے دو دادیاں اونھاں کجھ نہ آو
ساریاں ہک دی ہوون پیو دادیاں تا سدس اثبات
جو ہر کسے دا ہک پیو دادا اتھے حیران عقل

احوال حجب ذوات

صورت اسدی بیت شریکان چھ سانجھی ہک گولی
اس وچ لدھا باہر دعوی وطی خوب بچائے رولی

اس دعوے وچ ہر ہک سچا سارے پیو اثبات
ماوان اوہ نہانیاں اس جا تکیاں کلی فی جہات

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے حمد خادم عرش
نبی رسول تمام ملائک خادم کرسی فرش

باب در بیان اقسام عصبات گوید

صاحب فرض جو حصہ اپنا سارا لیں تمام
جہڑے گن سنائے یاران رکھیں یاد مدام

جو کجھ ودھے عصبے لیون نال شمار حساب
تا تسانوں روز قیامت ہوسی نہیں عذاب

بچے کر کھاؤ نال تعدی ہک وچے وانال
سخت عذاب تے دائم دوزخ وچ قرآن سنبھال

بچے کر حد نگاہ رکھو تے ترکہ ونڈکے کھاؤ
جیہنکر رب فرمایا انہوں وچہ وگیرے جنت جاہو

جیکدی نال یتیماں کھاسے ظلماً سخت حرام
دوزخ دی اگ پیٹ بھریسن جنت نہیں مقام

بھرسے سخت چالاک لڑاکے گندی عادت چوری
اوہ یتیماں عاجزاں دا مال ورثہ کھان زوری

جہاں نہاں آکھے ترکہ ونڈو خبگ تے شور مچاون
جہڑے وارث عاجز لیتے ڈردیاں نال گھساون

جس ڈھڈ وچ اوہ مال ہوسی اودھے وسسی اگ
جو رشتیس وچ دوزخ دے سارے اوہ رگ رگ

راضی کرسن تا رب بھسی بھونکو جیوں کرکتے
گرد کلام نہ نال اساڈے رب سنیسی متے

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے عاجز کر دل کن
جنہاں انگل دے اسمانے تے لوٹے کیتا چن

باب در بیان عصبے گوید

عصبے نسبی ترائے قسم نی چوتھا بھی ہک جانی
اس نوں عصبہ نسبی کہندے قول رسول الحقانی

اوس ہکی عصبہ دا نام نفسہ عزیزا جانی
دو بالغیرہ ہے عصبہ ایہی خوب پچھانی

ترتیجے دا مع الغیر عصبہ نام ہے خوب
فرق تنہاں دا ہن آکھاں سنتوں اے محبوب

جس مرد دا نال عورت دے ناہیں کجھ پیوند
اوہ نفسہ ہے یار و عصبہ کر و پسند

الذین یاکلون اموال الیتمیٰ ظلماً انما یاکلون فی بطونہم نارا

جیوں پتر پوترا یا ہوون تلے پیو دادا اوچا
وت چاچے وت جائے اونہاں تورے بہت پیارے
عصبہ بنفسہ وسائوں دوجا قسم پچھانی
جنہاں کاران اوہ مال دا آیا وچ قرآن
اول دھی تے دوجا پوتری بھین جو ماپیو جائی
جے کر انہیں ہک ہک ہوون ادھا مال دیوا ہو
جے دھی پوتری کوئی نہ ہووے تاں وت بھین حقیقی
چوتھا بھین جو پدری ہووے اوہ بھی عصبہ بجھ
ایہ نال بھراواں عصبہ ہوسی لیسی بھی ترہار
صورت اسدی ات بہت ایہی مویا کوئی انسان
جے کجھ پچھے رہیا ترکہ سن خبر قرآن صحی
کو شخص مویا پچھے چاچا پھپھی دی دادے جایا
سارا مال چاچے نوں آیا پھپھی نا ہک دھڑی
صورت اسدی مویا کوئی پچھے ایہا بجھ
جے کر بھین بھرا پتریرا اسدی چاچی جایا
تاں کلی مال بھرا پتریرے دی چاچیدی خالی
تریجا قسم مع الغیر عصبہ جان عزیزا
جیونکر بھین مادری پدری یا پیو دی جائی
برابرے جو ہک دسے ہی ہووے یا ہوون بسیار
اقرب ہوندیاں ابعد پائین نہیں وراثت بجھ
اقرب کہندے بہت نیڑے نوں ابعد بہی دور

بیان عصبہ نسبی

ایویں جاں بھرا بہتریے قول شرع دا سچا
ات بہت ورثہ وندڑاں کولوں کوئی ہونہ بہتیرے
چار زناں شریفی اندر لکھیاں سن ہے جانی
دوجے درجے تہاں کارن کہیا رب ثلثاں
چوتھا بھین جو محض پدر بھین ستوں نال صفائی
جے دو ہوون یا بہت زیادہ تاں ثلثاں پیدا ہو
اوہ ترکیدا آیا اوسنوں مسئلہ ایہ تحقیقی
جے پہلیاں فوت ہو جاون اتھے شک نہ کجھ
حصہ دو زناں دا لیسی ہک بھرا ذنداء
پچھے رہیا دھی تے پتر آپو آپ ماواں
دو حصے چا پتر گھتے ہک حصہ چا دھی
یا ہک پیو تے ماواں وکھو وکھ اونہاں جا پایا
ایویں پتر دھی چاچیدا جیٹھ ہووے ڈلاہ جھڑی
دھی چاچی تے پتر چاچیدا وارث ہور نہ کجھ
جیسنوں اسدی دادی دادے یا اوہ جد جمایا
ایویں دھی وچ پتر کھرلے کر توں نکر کمالی
اوہ عورت جو نال دوجے عصبہ بنے تمیزا
نال دہیانڈے عصبہ ہوسی نبی رسول کہیائی
یا وت ہوون پتریاں جایاں تاں بھی ایویں شمار
جیوں پیو جیندیاں دا دیتائیں ارث نہ پوتری بجھ
ایہ کلیہ ہر جا اندر آوے تے منظور

توڑے اقرب عقربے دا نگوں وڈے تے تڈے ننگ مارے
چہار جیوں نوں کہندے ہین اگے کراں بیان
حقیقی ہوندیاں وارث ناہین جس دا نام علاتی
صورت اسدی ہویا کوئی پچھے چھے بہرا
چوتھا قسم عصبہ سببی جے کوئی کرے آزاد
جے صاحب فرض نے عصبیان وچوں وارث ہوئے کوئی
بھاویں نیت ثواب آزادی بھاویں نیت شیطان
یا کوئی غدر جس دا مالک ہویا نال خرید
مرد جو اوہ وارث سببی جس تھیں ایہ کم کوئی
غدر کہندے اسدیاں چو مولیٰ ہویاں آزاد
جو اس واسطے مین مسان تینوں دو قسم ہے موت
کوئی مدبر کو کے گئے تا ہین مرتد ہو کیوں قی
قاضی کہیا جو موئے تبرا لگا گیا مگر
وت مسلم ہو گئے موئے اسدا آیا دار اسلام
جیکر اس دا عصبہ سببی وارث ناہین کوئی
جیکر وارث عصبیاں وچوں زندہ ناہین کوئی
آپو اپنے حصے موجب لیوں ہو خوشحالی
علوق ہیوند زن شوہر وچ تو ڑے صاحب فرض
صورت اس دی مویا کوئی زندہ رہی تے زن
عصبیاں کو لین پچھے ورثہ ذو رحمان دے ناہین
جے صاحب فرض تے عصبہ میت ہرگز ناہین کو

تابھی مال اتباع لیتیں باجھوں غدر چہارے
پچھے باپ ذوالارحامان دے جے چاہیا رحمان
توڑے وچ کلیجے مسئلہ وسیاں لگس چواتی
توڑے ہک حقیقی تے پنج پدری اوہناں کہنا آ
ذو رحمان تھیں اوہ مقدم ورثے نال آباد
ذو رحمان تھیں پہلے درجے لئے وراثت سوئی
مدبر مکاتب تے قن یکسان یا نفی وراثت مان
یا کو مالک نال وراثت ہویا جان رشید
الولاء لمن اعتق حضرت کہیا وراثت ہوئی
اسدے ورثے نال اوہ مولیٰ کت بہت موسی تساد
ہک حقیقی تے ہک حکمی ایہ بھی شرعاً غوث
وت لاحق ہویا دار حرب وچ قاضی حکم وتیوئی
توں اصیل ہین قید نہ کائی جو چاہین سو کر
شرع تقدیر اللہ دی وارد ہویا مدبر نام
تا وچ شریفی اس صورت وچ مولے وارث آیوئی
تا وت ترکہ صاحب فرضاں دے اوتے رد ہوئی
مگر علوق نہ جنہاں اندر اوہ دو وارث خالی
ہک وجیہ ہین آپس وچ اوتر کے لاغرض
ثمن زنے تے نصف میتوں باقی بہی وسی
جست بہت شرع دیوسی انہاں وکھو وکھ دسائین
تا وت ترکہ کل میت دا بیت المال وہرو

بعضے آکھن اسی روشے بعضے آکھن دیہو
جھڑے آکھن ذوو رحماں نوں دینے ایں نال
صاحب فرض تے عصبیاں کولوں ہویا خوب بیان
جھڑے آکھن ذورحماںنوں حق وراثت آیا۔
دلیل اوکا نو الارحام بعضہم اولیٰ ببعض ایہا آیت تفسیر
ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جس دا دین تقسین

ذوو رحماںنوں جت بہت آوے نتوے قول ایہو
دلیل اونھاندی اوٹھی اندر رب نہ دسیا حال
ذوی الارحام نہ رب بچھاتے نار بنوں نسیان
دلیل اونھاندی مصحف اندر رب پیچھے فرمایا
ہر حواب دو ہانئے شرح سراجی ویکھ حنیف
علم وراثت دا اوہ کھیا ورثے پاچھ نہ دین

باب دے بیان ذوے الارحام گوید

چار قسام پچھانی بھائی جو ذوے الارحام
پہلا قسم ہے دھیاں بھیانیاں تیر دیاں دے سارے
اینہاں اولاد جو پوتریاں دی پہلا قسم ہویوئی
دوجا قسم ہے بابیوں اتے نانی نانا کھندے
تیجا قسم اولاد بھیناں دی آوٹے بہت لیے
اعیانی علاتی خیفی جس خواہر تھیں ہوون
ہور بھرا جو مادری پدری یا ہوون اک وڈے
ہور تیر بھرا وانڈے جو ہوون بار وے جائے
ہین جیہڑ کیتے بہتر یگی مادری اگئیا سبب
چوتھا قسم جو ذورحماں دا شتون یار پیارے
پھپھیاں میت دیاں علاتی جانی بھیناں بلپ تام
چاچے میت دے بھائی پیو دے اتھیں جانی سارے
ملیاں اے میت ہور اولاد اونھاندی ساری

جیونکر کہیا وچ شریفی وسلی تدہ تمام
توڑے ہوون لکھ ہزاراں سبھ و رحم پیارے
ایہ وچہ سراجی ورثے دے حق ہور کتاب نہ کوئی
آوٹے ہوون بہت ادھیرے جیکر عینیے رہندے
عورتاں مرد برابر سارے سبھ ذورحماں گھیرے
ہر یکی نوں ورثہ اسے ناپن نان رووں
دھیاں اونھاندیاں سبھ ذورحماں ورثہ پا ہوچلے
اوہ بھی جانی ذورحماں تھیں حق وراثت کھائے
جو اعیانی علاتی بہتر ہیئے عصبی کیتے رب
نال ہدایت ربدی جیہڑاں گن دساں ہین سارے
مادری پدری جت بہت ہوون یا اودتھیں تام
ایہ چارے قسم ذورحماں دے نال سہارے
ایہ سب تھیں حق ذورحماں آپو اپنی واری

اقرب تے مقدم اونھاں جو ورثے وچہ حبیب
جیونکر عصبیاں دے وچہ دسی یاد رکھیں ترتیب

اول گھنے پہلا قسم وت دوجا سن بھائی
وت تریجا فر چوتھا لوڑا کوئی نہ کرے لڑائی

عصبیاں اندر اول بیٹا وت پیو تے وت دادا
وت بھرا تے وچہ چاچے ترکہ کرن امادہ

اولاد بھیناں تے دھیاں بھایاں ہو بہرے کجھ
جہڑے تیر بھرا مادری دے سک نہ جانی کجھ

اوہ نانے تھیں جان مقدم وچہ وراثت حصے
باب نوں سالار حاکم دے اندر وچہ شریفی دسے

جیوں جیوں نیڑے ہوون میت نوں تیوں تیوں حق پاون
ہک واسطے والی دو دو والیاں تھیں اگے لیکے کھاون

صورت اسدی ہے یا کوئی تکے دیاں دو
ہک دو ہتری ہک لڑکی پوتری ایہ بھی حق سنو

سانال ہو دو بتری گھنے واسطو سدا ہک
دو واسطے وچہ دھی پوتری اسد نکی کر جھک

جیوں دوجی ہوندیاں دو ہتری آئیں آوے نا کجھ مال
ایویں پڑ دوتری نوں چا دوتری پایا خوب زوال

کو شخص مویا چھڈ دو ہتری دو ہتر اکت بیٹ ندن مال
للذکر مثل حظ الانثیین ایہ وچہ قرآن سمھال

ہک حصہ چا دو ہتری لھنے دو حصے دو ہتا
اس آیت دے ایہا معنے فاضل گئے فرما

بعد پڑھ صلوٰۃ نبی تے معجزے جس ہزاران
کوڑے کھوٹے نارے ہیٹے دہ سوہنے دیاں کاران

باب در بیان موانع از ارث گوید

جنہاں نایئں شرعاً حصہ آوے ماہیں کجھ
چار مرد ہین دس سال تنہوں گن دیون تے سجھ

اول جان غلام عزیزہ جس حالت تے ہووے
رقن مدبر اتے مکاتب ورثے تھیں ہتھ دھووے

اُم ولدہ تے اوہ گولا جس دا بعض آزاد
ایہی نال وراثت موے کدیں نہ ہوسی شاد

دوجا قاتل جان تنوں جتھے واجب ہے قصاص
یا کفارت لازم اُسو جہ ورثے کنوں خلاص

واجب ہتے قصاص ہے یا دکھتے کفارہ آئی
دوویں کھاں شریفی وچوں سنتوں اہل صفائی

کوئی جانکے مارے کسے تائیں تیر سوتی ہتھیار
یا کو تیھر تیر مرنیدا نکلی جان شمار

واجب اتھے قصاص ہے نالے اوہ گنہ گار
ہور ورثے تھیں محروم بھی ہویا اوہ بدکار

شبہ عمد وا اوتھے ایہی جتھے جان بجھا
اکثر اتنی ضرب دے نال مروا کوئی گھٹ
اسو چہ واجب جان کفارت پٹے بھی ہور گناہ
قصد نہ واجب اسدا اندر ناوچہ قتل خطا
یا کوئی ستا وگ پیائی اوپر کسے انسان
یا ڈگیا پتھر کسے ہتھوں یا لگھیا ہسوار
اس قتل وچہ جیٹی واجب ہور کفارت بجھ
جیٹی واجب ستواں ہوسی پنجویہ جو کسالے
اسو چہ دی جیٹی مشکل ال شرع فرمائی
ایہ جیٹی ہے شبہ عمد دی جیٹی خطا دی ہور
ایہ چار قسم اما دیاں جانو وچہ اونٹھاں دچہ نر
تو یہ بنت مخاض ویہ بنت لبون ویہ جذعہ یہ حقہ
جیوں ور ما اجذعہ چھانی پنجویں دے وچہ پیر
یا ہزار دینار دینار بھر پٹی یا دہ ہزار درم
جے ایہ جیٹی مالک گھنے یا وت خون معاف
قتل خطا تے شبہ عمد وچہ ایہ کفارت بجھ
دو مہینے روزے رکھے جے کر پائے نہ باندی
جے شبہ عمد خطا عورت تہیں خون تاں دیت ادھی
ان کل خون یا انگ باتھ کپے ایہا جان حساب
جے قتل کرے چاباپ تیر نوں یا کو سید غلام
ھن پیو تے مولا قتل نہ کر ہو حضرت نے فرمایا

جو ضرب کرینہ آدمی ہوندا قتل بھرا
پر ستھیں ہو یا کوئی توڑے مول نہ چھٹ
وارث قاتل ہوسی ناہیں ایہ شرع دا راہ
کوئی مارے تیر شکار نوں بندہ تھیئے فنا
یا چھت اوتوں ڈھٹھا کسے تے نکلی اسدی جان
ہر دو کماں تہیں اوہ تلواں ہویا قتل شمار
ایہ بھی وارث مول نہ ہوسی آثم ہور نہ بجھ
پنجی وسالے پنجی ترے سالے پنجی چار نالے
کنز دقائق دیوچہ لکھیا ناگر قتل لڑائی
اوہ اوٹھ ہوندے پنج تماندے جیوں ڈٹھا بدا چور
اسی ڈاچیاں قسم پہلیدیاں قتل خطا وچہ بھر
ورتے وربید افرق عمد وچہ خوب مسائل تھلے
اینویں حکم ترین پہلیاں نداحقہ ترے سالہ خیر
تا اوہ مومن رو شرع تہیں دنیا وچہ بے غسم
چاکریں ولی مقتول دے تا اوہ قاتل صاف
آزاد باندی جو مومنہ ہووے یا وت روزے بجھ
اتو توئی رکھے سارے کنز اینویں فرمائی
مرنے نالوں وچہ کنز دے وہ حقیقت ادھی
ہور مسلم ذمی دی جیٹی ہکا نر کنز کتاب
قصاص کفارت اتھے ناہیں ورثہ لیں حرام
جے پیو تیر یا عبد۔ نوں مولی جانو ماروں بابا

ایویں جیکر اڈکا یا دیوانہ کسے نوں کہے
تریجا کافر اتے مسلمان وراثت ناہین کوئی رہ
کافر وارث مسلم ناہیں نا مسلمان کافر
چوتھا مانع ارث دا جانو اختلاف دارین
صورت اوسدی ہویا کوئی دار حرب وچ کافر
یا کافر ہویا دار اسلامی پیؤ زندہ وچ حرب
اختلاف دارین دا مانع ایہی وچ کفار
جے کوئی مسلمان حرب وچ تے دوجا وچ اسلام
ہر دم پڑھو صلوۃ نبی تے او محبوب ربانی

قصاص کفارت اتے ناہین ناکو انہاں چھوہے
ہک دوجے دا اصل فرع نہین جیکوئی ہر گیسی
وچ حدیث شریف دے آیا وارث ترکہ دا نسر
جے دار اسلام تے دار حرب وچ دو نوین وسدے ہین
تیہر یا پیؤ دار اسلامی یا ہور قریبی دا فر
ایہ نہ وارث ہوسی کوئی بہتر جانے رب
وچ شرع یعنی ایویں لکھیا سنتوں برخوردار
ایہ وراثت ہدوے جے تھیں لیسن تم تمام
چودان طبقاں وچ نہ کوئی ہرگز اوس داثانی

باب در بیان عقد موالات گوید

جے صاحب فرض تے عصبہ تے ذی رحم لبھے کوئی
ناہین ہوسی موالات دا لیسی سارا مال رہ
کو شخص مجہول النسب جینوں کہندا توں مولائی
جے میں ناہین زیاں کسیدا ہو وسکنا توں بھرچٹی
ایہ عقد وچ مذہب ساڈے ہے درست صحیح
جے دوجا مجہول النسب جا کہے پہلے تا ئین
ایہ ہک دوجے دے وارث ہوسن جداوہ کران قبول
جد تیکن اوس ہولے نکے بھر لیس نا کجھ مال
مجہول النسب آ اوتوں کہندے جس دا جد پدر
عقد موالات دے اندر پہنچے ذوالارحام

تاز و جین نا معتق لبھے کت بہت حکم ہویوئی
صورت اسدی مسلمان تینوں جو کجھ کلی حال
جے میں مر جاں تو ہاں وارث گھنین کل کمائی
دوجے لکھیا قبول میں کیتا مئوت ڈھیوئی کھٹی
اوہ وارث تے چٹی بھر ہی جان جنایت کری
جے کجھ آکھیا پہلے اوسنوں ایہی سوا دساں ئین
جے مڑ جاوں ناہی جائز اندر شرع رسول
تا لگ ہتن جائز ہی نہیں تاروانہ بھال
خبر نہ ہووے کسے ناہین گھر او وطن شہر
اوہ میت دے اقرب سارے اتھین جان تمام

اوتھیں پچھے ورثہ گھٹے جبدے نال اقرار
کیتا ہووے نال نسب دے سن توں برخوردار

مجہول النسب اقرار کریندا نال کسے دے بھائی
آکھے قیداں نال وسدے اندر سنتوں نال صفائی

اول اقرار غیر نسب تے پتر نہ کسے بنائے
بھرا اوسدا یا چاچا کسے نسب پیو دادے لائے

دوجے قید پیو دادا اوسنوں کرے نہ اسو چ سچا
آکھن ایہہ پتر اساڈے کرن مقر لوں پکا

تریجا اوہ اقرار اپنے تے رہے ہمیش سلامت
مردیاں تیکن ناں وراثت اسدی باجھ ندامت

اوس تھیں پچھے موصیٰ لہ نوں آیا سارا مال
جے وصیت کل مالے دی دیہو تمام سنبھال

جسوقت تمام پہلیاں تھیں لبھے ناہیں کو
اُسوقت پھر مال تمامی اوسدے ہتھ رکھو

جیکو وارث زندہ ہووے تاں نہیں وصیت دا
ودھ تہائی تھیں اپر اتے ناہیں کجھ خطا

جے کجھ کر وصیت ہویا دیے اوسنوں سارا
نزد اساڈے اپر شافعی دے ہور پوکارا

نزد شافعیدے ثلث فقط تے باقی بیت المال
رکھیا جاوے عاجز کھاون حاجتمند سنبھال

جے کر انہاں ساریاں وچوں لبھے ناہیں کو
اوسدا مال بھی سارا لیکے بیت المال رکھو

اوہ کم آوسی مسلماناں دے سارے بھائی بجھ
انما المؤمنون اخوۃ معلم ہویا سمجھ

کافراں تائیں مُوال ملیاد ہر بیت المال کہیونے
ایہہ دلیل شریفی اندر وہ خوب آندیونے

ہردم پڑھو صلوۃ نبی تے اوہ محبوب پیارا
چوداں طبقاں وچ جس کارن وجیا خوب نقارا

بیان شش اقسام ورثہ گوید

کل فرضاں والی چھ قسم نے وچ کتاب خدا
شریفی اندر دو قسم اوس ترے ترے کر فرما

پہلا قسم نصف تے ربع ہور ثمن فرمایا
ثلثان ثلث تے سدس دوجے دا نام جنہاں کر لایا

نصف اوہ تے ربع چوتھائی ثمن ہے اٹھواں حصہ
ثلث تریا ثلثان دو جانی سدس چھیواں تم قصہ

اوہ وراثت شوہر زنے دے جیکر اوہ لاولد
ہور دھی پوتری تے بھین نوں اوہ جیکر ہووے اکہ

ایہہ چار قسم نی اوہ اوہ دواں دے نصف جان چوتھائی
اوہ دونوں زوجاں پچھائی خبر قرآنے آئی

جے زوج مرے لاولد تاں زن نوں آیا چوتھا حصہ
اٹھویں پتی عورت گھتے جے کر ہووے زنڈی
جنہاں تریں زنانے تائیں آیا ادھا مال
دو تریہا او خاندے تائیں جے کر دویا وده
جیندے حق وچ تریجا حصہ اوہ بھی سنوں بیان
دہی پتر لاولد مرے تے ماپیو ہوس حیات
ہک صورت دساں تینوں اوتھے بھی فرمایا
بھیں جبرا جو مادری ہوون ہکی تھیں ودھ یارو
جے کر مرد یا زن کلالہ جے اوس بھیں بھرا
اصل فرع جس کو نہ ہووے اوہ زن مرد کلالہ
جے ہک بھیں یا بھائی چھوڑے اوہ زن مرد کلالہ
ہور جنہاں نوں چھیواں حصہ وچ قرآن مجید
نال ولد تھیں ماپیو تائیں چھیواں حصہ آیا
جے ولد مویا ماز ندہ پچھے نال زندے اوس بھائی
دادیاں نوں بھی چھیواں حصہ جے موجود نہ ماواں
جیکر دہیاں دو ہو جاون پوترے نا ہک لکھ
پہلے قسموں جے اوہ لے دوئے نال تمام
جیونکر موئی عورت کوئی زندہ زوج تے مار
یا لے نال بعض ثابندے نصف پہلے تن یار
نال ثلث دی نال النصف دے موئی کوئی سوانی
جے زوج زندہ تے ماپیو جایاں بھیناں دو حیات

جے زن مرے اولاد والی شوہر ربع تم قصہ
جے زوج مرے اولاد والا ہوور نپائے ہشتمڑی
دہی پوتری تے بھیں حقیقی یا اوہ پدری بھال
تو ڑے ہوون سے ہزاراں مصحف وچ ہن پھدہ
ماد رتائیں مال ولد تھیں جیکر اوہ مر جان
تریجا حصہ مال ولد دا ماؤ لیسنا اثبات
جو ہیں ڈٹھا مال اکھیں واوہ اسدہ وچہ پایا
ورثہ انہاں دیاں جایاں تریجا بھا شمار
وده ہکی تھیں جیکر ہوون اوتھاں بھی تریہا
ماپیو دادا تے دہیاں پتر سے جیہنی والہ
اوس ہکیوں چھیواں حصہ منگے وده زالہ
رب فرمایا دساں تینوں سنتوں نال تاکید
جیکر ولد دہیاں پتر اپنے چھوڑ سدھایا
تاں بھی ماں نوں چھیواں حصہ ولد وراثت آئے
پترے نوں بھی ادھا چھیواں جے ہکو ہی وساں
اینویں پتر ہوندیاں پوترا تو ڑے ترکہ لکھ
جیونکر ثلثاں ثلث سدس نال سنتوں با آرام
ہور دو بھیناں ماپیو جایاں ہک خواہر ماجہ
جیونکر ثلث با ثلثاں خالی با نوں سدس وچار
زوج زندہ تے مادیاں جایاں بھیناں دو بھائی
اینہ ثلثاں دی صورت اہی نصف پہلی اثبات

یا فقط نال نصف پہلے دے رلے سدس بھرا
یا رل جاوے لنصف اول وا نال ثلث ثلثان
دو بھیناں تاں ماپیو جایاں دو بھیناں ماجیاں
یا رلیا ثلثان تے سدس اوہ پہلے دے نال
ماپیو وچوں دو لوین ہوون ثنا لے زندہ مار
یا ثلث تے سدس بکٹھا پہلے اودے نال
اوہ دو بھیناں مادر وچوں مادر بھی ہر حال
جے قسم پہلی تھیں چوتھا حصہ رلجاوے سن بھائی
مثال جیونکر مویا کوئی زندہ زن تے مار
یا ربع اول دے لنصف وچ جیہا جیوں لیاں ملتاز
یا فقط ثلث رلجاوے نال ربع دے بھائی
یا وت سدس فقط رلجاوے نال ربع دے یارو
اوہ ہک جانی مادر وچوں نخواہے بھین یا بھائی
یا رل جاوے ربع غرزا اسدس تے ثلثان نال
ہور دو بھیناں ماپیو جایاں اتھے ہوسی عول
یا ربع اول دے نال بکٹھا ثلث سدس ہو جاوے
اصل مسئلے دا باراں کولوں وچہ تمام انہاں جائین
ضرب تے تبکی ہندے باجھوں سمجھ سراجی اوکھی
جے کر رے ثمن غرزا قسم پہلے دا یارو
پر تنزدا ساڈے سدس اتے ثلثان دا جاں اجماع
ابن مسعود کہیا جو ثلث نال ثمن رل جاوے

جیونکر چھوڑ موئی زن ہر کا دختر تے ہک مار
جیوں عورت موئی شوہر زندہ بھیناں چار بھی جان
عول ہوسی وہاں تکین پوریاں تیہیاں بنیاں
جیوں عورت موئی شوہر زندہ بھیناں دو ہر حال
عول والی ایہ صورت بھی اٹھاں تیک بنار
جیوں عورت فوت زوج حیاتی دو بھیناں ہر حال
تمام اونہاں نوں وچہ اصل مسئلے دا چھیاں تھیں کرہاں
نال کل دو نیدے ثلث تے ثلثان سدس ماں نوں دائی
ہور دو بھیناں مادری پدری دو دو مادری جان
جیوں تن مرے تے شوہر زندہ ہور دو بھیناں جان
جیوں زوج مرے تے زوجہ زندی ماں بھی نال تھائی
جیوں زوج مرے تے زوجہ زندی ہور بھی ہک شمار دو
سدس اوہنوں تے عورت تائیں دیشے چوتھائی
جیوں زوج مرے تے زوجہ زندہ مائی بھی ہر حال
تیراں تے بیاں ترکہ ہوسی ایہ بھی سُن لے ڈول
جیوں زن تے دو بھیناں مادری زندہ شوہر سندا داد
ہر مسئلے دی مخرج ایہا ضربے نال بنائین
جے توں پڑھیں حساب الل تاں ہر صورت سو کھی
نال کل دو نیدے ثلث تے ثلثان یا وہ سدس تساو
پر نال ثمن دے ثلث نہ کدیں ناکر مہنت نزاع
صورت اسدی ات بہت ایہی کوئی شخص سدا او

اِس ہک پتر کافر تے ماں زندہ نالے زن حیات
پتر کافر ہووے ورثے کولوں ہے بیزار
چونکہ ولد موہن دے تاں زن نوں اٹھواں حصہ
تخریج دا ساڈے مویاں داخل جیکوئی وارث کار
تاں ثمن وچے ثلث ہکٹھا موند اناہین مُول
نال سدس تے اوہ ثلثاں دا اوہ ثمن کدیں رلجاوے
یا ثمن اول نال بعض ثانی دے پاوے اختلاط
پچھے عورت زندہ تے دو دہیاں نالے ماں حیات
پچھے عورت تے ماں زندہ ہور دو بھیناں ماں جایاں
یعنے کافر قاتل گولا ابن مسعودؓ کہا
یا ثلثاں تے ثلث ہکٹھا نال ثمن دے یارو
جیوں ہویا کوئی زندہ پچھے دو بھیناں ہک ماں
ھن نزد ساڈے ثلثاں ثلث تے ربع ہکٹھا ہویا
انہاں گل صورتاں وچ ہوئی تخریج چوبیاں کولوں بھی
جنہوں بہتا علم وراثت ضرب تقسیم بھی جانے
ڈیوڑھ تے پون ہوندے کسے نا کسے ملی سوائی
اسے کاران جیوں تے باراں چوبیاں تیہیں دیہاں ماں
جیونکہ وچہ تصنیف فرائض ابو حنیفہ والی
ھن ہین وساں اسکے دچوں جو کجھ انہاں بنایا
اوہناں نیچاں وچ ایہ کہیا جاں زندہ مرجاوے
ایہ ہین وسیالہ آ پیدے حاجت ناھن کائی

ہور دو بھیناں ماں پیو جایاں دو مادر اثبات
پر ربع دیکولوں ماں سٹائیں لیئے اٹھوک شمار
ھن بھی ابن مسعود نے کہیا ثمن اوتے تم قصہ
ناہین اتھے ربع زنے نوں یعنے ورثہ وافر
ایہا صورت غیر متصور کہیا حق نہ بھولیں
جے توں ویکھیں شرح شریفی دل تسلی پاوے
جیوں ثلثاں تے سدس لیا پاوے زوج وفات
یا وت سدس تے ثلث ہکٹھا پاوے زوج دوات
ہک پتر دو محروم ارث تہیں جیوں تسکلاں سمجھایاں
ایہ صورت تاں زن دا ساڈے بندے تھیں بیس
ایہ بھی نزد ابن مسعود دے زوجیاں شمار دو
ہک پتر کافر تے زن اسدی ایہی نال بقا
پتر کافر جاں بے وارث اوترا ایہو اوس ہویا
تصحیح دیوقت بہت زیادہ سہاں گھٹی کوئی
اوہ درست نہ اوے پئیاں ذرہ فرق نہ پاوے
ثابت نیتی ہر ہک تائیں دیو نال صفائی
جنت بہت حصے پورے آون اُسے طرزباں
حضرت نعمان علم سمندر کیتے بہت سوکھالی
گنتی تخریج سطراں اولیاں اوہ ہین ذکر نہ پایا
گور کفن وصیت دین اول ادائی پاوے
ھن ہین ناتھ فرائض وچوں ارث کہاں سن بھائی

ف قولہ دو مادر الخ یعنی دو بھیناں ماں دیاں اتے دو ماں پیو جایاں ۱۲ مادری مین الخ دو بھینیں مراد ہیں اٹھواں حصہ

ف قولہ زندہ ساڈے ۱۲

اقسام ورثہ

مولانا

کوشخص مویا پچھے ہک پیو زندہ ہووے نہ کوئی بھال
کوئی مرد مویا پچھے ماپیو زندہ ثلث گھنے چا ماں
کوئی مرد مویا پچھے ماپیو زندہ نالے ہک تر
کوئی شخص مویا تے ماپیو زندہ نالے دو تر
انہاں دو صورتاں ناں اصل مسئلہ چھیاں کو لون بجھ
کوئی بندہ مویا ماپیو زندہ نالے ترے پتر
ترے حصے چا ماں نوں دیہو ترائے پیو دیا ہے
کوئی شخص مویا پچھے ماپیو زندہ نالے بیٹے چار
چھیوان چھیوان حصہ ماپیو باقی یک برابر
کوئی شخص مویا پچھے ماپیو زندہ نالے زندہ دہی
کوئی شخص مویا پچھے پیو دہی زندہ چھیوان حصہ اب
چھیاں کو لون مسئلہ نسی جے عصبہ ہوو نہ کوئی
کوئی مویا دو دھیاں زندہ نالی پیو تے ماں
چار بیٹیاں دو دھیاں لیون دو حصے پیو ماں
کوشخص مویا پچھے ماپیو زندہ نالے ترے نبات
اٹھاراں کو لون اصل مسئلہ اکا چا حصے بنتاں
کوشخص مویا تے ماپیو زندہ نالے دھیاں چار
ثلثاں آ دھیاں دے تے مائیں باپیو نوں سدساں
کو مرد مویا تے ماپیو زندہ نالے پتر دھی
اٹھاراں کو لوں اصل مسئلے دا ماپیو تے ترے حصے
اٹھ تہاں چا بھائی گھنے چار حصے چا بہین

شرع وچ پیسی باپ او سدس نوں جیکچہ کلی مال
باقی سارا پیو نوں آیا ترین تھیں مسئلہ آ،
سدس پدر نے سدس مادر نوں باقی لیوے پسر
چھیوان چھیوان حصہ ماپیو باقی دو پسر
باقی ترکہ دوں بھایاں نوں نصفو نصفی سمجھ
اٹھاراں کو لون اصل مسئلے دا دیوان تین خبر
چار چار پتیاں ترین بہراواں لکھیا کر دکھیا ہے
چھیاں کو لون اصل مسئلہ اشتوں برخوردار
چارے پتر لین وراثت لیف منجی گھر چادر
چھیوان چھیوان حصہ ماپیو اوہ لیوے ہی اخی
اوہ بیٹے تے باقی عصبے اینویں کہیا رب
باقی روبھی پیو دہی اپر نعمان حکم دتو ای
چھیاں کو لون حصہ نسبی حصے کت بہت آر
ایہہ ابو حنیفہ کوفی رحمۃ اللہ علیہ فرماں
دو تہا ترین دھیاں آئی ماپیو سدس اثہارت
ترے ترے حصے ماپیو گھنے باجھ تعدی منتاں
اصل مسئلے دا چھیاں کو لون سنتوں برخوردار
اینویں رب پچھے فرمایا یوصی وچہ بیان
چھیوان چھیوان ماپیو باقی ستوا اخی
باراں حصے بہین بہراواں فرائض خفیف دے
للذکر مثل حظ الانثیین دے معنے ات بہت ہین

کو مرد تے ماپیو زندہ دو دھیان دو پتر
چھتریاں کولوں مسئلہ نبھی ماپیو نوں سدساں
فرماں خدا دا ماپیو تائیں چھتریاں نوں بچا حصہ
چوبیہ سہاں ہن پچھے رہیاں چار چار بھیناں آ
کو مرد مویا تے ماں ادس زندہ نالے زندہ دھی
اوہ بیٹے ما چھیواں حصہ باقی عصبہ بچہ
کو مرد مویا تے ہک ماں پچھے نالے دھیاں دو
دو تہا ہا دو دھیاں تائیں چھیواں حصہ مار
کو شخص مویا پچھے ہک ما پتر چھیواں حصہ ما
کو شخص مویا تے زندہ پچھے ہک مار تے انہیں
اصل مسئلے باہراں کولوں مانوں حصے دو
کو شخص مویا پچھے ہک زندہ دو دھیاں دو بچے
چھ سہاں اس مانوں آیا ابو حنیفہ کہندا
کو مرد مویا پچھے ہک ما زندہ نالے بیٹے ترے
باقی آیا ترے پتراں نوں پنج پنج سہاں جانی
کو عورت موئی تے دھی زندہ نالے شوہر تہا
اصل مسئلے دا چوں دے کولوں دھی نوں حصہ دو
جے کر عصبہ کوئی نہ ہووے ہر کا ادہا دھی
کو زن موئی دو دھیاں باقی نالے زندہ زوج
اصل مسئلے دا باہراں کولوں دھیاں اٹھ سہام
ہک عورت موئی تے شوہر زندہ نالے دھیاں ترے

ات بہت ورثہ ایہناں دوہ نہ کسے کو تر
باقی دو بھیناں دو بھائی لین جیوین فرمان
باراں سہاں چھ چھ گھنن باقی دا سن حصہ
اٹھ اٹھ سہاں دو بھایاں نوں لین خدا فرما
نالے پچھے عصبہ کوئی ورثہ کیوین صحی
اصل مسئلے دا چھیاں کولوں لیا حنفیے سمجھ
نالے پچھے عصبہ کوئی ایہ بھی حق سنو
باقی جیکر عصبہ آ گھنے اصل چھیاں تیں آ
باقی سارا ہکسے بیٹے ایہ حق وراثت آ
چھیواں حصہ ماں نوں آیا باقی کوین فرمین
پنج پنج تپیاں دو پتراں نوں ایتوین حق سنو
اصل مسئلے دا چھتریاں کولوں حکم شرع دے سچے
وہ دو بھایاں ویہ دو بھیناں جو کجھ ترکہ رہندا
چھیواں حصہ ماں نوں آیا الکھ چھوڑے بلے
اٹھاراں کولوں اصل مسئلے آ رے ما سدس بھائی
چوتھا حصے شوہر گھنے اوہ دختر زرما
ہک شوہر تے باقی عصبے ورثے حال سنو
تا جو دو دھیا وارث رد ہوسی دھیوا پر آکھی
ربع شوہر تلثاں دھیاں نوں باقی عصبے موج
ترے شوہر تے باہر وین تپی عصبے لین تمام
تلثاں دھیاں تے ربع شوہر نوں کندے فال سے

باقی لیون عصبے میت سن حقیقت ساری
نڑ پتیان نے حق وراثت گھنسے اوس دا زوج
چتریان کولون اصل مسئلے دا دسیا گل بیان
کوزن موئی تے شوہر زندہ نالے دھیان چار
اصل مسئلے دا باہران کولون گن پتیان نے زوج
کوزن موئی تے شوہر زندہ ہور ہک پتر دہی
ربع زوج دو پتیان پتر تے دہی ہکا ڈہیری
کوعورت موئی شوہر زندہ دو بیٹیان دو بیٹے
چھ حصے دھیان تے ترے چھ شوہر نون چانی
کوشخص موبا دو پتر زندہ ہک دہی تہان رن
ثمن زنے تے سدس مائی نون باقی لئے اولاد
چھ دھیان ایڈ ہیں جیس وید چا گھنسے مار
چوتری چوتری دو بھایان نون تساران تھی بھین
کوشخص مویا پچے دہی تے وچ دہی نخن لدو دیا آکی
اصل مسئلے دا ٹھان کولون دہی نون پتیان چار
کوشخص دو دھیان زندہ نالے زوجہ بچسہ
باقی لیسن عصبے میت جیون انہان ترتیب
اٹھ اٹھ سہان دھیان گھنن ترے میت دی رن
کوئی شخص مویا ترے دھیان زندہ نالے زوجہ بچہ
بہتران کولون اصل مسئلے دا نو سہان لئی رن
کوئی شخص مویا ہک پتر زندہ نالے جے سوانی

اٹھ اٹھ پتیان دھیان گھنن پرنی خواہ کراری
ترے پتیان عصبیان کارن جتنی باقی زوج
جیکو کامل وارثہ دیوچہ صحی کرے نقصان
ثلثان دھیان تے ربع شوہر نون باقی عصبے آ
دو دو پتیان جیون دھیان تین باقی عصبے موج
اصل مسئلے دا چوون کیولون سنتون مثل سہی
للذکر مثل حظ الانثیین دسیا کتنی وڈیری
اصل مسئلے دا چہیان کولون چہار ربع سیمیے
چھ چھ حصے دو پتران نون بات بہت چھ چھ پائی
اصل مسئلے دا چھیان کولون حق وراثت من
للذکر مثل حظ الانثیین جیون رب کیتے ارشاد
پندران پتیان زوجہ تائین حق وراثت آہر
جو کجھ ترکہ گھر وچ باقی تورے لون جوین
ٹھیون تپی منکوجہ نون حق وراثت آ ہے
ہک زوجہ ترے عصبے لیون سنتون برخوردار
ثلثان دھیان ڈٹھیون تپی زوجہ تائین سمجھ
اصل مسئلے دا چھیان کولون رکھین یا دحبیب
پنج پتیان چا عصبے لیون حق وراثت من
ثمن زنے ثلثان دھیان نون حق وراثت سمجھ
سولہان سولہان پتر دھیان لون پندران جھبی من
اصل مسئلے اٹھان کولون شرع تھین جا

ست سہماں چا بیٹا گھنّے ہک چا دیوے مار
کو شخص مویا ترے پتر زندے نالے حق سوانی
اصل مسئلے دا چوبیاں کولوں ترے تیہیاں نوں آیاں
کو شخص مویا تے پوترا زندہ نالے ہک بھرا
سارا مال پوترا لیسی بھائی نا ہک ککھ
کوئی عورت موئی تے زوج حیات نالے ہک پتر
چوتھا حصہ زوج گھنّے تے چھیواں حصہ مار
اصل مسئلے دا چھتریاں کولوں زوجے کو سہام
ہک عورت موئی خاوند زندہ نالے پیو تے مار
اصل مسئلے دا چھیاں کولوں خاوندنوں ترے خاص
علما ثلاثہ رات بہت کھندے ترے شوہر دو مار
ہک مرد مویا تے ماپیو زندہ نالے زندہ زن
قول علی دا ترے عورت نوں ما دے حصے چار
یعنی کھندے ترے ماور نوں زوجہ حصے چار
ہک مرد مویا تے بیٹی زندہ نالے دھی تیر
اصل مسئلے دا چھیاں دلوں ترے حصے دھی
ہک مرد مویا پچھے دھی تے پوتر النصف نصفی مال
ہک مرد مویا تے ماپیو زندہ ہور دو سیاں تے زن
اٹھ حصے چا ماپیو گھنّے سہماں دسیاں دو
ہک مرد مویا ترے دھیاں پچھے ماپیو تے ہک ن
اٹھتالیہ تیہیاں ترین دھیاں توں چوبیہ لیئے پیو ما

جت بہت شرع دیوا وے ورثہ ہو تو توں خوش ضا
ثمن زن نے تے باقی پتراں یک برابر جانی
ست ست تیہیاں ترین تیہاں نوں رب سچے فرمایاں
ماپیو جایا یا ست چاچا دادی دا وے چار
نا کجھ آیا چاچے نائیں یاد ولے تے رکھ
نالے ہک دھی تے ما زندہ ورثہ کیویں خبر
باقی للذکر مثل حظ الانثیین لیوں بھین بھرا
چھ ما تے ست ست دھی چا گھنّے تیرے چودہ تمام
اوہ خاوند ترہا نوں باقی پیو دا بھار
ہک ما در و دجان پدر نوں ات بہت نزد عباس
ہک حصہ ہی باپ دے نائیں حق وراثت آر
اصل مسئلے دا باراں کولوں اختلافی من
پنج حصے چا پیو نوں دیو سنتوں برخوردار
پنج چا تیہو باپ دے نائیں نا کر وت تکرار
او دھیئے تے پوتری نائیں سدس دیو سر پر
ہک پوتری دو عصبے گھنن انیویں قول صحی
اصل مسئلے دا چھیاں کولوں ترے ترے تیہاں لا
ستاویاں کولوں اصل مسئلے دا حق وراثت من
ترے حصے چا زوجہ گھنّے ایہ تقسیم سنو
اکاسیاں کولوں اصل مسئلے دا حق وراثت من
نو تیہیاں اوس عورت تائیں حق وراثت آر

کوئی مرد مویا اک پتر زندہ نالے ترے نبات
حق وراثت دھیاں تائین شرع دیوے ثلثاں
اصل مسئلے دا چھیاں کولوں زناں اٹھواں حصہ
باراں دھیاں ڈھیری نبسی تا ہوسی تصحیح
ماپیو لیسی انشی پتیاں چھلی چھلی اوہ بچہ
بونجہ ڈھیری پتر لیسی دو بھیناندا حصہ
کو مرد مویا تے زندہ پچھے چار بھیناں دو بھائی
دیہ حصے دو بھائی لیون بھیناں حصے چار
کو شخص مویا تے پچھے رہیا ماپیو جایا بھائی
کو بندہ مویا چھوڑ دو بھایاں اے پر ہک حقیقی
چھیواں حصہ مادری بھائی باقی ماپیو جایا
اصل مسئلے دا چھیاں کولوں ماپیو جائے پنج
کو مرد مویا دو بھائی چھوڑے زندے ماپیو جائے
ثلث دو بھیناں ما دیاں بیاں یک برابر آیا
تصحی سدی چھیاں کولوں چار بھایاں دو بھیناں
کو مرد مویا تے زندہ پچھے دو دھیاں دو بھائی
کو مرد مویا تے زندہ ماپیو جائی ہکا بھین
اوہ دو رکئید ابھین حقیقی چھیواں حصہ ہوجان
اصل مسئلے دا چھیاں کولوں باراں تھیں تصحیح
کو مرد مویا دو بھیناں زندہ بیاں ماپیو جایاں
ثلثاں وراثت ماپیو جایاں پئی دو نوین خالی

نالے وس ڈا ماپیو زندہ ہور زناں دو حیات
ماپیو نوں سدساں دیا ہے کیتا حق بیان
تصحیح وس دی صحن کر کے دساں تا تم ہوسی قصہ
ہر ہک تائین جتنے آون کراں بیان سبھی
ثمن دو زناں تریہ دیا ہے پندراں پندراں سبھو
چھبی چھبی زین دھیاں نوں آئی تصحی پوری تم قصہ
اصل مسئلے دا چھیاں کولوں سنتوں اہل صفائی
للذکر مثل حظ الانثیین ایہا کر و وچار
سارا مال اوسی نوں آیا چھوٹا کرے لڑائی
دو یا بھائی ماں دے وچوں ورثہ کوئین تحقیقی
جیکر دو یا خاص پدر تھیں اسنوں کجھ نہ آیا
چھیوین پتی ما دی جای خوش ہووے یا رنج
ہور دو بھیناں محض مائی تھیں شرع کوین فرمائے
باقی بھایاں ماپیو جایاں ترین تھیں مسئلہ آیا
تا ہمن ڈھیری ثابت ہویاں بھیناں نسن بنیاں
ثلثاں دھیاں تے باقی بھایاں منجی لیف تلائی
دو یا زاید محض پدر تھیں بھیناں میت ہین
باقی ترکہ رو ہبی اسی طور دے دسن بتیاں بھایاں
ایہ فرائض وچوں نظری آیا جو سمان کہے
ہور دو بھیناں محض پدر تھیں دس وراثت بھایاں
باقی ترکہ عصبے گھنن رہن سدا خوشحالی

ہک مرد مویا دو بھیناں ماں پیو جایاں چھوڑ حیات
ثلثاں لیون جو ماں پیو جایاں ثلث جو مادیاں جنیاں

تصحیح حِصَص چھ کر تیہیاں دو دو لین اعیانی
کو مرد مویا تے زندہ پچھے بھین ہک ماں پیو جائی

اوہ دا لک ماں پیو جائے چھیواں پیو دے جائے
باقی لیون عصبے میت اینویں ہے فرمان

کو مرد خدا دا فوت ہویا کی دھی تے بھین حیات
اوہ بیٹی تے نصف باقی وا ماں پیو جائی بھین

کو شخص مویا تے پوتری زوجہ بھیاں پچھے حیات
ہور ہک بھائی مادری پدری ورثے دا کی حال

چار پوتری تے ثمن زنے نوں سہمان ترے بہرا
کو شخص مویا پچھے بھین حقیقی زوجہ بھی ہر حال

کو مرد مویا تے ماں پیو جایاں بھیناں پچھے دو
ثلثاں آیا دو بھیناں تائیں زوجہ نوں چوتھا

کو شخص مویا تے زندہ پچھے ماں پیو جایا بھائی
ہور ہک بھتیجا ماں پیو جائے بھائی دا فرزند

سارا مال ماں پیو جائے بھائی لیسنا آیا
کوئی شخص مویا تے پچھے رہیا ماں پیو تے اک بھائی

کو مرد مویا تے ماں پیو زندہ نالے زندہ بھیناں
اصل مسئلے دا چھیاں کولوں ماں نوں سدس دیا ہے

ہک عورت موئی خاوند زندہ نالے پتر حیات

ہور دو بھیناں محض مائی تھیں ورثہ کوین اثبات
اصل مسئلے اتیں دی کولوں وہ دہ صورتاں نبیاں

ہکہک ثابت جنیں تھنن اوہ دیون نقصانی
ہک محض پدر ہک مادر وچوں ایہی سنتوں بھائی

ہور چھیواں حصہ مادری خواہر حد وراثت آئے
اصل مسئلے دا چھیاں کولوں سنتاں اہل ایمان

ماں پیو جائی خواہر آہی ورثہ کیوین اثبات
اصل مسئلے دا دوں تھیں جانہ کائی نہ کر ہووین

ہور بھائی مادر بھین پدر تھیں ایہی نال اثبات
اصل مسئلے دا اٹھاں کولوں حال ماں نحوہ بھال

جتھے ایہی ماں پیو جایا وو توں کجھ نہ آر
نصف خواہر تے ربع زنے نوں باقی عصبے بھال

نالے زندہ زوجہ اسدی ورثے حال سنو
باقی عصبے اصل مسئلے دا بارہاں تھیں فرما

نالے چاچا دا اک سولوی جایا ہے بھائی
قسمت ترکے وچ اونھاں دی ہے کس طور لسنید

چاچے تے بھتریئے تائیں شرع نہ در ہویا یا
ثلثاں پد تے ثلث مادر نوں بھائی ثلث نکالی

ماں پیو جایاں ہم پیو جنیدیاں زندہ دیاں نہیں بہیناں
باقی جو کجھ ترکہ ہووے پیو نے ہتھ پیا ہے

ربع شوہر تے باقی سارا پتر گھنے برکات

ہک عورت موئی خاوند زندہ پاہیو تے ہک بچہ ۔ ربع شوہر نے سدس ماں پاہیو باقی تیر سچا

اصل مسئلے باراں کولوں شوہر تیاں ترے ۔ چار تیاں ماں پیو تیس گھنے پنج تیر جائے

ہک عورت موئی شوہر زندہ نالے زندہ دہی ۔ اوہ دہی تے ربع شوہر نوں باقی عصبے بھی

اصل مسئلے دا چہوں وے کولوں دو تیاں وہی ۔ ہک خاوند تے چوتھی تی عصبیاں کان صحیح

ہک عورت موئی ماپیو زندہ بیٹی تے گھر والا ۔ اوہ بیٹے سدس ماں پیو نوں ربع شوہر والا

ہک عورت موئی شوہر زندہ عصبے تے ہکا ۔ اصل مسئلے اچھیاں کولوں خاوند نوں اوہ اہر

ثلث ماں نوں دو تیاں عصباں کارن ہک ۔ ابو حنیفہ رح نے فرمایا خوش ہووے یاد ق

ہک مرد مویا ترے چھوڑکے پیو دی تے ہک رن ۔ اوہ بیٹے نے ثمن زنے نوں باقی باپ کمن

اصل مسئلے دا اٹھاں کولوں دہی نوں تیاں چار ۔ ہک زوجہ ترے باپ دے کارن سنتوں برخوردار

ہک مرد مویا پنج دھیاں زندہ نالے رناں چار ۔ نالے زندہ اوس میت دیاں بھیناں ست شمار

ہور زندہ دو دادیاں اوستے ورثے دا کی حال ۔ اصل مسئلے اچہیاں کولوں دساں سبھ سمبھال

ثلثاں دھیاں نوں سولاں تیاں زناں کارن ترتن ۔ چار تیاں دادیاں گھنن باقی بہیناں بین

کو مرد مویاں تے زناں زندہ نالے زندہ مار ۔ ربع زناں نے ثلث ماں نوں باقی عصبے کھا

اصل مسئلے دا باراں کولوں ترے ہماں زوجات ۔ چار تیاں نی ماں میت پنج عصبے اثبات

تصنیف امام صاحبدی جیوں ایس مسئلے بین آندے ۔ ہن خنثے مرتد تے مفقود وساں ہیش پار اندے

ہردم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جس فرمایا آدہا ۔ علم وراثت جنہاں پڑھیا اونہاں حق نوں لدہا

باب در بیان خنثے و مرتد و مفقود گوید

کوئی قدرت رب دی پیدا ہویا او سدینال دو وڑا ۔ عورتاں اتے مرداں والا جیونکر حکم الٰہ

دہی تے دا نام خنگیرا ماپیوا تے فرض ۔ ہک حال مقرر ہوئی باجھوں نہیں آکھاں غرض

مگر قدوری کنز دے ماں وچ بیانے لکھیا ۔ جس طرفوں اوہ بول کریئی دھر نام اوہ مسئلہ لکھیا

جے اوہ جا تک عورتاں والے ہون کری پیشاب ۔ تاں اوس دا ناں وہیا لوڑ الہ رکھو چا شتاب

جے اوہ طفل مردان والے پاسون کردا بول
جے اوہ دلو دوہان پاسون کردا ہووے موتر
نظر کرو اوہ جیہڑی طرفون پیش کرے فاروڑ
جے دوہان راہان تہین خارج ہووے موتر یکزمان
امام صاحب فرمایا میرا ایتھے حیران عقل
جے ہکی طرفون بہت پیشاب دوجی طرف قلیل
صاحبے فرمایا جدون بہت جاری پیشاب
جے بالغ ہوبان داہڑی جمی یا وچ خواب انزال
ایہ تے نشانیان مردانوالیان عورتان والیان پنج
یا دخول ہوسکے وسنون یا حیضے دی رت
سوا دخولون حمل نہ ہوندی کس طور ایہی سکل
جے منی پانی وچ پھوکے رحم اندر لنگہ جاوے
یا منی تروتی نال آلودہ خرقہ فرج بہو جیتی
جے خبر دیوے اوہ حال اپنے تی ہین ہان مریا زن
جیکر وت اوہ قول اپنے تہین پرت خلاف کریگی
اگرچہ ظاہر کوڑ ہووے ناکیہا اوسدا امن
محض زبان دا کہیا اوسدا ایتھے ناہین قبول
جے داہڑی تے پستان نالے وطی کرے کردا ئے
عورتان مردان تائین اوسدا ختنہ جان کراہت
جے بہت صغیر مراہق ناہین ختنہ مرد کریہن
اہنوین غسل جو چھوٹا مویا کوئی جانواوے

ناں اوسدا پہر تپران والا ہور نہ کوئی ڈول
ناں اوہ دختر ناں اوہ پسر ہن کی کیہے سوتر
اوہو نام سدو اوس تائین ایہ مسئلہ مشہورا
تاں اوسدا نام وہٹی یا پتر مشکل ایہ بیان
پر خنثے مشکل نزد حنیفہ بجہ قدوسی نقل
ایتھے بہی امام صاحب دی ناہین کجہہ دلیل
چھوٹی عمرے حکم اوسیتی وڈیان ہور حساب
یا عورت نال جماع تے قادر تانون مرد سمبھال
پستان ظاہر یا شیر اونہانوچ یا حمل دا گنج
جاری ہووے اوسدے تائین ایہ زنان ہے صفت
جو لوڑ تخسیم ہی وچ جملدے نسنون صاحب عقل
اپنی دا خل سر آلت دا فرج اوتے گھسائے
اہس خسم تہین اللہ قادر جے حمل چاکریگی
حیض جاری یا رڑنے دی جو آکھے سو من
قول اوسدا دود شرع وچ ویکہہ رموز اکھیئی
جوین آکھے جو مرد ہان ہین تے وہ آکھے ہین رن
جی کجہ اول ظاہر کیتس اوسے حکم نزول
ہون خنثے مشکل وچ کہڑدی کوئی ہنہ نہ لاوے
پر سیر نظر تہین ہرہک تائین تکنا جان قباحت
جامع الرموزے لکھیا فاضل فتوے دین
عورت مرد جیہڑا چاہے جو ہری وچ فرماوے

اس سبب جو حربی ہو کے جو کجھ حاصل مال
اوس دے وارث مسلم ناہین ایہ دلیل سنبھال

اسلام اندر یا مرتد ہویاں قبل لحوق جو مال — مرتد حاصل کیتا ہووے وارث لین سنبھال
اختلاف روایتاں دا وچہ حال ڈٹھن دے آیا — جو کون وارث تے کون بیوارث ویکھہ شریفی پایا
جو وارث مرتد دا ہووے وقت ردت موجود — ہور مرتد مر ویاں تیکن جیوے تا حاصل مقصود
جو وارث وچ پیٹ ماؤ دے جس وقت مرتد — پیدا ہو یا مرتد ہویاں اوہ بھی وارث سد
کو مسلم ہووے وارث مرتد اوہ اول مرتد — یا کو جمیاں بعد ردت دے اوسدی بھی دس حد
مسلم وارث بالکل ناہین جتھین دے اسن قول — جے ردت پچھے رحم مادر دے جمع ہووان وبول
تا اوہ وارث ہوسی ناہین مگرجے حاملہ پیش — ردت کولون تا اوہ وارث لیسے کمی یا بیش
اسے طور امام صاحب تھین ہے روایت حسن — حضرت یوسف نعمان کولون ہوری وجہ دسن
جو وارث مرتد مرن دے وقت ہووے موجود — اوہ ورثہ مرتد دا گھنے باقی ہے مقصود
آپ مرتد نہ وارث ہوسی کسی اسن بھائی — نا مسلم نا مرتد توڑے کیوں مٹی سرپائی

رن کائی مرتدہ ہووے قتل نہ اوس نوں کر
قید رہے تا مومن ہوندیاں یا اوہ جاوے مر

قتل نہ کر ہو مرتد لوں نبی صاحب فرمایا — تاخیر عذاب دے آخر تیکن ویکھہ شریفی پایا
مرتدہ دی کسب کمائی جتنی وچہ اسلام — یا کماوے مرتد ہویاں سن توں حکم تمام
لاحق ہونے دار حرب تھین اگے نال اجماع — اوہ سار الیسی وارث مسلم نا کر بہت نزاع
مگر ہک خاوند جان بے وارث اندر شرع رسول — ردت نال نکاح نہ رہیا ایہ سبب نہ بھول
دار حرب وچ جس ویلے لاحق ہوئی گندی رن — حکم موت دا تدن ہویا وچہ شریفی سن

مرتدہ رن بھی وارث ناہین سیدی سن بھائی
مگر جے کل قبیلہ کافر رل مٹی سرپائی

مدت حمل دی نزد حنیفہ اکثر نے دو سال
نزد شافعی چار ورہے نیں وچہ شرع نبی بھال

حضرت عائشہ بی بی صاحب کرے حدیث بیان
اوہ دلیل جو دو ورہیا نزی پکڑی سبے نشان

دو ورہیان تھین وہ نہ رہندا پیٹ مائی دے بچہ
لا یبقی الولد فی رحم امہ اکثر من سنتین قول نبید ایجا

شافعی بھی جیون سالاندی ایہ دلیل دساوے
جو حملوں پچھے چوتھے سال ضحاک تولد پاوے

وند ضحاک دے جمے ہوئے ہسدا باہر آیا
تاہین نام ضحاک رکھیونے وچہ شرع نبی پایا

عبدالعزیز ماجشونی اوہ بھی چوتھے سال
حملوں پچھے جمیان آیا وچہ شرع نبی بھال

ماجشون ہے نام قبیلے یا ہے نام ولایت
زنان لوہاندیاں انہوین سُنوں ایہ بھی عجب روایت

خاوند اپنی تھیو غایب ہویا آیا بعد دو سال
حاملہ ویکھکے عورت اپنی بہت ہویا تنگ حال

حضرت عمر سنگے دوڑے رجم کران اوس تائین
حضرت معاذ عرض کیتی جو مار نہ جان ونجائیں

اُس عورت نوں جُنیدیاں تکیں تاں روندیں مول
جُن رہتے تا چاکر پاہے جیہو کہ شرع رسول

مدت گذری ایتر جیان پیو دی سڑی شکل
وندا دسے کبھی جمے ہوئے وچہ شرع نبی نقل

اُس مرد کہیا اوہنوں قسم خدا دی ایہ میرا فرزند
ثابت کیتی نسب عمر نے او نا پیو دل بند

وت عمر کہیا انصافدی راہوں جو معاذ نہ ہوندا
عمر ہلاک ہوندا اُس خولوں حشر غذابوں روندا

مدت اقل حملدی چھ ماہ نال اتفاق دے بھالی
چھیوین مہینے روح وچہ داخل نال حدیث بچھانی

دو مہینیاں دے وچہ اُس دی کُل خلق برابر
ابن مسعود بیان کرنیدا ایہ حدیث اکابر

وت انفصال حمل دا جیکر چاہے چا خدا
چھ مہینے نال تحقیق حکم کیتا فقہا

لے پر جے اقرار شوہر دا تا ثبوت نسب
انکار دخول تا نسب نہ تھیں ہور دوں فرکا دہے

ایہ اکثر مدت حمل دی ایتھے دسے کان آئی
پچھے باب دے وچہ ہین دسی آہی بھائی

اکثر لوہین وہین مہینے حاملہ زنان دیاوں
مت ڈھل زاندا کوئی وارث شور لڑائی پاون

لگدا حصہ دیہا ساوں کیہوں چا تدہ اڑوئی
وندے اہین جس طورا دسے تہنوں ان گل نہ کوئی

ازار واو دا تیرے ڈھنڈھ وچہ باب پچھامان
مدت حصہ چا حمل دا ڈکیا بھلکے اِس گمان

اسے خاطر ایہ مسائل آکھے اس مکان
اگے ہین معلوم خداؤن پتر ہے یا دھی
نزد حنیفہ حمل کارن حصہ رکھو تسیں پاس
نزد محمد ہین دھیانڈ یا ترین پتران بھا
ہور روایت امام محمد کولوں بھی ہک آئی
امام یوسف دا قول ایہی جو ہکدا چار رکھیا ہے
تکہک تا ہین ہر زن جاتی دو دو بھی کئی جنین
امام نخعی فرمایا کوفے وچہ ڈٹھے ہک زنان
اغلب ہے معتاد زناندی ہک پتر یا دھی
کو مرد موا تے حاملہ پچھے ماتر یکی دادی
ہن چھ مہینے موتوں پچھے جمے یا کہ گھٹ
ضرور حقدار ہے وقت مرن دے جیکو پچھے عورت
صورت اُسدی اس عزیزا کوئی موا مرد خدا

بھار حمل دو سالاں تیکن کوئی نہ کرے زیان
یا جوڑا یا ترے یا چار ایہ بھی سنو انجی
چھوں دھیاں یا چھوں پتر اندا نتشوں نیکوکار
حصہ رکھو جٹلے کارن باقی لین بھرا
دو دھیاں یا دو پتر اندا حصہ رکھو بھائی
ایہ قول اصح تے اسے اُوتے فتوی ایہی دِسیاہے
ترے تے پانچ ڈٹھے کدہن پر وچہ شریفی ہین
چار جاتک اس ہکسے واری جائے پاک کرن
ہکوار یلیے حملوں جاون فتوے تدا انجی
یا ہکو وارث غیر اوہناں تہیں تا بھی ارثوں تھای
تا بھی بیشک وارث ہویا تا پاد توچہ دے شت
کسے حمل ہویا تا اوہ نہ وارث جیکر مورث موت
وقت موت تے پچھے اقل مدت تہیں اکثر تیر بھرا

جنے جمیاں دو دو چھیاں تہیں اٹھیں مہینے ستّے
اوہ چا چیدی ورثے کولوں ذرہ نہ لیسی پتّے

ہن شرع کہے بھر جائی اوہدی نامے حقدار
جے کر کوئی مرد موا تے حاملہ اسدی رن
جے عورت اقرار نہ کیتا جو ہین عدت لنگھائی
جے دو دوران تہیں اوتے مدت نکم تا ہن جایا

علوق نہ جمے وقت مرن دے دیکھ شریفی یار
اقل مدت یا اکثر پیدا اوہ وارث دھر کن
تا اوہ جمیاں وارث سر پر دیکھ شریفی بھائی
تا تکرار عدت لنگھی دا عورت آکھ سنایا

سلہ قولہ فضرور الخ [illegible]
سلہ قولہ اقل الخ [illegible]
محمد حاجی پبلشرز

بول منی راہ مرداں والے آوے فرج بند
تالے بینوں حب وطی دی ذکر نہ فرج پسند

ناں اوہ خنثے چھوٹی عمرے ناں اوہ وچہ وڈیائی — پر دوراہاں تھیں خنثے شکل خلقت بھنڈی نائی
ایہ حقیقت مینوں اوسنے جیو بیلے سمجھائی — ہن بھی کہیا مردایھن توں کر زنانی کائی
جے مرجاوے پیو خنثے دا ورثہ اکی حال — وٹھیاں والہ ورثہ لیسی وچہ شرع بغی جال
جے ہک خنثے تے ہک بھائی تا لیسی ترہا — دو حصے لے خنثے بھائی کہے نعمان حکم سنا
امام محمدؒ نے فرمایا باراں حصے مال — کیتا جاوے ست تیرنوں خنثے پنج سمہال
یوسفؒ قاضی نے انج کہیا کلی تیہاں ست — چار تیر ترے خنثے دیو ہور نہ کائی مت
ایہ ہک صورت ورثے والی آہی بہت آسان — تائیں آندی خنثے کارن ہور کرن حیران
کیسے عرض کیتی اصحاباں نوں چون اگے پاک سول — دو راہ جیسدے ہون نبی جی ورثہ دیکی رول

حضرت صاحب حکم دتا جو اوپر بول مدار
مرد زنے تھیں جس راہ کرسی ورثہ اوہ شمار

اوہو عضو صحیح تے سالم دوجا جانو عیب — ایہ دلیل ہٹائے والی آندی ہے لاریب
ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے خاصۃ تت دعا — اول آخر جیہڑا پڑھسو کرے قبول خدا

باب در بیان احکام مرتد گوید

مرتد جے رد ت اوتے یا کوئی قتل کریس — یالاحق ہووے دار حرب وچہ قاضی فتوی دیس
حکم قاضی دے ایجھو ان سنوں حکم نہ ہوسی موت — حکم کرے تاترکہ ونڈو شرعاً ہویا فوت
جو کجھ اوسدا کسب کمائی وچہ حالت اسلام — اوہ ونڈیوں وارث مسلم کیتا حکم امامؒ
جو کجھ شے مرتد ہویاں اوہ رکھ بیت المال — نزد صاحبین دے دونویں کھٹیاں وارث لین سمہال
جے دار حرب وچہ لاحق ہوگئے ہور کھٹے جا کھٹی — نال اجماع دے وارثاں تھیں اوہ مجتہداں ستی

سے یعنی بھیں پیندی ہا اوہ کمائی اوسدی وارثاں نوں ۱۲ دلپذیر

سے قرار دیویاں والا ... [illegible] ... فرمایا پیغمبر علیہ السلام ... [illegible] ... تمام ... مرداں والے راہ ... مصنف ... [illegible]

... یعنی جیکر ... [illegible] ... مسلماناں ... اسلام ... [illegible] ... وارث مسلمان ... [illegible]

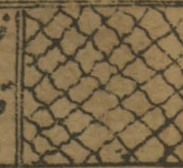

جے وارث اوسدے دعوے کرن اوہ دار حرب مرتد
قبول نہ کرے قاضی اوہناں مگر دو عادل سد

جے شاہدی نال ملنا نہ ستے قاضی حکم دیتوئی — تاں اوہ حکم ثابت ہویا ہیں تفریق ہویوئی
ھن وچ کرے زن جیکر چاہیے وارث دے ندن ٹل — جیونکر گھر مرد الئید ے دا مولی دا ہم بھال
جے حکم قاضی دادیون پچھے زندہ آوے گھر — تورڑے ردت کولون منکر ناھبی ناگجہ ڈر
نا زان اوس تھیں کھسی جاوے نا پرتا دوں مال — مگر جو نزد وارث دے ہووے قائم تے بحال
جے قاضی سن شہادت شاہداں حکم نہ دتا کجھ — تائب ہو کے گھر وچ آیا اوہ منکر ردت بجھ
تاں اس دا احوال تمامی آوے اوس دے پاس — مرتد آہا یا نا ہا مرتد مسئلے بیوسواس
جیکر کائی جماعت بہروان مرک گئی ہکٹھی — جیون اگ لگی یا بیڑی ڈبی یا اُتے کدہ ڈھی

ایہ معلوم نہ کسے تائیں کہڑا اول ہویا
حکم شرع دا اوچہ وراثت اتھے کیونکر ہویا

وچہ سراجی اتے بہت لکھیا گویا کہ یک آن — ہر ہکیدی جان عزیزا گئی ہکٹھی جان
مال بہانی ہر ہکیدے وارث لین حیات — اوہ نہ وارث ہکدوجیدے جنہاں رل وفات
ایہ مذہب ہے نزد اساڈے مذہب مالک ہور — اوہ مذہب شافعی دا ہور بھی کر دے زور
یعنی ہور بھی کتنے کتنے صاحب اس جرفرماون — بعض بعض دے انہاں ہویاں نقل ورثہ اوہ دیواون
سبب محروم وراثت کولوں موت اونہاندی شکی — تاہیں ایہو سندر روایت نزد حنیفہ پکی
اول آخر موت اونہاندی کسے نہ ہو معلوم — تاہیں ورثے ہکدوجے تھیں رہے سبھے محروم
دلیل ودہاندی ایہا ایہی اے پروڈا فرق — جے تحقیق ودیری چاہیں ہو شریفی غرق
ہین ماصی نے جتنا آہا جید علم تے عقل — ورثے دے کجھ مسئلے دسے گھن شریفی نقل

غلط جلیوی ویکھو بھائی اوس لون چا کجیاہے
قلم صلاحیت دی تہین جو عیب کجن وچہ لاہے

ہن بہت شہراں وچہ عادت گندی ورثہ کوئی نہ ونڈے
جیدے ہتہ وچہ ترکہ آوے اوہا کھاوے ٹنڈے

دھیاں تائیں بالکل دیندے ناہیں ہک خلش — آکھن جد پرنایاں اساں قناداج تے مس
تورے وقت ویاہ دے بھیاں دیے لکھ ہزار — تاں بھی جیکر پیو مرے ورثہ لین شمار
پہلا دین استحبابی ورثہ ونڈن فرض — اے پرنال وراثت دھیاں دھڑی نال نہ غرض
اس بھین پیر جگر وچہ لونے جے بھیناں طلبین — جو جاہل کچہ بھر الڑاکے جگو چہ نشر کرین
ایہ بھین کو پتی تے ننگ کبھی ہے وڈی ہر بار — بھراواں نوں ایہ کول قاضیدے سدے کرے خوار
حق ادا خواری جانن جنگ تے شور مچاون — بھیناں نوں جو ماپیو تاں اوتھے ارث وڈاون
ایہ خاصہ حکم نہ بھایاں اوتے ہر دی ایہ تمثیل — عالم فاضل بھی ہن سبھے ورثہ ونڈن قلیل

ایہ حرام مالکا لوچہ رلیا کوئی حق نہ جانے
ہن بیہوں ایہ گل چنگی جاپے سنو سبہ سیانے

جے مرلوں اگے مال تمامی راہ خدا لٹائے — یاوت دھیاں بھین بھراواں دے نہ حصہ پائے
وڈ گھٹ دیوے جیوں دل چاہے یا آ دیک برابر — وچہ حیاتی مثل وراثت نہیں تقسیم اکابر
مگر جو کوئی بہت زیادہ رنج دہی تیر ہووے — تا اوسنوں چا راضی کیجے قاضی کول نہ رووے

حکایت بذیل تمثیل تقوی

ہک دن میراں اُستاذاں کیتا ایہ مذکور — بھیرے دیلو چہ لوکاں اگے قبر ہوندے پرنور
کو نند دمات آزاری آہا چین گئے ہجوم — ڈیوے ڈلوے ذن کس گل چا کیتا مویا کر معلوم
خلقت عاجز وچہ اندہیرے ہوئی بہت خوار — جتیاں ٹیاں گوڈے گئے بھنے ناگہ سار

دن چڑیا تا اوس لوکاں کیتی سخت ملامت
اوس دم ڈتا ندہ ڈیوا ماریا کی نینوں پئی شامت

اللھم اغفرہ ولمصنفہ ولکاتب ھذا الکتاب ولمعشتہ آمین یا رب العالمین

اوس نے کہیا ملامت نا کر کیتی میں بھلیائے
اوس ڈیوے دے جانن بھنا شرع حرام کہیائی

تیل ڈیوے تے جو سٹی جد تک رہے جان
وارث سارے حاضر ناہیں میوں آیا ڈر
ایہ تاکید وراثت اندر وچہ شرع دے آئی
جے کر وچہ حیاتی دیہو ہک کھجور چھوہارا
راہ خدا وچہ تھیں تورے سارا گھر لوٹائے
وارث سبھ حراموں بچے کجہ نہ رہیا باقی
جے رب دیو موت اسانی ایہ نہ رکھو گوش
محل مکان تے جھین گائیں کہوہ گھوڑا اسباب
خبردار امید نہ کرنا وارث کہن درود

ہک ما تک تے وارث کھن نکلے جد روان
اس چراغ دے وچہ روشنائی بھن عذاب اس گھر
تائیں آکھیا تھیں دیہو وچہ حیاتی بھائی
سو مثقال سونے تھیں تھے چنگا اوہ سردارا
ناکو اوتے عوضی پاوے نا کوئی شور مچاوے
مالک دے بھی مال دیوں تھیں روز حشر دے پاکی
پر اکثر ناگہانی آوے کرو سخاوت گوش
وارث لیکے مست ہوویسن قبر نہ کران پیشاب
جے کجہ دیسیں اپنے ہتھیں اوہ تیرا مقصود

عوض میری تھیں رنج نہ ہووین رب ایہوین فرمایا
ما عندکم ینفد وما عند اللّٰہ باق وچہ قرآنے آیا

جو دتا تدہ رب دے راہ لکھو تیرا اجر ثواب
جو سے گھر وچہ بہت پیاری دل محبت بدہا
جے ردی سڑ کوہے ہووے کپڑا لیران لیران
ایہو جیہی روز حشر دے دیسی رب جزا
اس جانن والے غریب دے تھیں جیجال چھپائے بند
ایہ مسال درڑے والے آندے غلط صواب

جو پچھے رہیا وارث کھاسن تیرا نال حساب
ہوسن کل جو اوہ دیوے حق قرآنوں لدہا
رنگ اسانی کر کے دیہو کتی ہتہ فقیران
اس صدقے تھیں راضی ناہیں عالم الغیب خدا
جو سکیاں کرتاں حلوا گوشت آخر تھیسی گندہ
جو ورثے باجھوں عالماں کہیا ناقص ایہ کتاب

جد پہلے اوہنوں الله کتاباں لکھیاں ہویاں تیار
تا وارث وچہ رلا دسے جو درجہ بے شمار

کاتبہ اللّٰھم اغفر عفی عنہ [illegible]

[illegible]

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے جلیہ جس جگ بنایان | کتاب عاصی دی وچ درگاہے اس قبول کرونان

باب در بیان خاتمہ کتاب و مناجات بدرگاہ قاضی الحاجات می گوید

اس جگ تے ہی ہاڑنی سونی چاون کرے وہی | روز حشر بھی رحمت میری پاکان حکم الٰہی

الدنیا مزرعۃ الآخرۃ حضرت نے فرمایا | ایہ جہان زراعت آخر دی گڈان کاسان آیا

رنگو رنگ زراعتان گڈ ور وز حشر کھلوارے | جا اوتھا سور تھین پاسو فضل خزائین ہمارے

نامین کھٹیا نا کجھ گڈیا نا کجھ تدہا پلے | روز حشر دیسے مین عاصی توں ہجے پوسن کھلے

بے لتران نال خلاصی ہووے تا کجھ خوف نہ غم | اے پروردگار خدا سینوں ساڑسے اوہ دم

نیکی دا کوئی عمل نہ ہویا مین بھین عمران ساری | نفس شیطاندی تابع ہوکے بہت کیتی بدکاری

جیکر عمل نیکی وا این تہین شاید ہویا کوئی | عجب و ڈاجے اسمانان تے چڑن نہ دیندی ہوئی

ست اسمانان تہین جان لنگھن تا اعمال قبول | اے پر ست گناہ کبیرے چڑن نہ دیون موول

گلے والے دیاں نیکیاں رد اسمان اول تہین ہو جاون
جب نیادی کرنے البدیان وہ جیون ہٹ کھاوون

تکبر لائق رب پچھے تون جیکوئی کرے تکبر | نیکیاں اسدیان رد آسمان دوجے تہین ہسن خبر

عجب کرے کو چنگا جانے اپنے آپ وڈیائین | آسمان چوتھے تہین نیکیاں اسدیاں ہوسن وسائیر

حسد کر کیوں بھاوین نا ہین دوجیدی بھلیائی | آسمان پنجم تہین نیکیاں اسدیان دسو وابے بھائی

سخت طبع دا ہووے کوئی رحم نہ کرے خلائق | عمل اوسدا اسمان چھیوین تہین کر دی رد ملائک

جیکوئی کرد اعمل ریا دے خلقت وچہ دکھالا | پھر اسمانان ستوان اوسدیان نیکیاں جاوان

اے پر جو دربان فرشتے وچہ ستوین اسمان
اوہ صراف نہایت اکمل کرسے خوب دھیان

[illegible]

نیکیاں اُسدیاں سورج واگوں خوب دیون چمکارے
اے پر نظر باریک ملائکاں رَدّ فرماون سارے

ریا دے کولوں بچن مشکل لیچے کیا تدبیر — زوری دے خیال دے وچ زہر رلے وچ شیر
زبدۃ التذ اکیر دے اندر ایہ حدیث تمام — اوہ تصنیف لاہوری فاضل جان محمد نام
ایہ کیفیت عملاں والے کیونکر خوشدل ہوواں — سارے عیب میرے وچ بیٹھن لہو ہنجوں رووان
رنگو رنگ تصنیفاں کیتیاں جنہاں ہمت عالی — میں عاصی نہیں تھا فہموں علم عقل تھیں خالی
محض توکل ربّ دی کر کے توڑے ناکجھ لوڑ — کیتا شرع بناون اسدا اسدا چاڑھے توڑ
ومن یتوکل علی اللہ فھو حسبہ ربّ سچے فرمایا — اللہ بس ہے کافی اوسنوں جس چا غیر بھلایا
شکر ہزار ہزار گذاراں لکھ کروڑ ثنائیں — ربّ دی ذات مقدس دی جس ہوش دتا میں تائیں
اے جاہل اکثر دہقاں اندر ملک پنجابے — ہندی فقہ دے کہی طالب جیوں انواع کتابے

میں بھی نیت اساں دی کر کے فقہ اسان بنائی
سہل عبارت عاماں کافی خاصاں لوڑ نہ کائی

یارب میں عاصی دا مقصود تمام کیتوئی — کریں قبول تھی وچ درگاہ تے تا غم رہے نہ کوئی
جاں توفیق دتی تد میں نوں بیت بنائے ڈھو کے — نال کرم درگاہ اپنی تھیں عاصی آکھے رو کے
رحمان رحیم تے غنی معطی توں رؤف غفور — برکت اکثر اسماواں دی میرے بخش قصور
یا معطی توں بھنداں میں کیہڑی مزدوری — میں خاطیدی برکت اسدی یا درگاہوں پوری
ہور طفیل تمام نبیاں کل غوثاں اقطاباں — قبول فرما ایہ نسخہ میرا جیوں کر ہور کتاباں
بادشاہاں دل بھینے جاون سائل پکڑ وسیلے — میں بھی وچ درگاہ تیری آکھے نبی رنگیلے
شیر شکر وچ دل مومناں دے کر ایہ نسخہ مٹھا — تا میں عاجز دا درگاہوں ترے عجائب چٹھا

کل مومناں نے عاصی نوں بھی نال ایمان چلائیں
ایہ کتاب حوالے تیرے رہے قیامت تائیں

ہر دم پڑھو صلوٰۃ نبی تے کلمہ طیّب کماہو — تا ایمان سلامت ہووے وگدے جنت جاہو

چند کلمات در طبع کتاب ہذا از جانب خلف مصنف رح

ایہ الوداع مبارک میرے والد صاحب بھائی — لکھیا حنفی فقہ مطابق عالی ہمت لائی
کتنی مدت کر کر کوشش محنت نال زیادہ — ڈھونڈ کتاباں معتبراں تھیں کیتا جوڑ امادہ
سالاں بوجہ اسدے تائیں نہیاں گذر سدھایا — قلمی لکھ لکھ پڑھیا لوکاں چھاپے وچ نہ آیا
باراں سو چوہتر اندر اس تیاری پائی — علم فقہ دا اوس زمانے وافر سی ہر جائی
علم حدیث پوشیدہ آہا در لاپر ہدا کوئی — ہک حدیث جے پاوے کوئی بڑی غنیمت ہوئی
کسے بزرگ صحیح بخاری مصروں تدوں منگائی — گھر گھر دیوچ خوشیاں ہویاں خلق زیارت آئی
بھج بھج عالم کرن زیارت ویکھن شوق پیاروں — چیز عجوبہ رب وکھائی کھن محبت پاروں

اتنی عزت اتنی حرمت خوشیاں کرن سوایاں
پاک حدیثاں پاک نبی دیاں اکھیں رب دکھایاں

اجکل علم حدیثاں والا عام ہویا ہر جائیں — کل کتاباں شایع ہویاں ہر ہر شہر گرائیں
قسمت والے علم حدیثوں واقف ہوئے ہزاراں — سڑدے پھرن بے قسمت عاجز بدبختی دیاں ماراں
علم حدیث نہ پڑھدے ہرگز ضد تعصب مارے — علم فقہ بھی آوندے ناہیں جاہل رہن بیچارے
جیوں جیوں نال حدیث رسولی ضد تعصب کردے — رہ جاون محروم فقہ تھیں وچ جہالت مردے
جھوٹھا روز فقہ تے نیوں بکھناں عادت ہوئی — جے ہک مسئلہ پچھو فقہ دا مول نہ آوندے کوئی
ایہ سب شامت ضد رسولی بے ادبی دیاں ماراں — نال نصیبے ڈیرجنہاں ندا ہر یاسوں دہر کاراں
علم قرآں حدیث فقہ نوں ہر علموں سرداری — علم قرآں مقدم سبھ تھیں پاک کلام غفاری

اوس تھیں بعد کلام رسولی علم حدیث سچاواں
اوسے وچوں فقہ نکالی جنہاں جنہاں کے فقہاواں

نال حدیث مطابق اکثر فقہ مسائل آئے
جتھے ملی حدیث نہ اوتھے نال قیاس بتائے

اے پر اوہ کجھ تھوڑے مسئلے ورلی ورلی جائیں
قول قیاس فقیہاں نوں اسے ہوسن جھڑی تھائیں

پھر بھی وچہ قیاس اپنے دے دیگئے حکم پیارے
جیکر ملے حدیث تسانوں چھوڑو قول ہمارے

ذمہ اونھاندا ایہہ نہ کوئی اندر کسے امر دے
جھگڑ جھگڑ کے لوک نکمے اینویں لڑ لڑ مردے

ضد تعصب چھوڑ ویارو حق دی طرفے آؤ
ملے دلیل جو محکم پکی اوس تے عمل کماؤ

القصہ جد اس انواع نوں نبیاں مدت ہوئی
چھاپن تے چھپواون والا خیال نہ کیتا کوئی

کتنے نسخے قلمی اس دے اندر شہر گراواں
نیڑے دُور جو اہن طرفیں لکھ لکھے اُستاداں

اسے طور لوبجہ سالاں رہی کتابت جاری
آون لوک لکھالے جاون قیمت دیکے بھاری

کتنی واری چھاپن کارن لوکاں عرض سنائی
اے پر حضرت والد صاحب نا چھپوایا بھائی

آخر تیراں سو تے دس وچہ ہوئی وفات انھاندی
یا رب رحمت نال بہشتیں جا گھر کرین تھاندی

سولاں برس اونھاں تھیں پچھے عرصہ جدوں وہانان
وچہ لاہور خدا دے فضلوں اوٹھیا مرد ربانان

نام محمد یسین مبارک حافظ مرد گرامی
مالک مطبع مصطفائی وڈا صحاف جو نامی

پربت طرف دکان اونھاندی کشمیری بازاروں
لکھیا خط اونھاں ہک میتھوں بہت محبت پیاروں

ہک انواع فقہ دے اندر لوڑ اساڈے تائیں
کردیوین تصنیف جو میتوں تائیں اوہ چھپوائیں

ہین پھر ایہہ انواع مبارک والد صاحب والے
لیکر پاس اونھانے پوہتا سنو حقیقت حالے

ویکھ انواع نوں حافظ صاحب ہوئے نہایت راضی
واہ سبحان اللہ جو ایہہ کم خوب کیتا رب قاضی

ایہہ تصنیف بزرگاں اگلیاں بہت پسند اسانوں
اے پر ہک تکلیف زیادہ دیواں اسیں تسانوں

ہین لائق ترمیم کرنے اسدیاں اکثر جائیں
کر ترمیم مکمل جلدی دیہو اساڈے تائیں

نالے اسدے حاشیے لکھو وچہ زبان پنجابی
پھیر دوبارہ لکھ کے سارا دینا بہت شتابی

دیکھیں محمد مولوی مولانا

اول آخر تکّن اونھاں خوب نظر دوڑائی
ویکھ مسائل سہل عبارت بہت پسندے آئی

کھن لگے عبد اللہ صاحب جو انواع بنائی
عاماں سمجھ نہ آوے اوس دی بہت دقیقے پارے

ایہ انواع اونھاندے نالوں ہے آسان تمامے
انشاء اللہ جلدی اسنوں سمجھن خاص عوامی

ایسے پر جلدی کرکے اس نوں کر و مکمل جاکے
تاکیں پھیر دوبارہ اسنوں لکھیا خوب بناکے

ترتیب تمامی اسدے حاشئے لکھے نال لے
کیتنے شعر زیادہ کیتے ہور مسائل ڈالے

پھیر دوبارہ لکھدیاں مینوں جان کجھ روز دہائے
اجراں تورڑی حافظ صاحب جاگ تہیں لدسدھائے

ویلے اجر اونھاندیا ہیں جنت خالق باری
جنھاں صلاح دتی ایہ مینوں عمل ہے کا جاری

آخر ختم کیتا جد اس نوں دخل لاھو لیایا
پاس اونھاندے صاحبزادے آن انواع دکھایا

اوہ بھی ویکھ ہوئے بہت راضی نال خوشی دے بھائی
والد دی فرمائش موجب ایہ کتاب رکھائی

دے کر حق تصنیف اونھاں پھر اسنوں طبع کرایا
دیوے نفع کثیر اونھانوں فضلوں بار خدایا

تیراں سو وتا ٹھ سنہ وچ چھپ کر ہویا آمادہ
ابو سعید محمد شعبان اسوار دی قلموں سادہ

بخش مصنف اس دے آمین یا رب خالق سائیں
سنے پڑھن دے جو پڑھن پیسا اون یا دون نیک جزائیں

بس

چند بیت از محمد بن عبد الغنی کاتب کتاب ھذا

بھوں کیتی کوشش دلپذیرا نالے التدبیرے
دیں سوہلی ظاہر کیتا پچھان وچ انہیرے

اس تہیں پہلے تناں شخصاں ایہہ کتاب بنائی
علماں والے سمجھن اونھاں عاماں جہز کمائی

کل مسائل ظاہر کیتے سمجھن لوک تمامی
ہر کوئی مسئلہ پورا سمجھے کیا خاصے کیا عامی

کشف اندر لپیٹے زور تراب لا یا
جو لکھیا سو سوہنا لکھیا فرق ذرہ نہ پایا

کرم الٰہی تے کرم ہمیشہ نال ربے دی یاری
منگے عبد الغنی دعائیں ہووے فضل غفاری

حافظ محمد الدین صاحب تاجر کتب گرامی
نبولے کارن ایس کتب دے کوشش کرے تمامی

جب تیار ہوئی تے اونھاں کیتی سفر تیاری
پر چھپوائی صاحبزادیاں نال ربے دی یاری